משנה · אחרונים

משנה אחרונה

רבי אפרים יצחק מפשמיש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה אחרונה

רבי אפרים יצחק מפשמיש

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-אחרונה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת המחבר 5
כלים 6
פרק א 6
פרק ב 17
פרק ג 32
פרק ד 41
פרק ה 49
פרק ו 66
פרק ז 71
פרק ח 81
פרק ט 95
פרק י 109
פרק יא 126
פרק יב 139
פרק יג 150
פרק יד 153
פרק טו 163
פרק טז 172
פרק יז 181
פרק יח 204
פרק יט 219
פרק כ 230
פרק כא 241
פרק כב 242
פרק כג 250
פרק כד 253
פרק כה 270
פרק כו 286
פרק כז 296
פרק כח 315
פרק כט 331

פרק ל 337

הקדמת המחבר

אודה לד' כי טוב. לקטן וגדול לרחוק ולקרוב. כי לעולם חסדו. ברחמיו פותח ידו ומשביע לכל מכבודו. נותן לחם לרעבים. אף עושר לנדיבים וכח וגבורה ליריאיו וחסידיו להלחם מול יצר טמון במצפוניו. יהיב חכמה לחכימין. עתיק יומין פוקח עינים עורות. להבין אמרות טהורות. זה חסדך עם רעיך. מדור לדור נהגתם ברחמיך. העמדת להם חכמים ונבונים. הוגי דת יקרה מפנינים. חננתם חכמה ודעה ישרה. להודיע לעמך טעמי תורה. אף דברים שלא גלית לראשונים. צפנתם להאיר בהם לאחרונים. ואף על זה פקחת עיניך על עניי הצאן מעבדיך. כמוני היום עני ורש. שמת חלקי מיושבי בית המדרש לא תכלא רחמיך ממני. פנית אל תפלת העני, נתת בלבי רצון ואהבה לשום עלי הדבר חובה לתת לב על כל דבר סתום ונסתר שלא גילו לנו הראשונים ואין פותר ובחרתי ראשונה במשניות סדר טהרות. שהיא מן החמורה שבחמורות ובמקומות שלא דברו בהם חכמי התלמוד המה סגורות. ולולי כי האירו לנו חכמי הדורות האחרונים שלשת הרועים האיתנים. המה הרמב"ם והר"ש והרא"ש מנוחתם בצל השכינה נתונים היינו כעורים ממשמשים באפילה ואישונים. ואמנם ידוע דרכי חכמים הקדמונים. לפי רוחב בינתם מדברים ועונים. ואם הם כמלאכים מכונים. אנו אף לא כבני אדם הקטנים ודבריהם כאש להבה. צריכין יגיעה רבה. כידוע בדברי רש"י ובעלי תוספת הם כאריות וכפירים. כמה רבו כמו רבו עליהם פירושים וביאורים. אף כי בסדר הזה אשר רוב החכמים והצנועים משכו את ידיהם ממנו ומתוך זה הפירושים משובשים בטעיות רבות ולא נתקנו ואף גם זאת רוב המשניות באו סתומות במחלוקת תנאים זה מטמא וזה מטהר והם נעלמות לא גילו לנו הראשונים טעמן וכמה יגעו חכמי התלמוד בכל משנה שצריכה אומן. למצוא טעם וסברה לכל אחד עד כי כולם צדקו יחד ובראותי כי כן נחמתי במעט ואמרתי לנפשי מי אתה חולם חלום. כי באת עד הלום. ומה גם כי הסדר הזה גדול בכמות ואיכות מכל סדרי הש"ס הערוכות. ומתי תבוא עד תכליתו. מראשיתו ועד אחריתו. והייתי נבוך הרבה ולבי מר כלענה ורש. מה אעשה לדרוש או לפרוש. עד כי נשאתי לבי לשוכן שמימה. ואמרתי בגדים במגע. אבל נשא הבגדים בשעת נוור עלי מה. הלא אין מעצור לה' להושיע:

ובלבד שיכוון האדם לבו לאל המושיע אעברה נא ואראה בכמה פרקים והייתי כמציץ מן החרכים ואתפללה אל אל בשמים. להאיר עיני בדברי אלקים חיים. והיא שעמדה לי. אתה תומך גורלי ויגעתי ומצאתי בעז"ה בכל מסכתא. כמה הילכתא גברוותא. ובכל פרק ופרק. כחל ופרכוס ושרק. ובכל משנה טעם ובינה. עד מקום שידי מגעת. והדעת

מכרעת. ובכל כחי עבדתי להעמיד דברי המשנה. בכל פנה ופנה. ואם כי לפעמים נטיתי מדברי רבותינו המפורשים הקדמונים. לא אמרתי ח"ו קבלו דעתי רק כדרך התלמידים לפני רבותיהם דנים. וכל דבריהם כעטרת לראשי נתתים אמנם מפני הקושי שבהם בכמה מקומות הזכרתים. והדרך היותר ערבה עלי בחרתי ואם אחדל אמרתי אשמה בדבר מצאתי. ה' חפץ באלה להגדיל תורה ולהאדירה. ומעתה עלי ליתן כבוד. למלך הכבוד ברכות והודאות לאלקי הצבאות אשר הביאני עד הלום. לגמור סדר טהרות שהוא אוצר בלום. כה יזכני ברחמיו לחדש דברים בסדר זרעים. ולגמרו בעזר תמים דעים. ויראני עוד נפלאות מתורתו בכל הסדרים בישועתו ראש נרים:

אמרי פי רצון יהי' מלפניך יי' צורי חוקר קרבי וכליותי. וקראתי שם לחיבור זה משנה אחרונה כי זה מוסף על הראשונים ואת אחרונים אני הוא:

ועוד שנית כי כשתחשוב מלת אחרונ"ה כפול תמצא מספרו כמספר שמי אפרים יצחק:

ברכות והודאות לאל אמונה. ששת ימים עולמו בנה. ויום שביעי למנוחה ועדנה. ברכות והודאות לאל אמונה. **אור** ויום בראשון ברא. תבל ומלואה מאורו להאירה. לשמח עולמו אשר ברא. ובכן נשבח ונזמר ברנה. ברכות והודאות לאל אמונה.

פ על בשני הרקיע להבדילה. מים למטה ומים למעלה. וברוח פיו נעשה כולה. ובכן נשבח ונזמר ברנה. ברכות והודאות לאל אמונה.

ראה בשלישי המים לגרשה. הקוום בימים ותראה היבשה. הצמיחה עצים והוציאה דשא. ובכן נשבח ונזמר ברנה. ברכות והודאות לאל אמונה.

יהי מאורות ברביעי אמר. ביום ובלילה משמשים במשמר. אלו ואלו כבודו לזמר. ברכות והודאות לאל אמונה.

מים שרצו נפש חיה. בחמישי ליצירה אמר והיה. גם צפורי ועופי שמיא. יחד כלם משבחים ברנה. ברכות והודאות לאל אמונה.

כלים

פרק א

משנה א

אבות הטומאות לא בא להגיד לנו כמה הן האבות כולם שהרי יש הרבה אבות שלא באו כאן ולא הזכיר אותם והם פרים ושעירים הנשרפים ושעיר המשתלח ופרה אדומה וכבר כתב הרמב"ם לקמן מ"ד שלכך לא זכר אותם לפי שאין בהם טומאת מגע ומשא אלא מטמאין את השורף או את המשלח דוקא ואין לו קישור עם אלו האבות ולא סדר

במדרגותיהם ע"כ וכוונתו שכל האבות שנזכרו כאן כולם יש בהן טומאת מגע אלא שיש בהן שחמורין יותר שאף במשא מטמאין או בביאה או באבן מסמא או באוהל. אבל אותן שאין בהם טומאת מגע לא ראה התנא להזכירם כאן כיון דלא שייך בהן סדר המעלות כמו באלו וכל עיקר כוונת התנא כאן להשמיענו חילוקי הדינים שחלוקין האבות בהלכותיהן ומה שהן זה למעל' מזה. וגבי פרים ושעירים לא שייך למיתני מעלות שהרי טומאתם ענין אחר הוא ומשונה מכל הטומאות שכולם מטמאין במגע ולא בעסק. ואלו בהפך שבעסק מטמאין ולא במגע (ולא שייך למיחשבינהו בסדר המעלות כיון שבצד אחד הם למעלה משאר כל הטומאות שהרי אפילו בלא מגע מטמאין. ובצד אחד הם למטה שכולם מטמאין במגע לחוד ואלו אין מטמאים) ולקמן פ"ה דזבים גם שם מנה התנא כל האבות ולא חשב ג"כ פרים ושעירים וכתב הרמב"ם שם ג"כ שאלו לא במגע בלבד מטמאין אלא בהתעסק עסק מיוחד והביאו תוי"ט במ"י שם. ונ"ל דהיינו נמי דלא חשיב הכא נבלת עוף טהור דאב הוא מדאורייתא כדמוכח ברישׁ מס' טהרות. לפי שהוא ג"כ בבליעה דוקא מטמא ולא במגע וקצת קשה דבפ"ה דזבים תני לנבלת עוף טהור ולא פרים ושעירים ושם פירשנו:

שם השרץ פי' הרב שיעורו בכעדשה שכן החומט כו' השיעורים הם הל"מ וחכמים נתנו טעם לדבר שכן החומט כו' וכ"כ הרמב"ם פרק ב דאהלות לענין כזית מת ורביעית דם:

וש"ז פי' הרב דכתיב או איש לרבות הנוגע ע"כ והרמב"ם בפירושו כתב דכתיב ואשה אשר ישכב איש אותה ש"ז ורחצו. והוא תמוה דההוא לאו משום מגע הוא דמגע בית הסתרים לא מטמא אלא גזירת הכתוב הוא והכי אמרי' בהדיא בפ' יוצא דופן ד' מ"א:

וטמא מת פי' הרב דוקא אדם אבל כלי עושה הנוגע בו אב וכ"כ הר"ש והרא"ש. כלומר דכיון שהכלי היא כמת עצמו פשיטא דמטמא במשא ומתני' קתני דאין מטמאין במשא. אלא ע"כ באדם איירי אבל הרמב"ם שסובר בפ"ה מהט"מ דלענין משא ואוהל לא אמרינן חרב כחלל מתני' מיתוקמא אפי' בכלי. והכ"מ שם הקשה ממתני' דהכא להסוברים חרב כחלל אף למשא. ולא ראה דברי המפרשים דמוקי למתני' באדם דוקא. ומדברי התוס' בחולין ד' ע"א ד"ה בלע טבעת נראה ג"כ שסוברים חרב כחלל למשא ג"כ. אבל מתני' רפ"י דפרה מכרעת בהדי' כשיטת הרמב"ם ז"ל ובמס' אהלות הארכנו בזה:

ומ"ש הרב דכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה. הטעם כתב רש"י בעירובין ד' ק"ד דבטומאת מת כתיב וחטאו וכלי חרס לאו בר חטוי הוא ע"כ. והתוס' בפסחים ד' י"ז כתבו דכל שאין לו טהרה במקוה אין נעשה אב כדאמר בפ' המפלת ד' כ"ח ע"ב וצ"ע דבפ' המפלת לא משמע מידי ומ"מ לפי טעם רש"י ותוס' ה"ה דשייך טעם זה גבי אוכלין

ומשקין שלא מצינו להם בתורה טהרת טבילה וחטוי לכך אין נעשין אב (וכ"כ רש"י בפ' העור והרוטב ד' קכ"א) אבל הרמב"ם בהקדמתו לסדר זה כתב דבתוספתא ילפי' דכלי חרס אין נעשה אב מדכתיב וכל כלי פתוח אשר אין צ"פ עליו טמא הוא הוא טמא ואינו נעשה אב לטמא והאי כלי פתוח בכלי חרס משתעי ע"כ. וצ"ע א"כ באוכלין ומשקין מנ"ל:

ומ"ש הרב הנפל אינו מיטמא במת. פי' כשהוא חי ונגע במת אינו מתטמא דלא מיקרי אדם כ"כ התוס' בב"ב דף כ'. אבל נפל שמת מטמא ככל המתים ופשוט הוא:

ומצורע בימי ספרו כ' הרב דיליף מימי חלוטו דמטמא אדם. ובימי חלוטו ידעי' מדאיתקש למת כ"כ רש"י בב"ב ד' ט' (וצ"ע דמוסגר הא לא איתקש למת כדאמרי' ביבמות דף ק"ג ומנ"ל דמטמא אדם. אבל הרמב"ם בפירושו כ' דכתיב וטמא טמא יקרא טעם זה אינו מספיק אבל באמת נראה דבין מוסגר ובין מוחלט כיון דמטמאין [באוהל] כ"ש דמטמאין במגע ובמשא. ועוד פי' בזה בפ' בתרא דנגעים מ"ב. וא"ת אי ילפינין ימי ספרו מימי גמרו בביאה נמי ליטמא בימי ספירו כי היכי דמטמא בימי גמרו לקמן מ"ד הא כתיב וטהר מלטמא בביאה כדאי' פ' בתרא דנגעים):

מטמאין אדם וכלים במגע. שכל אלו אין בהן טומאת משא כלל ובמגע נמי אין הנוגע מטמא בגדים אפי' בשעת מגען בטומאה. שכל המטמאין בגדים אין מטמאין אלא בשעת מגען בטומאה שחשוב אז כמו אב לטמא בגדים כדתנן פ"ה דזבים אבל אלו אף בשעת מגען אינם אלא ראשון ומטמאין אוכלין להיות שניות כדתנן כ"ז פ"ה דזבים מ"י:

במגע כתב הרמב"ם שאין מגע אלא באבר הגלוי וכן אם נגע בלשונו טמאהו ע"כ דלשון לענין טומאה גלוי הוי מ"ט כי יגע אמר רחמנא והא בר נגיעה הוא. גמ' קידושין ד' כ"ה:

משנה ב

ומי חטאת שיש בהן כדי הזי'. כ' תוי"ט בשם הר"ש ולחטאת מיהא טהור הנושא וכו' עיי"ש ובמס' פרה כתבנו דלהרמב"ם לחטאת נמי טמא אם נשאו שלא לצורך הזאה וכ"כ מדבריו בפירושו כאן:

את האדם במשא. דוקא אדם דאלו כלים ואוכלין ומשקין לא שייך בהו טומאת משא כמ"ש הרב. ולאו דוקא בהני דמתני' אלא שגם בכל המטמאין במשא אין מטמאין אלא את האדם כדמוכח בפ' בתרא דזבים שכל שאין בו רוח חיים אין מיטמא בהיסט ולא במשא וכ"כ הרמב"ם בחיבורו גבי מת וכן בשאר טומאת משא. ומ"מ מצינו בפי"א דפרה מ"ו מי חטאת ואפר חטאת שנשאו את האדם הטעון ביאת מים נטמאו והיינו משום חומרא דחטאת:

לטמא בגדים במגע. אבל נשא הבגדים בשעת נושאו לטומא' לא נטמאו שלא מצינו בתורה טמא נושא את הטהור שיטמאנו חוץ מזב:

משנה ג

למעלה מהן בועל נדה משום דבהני דלעיל לא שייך דין משכב והילכך אם נישאו על הבגדים אין מטמאין להן לא בתורת משכב שהרי אין בהן דין משכב ולא בתורת משא שהנושא אין בו רוח חיים. והוה בועל נדה למעלה מהן שמטמא בגדים מדין משכב שהמשכב נוהג בדבר שאין בו רוח חיים:

בועל נדה. מדכתיב ותהי נדתה עליו אמרי' בת"כ מה היא מטמאה אדם וכ"ח אף הוא מטמא אדם וכ"ח וכתב הר"ש דלרבותא נקט אדם וכ"ח לפי שהנושא את הנבלה אע"ג שמטמא כל הכלים חוץ מאדם וכ"ח ע"כ וכ"כ התוס' בנדה ד' ל"ג. ונ"ל בכוונתם לפי שמצינו בנוגע בכל אבות הטומאות שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משא כדתנן רפ"ה דזבים. ולפ"ז הוה ס"ד דזה שכתב בבועל נדה ותהי נדתה עליו בא לומר דהבועל אפי' אחר שפירש עדיין נדתה עליו כאלו לא פירש ולעולם דינו כשעת מגעו. ולפ"ז לא הי' מטמא אדם וכ"ח דומיא דכל הנוגע בשאר אבות דאפי' בשעת מגעו אין מטמא אדם וכ"ח. לזה בא ללמדנו דהך דרשא ותהי נדתה עליו לאו למימרא דדינו כנוגע בנדה לבד. אלא לאקושי לגמרי לנדה אתי. שכל דיני טומאת נדה נוהגין בבועל דאפי' אדם וכ"ח מטמא מה שלא מצינו זה בנוגע. אבל רש"י שם בנדה פי' מה היא מטמאה אדם לטמא בגדים אף הוא. וכלי חרס לענין היסט שאעפ"י שאין כ"ח מיטמא אלא מאוירו בכל הטומאות בהיסט הזב ונדה מיטמא כדאמרי' איזהו מגעו שהיא ככולו כו' ע"כ. (נראה מדבריו דס"ל בועל נדה דינו כנדה לכל דבר חוץ ממשכבו דמיעטי' קרא בהדי' וכ"נ דעת הרמב"ם רפ"ג מה' משכב) ומיהו התוס' והר"ש לא ניחא להו כפי' רש"י דכ"ת לענין היסט שכבר נמצא בתוספתא בהדיא דבועל נדה אין מטמא בהיסט והביאו התוס' תוספתא זו בנדה ד' ע"א ד"ה מערה. וכן מה שפירש"י דבועל נדה מטמא אדם לטמא בגדים כנדה הר"ש כאן אינו מודה בזה ומביא ראי' מדאמרי' בפ' בנות כותים שם נמצאת אומר משכבו כמגעו מה מגעו מטמא אחד ופוסל אחד אף משכבו כו' אלמא דאדם הנוגע בבועל נדה אינו מטמא בגדים שהרי אינו אלא ראשון ככללא דר' יהושע רפ"ה דזבים דכל המטמא אחד אינו מטמא בגדים ומסיק הר"ש דה"ה בנושא נמי אינו מטמא אדם ליטמא בגדים עיי"ש ומ"מ ראי' זו שמביא הר"ש אינה מכרחת כמ"ש בס' משנת חכמים דההוא משכבו כמגעו איכא לאוקמי בבגדים הנוגעין דומיא דמשכבו ובגדים לעולם אין מטמאין בגדים אפי' בשעת נוגען כמ"ש הר"ש עצמו פ"ד דזבים מ"א

דדרשי' בת"כ ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו איש הנוגע במשכב מטמא בגדים ואין משכב הנוגע במשכב מטמא בגדים ע"כ. והיא ג"כ משנה שלימה פ"ק דאהלות מ"ה אין בגדים הנוגעין בזב מטמאין בגדים. (והכי משמע לישנא דאמר משכבו כמגעו ומהיכי פשיטא לי' במגעו טפי אלא דבבגדים איירי והא פשיטא דבגדים הנוגעין אין מטמאין בגדים) אלא דמתוך המשניות רפ"ה דזבים דחשיב התם כל האבות שהנוגע בהן מטמאין שנים ופוסלין אחד ובועל נדה לא הוזכר שם מוכת כסברת הר"ש וכ"מ עוד שם מדקתני התם היא ובועל נדה כטמא מת. ומ"ש בס' משנת חכמים דבסוגיא פ' בנות כותים מוכח בהדי' דבועל נדה מטמא אדם לטמא בגדים מדמתקיף ר' יעקב אימא כהיא מה היא לא חלקת בין משכבה למגעה לטמא אדם ולטמא בגדים לחומרא אף הוא לא תחלוק בו בין משכבו למגעו לטמא אדם ולטמא בגדים לקולא ומשני עליו להטעינו משמע ע"כ כלומר להחמיר עליו. אלמא דמגעו מטמא אדם לטמא בגדים עכ"ל ולדבריו נעלם סוגי' זו מהר"ש וסיעתו. וא"א לומר כן על רבנו הגדול שנעלם ממנו במה שהוא עוסק בה אלא דלפי דפשיטא לן דמגעו מטמא אדם לחודי' מיהת או בגדים לחודי'. ואהא פריך דניהוי כמשכבו דלא ליטמי לא אדם ולא בגדים אלא אוכלין ומשקין כמשכבו. והא דאמר לטמא אדם ולטמא בגדים או אדם או בגדים קאמר והיינו דאמר ולטמא בוי"ו:

וע' במשנה למלך רפ"ג מה' משכב שצדד לומר לדעת קצת מפרשים דבועל נדה אינו מטמא במשא כלל ולא הוקשי' לנדה אלא שמטמא אדם במגע לבד והרי הוא כשרץ ושגם התוס' בנדה דף ע"א ע"ב ד"ה מערה מספקא להו אי בועל נדה מטמא במשא עיי"ש ולפיכך מ"ש בס' משנת חכמים דכיון דבזה הכל מודים שבועל נדה מטמא במשא ממילא מטמא בגדים כמ"ש התו' בפ' כיצד הרגל אין לך דבר שמטמא במשא שלא יטמא בגדים ע"כ וז"א דבמשא נמי אין הכל מודים ודע דלפי סברת רש"י והרמב"ם דבועל נדה יש לו כל חומר הנדה נראה דמטמא נמי באבן מסמא כנדה ואפשר דמשכבו של בועל נדה אע"ג דאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אפילו הכי מטמא באבן מסמא (כדאשכחן במשכב ומושב של מצורע) כדאמרינן גבי זב מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור נטמא. וה"נ כי היכי דאם ישב בועל נדה על האבן ומשכב ומושב תחת האבן נטמא המשכב לאוכלין ומשקין וממילא אם אוכלין ומשקין על האבן והמשכב תחתיהן נטמאו וכן במשכב ומושב של מצורע שאין טומאתו ג"כ אלא לאוכלין ומשקין כמ"ש הר"ש כאן וכ"כ רש"י בפסחים דס"ז. נראה נמי דמטמא באבן מסמא כמו שהמצורע מטמא את המשכב באבן מסמא כדתנן בפ"י דנדה מ"ד:

למעלה מהן זובו של זב. פי' הרב דהני מטמאין במשהו ובועל נדה עד שישא את כולו. וכ"כ הרמב"ם. ולפ"ז במגע דקתני בכדי נקטי' אלא כלומר דהני שוה מגען למשאן דתרווייהו בכ"ש ואלו בועל נדה אין משאו בכל שהוא והא דפשיטא לן בבועל נדה דבעינן שישא את כולו משום דכל טומאת משא כן הוא או שהגביהו כולו או שהסיטו כולו אבל מקצתו מונח על הארץ אין זו משא. והא דתנן בפ"ה דזבים מ"ד מקצת טמא על הטהור טמא. כבר כתב הרמב"ם בספ"ח מה' משכב שזהו מדבריהם. ומ"מ פי' זה אינו מיושב דמה חומרא שייך בזה כיון ששיעורן בכ"ש וכשנושא כ"ש הרי נשא כל הטומאה כמו בבועל נדה שנשא כולו. ואפשר דהיא גופה חומרה היא שזה שיעורו בכ"ש וזה בשיעור גדול. ובזה מיושב מה שהקש' תויו"ט דהרב עצמו ס"ל דנוגע בכעדשה דמ"מ חומרא הוא לגבי בועל נדה ששיעורו גדול. ובעדשה דזוב משהו קרי לי'. ואע"ג דלפ"ז איכא חומרא בשרץ מבמת שזה בעדשה וזה בכזית וכן בנבלה מבועל נדה. אין ה"נ אלא כל למעלה דקתני היינו שבדבר זה הוא למעלה אעפ"י שחבירו חמור מזה בענין אחר. ומיהו כ"ז לשיטת הרמב"ם בבועל נדה דס"ל כל חומר הנדה נוהגין בו ומטמא במגע ומשא לטמא אדם לטמא בגדים ולכך לא מצא חומר בזובו של זב ומעינות יותר מבועל נדה אלא לענין משהו. אבל לשיטת הר"ש דבועל נדה אינו מטמא אדם לטמא בגדים אתי כפשטי' דאלו מטמאין לטמא בגדים:

שם וזובו של זב. מה שהקשה תוי"ט מנ"ל דזובו של זב ושכבת זרעו חמור טפי מש"ז דטהור דהתם בכעדשה והכא במשהו. לאו קושי' היא דש"ז דטהור ממגע שרץ ילפי' לי' בנדה דמ"ג והילכך בעי כעדשה כמו שרץ. אבל ש"ז דזב מרוקו יליף בפ' כיצד הרגל דכ"ה מה טהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור אינו דין שטמא בטמא והילכך טמא במשהו כרוק. ואין להקשות דנימא דיו בטמא בטהור ובכעדשה דא"כ מיפרך ק"ו דבכעדשה פשיטא דלא גרע מטהור וא"ת דילמא אהני ק"ו למשא ונימא דיו לכעדשה י"ל כיון דאיכא למימר נמי איפכא דיו למשא וק"ו אהני למשהו הי מינייהו מפקת ואזלי' בתרווייהו לחומרא דאי נימא תרווייהו לקולא מיפרך ק"ו:

תחת אבן מסמא ענין אבן מסמא ביאר הר"ש כאן באורך אלא שיש כמה שיבושים וט"ס בדבריו וגם תויו"ט העתיקם בשיבוש וראיתי לפרשם. והוא שיש חילוק בין משא לאבן מסמא. דטומאת משא דוקא אם אדם נושא את הטומאה אבל אוכלין ומשקין וכלים שנשאו אין מטמאין כמ"ש הרב לעיל בנבילה וה"ה לכל המטמאין במשא ואפי' אדם נמי אינו מטמא. אא"כ הזיז והסיט הטומאה בשעת נשיאותו. אבל אבן מסמא נוהג אף בכלים שנשאו את הזב אם הן ראוין למשכב ומושב ומרכב והיינו דתנן בפ"ד דזבים כל

שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם. וכל שאינו עושה משכב ומושב לא שייך בו אבן מסמא דמאשר ישב ילפינין אבן מסמא בת"כ וגבי אבן מסמא אפי' לא הזיז ולא הסיט טמא והיינו דקרי לי' אבן מסמא שהאבן שהוא גדולה וכבדה ואין אדם מזיזה ואפ"ה מטמא. והכי מוכח כולי' פרקין דפ"ה דזבים דבכל הנהו דמטמ' באבן מסמא קתני בהו אחד הנוגע ואחד המסיט וא' הנושא ואחד הנישא. ובכל הני דלא מטמו באבן מסמא אלא במשא קתני אחד הנוגע ואחד המסיט ואולם נושא ונישא לא קתני. והיינו נמי דאמרי' בפ' בתרא דנדה הזב והזבה והמצורע ויולדת שמתו מטמאין במשא ופריך התם אטו שאר מתים לא מטמו במשא ומשני מאי משא אבן מסמא כלומר דאפי' בלא היסט והזזה מטמא. ודין אבן מסמא נוהג אפי' בעליונו של זב אעפ"י שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין כדתנן רפ"ד דנדה ובמתני' דהכא בבועל נדה מטמא כמי באבן מסמא כדתנן בפ"ה דזבים אצבעו של זב תחת הנדבך והטהור מלמעלה טמא. והשתא הא דקתני מתני' שהמרכב למעלה ממעיינותיו של זב היינו דבמעיינות לא שייך טומאת אבן מסמא כלל. ובין שהמעיינות ע"ג האבן והטהור תחת האבן אין זו משא שהרי אין כאן הזזה. וכ"ש אם הטהור למעלה והן למטה דכל שלא הוסטו אין כאן טומאה. ומיהו במרכב נמי אם המרכב תחת האבן וטהור למעלה טמא דוקא אדם טהור אבל כלים למעלה לא נטמאו דאפי' במשכב אמרי' בפ"ה דזבים כל הנושא והנישא ע"ג משכב טהור חוץ מן האדם:

שהזב עושה משכב וה"ה נמי שהזב עושה מדף אפי' כלים ואוכלין ומשקין שהם ע"ג הזב טמאין והמשכב אינו אלא באדם למעלה כדפי' לעיל. ועוד חמור הזב מן המשכב לענין היסט שאם הזב הסיט את הטהור טמאוהו והיא טומאה שלא מצינו כמותה בכל התורה שהטמא הסיט את הטהור טמאוהו אלא בזב וחבריו כדאי' בשבת ר"פ ר"ע וזה לא מצינו במשכב:

משנה ד

למעלה מן הזב זבה. בנדה שמטמאה את בועלה מפורש בקרא וזבה דאתי' מדרשא חביבא לי'. א"נ איידי דתני זב תני זבה. ומצינו נמי שהזב למעלה מן הזבה שהוא טעון ביאת מים חיים. כ"כ הרא"ש:

שם למעלה מן הזבה מצורע. פי' הרב דמצורע עושה משכב ומושב כזבה וחמור ממנה כו' ולא הוצרך להזכיר שמטמא נמי במשא כזבה דפשיטא הוא דאין לך עושה משכב ומושב שאין מטמא במשא דכל העושה משכב ומושב אפי' ע"ג אבן מסמא מטמא ומצורע נמי מטמא באבן מסמא כדמוכח פ"י דנדה מ"ד. והרמב"ם שהזכיר ג"כ נושא

בחנם הזכירו. ותויו"ט האריך בחנם בזה ומלשון הרב משמע דמשכב ומושב של מצורע הוי אב הטומאה לטמא אדם ובגדים כמו בזב וזבה וכ"נ דעת הרמב"ם פי"א מהט"צ. אבל הר"ש כ' במתני' דלעיל דאינו עושה משכב ומושב אלא לטמא אוכלין ומשקין וכ"כ רש"י ותוס' בפסחים דף ס"ז:

עצם כשעורה שמטמא טומאת שבעה. פי' הרב דכתיב וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טומאות וכו' וכ"כ הר"ש וקשה דבפשיטות הו"ל לפרש מדכתיב בהדיא ועל הנוגע בעצם שצריך הזאה אלמא דמטמא שבעה וכן הקשה תויו"ט. ונ"ל דס"ל דהנוגע בעצם לא דמי לנוגע במצורע. אלא דמי טפי למצורע עצמו שהוא טמא מחמת הצרעת. וזה ג"כ טמא מחמת העצם ולפ"ז אין כאן חומרא דטומאת שבעה דמצורע נמי טומאתו שבעה דאין הסגר פחותה משבעה אלא דחומרא דטומאת שבעה שייך לענין בגדים שהנוגע במצורע מטמא בגדים וכן הנוגע בעצם אבל אין טומאת הבגדים שוה בהן שהנוגע במצורע אין בגדיו טמאין שבעה. והנוגע בעצם מטמא בגדיו שבעה והא ילפינן מוכבסתם בגדיכם כל טומאות וכו':

חמור מכלם המת כל הטומאות הפורשות מן המת בכלל המת הם וכדתני להו רפב דאהלות. ויש לדקדק דהו"ל למיתני עוד מעלה אחת שאבר מן החי חמור מעצם כשעורה שהאבר מטמא באוהל. ואבר מן המת או מת עצמו חמור מאבר מן החי שכזית בשר ועצם כשעורה הפורשין ממנו טמאין ושל אבר מן החי טהורין כדתנן ספרק ב דעדיות,, ואפשר דהני מעלות כולהו דחשיב לא איירי אלא בעיקר טומאה שיש בזה מה שאין בזה. אבל בחומרות בעלמא שזה חמור וזה לא חשיב להו הכא והילכך אבר מן החי ואבר מן המת כיון שבעיקר טומאתן אין בהן חילוק לא חשיב לי' מעלה. וניחא השתא דלא תני נמי עוד חומר במת מבכולם שהמת עושה כלים כיוצא בו מדין חרב כחלל אלא דכל שאינו בעיקר טומאתו לא חשיב. אבל הר"ש במתני' דלעיל כ' דאיכא למיחשב חומר במשכב מבזב לענין חיבורין כדתניא בת"כ חיבורי משכב טמאין ובזב טהורין וכו' עיי"ש וזה אינו בעיקר טומאתן:

המת בתוספתא הביאה הר"ש חומר בכזית של מת מן המת שכזית פתחו בטפח והמת פתחו בארבעה ע"כ. ופי' הר"ש בבית סתום איירי שאם נפתח פתח טפח בכזית אינו מטמא כל סביביו ובמת מטמא עד שיפתח בארבעה ע"כ. ודבר תימה הוא דא"כ אדרבה המת חמור וצ"ל דט"ס הוא:

שהוא מטמא באוהל. פי' הרב וטומאת ביאה של מצורע אינה כטומאת האוהל כו'. ועוד יש חילוק בין אוהל לביאה שבאהל בין אדם מאהיל על המת או המת על האדם

טמא. וגבי ביאה אינו מטמא עד שיהיו שניהם תחת הבית או האוהל. כ"כ הרמב"ם סוף מתני' דלקמן:

ומ"ש הרב עוד דביאה דמצורע אינו מדין אהל שאם הכניס ידו לא נטמא וכן נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור דביאה במקצת לאו ביאה היא ע"כ אין לשונו מדוקדק דהא דחוץ מחוטמו לאו משום ביאה במקצת טהור דהא קיי"ל בפי"ג דנגעים מ"ח דראשו ורובו הוה ככולו. אלא בנכנס דרך אחורי' הוא דאיתמר דכולו חוץ מחוטמו טהור דדוקא דרך ביאה מטמא ברובו אבל שלא כדרך ביאה בעי' דוקא כולו ואפי' חוטמו מעכב והכי איתא בשבועות דף י"ז:

משנה ה

עשר טומאות פורשות. מ"ש תויו"ט דהתשיעית אין לו מעלה על שלפניו. לא נהירא דוודאי יש לו מעלה שמטמא טומאת שבעה שהרי אבר מן החי הוה כמת והנוגע בו צריך הזאה כדתנן פ"ז דנזיר וה"נ זה הוה כאבר מן החי לענין מגע ומשא כדילפינין לה מדכתיב ועל הנוגע בעצם והא דלא קתני בהדיא שמטמא טומאת שבעה דמילתא דפשיטא היא ולא תני אלא החילוק של אהל דביש בו כדי להעלות ארוכה מטמא אף באוהל:

שם מחוסר כיפורים פי' הרב זב וזבה ומצורע ויולדת וכ"כ הרמב"ם. והר"ש לא כ' אלא זב ומצורע והדין עמו דהכא בנקיבות לא איירי דבצרי להו דחזר להיות בועל נדה לא שייך בהו. ומיהו חזר להיות בעל קרי אע"ג דלא שייך בנקיבה אשכחן דכוותה כגון הפולטת ש"ז או אם שכב איש אותה:

שם אסור בקדש פי' הרב לאכול קדש וגבי ט"י בסמוך כ' דפוסל נמי במגע מוכח דס"ל מחוסר כיפורים אינו אסור מגע וכדפי' בנדה פ"ג מ"ז:

חזר להיות בועל נדה מטמא משכב. ה"מ למיתני נמי שטמא שבעה ימים:

חייב בקרבן הך דחייב קרבן אינו ענין לטומאה ואנן עשר טומאות תנן לכך הוצרך הרמב"ם והרב לפרש דכל זמן שלא הביא קרבן הוי מחוסר כפורים וטמא לקודש. ודלא כתוי"ט:

פורש ממנו אבר כתב הר"ש ופלוגתא דתנאי הוא במס' עדיות בכזית בשר הפורש:

מן החי ובעצם כשעורה הפורש מן החי ע"כ כ"ה בכל הספרים וכך העתיק תויו"ט והוא דבר תימה דבפורש מן החי ליכא פלוגתא התם וכ"ע מודו דטהור כיון שהחי עצמו טהור הפורש ממנו טהור ופלוגתייהו בפורש מאבר מן החי. ונראה שט"ס הוא בדברי הר"ש וצריך להגיה מן אבר מן החי. אלא שיש לתמוה על בעל תויו"ט שכתב בסמוך כדי להעלות ארוכה הוא פחות מכזית שאם יש בו כזית תיפוק לי' דטמא משום בשר למ"ד כזית בשר הפורש מן החי טמא עכ"ד. ודברי שגגה הם דלא מצינו מ"ד דפורש מן החי

טמא. ובפשיטות תנן התם בעדיות דטהור. (וה"נ תניא בהדיא בתוספתא שהביא הר"ש פרק ב דאהלות מ"ו) והא דלהעלות ארוכה הוה פחות מכזית מוכח בלא"ה מדתנן בפ"ק דאהלות האיברים אין להם שיעור אפי' פחות מכזית מן המת מטמאין ואי כדי להעלות ארוכה יש בו בשר כזית לא משכחת אבר פחות מכזית.

שאין עליו בשר כראוי פי' הרב דכתיב הנוגע בעצם בין יש בו בשר כראוי ובין אין בו כראוי. ולכאורה הי' נראה דאין בו בשר כראוי לאו דווקא וה"ה אם אין בו בשר כלל דהנוגע בעצם משמע אפי' אין בו בשר. אבל באמת נראה דאם אין בו בשר טהור דעצם הפורש מן החי טהור. אבל יש בו בשר אפי' פחות מכשיעור להעלות ארוכה מיקרי אבר לענין מגע ומשא. ומיהו בחסר העצם אפי' כל שהו באבר מן החי אפי' יש בו בשר ועצם עדיין הרבה טהור גמור וכ"כ הר"ש פרק ב דאהלות מ"ה. ונמצינו למדין שלשה דינים בבשר של אבר מן החי אם יש בו להעלות ארוכה מטמא במת. ואם פחות מלהעלות ארוכה אינו מטמא באוהל אלא במגע ומשא. ואם אין שם בשר כלל טהור לגמרי וכל זה כשלא חסר מעצמו. אבל חסר עצמו כ"ש לעולם טהור ובאבר מן המת אם יש בו בשר כדי להעלות ארוכה מטמא במת. ובפחות מכן אינו מטמא באוהל אלא במגע ובמשא דאפי' אין שם בשר כלל לא יצא מדין מגע ומשא מחמת העצם דעצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא. ואם חסר עצמו אם יש בבשר כזית מטמא במת ואם אין בו כזית עדיין מטמא במגע ומשא אם נשאר בו עצם כשעורה. אלא שמדברי הרמב"ם פ"ג מהט"מ נראה דאפי' לא נשאר עצם כשעורה וגם אין בבשר כזית אם נשאר בבשר להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא וצ"ע מנין לו וראיית הכ"מ לאו דסמכא היא. וראיתי בס' מרכבת המשנה פרק ב מהט"מ הביא גירסא אחרת בדברי הרמב"ם ומסכים למאי דפי' לעיל שכל שחסר העצם מכשעורה ואין בבשרו כזית טהור:

מטמא במגע ובמשא. פי' הרב בעצם משמע בין יש בו בשר כראוי כו' ובעצם אדם משמע שיש בו בשר גידים ועצמות ע"כ. ובפ"ט דחולין מ"ה מפרש דעצם כשעורה טמא דכתיב או בעצם אדם:

משנה ו

שמביאין ממנה עומר ובכורים. כל הני קדושי דמייתי להו למקדש אבל תרומה וחלה ומעשר שני ושביעית כיון דלאו קרבן נינהו לא חשיב להו ובכורים נמי טעונין הבאה לעזרה אבל מעשר שני נאכל בכל העיר:

משנה ז

ומסבבין לתוכן מת. פי' הרב מותר לסבבו וכ"כ הר"ש ולא הבנתי דמהיכי תיתי דאסור ונראה כוונתם דכשמת חוץ לעיר מותר להכניסו לעיר וכ"נ מדברי תויו"ט ולא ידעתי

מנ"ל הא דלכאורה להכניסו גרע מלהחזירו ויש לפרש דה"ק דצריך לסבבו ואין להם רשות לקבור בכל מקום אלא במקום שירצו טובי העיר ויש בזה צד קדושה. א"נ ה"ק דרשות לטובי העיר לסבבו ממקום למקום אפי' הרבה עד שיהא טירחא מרובה לקרובי המת ויוציאוהו משם ולאחר שיצא אין מחזירין. ויש לדקדק דהכא משמע דכשירצו טובי העיר קוברין בעיר ובפרק ב דב"ב תנן מרחיקין הקברות מן העיר. וי"ל דהתם בקברות קבועה והכא מיירי באקראי במקום שא"א להוציא המת לקברות קבועה. ואין נראה לפרש דמרחיקין דהתם נמי כשלא רצו טובי העיר מיירי וכמ"ש הנ"י שם מ"ח דכל הרחקות שמשום היזק יכולין בני העיר למחול דלא מסתבר כיון דמשום היזק ריח רע היא לא מהני בזה מחילה דאיכא קטנים וחולים ומאן מחיל ודברי הנ"י בהיזק ממון איירי וכ"נ מדברי הראב"ד בפ"ז מהלכות בית הבחירה שכתב לא שמעתי רצון טובי העיר בזה והוא מפרש מסבבין לסופדו כלומר שאין מוחין לשהותו בעיר לסופדו עד שירצו להוציאו:

משנה ח

שאין זבים וזבות ויולדות נכנסין צ"ע דלא חשיב נמי בעלי קריין דאמרי' בפסחים דף ס"ז זב וכל זב לרבות בעל קרי. וראיתי שהרמב"ם פ"ג מה' ביאת מקדש העתיק ג"כ כלשון המשנה ותמה שם במשנה למלך ע"ז. ומ"ש הרב טמא מת מותר במחנה לוי'. ה"ה שאר כל הטומאות שאינם יוצאות מגופו הוה כטמא מת לענין זה ובועל נדה נמי כטמא מת כדתנן בסוף מס' זבים:

ואין חייבין עלי' חטאת אכולהו קאי זבין וזבות שנכנסו להר הבית ועכו"ם וטמא מת שנכנסו לחיל וטבול יום לעזרת נשים בכולם אין על הכניסה חטאת. שאין חטאת אלא במחנה שכינה דמשכן ומקדש כתיב כמ"ש הר"ש לקמן:

עזרת ישראל מקודשת. ולא תני שאין הנשים נכנסות שם. דאין איסור לנשים ליכנס בכל מקום שאנשים נכנסין. ולא יחדו להם מקום במחנה לוי' שהוא עזרת נשים אלא משום צניעות והחמירו משום זה עוד ועשו שם גזוזטרא שיהיו הנשים מלמעלן והאנשים מלמטן בפרק ב דמדות:

משנה ט

ההיכל מקודש ממנו. מ"ש תויו"ט דאולם והיכל חדא קדושה היא. הכי דייק רבא בפ' טרף בקלפי דף מ"ד ממתני' דהכא. ודחי לי' התם דילמא אולם ובין האולם חדא הוא. וכך נראה דהכא ע"כ אולם אינו בכלל היכל למאי דפי' לקמן בשלא רחוץ לא שייך אלא בעבודה ובאולם ליכא עבודה:

שאין נכנס לשם שלא רחוץ. משמע דאכניסה לחודה בלא עבודה חייב. והקשה הר"ש מדתנן בפ' בתרא דזבחים מ"ג המסדר השולחן והמטיב את הנרות אין חייבין לא משום זרות ולא משום טומאה ולא משום רחוץ ידים, והשתא תיפוק לי' דאפי' אביאה ריקנית חייב. וצ"ל דמתני' איסור בעלמא ולא לחיובא א"נ התם ששגג בביאה והזיד בעבודה. אלו הם דברי הר"ש ז"ל והאריך בזה. ואכתי איכא למידק מתני' במאי עסקינין אי נכנס שלא לצורך עבודה מאי ארי' שלא רחוץ ברחוץ נמי אסור ולוקין עליו כמ"ש הרמב"ם רפרק ב מה' ביאת מקדש. וליכא למימר דקמ"ל דשלא רחוץ לוקה שתים. הא ליתא דברחיצה ליכא מלקות דאינו אלא בעשה כמ"ש הרמב"ם פי"ט מה' סנהדרין דין ג'. ואי מיירי מתני' לצורך עבודה מאי ארי' להיכל אפי' למזבח חייב דכתיב בגשתם לשרת כמ"ש הר"ש. ו ואין לומר דבנכנסין לתקן או להוציא הטומאה איירי דא"כ תקשי אמאי לא תני נמי שתויי יין ותני ושייר לא שייך הכא דמאי שייר תו דקרועי בגדים לא שייך כשנכנסין לתקן כמ"ש הר"ש ושמא משכחת לה שנכנס לצורך עבודה ונאנס ולא עבד דאכניסה לא חייב ומשום שלא רחוץ מיחייב אלא דמפשט דברי הרמב"ם בהלכות ביאת מקדש מוכח דשלא רחוץ אינו חייב אביאה ריקנית אלא אם עבד וכמ"ש שם רפ"ה בהדיא (וכ"כ רש"י בפירוש החומש בבואם אל אהל מועד להקטיר קטורת כו') ולפ"ז צ"ע ליישב משנתינו ואפשר י"ל דאולם גופי' נמי בכלל בין האולם ולמזבח הוא וכדאמר ביומא ד' מ"ד אולם ובין האולם חד הוא והשתא מיירי מתני' שפיר לצורך עבודה ולא קשיא דא"כ במזבח נמי דאין ה"נ והא דנקט היכל היינו לאפוקי אולם גופי' דבאולם ליכא עבודה:

בשעת העבודה הך לאו מענין הקדושה הוא שהרי אף בהיכל אסור ליכנס שלא בשעת עבודה ולוקין עלי' כדפי' לעיל אלא עיקר הקדושה היא שלא נמסר עבודה בקדשי קדשים בכל השנה אלא לכה"ג ביוה"כ ושלא בשעת עבודה אף כ"ג ביוה"כ אסור כמו בהיכל:

פרק ב

משנה א

כלי עץ כתב הרב דפשוטיהן טהורין דתנן הכא היינו מדאורייתא אבל מדרבנן טמאים כדמוכח בגמרא דב"ב וכ"כ הרמב"ם. ובאמת משנה שלימה הוא ברפכ"ז טבלא שאין לה לזביז בכלי עץ טמאה וכ"מ עוד בפט"ו מ"ב והרא"ש כ' דפשוטיהן טהורין אפי' מדרבנן, דאי יש להן טומאה מדרבנן לא הוי תני טהורים דהא כלי זכוכית אע"ג דאין טומאתן אלא מדרבנן תני להו. ומיהו יש מהן שטמאין מדרבנן כמו שולחן וטבלא ודולבקי שרחבין וראוי להניח עליהן שום דבר ונשאר עליו דהוו כמו מקבלין וכ"כ התוס' בסוכה דף ה' (ונראה בכוונתם דאם ראוי להניח עליהן דבר אז הוי משמשי אדם וכלים ואם לאו

הוי משמש אדם לבד וטהור אפי' מדרבנן כדאיתא בתוספתא כתבה הר"ש בפי"ב מ"ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ד מה"כ ואם משמשין הכלים לבד יש חילוק בהן כמ"ש הרמב"ם שם וכדלקמן פט"ז מ"ז):

ודע דהא דשייך טומאה בפשוטין בכלי עץ מדרבנן ובכלי מתכות מדאורייתא דוקא שיש עליו שם כלי כמו שולחן וטבלא שתקנו והחליקו דאל"כ אינו בכלל כלי אלא נסר בעלמא ולא שייך בי' טומאה וכ"כ הרב בהדיא פט"ו מ"ב וכ"כ התוס' בב"ב דס"ו. ולפ"ז הי' נרא' דאפי' הי' כלי ונשבר ובטל מתורת כלי לא שייך בי' טומאה דכלי בעינן וזה אינו כלי אפי' ראוי להניח עליו שום דבר הוה כנסר בעלמא וכ"מ נמי מדקתני לקמן פי"א בכלי מתכות נשברו טהרו משמע דלא מטמא אפילו בתורת פשוט והיינו משום דבטל שם כלי ממנו. אבל המגן אברהם סי' תרכ"ט ס"ק י"א לא כתב כן וצ"ע ומ"ש הרב עוד דפשוטיהן מטמאין במדרס מדאורייתא אם ראויין לכך ע"כ ור"ל אם יחדן לכך ואף במדרס בעינן נמי שתיקנן ועשה להם בית מושב כדתנן פכ"ב מ"ט עד שיחוק בו וכ"כ הרב פ"ג מ"ג כלי ולא אבן ולא קורה:

וכלי עור קא פסיק ותני דפשוטיהן טהורין בין גדול ובין קטן ולקמן בפכ"ז תנן העור טמא בחמשה על חמשה וע"כ בפשוט איירי דאי במקבל אפי' בכ"ש טמא ומשמע דמדאור' מיירי התם דומיא דשלשה על שלשה דבגד ושלש ע"ש דמרבינן להו מקרא י"ל דהכא בעור שלוק קשה שאינו ראוי לקפלו ולהניח בו שום דבר והתם ברך דהוה דומיא דשק וכ"כ התוס' בשבת דס"ג וניחא דלא חשיב הכא נמי בגד לומר דפשוט טהור דאיהו נמי איתקש לשק אלא משום דבגד לעולם רך הוא:

וכלי זכוכית. כ' הרב הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו ככ"ח ופשוטיהן טהורין אפי' מדרבנן דעבדו היכרא וכו' ע"כ. והוא שלא בדקדוק דבלאו טעמא דעבדו היכרא מן הדין שיהיו פשוטיהן טהורין אפי' מדרבנן דעיקר טומאתן משום דדמי לכ"ח וכ"ח גופייהו נמי פשוטיהן טהורין אפילו מדרבנן כדתנן לקמן רפכ"ז טבלא שאין לה לזביז בכ"ח טהורה וכ"כ הרמב"ם בהדיא רפי"ח מה"כ. ובגמ' דשבת לא אמרו משום היכרא אלא לפום טעמא דבעי למימר התם דעיקר טומאת כלי זכוכית משום דדמי לכלי מתכת עיי"ש:

עוד כתב הרב דכלי חרס אע"ג דפשוטיהן טהירין לא מצי למתני בהדי הנך משום דכל הני טהורין כשיש להן תוך אעפ"י שאין להן בית קבול כגון חביות שאין לה שולים ומפולשת בכלי עץ טהורה ובכ"ח טמאה דבתוכו תלי רחמנא והרי יש לה תוך אעפ"י שאין לה בית קבול ע"כ ולא עמדתי על סוף דעתו בכל דבריו דעיקר קושייתו אמאי לא

חשיב כ"ח בהדי הנך לאו קושיא הוא כלל דהנך פשוטיהן אין טהורין אלא מדאורייתא אבל מדרבנן טמאים. וכ"ח אפי' מדרבנן טהורים כדפי' לעיל ובכמה דינים משונים כ"ח מכל הכלים והלכך ראה התנא לסדר דיני כ"ח לעצמן ומסדר והולך בכל הפרק והתירוץ שכתב הרב דחבית שאין לה שולים בכ"ח טמאה לא ידעתי פירושו אם מתחלתו נעשה חבית זו בלא שולים פשיטא דטהורה דהא לקמן מ"ג תנינן בהדי' דאפי' סילונות כפופין ומקבלין וטפי שהתקינו לענבים וחבית דפונה טהורים והני הא יש להן תוך וגם בית קבול אלא משום שאין עשויין לקבלה טהורים. ופשיטא דכ"ש חבית שאין לה שולים דטהורה. ואם ר"ל בחבית זו שעתיד לעשות לה שולים ועדיין לא נגמרה מלאכתה ואפ"ה טמאה גם זה צ"ע מנין לו ופשוט דקודם גמר מלאכתו אין שום כלי מטמא והכי מוכח בהדיא ספ"ד. ונראה כוונת הרב דחבית זו שנפתח' וניטלו שולי' איירי והיא מקבלת על דפנותי' כאותה ששנינו רפ"ד וכך נראה שהבין תיו"ט דמייתי לי' טעמא מהתם. אבל לא א"ש הא דיהיב הרב טעמא דבתוכו תלי רחמנא אף ע"פ שאין לו בית קבול. והא אנן שיש לו בית קבול אמרינן שמקבלת על דפנותי' ומ"ה טמאה דהוי כעוש' מעין מלאכתו הראשונה שמתחילתו נעשה להיות מטה על צדה וה"נ אמרי' לקמן מ"ב דקרקרותיהן ודפנותיהן כשמקבלין שיעור מועט טמאין. אבל הרב דמייתי לי' לענין פשוטיהן משמע דאתי למימר דלא בעי בית קבול כלל אלא אתוכו קפיד ומשום שמטמא מאוירו וזה דבר תמוה. ואפשר שהרב הוציא זה מדין התנור שגם הוא אין לו שולים וכתב הרב רפ"ה ג"כ טעם זה דבתוכו תלי רחמנא כו'. וגם זה לא יתכן דתנור שאני הואיל ומתחילת עשייתו נעשה להעמידו ע"ג קרקע ורצפת הקרקע הוא שולי' הוה כיש לו שולים כדאמרי' גבי שפוד בס"פ וכן בשולי קורפיות דספ"ד ובכמה דוכתי ובדוחק י"ל כוונת הרב כדפי' לעיל שניטלו שוליו איירי ומקבלת על דפנותי' ומשום דבכלי עץ וכלי עצם לא מצינו שיטמאו בקבלת דפנותי' אלא בכ"ח דוקא והיינו משום דכ"ח בתוכו תלי רחמנא אע"פ שאין לו בית קבול. כלומר אע"פ שנתבטל עיקר בית קבול שלו אפ"ה חשוב כמקבל ובשאר כלים הוה כפשוט:

מקבלין טומאה מכאן ולהבא. פי' הרב אבל למפרע לא דלא גזרו טומאה ישנה אלא בכלי מתכת ע"כ. וצ"ע דלמה לי' למתני הא דכל כמה דלא תני בהו שחוזרין לטומאתן ממילא ידעינן דאין חוזרין. ועוד דהו"ל למיתני בהדי' אין חוזרין לטומאתן דהא דמקבלין טומאה להבא פשיטא הוא. ולולא דברי הרב ז"ל נראה דאדלעיל קאי נשברו טהרו כלומר טהרו לגמרי ואפי' טומאת פשוט דרבנן לית ליה כגון כלי שהי' לו לבזבזין ונשבר ונפלו לבזביזו, ונשאר טבלא חלקה סד"א שיש לו תורת פשוט ומטמא מדרבנן קמ"ל דלא כיון

שלא נעשה לשם פשוט דכל כלי פשוט אינו טמא אלא אם עשה בו צורת כלי כדפי' לעיל וזה משנעשה פשוט לא אחשבי' לשם כלי והיינו דקתני חזר ועשה מהן כלים כלומר שעשה לשבר זה שם כלי שהחליקו או סרקו לשם כלי פשוט מקבל טומאה מכאן ולהבא מדרבנן. והשתא ניחא דלא תני הך דחזר ועשה מהן כלים נמי גבי כלי נתר וחרס דבסמוך דהתם לא שייך למיתני מקבלין טומא' מכאן ולהבא דהא פשוטי כ"ח אין להם טומאה אפילו מדרבנן:

ומטמאין מאחוריהן פי' הרב היינו חקק שמאחוריו ומטמאין שם במגע ולא באויר עיי"ש ומשמע דטומאת מגעו נמי אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא לא חשוב תוך שהרי אין מטמא באוירו אבל גזרו במגעו מדרבנן ובאוירו לא גזרו וכ"כ הר"ש:

מאחוריהן היינו חקק שמאחוריו. והא דקתני בת"כ מרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו התם אחורים היינו גבו ולא החקק כדהכא כ"כ הר"ש. והתוס' בשבת תירצו עוד א"נ אינו מיטמא מאחוריו מדאור' אלא מדרבנן ע"כ. ותירוץ זה אינו נוח לי דלמה לי' לתנא דת"כ לאתויי חומרא דלטמא בדוחק שזה מדאורייתא וזה מדרבנן ואמאי לא מייתי מגבו דמטמא אחרים ואינו מיטמא אפי' מדרבנן אלא העיקר כתי' הראשון דהיינו גבו והרב משנה למלך ספרק א מה"כ דקדק שתירוץ הראשון דוחק למיקרי גבו בשם אחורים והר"ש שהשמיט תי' השני שסובר דמגע אחורים טמא מדאורייתא ע"כ. ולא נהירא דאי חשיב תוך דאוריי' לענין מגע אמאי לא מטמא באויר אלא ודאי דמגעו נמי אינו אלא דרבנן ומה שהשמיט הר"ש תי' זה היינו מטעם דפי' דאדמייתי לה מחומרא דמדאוריי' ודרבנן טפי הו"ל לאתויי מגבו. ולכך ניחא לי' כתירוץ הראשון דמגבו הוא דמייתי ואין זה דוחק לומר דאחורי' היינו גבו דהא לקמן פכ"ה בכולי פירקא קרי לגבו אחוריו וכן בסוגיא דבכורות דף ל"ח:

ואין מיטמאין מגביהן, והא מגכיהן,תנן פ"ה מ"ב האבן היוצא מן התנור חבור. משמע מדין יד שמכניס ומוציא טומאה והאיך מכניס טומאה כיון דאין מיטמא מגבו ומי עדיף יד מגבו צ"ל דחיבור דהתם אינו אלא להוציא ולא להכניס והרב שם אסברה נמי להוציא וכן דקדק הרב משנה למלך בדעת הרמב"ם רפי"ז מה"כ דיד כלי חרס אינו אלא להוציא דווקא (וכן משמע סברת התוס' בפ' כל היד ד' כ"ו) אבל כתב שם בשם הרשב"א שהתו' תירצו דגזירת הכתוב הוא דיד עדיף מגבו והרמב"ן תי' דאיכא לאוקמי יד כלי חרס ביד חלולה שנטמא מאוירו ומכניס טומאה לכלי ע"כ. ונ"ל דהתוס' לא ניחא להו לאוקמי ביד חלולה דלטעמייהו אזלו דאחוריהן דמתני' דהיינו החקק שמאחוריו נמי לא מיטמא אלא מדרבנן דלא חשוב תוך מדאורייתא וה"ה ליד חלולה והילכך ידות דמקרא נפקי

ע"כ גזירת הכתוב היא דאין חילוק בין פשוט לחלול מדאורייתא. ולהרמב"ן משמע דחשוב תוך מדאורייתא ואפי' לענין אויר. וצריך ישוב לדידי' אמאי לא עריב ותני במתני' מיטמאין מאיריהן ומאחוריהן ע' בתוס' פ"ק דשבת וא"ת הא דתנן לקמן מ"ז בית תבלין של חרס שנטמא אחד מהן לא נטמא חבירו דאחוריו הוי. וה"נ תנן בפכ"ה ברובע וחצי רובע והשתא נהי דחשוב אחוריו כיון דחלול הוא מטמא מדאורייתא להרמב"ן. ולהתוס' נמי מדרבנן מיהת מיטמא ואמאי מטהרין התם ויש לחלק דהתם כל אחד כלי לעצמו ואינו עשוי לשמש לחבירו ואין לו תורת יד אבל חקק שמאחורי הכלי או יד חלולה שעשוין לשמש לכלי חשיבי יד גמור להרמב"ן מדאורייתא ולהתוס' מדרבנן:

משנה ב

הדקין שבכ"ח וקרקרותיהן. כך היא גי' המפרשי' דמתני' מיירי בין בדקין עצמו כלומר כלי הקטן שבכ"ח כשמחזיק כדי סיכת קטן טמא וכן קרקרותיהן ודפנותיהן נמי בשיעור זה מיטמאין. אבל לא יתכן לפרש כן דכלי שלם לא אשכחן בשום דוכתא דבעי שיעור ובפי"ז משנה טו:

תנן העושה כלי קבול מ"מ טמא ופי' הרב שם אפי' אינו מקבל אלא כ"ש ומשמע דבכל הכלים הדין כן וכ"כ הרמב"ם בהדיא רפרק ב מה"כ. וראיתי שכן הקשו ג"כ התוס' בחולין ד' נ"ד דלא מצינו בשום מקום שיעור לכ"ח בתחלתו. ועוד דאי מיירי בדקין עצמו שמחזיקין כדי סיכת אבר קטן של קטן בן יומו א"כ אין לך כלי קטן ממנו ובסיפא דמתני' אמר הפכין הגלילים והחביונות שיעור קרקרותיהן כ"ח ואין להן דפנות ונדחק הר"ש לפרש דסיפא אתאן לריב"ז דפליג את"ק ולישנא לא משמע הכי דאי לאפלוגי אתי אמאי שני בלישני' וקרי להו הפכין הגלילים לינקוט הדקין שבכ"ח כלישני' דת"ק ובאמת הרמב"ם בחבורו פי"ח מה"כ לא העתיק דין משנתינו לענין הדקין השלמים אלא כולי' לענין שיעור קרקרותיהן ודפנותיהן איירי וכ"כ ג"כ בפירושו. ונראה שגירסתו הדקין שבכ"ח קרקרותיהן בלא וא"ו. דהשתא לא איירי אלא בשיעור קרקרות ודפנות לחוד אבל הכלי מתחילתו אין לו שיעור כלל. (והכי משמע נמי מהא דיושבין שלא מסומכין דאינו אלא בשברים דאלו בשלם אפי' מסומך טמא כדלקמן פ"ד מ"ג שלכך נעשה) וס"ל נמי דסיפא דמתני' הפכין הגלילים כו' אתאן ככ"ע והעתיקו ג"כ שם בחיבורו דין ט"ו. והיינו דתרי גווני דקין נינהו והני דרישא בקטנות שבגדולות איירי וסיפא בקטנים שבקטנים והיינו דקרי להו פכין והם מתוך קטנותן קרקרותיהן בכ"ש ואין להן דפנות כמ"ש בפירושו ובחיבורו שם (ונראה דלהרמב"ם דכולה מתני' בשברים איירי הא דנקט דקין לא קאי אלא אכדי סיכה ועד לוג ומלוג ועד סאה דאלו מסאה ועד סאתיים וכו' לאו

מדקין נינהו). שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג. לשון מכדי לא מתיישב דהו"ל למיתני כדי. ותויו"ט כ' דבנוסחת מהר"ם בכדי ועוד לפי סדר לשון המשנה הו"ל למיתני עד לוג כדי סיכת קטן כדתני בכולהו שיעור השבר בסוף והרמב"ם מפרש דמכדי סיכת קטן אשיעור הכלי בתחלתו קאי שאם קודם שנשבר הי' מחזיק כדי סיכת קטן או יותר מכדי סיכה עד לוג או יותר מלוג עד סאה כל אלו שיעור השבר שלהן ברביעית. ונראה דהא דלא תני מתני' מכדי סיכת קטן ועד סאה משום דיש מקומות שדרכן לעשותן עד לוג ויש מלוג עד סאה כמ"ש הר"ש בסמוך גבי ועד שלש ועד חמש. ובחבורו לא העתיק אלא מכדי סיכה עד סאה (והא דאמרי' בחולין לוג כלמטה סאה כלמטה אעפ"י שהכל שיעור אחד לישנא דמתני' נקט) עוד כתב בחבורו שם שכדי סיכת קטן היינו סיכת אדם קטן. ונימוקו עמו דלפי שיטתו דכדי סיכה אכלי קאי א"א לפרש דרביעית יהא שיעור השבר של סיכת אבר קטן של קטן. ולא ניחא לי' לפרש כדי סיכה הוא שיעור השבר כשיטת המפרשים ז"ל דלשון המשנה לא משמע כן כדפי'. ועוד דפחות מן שיעור אבר קטן של קטן פשיטא דלא חזי למידי וא"כ סיפא דפכין הגלילים שיעור קרקרותיהן כ"ש משמע דאפי' פחות מכן מיטמא ואמאי כיון דלא חזי. ולא משמע לי' דסיפא פליגא כדפי' לעיל. (ויש ראי' לשיטת הרמב"ם ממתני' ג' וד' דפ"ג דקתני התם שיעור שבר סתם ברביעית משמע משום דפחות שבשיעורים נקט וכ"ש דבגדול ממנו טמא אבל לשיטת המפרשים הו"ל למינקט כדי סיכה):

ועד לוג. בגמרא בחולין אמרינן לוג כלמטה סאה כלמטה וכולהו כלמטה להחמיר. ולא ידעתי למה כתב הרמב"ם בחבורו הי' הכלי מחבית המכילה כסאה עד המכילה סאתים או יתר ונשברה שיעור שבריו בחצי לוג הי' הכלי מחבית המחזיק סאתים עד חצבים גדולים שיעור שבריו בלוג ע"כ דהא לפי הגמ' אינו כן דהמכילה סאה שיעורו כלמטה ברביעית והמכילה סאתים כלמטה בחצי לוג גם דברי הרב כאן כלי שהי' מחזיק מלוג ויתר מלוג אינו מדוקדק דהו ל לכתוב יתר מלוג דווקא ובסמוך בדברי ר"ע כ' ג"כ משהגיעו להיות קטנות שיעורן ברביעית ע"כ הו"ל לכתוב כשהם יותר מקטנות. מסאה ועד סאתים בחצי לוג. אבל אם אין השבר מחזיק אלא רביעית לא מקבל טומאה אפי' אם יחדו לצורך תשמיש רביעית לא מהני כיון שבא מכלי גדול בטלה דעתו דע"כ כולה מתני' ביחדו איירי דאי בלא יתרו לאו כלי הוא כדתנן רפ"ג העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים וטהור במוציא זית עד שמיחדו לרמונים כמ"ש הרב שם. ומתני' דהתם משמע הכי דקתני כמה שיעור כ"ח ליטהר אלמא דבמוציא זית טהור מיד אע"ג דחזי לרמונים כל כמה דלא יחדו טהור. וה"ה בשיעורין דהכא דבכולהו בעי יחדו ואם יחדו לפחות

מכשיעור בטלה דעתו. וכ"כ התו' בחולין דף נ"ה וכ"נ מסקנת הר"ש והרא"ש כאן. וכתבו עוד דהא דאיתא בתוספתא כל כלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם וכמ"ש הרב רפ"ד דמשמע מזה דאי כל כמה דלא יחדו נטהר בשבירה תו לא מהני יחוד דכבר טהר שעה אחת. לאו קושיא הוא דהתם לא אמרו כיון שטהר שעה אחת אין לו טומאה אלא בשבר שנשבר ולא בכלי שלם שנשבר דשפיר מהני בי' יחוד אעפ"י שקודם שיחדו הי' טהור והביאו ראיות לזה. ובהכי מיושב הא דתנן רפ"ג שיעור כ"ח ליטהר העשוי לאוכלין בזיתים ואמרי' התם דאם יחדו לרמונים טמא. וקשה אמאי שביק כל הני שיעורין דהכא ונקט רמונים והו"ל למימר אם יחדו לרביעית או לחצי לוג כדתני הכא. ואין לומר דהתם בניקב בשוליו איירי שאינו יכול לקבל כלום דהא סתמא קתני ועוד דאפי' ניקב בשוליו אם הדפנות ראוין לקבל נמי טמאין כדאמר הכא. אבל נראה דיש חילוק בין נשבר לניקב דהכא בנשבר ובטל תשמישו ודרך להקצותו לתשמיש כל דהו כגון כלי שהי' מחזיק סאה אם מחזיק השבר שלו רביעית נוח הוא לו. אבל לקמן מיירי בניקב דלא בטל לגמרי ואינו מתיאש ממנו להקצותו לתשמיש מועט אלא להשתמש בו במילואו כגון למלאות בו רמונים. ואם מיחדו לתשמיש של חצי לוג או רביעית לא מהני דבטלה דעתו. (ומכאן צ"ע על פי' רש"י בחולין דף קכ"ג גבי טלית שהתחיל בה לקורעה דמשמע דמפרש למתני' דהכא בלא יחדו דמייתי ראי' מהכא דהטלית טהורה אעפ"י שנשאר בה שלש ע"ש. ולמאי דפרשינין דהכא ביחדו אין זה ענין לשלש ע"ש דלא בעי התם יחדו ואמאי פרחה טומאה. ומיהו אפי' נפרש דה"נ לא בעינן יחדו ל"ק כלל דהכא השברים טמאין דכל עיקר טומאת הכלי טומאת מגע הוה ולא בטלה דשברים ג"כ ראוין לכך אבל טלית דהתם טומאת מדרס הוה ובטלה דשלש ע"ש אין ראוי' למדרס כדמסיק רש"י ז"ל התם והילכך דברי רש"י שם צל"ע וע' בתוס' זבחים דצ"ה וכ"ז לשיטת המפרשים אבל הרמב"ם דס"ל לקמן רפ"ג דלא מהני התם יחוד נ"ל דאיהו מפרש מתני' דהכא נמי בלא יחדו והכא מיירי שיטמא משום גיסטרא דרבי קרא בכלי חרס שהשברים שלו טמאין דכתיב וכל כ"ח לרבות השברים כדאיתא בתוספתא וכתבו בחבורו פי"ח ומתני' דרפ"ג דבמוציא זית טהור היינו בניקב דלא שייך בי' גיסטרא וכ"מ לקמן רפט"ז) ודע דכל הני שיעורין דמתני' דמיטמאין לאו משום כלי אלא משום גיסטרא דאפי' ניטלה אזני' חשיבא גיסטרא כדלקמן פ"ד מ"ג ויש חילוק בין כלי לגיסטרא כדלקמן ושוב ראיתי שכ"כ ג"כ התוס' ס"פ המצניע. ודוקא כשבר חשוב גיסטרא אבל ניקב אין דרך ליחדו לגיסטרא אא"כ ניקב כמוציא רמון דהוה כנשבר ולהכי לא חשיב התם ס"פ המצניע שש מדות בכ"ח כמו שהקשו התוס' דלא חשוב אלא מה שטמא בתורת כלי ולא בתורת

גיסטרא הפכין הגלילים והחביונות פי' הרב היינו דקין שבכ"ח ע"כ ולפ"ז צ"ל דאתי' כריב"ז ופליג את"ק ואדר"ע ולעיל כתבנו דלהרמב"ם אין אלו דקין שבכ"ח ואתאן כב"ע ולכך העתיק בבא זו בחבורו פי"ח דין ט"ו:

משנה ג

הטהורין שבכלי חרס. אע"ג דכלי עץ ועור נמי פשוטיהן טהורין וכן כשלא נעשו לקבלה. מ"מ מדרבנן מיהא טמאין ובכ"ח אפי' מדרבנן טהורין. ומיהו נראה דע"כ כלי חרס דנקט לאו דוקא דקחשיב ספינה ומנורה דבכלי עץ נמי טהורין אפי' מדרבנן דלא אשכחן בשום דוכתא דספינה מקבלת טומאה מדרבנן ואדרבה אי של חרס טהורה כ"ש של עץ כמ"ש תויו"ט בסמוך. ומנורה נמי אפי' מדרבנן טהורה אפי' של עץ משום דאינו משמשי אדם אלא משמש כלים בשעת מלאכה לבד כמ"ש הרמב"ם רפ"ד מה"כ. וכן חבית של שייטין אפי' של עץ טהורה לגמרי שאינו אלא משמשי אדם לבד. ונראה דאפי' איכא בהנהו דחשיב דשל עץ נמי טהורין נקט בכלי חרס משום דבדיני כלי חרס קאי:

וסילונות. כ' הרב דבחקק בית קיבול צרורות טמא וכ"כ הר"ש ממתני' דפ"ד דמקוואות מ"ג ולא הבנתי דבר זה דהא סילון וצינור ומרזב אחד הוא וסתמן עשויין לקבען על הגג וכל שעתיד ליקבע להיות מחובר לקרקע טהור אפי' קודם שנקבע כדתנן בפי"א מ"ב גבי צינור. ודוחק לחלק בזה בין חרס למתכת דבחרס נמי משמע דהמחובר טהור חוץ מתנור וכיריים וממתני' דמקוואות אין ראי' לטומאה דאע"ג דהוה כלי לפסול את המקוה אינו כלי לטומאה כדפי' שם. ומיהו שם כתבנו שבעיקר דין זה דכל שנעשה להיות מחובר טהור אפי' קודם שחברו שאין הכל מודים להרמב"ם ז"ל בזה שמדברי הרא"ש והרשב"א והטור בה' מקוואות נראה דדוקא לאחר שחברו טהור וא"כ י"ל דהר"ש כאן נמי בשיטה זו קאי ואחריו נמשך הרב. אלא שמדברי הרמב"ם עצמו פי"ח דכלים לא משמע כן שכתב בסילונות דהכא שטהורין שלא נעשו לקבלה. ולפי שיטתו אפי' נעשו לקבלה כשעתיד לקובען טהורין. וי"ל דה"נ קאמר שלא נעשו לקבלה שהרי עשוין לקובען בגג כדי להמשיך המים ולא לקבלן. ויותר נראה דסילונות דמתני' מיירי שלא נעשו לגג אלא להמשיך בהם מים מן הבור לכלים או לבור אחר ואין עתיד לקובען:

וכבכב שעשאו לסל. פי' הרב אפי' יש לו בית קבול טהור שכל המשמש כפוי בכ"ח טהור עכ"ל. פי' שיש לו קבול אלא שאינו עשוי לקבלה אלא לכיסוי כמו הטפי דבסמוך דאם הוא עשוי לכסוי ולקבלה נמי טמא כדלקמן מ"ח בכסוי הלפת. ובכלי עץ כה"ג אפי' אינו עשוי לקבלה יש שהוא טמא אם משמש בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה כדלקמן פט"ז מ"ז:

והמנורה. באין לה בית קבול נר מיירי אלא שהנר יושב עליו כמ"ש הרב במשנה דלקמן: **זה** הכלל כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים. פי' הרב שאם נגעו משקין טמאין באחוריו לא נטמאו ע"כ. ואע"ג דלכאורה מילתא דפשיטא הוא דהא אפי' בטומאה דאורייתא שנגעה בו לא נטמא ומאי קמ"ל הא מילתא מפרש לה הרמב"ם בפירושו דסד"א דוקא בטומאה דאורייתא טהור דבתוכו תלי לה רחמנא. אבל במשקין דלא אצרכוה רבנן תוכו ואדרבה אמרו נטמאו אחוריו לא נטמא תוכו סד"א דשייכא טומאה זו אפי' בכלים שאין להן תוך קמ"ל. ומ"מ יש לדקדק דבסוגיא דבכורות דף ל"ח שהעיד חזקי' אבי עקש כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים לחלוקה וכשנטמא בין בגבו ובין בתוכו כולו טמא ופריך לי' הא כ"ח בתוכו תלי רחמנא אית לי' תוך איטמי לי' לית לי' תוך לא איטמי ומשני דכנגדו בכלי שטף קאמר. ומאי דוחקי' לוקי' לי' בכלי חרס ולטומאת משקין דלא תלי בתוך. ונראה דהיינו דפי' רש"י שם דלא תיקשי אמאי לא גזור בכ"ח טומאת משקין לאחוריו תריץ משום דהתם ל"ש גזירה אטו משקה זב וזבה דכ"ח אינו מיטמא מגבו אפי' במשקה זב ע"כ. כוונתו דמ"ה לא מוקי לדחזקי' בכ"ח גופי' ובטומאת משקין משום דאפי' ביש לו תוך לא גזרו בו טומאה זו כלל (וחזקי' אמר בהדיא נטמא גבו נטמא תוכו נטמא תוכו כולו טמא) והרב במשנה למלך ספרק א מה"כ נדחק בדברי רש"י אלו עיי"ש. ומיהו לשיטת הרמב"ם ז"ל שסובר דגזור טומאת משקין בכ"ח מאחוריו וכמ"ש הרב כאן דכשיש לו תוך מיטמאין אחוריו במשקין. לדידי' צ"ל הא דלא ניחא לי' לאוקמי לדחזקי' בכ"ח גופי' משום דלא יתכן להחמיר בכ"ח שאין להן תוך. יותר משיש להן תוך דביש להן תוך נטמא אחוריו לא נטמא תוכו. ובאין בהן תוך נטמא כולו כדאמר חזקי' אין לו אחורים לחלוקה ולעולם נטמא כולו וכיון דכ"ח שאין להן תוך אין להם שום טומאה מן הטומאות איך יחמירו בהם לענין משקין יותר משיש להן תוך דיש להן כל הטומאות מדאורייתא [נמחק כאן ב' שורות וחבל] ולהכי מוקי לי' דכנגדו בכלי שטף קאמר דכלי שטף שאין להן תוך אין לו אחורים לחלוקה וכשנטמא אחוריו כולו טמא דאלו ביש להן תוך יש להן אחורים לחלוקה ואם נטמא אחוריו תוכו טהור ופריך לי' התם ואין לו תוך בכלי שטף דאור' בר קבולי טומאה היא בתמי' כלומר וא"כ הדר הו"ל כלי שטף ככ"ח דאין להחמיר באין להן תוך יותר משיש להן תוך וכן פי' קו' זו במשנה למלך ותמה שם על פירש"י ז"ל שמפרש בע"א. ומשני בהני דחזי למידרס דאפי' אין להן תוך מטמו מדאורייתא והחמירו חכמים בהן יותר דאפילו נטמא גבו כולו טמא דכיון דאין היכר כ"כ בין גבו לתוכו מיחלף לי' גבו בתוכו אבל יש להן תוך דמינכר בין גבו לתוכו בזה חילקו דנטמא גבו תוכו טהור ונטמא תוכו כולו טמא. והשתא לפי המסקנא

שמעינין דלענין כלי חרס שנטמא גבו במשקין לא איירי בהו חזקי' כלל. ולרש"י ז"ל אין כ"ח מיטמא מגבו אפילו במשקין כמו במת ושרץ דאין סברא להחמיר במשקין יותר ממת ושרץ. וכמו שתמה הראב"ד בהשגות בפ"ז מהא"ה דין ג' בזה. ולדידהו מתני' דהכא דקתני בהדי' כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים צריך לפרש לענין חקק שבאחוריו קאמר דלא חשוב תוך זה ליקרא תוכו הואיל ואין לו תוך בפניו וכדמפרש הר"ש והרב לקמן רפכ"ז. דאין לפרש כפי' הרב דלא נטמא גבו במשקין דהא אפי' יש לו תוך לא נטמא גבו ופי' הר"ש כאן שפי' למתני' דכנגדו בכלי שטף קאמר וכהך דחזקי' לא יתכן דהכא בדיני כ"ח עסיק ומאי שיאטי' דין כלי שטף הכא וכמ"ש המשנה למלך. והילכך לפי סברת רש"י והראב"ד אין להם פי' אחר במשנתינו אלא דלענין חקק שבאחוריו אירי. אבל הרמב"ם ז"ל לא ניחא לי' לפרש בחקק שבאחוריו דאיהו לא ס"ל הך מילתא כלל דחקק שבאחוריו יהא לו שום טומאה אפי' מדרבנן ולא הזכיר דבר זה בשום מקום וכבר כתבו התוס' בפ"ק דשבת דט"ז שיש חולקין על סברא זו דחקק שבאחוריו ונראה שהוא ג"כ סברת הרמב"ם ולכך נדחק בר"פ לפרש הך דמיטמאין מאחוריהן דאחוריהן היינו גביהן ולטמא אחרים קרי אחוריהן. וכל זה משום דלית לי' כלל דשייך טומאה בחקק והיינו נמי דהכריחו לפרש משנתינו דהכא בטומאת משקין מגבו. דלפי שיטתו לא מצא פי' אחר במשנתינו כלל. ומינה מוכח דכ"ח שיש להן תוך יש בהן טומאת משקין מגבו אעפ"י שאין המת והשרץ מטמאין אותו. ומדברי הר"ש לקמן פ"ג מ"ה מוכח דס"ל ג"כ כסברת הרמב"ם בזה:

ולענין כלי שטף. דביש להן תוך פשיטא דנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ונטמא תוכו כולו טמא כדלקמן פכ"ה. ובאין להן תוך לפי מסקנא דגמ' דבכורות דלעיל יש חילוק דאי לא חזו למדרס דאין להן טומאה אלא מדרבנן. דינם כמו יש להן תוך ונטמא אחוריו לא נטמא תוכו. אבל בחזו למדרס כיון דיש להן טומאה מדאורייתא כמו יש להן תוך. החמירו בהן דאפי' נטמא אחוריו כולו טמא. וכן פסק הרמב"ם פכ"ח מה"כ דין ג'. והרב במשנה למלך תמה על סוגי' דגמ' דפריך בפשיטות ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא ואין סברא להחמיר בהן לומר דנטמא אחוריו כולו טמא מבשלא החמירו באותם שיש להן תוך. והא משנה שלימה הוא לקמן רפכ"ה השולחן והדלפקי יש להן אחורים ותוך דר"י ר"מ אומר אין להן. הרי דר"מ מחמיר בהדי' באין להן תוך דלא חזי למדרס עכ"ד. ולענ"ד לאו קושי' היא דהמקשה ודאי קשי' לי' נמי מילתי' דר"מ דמ"ט מחמיר באין להן תוך כיון דלית בהו טומאה מדאורייתא וכי משני לי' בהני דחזו למדרסות מילתי' דר"מ נמי מיתרצא דר"מ ס"ל הואיל ואשכחן צד טומאה בפשוטין

בדחזו למדרס דמיטמו מדאורייתא שוב לא חלקו חכמים בפשוטין והחמירו בכולם דלא פלוג. ור"י סבר דדוקא בהני דחזו למדרס החמירו ולא בשאר פשוטין ופסק הרמב"ם כר"י אבל בכ"ח לא מיתוקם מילתי' דחזקי' כלל דלית בהו צד טומאה בפשוטין כלל וכדמסיק התם:

משנה ד

פנס שיש בו בית קבול שמן. מפי' הר"ש משמע דפנס זה אין בו אלא מחיצה אחת והופכה כנגד הרוח ולכך אם אין שם בית קבול שמן הוה פשוט. אלא שצ"ע א"כ מאי קמ"ל פשיטא דפשוט בכ"ח טהור ואפי' מניחין עליו חפצים כמו מחתה פרוצה ומנורה במתני' דלעיל. ואפשר דבפנס המוקף מחיצות סביב איירי והנר מונח בתוכו ואפ"ה לא חשוב בית קבול דלא דמי לשק שעשוי לטלטל על ידו מה שנותנין בו וזה אינו עשוי כדי לטלטל הנר על ידו אלא להגין על השלהבת מפני הרוח ושלהבת אין בו ממש. ויש לישב פי' הר"ש דכשאין לה אלא מחיצה אחת איירי ואע"ג דפשיטא הוא תני לה משום שיש עושין אותו עם בית קבול שמן ויש שעושין אותו בלא בית קבול. שלא תטעה לומר שכולן טמאין או כולן טהורין וכן צ"ל במגופה דבסמוך ובמשפך שיש בהן שני מינים:

מפני שהוא של מדה. ואע"ג דבלא הנחת אצבע אינו כלי קבול ואנן קיי"ל דכל שאינו יושב שלא מסומך אינו חשוב כלי וזה נמי אינו משמש בלא סמיכת האצבע שאני הכא שהוא עשוי לכך מתחילתו ודמי להא דלפיד דלקמן בס"פ ושולי קורפיות דבפ"ד מ"ג. והיינו דאמר מפני שהוא של מדה כלומר שהוא עשוי לכך וכן הא דא"ר עקיבא מפני שהוא מטהו על צדו היינו שעשוי לכך ומיהו צ"ע מ"ש הרב דפלוגתייהו אם אינו עשוי למדה דלריב"ב טהור וכ"כ מדברי הר"ש. ומ"ט דריב"ב כיון שעשוי להיות מטהו על צדו הרי הוא עשוי לקבלה. ולולי דבריהם אפשר לפרש בהיפך דבעשוי למדה פליגי דלר"ע טהור משום דאזיל בתר רוב תשמישו ורוב פעמים שא"צ למדוד במשפך שדרך המוכרים יש להם כלי מדה מיוחדים וממלאין המדה ונותנין ממנו למשפך אלא לפעמים כשהוא דחוק ואין כלי המדה מזומן מודד במשפך וכיון שרוב תשמישו אינו למדה אלא תשמיש משפך טהור לר"ע. אא"כ עשוי להיות מטהו על צדו דזה תשמיש קבוע הוא דכל הלוקחים דרכן להריח. וריב"ב סבר דלא אזלינין בתר רוב תשמישו ואפי' אינו עשוי להיות מטהו על צדו אלא לשם מדה טמא. ונראה שהר"ש ז"ל שלא פי' כן אזיל לטעמי' דמפרש בר"פ דכ"ח מיטמאין מאחוריהן היינו בחקק בית מושב אע"ג דאין רוב תשמישו בתוך זה טמא מדרבנן וא"כ ה"כ אם עשוי למדה לא הוה מטהר ר"ע לגמרי אבל לפי' הרמב"ם שם דלית לי' הך סברא דחקק שבאחוריו שייך בי' טומאה א"ש כדפי':

משנה ה

כיסוי כדי יין וכו'. כתב הרב וכל הכסויין טהורין שכל המשמש כסוי בכ"ח טהור ע"כ. וכ"ה בתוספתא. הא דנקט בכ"ח לאו דוקא דבכלי עץ נמי הכיסויין טהורים דכתיב אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפויי כלים כמ"ש הרב בספט"ז וכ"כ הר"ש. אלא דתנא בכ"ח קאי וכדפי' כה"ג במ"ג. אבל הרמב"ם מפרש הך דחפויי כלים לכלים המצופין כההיא דפי"א מ"ג ומ"ו וכ"כ בהדי' בחבורו פ"ד דין ד'. אבל הכיסויין אם משמשין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמאין בכלי עץ כמ"ש שם ברפ"ד. ומ"ש הרב הטעם דכיסוי טהור דתוכו כתיב והאי לאו תוך דידי' הוא וכ"כ הר"ש. ונראה דמהכא ילפי' נמי הא דאמרן לעיל במ"ג שכל שאינו עשוי לקבלה אעפ"י שיש לו בית קבול טהור דלא חשוב תוכו. אלא שצ"ע לשיטת הר"ש בר"פ דמיטמאין מאחוריהן היינו דחקק שבאחוריהן אע"ג דלא הוי תוך גמור דאורייתא ליטמא מאויר מ"מ מטמא במגע תוכו. וא"כ הכא בכסויין נמי נימא הכי ואמאי תני טהורין סתמא. ואין לחלק דחקק שבאחוריו עשוי לקבלה לפרקים טפי מכיסוין שאינם עשוין כלל לקבלה אלא לכיסוי ואין ה"נ דהכסוין אם עשוין לקבל בהן לפרקים טמאין והיינו נמי דקתני אם התקינו לתשמיש טמאין דלפ"ז צריך לחלק בהך דהתקינו לתשמיש שאם ייחדן לתשמיש קבוע טמאין מדאורייתא באויר ובמגע ואם אינו קבוע אלא לפרקים לא מיטמו אלא במגע מדרבנן וא"כ כל זה הי' להם להמפרשים לפרש ולא לסתום ואפשר דכיסויין דמתני' מיירי שאין מחוברים לכלי. ולא גזרו בתוך שאינו קבוע אלא כשמחובר לכלי דמיחלף בתוכו של הכלי אלא שגם חילוק זה לא נמצא בשום מקום. ונראה מכאן דהעיקר כשיטת הרמב"ם דתוך דאחוריו לא חשוב תוך כלל וכגבו חשוב ולא מיטמא כלל וה"נ מוכח במתני' דלעיל וכדפי' שם:

והניירות פי' הרב שמכסין בהם פי הצלוחית ע"כ סתם נייר אינו מקבל טומאה כדתנן פ"י דפרה מ"ו. ופ"ה דזבים מ"ה וכ"כ הרמב"ם בהדיא רפרק ב מה"כ. ומיהו מתניתין דהכא בכיסויין שיש להן בית קבול איירי ואפ"ה טהורין מפני שאין עשוין לקבלה אלא לכסויי ונייר נמי כשיש לו בית קבול טמא כדלקמן פי"ז משנה טו:

והכא שעשוי לכסוי טהור ובחנם נדחק תיו"ט בזה. ומה שמדמה נייר למחצלת לא יתכן כלל דמחצלת אינו טמא אלא משום דחזי למדרס ונייר לא חזי:

ואם התקינו לתשמיש טמאים. פי' בין שבשעת עשייתו חשב עליו לשם תשמיש ג"כ טמא או אפי' אחר שייחדו לכסוי חשב עליו לתשמיש יורד לידי טומאה במחשבה:

כסוי הלפס. נראה דקמ"ל דסתם כסוי הלפס כל שאינו נקוב ואין לו חדוד א"צ התקינו לתשמיש דסתמו עומד לסנן בו את הירק דאורחי' בהכי. ומיהו מה שפי' הרב לסנן לתוכו

את הירק היינו שנותנין בתוכו הירק להסתנן וכ"כ הר"ש והרא"ש וכ"מ מפי' הרמב"ם. וצ"ע דא"כ אפי' הוא נקוב אמאי טהור אדרבה דרך הנקב המים יוצאים ומסתננים יפה. אבל לשון המשנה שמסננת לתוכו משמע שמסננת המים לתוך הכיסוי והירק נשאר באילפס וא"ש. ובהכי מיושב נמי הא דפליגי ת"ק וראב"צ. דתרווייהו מודו דחזי בין לסנן לתוכו ובין להפוך עליו את הרונקי. אלא דת"ק ס"ל סתמו הוא עשוי לסנן לתוכו והוא עיקר עשייתו לכך והשני תשמיש עראי הוא. והילכך הוה הכיסוי כלי המיוחד למשקין שמסננת המים לתוכו וטהרתו כשניקב בכונס משקה וראב"צ סבר דעשוי הוא לשניהם והוה כמיוחד לאוכלין ולמשקין וטהרתו במוציא זיתים כדלקמן רפ"ג וכ"מ מדברי הרמב"ם בחבורו פי"ח שלא העתיק אל טעם הת"ק לבד משמע דפליגי אלא שהוא גורס שמצננת לתוכו את היד נראה ג"כ שנותנים מים צוננים בתוכו והוי עשוי למשקין:

משנה ו

גיסטרא. פי' הרב שנחלק לשנים ונעשה גיסי תרי ע"כ כלומר עיקר גיסטרא נקרא על שם זה ומיהו לענין דינא אפי' נטלו אזני' חשיבא גיסטרא כדלקמן פ"ד מ"ג. וקמ"ל הכא דהא דשייך טומאה בגיסטרא דווקא כשהי' כלי מתחלתו ונעשה גיסטרא אבל גיסטרא מתחלתו לא:

טיטרוס. כ' הרב שיש בה נקבים דקים הרבה מלמטה כמלא מחט וכו' ע"כ. וכ"כ הר"ש והרא"ש ובסמוך כתבו שנקוב בכונס משקה. ומלא מחט אין נקב קטן ממנו והאיך הוא בכונס משקה שהוא גדול ממוציא משקה ועוד דבמתני' קתני שהוא כמוציא פרוטות והוא גדול אף מכונס משקה כדמוכח בפ"ג מ"ב. ונראה בכוונתם כיון שיש הרבה נקבים מצטרפין ובין כולם חשיב בכונס משקה ולכך מטהר ראב"צ ור"י סבר כיון שדרך תשמישו בכך לא חשיב כניקב. ולפ"ז בחנם נקט ר"י טעמא דמוציא פרוטות וכ"כ הר"ש שלא ידע לישב טעם דמוציא פרוטות. ומלשון הרב נראה דר"י חדא ועוד קאמר חדא דדרך תשמישו הוא. ועוד שאינו אלא כמוציא פרוטות ואין הכוונה לפרוטה ממש אלא פרוטות לשון איחור כמו ופרט כרמך כמ"ש הראב"ד כלומר כיון שהנקבים דקים המשקה שוהה לצאת ומתוך זה הוצרכו לפרש בתחלה שהנקבים דקים כמלא מחט. ומ"מ אינו מיושב פי' זה דמנ"ל הא דמועיל צירוף בנקבים להקל. והראב"ד בשם הערוך לא כתב שיש שם נקבים הרבה כמלא מחט. אלא שיש בו נקב למטה ולמעלה נקב רחב ממנו קצת וגם רש"י בעירובין דף ק"ד לא הזכיר שהנקבים הם כמלא מחט. ולדבריהם נראה שהנקב מלמטה הוא בכונס משקה ור"י מטמא משום שדרך תשמישו בכך והא דאמר מפני שהוא כמוציא פרוטות היינו טעמא נמי דדרך תשמישו כמ"ש הראב"ד

פרוטות שמוציא לפרקים פעם מוציא ופעם אינו מוציא כשנותן האצבע מלמעלה אינו מוציא. ומיהו לכל הפירושים לא מתישב אמאי מטהר ראב"צ כיון שעשוי מתחלה לכך ובמ"ד גבי משפך מוכח דליכא דפליג בהאי וכה"ג אמרי' בכלי עץ שטהרתן במוציא רמון ואם עשאן מתחלתן נקובין במוציא רמון טמאים כמ"ש הרמב"ם פ"ו דין ג'. וע' בפ' בתרא מ"ב גבי תרווד של זכוכית:

משנה ז

לא נטמאו כולם. ולא דמי להא דתנן בר"פ דמיטמאין מאחוריהן ומפרש הר"ש אם נגעה טומאה בחקק בית מושבו מאחוריו נטמא כולו וה"נ תוכו של זה הוי אחוריו של חבירו דשאני התם דאחוריו של הכלי משמש לכלי ג"כ לבית מושב ומביא לו הטומאה בתורת יד. אבל הכא אין זה משמש לזה וכל חד ככלי באפי נפשי' הוא. וניחא נמי הא דלקמן פיה מ"ג בית הפך ובית תבלין ובית הנר שבכירה מביאין טומאה לכירה במגע לר"מ: **דהתם** נמי כולהו לתשמיש הכירה עבידי וכיד דמי. ומיהו לא יתכן דאי כיד דמי באויר נמי מטמו. אלא נראה דהתם לאו כיד דמי דכל חד משמש לעצמו הכירה לתבשילין ואלו לשמן ולתבלין אלא כגב חלול חשיבי ולר"מ גב חלול מטמא מדרבנן במגע ולא באויר כמו חקק של אחורי הכלי להר"ש. ור"ש מטהר לגמרי דלית לי' הך סברא כלל אלא אין כלי חרס מיטמא מגבו כלל אפי' בחלול ומיטמאין מאחוריהן מפרש כפי' הרמב"ם שם ומתני' דהכא דתני לא נטמאו כולם היינו לר"מ באויר ולר"ש בין במגע ובין באויר. ומיהו לקמן כתבנו בע"א ועיקר:

ריב"נ אומר חולקין. אבל לרבנן אין חולקין וכולו טמא ודווקא עוביו כולו טמא אבל פני הדופן האמצעי כל השטח שלצד הטהרה אפי' לרבנן טהור וכ"מ מדברי הר"ש והרב לקמן פכ"ה מ"ה. ונראה אפי' לריב"נ דוקא אם נטמא אחד במשקין מתוכו שנטמא עוביו מחמת תוכו הוא דחולקין את עוביו. אבל אם נטמא עוביו מחמת עצמו שנפלו משקין עליו כולו טמא דהכי תנן התם בפכ"ה לחכמים אין חולקין את הגביים כשנטמא מחמת עצמו אלא כשנטמ' מחמת תוכו חולקין שאם נטמא הרובע הוא ואחוריו טמאין וחצי הרובע ואחוריו טהורין. אבל נטמא באחוריו כל האחורים של זה ושל זה טמאין. ולפי סברא זו כ"ש דאין חולקין עובי הדופן עצמו כשנטמא מחמת עצמו דהא בנטמא מחמת תוכו ס"ל לרבנן דהתם דחולקין את האחורים והכא בעובי הדופן מחמרי טפי דאפי' נטמא מחמת תוכו אין חולקין והיינו ע"כ דעובי הדופן חמור טפי שאינו ניכר כ"כ אם משמש לזה או לזה כמו אחורים דהתם שניכרים שהם של שני כלים. והשתא לריב"נ נמי דפליג בנטמא מחמת תוכו י"ל דבנטמא מחמת עצמו מודה. אלא שהר"ש כתב כאן

בפשיטות לריב"נ דה"ה אם נפלו משקין עליו חולקין וכ"כ הרא"ש ולא ידעתי מי הביאם לאוקמי לריב"נ כר"מ ולא כחכמים דהתם:

אם יש לו לזביז עודף. הטעם כיון דהלזבז עודף כל שלפנים ממנו הוה תוכה של הטבלא וכל הכלים שבתוכה כחד תוך חשיבא דכולם תוכה של הטבלא הם ולא אמרי' השתא תוכו של זה הוה גבו של זה דכולם חד תוך נינהו. ולפ"ז מ"ש הרב לעיל בשל חרס דאם יש לה לזביז עודף כשנכנס שרץ בפי הקערה כבר נכנס באויר הלזביז וכ"ח מיטמא מאוירו. לא צריך לזה דבלאו טעמא דאויר נמי נטמאו כולם דתוכו של זה חשוב כתוכו של זה אלא קושטא דמילתא קאמר דאפי' קודם שבא לתוך הכלי הפנימי נטמא מיד כשנכנס באויר הלזבז:

משנה ח

ובית שקעו של נר. לפי פי' הרב נראה דהיינו שפופרת שהנר שקוע בו וקמ"ל דאע"פ שאינו מקבל אלא מקצתו חשוב קבול. דאע"ג דפשיטא לן דכלי קיבול הוה בכל שהו אפילו מקבל מרגליות או מחט. היינו אם ראוי לקבל החפץ כולו אבל אי אינו מקבל אלא מקצתו סד"א דאינו חשוב קיבול ואפי' ראוי לקבל מרגליות אחת כולה כיון שעשוי עיקרו לנר והנר אינו נכנס בו כולו נמצא שאין זה עשוי לקבלה ואפי' ראוי לקבל לא מטמא אם אינו עשוי לקבלה כדלעיל מ"ג קמ"ל. אבל הרמב"ם בחיבורו מפרש בית שקעו של נר שמניחין תחת הנר לקבל השמן ולא אתפרש א"כ מאי קמ"ל:

והמסרק של צרצור פי' הרב שעשוי לנוי וכ"כ הר"ש וצ"ע דאמאי טמא לחכמים כיון שאינו עשוי לקבל והרמב"ם כתב בטעמי' דר"א דמטהר מפני שמקיפו מופגם מכל צד. ותיפוק לי' דאפי' אינו מופגם טהור שאינו עשוי לקבלה. ואין לומר כיון שעיקר הכלי עשוי לקבלה המסרק הוי יד לכלי דלא מסתבר לומר דעשוי לנוי הוי יד דאין יד אלא מה שהוא צורך תשמישו. (ומיהו לקמן רפי"ב כתבנו דלנוי נמי הוה יד) ועוד דאי משום יד הא ס"ל להרמב"ם דאין יד בכ"ח להכניס טומאה דלא עדיף מגבו כמו שהכריח הרב משנה למלך רפי"ז מה"כ והכא סתמא קתני דחכמים מטמאין דמשמע אפי' להכניס והרמב"ם בחיבורו פי"ג אסברה לה נמי להכניס. ועוד דלשיטת הר"ש והרב אין אויר ליד כ"ח כלל וכדלקמן פ"ג מ"ד והכא חכמים מטמאין באויר כדתני בתוספתא. ועוד קשה מ"ש הרמב"ם דר"א מטהר הואיל ומקיפו מופגם כו' דהא כלי שהיא עשוי מופגם מתחלתו אין פגימתו מטהרתו כדפי' במ"ו בטיטרוס. ולכך נ"ל לפרש דחלל זה של המסרק עשוי ג"כ לתשמיש עראי שלפרקים מניח שם פירות או שאר אוכלין ומה שהמחיצה עשוי' שינים כמסרק זה הוא לנוי. ור"א סבר דמשום תשמיש עראי לא חשוב

תוך מדאורייתא וכסברת הר"ש בר"פ בחקק שבאחוריו. והיינו דקתני בתוספתא ר"א אומר אין מטמא באויר. דוקא באויר דאלו במגע חשיב תוך דהכי ס"ל להר"ש והרב גבי אחורים בר"פ וחכמים מטמאין אפי' באויר דס"ל כסברת הרמב"ן שכתבנו שם בר"פ דכל חלל הוה תוך מדאורייתא. ובזה ניחא מ"ש הר"ש דבתוספתא בחנם נקט אויר דאי טהור באויר טהור במגע ע"כ. ולמאי דפי' דווקא הוא. ותוספתא מפרשא למתני'. וגם הרמב"ם בחבורו פי"ג כתבה לענין אויר. אלא שצריך לישב לפ"ז דהשתא משמע הכא דסברת הרמב"ן עיקר דאתיא כחכמים ולקמן פ"ה מ"ג גבי בית הפך ובית התבלין מוכח לכאורה דלא כהרמב"ן וכדפי' במתני' דלעיל ולמאי דפי' לקמן בפ"ה ניחא:

פרק ג

משנה א

העשוי לאוכלין שיעורו בזתים. משמע דאפי' מיוחד לקטניות אינו טהר עד שניקב כמוציא זית ואפי' ניקב כמוציא קטניות ולא יחדו עדיין לזתים טמא דבנקב קטן אינו מבטלו ומסתמא הוה כיחדו לזתים והיינו דקתני מתני' דשיעורו ליטהר בזתים דבפחות מכן ליכא טהרה דכל פחות מזית לא בעי יחוד. אבל כזית בעי יחוד כמ"ש הרב שאם יחדו לרמונים מקבל טומאה. ומיהו ניקב כמוציא רמון טהור לגמרי ותו לא מהני בי' יחוד. והיינו דתנן רפי"ז כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים. דאפי' בכ"ח אית בי' טומאה עד כמוציא רמון ע"י יחוד. אבל במוציא רמון טהור ולא מהני יחוד. (והא דאמר רבא ס"פ המצניע ניקב כשורש קטן עדיין כלי הוא לקבל זתים ניקב כזית עדיין כלי הוא לקבל רמונים צ"ל לצדדין קאמר דכלי לקבל זתים הוה אפי' בסתם שלא יחדו לזתים ולקבל רמונים ביחדו) וכן מה שפירש"י בברכות דמ"א כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים בע"ב חסין על כליהן כשניקב כמוציא קטניות מצניעו לזתים ניקב כזית משתמש לאגוזים ניקב כאגוז משתמש לרמונים ע"כ. צ"ל נמי דלצדדין קאמר דבמוציא קטניות טמא אפי' לא יחדו וכזית ביחדו. א"נ דאיהו ס"ל דההוא דכל כלי בע"ב אכלי עץ קאי וכדמפרש בס"פ המצניע ובפ' ואלו קשרים ד' קי"ב וכלי עץ חשוב טפי וכולהו בלא יחדו נמי טמאין. ומ"ש הרב דאפי' היתה חבית זו מיוחדת לגרוגרת ולאגוזים וניקבה במוציא זית טהורה כל זמן שלא חזר ויחדה לרמונים ע"כ. וכ"כ הר"ש והרא"ש. ולכאורה היא מילתא בלא טעמא דמה לי יחדו לרמונים או לגרוגרת ואגוזים. ואפשר דמשמע להו הכי מדאמר בגמ' ניקב כזתים עדיין כלי היא לרמונים ולא אמר לאגוזים ולגרוגרת משמע דלגרוגרת ולאגוזים לא מהני יחוד דכך נאמרה הלכה דדוקא חמש מדות בכ"ח ולא יותר. ומ"מ אינו מוכרח דנקט רמונים לומר דעד רמונים מהני יחוד וה"ה אם יחד לגרוגרות ולאגוזים

דכל שלמעלה מזתים עד רמונים מדה אחת היא. ואין לפרש דהר"ש והרא"ש ס"ל דיחוד שקודם נקובתו לא מהני עד שמיחדו אחר נקובה דמנ"ל הא ובהדיא פירש"י שם דה"ה אם היתה מיוחדת בתחלה לרמונים לא נטהרה במוציא זית ע"כ. וגם מלשון הר"ש והרא"ש שכתבו אם היתה מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים. ולא כתבו רבותא אפי' היתה מיוחדת לרמונים משמע דס"ל כפירש"י שאין חילוק בין יחוד בתחלה או בסוף. ובמתני' דלקמן כתבנו דאדרבה יחוד שקודם שבירה מהני לכ"ע ושל אחר שבירה תלי' בפלוגתא והר"ש שכתב דמהני היינו כרבא דס"פ המצניע אבל הרמב"ם פי"ט מה"כ לא העתיק דין יחדו לרמונים כלל דס"ל דהילכתא כרב חיננא בר כהנא דאמר התם דבמוציא זית טהור לגמרי ככלי אבנים דלא מהני בי' יחוד משום דמר קשישא נמי כוותי' ס"ל, (ונראה דס"ל הא דאמר' ספכ"ה כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה. דוקא כשהיא כלי כמו טבעת בהמה שחשבה לאדם אבל אם בטל מתורת כלי לא מהני בי' מחשבה וכסברא זו מוכח לקמן פי"ב מ"ה ומ"ז) וא"ת היכי מצינן לומר דבמוציא זית טהור לגמרי הא בפרק ב אמרי' הדקין שבכ"ח וקרקרותיהן כו' מקבלין טומאה אם יש בהן כדי סיכת קטן או ברביעית והכא משמע דבמוציא זית או בכונס משקה אפי' יכול לקבל מן הנקב ולמטה טהור דלא חלקו כאן בין ניקב בשוליו או מן הצד י"ל דהתם לאו בתורת כלי טמאין אלא בתורת גיסטרא והכא בתורת כלי איירי. ויש חילוק בין טמא משום כלי או משום גיסטרא כדלקמן פ"ד וכדאמר נמי התם ס"פ המצניע. ואפשר דהכא בניקב לא שייך טומאת גיסטרא כלל דבנקב בעלמא אין מבטלו מכלי כיון שראוי להשתמש בו עדיין רמונים במילואו אין מיחדו לגיסטרא שהיא תשמיש גרוע אלא כשנשבר כהך דפרק ב. שיעורו במשקין. פי' הרב בכונס משקה. אבל במוציא משקה לא טהור דכלי שלם חסין עליו ומניחין תחתיו שבר כלי לקבל הנוטפין כדפי' הרב פ"ד מ"ב (ומ"ש הרב דכונס משקה גדול ממוציא משקה כ' הב"י ביו"ד סי' ר"א דכונס משקה הוא נקב רחב כעדשה כ"כ מהרי"ק ואיני יודע מנין לו ע"כ) ודע שכתב בטור או"ח סי' קנ"ח בשם סמ"ק שאם אחר שניקב בכו"מ חזר ויחדה לאוכלין שיעורו בזתים וכ"מ מדברי התוס' פי"א דזבחים מ"ה:

העשוי לכך ולכך. פי' הרב כגון קדרה שאין מניחין בה אוכל בלא משקה וכו' ע"כ. וכ"כ הר"ש והרא"ש וצ"ע דא"כ במתני' דלקמן דקתני קדרה ולפס שיעורן בזתים הא תו ל"ל הא היינו הך דהכא ולולא דבריהם נראה דהכא איירי שלפעמים מניחין בה אוכלין לבד ולפעמים משקין לבד ומדינא אם ניקב בכונס משקה אכתי לא בטל מתורת כלי דהא חזי לאוכלין כדמעיקרא ומן הדין שיעורו בזתים. והא דקתני מטילין אותו לחומרו

דמשמע מדרבנן משום דלקמן פ"ח מ"ב ובספ"ט תני איפכא מטילין אותו לחומרו בכונס משקה והתם ודאי מדרבנן גזרו. דבטל בכ"מ מתורת כלי תני נמי האי לישנא הכי אע"ג דהכא מדאורייתא הוה בזתים והדר תני לקמן הלפס והקדרה שיעורן בזתים לרבותא דאע"ג דהני מדאורייתא בטל מתורת כלי בכונס משקה דעיקר תשמישו אינו אלא עם המשקה שאין מניחין בהם אוכל בלא משקה אפ"ה גזרו בהן דלא ליטהר אלא בזתים משום גזירה אטו מיוחד לאוכלין לבד. וכן בההיא דפ"ח וספ"ט גזרינין איפכא אטו מיוחד למשקין לבד כמ"ש התוס' ס"פ המצניע (ושוב מצאתי כן בתוס' בזבחים דף צ"ה שפירשו העשוי לכך ולכך היינו לפעמים אוכלין לבד ולפעמים משקין) ואין להקשות דהכא אמרי' דמשום גזירה גזרו טומאה מדרבנן. ובפ"ק דחולין כתב הרב שם סוף מ"ב דאפושי טומאה לא מפשינין משום גזירה. כבר כתבו התוס' בכמה דוכתי דאין לדמות גזירות חכמים זו לזו ובכמה מקומות מצינו טומאות מדרבנן:

משנה ב

חביות שיעורה בגרוגרות. נ"ל דהני תנאי לא פליגי אסתמא דלעיל דלאוכלין שיעורן בזתים אלא דס"ל דהתם באוכלין של בשר ודגים ולפת וכה"ג שחותכין אותן לחתיכות ואח"כ מניחין אותן בכלי באותן נאמר שיעור כזתים שיש חתיכות הרבה גדולות וקטנות ומשערין בזתים כמו רוב שיעורי התורה בכזית. אבל המיוחד לפירות כמו חבית שמניחין בו פירות שלמים משתערין בשיעור הפרי. וחבית זו מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים ולזתים שפעמים מניחין בה מין זה ופעמים מין זה ונמצאת מיוחדת לשלשתן. והילכך ס"ל לר"ש שיעורה בגרוגרת כדאמרי' לעיל העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו ור"י ס"ל דלעיל דוקא שעשו לשני מינים לאוכלין ולמשקין ודאי אזלינין לחומרא. אבל זו שמיוחדת לשלשה מינים. אזלי' בתר רוב תשמישו והשנים הם רוב תשמישו והוי גרוגרות כמאן דליתי'. כיון דאיכא תרי דזוטרי מיני' ובהני תרתי אזלי' לחומרא והיינו באגוזים דליכא למימר איפכא דזתים כמאן דליתא כיון דאיכא תרי דרברבי ואזלי' לחומרא בגרוגרת דכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי ע"כ משערין באגוזים דהוא ודאי מכל הצדדים. ור"מ פליג אסברא זו לגמרי וס"ל דאין חילוק בין שאר אוכלין ובין פירות וכל מיני אוכלין שיערו בזתים. והשתא כולהו תנאי דמתני' לא פליגי אסתמא דלעיל ודלקמן דלאוכלין שיעורו בזתים ודלא כהרב ותיו"ט. ולכך העתיק הרמב"ם בחבורו מתני' דהכא דחבית שיעורה באגוזים אעפ"י שכבר העתיק ג"כ הך דלאוכלין בזתים. דבהא וודאי הלכה כר"ש ור"י לגבי ר"מ דיש חילוק בין מיוחד לפירות ובין מיוחד לאוכלין. ובעיקר השיעור דחבית הלכה כר"י לגבי ר"ש והשתא שמעי' ממתני' דבפירות

אזלינין בכל חד כשיעור תשמישו כגון אם היתה מיוחדת לרמונים וניקב כמוציא זית או כאגוז אינו טהור עד שינקב במוציא רמון וכפירש"י בס"פ המצניע והוא כסברת ר"ש ור"י דמתני' ודלא כסברת הר"ש והרב לעיל בר"פ שאפי' מיוחדת לגרוגרות נטהרה במוציא זית דהיינו כסברת ר' מאיר דמתני' ולית הלכתא כוותי' לגבי ר"י ור"ש. ונראה עוד מכאן דיחוד שאחר שבירה גרע טפי מיחוד דקודם שבירה דהא ביחוד שקודם שבירה אזלי', ודאי בתרי' לר"י ור"ש דמתני' וכדפי' ואם יחדו אחר שבירה פליגי אמוראי ס"פ המצניע דלרבא מהני יחדו לרמונים ולרב חיננא ומר קשישא לא מהני וטעמא דמסתבר הוא דקודם שבירה כיון דחזי למילתי' לא בטל מכלי אבל לאחר שבירה שכבר נטהר כיון דלמילתי' לא חזי אלא שבא עכשיו ליחדו לרימונים י"ל דבטלה דעתו. ולפיכך יש לתמוה על הר"ש והרב בר"פ שכתבו בהפך שאם היתה מיוחדת לגרוגרות ולאגוזים נטהרה במוציא זית ואם יחדו אח"כ לרמונים מקבל טומאה וזה צ"ע:

ודע דהא דאמרי' דהמיוחד לפירות משתערין במיוחד לו מ"מ זה דוקא עד רמונים אבל אם ניקב כמוציא רמון לעולם טהור אפי' הי' מיוחד למה שגדול מרמון דהא תנן ברפי"ז כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים ומשמע דבכל מיני כלים איירי והיינו ע"כ לומר דבכל הכלים שוה שבמוציא רמון הוא שיעור טהרה לכולם וכ"כ הראב"ד פי"ד מה"כ דין ט' שלזה השיעור כולם שוים אבל יש שיעורים אחרים שאין כולם שוין שיש לכ"ח שיעורים קטנים מזה וכו'. ואעפ"י שי"ל דההוא דכל כלי בע"ב לענין כלי עץ דוקא איירי אבל בכ"ח בתר המיוחד לו אזלי' מ"מ מסתברא דכלי חרס לא עדיף מכלי עץ וכן בס"פ המצניע הוזכר שיעור רמון בכלי חרס:

שיעורה בגרוגרות פי' הרב רגילין היו להניח גרוגרות בחבית ע"כ וכ"כ הר"ש ואיני יודע מה באו ללמדינו ועוד אמאי לא כ"כ באגוזים לר"י ואפשר דלר"י באגוזים לא צריך טעם דסברא הוא דמשערין בבינוני כמ"ש תיו"ט. ולר"מ בזתים נמי דס"ל כמו רוב שיעורי התורה בכזית אבל ר"ש דס"ל לחומרא הו"ל למינקט רמונים דהוא גדול מגרוגרת ואפי' אינו גדול ממנו כיון דבכל דוכתא הוזכר שיעור רמון כדלקמן רפי"ז ובס"פ המצניע ה"נ הו"ל למנקט רמון לכך כתבו דאיהו אזיל לחומרא לענין תשמיש המיוחד לו וחבית רגילין בגרוגרת ולא ברמונים והיותר נ"ל שדברי הר"ש והרב הללו שכתבו רגילין היו להניח גרוגרת בחבית נכתבו כאן שלא במקומם ועיקר מקומם בפ"ד מ"ב גבי חבית שנתרועעה ששיערוה בחצי קב גרוגרת:

הלפס והקדרה שיעורן בזתים. בהני מדאורייתא בכונס משקה טהרו דהא הוו כמיוחד למשקין כיון שאין מניחין בהן לעולם אוכל בלא משקה אלא הואיל ומשתמש בה

גם באוכלין מיחלף במיוחד לאוכלין וגזרו בו אטו מיוחד לאוכלין וכ"כ התוס' בס"פ המצניע וכדפי' במתני' דלעיל. והא דאמר בפ' דם חטאת דף צ"ה דבשורש קטן בטל וטהר מטומאתו ומותר להכניסו למקדש אע"ג דמדאורייתא בכונס משקה טהור והתוס' נדחקו שם בזה. אבל נ"ל דהתם אנן מורינן לי' לינקבו כדתנן התם נוקבו ונכנס ושוברו ולכתחלה לא מורינן לי' לנוקבו בצמצום בכדי טהרתו גזרה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כדאמר פ"ק דשבת לענין טומאה ישנה והלכך אמרי' לי' לנוקבו מעט יותר כדי שורש קטן והא דלא אמרינן לי' לנוקבו בזית למ"ד דבזית נמי מהני יחוד לרמונים ולא בטל מתורת כלי היינו משום דהתם כל כמה דממעט בנקב עדיף דהוי תורת כלי עליו יותר ומקיים מצות שבירה בכלי (ובהכי ניחא מה שהקשו התוס' שם מ"ש דלענין טומאה לא הוי כלי ולענין שבירה הוי כלי ותירצו דהואיל דמהני ליה יחוד לרמונים מקרי כלי. ולפ"ז צריך ישוב להרמב"ם דס"ל דלא מהני יחוד אמאי הוה כלי וצ"ל כיון דחזי להיות כלי ע"י תיקון שיסתום הנקב לא בטל שם כלי ממנו וכדפי' לקמן מ"ג וא"כ הא דפריך נוקבו והא לאו כלי הוא משום דהוה סבר דנוקבו אפי' כמוציא רמון דאז לא מהני לי' סתימה כלל דחשוב כגיסטרא ומשני לי' כשניקב כשורש קטן דמהני לי' תקון וה"ה דהומ"ל בכזתים אלא דלכתחלה כל דממעט בנקובה טפי עדיף):

שלשתן בזרעונים. פי' הרב סבר ר"ש לזרעונים נמי עבידי וכו'. ונראה דכלים אלו עיקרן למשקין אלא לפרקים מניחין בהן זרעונים ות"ק אזיל בתר רוב תשמישן ור"ש לטעמי' דל"ל הך סברא גבי חבית דמשער בגרוגרת אע"ג דאיכא תרי דזוטרי מיני' כדפי' לעיל והיינו נמי טעמא דנר דבסמוך וגירסת הרב דגרס ר"ש אומר בפרוטה ומיהו בכל הספרים גרסינן ר"א כמ"ש תיו"ט וכ"ה בתוספתא שהעתיק הר"ש פי"ד מ"א:

בזרעונים פי' הרב בנקב מוציא זרעונים. ונראה דזרעונים אינם בכלל אוכל שאין ראויין אלא לזריעה ואין זה כדין כלי העשוי לאוכלין:

שהוסק פיו בפתילה. פי' הרב דלא חשוב בכך כנצרף בכבשן ע"כ פי' משום דקתני רישא שניטל פיו טהור סד"א דפיו חשוב עיקר הכלי וצירוף פיו הוי כצירוף כולו קמ"ל דלא חשיב בכך כנצרף כולו וכ"כ הרמב"ם והא דנקט שהוסק בפתילה ה"ה הוסק פיו באור ובגחלים אלא שאין דרך לצרף חצי כלי להכי נקט בפתילה:

משנה ג

חבית שניקבה. פי' הרב במוציא זית וטהרה וכ"כ הר"ש והרא"ש. וצ"ע אי כשניקבה כדי טהרתה היכי קתני שלא בטל שם כלי מעלי' הא ודאי בטלה מכלי כיון שאינה מקבלת טומאה ובסמוך פי' הרב בהדי' שלא בטל שם כלי ממנה אעפ"י שטהרה ואינו מובן דאי

טהרה ע"כ לאו כלי הוא כמ"ש התוס' בזבחים דצ"ה אלא שכתבו שם דבמקום דמהני יחוד כגון ניקב במוציא זית כשיחדו אח"כ לרמונים מקבל טומאה והלכך אעפ"י שטהרה כל זמן שלא יחדו כיון דמהני לי' יחוד מקרי כלי וגם הר"ש כאן אחר שכתב כלשון הרב דשם כלי עלי' אעפ"י שטהרה כתב ועוד דעדיין כלי הוא לקבל רמונים ולגרוגרות ע"כ. ונראה דעיקר הטעם הוא זה משום דראוי לרמונים ויתכן דתיבת ועוד הוא ט"ס אלא שגם הרא"ש העתיק ועוד אבל דברי הרב שלא העתיק טעם האחרון כלל אינו מיושב. אבל מדברי הרמב"ם בחבורו פי"ט נראה דמפרש למתני' שלא ניקבה בכדי טהרתה שכתב גבי חרס שניקב שבטל שם כלי מעלי' וטהר ע"כ משמע דחבית לא טהרה בנקב והיינו משום דלא ניקב כשיעור טהרה אבל חרס אין שיעור לטהרתו שאפילו במוציא משקה טהור כדלקמן ונראה שהוצרך לפרש כן אע"ג דניקבה סתמא משמע כפי' הר"ש משום דהרמב"ם לטעמי' אזיל דס"ל דבניקב כזית לא מהני לי' תו יחוד וכדפי' בר"פ וא"כ בחבית נמי בטל שם כלי כשטהר וצ"ל דלא ניקב בכדי טהרה ובפירושו ג"כ לא הזכיר שטהרה בנקב (ומיהו נראה ליישב דברי הר"ש והרב דזה שכתבו דשם חבית עלי' אעפ"י שטהרה ר"ל דחבית שניקבה חסין עלי' ואינו משליכה אלא דעתו לתקנה ולסתום הנקב וחזרה להיות כלי ולקבל טומאה ולכך לא בטל שם כלי בנקובתה כיון שראוי לתקנה אבל חרס אין אדם חס עליו ומשניקב אעפ"י שמתקנה אין מועיל לה עוד לקבל טומאה דשבר שטהר אין לו עוד טומאה לעולם כמ"ש הר"ש ותיו"ט בר"פ דלקמן א"כ בטל שם כלי ממנה שהזפת אין מועיל לה כלום. וזהו ג"כ כוונת הרמב"ם שכתב גבי חרס שניקב שבטל שם כלי ממנה וטהור והחרס שטהר אין לו טומאה לעולם ע"כ וא"כ רישא בחבית אעפ"י שטהור ג"כ שניקב בכדי טהרתו מ"מ כיון דמהני לי' תקון ממילא לא בטל שם כלי ממנו ובזה א"ש שהר"ש והרמב"ם לא פליגי ושניהם לדבר אחד נתכוונו אבל בזבחים שם מוכח דניקב כדי טהרה לאו כלי הוא ויש ליישב הסוגיא כדפי' במ"ב דבחזי לתקן תלי' ובהדי' מוכח במתני' דלקמן בחבית שנתרוצעה שטהור' ותני שלא בטל שם כלי מעלי' וע"כ משום דחזי' ע"י תיקון [חסר כאן] ועוד כ' מזה במ"ח) ומ"ש הרב כאן דבמוציא זית הוי שיעור טהרה לחבית ותיו"ט הקשה ע"ז יתבאר בסמוך בס"ד:

מחזיק רביעית. פי' הרב דבחבית המחזקת מלוג ועד סאה עסקינן וכ"כ הר"ש והרא"ש וקצת קשה דמאי פסקא דתני למלתי' דוקא בחבית כזו ולא בשאר שיעורים השנויים בפרק ב מכדי סיכת קטן עד לוג או מסאה עד סאתים. ולפי שיטת הרמב"ם לעיל בפרק ב ניחא קצת דלפי פירושו רביעית הוה פחות שבשיעורים דהתם ונקט שיעור הפחות וה"ה לאינך. אבל לפי' המפורשים שם אינו מיושב ואף לפי' הרמב"ם לא ניחא דהו"ל

למיתני אם יש בשבר כשיעור וכן הלשון בתוספתא. וניחא טפי דכולל כל הכלים כל חד לפום שיעור דילי' ונראה דלשיטת הר"ש דמתני' מיירי אפי' ניקב בכרי טהרתו ואפ"ה לא בטל שם כלי ממנו כיון דחזי ע"י יחוד. ולפ"ז לא איירי מתני' אלא בחבית המיוחד לזתים או לאוכלין סתם אבל במיוחדת לרמונים וניקבה בכדי טהרתה והיינו כמוציא רמון הרי בטל שם כלי ממנו דהא במוציא רמון לא מהני בי' תו יחוד כדמוכח בחמש מדות דס"פ המצניע. והשתא בדיוק נקטא מתני' בכלי בינוני דהיינו מלוג ועד סאה דכלי קטן ביותר אין דרך ליחדו לזתים אלא לדברים קטנים כמו קטניות וכיוצא. וכלי הגדול ביותר דרך ליחדו לגדול מזתים כמו רמונים וכיוצא ובכלי המיוחד לרמונים לא שייך דינא דמתני' כלל דאפי' חבית שלימה בטל שם כלי ממנו במוציא רמון והיינו דנקט שיעור רביעית דקמ"ל דבבינוני מיירי דשיעורו בזתים וה"ה דבזוטרי מיני' הוה מצי למיתני אלא דכיון דבעי לפרושי דבמוציא זית דוקא ניחא לי' למינקט בינוני דסתמי' לזתים קאי ובהכי ניחא נמי הא דפי' הרב בריש מתני' דטהרתה במוציא זית והקשה תוי"ט דלעיל אמרי' דחבית באגוזים. ולמאי דפי' ניחא דחבית דהכא ע"כ במיוחד לזתים איירי והיינו נמי דנקטי' בחבית מלוג ועד סאה ולא מלודיות ועד לחמיות כמ"ש תוי"ט משום דאתי לפרושי לן דבבינוני מיירי ולא בגדול והיינו מלוג ועד סאה דאלו לודיות ולחמיות אין זה שיעור הכלי כדלעיל בפרק ב ומיהו כ"ז לפי הטעם דלא בטל שם כלי משום דחזי ע"י יחוד אבל לפי טעם הראשון של הר"ש דבלא יחוד נמי לא בטל שם כלי הואיל ומהני לי' תיקון לחזור להיות כלי והוא ג"כ שיטת הר"ש והרמב"ם כמש"ל אינו עולה ישוב זה וצ"ל כדפי' במ"ב דכמוציא רמון הוה כגיסטרא ואין מועיל בו עוד תיקון וא"ש. ואין לתמוה דקורא חביות אעפ"י שהיא קטנה כדאמרינן רפ"ג דב"ק דלכדא נמי קרי חביתא ונ"ל דקתני חבית ולא תני כלי חרס סתם משום דכלי שדרכו להשתמש בחמין לא מהני בי' סתימת הזפת כדלקמן מ"ז להכי נקט חבית דאורחי' בצונן:

טמאה מפני שלא בטל שם כלי. טומאה זו משום גיסטרא הוא דכל חרס הפורש מן הכלי אפי' מקבל רביעית מיקרי גיסטרא אלא שאם לא עשאה בזפת הוה טהורה אפי' מדין גיסטרא דגיסטרא מיטהרת בנקב כ"ש ואין לו תקנה אפי' בזפת כדמסיק אבל זו שנתקנה קודם שבא לכלל גיסטרא הוה כשלימה ומכאן מוכח דסתמא דמתני' סברא דלא אמרי' הכל הולך אחר המעמיד דאי אמרינן הלך אחר המעמיד הוה ככלי זפת וטהור וה"נ משמע בפ' בתרא מ"ג לת"ק דלא הלך אחר המעמיד והכי איתא נמי בפ"ק דשבת דף ט"ו לחכמים דר"מ ודברי התוס' שם תמוהים לי שנראה מדבריהם דלמ"ד כלי חרס שטהר אין לו טומאה לעולם לא מהני שום תיקון וסתימה לכלי חרס והרי משנתינו זו מפורשת

דסתימת זפת מהני בחבית אלא הא דכלי חרס שטהר אין לו טומאה מיירי בשברי כלי חרס דוקא כמ"ש הר"ש בפרק ב מ"ב ור"פ דלקמן וכן כתב כאן במתני' דהכא:

משנה ד

מפני שלא בטל שם כלי מעליה. דכל כמה שלא נשברה עדיין עומד לתקנה וכיון דהדר חזי' והוה כלי ע"י תיקון לא בטל שם כלי מעלי' אפי' קודם שנתקנה אבל נשברה אינו חס על השברים ואינו עומד לתקנה ובטל שם כלי מעלי' כדפי' במתני' דלעיל:

חרס מחזיק רביעית. במתני' דלעיל כתבנו אמאי נקט שיעורא דרביעית ואפשר דאיידי דמתני' דלעיל נקט נמי הכא ומיהו לפי' הרמב"ם בפרק ב גבי הדקין בכ"ח דמפרש התם דרביעית הוא הפחות שבכל השיעורין ניחא הכא דמיירי בהביא חרסין ממקום אחר וסתמי' לא ידע בהני חרסין אי אתו מכלי גדול או מקטן שאין אדם מדקדק בזה כשמלקט חרסין הנשברים וע"כ לחומרא אזלינן בהו מספק ומיטמא בפחות שבשיעורין והיינו ברביעית:

שם וכנגדו מטמא באויר. פי' הרב שאין אויר ליד כ"ח וכ"כ הר"ש והרא"ש ולא פירשו מנין להם דבר זה דלענין מגע הוי יד ולא לאויר. ובאמת אינהו לטעמייהו אזלי דס"ל הכי ברפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן דאחורים חשוב תוך לענין מגע ולא לאויר ודייקי לה התם ממתני' מדלא עריב ותני להו עם אויריהן. אבל שם כתבנו שהרמב"ן סובר דיד מטמא נמי באויר ולדידי' נ"ל טעמא דמתני' דהכא משום דגללים אין מחברין כלי חרס כמ"ש הר"ש במתני' דתניא בתוספתא כל דבר שאין עושין ממנו תנורים אין מחברין את הסדקים כגון זפת וגפרית שמרים וגללים ובצק ע"כ. וכיון דחיבור גללים לאו כלום הוא נמצא דכשבור הוא ואין כאן אויר אלא אותו חרס המחזיק רביעית דבלאו חיבור השאר יש לו אויר של עצמו. אבל אותן שאין בהן רביעית אין להן טומאה כלל אלא במגע מטמאין מטעם יד דאע"ג דיד נמי לא חשיב יד אלא כשמחובר מיהו לענין זה מהני חבור אפי' של גללים דדוקא לענין דניהוי כלי כמו שאר כלי חרס ע"י חבור לא מהני בי' חבור שאין עושין ממנו תנור אלא חיבור טיט דוקא. אבל לחבור בעלמא דניהוי יד בכל דהו הוה חבור אלא דרואין אותם כאלו הם בלא חלל כיון דגללים אין עושין אותו כלי ואין כאן אויר כלי אלא כיד הבולט חשיבי ואם נפל שרץ לאויר הכלי לא נטמא וכן אם נטמא החרס המחזיק רביעית ונפלו אוכלין ומשקין לאויר הכלי לא נטמאו אלא אם נגעו נטמאו:

משנה ה

ר"מ ור"ש מטמאין. נראה דפליגי הכא בעיקר דין ידות הכלים דמרבינין להו לטומא' מקרא דכתיב לכם לכל שבצרכיכם כדאמרי' בגמ' ר"פ העור והרוטב וסברי ר"מ ור"ש

דכל שהוא צורך הכלי הו"ל יד וה"נ טפלה זו צריך לכלי להגין אם תגוף באבן שלא תשבר. וחכמים ס"ל דעיקר יד אינו אלא כשצריך לאדם בשעת תשמישו כמו עוקצי האוכלין שאוחזו בהן בשעת אכילה ויד היוצא מן הכלי לאוחזו בו בשעת התשמיש וטפלה זו שאינה לצורך התשמיש אלא להחזיק הכלי לאו יד הוא. ובהכי ניחא דבפ"ה מ"ג גבי בית הפך ובית התבלין שבכירה דר"מ מטמא במגע ולא באויר ור"ש מטהר לגמרי. והכא תרווייהו מטמאין בין למגע ובין לאויר דלא מפלגי דשאני הכא דעשוי לחזק ולהגין וחשבו לה כיד:

ומ"ש הרב אם נטמא הכלי מאוירו וכ"כ הרמב"ם. נראה דלאו דוקא נקטו מאויר דהא ודאי דה"ה במגע אלא ר"ל אם נטמא מתוכו בפנים לאפוקי אם נגעה טומאה בגבו דלא שייכא בי' טומאה כלל אפי' ברעועה דאין כ"ח מיטמא מגבו. והר"ש כתב דמשכחת לה נמי בגבו שנגעו שם משקין טמאין שמטמאין אחורי הכלי וכו' וזהו כסברת הרמב"ם שסובר משקין מטמאין אחורי כ"ח אעפ"י שאין המת והשרץ מטמאין אותו כדפי' בפרק ב מ"ג:

משנה ו

יבלית שטופלין בה. בהא אפי' ר"מ ור"ש מודו דהואיל שמזיעין בלא הטפילה הוה ככלי רעוע שצריך לטפלה ומגופת החבית דאינה חיבור. שאעפ"י שחברה בטיט לחביות לאו חיבור הוא שעומדת לינטל בכל שעה. ואע"ג דתנינא בפרק ב מ"ה דכל המשמש כיסוי בכ"ח טהור. התם מיירי כשנגעה טומאה בכיסוי לא מקבלא טומאה אעפ"י שיש לה בית קבול הואיל ועיקרה לכיסוי. והכא קמ"ל דלא נטמאת בטומאת החביות כאחד מדפנותי' דאינה חיבור:

ודע שהרמב"ם בחבורו פ"כ כתב שהמגופה אינה חבור שאם נגעו משקין טמאין בחביות לא נטמאת המגופה ואם נגעו משקין במגופה לא נטמאו אחורי החביות ע"כ. ונ"ל דלישנא דמתני' קשיתי' מדשני תנא גבי מגופה ותני אינה חבור וברישא וסיפא תני הנוגע בה טמא ואמאי לא תני נמי במגופה הנוגע בה טהור. לכך מפרש לה דה"ק דמגופה אינה חבור לאחורים של החביות שאם נטמאו אחורים לא נטמאת המגופה ואם נטמאת המגופה לא נטמאו אחורי החביות ולא משכחת לה אלא במשקין טמאין דכל הטומאות אין מטמאין כ"ח מגבו חוץ ממשקין טמאין כפי שיטתו כמש"ל. ורבותא קמ"ל דלא מבעי' דאינה חבור לתוכה של חבית אלא אפי' לאחורי' לא:

משנה ז

מיחם שטפלו.אפי' במיחם הבריא הוי טפלה חיבור כיון שתשמישו על האש ולעיל במ"ה בכלי חרס שאין תשמישו באש והכי איתא בהדיא בתוספתא הביאה הר"ש במ"ה:

קומקום שניקב. הא דשבק מיחם דרישא. נראה דקומקום אין תשמישו באש אלא בחמין והוי רבותא דאפי' לחמין טהור וכ"ש מיחם:

כלי נחושת שזפתן. נקט כלי נחושת משום דכלי חרס אין דרך לזופתן אא"כ ניקבו וסותם בזפת וכלי מתכת דרכן לזופתן שלמים והא דקתני ואם ליין טמאים פי' הרב דהיינו לצונן וכ"כ הר"ש ולישנא דמתני' לא משמע הכי אלא כפשטה דרישא וסיפא בצונן אלא שבשאר משקין אין משתמשין בכלים זפותין אלא יין דרכו להניח בכלים זפותין כדמוכח במס' ע"ז וכ"מ בפי' הרמב"ם והרא"ש ז"ל:

משנה ח

הנוגע בצרכה טמא. מכאן מוכח בהדיא דסתימת הזפת הוי חבור לחבית וקשה לגירסת הרמב"ם שגורס בתוספתא חבית שניקבה ועשאה בבעץ בזפת בסיד וגפסים אינם חבור והעתיק כן בחבורו פ"כ דין ג' ואח"כ בדין ה' העתיק ג"כ הך דהכא הנוגע בצרכה טמא. והדברים סותרים זא"ז. וכ"כ הר"ש במתני' דלעיל דעיקר הגירסא בתוספתא (נמחק שורה אחת):

זפת שנטפה כו' הך בבא לא צריכא כלל וכ"כ תויו"ט זו ואצ"ל זו קתני ואינו מיושב דלא שייך בבבא שלימה זו ואצ"ל זו כמ"ש התוס' בפ"ג דיבמות מ"ו והביאם תויו"ט שם. אבל הרא"ש בפירושו גורס שנטפה על פי החבית כשמזפתין החבית ועולה הזפת על פיה למעלה משפתה אינו חבור שם שהיין אינו עולה שם ע"כ ולגירסא שלנו י"ל דאע"ג דתני רישא יתר מצרכה אינו חבור וכן בטופל כ"ח הבריא סד"א התם דעביד דמימלך ושקיל לי' כיון שא"צ לכלי להכי לא הוי חבור אבל טפה אחת של זפת לא חשוב ובוודאי לא עביד דשקלה וסד"א דבטל אגב דופן הכלי והוי חבור קמ"ל:

משפך של עץ. מדברי המפרשים נראה דמיירי לענין המשפך חי הוי סתימה מקבל המשפך טומאה דחשיב כלי קבול וכ"כ הרמב"ם בחבורו פ"כ. ולפ"ז איירי במשפך של בע"ב כדלעיל פרק ב מ"ד ויש לפרש אפי' בשל רוכלין דבלא הסתימה נמי מקבל המשפך טומאה אלא דפליגי בסתימה אי הוה חבור לענין הנוגע בסתימה דניהוי כנוגע במשפך:

פרק ד

משנה א

החרס שאינו יכול לעמוד: פי' הרב בחרס הפורש מן החבית כו' ע"כ דדווקא בחרס הפורש אמרו כיון שטהר אין לו טומאה לעולם ולא בכלי שלם אעפ"י שניקב כדי טהרתו וכדתנן בהדי' בפ"ג מ"ג הטעם שכלי שלם אעפ"י שניקב חסין עליו ודעתו לתקנו לכך לא בטל שם כלי ממנו אבל חרס בטל שם כלי ממנו ואעפ"י שתקנו בטלה דעתו. וצ"ע

אמאי לא תני תנא פלוגת' דר"י לעיל בפ"ג מ"ג. וי"ל דהתם קמ"ל רבותא לחכמים אעפ"י שתקנו בידים לחרס וסתמו בזפת שנתכוין לעשותו כלי אפ"ה לא מהני דבטלה דעתו. והכא קמ"ל רבותא דר"י דמטמא אפי' ניטל האוזן ונשבר החדוד מאליו:

ר"י מטהר וחכמים מטמאין:

פי' הרב ר"י סבר דבעינן שישב על שוליו וכו' ע"כ:

ונראה דפלוגתא דחכמים ור"י ברישא ובסיפא מחד טעמא אתו. מהא דתניא בת"כ מנין לרבות שברי כ"ח ת"ל וכל כלי חרס וביאר הרמב"ם בחבורו פי"ח מה"כ שבא לרבות שברים שהם טהורין בשאר כלים אעפ"י שראויין לתשמיש כיון שנפסד צורת הכלי טהור ובשברי כ"ח ריבה הכתוב שטמאין אם ראויין לקבל שיעור דתנן בפרק ב גבי הדקין. והראב"ד השיג ע"ז ודעתו דכ"ח שוה לשאר כלים שבכולן אם השברים עושין מעין מלאכתן טמאין וקרא דמרבה שברי כ"ח רבותא קמ"ל דלא נימא חרס הנשבר אין לו תקנה ע"כ. ונ"ל דהיינו נמי פלוגתייהו דחכמים ור"י דמתני' דחכמים ס"ל דקרא מרבה כ"ח אעפ"י שבטל תורת כלי ממנו דכה"ג בשאר כלים טהור ובכ"ח גזירת הכתוב דטמא כסברת הרמב"ם. וממילא שבר שניקב וטהר שעה אחת אין לו עוד תקנה. דהא אפי' לא ניקב הי' לו ליטהר אם לא שגזר הכתוב ואין לך בו אלא חידושו. דשברים טימא הכתוב ולא שברי שברים ושבר שטהר הו"ל שברי שברים. ומיהו כל כמה דלא טהר וטמא מגזירת הכתוב אין לחלק בין יושב על שוליו או על דפנו דאידי ואידי לאו משום כלי טמא אלא משום שבר ור"י ס"ל דאין חילוק בין שברי כ"ח לשברי שאר כלים ולא טימא בו הכתוב יותר ממה שטמאין כל השברים והיינו דווקא כשעושין מעין מלאכתן הראשונה והיא סברת הראב"ד ונמצא דטומאת השברים משום דאכתי שמו הראשון עליו ולא בטל שם כלי ממנו והלכך אפי' ניקב השבר מהני לי' תיקון כי היכי דמהני בכלי שלם. ומה"ט נמי מטהר ביושב על דופנו דבעי תשמישו כמו כשהי' שלם דניכר דלא בטל שמו:

משנה ב

ואינה יכולה להטלטל בחצי קב

גרוגרות טהורה. פי' הרב דכשבורה דמי'. ולכאורה נראה דהוי כשברי כלי חרס וטמאה מדין גיסטרא אם מקבלת משקה כשיעור הדקין דפרק ב והא דתנן טהורה היינו דטהורה מתורת כלי ומ"מ טמאה בתורת גיסטרא דלא גרע מנשברה אבל לישנא לא משמע הכי אלא דטהורה לגמרי וכ"נ מלשון הרמב"ם בפי"ט שהעתיק דין זה אצל דיני שברים ומשמע דטהורה לגמרי. ונ"ל דכל טומאת גיסטרא אינה אלא משום שדרך לייחדה לקבל

משקין הדולפין כדלקמן וכל כמה דלא נשברה לגמרי עדיין שם כלי עלי' דמהני בה תיקון וטפול גללים כדתנן בפ"ג מ"ד ואינו עשוי ליחדה לתשמיש גרוע לקבל הדולפין אלא להשתמש בה כדרכה וזו שאינה ראוי' לחצי קב גרוגרות בטל תשמישה וטהורה ומדין גיסטרא כמי טהורה דאין דרכה בכך. והיינו דקתני סיפא גיסטר' שנתרועעה כו' לומר שדין הגיסטרא היא בהיפך מחבית שנתרועעה דבחבית אפי' ראוי' למשקין ואין בה סדק אפי' כמוציא משקה אפ"ה טהור' דשיעורה אינו אלא באוכלין והיינו בחצי קב גרוגרות ואלו גיסטרא שנתרועעה אדרבא אין שיעורה אלא במשקין שאם מקבלת משקין טמאה אעפ"י שאינה מקבלת אוכלין והיינו שאינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות ואם אינה מקבלת משקין אעפ"י שמקבלת אוכלין טהורה כיון שכבר נשברה ונעשית גיסטרא מיחדה למשקין הדולפין לבד:

בחצי קב גרוגרות בפ"ג מ"ב משמע דסתם חבית מיוחדת לגרוגרות ולאגוזי' ולזתים. ומה ששיערו כאן בגרוגרות משום דשיעורה בכדי סעודה כמ"ש הרב. ואגוזים אין דרך לקבוע סעודה עליהן וכן זתים סתמן לסחיטה קיימי כדאמר בשבת ר"פ חבית ולא לאכילה בעינייהו. ואפשר דהאי תנא סבר דבגרוגרות היו רגילין יותר וכמ"ש הרב ג"כ שם בפ"ג: גיסטרא שנתרועעה:

וכתב הר"ש דווקא בנתרועעה שיעורה במשקין אבל ניקבה אם מקבלת זיתים טמאה כדקתני לקמן גבי היו בה חידודין עכ"ל והביאו תוי"ט בפשיטות. וצ"ע טובא דבפרק המצניע דצ"ה אמר רבא בהדיא ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גיסטרא. ונראה מדברי הר"ש שדעתו לחלק בין גיסטרא הבאה מכלי המיוחד למשקין שבזה אמר רבא התם דניקב שיעורו במוציא משקה והכא איירי כשהי' מיוחד לאוכלין כדקתני אעפ"י שהוא מקבלת אוכלין דבנקב בעלמא אפי' בגיסטרא אין משערין במשקה אלא בזתים כההיא דחידודין. אלא משום דנתרועעה וגרעא טפי כך נראה דעתו ז"ל. אלא שלא שמענו חילוק זה בשום מקום ובכל דוכתא משמע דכל כלי שנשבר בין מיוחד לאוכלין ובין למשקין השברים מיחדין אותן למשקין לעולם לקבל הדולפין מן הכלים וכדתנן בפרק ב גבי הדקין דשיעורו התם כולם במשקין דטומאתן משום גיסטרא. ובס"פ המצניע א"ר אסי כ"ח שיעורו בכונס משקה. ולא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד מ"ט אמר מר זוטרא לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא וקשה מה חידש לנו מר זוטרא הא מתני' היא שאין שירים לשירים כדקתני הכא. ודוחק לומר דפירושא דמתני' קאמר שאין אומרים הבא כו'. אבל נראה משום דמתני' בנתרועעה קמ"ל איהו דה"ה בניקב איתי' להך סברא שאין אומרים הבא כו' ועיקר הקושיא של הר"ש שהכריחו לחילוק זה

מההיא דחדודין לא קשיא מידי דהא דגיסטרא שיעור' במוצ' משקה. היינו כשנתקלקלה אחר שנעשית גיסטרא דתו לא חס עלה אבל ההיא דחידודין לא נתקלקלה אלא בראשונה משנשבר הכלי השלם ונעשה גיסטרא עם אלו החדודין ואין זה קלקול דכל כלי שנשבר א"א בלא חדודין. ועוד דשיעור גיסטרא כשיש בה לקבל שיעור המפורש בפרק ב גבי הדקין דכל שיש בה לקבל השיעור ההיא דרך להניח' תחת הכלים הדולפין וההיא דחידודין נמי מקבלת היא כשיעור בתוכה למטה מן החדודין ואין זה מבטלה מתורת גיסטרא ומתני' דנקט נתרועעה ודאי דה"ה ניקבה אלא דבעי לאשמועינן דגיסטרא שיעורה במשקין ולא באוכלין והוא חילוף מחבית שנתרועעה דרישא דשיעור' באוכלין ולא במשקין וכדפי' לעיל להכי תני נמי בגיסטרא נתרועעה דומיא דרישא. כ"ז נראה פשוט ודברי רבינו הר"ש ז"ל צל"ע. ושוב ראיתי שיצא לו להר"ש חילוק זה מהא דתניא בתוספתא בחידודין כל המקבל עמה מים ובמתני' תנן בזתים. ומתוך זה חילק הר"ש בסוף מתני' דלקמן דתוספתא במיוחדת למשקין. ומתני' במיוחד לאוכלין. ומ"מ לדינא צ"ע דפשטא דמשניות וגמרא משמע שאין חילוק בגיסטרא וכן הרמב"ם לא כתב זה:

משנה ג

כל שניטלו אזניה כתב הרמב"ם בפי' שניטל ראשה עם אזני' וכ"כ הרא"ש והרמב"ם בחבורו לא כתב אלא כלשון המשנה היו בה חדודים חידודים אלו הם שנפגם שפת הכלי ונפרץ מכאן [ומכאן] והשלם שבין פרוץ לפרוץ בולטין והם חידודים. ואם מקבלין עמה בזתים הוה כשלם כולו וכשנפל שרץ לאויר הכלי אפי' היא נגד הפרוץ נטמא הכלי דכסתום דמי. ואם אין מקבל בזתים אין כנגדו מטמא באויר דאין כאן תוך כיון שאינו מחזיק זיתים. ומשמע דוקא אויר שכנגד הפרוץ לא חשוב תוך אבל כנגד החדוד מטמא דהא כנגדו החדוד מחזיק. ומתני' דקתני ואין כנגדו מטמא באויר היינו כנגד אותו שאינו מקבל וכל מקום הכלי שאם יתן לתוכו זתים מחזיק חשיב תוך. וכנגד הפרוץ שאינו מחזיק שם לא חשיב תוך ומיהו מדקתני מטמא במגע ואין כנגדו מטמא באויר ובפרוץ לא שייך מגע אלא בחידוד ומשמע דבאויר אפי' כנגד החדוד לא מטמא. ואפשר דהחדוד עצמו הוא דק וקלוש שגם הוא אינו מחזיק. והא דחשוב יד לכלי שמא שדרך לאחוז בו את הכלי. א"נ אפי' החדוד מחזיק הואיל ופרוץ מן הצדדים אין דרך למלאות הכלי אפי' כנגד החדוד אלא לפרקי' מדוחק וכיון שאין תשמיש תוכו קבוע הוה כתוך אחורים דרפרק ב דס"ל להר"ש והרב התם דמטמא במגע לבד לא באויר דלא מיקרי תוך גמור אלא כמו יד ואין אויר ליד כלי חרס כמ"ש בפ' דלעיל מ"ד. וכל זה כשנפל השרץ למעלה כנגד אויר החידוד או הפרוץ. אבל אם נפל באויר הכלי למטה בתוכו

משמע דאין חילוק בין מחזיקין זתים למעלה או לא נטמא כולו דאויר של עיקר תוכו כמגע הוה וכ"כ הראב"ד בהשגות פי"ט. אבל הרמב"ם מפרש כולה מתני' דווקא שנפל השרץ לתוך הגיסטרא שאם מחזיקין בזתים נטמאין החדודין עם הגיסטרא ואם לאו לא נטמאו החידודים בטומאת הגיסטרא. ומשמע דהגיסטרא לעולם אינה נטמאת בטומאת החידודים. ואיני יודע טעם לדבר שאם מחזיקין זתים הוה תוך גמור ולמה לא תטמא הגיסטרא. דנהי דבידות הכלים ס"ל להרמב"ם גבי כ"ח דדווקא להוציא איתרבי ולא להכניס דלא עדיף מגבו כמ"ש הרב משנה למלך רפי"ז מה"כ. הכא לאו יד הוא אלא תוך מעליא כיון שמקבלין בזתים ואפשר דברישא כשמקבלין עמה בזתים מודה הרמב"ם דמכניסין החידודים טומאה לג לגיסטרא. והא דאסברה לענין להוציא לאו דווקא אלא איידי דקאמר גבי אין מקבלין בזתים דמטמאין במגע דווקא להוציא דהתם לא משכחת להכניס כיון שאין כאן תוך הוי כגבו ואין כ"ח מטמא מגבו נקט האי גוונא נמי ברישא. ונ"ל דבשאין מקבלין בזתים ס"ל להרמב"ם דאפי' תורת יד אין להם לחדודין שאין משמשין כלום דאי הוה יד אמאי לא מיטמו באויר הגיסטרא הא להוציא יש יד לכ"ח בין במגע ובין באויר. אלא דאלו אינם יד ומדרבנן מיטמו במגע ולא באויר דעביד היכרא כמו בבית הפך ובית התבלין בפ"ה מ"ג אליבא דר"מ, וכ"מ מדבריו בפי"ז בדין בית הפך כתב וכן כל שאנו אומרים בענין זה שמתטמא במגע ולא באויר אינו אלא מדבריהם ע"כ אבל יש לדקדק לפ"ז דא"כ סתמא דמתני' דהכא כר"מ והוי סתם ואח"כ מחלוקת ואמאי פסק התם כר"מ. וי"ל דאיכא עוד כמה סתמי כר"מ כההיא דפ"ז מ"ג ומ"ד כל הני דמיטמו במגע ולא באויר וכדפי' במ"ה מ"ג גבי טירת התנור:

היתה מיטה על צידה כמין קתדרא:

לא ידעתי פירוש דבר זה וכי קתדרא היא מוטה על צדה הלא היא עומדת על רגליה. ועוד דהו"ל למיתני כמין ערבה כדקתני בר"פ כמין שתי עריבות. ועוד כיון דכל עצמו לא בא ללמדינו אלא שאין חילוק בחידודים בין יושבת או מוטה למה האריך וכפל משנתו בחנם והו"ל למיתני בקצרה בין יושבת ובין מוטה ותו לא. ובאמת הרמב"ם בחבורו לא כתב אלא בלשון הזה בין יושבת ובין מוטה. ולשון משנתינו קשה. ולולא דברי המפורשים ז"ל נ"ל דמתני' תרתי קתני דהיתה מוטה ויש בה חידודים דינה כיושבת וכן העשוי' כמין קתדרא ולאו בדין חדודין מיירי וקמ"ל דבקתדרא נמי משערין אם מקבל עמה בזתים כמו גבי חדודין. וקתדרא היא כסא ומוקפת משלש רוחות כמ"ש הרב פכ"ד מ"ב. וגיסטרא זו נמי כה"ג היא שנפרץ דופנה מצד אחד כולה ואין לה אלא שלש דפנות ויושבת על שולי'. ודבר ידוע היא זה כשרוצין למלאות בה פירות א"א למלאותה כולה מסביב כמו אותו

שיש לה דפנות מכל צד שהרי הם מתגלגלין ונופלין דרך מקום הפרוץ. אלא דרך למלאות' בשיפוע שממלא כל השולים ואח"כ מקצר ועולה בענין שיהו התחתונים מחזיקין את העליונים ונמצא שאין ממלאו בשוה לדפנות במילואן אלא צריך להניח מקצת הדפנות פנוי למעל'. והשתא קאמר שכל מקום שממלאו זתים ואין נופלין ויורדין הוי תוך גמור ומטמא במגע ובאויר וכ"מ שאינו מקבל מטמא במגע לבד:

שולי קורפיות:

בשברים מיירי שנשבר הכלי ונשארו השולים וקמ"ל דהני אפי' מסומכין מטמאין שלכך נעשו מתחלתן כלומר כשהיו שלמים ג"כ נעשו מתחלה להשתמש ע"י סמיכה וכ"כ הרמב"ם והר"ש ז"ל ומשמע מזה דבשלימים לעולם לא קפדינין אם יושבין מסומכין שלכך נעשו וכדפי' לעיל בפרק ב מ"ב:

משנה ד

שלשה שפיות: פי' הרב ואויר בנתים ע"כ:

ומשמע דכולה מתני' איירי לענין אם נפל שם שרץ על השפיות או לאוירן אי חשיבי השפיות כתוכו נטמא הכלי ואי חשיבי כגבו לא נטמא דאין כ"ח מיטמא מגבו. וקשה למאי דפי' הרב ברפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן דחקק שבאחוריו חשיב תוך ואם נגעה שם טומאה נטמא הכלי. וא"כ ה"נ תוך של השפיות דמי לחקק שבאחוריו וכי נמי הפנימית עודפת ונגע שרץ בתוך השפיות אמאי טהור. ואין לומר דהני שפיות לא עבידי כלל לשום תשמיש אלא לנוי בעלמא והלכך לא חשיבי תוך כלל וגרעי מחקק שבאחוריו והא דחיצונה עודפת הכל טמא משום דכיון שהכלי מתמלא עד הגבוה ממילא מתמלאין השפיות כולם וחשיבי תוך הכלי ממש. א"א לומר כן דאי לאו לתשמיש עבידי היכי א"ר יהודה חולקין האמצעית ואמאי טמא מן חצי האמצעית ולפנים הא גבו ממש הוא כיון שאינו עשוי לקבלה אעפ"י שיש לו תוך חשיב כפשוט כדמוכח בפרק ב. ועוד דחכמים דאמרו הכל טהור פי' הרב דהשפה שנפלה טומא' באויר' היא לבד טמאה כו' ואמאי היא טמאה כיון שאין עשוי לקבלה. ואפי' עשוי לקבלה לא א"ש לשיטת הרב בפרק ב דחקק אחורים לא חשיב תוך אלא למגע ולא לאויר והאיך כתב כאן דשפה שנפל טומאה באוירה טמאה. ובאמת פירושו זה בדברי חכמים העתיק מפי' הרמב"ם ולא דק דהרמב"ם יש לו שטה אחרת במשנתינו וכמו שנפרש לקמן. אבל לשיטת הר"ש והרא"ש ברישא והרב נמשך אחריהם צ"ל דחכמים אומרים הכל טהור כפשטי' דכל מן השפה הפנימית ולחוץ חשיב גבו וטהור וכ"כ הרא"ש בהדיא. ומ"מ עדיין לא נתברר טעם משנתינו בהני שפיות אי תוכן עבידי לתשמיש הא לא חשיבי כגבו ואמאי

הפנימית עודפת הכל טהור הא לא גרעי מחקק אחורים. ואי לא עבידי לתשמיש מ"ט דר"י דחולקין האמצעית. ואם נפרש דכולה מתני' שנמצא השרץ באויר השפיות ולא נגע בתוכן דהשתא אפי' עבידי לתשמיש לענין טומאת אויר לא חשיבי תוך כשיטת הר"ש והרב לעיל נמי גבי אחורים דלענין אויר לא חשיב תוך. וא"ש דפנימית עודפת הכל טהור. אבל גבי היו שוות דא"ר יהודה דחולקין האמצעית ע"כ לענין מגע קאמר דלענין אויר אין כאן אמצעית דהא ליכא אלא שני אוירים בין השלשה שפיות אלא לענין מגע דופן אמצעי קאמר דמחציו ולפנים חשיב כתוך וזה תימה דעובי הדופן הפשוט האיך נדון כתוכו. ואפשר דר"י לטעמי' דס"ל נמי גבי כירה לקמן פ"ח מ"ח דעובי הכתלים נידונין כתוכו ושמא ס"ל הכי בכל כלי חרס והכא דעוביו חלוק לשלשה ס"ל דחולקין. ומ"מ אינו מיושב דרישא באויר וסיפא במגע. ועוד דלא משמע כלל שיסבור ר"י דעובי הדופי נידון כתוך אלא דוקא בכירה. ועוד דלפי' המפרשים ז"ל לשון הכל טהור והכל טמא אינו מיושב דמאי הכל הא לא איירינן אלא לענין הכלי אי טהור או טמא ולייישב פי' המפרשים ז"ל נראה דאם יש כאן שפה אחת עודפת לכ"ע אזלינן בתר העודפת דלפנים ממנה חשוב תוך ולא חוצה לה דלא דמי לאחורים דהתם ליכא עודפת אבל הכא דאיכא בהד' חדא עודפת בתרה אזלינין וכל שחוצה לה כמאן דליתא ואם נפל שם שרץ הוה כנוגע בגבו וטהור. אבל בשוות דליכא עודפת ודמי כולהו לאחורים. בהא קא"ר יהודה חולקין האמצעית ולאו דדופן האמצעי קאמר דטמא. אלא ה"ק מה שבין הפנימי לאמצעי חשיב תוך וטמא. ושבין האמצעית לחיצונה טהור וטעמא דס"ל דטומאת תוך של אחורים מדאורייתא לא חשיב תוך אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ש והרב בפרק ב וכן אויר של השפיות דהכא. וכולי האי לא אחמרו רבנן ומסתיין דנגזור טומאה בפנימית ולא בחיצונה. ולשון חולקין האמצעית לאו דווקא אלא כלומר האמצעי מחלקן וחכמים אומרים הכל טהור יש לפרש כפי' הרא"ש ז"ל דכל מן השפה הפנימית ולחוץ טהור דאע"ג דחקק שבאחורים חשיב תוך. הכא גרע טפי כיון שהיא אצל עיקר תוכו וסמוך לו לא חשיב כלל ובתר עיקר אזלינין א"נ יש לפרש הכל טהור אלא אותה שנמצא טומאה בתוכה היא לבד טמאה והיינו אם נגעה בה הטומאה דלענין אויר הא ס"ל להר"ש והרב דתוכו דאחוריו לא חשיב לענין אויר אלא במגע אירי ומ"מ ל"ד לתוכו דאחורים דהתם מביא הטומאה לכלי והכא כיון דסמוך אצל עיקר תוכו לא חשוב כולי האי לטמא את הכלי אלא היא לבד טמאה ובזה נתיישב כמה קושיות שהקשינו לעיל לפירושם ז"ל:

ואמנם הרמב"ם ז"ל נראה שרוח אחרת אתו בפי' משנתינו שהוא אינו מפרש מתני' לענין אם נמצא שרץ בתוך השפיות אלא כולה כשנטמא הכלי אם נטמאו אוכלין

ומשקין שבתוך השפיות כמבואר בפירושו וכ"כ בחבורו ג"כ בפי"ג דין י"א וז"ל כלי חרס שהיו לו ג' שפיות זו לפנים מזו היתה הפנימית עודפת ונכנס טומאה לאוירה כל האוכלין והמשקין שבאויר שבין שפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונה טהורין היתה האמצעית עודפת ונטמא אוירה ממנה ולפנים טמא ממנה ולחוץ טהור היתה החיצונה עודפת ונטמא אוירה הכל טמא היו שוות כל שנטמא אוירה טמאה והשאר טהור ע"כ. נראה שהוא מפרש טעם משנתינו דכולה משום דתוכו אמר רחמנא ולא תוך תוכו כדלקמן פ"ח מ"ב וספ"י. ומבואר שם דלא מיקרי תוך תוכו אא"כ הכלי הפנימי עודף שפתה למעלה מן החיצון או אם הם שוין. אבל אם הפנימי שקוע והחיצון עודף כחד תוך דמי. והילכך ה"נ אם הפנימית עודפת והשרץ בתוכה. אין זו תוכה דחיצונית אלא תוך תוכן ואוכלין ומשקין שבחיצוניות טהורין. וכשהאמצעית עודפת ונמצא שהפנימית שוקעת והוה חד תוך לגבי הפנימית. ולגבי חיצונה הוי תוך תוכה שהיא פנימית לה ועודפת. ואם החיצונה עודפת וכולם שקועים בה כולהו כחד תוך הוו והכל טמא ובשוות כולם הוי תוך תוכה והכל טהור אלא היא לבד טמאה. ולכאורה מוכח הכא דס"ל דתוך דשפיות הוה תוך מדאורייתא ליטמא אף באויר שהרי בכולן כתב ונטמא אוירה ולפ"ז ה"ה בחקק שבאחורי הכלים נמי הוה תוך מדאורייתא דהא דמי נמי לשפיות דזה וזה אין תשמישו קבוע. וכבר כתבנו בפרק ב שכן היא ג"כ סברת הרמב"ן. אלא מדכתב כל האוכלין ומשקין שבאויר שבין השפיות כו' ולמה דקדק לכתוב באויר מתוך זה נראה דלא ברירא לי' אי תוך השפיות חשיב תוך או לא. והילכך ליכא לאוקמי במגע שנגעו אוכלין שם בתוכן דבמגע אין לנו לטהרן דדילמא לא חשיב תוך וכגבו של כלי חשוב וכשנטמא תוכו כולו טמא ואוכלין ומשקין שנגעו בגבו טמאין להכי מוקי לה שהאוכלין ומשקין באויר דהשתא ממ"נ טהורין דאי חשוב תוך טהורין מטעם תוך תוכו. ואי לא חשוב תוך הא לא נגעי וכל שאין לו תוך אין לו אויר. ומ"מ גם לשיטה זו מילתי' דר"י דאמר חולקין האמצעית אין לפרש אלא כדפי' לעיל והיינו דר"י ס"ל דבכלי אחד לא שייך תוך תוכו כלל כשהן שוות ודוקא בעודפת אזלי' בתר העודפת או בשלשה כלים זו בתוך זו אפי' בשוות חשוב תוך תוכו וכ"כ הר"ש לקמן ספ"י דבשלשה כלים מודה ר"י. אבל בכלי אחד בשוות פליג דלא שייך בי' תוך תוכו וכולהו כחד תוך דמי ובדין הוא דכשנטמא תוך אחד מכולם שהכל טמא. אלא דס"ל דתוך דשפיות מדאורייתא לא הוי תוך כלל אלא מדרבנן כדפי' לעיל וכיון דמדאורייתא אם נגע שם שרץ לא מטמא כלל דכגבו חשוב אלא מדרבנן גזור דהוי תוך ולא גזור אלא באמצעית שסמוכה לפנימית שאם נמצא באמצעית טמאה גם הפנימית. אבל בטומאת חיצונה אין טמאה הפנימית

דכולי האי לא גזור. ומיהו בנטמאת הפנימית מודה ר"י דהכל טמא דלא יהא אלא כגבו וכשנטמא תוכו נטמא גבו. אלא הכא איירי שנטמאת אחת מן החיצונות וקא"ר יהודה שחולקין האמצעית כלומר האמצעית מחלקן. וחכ"א הכל טהור דסברי בכלי אחד נמי שייך תוך תוכו והלכך אין לנו לטמא אלא אותה שהטומאה בה והשאר טהורין ממ"נ אי חשיב תוך טהורין מטעם תוך תוכו. ואי לא חשוב תוך פשיטא דהכל טהור דאין מטמא מגבו:

ונ"ל דהא דתני שלשה שפיות והא בשתים נמי הוה מצי למיתני לכולהו בבא דמתני' דבעודפות לעולם אזלי' בתר העודפת ובשוות לחכמים נמי אין חידוש בשלשה יותר מבשתים אלא משום מילתי' דר"י דאמר חולקין האמצעית והיינו דהאמצעית נידונית כפנימית ולא החיצונה ובשתים לא משכחת לה:

היו שוות. נראה דסתם מתני' כר"י הגלילי דמסקי' בפרק ב דבכורות די"ז דס"ל בידי אדם אפשר לצמצם דאי כחכמים דסברי א"א לצמצם היכי אמר הכא לחכמים הכל טהור שמא אחת מהן עודפת משהו וא"א לצמצם והיכי מטהרין מספק. וכן מוכח התם בסוגי' דמייתי מתני' דלקמן פ"ה מ"ז תנור שחלקו לשנים א' גדול ואחד קטן הגדול טמא ותני עלה היו שוין שניהם טמאין ומוכח דא"א לצמצם ודחי לה שאני כ"ח דאיכא גומות בשבירתו, וא"כ הך דהכא דמתחלתו נעשו שוות ומטהרי חכמים ש"מ דכר"י הגלילי ס"ל והכי מסקי התוס' שם דהלכ' כר"י הגלילי. ומיהו מהא דמשערינין בכל דוכתא שיעורי התורה כגון כזית לטומאת מת ונבילה ואי בציר משהו טהור ליכא להוכיח דע"כ אפשר לצמצם דאל"כ היכי מטהרינין דשאני הני דהתורה מסרה לנו שיעורין אלו וע"כ לשער לפי ראות עינינו נמסרו דאל"כ לחנם נמסרו וכה"ג אמרי' התם בגמ' לענין מדות כלים ומזבח דרחמנא אמר עביד כל היכי דמצית למיעבד ניחא לי:

והיא גמר מלאכתן. פי' הרב אעפ"י שצריך למרחן כו' וכ"כ הרמב"ם ומדברי הר"ש נראה דתני לה לאפוקי מדר"מ דפליג בתוספת' וסבר דקודם צירוף נמי מטמא משנגמר ביד היוצר דחזי לקבולי מידי וע' לקמן ספ"כ:

פרק ה

משנה א

תנור. מ"ש הרב אעפ"י שמעצמו אין לו בית קבול טמא דבתוכו תלי רחמנא כו' לטעמי' אזיל דברפרק ב כתב ג"כ דחבית המפולשת טמא כיון דיש לו תוך אעפ"י שאין לו בית קבול. אבל אין זה נכון דכל שאין לו בית קבול טהור ואפי' יש לו בית קבול אלא שאינו עשוי לקבלה טהור ותנור שאני שלכך נעשה מתחלה להעמידו ע"ג קרקע והוה כיש

לו שולים דומיא דשולי הקורפיות דפ"ד מ"ג. ואדרבה מדאמרי' הכא דתנור אין תחלתו פחות מארבעה ע"כ משום דלא חזי לקבלה שאין לו שולים ופחות מארבעה לא חזי לאפות בו ואין מעמידין אותו ע"ג קרקע ואפי' מעמידין אותו הוה כאין לו שולים דלא חזי למידי. ובהכי מיושב מה שהקשה הר"ש תנור גדול שתחלתו פחות מארבעה יהא דין קטן עליו ויטמא בכ"ש דשאני קטן מתחלתו שעשוי הוא לקבלה שהתינוקת משחקין בו ומעמידין אותו ע"ג קרקע ואופין בו. אבל גדול שהוא פחות מכשיעור שלא נעשה לצורך קטנים ולגדולים לא חזי ונמצא שאין עשוי לקבלה ויש לנו ראי' לזה שעיקר טומאת התנור הוא שעשוי מתחלה להעמידו ע"ג קרקע מן התוספתא שכתבנו לקמן מ"ח:

תחלתו ארבעה. פי' הרב בשיעור גובה וכ"כ הרמב"ם והכי מוקי לה בגמ' דחולין ד' קכ"ד דהכא בצלקי' מיצלק כלומר שמחלקו מימין לשמאל וממעטו מגובהו ובשיעור אורכו ורוחבו תנן לקמן מ"ז אבל הר"ש לא הזכיר דלענין גובהו איתמר והרא"ש כתב בהדיא דשיעורו ד' על ד' ומשמע דברוחבו קאמר) (ולקמן מ"ז מוכח כהרב ושם הארכנו):

ושיריו ברובו. ופריך בגמ' בציר מטפח למאי חזי כלומר נהי דכלי קבול מטמא בכ"ש כדלקמן פי"ז. היינו כשעשוי לקבלה וזה בפחות מטפח אינו ראוי לאפות אפי' לתינוקת והוה אינו עשוי לקבלה שלא נעשה אלא לאפות ואינו ראוי. ולכך משני דהך ושיריו אגדול קאי ובבר שבעה שיריו ברובו אע"ג דליכא ארבעה. ורישא דשיריו ארבעה בבר ט' דטמא בד' אע"ג דליכא רובא ותרוייהו לחומרא, (וכה"ג אמר פ"ו דמקוואות מ"ה) והא דלא קאמר בבר תמניא שיריו ארבעה אע"ג דלא הוה רובא דרבותא קמ"ל בבר ט' דארבעה הוי מיעוטו ואפ"ה טמא. כ"כ התוס' בנדה דכ"ו. ומיהו כתבו די"מ איפכא דתרוייהו לקולא דלעולם בפחות מארבעה ליכא טומאה. ובבר ט' אפי' בארבעה לא מטמא עד דאיכא רובא. וכתבנו מזה לקמן מ"ז:

משיסיקנו ומסיק הר"ש דלא בעי צירוף כבשן וכמ"ש תויו"ט. ומשמע מיהת דאם צירפו בכבשן לא גרע מהיסק ומקבל טומאה מיד ואעפ"י שלא עשה לו טפלה עדיין דהא הוסק אפי' קודם גמר מלאכתו מטמא כגון שהוסק בבית האומן כדלקמן מ"ד וה"ה צירפו בכבשן ונראה מה שלא הצריכו צירוף כבשן דוקא בתנור וכירה כמו בכל הכלים. משום דתנור וכירה עיקר תשמישן תדיר באש והולך ומתחזק בכל היסק יותר הילכך לא צריכי צירוף ומ"מ פשיטא דצירוף ודאי מהני בהו. ודלא כדמשמע מדברי הרב דלא מהני בהו צירוף משום שנעשה קודם הטפלה. ולא יתכן וכדפי'. ושוב ראיתי שהרא"ש בפירושו כתב שאפי' נצרף בכבשן אין זו גמר מלאכתו עד שיסיקנו אחר שעשה לו הטפילה ע"כ ואיני יודע מנ"ל ומהראיות שהביא הר"ש נמי לא מוכח אלא דלא צריך צירוף. ויש להביא

ראי' דלאו מטעם הטפילה שיערו בהיסק דהא בכירה נמי שיעורה משיסוק ובכירה ליכא טפלה דלא אשכחן בכולה מכילתין דמדכר טפילה גבי כירה ומיהו מדברי הרמב"ם פ"ק דמ"ק מ"ט משמע דבכירה איכא טפלה ונראה דלאו דוקא ומשום תנור לחודי' כ"כ ועוד כתבנו מזה לקמן מ"ב:

ר"י אומר משיסיק החדש כדי לאפות בישן סופגנין. נראה דמסברא בעלמא אמרה ר"י כיון דקיי"ל דהיסק סופגנין עומד במקום צירוף כבשן אעפ"י שאין כח היסק זה יפה כמו צירוף כבשן החמירו בתנור הואיל ועומד להסיקו תדיר ממילא יש לנו לומר דהיסק בחדש כדי לאפות בישן נמי מהני. ות"ק ס"ל אין לך אלא מה שאמרו חכמים:

משנה ב

כירה. פי' הרב מקום שפיתת שתי קדרות וכ"ה בגמ' פ' כירה דל"ח ורש"י פי' בפ"ק דמ"ק ד"י. תנור מקום שפיתת שתי קדרות וכירה מקום שפיתת קדירה אחת וכן פי' עוד בנדה דכ"ו והוא תמוה:

משיסיקנה כדי לבשל עלי' ביצה ובכירה לא חילקו בין חדשה לישנה כמו בתנור. דתנור אופין בחומו של חרס עצמו והילכך בישן מתחמם החרס מהר מן החדש. אבל כירה אין מבשלין בחומה אלא אצל האש שבתוכה והאש מבשל לא הכירה ואין לחלק בין ישן לחדש. ולכך נ"ל דאין דרך לעשות טפילה לכירה דעיקר הטפילה נעשה להחזיק חומו של תנור והכירה אינה מתחממת כלל:

האבן היוצא מן התנור. אע"ג דכלי אבנים אין להן טומאה כלל. ידות איתרבו מקרא שבתורת יד מיטמאין וכ"כ הרב בפ"כ מ"ג. (וגדולה מזו מצינו לקמן בפ"ו אבנים שעשאן כירה יש להן טומאה ע"י הטיט שמחברן) וכאן דקדק הרב וכתב שאם נטמא התנור נטמא האבן ולא כתב נמי איפכא שאם נטמא האבן נטמא הכלי כמ"ש בפ"כ שם משום דהכא בכ"ח אם נגעה טומאה ביד לא נטמא כלל דהא לא עדיף יד מגבו וכ"כ הר"ש כאן בהדיא שאם נטמא התנור נטמא הפת שעל האבן שהתנור אעפ"י שאינו מקבל טומאה מגבו מטמא הוא את אחרים מגבו. וכ"כ רש"י ותוס' בנדה דכ"ו. וכן הכריח המשנה למלך שגם סברת הרמב"ם כך היא ברפי"ז מה"כ ומיהו ביד חלולה משמע מדברי הר"ש לעיל רפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן שהיד מיטמא מדרבנן ושם הארכנו:

היוצא מן התנור. פי' הרב דהוי יד שהוא בית אחיזה לתנור ומשמע דשיעור אחיזה טפח והא דאמר בפ"ט דחולין מ"ג דבית אחיזה שני טפחים צ"ל דהתם לשתי ידיו והכא ליד אחת ומ"מ לא יתכן פי' זה דהוי יד משום אחיזה דלפ"ז משמע דאם הוא פחות מטפח לא הוה יד דאין בו כדי אחיזה ובנדה דכ"ו אמר בהדיא דפחות מטפח פשיטא דטפי הוי

יד אבל רש"י בנדה והר"ש והרא"ש לא כתבו דראוי לאחיזה אלא דהוי יד סתם. ונראה דעם הטפלה של תנור בונין אבנים להחזיק חומו ופעמים שבולטין ואם יטלנו יתקרר התנור וכ"כ הרמב"ם ובכירה ג"כ מערבין בעת עשייתה אבנים עם הטיט להחזיקו ואם ינטלו יהרס הבנין:

בין התנור ולכותל. דהתם עומדת לינטל כמ"ש הרב. ואע"ג דבפט"ו דאהלות מ"ח משמע דר"י ל"ל העומד ליחתך כחתוך דמי וכן בפ"י דמקוואות מ"ה. יש לחלק דהתם חייש דלמא מימלך ולא חתך אבל הכא שדוחק את הבית לא מימלך אלא דההיא דמקוואות לא מתיישב דהא א"נ מימלך ולא חתך הא קיי"ל בכל הידות ביותר מכשיעור אפי' רצה לקיים טהור כדלקמן פכ"ט מ"ג וכמ"ש הר"ש שם אלא נרא' דר"י נמי אית לי' העומד ליחתך כחתוך והך דאהלות אי בשעת עשייתה לא חישב עלי' לגוד אלא אח"כ כבר נעשה כולה גולל ואפי' בתר הכי חישב עלי' אין מחשבה מוציאתה מידי טומאה ור"י גזר היכא דחשב בשעת עשי' אטו חישב אחר עשי' ות"ק לא גזור וההיא דמקוואות אע"ג דכחתוך דמי מחמיר ר"י להטביל את כולה שמא לא יטביל עד מקום המדה:

והשאר טהור. פי' הרב דדריש בת"כ יכול אפי' יותר מכשיעור ת"ל טמאים הם ע"כ ומשמע דאפי' רצה לקיים טהור וכ"כ הר"ש פכ"ט מ"ג:

משנה ג

עטרת כירה טהורה. הטעם דכירה לאו אורחא בעטרת וכ"כ הר"ש והרא"ש. והיינו כדפי' לעיל דבכירה האש שבתוכה מבשל ולא חומה של הכירה ולכך א"צ לעטרת לשמור חומה. ומ"ש הרב דטהורה ולא נטמאת עם הכירה דאלו באפי נפשה לא מקבלא טומאה כלל דאין עשוי' לקבלה ומיהו בטירת התנור דסיפא שהיא עשוי' לקבל את הפת שרודין מן התנור וקתני פחותה מכאן טהורה צ"ל דטהורה מטומאת התנור שאם נטמא התנור אינה נטמאת עמו וכ"כ הרמב"ם בפירושו גם בחבורו פי"ז. אבל אם נגע בה טומאה בעצמה טמאה אלא דקשיא בזמן שהיא גבוה ארבעה טפחים אמאי טמאה בטומאת התנור כיון שאין מחוברת לתנור אין כאן תורת יד דהא אין יד אלא במחובר וגבי ידות האוכלין ושומריהם כתב הרמב"ם בהדיא בפ"ה מהט"א דבמחוברין דוקא ומשמע ודאי דה"ה לידות הכלים דמ"ש. ובאמת מתני' דהכא נמי יש לפרש דלאו בטומאת התנור נטמאת הטירה אלא כולה בטומאת עצמה איירי ובזמן שגבוה ארבעה טפחים דחזיא לקבל הפת שרודין מן התנור ושיעור הפת באפיי' אחת צריך ארבעה טפחים בגובה כשיעור התנור ה"ז כלי עשוי לקבלה ואם אין ראוי לרדיית הפת טהורה לגמרי דלא נעשית מתחלתה אלא לקבל הפת ולא חזיא להכי והוה כמו אינה עשוי' לקבלה ומשום

יד נמי ליכא דאינה מחוברת והיינו דקתני סיפא ואם חברה טמאה דנהי דלא חזיא לקבלה יד מיהו הוי ודברי הרמב"ם צ"ע:

אפי' על שלשה אבנים טמאה. נקט שלשה אבנים שדרכו של תנור כן הוא כדאי' בתוספתא הביאה הר"ש שלש אבנים שעשאן תנור והא דקתני הכא טמאה סתם ולקמן בפ"ז בחצר הכירה מחוברת אם פחותה מכשיעור קתני מטמא במגע ולא באויר. נראה דהיינו טעמא דתנור דרכו בטפילה להחזיק חומו והילכך כל שמחבר לטפילה יותר ומעבה אותו מועיל לו יותר להחזיק חומו והוי יד לתנור וכיון דהוי יד הרי הוא טמא כתנור עצמו בין במגע ובין באויר כדפי' בפ"ג מ"ד דלא כפי' הר"ש והרב שם. אבל כירה שאין עושין לה טפילה שא"צ להחזיק חומה כדפי' לעיל אפי' מחובר לא הוי יד אא"כ מה שחבר לה בשעת בנינה שמחזיק הבנין כמו אבן היוצא דלעיל אבל חצר שחברה לכירה אינה צורך לכירה ולתשמיש לא חזיא כשפחותה מכשיעור ואינה חיבור כלל מדאורייתא אלא מדרבנן כמו בית הפך והתבלין דבסמוך והילכך מטמא במגע ולא באויר כר"מ:

בית הפך ובית התבלין. כתב הרב דלר"מ מדאורייתא אינם חיבור לה אלא מדרבנן ולר"ש אפי' מדרבנן לא והכי איתא בש"ס. ומוכח מזה דלא חשיבי הני יד לכירה דאי יד נינהו לכ"ע הוו חבור מדאורייתא אלא ודאי לא חשיבי יד דנהי דשמן ותבלין לצורך התבשילין הם. אבל אינם צורך לחברן לכירה. ודמי לקדרה שהבשר בתוכה או חבית של מים שאע"פ שהם צורך התבשילין אין מחברין אותם לכירה אלא שאם חברן ס"ל לר"מ דגזור בהו רבנן משום דדמו ליד. אבל בטבלא מלאה קערות לעיל בפרק ב מודה ר"מ דתוכו של זה הוה גבו של זה ואין מיטמאין זה בטומאת זה אפי' במגע דהתם לא דמו ליד כלל שהתשמיש של כל אחד חלוק מחברו לגמרי ואינם מענין אחד כי הכא שכולם צורך תבשילין הם. ועוד אפי' היו הקערות שם ענין תשמיש אחד כמו קלמרין המתואמות דהתם אפ"ה לא דמו ליד כיון דלא מינכר איזהו עיקר תוכו להיות השני טפל לו דכולם חשובין זה כזה וכל אחד כלי לעצמו היא והכי תנן לקמן פכ"ה או שמא הרובע אחוריו של חצי רובע. אבל הכא מידע ידיע דתוכה של הכירה הוא עיקר וכולם טפלים לה ודמו ליד הילכך גזר בהו ר"מ. וכן נראה מדברי הרמב"ם שהעתיק משנתינו זו בפי"ז אצל דין הידות משמע דטעמא דר"מ משום דדמי לידות. והיינו נמי דכתב שם דהוו חבור למגע אם נגעו טומאה בכירה נטמאו הם. אבל איפכא לא שאם נטמאו הם לא נטמאת הכירה דאיהו ס"ל אפילו ביד גמור דאורייתא אינו מכניס טומאה לכלי חרס דהא אינו מיטמא מגבו וכדפי' במתני' דלעיל. אבל הרב כתב כאן דהחבור למגע הוא אף להכניס וכ"כ

הר"ש וכן פי' רש"י בשבת. אע"פ שגם הם סוברים דאין יד בכ"ח להכניס כדפי' במתני' דלעיל. הכא שהידות יש להן תוך ס"ל דמכניסין נמי טומאה מדרבנן כדמוכח ברפ"ח גבי מיטמאין מאחוריהן לפי' הרב והר"ש.. ונראה דאפי' להרמב"ן שסובר דיד חלולה מכניס אפי' מדאו' כדפי' ברפרק ב. הכא מודה דאינו אלא מדרבנן דהא לאו יד הוא מדאורייתא:

משנה ד

תנור שהוסק מאחוריו. נראה דאתי לאשמועינן דלא חיישינן בכל הני שמא לא הוסק תוכו של התנור כדי לאפות סופגנין ולא זו אף זו קתני דאם הוסק מאחוריו על דעת כדי לחזקו ודאי לא חיישינן שמא לא הוסק תוכו כשיעור דהא כדי לחזקו עביד ובודאי דקדק לחזקו בהיסק זה אף בתוכו ואפי' הוסק שלא לדעתו שלא נתכוין לחזקו אפ"ה אמרי' בודאי הוסק אף תוכו דהא בהיסק קל סגי לי' כדי סופגנין ואפי' הוסק בבית אומן קודם גמר מלאכתו והיינו שדעתו לעשותו גבוה עשרה טפחים והתחיל בו עד שנעשה גבוה ד' והסיקו ואח"כ גמרו כולו טמא אעפ"י שחלק העליון לא הוסק כלל ודין זה כתב הרמב"ם בפט"ו דין ב' והוא מהתוספתא וכל הני חד טעמא הוא דתנור הואיל ועומד להיסק תדיר החמירו בו בתחלתו דבהיסק כל דהו חשיב נגמרה מלאכתו ואפי' כדי סופגנין וה"ה בכל הני דהכא. והיינו דמייתי מעשה מתנורי כפר סגנא אעפ"י שלא ידעו אם הגיע' הדליקה לתוכן או שמא לא הגיעה אלא במקצתן וטימאן. וניחא השתא דלא תני דינים אלו לענין צירוף כבשן בכל הכלים דלא שייך כלל שלא לדעת בכבשן דכיון דהיסק הכבשן נפיש טובא פשיטא שהלך ע"פ כולו ובתוכו ולא שייך בי' נמי קודם גמר מלאכתו שאם נפל לכבשן קודם שנגמר פשיטא דטהור דאין שם כלי עליו עד שיגמר. אבל תנור נתנו בו שיעור תחלתו ארבעה ולכך שם כלי עליו בארבעה ואפי' דעתו להגביהו יותר והיינו דתני' בתוספתא והביאה הר"ש כאן תנור שהסיקו עד שלא נגמרה מלאכתו ר"י מטהר וחכמים מטמאין ע"כ וסתמא דמלתא שיש בו גובה ד' מיירי דהא אין תנור פחות מארבעה ומכאן הוא מ"ש הרמב"ם בפט"ו תנור שהתחיל לבנותו משיתחיל בו ארבעה טפחים ויסיקנו מקבל טומאה ע"כ. ולא כמ"ש הכ"מ דממתני' דר"פ הוא מדתנן תנור תחילתו ארבעה ושיריו ארבעה ע"כ דמהתם אין ראי' די"ל דהתם קאמר שאם עשאו גבוה ד' ואין דעתו להגביהו יותר מקבל טומאה ואלו בפחות מד' אעפ"י שאין דעתו להגביהו יותר טהור ומ"מ אם דעתו להגביהו יותר לא שמעינן מהתם דאפשר דכל שלא נגמרה מלאכתו לא מיטמא וכסברת ר"י בתוספתא וע' לקמן פכ"ז מ"ב אלא מהתוספתא הוציא זה וכחכמים דר"י והיינו נמי דין הוסק בבית האומן דמתני' וכדפי':

משנה ה

מוסף התנור. פי' הרב שנעשה כדי לשמור חומו וכ"כ הר"ש והרא"ש. וא"ת א"כ של בע"ב אמאי טהור דלשמור חומו אמאי לא הוי יד מידי דהוה אטפילה וי"ל דלא הוי יד אא"כ משתמשין בו שום דבר אבל בלא תשמיש לא דהא כסויי הכלים טהורין אעפ"י שהם צורך לכלי ושומרין את מה שבתוכו וטפילה שאני דהוי כדופן התנור עצמו ואופין הפת בדופנו אבל מוסף התנור אין אופין בו ומה"ט נ"ל הא דפליג ר"י הסנדלר היינו דס"ל דסמיכה בעלמא לא חשיב תשמיש אבל לפי' הרב [נמחק השאר] ושל נחתומין טמא. בתוספתא תני ואינו מטמא באויר אלא כנגדו והביאה הר"ש. ומכאן ראי' לפי' הר"ש והרב ברפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן דתוך אחוריו חשוב תוך למגע ולא לאויר משום שאינו תשמיש קבוע בתוכו ואינו אלא יד ולא עדיף מגבו דאינו מכניס טומאה אלא כיון דיש לו חלל מיטמא מדרבנן במגע ולא באויר וכדפי' נמי במ"ג:

משנה ו

תנור שנתן בו עפר. לפי פי' הרב איירי מתני' לענין אם נטמא התנור למעלה מן העפר אם נטמא ג"כ החלק שלמטה מן העפר. ובזה חילק בין מגע לאויר שאם נטמא במגע כולו טמא. ואם נטמא באויר לא כטמא התחתון וכ"כ הרמב"ם בפירושו וכן בחבורו פט"ז ביאר בהדיא כן. והטעם בזה דהחלק שנתן בו עפר בטל לו מתורת כלי דכקרקע הבית חשוב ומדאורייתא אינו חיבור לחלק העליון ומדרבנן גזור בי' דליהוי חבור מטעם כל המחובר לו הוא כמוהו והילכך מטמא במגע לחוד דעביד היכרא וכסברת ר"מ לעיל גבי בית הפך ובתוספתא מסיים בה דברי ר"מ והכא לא פליג ר"ש כיון דכלי א' הוא. ואדרבה בתוספתא תני דחכמים פליגי שאין חולקין כ"ח וכולו מטמא במגע ובאויר. והכא לא קתני שנתן בו עפר וביטלו כדלקמן פט"ו דאהלות מ"ז. דהתם בית לאו למטיימי' קאי וסתמא לא ביטלו. אבל הכא דרך למעט התנור ובסתמא הוי בטול ונראה דוקא בעפר אבל תבן או פירות בסתמא לא הוה בטול כדמוכח התם והרא"ש מפרש למתני' בתנור טמא ולענין אם מטמא אוכלין הנתונים בתוך העפר למטה. שאם האוכלין שבעפר נוגעים בדופן התנור שאין כולם מכוסין טמאין. אבל אם אין נוגעין בתנור אלא מכוסים בעפר לא נטמאו מאוירו של תנור שהרי אין כאן אויר שהעפר ביטל את אוירו ולא דמי לאוכלין שגבלן בטיט דאמרי' בריש זבחים ד"ג שאם נכנסו לאויר תנור נטמאו דהתם איכא אויר והכא הא ליכא אויר ומ"מ צ"ע לפי' זה דמאי קמ"ל פשיטא כיון שאין כאן אויר לא נטמאו מאויר וצ"ל דהיא גופה קמ"ל דסתם עפר מבטל לי' לתנור. דאלו לא מבטל לי' חשיב העפר כמאן דליתי' והיו אוכלים שבתוכו מיטמאין באוירו. ולפ"ז נראה

דטומאה זו שנטמאין האוכלין במגע התנור אינו אלא מדרבנן דתנור גופי' אין בו טומאה מדאורייתא דהא העפר מבטלו מתורת כלי כמ"ש לפי' הרמב"ם:

וניחא השתא לפי' הרא"ש הא דתני נתן בו עפר עד חציו דה"מ למיתני שמילא את כולו בעפר דבטל מתורת אויר אלא דאי מלאו בטל נמי מתורת מגע אפי' מדרבנן אלא שאם נתן בו עד חצי' התחתון הוה כמו יד לעליון וכדפי' וצ"ל לפי' הרא"ש שנטמא התנור אחר שהיו שם האוכלין בעפר דאם נטמא התנור קודם שבאו האוכלין ממ"נ טמאים אם היו בתנור קודם שנתן בו עפר נטמאו מאויר התנור ואפי' נכנסו ביחד עם העפר נטמאו בשעת כניסתם אלא כדפי' שנטמא התנור אח"כ במגע. עוד כתב הרא"ש וכן הדין אם נמצא שרץ בעפר אם נוגע בתנור מטמא ואם לאו אינו מטמא. ונראה דמיירי שבדקו התנור קודם שנתנו העפר ובשעת נתינת העפר ולא הי' בו שרץ ועכשיו נמצא שרץ בעפר אמרי' דנפל באויר התנור אחר נתינת העפר ונטמא חלק העליון באויר והתחתון טהור דלאויר אינו חבור ולא חיישי' שמא בשעת נפילתו נגע בחלק עליון ונטמא כולו. דכיון דאפי' במגע אינו טמא אלא מדרבנן החלק התחתון וספק דרבנן לקולא. ועוד דכיון דעכשיו אינו נוגע אמרי' דמעולם לא נגע שכל הטומאות כשעת מציאתן אף להקל כדתנן פ"ג דטהרות ומיהו אם לא בדקו התנור קודם נתינת העפר ובשעת נתינה נראה דטמא כולו אפי' אין השרץ נוגע דכיון דכל הטומאות כשעת מציאתן אמרי' ודאי הי' השרץ בתנור קודם לכן וטימאו ולא דמי להא דאמרי' בפ"ט מ"ג שמא חי נפל ועכשיו מת דהתם טעמא אחרינא הוא דממקום למקום הוא ולא שייך כשעת מציאתן כדפי' שם:

ונתן שם אבן. פי' הרב בין התנור ובין דופני הבור שלא יפול כו' וכ"כ הר"ש והרא"ש וכן פירש"י בשבת וצ"ע אמאי צריך למיתני שנתן שם אבן בלא אבן משכחת לה שהתנור רחב ועומד על הקרקע שעל שפת הבור וי"ל דאם עומד על הקרקע אפי' מסיק מלמטן וניסוק טהור לר"י דלא הוי מחובר שעומד מעצמו ודרך התנור שמחברין אותו לרצפה בטיט כדפי' הרב בר"פ וזה אינו מחובר. אבל כשהאבן מחזיקו דמי לבנין וחשוב כמחובר ומ"מ לא מתישב דאמאי נקט פלוגתייהו בנתנו ע"פ הבור ולפלגו בעומד ע"ג קרקע כדרכו אלא שלא חברו בטיט לכך נראה דלרבותא נקט שנתנו ע"פ הבור ונתן שם אבן דאפי' עומד באויר לגמרי ואינו נסמך על הקרקע אלא שהאבן מחזיקו אפ"ה חשיב כמחובר לר"י אם מסיק מלמטה כו' ולרבנן אפי' אינו מסיק מלמטה טמא אעפ"י שהוא כתלוי בצואר הגמל. ונראה דהא דדריש ר"י יותץ שיהא מחובר בארץ לאו מחובר ממש קאמר דא"כ ליבעי מירוח טיט דוקא אלא ודאי אין סברא כלל דמחובר טמא ואינו מחובר טהור ובכל שאר כלים איפכא היא דמחובר טהור. אלא עיקר סברתו הוא דתנור הואיל ואין

לו שולים ואינו ראוי לכלום אלא שמעמידו על רצפת הקרקע והוא שוליו. והלכך קפיד שיהא ניסוק מתוך היסק הקרקע שאם אינו ניסוק בכך הוה כנתוץ כיון שאין לו שולים. וחכמים סברי הואיל וראוי להעמידו ע"ג קרקע אפי' לא העמידו חשוב כלי אבל הרמב"ם מפרש ונתן שם אבן היינו ע"פ הבור והאבן הוא שוליו של תנור שהוא עומד על האבן וס"ל לר"י שאם מסיק האבן והתנור ניסוק מחמתו לא מהני אלא דוקא אם מסיק מלמטן בשולי הבור דכשניסוק מחמת היסק הקרקע של שולי הבור חשיב כמחובר לקרקע. אבל היסק האבן לא מהני דהוי כתנור של אבן שאינו מקבל טומאה אא"כ מירחו בטיט האבן עם התנור והכי איתא בתוספתא הביאה הר"ש ומודה ר"י שאם מירחו בטיט כו' (ולפ"ז נראה דהא דאמר בגמר' דבהיסק ראשון פליגי היינו אם לא נתן שם אבן ובעיקר דין מחובר איירי דמודה ר"י בהיסק שני אבל אם ניסוק ע"י האבן פליג ר"י אף בהיסק שני דנהי דלא בעי מחובר מ"מ טהור דהוי כתנור של אבן והיינו דנקט מתני' ונתן שם אבן לומר דבאבן נמי פליגי) ומתני' דיקא נמי כפי' זה דהאבן הוא מתחת לתנור דאל"כ אי מסיק מלמטן ואינו ניסוק למה נתנו שם אלא נתנו שם כדי להסיקו ע"י האבן ולקמן רפ"ז מוכח נמי כפי' זה והר"ש שמפרש כאן שהאבן הוא בצדו של תנור מפרש נמי הכי ברפ"ז גבי קלתות שהפחת הוא בצדה ברוחב ונתן שם האבן. והרמב"ם שמפרש כאן שהאבן מונח כדרכו ע"פ הבור מפרש נמי התם שהפחת הוא בעומק והאבן נתון כדרכו על הפחת. אבל הרב שמפרש כאן כהר"ש ושם כהרמב"ם לא כיון יפה:

והוא ניסוק מלמעלן טמא ואם לאו טהור כצ"ל והכי מייתי לה במס' שבת:

משנה ז

תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו: וקש' מה שאלה היא זו הא כבר תני לן בר"פ שיריו בד' ושיריו ברובו. וכל שממעטו משיעורים אלו טהור ואין לומר דהכא אתי לאשמועי' דאפי' ממעטו צריך ג"כ גרירת הטפלה דא"כ למה לי' למיתני חולקו והיינו שממעטו מרוב לא ליתני אלא דצריך גרירת טפילה ג"כ דהא הך דחולקו כבר תני לן שיריו ברובו. והי' נראה לפרש דאדרבה היא גופה אתי לאשמועינן דבממעטו מרוב ועדיין נשאר בו ד' טפחים שהיא שיעור תנור. בהא דווקא לא טהור עד שיגרור את הטפלה ג"כ ולאפוקי אם ממעטו ג"כ מארבעה טהור בלא גרירת הטפלה. והיינו כדפי' הרב לעיל בר"פ דמוקמינין שיריו בד' ושיריו ברובו הא בבר ט' והא בבר ז' דתרווייהו לחומרא ולעולם אינו טהור אלא אי ליכא רוב וגם ליכא ד' ואתיא מתני' דהכא למימר דהיינו אם לא גרר הטפלה אבל גרר הטפלה אפי' איכא ד' טהור במיעטו מרוב דהיינו שחולקו לשלשה. והא דלא קתני נמי דבממעטו מד' וגורר את הטפלה מהני אפי' נשתייר רובו כגון בתנור בר שבעה.

י"ל דכל דנשתייר רובו שלם לא מהני בי' גרירת הטפלה לטהרו דבתנור בעי' נתיצה דכתיב בי' יותץ וברובו קיים ליכא נתיצה כדפירש"י בחולין דכ"ח. ולישנא דמתני' הכי משמע דתקנתא אתי לאשמועי' מי שאינו רוצה להחריב תנורו כ"כ למעטו מרוב וגם מד' כיצד יעשה והיינו דקתני כיצד מטהרין. והשתא טובא קמ"ל מתני' חדא דהא דאמרי' לעיל שיריו בד' ושיריו ברובו ומוקמינין הא בבר ט' והא בבר ז'. ולא ידעינן אי לקולא אמרי' דהיינו בבר ט' ברובו ואי ליכא רובו קיים אע"ג דאיכא ד' טהור וכן בבר ז' בד' דאי בציר לי' מד' אע"ג דאיכא רובו טהור וכן פירש"י ותוס' בפ' העור והרוטב. או י"ל דלחומרא אמרי' דעד דאיכא פחות מרוב וגם פחות מד' אינו טהור כפי' הרב והיא שיטת הר"ש והרא"ש. ושמעי' השתא ממתני' דסברא דלחומרא אמרי' דאי לקולא אין מקום עוד לשאול כיצד מטהרין דכבר אמרינן או למעטו מרוב או למעטו מד'. ותו ליכא למימר דתקנתא קאמר דהא אדרבה לעיל אמרי' דממעטו מרוב לחוד טהור וא"צ גרירת הטפלה אפי' נשאר בו ד' והכא מצריך לו ג"כ גרירת הטפלה. אלא ודאי שמעינן ממתני' דלחומרא אזלינן. ועוד שמעינן עיקר דינא דגרירת טפלה מהני כמו מיעטו מד' ודברי הרמב"ם בחבורו מוכיחין ג"כ כפי' זה שהעתיק משנתינו ברפי"ו בלשון זה תנור שנטמא ולא רצה לכותתו כיצד מטהרין אותו חולקו כו' ע"כ האיר עינינו בזה שכתב ולא רצה לכותתו ללמדינו פירושא דמתני' דתקנתא קתני אם אינו רוצה להחריב תנורו וכדפי':

אלא דלפ"ז צ"ע לשיטת רש"י ותוס' דמפרשי תרווייהו לקולא היכי מתרצי למתני'. ולא עוד אלא דסוגיית הגמ' דחולין מוכחא ג"כ דתרווייהו לקולא ומוכח התם ג"כ דמתני' דלעיל ודהכא כולהו סברי תרווייהו לקולא. דהתם רמי להו אהדדי דהכא קתני חולקו לשלשה דלא ניהוי רובו קיים. ומשמע דאפי' לא נשאר בו ד' לא טהר בפחות מרוב וכדפירש"י שם. ולעיל קתני שיריו בד' טעמא דאיכא ד' הא ליכא ד' טהור ואפי' רובו קיים אלמא דפשיטא לי' להש"ס דמתני' דלעיל דקאמר שיריו ד' דבפחות מארבע לחוד טהור אפי' רובו קיים והיינו דמפרשי תרווייהו לקולא. ולפי המסקנא כמי משמע הכי דמשני הא דצלקי' מצלק והא דעבדי' גיסטרא כלומר ההיא דלעיל דבפחות מד' לחוד טהור אפי' רובו קיים בדצלקי' ששיברו וחלקו מימין לשמאל דשוב אין חיבורו עומד יפה והלכך טהור. והכא בעבדי' גיסטרא מלמעלה למטה שמתקיים חיבורו אינו טהור אלא בפחות מרוב וגם פחות מד' אלמא דפשיטא לן דשיריו בד' דאמרי' לעיל דאי בציר לי' מד' טהור אע"ג דרובו קיים וכגון תנור בר שבעה ולפ"ז יש לתמוה טובא לשיטת המפרשים תרווייהו לחומרא דלא כהגמ'. ונראה דלהמפרשים תרווייהו לחומרא יש להם פי' אחר בסוגי' דלא כפירש"י והיינו דמתני' דהכא דקתני סתם תנור שנטמא סתמא דמילת' בכל

התנורים איירי בין בבר ט' ובין בבר ז' ואפילו בבר ז' בעי נמי חולקו לשלשה דלא ליהוי רוב שלם דלעולם אינו טהור עד דאיכא תרתי פחות מד' ופחות מרוב דתרווייהו לחומרא אמרי'. והשתא קשיא לי' דלעיל מטהרין בדליכא ד' וליכא רובא בלא גרירת הטפלה. והכא משמע דאפי' איכא תרתי לריעותא דליכא לא רובא ולא ד' לא טהר בלא גרירת הטפל' (ולא ידעתי למה נדחק רש"י ז"ל שם להוכיח דת"ק אפי' ליכא ד' בעי רוב מדפליג עליו ר"מ כו' ואמאי לא ניחא לי' בפשיטות דסתמא בכל התנורים איירי אפי' בבר ז' והשתא עיקר קושיות המקשה היא מגרירת הטפלה) ומיהו מתנור גדול הרבה כגון בר י"ב או יותר דהא בכל תנורים איירי לא קשיא לי' דמאי מהני חולקו לשלשה הא אכתי איכא ד' ואמאי טהור הא אנן בעינן אפי' בפחות מרוב דלא ליהוי נמי ד' הא לא קשיא דלא מהני הכא גרירת הטפל' דהוי כמו מיעטו מד' אלא מתנור בר ז' קשיא לי' כיון דכבר לית בי' לא רוב ולא ד' למה לי עוד גרירת הטפלה הא בלאו הכי טהור ומשני דלעיל בצלקי' דמחריב לי' טובא טהור בלא גרירת הטפלה. והכא בגיסטרא אינו טהור בלי גרירת טפלה אלא דאכתי צ"ע כיון דמתני' אייריי בכל התנורים ובתנור בר י"ב אמאי מהני חילקו לשלשה הא אכתי איכא ד' דהשתא ליכא למימר דגרירת הטפלה מהני כמו מיעטו מד'. הא בתנור בר ז' לא מהני אפי' ליכא ד' ולא רובא אלא בהדי גרירת הטפלה בדעבדי' גיסטרא. ואמאי מהני בתנור גדול טפי דבגדול מהני תרתי לריעותא לטהר ובקטן בעינן תלתא. ושמא אין דרך תנור להיות גדול י"ב טפחים (אבל יותר נראה משום דעבדי' גיסטרא שאינו ממעט מגובהו א"כ לעולם עדיין יש בו ד' גובה וס"ל דעיקר שיעור תנור שאמרו תחלהו ד' לשיעור גובהו איתמר כדפי' הרב בר"פ וברוחבו לא איכפת לן כלל ובין רחב הרבה או לא צריך גרירת טפלה דהא איכא בגובהו ד') ודע שמדברי הרמב"ם נראה שגם הוא סובר דבר ט' ובר ז' תרווייהו לחומרא שהרי כתב ברפט"ז תנור גדול שיריו בארבעה והקטן שיריו ברובו. וזה פשוט דקטן דקאמר לאו בקטן ממש שעשוי לתינוקת דבהאי אמרי' בר"פ תחלתו טפח ואין לו שירים כלל דבציר מטפח לא חזי' והוא בעצמו כתב בפט"ו דקטן תחלתו טפח. אלא גדול וקטן שהזכיר כאן היינו בר ט' דהוי גדול שיעורו בד' אע"ג דליכא רובא טמא כיון דאיכא ד'. וקטן היינו בר ז' שיריו ברובו אע"ג דליכא ד' דתרווייהו לחומרא. ולפ"ז נראה שזה שכתב אח"כ בדין משנתינו זו תנור שנטמא ולא רצה לכותתו כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה שזה שכתב ולא רצה לכותתו לא בא לומר שנשאר בו ד'. דהא כבר כתבנו דלהסוברים תרווייהו לחומרא. ע"כ מוקמי למתני' בכל התנורים אפי' לא נשאר בו ד'. אלא רומז לנו בזה דמיירי בדעבדי' גיסטרא ולא חלקו לרחבו דמחריב בי' טובא אלא שלא רצה לכותתו

וחולקו מלמעלה למטה וזהו שכתב שם שחולקו וגורר את הטפלה עד שנמצא כל חרס ממנו עומד על הארץ כו' והיינו בחולקו מלמעלה למטה. דאלו צלקי' לרחבו אין כל חרס ממנו עומד על הארץ שהחרסים הם זה ע"ג זה וה"ק כיצד מטהרין אותו אם לא רצה למעט מגובהו (דהא דאמרי' לעיל שיריו בד' ושיריו ברובו הכל לשיעור גובהו איתמר והכא רוצה למצוא תקנה באינו ממעט כלום מגובהו והיינו בגיסטרא ובהכי א"ש נמי לשיטת רש"י דתרווייהו לקולא ואפ"ה אמר כיצד מטהרין אותו משום דעד השתא אמרי' פחות מרוב או פחות מד' הכל משיעור גובהו והשתא בעי אם אינו ממעטו מגובהו כלום כיצד יעשה) ודע דלפי שיטת רש"י דתרווייהו לקולא כתב שם דאין לפרש תרווייהו לחומרא דא"כ בבר ז' טמא ברוב אע"ג דליכא ד' ולא מסתבר דלא עדיף שיריו מתחלתו דאין תנור פחות מד' ע"כ וכ"כ התוס' שם בחולין. ואני תמי' ע"ז דכמה משניות מוכחי דעדיף שיריו מתחלתו כדתנן לקמן פ"כ מ"ב זה חומר בשירי כלי עץ מתחלתן וחומר בשירי כלי נצרים מתחלתן. ובפכ"ז מ"ב ר"מ אומר השק שיריו בד' ותחלתו משיגמר ובספי"א דפרה האזוב ג' קלחין ושיריו שנים. ושוב ראיתי שהתוס' בנדה כתבו די"ל דשירים עדיפי:

ודע דלפי שיטת רש"י דמפרש דהא דרמי בגמ' מתני' אהדדי היינו דמשמע לי' דחולקו לשלשה היינו אפי' היכי דליכא ד' בחד כגון בבר ז' כשחולקו לשנים אפ"ה לא טהור ורמי עלה ממתני' דלעיל דקתני שיריו בד' דמשמע דליכא ד' טהור אע"ג דאיכא רוב ולפי פירושו לא ידעתי למה נדחק לומר דאין לפרש תרווייהו לחומרא דלא עדיף שיריו מתחלתו. ותיפוק לי' דבגמ' מפרש ובהדי לקולא כדקאמר דליכא ד' טהור אע"ג דאיכא רוב ודוחק לומר דאתי לפרושי טעמא דתלמודא גופי' אמאי לא מפרש להו תרווייהו לחומרא:

ודע דבסברא זו דס"ל לרש"י ותוס' דלא עדיף שיריו מתחלתו והיינו דוקא בדצלקי' מיצלק דאלו בעבדי' גיסטרא הא אמרי' חולקו לשלשה אפי' בדליכא ד' כגון בבר ז' אפ"ה בעי נמי דלא ליהוי רוב כדשנינין ארומיא דמתני' וכפירש"י לעיל. והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ צ"ל דגבי גיסטרא אפילו עדיף שיריו מתחלתו לא איכפת לן משום דגיסטרא דמחובר יפה אפי' ליכא ד' הוי כאיכ' ד' כיון שמחוברין ולפ"ז אמאי לא מוקמי' מתני' דר"פ שיריו בד' ושיריו ברובו מיירי בגיסטרא ונימא תרווייהו לחומרא דאפי' בר ז' טמא ברובו לחוד אע"ג דליכא ד' והניח בצ"ע. ולכאורה אין מקום לקושייתו דלדבריו משמע לאוקמי תרתי מתני' בגיסטרא וא"א לומר כן דא"כ קשיין אהדדי דהכא קתני חולקו לשלשה ומיירי בכל התנורים ולא קפיד אלא למעטו מרוב אפי' נשאר בו ד' ולעיל אמרי' לחומרא דבעינן

מיעוט מרוב וגם מד'. וכ"ת דשאני הכא משום שגורר את הטפלה ג"כ הוי כמו מיעטו מד' וכדפי' לעיל. דלסברת מהרש"א איפכא היא דבגיסטר' אפי' גורר את הטפלה ס"ל דהוה כאית בי' ד' משום דמחובר (אלא דיש להעמיד דברי מהרש"א כדפי' לעיל דאין דרך תנור להיות גדול י"ב טפחים וא"כ כי חולקו לשלשה לא משכחת ד' בשבר אחד) ומיהו עיקר סברת מהרש"א דגיסטרא דמחובר הוה כאית בי' ד' אינו מוכרח כלל והא דקשיא לי' בגיסטרא הא עדיף שיריו מתחלתו לאו קושיא היא דעיקר שיעור תנור שאמרו תחלתו ד' לא אמרו אלא בשיעור גובהו כדפי' הרב בר"פ וכ"כ הרמב"ם שם. וא"כ דווקא בצלקי' דממעטו מגובהו שייך למימר לא עדיף שיריו מתחלתו ובעבדי' גיסטרא שאינו ממעטו מגובהו לא שייך זה דברוחבו לא אשכחן שיעור, והלכך ליכא לאוקמי מתני' דלעיל בגיסטרא דכולהו שיעורי דהתם בגובהו איירי:

והנה הארכנו ליישב סוגית הגמ' לכל השיטות. ועתה נחזור לפי' משנתינו דכפי הנראה מסוגית הגמ' מתני' דהכא דקתני כיצד מטהרין בא לומר אם לא רצה לחלקו לרוחבו מימין לשמאל. דהני שיעורי דלעיל בר"פ בדצלקי'. והכא אמר אם לא רצה להחריב בו כ"כ חולקו בגובהו לשלשה מלמעל' למטה שבזה אינו מחריבו כ"כ שעומד יפה בחיבורו אבל אם חולקו בענין זה צריך ג"כ לגרור את הטפלה ומדקתני סתמא חולקו לשלשה משמע דלא קפדינין אלא דלא לשתייר רובא שלם. דאי לא שייר רובו אפי' יש ברוחב השבר ד' לא איכפת לן דשיעור ד' בתנור לא איתמר בר"פ אלא לענין גובהו כדפי' הרב בר"פ שאין גובהו פחות מד' והתם אם משייר בגובהו ד' יש שם תנור עליו אבל הכא דאינו ממעטו מגובהו אלא ברוחבו. בזה לא מצינו שיעור לתנור:

עד שיהא בארץ. הרב פי' דאטפלה קאי, ולפ"ז הו"ל למיתני עד שתהא, ולשון הרמב"ם בחבורו עד שיהא כל חרס ממנו עומד על הארץ בלא טיט על גביו:

ר"מ אומר א"צ לגרור בתרתי פליג דגרירת הטפל' לא צריך ואשיעור רוב נמי פליג דאיהו ס"ל אף ברוחב התנור אמרו שיעורו ארבעה ושיעור רוב לית לי' דלטעמי' אזיל דבגובהו נמי איהו שיריו ד' קאמר לעיל ולית לי' שיריו ברובו:

וכ"כ הרמב"ם בפירושו וכ"כ רש"י בחולין:

אחד גדול כשנים הגדול טמא:

אע"ג דאיהו נמי לא הוה רובא משום דא"א לצמצם ושמא איכא משהו טפי מפלגא והקטנים טהירין דהא ודאי ליכא רובא בחד:

משנה ח

פחות מד' טפחים טהור. פי' הרב ובבא מתנור גדול דליכא רובא וכו' וכ"כ הר"ש והרא"ש. ולטעמייהו אזלי דמפרשי בר"פ תרוייהו לחומרא. ומ"מ קשה דלמאי תני לה תו הכא הא כבר תנינא לה בר"פ. ונראה דהכא אתי לפרושי דמתני' דלעיל איירי בחולקו מלמעלה למטה והיינו דקתני הכא חתכו לרחבו מכלל דעד השתא בגובהו איירי וקמ"ל דחתכו לרחבו אם אין בו ד' טהור ואין צריך גרירת טפלה כדפי' לעיל דדווקא בעבדי' גיסטרא שלא נתמעט מגובהו כלום ועדיין יש בו ד' גובה הלכך צריך גרירת טפלה אבל לרחבו אם נתמעט מד' טהור מיד בלא גרירת טפלה. וממילא שמעי' לשיטת המפורשים דמיירי נמי בדליכא רוב ג"כ דאל"כ אינו טהור ולשיטת רש"י חתכו ברחבו בפחות מד' לחוד טהור אפי' איכא רוב. ועיקר מתני' לא אתי' הכא אלא לפרושי החילוק בין עבדי' גיסטרא לצלקי'. משום דעד השתא אכתי לא פירש לנו שיריו בד' ושיריו ברובו וחולקו לשלשה מאי ניהו אי לרוחב אי לגובה ופי' לנו כאן דכל השיעורים של תנור והיינו בד' וברובו לא נאמרו אלא לענין גובהו והילכך בגיסטרא שאין ממעט מגובהו צריך גרירת טפלה וברוחבו לא צריך ודע דתני' בתוספתא תנור של חוליות שכל אחת ואחת פחות מד' והיתה בהן אחת שיש בה ד' היא מטמאה במגע ולא באויר והשאר טהורות וכן העתיק' הרמב"ם פי"ו והר"ש כתב כאן ע"ז ולא ידעתי טעם מ"ש אויר ממגעו כיון דיש בה כשיעור ע"כ ולע"ד נראה כדפי' בר"פ דמדינא כל שאין לו שולים לאו כלי היא אלא תנור שאני שתחלת עשייתו להעמידו ע"ג קרקע. וא"כ חוליא זו אין דעתו להעמידו ע"ג קרקע שלא נעשה מתחלה להעמידה כמות שהיא שהרי מתנור גדול בא והלכך טהורה לגמרי מדאורייתא אלא דרבנן גזרו בה אטו עשאו מתחלה בן ד'. וידוע דכל טומאות דרבנן אין בהן אויר משום היכרא כדלעיל מ"ג. ויש לפרש עוד לפי שיטת המפורשים דבד' טמא אע"ג דליכא רוב וכן ברוב וליכא ד' וס"ל לתוספתא דרוב טמא מדאורייתא. אבל ד' וליכא רוב אין טמא אלא מדרבנן מרחו בטיט מקבל טומאה משיסיקנו. קמ"ל דאעפ"י שהחוליות כולם כבר הוסקו ואין כאן טיט חדש אלא במקום החתך. אפ"ה בעי שיסיקנו כולו בתנור חדש. ודוקא בחתכו לרחבו איצטריך למתני' אבל בחולקו לשלשה בעבדי' גיסטרא לא צריך לאשמועי' כיון שגרר ממנו את הטפלה ולא נשאר עליו טיט כלל אם חזר ומרחו כולו בטיט תנור חדש ממש היא ופשיטא דבעי היסק לכולו:

מקבל טומאה משיסיקנו. הלשון אינו מדוקדק דהו"ל למיתני אינו מקבל טומאה עד שיסיקנו:

הרחיק ממנו את הטפל' הרמב"ם מפרש לה אדלעיל אחתכו חוליות ולא מירחו במקום החתך אלא נתן שם חול וצרורות ואח"כ מירח על החול ונמצא שיש הפסק בין המירוח לתנור הוה כאלו לא מרח ולישנא דמתני' הכי משמע דקתני הרחיק ממנו. ולא קתני הרחיק מן התנור והרא"ש בפירושו כתב דאיכא תרתי חדא שעשוי אחוליות ועוד שנתן חול בין תנור לטפלה ע"כ, ולא ידעתי מאי תרתי איכא דכולה חדא היא שלא מירח על החוליות ואפשר שמפרש אפי' מירח על החוליות אלא שהרחיק הטפלה שדרך לעשות בכל התנורים מבחוץ וזה הפסיק בחול. ומ"מ ג"ז אינו מיושב שאם מירח על החוליות למה לא יקבל טומאה. ואפי' הרחיק הטפלה מה בכך ואפי' לא עשה טפלה כלל נראה שמקבל טומאה כדמוכח במתני' דלעיל דגרירת הטפל' לא מטהר אלא בחולקו: ונתן חול או צרור. פי' לקמן מ"י:

משנה ט

החזירן לו טהור. פי' הרב שאין הלמודין מביאין לו טומאה אלא בפעם ראשונ' לבד וכו' וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ובאמת היא הילכתא בלא טעמא. אבל נראה לפרש יותר כפי' הרא"ש שגם בפעם ראשונה אין הלמודין מביאין לו טומאה והיינו דקתני נותנן עליו והוא טהור אפי' משנתנן עליו אין מקבל טומאה שאין לך דבר שמחבר את התנור אלא מירוח טיט והא דקתני נטמא וסילק את למודיו. היינו אם מירחו בטיט ונטמא מהני לי' סילוק למודין לטהרו. ואפי' החזירן לו טהור כיון שלא חזר ומירח. וכ"נ מדברי הר"ש: מירחו בטיט:

כ"ה בכל הספרים וכן העתיק הרמב"ם. אבל נראה שצ"ל מירחן בנו"ן ואלמודין קאי אם החזירן ומירחן בטיט אל התנור מקבל טומאה. והיינו דקתני וא"צ להסיקנו שכבר הוסק. ולא דמי לדלעיל בחתכו חוליות דבעי היסק כתנור חדש אעפ"י שכבר הוסקו החוליו'. דשאני התם שאין עיקר תיקון התנור אלא ע"י המירוח ובלא מירוח אינו עומד והילכך בעי היסק לחזק המירוח. אבל הכא התנור מחובר ועומד יפה ע"י הלמודין בלא מירוח. ומה שאינו מקבל טומאה בחזרת הלמודין לאו משום דלא הוה כלי אלא שכך היא הלכה בתנור כל שאין עושין ממנו תנורים אין מחבר את הסדקין ואין מחבר אלא טיט וחרסית אדמה סיד וגפסים כדאיתא בתוספתא ובהר"ש. וכיון שאין הטיט הזה בא להחזיק את התנור א"צ היסק שהתנור עצמו כבר הוסק. ולפ"ז נראה דדווק' בהחזיר הלמודין ומירחן א"צ היסק. אבל לא החזיר הלמודין ומירחו בטיט לתנור עצמו ולפרקים שיתחברו ע"י הטיט פשיטא דבעי היסק:

משנה י

וחכמים מטמאין: משיסיקנו לאפות בו סופגנין. הר"ש. ומה שפי' הרב שהטפל' מחברת ואעפ"י שיש חול בין חוליא לחוליא ע"כ ואלו לא הי' חול בין החוליות מודה נמי ר"א שהטפלה מחברת. והא דלעיל במ"ח בהרחיק את הטפלה ונתן חול או צרור בינתים טהור ולא אמרי' שהחול והצרור שסביב החוליות מחברתן דהתם בחול יבש דומי' דצרור. כ"כ התוס' בפ' הזהב דנ"ט והביאם תיו"ט לעיל. ומשמע דס"ל דחול לח מחבר הסדקים כמו טיט ולדבריהם מתני' דהכא נמי דוקא בחול יבש פליגי. ובחנם דחקו בכך דחול אפי' לח אינו מחבר כמש"ל דתניא בתוספתא כל שאין עושין ממנו תנורים אין מחבר אלא טיט וחרסית אדמה וגפסים:

ואם לאו טהור:

ואע"ג דכלי חרס אין חיבור לקרקע מטהרו דכתיב בי' יותץ כמ"ש הרב במתני' דלקמן היינו אם היא כלי וחברו אח"כ לקרקע אבל זה שאינו עומד בפני עצמו אינו כלי וכגופא דארעא דמי:

משנה יא

תנור של אבן ושל מתכת טהור בת"כ יליף לה מדכתיב יותץ טמאים הם את שיש לו נתיצה פרט לשל אבן ושל מתכת ע"כ נראה משום דבקרא פרט כל הכלי' בהדי' מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וכל כלי חרס כו' ובתר הכי כתיב תנור וכיריים סתם ולא כתב בהם של חרס וס"ד דאפי' בשל מתכת ואבן גזרת הכתוב היא בתנור וכיריים דיש להן דין כ"ח שאין להן טהרה בטבילה אלא בנתיצה. להכי אמר דנתיצה לא משמע אלא כלי חרס שיש לו נתיצה ואיכא למידק אטו אבן ומתכת אין להן נתיצה בפטיש וקרדומות והא כתיב ונתץ את הבית את אבניו וגו'. ונראה דדריש מדכתיב יותץ ולא כתיב תתוצו כדכתיב לעיל ואותו תשבורו. ויותץ משמע מאליו וזהו בכ"ח שמתנתץ בקל ודמי כמו מאליו א"נ שיש לו דין נתיצה שאינו מיטהר בטבילה אלא בשבירה והיינו כ"ח (וא"ת אי תנור וכיריים בכ"ח מישתעי לישתוק מיני' דהא כבר כתב וכל כלי חרס אשר יפול וגו' והכל בכלל. וי"ל דאתי למימר דתנור וכיריים אפי' הם מחוברין ובעו נתיצ' טמאין והיינו דכתב בתרי' טמאים הם דווקא הם כלומר תנור וכירים מיטמאין במחובר ולא שאר כלים אפי' של חרס):

של אבן. כשלא חברו בטיט שאם חברן בטיט יש להן דין חרס כדתנן בפ"ו:

והא דמטהרינין הכא כשהן מחוברין. היינו כשמחוברין במסמרין או בגללים וכיוצא בהן מדברים שאין עושין ממנו תנורים כדפי' במ"ט. ואפשר דהא דחברן בטיט מהני לקמן דווקא בפטפוטין ובמסמרין או באבנים שאין עליהן תורת כלי אלא שהחיבור שמחברן

עושה אותן כלי והילכך הוה ככלי חרס אבל תנור שלם של אבן ושל מתכת שא"צ לטיט אפי' חברן לארץ בטיט אין להן דין כ"ח כדמשמע בסמוך דדווקא ניקב ונפגם וסתמו בטיט הואיל וצריכין לטיט יש להן דין כ"ח:

ניקב נפגם. נראה דניקב הוא גופו של תנור שניקב. ונפגם היינו בשפתו. ולהכי קתני עשה לו טפלה או מוסף. דטפילה מהני לניקב ומוסף לנפגם אבל נסדק איני יודע כיון דבכל דוכתי' משמע דסדק הוא משהו ואין בו כדי שיצא ממנו האור והיכי מהני לי' סתימה של טיט להיות נידון כשל חרס. וי"ל דנסדק היינו כולו מראשו לסופו ובלא הטיט יתפרדו החלקים ויפול התנור. וצ"ע בהך דניקב ונפגם דאמרי' דסתימת הטיט נותן להם תורת כ"ח אי שייך זה בתנור דווקא. או בכל כלי מתכת ואבן הדין כן. ומצד הסברא הי' נראה דבכל הכלים שייך דין זה אבל לא מצינו זה בשום מקום אלא בתנור וכיריים. אבל בשאר כלים אפי' סתמן בזפת טמאין כדמעיקרא כדלעיל פ"ג מ"ג שאין הולכין אחר המעמיד אבל תנור וכיריים בדבר שעושין ממנו תנורים תליא. ופשטא דמתני' משמע דכל הדינים הללו מיירי בין בתנור וכיריים של מתכת ובין בשל אבן דאתרווייהו קאי ולא ידעתי למה כתבן הרמב"ם בפט"ו בשל מתכת לבד:

כמה יהא בנקב:

לכאורה משמע דנקב כזה שיצא בו האור מטהר התנור מטומאתו והילכך כשסתמו בטיט נותן לו תורת כ"ח אבל בפחות מזה שאין הנקב מטהרו עדיין תורת כלי עליו ודין מתכת יש לו. אבל מדברי הרמב"ם לקמן פ"ז מ"ב מבואר דתנור וכירה אין מיטהרין בנקב ולא משמע לחלק בזה בין של מתכת לשל חרס:

מירחה בטיט לפי' הר"ש ניחא דמירחה בטיט קאי נמי אתנור ובלא ניקבו איירי דאין מועיל להן מירוח ליתן להן דין כ"ח. אבל לפי' הרב והיא פי' הרמב"ם דאכירה לחוד קאי ובתנור מועיל מירוח. צריך ביאור אי בניקבו איירי פשיטא דכירה נמי צריכה סתימה ומה לי סתמה בפטפוטין או במירוח. ואי בלא ניקבו הא אמרי' דבתנור נמי לא מהני מירוח כשהוא שלם. ונראה שהם מפרשי' דבכירה יש חילוק בניקבה. שאם ניקבה באמצעה והיינו בכל שטח דפנותי' ומירחה שם בטיט לא מהני לה סתימה זו כלל. אלא אם ניקבה במקום מושבה על הארץ שזה גורם קלקול שאין יושבת כדרכה ומתוך זה א"א להושיב הקדרה על גבה שמתנדנדת אנה ואנה ואם עושין לה פטפוטין היינו רגלים שתוכל לעמוד כדרכה היא תיקונה ואז טמאה משום כ"ח. ולהרמב"ם שהפטפוטין הם בראשה נמי אין הנקב והפגם מפסיד את הכירה אלא בראשה שמחמת הפגם א"א להושיב שם הקדירה וזהו החילוק שבין תנור לכירה שהתנור בכל מקום שניקב וסתמו

בטיט טמא משום כ"ח והכירה דווקא אם ניקבה בראש' או במקום מושבה שמקלקל ישיבת הקדרה והטיט מתקנו. אבל בשאר מקומות אם ניקבה אין הפסד לכירה ואפי' מירחה בטיט אין טמאה ובין לפי' הר"ש ובין לפי' הרמב"ם טהורה דקתני היינו משום כ"ח אבל טמאה משום כלי מתכת:

ר"י אומר מבפנים טמאה ס"ל דבפנים שהאש שורף שם צריך לטיט להגן על המתכת שלא יתקלקל מן האש. ות"ק סבר אפי' צריך לכלי לא עדיף מיד ואינו בדין שיהא הכלי נגרר בתר היד ליטמא טומאה אחרת שאינו שייך בכלי דלא דמי לניקב וסתמו דהסתימה עושה אותו כלי שאינו ראוי למלאכתו בלא הסתימה. ומ"מ הא דא"ר יהודה מבחוץ טהור. לכאורה משמע כפי' הרמב"ם והרב דאכירה לחוד קאי והילכך מבחוץ טהור דכירה לאו אורחא בטפלה כדפי' בר"פ. אבל אי קאי נמי אתנור ותנור אורחי' בטפלה וכיון שצורך הוא לו אמאי טהור וי"ל דשל מתכת שמחזיק חום הרבה א"צ לטפלה:

פרק ו

משנה א

העושה שלשה פטפוטין כו' הר"ש מפרש דאין חילוק בין הפטפוטין למסמרין שאם חברן זו לזו בראשן או בארץ בטיט בין פטפוטין ובין מסמרין טמאין כדין כ"ח. ואי לא חברן בטיט אלו ואלו טהורין., וכ"כ הרא"ש והביאו ראי' דבתוספתא קתני להו בחדא שלשה פטפוטין שלשה יתדות שלשה מסמרין שנתנן בארץ וחברן בטיט טמאין כו' ועיי"ש ובאמת לשון המשנה לא משמע הכי דא"כ אמאי נקט בפטפוטין חיברן לטומאה ובמסמרין שלא חברן לטהרה ליתני אידי ואידי אם חברן או אם לא חברן או לערבינהו ולית‍נינהו כלישנ' דתוספתא והרא"ש הקשה ג"כ דליפלוג בפטפוטין גופייהו בין חברן או לא. ותירץ דנקט מסמרין דאורחייהו לעשות בראשן מקום לקדרה ואפ"ה טהורין עכ"ד ולא הבינותי תירוצו דא"כ ליפלוג במסמרין גופייהו ושמעי' דכ"ש בפטפוטין. ולולא דברי רבותינו ז"ל יש לפרש מתני' דבמסמרין אפי' חברן בראשן או בארץ בטיט טהורין. והיינו לפמ"ש בס"פ דלעיל דתנור של מתכת אפי' חברו לארץ בטיט אינו טמא משום כ"ח משום דהתנור א"צ לחבור זה ודווקא ניקב וסתמו בטיט טמא משום כלי חרס שהוא צריך לטיט. וכן בפטפוטין ובמסמרין דהכא דפטפוט אחד לבדו אינו ראוי לכלום אלא כשמחוברין שלשה ביחד נעשין כלי שראוי לשפות עליהן קדרה והלכך צריך שיהא החבור יפה וחזק. וזהו החלוק שבין פטפוטין למסמרין. שפטפוטין של חרס אפי' נעצן וקבען בקרקע אין זה חבור שפטפוט של חרס א"א לנועצו בחוזק שמשתבר והיינו דקתני העושה שלשה פטפוטין בארץ כלומר שקבען ונעצן בארץ ואפ"ה אם חברן

בטיט הוא דהוי חבור ואי לא לא ולא תני בהדי' שקבען משום דלא שייך בהו קביעות. אבל מסמרין שקבען בארץ. קביעות גמור הוא זה והילכך אפי' עשה בראשן מקום בטיט לקדרה טהורין ואין חילוק בין חברן או לא דאפי' חברן לא מהני להו טיט ולא מידי דבלאו הטיט קביעי וקיימי וכיון שאין צריכין לטיט אינם נעשין כלי חרס משום הטיט, חסר כאן איזה שורות] וניחא נמי דבתוספתא תני להו בחדא דין א' לפטפוטין ולמסמרין. משום דבתוספת' איירי כשלא קבען ודיקא דקתני נתנן בארץ כלומר שהעמידן בארץ ולא קבען. והלכך שפיר תני שאם לא חברן אין עומדין וטהורין ואם חברן טמאין:

שלשה פטפוטין וה"ה אם הם ארבעה טמאין כדלקמן פ"ז מ"ד אלא דסתמן אורחייהו בשלשה אבל שנים לא חזו:

שלשה פטפוטין. נ"ל דהפטפוטין צריכין שיהיו גבוהין שלש ופחותין מכן אין מטמאין דלא עדיפי מכירה דאין פחותה מג' ולא דמי להההיא דפ"ז מ"ד דהתם הם עם הכירה ומחוברין לה:

פטפוטין בארץ. הרא"ש פי' דהפטפוטין הם של אדמה. ונראה דלשון בארץ דקתני הביאו לפרש כן ודחוק הוא ותיו"ט כ' שהם של טיט והא דקתני בארץ למאי דפי' לעיל ניחא דמיירי שקבען בארץ:

וחברן בטיט:

נקט טיט וכל דכוותי' דבר שעושין ממנו תנורים ולאפוקי חברן בבצק שמרים וגללים ושאר דברים שאין עושין ממנו תנורים דלא הוה חבור כמו שאין מחברין את הסדקים כדאיתא בתוס' שכתבנו בפ"ה מ"ט:

להיות שופת עליהן את הקדרה טמאה. ומטמאה אף באויר מן הפטפוטין ולפנים ואעפ"י שאין כאן דפנות הפטפוטין הם כדפנות הואיל וראויין לקבל ביניהם עצים ואש והקדרה על גביהן. ונ"ל דה"ה כירה שנשברה אם נשאר מדפנותי' כעין שלשה פטפוטין שראוי לשפות עליהן טמאה:

טהורה פי' הרב דכלי מתכת המחובר לקרקע כקרקע דמי כו' ע"כ וצ"ע על הר"ש שמפרש טהורה מדין כ"ח וטמא' משום כלי מתכת וכ"כ הרא"ש. ואמאי טמא הא מחובר הוא: או עד שיסמוך לכותל:

צ"ל שיסמוך לכותל ויחבר האבנים לכותל בטיט אבל סמיכה לחוד לא מהני דהא שלשה אבנים לר"י מעכב כמו שתים לרבנן. ולרבנן בשתים לא מהני הכותל אם סומך עליו ועל האבן המחוברת בטיט לארץ כדתנן לקמן עלי' ועל הכותל טהורה אלא התם שלא חברה לכותל ור"י בחברה:

משנה ב

האבן שהי' שופת עלי' ועל התנור כו' כולה מתני' בשלא חברן זו לזו בטיט איירי דאי חברן זל"ז אפי' עלי' ועל הכותל טמאה כמו שהוכחנו במתני' דלעיל. ולפ"ז צ"ע דא"כ כולה מתני' מאי קמ"ל דרישא עלי' ועל התנור טמאה פשיטא ומי גריעי משתי אבנים והכא אע"פ שאין התנור מחובר לארץ בטיט ולא בראשן פשיטא דחשוב כירה מעלייתא דדוקא אבנים דלאו בני קבולי טומאה נינהו בעי חיבור טיט ליתן להם תורת כ"ח. אבל תנור וכופח לא בעי טיט ופשיטא דמיטמאין עם האבן המחוברת וסיפא נמי עלי' ועל האבן עלי' ועל הסלע פשיטא הא היינו אחת בטיט ואחת שלא בטיט וכבר תני לה לעיל. והרמב"ם בחבורו השמיט עלי' ועל האבן ולא כתב אלא עלי' ועל הכותל עלי' ועל הסלע ואכתי לא מתיישב דכותל וסלע נמי לא צריכי דמי עדיפי מאחת שלא בטיט. ונ"ל דכולה מתני' לא אתי לאשמועי' אלא על האבן המחוברת בטיט שאם שופת עליה ועל כלי חרס הויא כירה מעלייא. אבל עלי' ועל האבן עלי' ועל הסלע ועל הכותל אפי' האבן המחוברת עצמה טהורה אם נגע בה שרץ אינה מקבלת טומאה דאי מדלעיל א' בטיט ואחת שלא בטיט טהורה. סד"א דהתם טהורה מדין כירה קאמר שהאויר שביניהם אינו מיטמא והאבן האחרת אפי' במגע לא אבל המחוברת בטיט וראוי' ג"כ לשפות עלי' עם הסמוכה לה וכיון שעושה מעשה כירה ונתן בה טיט יש לה דין כ"ח קמ"ל הכא דהיא עצמה נמי טהורה ולישנא דמתני' נמי משמע דעל אבן המחוברת אתי לאורויי כדקתני האבן שהי' שופת עלי' וניחא דקתני הכא שהי' שופת עלי' ולא תני שעשאו להיות שופת כלישנא דמתני' דלעיל דלרבותא תני אפי' שופת עלי' עכשיו ועושה מעשה כירה אפ"ה טהורה וטעמא כיון שחברתה הסמוכה לה אינה מדבר המקבל טומאה אלא אבן בעלמא ולא נעשית בטיט. גם העשוי' בטיט לא חשיבא כלי אלא חצי כלי. וא"ת כיון דכולה מתני' משום דחברתה לא נעשית בטיט למה לי טעמא שאין לו נתיצה. י"ל דכולה חד טעמא היא דלא נאמר דין תנור וכיריים אלא במי שיש לו נתיצה כלומר דין נתיצה שצריך שבירה כשנטמא לאפוקי אבנים שאין מקבלין טומאה ול"ש בהו דין נתיצה אא"כ עשאן בטיט. ולפי זה הי' נראה דרישא דקתני על התנור ועל הכירה ועל הכופח. ה"ה על החביות של חרס ועל האבן טמאה וה"ה בכל כ"ח טמאה. אבל על האבן ועל התנור של מתכת נ"ל דיש חילוק שאם האבן מחובר בארץ בטיט אין כאן דין כירה ואין מיטמאת באויר והאבן ג"כ אפי' במגע לא מיטמא. דכיון דבלא התנור אין כאן כירה. והתנור אינו מצטרף לאבן הואיל והאבן מחובר בארץ ונמצא הכירה מחוברת לקרקע ומתכת במחובר אינו מיטמא וכולה כירה כמחובר חשיבא ואין כאן טומאת כלי חרס כלל אבל אם האבן

אינה מחוברת לארץ וחברה בראשה אל התנור של מתכת חשבינין לכולה ככירה של מתכת. דבאויר לא מטמאה דאין הכירה כולה של חרס ובמגע אף האבן מיטמא דהטיט שבראשה נותן לה תורת כ"ח. ונראה אפי' לא חבר האבן אל התנור אלא שנתן טיט בראש האבן והתנור עומד בצדה ושופת על שניהם האבן מיטמאת וניחא השתא דהכא תני עלי' ועל האבן עלי' ועל הסלע כו' ולא תני עלי' ועל תנור של מתכת דהא בס"פ דלעיל אמרי' דתנור של מתכת גם הוא אין לו נתיצה אלא דשאני התם דלא ממעטי' לי' אלא שאינו מטמא בתורת כ"ח. אבל כלי מיהו הוה ומקבל טומאה בתורת כלי מתכת. וכיון דהוה כלי מצטרף אל האבן שבצדו שיהא האבן חשוב ככלי ע"י טיט שבראשו. ולפ"ז משמע דה"ה אם שופת על שני סלעים או על שני כותלים אם עשאין בטיט דינם ככירה של חרס ומיטמאין באויר ובמגע. וכן משמע דדמי לשתי אבנים שעשאן כירה וחברן בטיט דלעיל. ומה לי שתי אבנים או שני כותלים. וא"ת א"כ עלי' ועל הכותל אמאי טהורה הא סתם כותל מחובר לארץ בטיט והוי כשתי אבנים שחברן בטיט. וי"ל דטיט שחברה לכותל מתחלה אינו נותן לו תורת חרס שלא נתנו לשם כלי אלא לשם כותל:

נטמאת אחת מהן לא נטמאו כולן. אם נטמאת אחת מן האבנים לא נטמאו כולן אלא אבן הסמוכה לה ומשמשת לה והשאר טהורות וזימנין דאפי' הסמוכה לה אין כולה טמאה כדמפרש לקמן.

משנה ג

הוחלטה האמצעית לטומאה. ולא אתפרש טעמא אמאי טמא השאר שאין משמש לטמאה ושמא משום יד שצריך לו להעמיד שם קדרות לצורך השפיתה ולאחר שנטלן מן השפיתה. אבל הר"ש הביא תוספתא שתי אבנים גדולות שעשאן להיות שופת עליהן יורה גדולה אין טמא אלא צורך וכמה היא צורך טפח. משמע דלא שייך כאן יד. וצ"ל דמתני' פליגי. או שיש לחלק בין אבנים בעלמא מסתמא לא עשאן יד אלא צריכין לו לבנין וכה"ג. אבל זו שכבר היתה כירה מסתמא ניחא ליה להיות גם עתה יד לכירה. ואע"ג דיד של כירה אינו אלא טפח כדלעיל פ"ה מ"ב. היינו ביד שנעשה לבית אחיזה. אבל זו לתשמיש עשוי' ואין לה שיעור. ולפ"ז יש ללמוד מכאן דין חדש דהא דאיתרבו ידות לטומאה לאו דוקא אם הי' היד מחובר לכלי בשעה שנגעה הטומאה. אלא אפי' נגעה הטומאה בכלי ולא הי' בו יד ואח"כ עשה לו יד הרי היד טמא בטומאת הכלי. כדאשכחן הכא בשעה שנגע שרץ בכירה לא נטמא חצי' של אמצעית המשמש לטהורה. ואח"כ כשניטלה הטהורה נעשה יד לטמאה וטמא. ומיהו קשה [נמחק איזה תיבות] מסיפא נטמאו שתים החיצונות כו' נותן לזו כדי שפיתה ולזו כו' והשאר טהור משמע

דלא שייך כאן יד ולכך נראה דהכא לאו משום יד הוא. אלא כל שעומד ליקצץ לא הוה חיבור ושאינו עומד ליקצץ הוי חבור. והלכך כשניטלה החיצונה ונשארה האמצעית אפי' היא גדולה ורחבה הרבה אין דרכה ליקצץ שהרי ראוי' היא להצטרף עוד לכירה אחרת כשיחזור החיצונה למקומה. אבל סיפא שהחיצונות לא ניטלו טהורה האמצעית ביותר מכדי שפיתה שעומד ליקצץ כיון שאינה ראוי' להצטרף לכירה אחרת:

ולפ"ז אפשר נמי דתוספת' דתני בשתי אבנים גדולות דטהור ביותר מכדי שפיתה לא פליג' אמתני' דהתם אע"ג דראוין להצטרף לכירה אחרת כיון שמעולם לא היו כאן שתי כירות לא אמרינן שעכשיו יעשה. אבל מתני' שניטל' החיצונה מסתבר טפי שעתיד להחזירה. אלא שצ"ע דבמתני' דלקמן מוכח דאדרבה אם סמך לה אבן גורם לטהרה:

אם יכול לשפות עלי' יורה גדולה טמאה. היינו אם נטמאו שתים החיצונות או נטמאו שלשתן וניטלה אמצעית כל שראוי ליורה גדולה לא הוי כנתוץ וטמאה כשהיתה. אבל אם נטמאת אחת מן החיצונו' וניטל' אמצעית אפי' ראוי ליור' גדול' אין טמאה אלא זו שנגעה בה טומאה והחיצונה האחרת היא בטהרתה אעפ"י שעכשיו מצטרפת עם הטמאה. כיון דבשעת מגע טומאה לא ירדה לה טומאה אין סברא שתטמא עכשיו כדפי' לעיל:

החזירה טהורה וא"ת כיון דעכשיו ראוי לכירה קטנה אמאי טהורה ומ"ש מרישא דהיתה ראוי' לקטנה ומשניטלה האמצעית וראוי ליורה גדולה לא חשיבא כנתוץ וא"כ ה"ה מגדולה לקטנה אמאי חשיבא כנתוץ. וי"ל דשאני הכא דהוחזרה האמצעית וצריכה מירוח טיט מחדש ובלא מירוח טיט לאו כירה היא וע"י המירוח הוי ככירה חדשה והיינו דמסיק מירחה בטיט כו'. ומיהו צ"ע אי החזירה ולא מירחה אין סברא שבשביל נתינת האבן יהא בטל שם כירה ולא מצינו בשום מקום שכלי קבול שנתן לתוכו אבנים בטל קבולו. וצ"ל דמיירי שהחזירו ומירחו וחברה לארץ אלא שלא מירחה בטיט רק בגללים או בשאר דברים שאין עושין ממנו תנורים דחבור זה לא משוי לי' כירה שכל דבר שאין עושין ממנו תנורים אין מחבר כדפי' בפ"ה:

מקבלת טומאה משיסיקנה ואעפ"י שכבר הוסקה כיון דמירוח טיט זה החדש משוי לה כירה בעי נמי היסק מחדש כדלעיל פ"ה מ"ט. ולאו דוקא אבן שהוחזרה בעי היסק אלא כולם צריכין היסק וכ"נ בהדי' מדברי הרמב"ם בחבורו:

משנה ד

סמך לזו אבן אחת. כאן צריך טעם כיון שאין טהרת כירה אלא בנתיצה ומאי נתיצה איכא הכא הא מעיקרא נמי לא הי' תשמיש באבן זו אלא כדי שפיתה ונטמא' כולה ואמאי

בטלה טומאתה כיון שעדיין תשמישה קיים כבתחלה. ואם היינו אומרים שבכירה אחת מה שטמאה כולה אפי' יותר מכדי שפיתה. היינו מטעם יד. הוה ניחא דעכשיו בטל היד שנעשית חציה יד לטהורה. אלא דמתני' דלעיל מוכחא דלאו מטעם יד הוא כדפי' שם: חציה של זו טמאה:

כשאין בה אלא שיעור שתי שפיתות מיירי דאלו יש בה יותר נראה דאין טמא אלא כדי שפית' האמצעית והשאר הכל טהור כדמוכח במתני' דלעיל:

פרק ז

משנה א

הקלתות. פי' הרב שהוא בסיס לכירה והכירה עומדת על הקלת וטהורה דמתני' אכירה קאי וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ולישנא דמתני' לא משמע הכי דטהורה אכירה קאמר דכירה מאן דכר שמה. אבל הר"ש מפרש דקלת היינו הכירה עצמה ועלי' מעמידין הקדרה וטהורה הקלת עצמה. וכ"נ מדברי הרמב"ם בחבורו. ונראה דהיינו דקרי לה קלתות של בע"ב שאין עיקרה של הקלת עשוי לשם כירה אלא לשאר תשמישין כדמוכח רפ"ח דגיטין. אלא שבע"ב משתמשין בה ג"כ לפרקים לשם כירה. (אבל בכל כירה דעלמא לא שייך דין זה כלל שכירה אין לה שולים אלא עומדת על הקרקע כמו תנור והקרקע הוא שוליו ולא מצי למיתני שנפחתה בשוליו ומוכח מזה כפי' הרמב"ם דהפחת הוא בעומק ע' בסמוך):

שנפחתה. פי' הרב בעומק. ונתן שם אבן דבסמוך היינו על מקום הפחת בשולי הקלת והוא כפי' הרמב"ם כאן וכן מפרש הרמב"ם לעיל בפ"ה גבי תנור שנתנו ע"פ הבור ונתן שם אבן שהאבן מונח על פי הבור אבל הר"ש מפרש התם והכא שהאבן מונח מן הצדדין. ומועיל בכאן שלא יצא החום דרך הפחת שבקלת מן הצד. ושם האבן מועיל להחזיק התנור שלא יפול. והרב העתיק שם כהר"ש וכאן כהרמב"ם ואינו נכון. וזו היתה תשובת ר"י. נראה לפרש לפי מאי דמוכח לעיל בפ"ה דנקט פלוגתייהו בנתן שם אבן. ולכאורה קשה למאי דמוקי בגמ' דשבת התם דעיקר פלוגתייהו אי בעינן מחובר בהיסק ראשון למאי צריך למיתני שנתן שם אבן בלא אבן הו"מ למיתני שהתנור עומד על שפת הבור ואינו ניסק מהיסק של שולי הבור דלר"י טהור. אלא צ"ל דבתרתי פליגי בלא נתן שם אבן פליגי לענין מחובר כדקאמר בגמ'. ובהיסק ראשון דוקא ותו פליגי נמי בנתן שם אבן היינו כפי' הרמב"ם שנתן אבן ע"פ הבור והתנור עומד על האבן וכשמסיקין על האבן ניסוק התנור דבהא אפי' בהיסק שני מטהר ר"י ולאו משום מחובר. אלא משום שהאבן הוא שוליו של תנור הוי כתנור של אבן שטהור. ולא דמי לנתון על רצפת הקרקע דטמא

ולא אמרי' דהוה כתנור של אדמה דהתם גזירת הכתוב היא דכתיב יותץ דמשמע דמחובר לקרקע טמא. אבל של אבן לא. וחכמים מטמאים אף באבן דהא לאו מגופו של תנור הוא. והיינו דתניא בתוספתא התם ומודה ר"י שאם מירחו לאבן בטיט דטמא. דמירוח הטיט עושה לאבן כחרס כדאמרינן ברפ"ו. וזו היתה תשובת ר"י לחכמים מהכא דנתן שם אבן על שולי הקלת טהורה. ומשמע לר"י דהיינו משום שניסק ע"י האבן וחשיב ככירה של אבן. ובאמת לאו מטעם זה הוא אלא הכא משום שהקלת נפחתה וטהרה מטומאה והאבן שסותמה לאו מגופה היא ולא חשיב סתימה, אבל לעיל התנור לא נשבר וכלי היא ככל התנורים ומה לי אם ניסק ע"י אבן או ע"י קרקע. ולפ"ז נראה עיקר כפי' הרמב"ם דאבן מונח כדרכו על שולי הקלת ולעיל נמי שמונח על שפת הבור דלפ"ז א"ש תשובת ר"י דאלו לפי' הר"ש שהאבן מן הצד לא מתיישב:

משנה ב

דכון.פי' הרב מקום בולט מן הכירה וכ"כ הר"ש והרא"ש וצ"ע דא"כ היכי תני טהור משום כירה ופירשו שאם נטמאת הכירה לא נטמא הוא. ומ"ש מבית הפך ובית התבלין שבכירה דבפ"ה מ"ג דלר"מ טמאין במגע והכי הלכתא והיכי סתם לן הכא כר"ש. ועוד בסיפא הרחב שלו שפירשו שהיא כותל הכירה עצמה לצד קבולו של דכון ק' דאמאי מטמא ר"י כיון שהדכון לא נטמא בטומאת הכירה הכותל הזה לצד קבולו של דכון פשיטא דטהור כדמוכח בפרק ב מ"ז גבי בית תבלין דלא פליגי אלא בעובי הדופן המפסיק אבל תוכו לכ"ע טהור ואי נימא דה"נ בעובי הכותל המפסיק פליגי א"כ מ"ט דר"מ דמטהר דהא חכמים מטמאין התם ואפי' ריב"נ לא פליג התם אלא בטומאת משקין דרבנן. (ועוד מוכח לקמן פ"ח מ"ט דכל המחובר לכירה מיטמא במחובר ככירה) אבל הרמב"ם מפרש שדכון זה אינו מחובר לכירה כלל אבל הוא כלי לעצמו שנותנין בו רמץ חם ומעמידין בו התבשילין. ונראה שלאחר בישולן נותנין אותם שם להחזיק החום ולא יצטננו ואינו ככירה שאינו מטמא במחובר ומיטהר בנקב וכ"כ בחבורו ומשמע דכירה ותנור אינם מיטהרין בניקבו וכתבנו מזה בספ"ה:

הצדדין שלו הנוגע בהם. כ' הרא"ש דפרושי קמפרש זה שאמרנו טהור משום כירה לכ"ע היינו הצדדין שלו אבל ברוחב פליגי ע"כ ולא ידעתי למה דייק למיתני הכא הנוגע בהם ולפי פי' הרמב"ם שכתבנו יש לפרש שדכון זה עשוי מבפנים חללים חללים רחבים כשיעור שפיתת קדרות ושם נותנין אפר ורמץ והקדרות ויש לו עוד בכל סביבו חלל קטן מקיף לחללים הגדולים ונותנין שם ג"כ רמץ להחזיק החום של החללים הגדולים. וחלל הקטן הזה אין משתמשין בו אלא לפרקים שאם נצטנן הרמץ שבין הקדרות אין מטלטלין

משם הקדרות להניח במקומן רמץ חם כדי שלא תצטנן הקדרה בטלטולה. אלא נותנין רמץ חם בחלל הקטן שמסביב ולפי שהחלל הקטן אין תשמישו תדיר אינו חשוב תוך ליטמא מאויר אלא במגע כמ"ש הרב והר"ש לעיל ברפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן ולהכי תני נמי הכא הצדדין שלו היינו החללים שמן הצד הנוגע בהן אינו טמא דאויר לא שייך בהו אלא דאפילו במגע אינו טמא משום כירה כיון שאין שם שפיתת קדרות לכ"ע לאו כירה הוא. אבל ברחב שלו הם החללים ששופתין בהן קדרות ר"מ מטהר דס"ל כיון דחידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכירים שמיטמאין במחובר שלא מצינו כן בכל הכלים אין לך בו אלא חידושו היינו תנור וכירים ממש שמסיקין אותם לבשל בהם מתחלה. אבל אלו שאין עושין עיקר הבישול אינם אלא כשאר כלי קבול ור"י מטמא הואיל ומ"מ עושין מעשה כירה חשיבי ככירה:

וכן הכופה את הסל ועושה ע"ג כירה. לכאורה נראה דכירה ממש עושה ע"ג והיא של חרס ומסיקין אותה ומבשלין בה ככל הכירות ולא אמרו שדינה כדכון אלא לענין הצדדים מן הסל הבולטין מחוץ וכ"נ מדברי הרב אבל לא יתכן דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דהצדדין הם כדכון כיון דאפי' של חרס הוא אינו טמא משום כירה זה שהוא של עץ איך יטמא משום כירה. ולמאי דפי' לעיל כראה דלאו כירה ממש עשה ע"ג הסל שהרי א"א להסיק ע"ג סל של עץ אלא שעשה ע"ג כמין כירה של חרס חלל למלאותו רמץ ולשפות בו קדרה. ובסביבות הסל הבולטים נותנין שם ג"כ רמץ חם לפרקים. והשתא קמ"ל דאותו החלל שעשוי לשפיתת קדרה לר"י טמא משום כירה אעפ"י שהוא בנוי על העץ והצדדין טהורים לכ"ע ודמי לדלעיל וניחא הא דתני הכופה את הסל ולא תני שעשה כירה בתוך הסל משום דהתם הכירה גופה נמי טהורה אפי' לר"י דהא תוך תוכו הוא:

משנה ג

כירה שנחלקה. הכא בכירה וכופח לא מפליג אם נחלקו אפי' לשנים אחד גדול וא' קטן אף הגדול טהור משום דמ"מ בטל מקום השפיתה כשאין להן אלא שלשה דפנות ומיהו דוקא נחלקו מלמעלה למטה אבל מימין לשמאל הא אמרי' רפ"ה דשיריהן אם יש בהן כשיעור טמאין שעדיין ראויין שכל דפנותיהן קיימין (וכן כירה שנחלקה לרחבה משום שיש לה דופן מפסיק בין שפיתה לשפיתה וגם הדופן נחלק לשנים ויש לכל חלק ד' דפנות מ"ה טמאה ותיו"ט כ' דבשלש דפנות נמי חזי ויותר נראה כדפי' ומיהו) בתנור בין נחלק מלמעלה למטה ובין מימין לשמאל יש בו טומאה כדאמרי' בפ"ה מ"ז:

חצר הכירה. לא פי' לנו המפורשים מה תשמישו של חצר זה. וממה שפי' בסמוך בפחותה משלש דהוי כמו יד לכירה מכלל דאם גבוה שלש עדיף מיד. ומ"מ לא נודע

מה תשמישה ואין לפרש כאן כדפי' גבי טירת התנור בפ"ה מ"ג שעשוי ליתן בו הלחם כשרודין אותו מן התנור וה"ה הכא נותנין שם הקדרות שמסירין מן הכירה דהא הך דכון קרי לי' במתני' דלעיל לפי פי' הר"ש והרב ז"ל ולעיל לא מפליג בין גבוה ג' או לא וקתני טהור משום כירה והכא משמע דגבוה ג' טמא משום כירה ואי משום דהך מקפת את הכירה מה בכך ואטו משום הא אשתני דינה ועיקר פי' הר"ש והרב ז"ל כאן דפחותה מג' אין אויר שלה חשוב ומיהו מטמא במגע מדרבנן אינו מובן דבכירה עצמה קא פסיק ותני ברפ"ה דתחלתה שלש ומשמע דפחותה מכן אין לה טומאה כלל ואמאי לא תני לך התם דמטמאה במגע מדרבנן ומי עדיף חצר הכירה מכירה עצמה ואידך פירושא דכתבו דא"נ דהוי כמו יד שיש לו מגע ואין לו אויר כבר כתבנו בפ"ג שאין לסברא זו סמך כלל כיון דיד הוה מדאורייתא כמו גוף מנ"ל לחלק בין אויר למגע אלא שהר"ש לטעמי' שהוציא זה לעיל ברפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן מתוך דקדוק לשון של המשנה לחלק בין אויר למגע אבל אינו מוכרח וכמש"ש (וכדמוכח נמי בסיפא ממילתי' דראב"י). ולכן נראה עיקר דכולה מתני' לא איירי אלא לענין חבור ליטמא זה בטומאת זה וכן מפרש לה הרמב"ם בפי' וגם בחבורו דאלו לענין טומאת עצמן פשיטא דפחות משלש אין לה טומאה כלל כדאמרי' ברפ"ה תחלתה ג' וכ"ש חצר הכירה אלא הכא עיקר טעמא דמתני' הוא דהחצר הוה יד לכירה ונראה דתשמישה של החצר הוא כעין תשמיש של כירה לבשל שם קדרות משום דכירה אין בה אלא שיעור שפיתת שתי קדרות וכשצריך ליותר מבשל בחצר הסמוך לה ומתוך שסמוכים ודבוקים זה לזה מועיל ג"כ היסק של האחת לחברתה להחזיק חומה יותר. ונמצא דהוה יד זה לזה לסייע לתשמישה והלכך אם החצר גבוה ג' שראוי להסיק בה בעצים ואש ולהרבות בשלהבת הוי יד גמור מדאור' ואם נטמא אחת מהן בין באויר ובין במגע נטמאת האחרת מדאוריית' אבל פחותה מג' דקיי"ל אין כירה פחותה מג' שאין ראוי להסיק שם היסק גדול אלא בנחלים ורמץ ולא חשיבא יד לחברתה אלא דמיחזי כמו יד וגזרו עלי' מדרבנן ובכל טומאה דרבנן קיי"ל דאין לה אויר אלא מגע וכדפי' בפ"ה מ"ג גבי בית הפך:

כיצד משערין אותה. לכאורה יש לתמוה מה שאלה הוא זו ומה שיעור צריך כאן יותר מכל הכלים דפשיטא כל משפת הכלי ולפנים הוא אוירו וכ"ש שצריך טעם הא דא"ר ישמעאל כנגד השפוד אפי' היא למעלה מאוירה של חצר חשיב אויר החצר מאיזה טעם אומר כן ונראה דהך כיצד משערין הוא ג"כ מדברי ר' ישמעאל דאלו לת"ק אין כאן לשער ודינו ככל הכלים דאין חשוב אויר אלא מן השפה ולפנים אבל ר' ישמעאל יש לו סברא אחרת בזה דכלי שיש לו דפנות מסביב ודופן א' ממנו עולה למעלה וגבוה יותר

מן השאר חושבין האויר כנגדו של הגבוה והלכך ס"ל הכא דאם החצר גבוה ג' דהוי יד גמור וחשיבא כגוף הכירה אז חושבין אויר כל מה שכנגד דופן הכירה הגבוה ואפי' בפחותה מג' דס"ל לת"ק דאין לה אויר כלל. ואתי ר"י למימר דנהי דאין לה אויר כנגד כל הגובה של הכירה דהא לא חשיב' כגופה מ"מ כנגד מקצת גובה יש לה אויר. ובזה אמר כיצד משערין אותו מקצת ועד כמה נקרא אוירה ואמר כנגד השפוד ויתכן דר' ישמעאל סבר דפחותה נמי יד הוה שראוי לצלות שם בשר על הגחלים ונותן לה שפוד על דופן הכירה ודופן החצר ונמצאו שהם יד זה לזה והכי משמע לישנא דקאמר נותן את השפוד ולא אמר נותן שפוד. ולפ"ז נראה דבשאר כל הכלים מודה ר"י דאין משערין עד הגבוה וכן בחצר דהכא כשגבוה ג' שאין עשוי לצלות בו על השפוד אין משערין עד כנגד גובה דופן הכירה. אלא בפחותה סבר כיון דחזי לצלות בו חשיב אויר עד השפוד. וזהו נראה דעת הראב"ד דמפרש כיצד משערין אפחותה קאי. אלא שנראה מדבריו דת"ק מודה לר' ישמעאל דפחותה יש לה אויר כנגד דופנותי' של עצמה ולא פליג אדר' ישמעאל אלא כנגד גובה השפוד. אבל הרמב"ם לא העתיק אלא דברי ת"ק כפשטן דפחותה אין לה אויר כלל. ולפ"ז צ"ל דכיצד משערין נמי ר"י קא"ל וה"נ אשכחן בכמה דוכתי בש"ס כמ"ש התוס' בריש אלו מציאות גבי וכמה א"ר יצחק קב בד"א דר' יצחק עצמו שאל וכמה עיי"ש:

ראב"י אומר נטמאת הכירה נטמא החצר. מכאן מוכח דכל יד דמרבינן בכלי חרס אינו אלא להוציא טומאה מן הכלי לטמא אחרים. אבל להכניס טומא' לא דלא עדיף יד מגבו וזהו סברת רש"י ותוס' בנדה דכ"ו וכ"כ הר"ש בפ"ה מ"ב. ומיהו ביד חלולה כיון שיש לו תוך ודאי עדיף מגבו דהא אתוכו קפיד רחמנא והא איכא והיינו טעמא דת"ק הכא בחצר דהוה יד אף להכניס טומאה לכירה דהא יש לה תוך אבל ראב"י נראה דפליג אף ביש לה תוך הואיל והוא יד ואין זה עיקר תוכו של הכלי לא חשיב תוך וכגבו הוה ואין כ"ח מיטמא מגבו וה"נ החצר הוי טפלה ולא חשיב תוכו. ומיהו כמה משניות מוכחי דלא כראב"י לעיל בפ"ה מ"ג גבי בית הפך וכן בפרק ב מ"ז ומ"ח ות"ק דהכא ור' ישמעאל תרווייהו נמי פליגי אדראב"י והלכך פסקו הכא דלא כוותיה אע"ג דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי. ונראה השתא דסברא זו עיקר דביד פשוטה לא הוי יד אלא להוציא ולא להכניס וביד חלולה אף להכניס וכ"נ סברת הרמב"ם דבכל הידות של כ"ח דקדק לכתוב להוציא. והכא בחצר וכירה כתב בין להוציא ובין להכניס וזהו עצמה סברת הרמב"ן שכתב דכי איתרבו יד בכ"ח היינו ביד חלולה כוונתו דלהכניס ע"כ ביד חלולה איתרבי ולא ידעתי למה כתב הרב משנה למלך רפי"ז מה"כ דהרמב"ם לא ס"ל כהרמב"ן ומכאן קשה על

פי' הר"ש והרב לעיל רפרק ב גבי מיטמאין מאחוריהן דתוך אחוריו לא הוי תוך אלא מדרבנן למגע ולא לאויר דסברא זו דלא כמאן דלת"ק תוך מעליא הוא מדאורייי' ולראב"י משמע אפילו מדרבנן לא וצ"ל דס"ל דת"ק לא חשיב חצר טפלה ומ"מ מדראב"י שמעינן בהדי' דתוכה דטפל אפי' מדרבנן טהור:

משנה ד

היתה מופרשת וכו' הרמב"ם מפרש טמאה וטהורה דמתני' דהכא דלענין חיבור איירי כמתני' דלעיל שיטמא זו בטומאת זו. וכבר כתבנו בפ"ה מ"ג דקשה טובא אם אינם מחוברין היכי אפשר שיטמא האחד מחמת חבירו וידות נמי לא מצינו בשום מקום אלא במחובר ובאמת נוכל לפרש כפשטה דלענין טומאת עצמן היא דאם פחותה משלש טהורה לגמרי ואין מקבלת טומאה דלא דמי לשאר כלי קבול דזו אינה נעשית לקבלה אלא למעשה כירה ואין כירה פחותה משלש ואם באנו ליישב מתני' לפי שיטת הרמב"ם דלענין חיבור איירי. אפשר לפרש דמופרשת דקתני לאו שאינה מחוברת לה כלל אלא ודאי מחוברת היא אבל לא בחבור יפה אלא חבור קל שאם ינטלו כאחת אינם ניטלין אלא מתפרשים זה מזה והיינו מופרשת דקתני ומצינו סברא זו בתוספתא דר' יהודה מחלק בין נוטלין כאחת או לא וא"ש דאם גבוה ג' דהוי יד גמור לכירה כדפי' במתני' דלעיל אפילו מופרשת מביא לה טומאה דמ"מ השתא מיהא יד הוא אבל אם אין גבוה דאפי' בחבור יפה אינה יד אלא מדרבנן במופרשת לא גזרו:

או שהיתה חלקה. פי' הרב דזו ואצ"ל זו תני וכ"כ הר"ש ואינו מיושב דלא שייך זו ואצ"ל זו אלא בתרי מילי דלא דמי להדדי. אבל הכא חד מילתא הוא דחלקה היינו פחותה ממש ועדיפא מינה ולא שייך בכה"ג זו ואצ"ל זו כדפי' הר"ן בנדרים בר"פ נערה בזה. ולמאי דפי' לעיל דמופרשת היינו שאין ניטלין כאחת יש לפרש דחלקה היינו חלוקה לגמרי שאינה מחוברת לה כלל דאפי' גבוה ג' טהורה לענין חבור שלא נטמא זה בטומאת זה כיון שאין מחוברין אין כאן יד. אבל הרמב"ם בפי' ובחבורו מפרש בהדיא חלקה שאין לה שפה. ויש לתמוה ע"ז דא"כ האיך כתב אם נטמאת החצר לא נטמאת הכירה. ומאי טומאה שייך בחצר כיון שאין לה שפה פשוטי כ"ח אין לו טומאה ואפי' משום יד לא דהא איהו ס"ל דגבי יד פשוטה לא אמרינן יד להכניס בכ"ח דלא עדיף מגבו וצ"ל דאין ה"נ דאפי' החצר עצמו אינו טמא אלא איידי דאמר ברישא נטמאת הכירה לא נטמאת החצר אמר נמי בסיפא לא נטמאת הכירה:

פטפוטי כירה. הכא במחוברין לכירה איירי והילכך הא דקתני מטמאין במגע ובאויר מפרש הרמב"ם שאם נטמאת הכירה במגע או באויר נטמאו הם עמה. אבל הם עצמן

אין מקבלין טומאה דיד פשוט הן ואין יד בכ"ח להכניס כדפי' לעיל. ולא דמי לפטפוטין דרפ"ו דנטמאי' בעצמן. דהתם אין שם כירה אלא הן הן הכירה אבל הכא הכירה עיקר והם כידות:

ואפילו הן ארבעה. ולא אמרי' כיון דסגי לה בשלשה הרביעי לא מיטמא דכל יותר מכדי צרכה לא חשיב יד קמ"ל דאורחא נמי בארבעה לארבע הזויות כמ"ש הר"ש. ומשמע דאם עשה חמשה החמישי שאינו בזוית טהור:

משנה ה

ניטל אחד מהם. פי' הרב היו שלשה וניטל א' וכ"כ הרא"ש וכ"כ ג"כ הרמב"ם בחבורו ולכאורה משמע דאלו היו ארבעה וניטל אחד מיטמאין במגע ובאויר. ובאמת לא מיסתבר לפמ"ש הרב והר"ש דניטל א' חשיבא כנתוץ ולא כנתוץ והיינו לומר דחשיבא כנתוץ מדאוריי' הואיל והקדרה אינה עומדת עליהן כדרכה כמו בתחלה ובכ"ח בעינן יושב שלא מסומך והילכך מדינא הוי כנתוץ אבל מדרבנן גזרו דאינו כנתוץ גזירה אטו לא ניטל. או דגזרו אטו עשה שנים בתחלה לפי גי' הר"ש בסמוך דשנים בתחלה מטמאין במגע ובאויר והיינו דכתב הר"ש דכולה מתני' דפליגי בה ר"מ ור"ש דאזלי לטעמייהו כדפליגי בפ"ה גבי בית הפך אלמא טעמא דר"מ בכולהו דהוי יד מדרבנן. ולפי טעם זה הי' נראה דה"ה היו ארבעה פטפוטין לארבע זויות וניטל אחת נמי הוי כנתוץ מדאורייתא דא"א לו לישב שלא מסומך ומטמא נמי במגע ולא באויר לר"מ. והא דאסברו לן בשלשה דלא נימא דניטל א' דוקא בארבעה ואסיפא דמתני' דלעיל קאי אבל היו שלשה ונשארו שנים אפי' במגע לא מטמא דלעולם אין פטפוטין פחות משלש קמ"ל דשנים נמי מיטמו. ובהכי ניחא לן נמי לגי' הרמב"ם דגריס גבי עשה שנים בתחלה מטמאין במגע ולא באויר. וקשה דא"כ ליערבינהו וליתנינהו וליתני ניטל א' מהן או עשה שנים בתחלה מטמאין במגע כו' ואמאי פלגינהו לתרי בבא. ולמאי דפי' ניחא דאי הוי תני הכי הוה משמע ניטל דווקא א' משלשה. ונשארו שנים דומיא דעשה שנים בתחלה. אבל ניטל א' מארבעה אף באויר מיטמו להכי תני ניטל לחודי' דסתם משמע בכל גווני שניטל א' בין משלשה ובין מארבעה ומיהו בעיקר פי' זה שפי' הר"ש והרב דניטל א' הוי כנתוץ. נ"ל דהיינו דוקא לפי גירסתם בסמוך גבי עשה שנים בתחלה שמטמאין במגע ובאויר אבל לגי' הרמב"ם שם שמטמאין במגע ולא באויר ע"כ א"א לפרש משום דהוי כנתוץ מדאוריי' דאמאי הא מתחלתן כך נעשו. ונראה לפי גירסת הרמב"ם טעמא דכולה מתני' שכך היא ההלכה בפטפוטין שלא יהיו פחותין משלש. וכל שהם פחותין לאו ידות נינהו ואפשר שהטעם בזה דכל שפחותין משלש סופן להתפרק. וכן משמע בפ"ו דנקט שלשה פטפוטין

ושלשה יתדות. ובאבנים אמר התם דסגי בשתים. אלמא שכך קבלו חז"ל דאין פטפוטין פחות משלשה וכדמשמע נמי במתני' דלעיל דקתני ואפי' הן ארבעה משמע דאורחייהו בשלשה ולפ"ז הי' נראה דאם היו ארבעה וניטל אחת דמטמו במגע ובאויר. כיון דבנשאר איכא שיעור ומיהו אם מחמת נטילת האחת נתקלקל ואינו יושב שלא מסומך פשיטא דהוי כנתוץ ומטמא במגע ולא באויר. והיינו דאסברו לן ניטל א' משלשה דבהכי לעולם אין שם טומאת אויר אפי' יושב שלא מסומך שאין פטפוטין פחות משלשה. אבל ניטל א' מארבעה לא פסיקא לי' דזמנין מטמאו במגע ובאויר (ויותר נ"ל דלפי גי' הרמב"ם כל שא"א לו לישב שלא מסומך אפי' במגע לא מטמא דכנתוץ לגמרי הוי אפי' מדרבנן והכי מסתבר דלא אשכחן בשום דוכתא דגזרי רבנן נתוץ אטו אינו נתוץ אלא כיון דמלשון הר"ש והרב משמע דאפי' בנתוץ גזרו ע"כ צריכין אנו להשוות בזה דעת הרמב"ם לדעתם דבניטל א' אפי' אין יושב שלא מסומך טמא במגע מדרבנן) ובהכי ניחא נמי דלא עריב ותני ניטל א' עם עשה שנים בתחלה משום דעשה שנים בתחלה ודאי יושב שלא מסומך והוי משמע דניטל א' נמי דומיא דעשה בתחלה דיושב שלא מסומך דוקא מטמא במגע אבל אם א"א לו לישב שלא מסומך אפי' במגע לא מטמא להכי תני ניטל באפי' נפשי' דבכל ענין מטמא במגע ודע דאפי' עשה שנים בתחלה וניטל א' אין להנשאר שום חיבור לא למגע ולא לאויר דכיון דהאחד לא חזי לשום תשמיש אפי' מדרבנן לא מטמא. ולהכי לא תני מתני' הך דינא בניטל א' מן השנים דפליגי ר"מ ור"ש. משום דפשיטא דבהא אפי' ר"מ מודה. ולפ"ז הא דאמרינן בפ' במה טומנין עלה דמתני' דבית הפך לעיל בפ"ה מאן תנא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו ר"מ הוא היינו דוקא במחובר לו וגם משמש לו קצת אבל מחובר ואין משמש טהור לכ"ע ובהדי' תנן בפ"ה מ"ב גבי אבן היוצא מתנור נותן לו טפח והשאר טהור וכן לקמן בפכ"ט וכן משמע בהדיא בסוף מס' פרה עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר. כך גירסת הר"ש והרב ומפרשי דמדמי להו לשתי אבנים. ואינו מובן לי דבפ"ו מוכח בהדיא דפטפוטין בעי' שלשה ובאבנים סגי בשתים משום דרחבין. ועוד אי לר"מ הוה יד מדאו' מ"ט דר"ש ובמאי קמיפלגי ובתוספתא מוכח דבהני דלא מטמו באויר דוקא פליג ר"ש ומטהר לגמרי כדתני שהי' ר"ש אומר כל פטפוטי כירה שאין מיטמאין באויר אין מטמאין במגע. וגי' הרמב"ם נראה עיקר דאפי' שנים שעשאן בתחלה והקדרה יושבת עליהן כדרכה אינם יד אלא מדרבנן כדפי' לעיל שכך קבלו שאין פטפוטין פחות משלשה. וכולה מתני' נמי ע"כ מהאי טעמא דגבוהין משלש ומשוכין מן השפה יותר משלש לא הוו יד מדאורייתא וע"כ משום דלאו אורחא דפטפוטין להיות גבוהין ומשוכין ביותר משלש. וה"נ אין דרכן להיות פחותין משנים:

היו גבוהין משלש אצבעות. מדלא תני בקצרה היו גבוהין שלש מטמאין במגע ובאויר יתר מיכן מטמאין במגע ואין מטמאין באויר. משום דאי הוה תני הכא הוי משמע דאם גבוהין משלש אין בהן טומאת אויר אף בחלק שלמטה משלש. להכי תני היו גבוהין משלש שחולקין הפטפוטין עצמן כל שיש מהן בתוך שלש והיינו משלש ולמטן מטמאין במגע ובאויר. ומה שיש מהן למעלה אין מטמאין באויר. ולא הבנתי דברי הר"ש שמפרש בחד פירושא דר"ש מטהר כל הפטפוט אם גבוה משלש. ולפ"ז פליג אדר"מ בתרתי. דלמטה משלש פליג עלי' בין במגע ובין באויר ולמעלה משלש במגע. ומנ"ל לאפושי פלוגתא וכ"ש למאי דפי' לעיל דמשמע דבכולהו לא פליג ר"ש אלא כיון דליכא טומאת אויר ליכא נמי טומאת מגע וא"כ למטה משלש דמטמא ר"מ אף באויר לא מסתבר דפליג ר"ש. (ועוד דבכל דוכתא גבי ידות דתנן יתר מכן טהור כגון הא דפ"ה מ"ב ולקמן פכ"ט מ"ג לא מטהרינין אלא היתר. אבל שהיתר יטהר את העיקר לא שמענו) [נמחק כאן איזה תיבות]. ונראה שיפה כוון הרב שהשמיט אותו פירוש של הר"ש ולא כתויו"ט שתלה אותו בט"ס. וסיפא נמי היו משוכין מן השפה כו' נמי הכי מיפרשא אם היו משוכין יותר משלש. מה שממנו בתוך שלש מטמא במגע ובאויר. והחלק שחוץ לשלש אינו מטמא אלא במגע כמ"ש הרב שם. אלא שראיתי להרמב"ם בחבורו ספי"ז דגבי היו גבוהין העתיק כלשון המשנה. וגבי משוכין כתב היו משוכין מן השפה בתוך ג' אצבעות מתטמאין עמה בין במגע ובין באויר. היו חוץ לשלש אצבעות מתטמאין עמה במגע כו' ע"כ. ולשון היו חוץ לשלש קשה דמאי היו הא כולה בהי' חוץ לשלש מיירי והו"ל לכתוב וחוץ לשלש כו' ואפשר שתיבת היו הוא ט"ס ואין להקשות דהכא גזר ר"מ ביותר מכשיעור לענין מגע דהוי יד ובכל דוכתא אמרי' יתר מכן טהור לגמרי כדלעיל פ"ה מ"ב וכמ"ש הר"ש ג"כ פכ"ט מ"ג. לא קשיא דיש ידות שגזרו גם ביתר טומאה כדמוכח פכ"ט ואין לדמות גזירת חכמים זל"ז כמ"ש התוס' בכמה דוכתי:

ודע שהרמב"ם בחבורו אחר שהעתיק כל הדינים הללו סיים וכתב ואין מדקדקין בכל השיעורים הללו שכולן הן מד"ס ע"כ. ופשט לשונו משמע לכאורה שבא לומר שאפילו פחות מעט משיעור שלש אצבעות נידון משם ולמעלה כיתר משלש ואינו מטמא באויר אלא במגע וכך הבין תיו"ט במתני' דלקמן ובאמת הוא דבר תמוה לומר כן. דהא שיעור שלש הוא יד גמור מדאורייתא או מהל"מ ומטמא באויר ובמגע ומנין לנו להקל בהם. ועוד אפי' בכל השיעורין שמד"ס מדקדקין בהן הרבה. ובריש עירובין לענין שיעורי מבוי אמרו שמשערין בטפח שוחק ובטפח עצב ותרווייהו לחומרא כמ"ש הרמב"ם והרב שם. והרי עיקר עירובין מד"ס. ובכולה תלמודן נמי אשכחן שהחמירו ודקדקו בד"ס.

ואפשר לפרש שלענין ספקן אמר כן שאם נטמאת הכירה עם הפטפוטין וספק לנו אם נגעו טהרות בחלק פטפוט שהוא חוץ לג' אצבעות או לא נגעו אין מדקדקין להחמיר בהם ואפי' ברה"י טהורין שכל יתר מג' עיקר טומאתו מד"ס וקיי"ל במס' טהרות ספק ד"ס טהור:

משנה ו

כיצד משערין אותן. פי' הרב שהפטפוטין רחוקים זמ"ז וכשנמצא שרץ ביניהם אין יכולין לדעת וכו' ע"כ וכ"כ הר"ש. ודברים תמוהים הם דכל עיקר טומאת הפטפוטין אינם אלא אם נטמאת הכירה נטמאים הם עמה. אבל אם נגע שרץ בפטפוטין אין כאן טומאה כלל דאין כ"ח מיטמא מגבו אפי' יד לא שייך בכ"ח להכניס דלא עדיף מגבו וכ"כ הר"ש עצמו בפ"ה מ"ב וכן דעת רש"י ותוס' בנדה דכ"ו ולכן כתב הרמב"ם בפי"ז דכל ידות של כ"ח להוציא דוקא כמ"ש המשנה למלך שם וכבר כתבנו מזה בכמה דוכתי וגם בכאן הו"ל לכתוב אם נמצאו שם טהרות. וגם לשון ביניהם שכתבו אינו מובן דבין פטפוט לפטפוט אין כאן מגע ולא אויר ומה טומאה שייך שם. גם עיקר פי' זה של הר"ש והרב במשנתינו אין לו ביאור כלל דמה שאלה היא זו כיצד משערין הלא יכול למדוד באצבעו וכמ"ש תויו"ט. ופי' הרמב"ם לפמ"ש תויו"ט דעיקר השיעור הוא לפי רוחב הכנה ולומר ששיעור שלש אצבעות אינם בצמצום אלא אפי' פחות מעט או יותר מעט לפי רוחב הכנה וז"ש הרמב"ם שאין מדקדקין בהם כו' ואינו נראה כלל דא"כ עדיין לא ידענו מעט זה מה הוא אם אצבע או חצי אצבע או שליש. והרמב"ם שכתב אין מדקדקין בשיעורים אלו לא נתכוין מעולם לומר דה"ה פחות או יתר וחלילה לומר כן שכל דברי חכמים הם בדקדוק הרבה אבל כוונתו לענין אחר וכדפי' במתני' דלעיל:

ובעיקר פי' משנתינו נ"ל שבחנם נדחקו רז"ל בה. והדברים כפשוטן שאם נגעו טהרות בפטפוטו וניטלו הטהרות משם לאחר מגען. וכשיבא למדוד לידע אם נגעו למטה מג' אצבעות או למעלה לא יוכל לכוון בצמצום מקום מגען אם הוא משהו למעלה או משהו למטה וכל אדם טועה משהו והיינו דקאמר כיצד משערין אותן. ואמר נותן הכנה ביניהם וביניהן היינו בין מקום שכלה שיעור ג' אצבעות ובין מה שחוץ לג' באותו מקום המצומצם נותן שם כנה. וכנה היינו משקולת קטן או מדה קטנה כמ"ש מהר"ם רפ"ח דאהלות. וכל דבר קטן המיוחד לסימן נקרא כנה. ועצה טובה היא שמדביק שם מעט טיט או שאר דבר לסימן מקום כלות ג' אצבעות ובזה יוכל היטב לידע אם נגעו הטהרות חוצה לו או לפנים הימנו:

פרק ח

משנה א

התנור שדצצו. הטעם דלא מהני מחיצה בתנור לפי שאין דרך לעשות מחיצה בכלי חרס כדאמר בסוף עתני' שאין חולקין כ"ח וכ"כ הרמב"ם בחבורו פי ד ונראה דוקא לאחר שנגמר הכלי אין דרך לחלקו במחיצה. אבל בתחלת מלאכתו כשחלקו האומן הוי מחיצה וחוצץ דהא לקמן מ"ז אמר דהקרץ שבינתים חוצץ בבית שאור וה"נ בפרק ב מ"ז בטבלא מלאה קערות וקלמרין המתואמות. אלא התם שבאו חלוקין מבית האומן ונראה שלזה נתכוין הרמב"ם בחבורו ספי"ב כשהעתיק דין טבלא מלאה קערות כתב שהקערות דבוקין בה בתחלת מעשי' ע"כ וניחא השתא דתני פלוגתא בכוורת פקוקה דנהי דמחיצה אין מצלת בכ"ח שאין דרכו בכך. אבל ודאי דרכו של תנור להעמיד שם כלי והילכך ס"ל לר"א דבכוורת טמא והא דיליף לה ר"א בק"ו ממת. לאו מכח ק"ו הוה טעמי' דא"כ ליקשי נמי לנפשי' לענין מחיצה דמודה ר"א דלא מהני ואמאי הא ק"ו הוא ממת. אלא ה"ק כיון דכוורת דרך להעמיד בתנור אין לנו מעם שלא יציל דאפי' במת מציל. וחכמים סברי כיון דמחיצה אינה מצלת גם כוורת אינה מצלת דלא פלוג רבנן. א"נ גזירה כוורת אטו מחיצה. (אבל מדברי התוס' דזבחים שהביא תויו"ט נראה דטעמא דר"א משום דכוורת יש לה ארבעה מחיצות ודמי' לכלי וקשיא לי דלדבריהם לא מהני נקב בכלי לר"א ולעולם מציל משום תוך תוכו ואמאי לא פליג ר"א במתני' דלקמן גבי ניקבו. ולמאי דפי' ניחא דבניקבו מודה ר"א דל"ה תוך תוכו אלא הכא משום מחיצה מציל ונ"מ היכי דל"ש מחיצה לא מציל בניקבו וכגון שהפנימי אינו חולק את החיצון משפתו עד קרקעותו דלא הוי מחיצה וכל חצצו דהכא היינו משפתו עד שוליו וכ"כ הרמב"ם בחבורו בהדיא) בנסרים או ביריעות. ה"ה במחיצה של טיט ואבנים ומשום דגבי בית שחצצו בפט"ו דאהלות תני נסרים ויריעות לרבותא דאפי' מחיצה קלה חוצצת נקט כמי הכא. ולמאי דפי' לעיל דמתני' מיירי דווקא שלא נעשית מחיצה זו בתחלת עשייתו ניחא דתני נסרים ויריעות שאין דרך לחלוק התנור במחיצות כאלו שאין עומדין בפני האור ובודאי לא נעשה כך בבית האומן שעשאו לשם תנור. אבל בעה"ב חלקו להשתמש בו שום תשמיש אחר:

או ביריעות צ"ל דמיירי בתנור שמחובר לקרקע והיריעות קבען בתנור בטיט או במסמרים דהשתא אין היריעות מקבלין טומאה דמחובר לקרקע הן וכן צ"ל גבי בית שחצצו במס' אהלות אבל אי לא חברן תיפוק לי' דאין חוצצין כיון שנטמאו ואין טמא חוצץ. ומיהו הכא אפי' אינם מחובר איכא לאוקמי וכגון שהשרץ הוא באויר ולא נגע

ביריעות דמאויר אין מיטמאין דאין כלי מיטמא מאויר כ"ח הלכך אי לאו שאין חולקין כ"ח חצצו:

ור"א מטהר. ואע"ג דהכוורת פחותה לא אמרינן דדרך הפחת יוצאה הטומאה מזה לזה. דכיון שהכוורת חוצץ חשיבי כשני כלים ואין הטומאה יוצאת מזה לזה דאין עירוב אוירים מועיל בכ"ח כדלקמן מ"ג:

משנה ב

השרץ בתוכה התנור טהור. פי' הרב ובפיהן למעלה מן התנור דאי כולה משוקעת כחד תוך דמי ע"כ. וכ"ה בתוספתא. ולכאורה נראה דהטעם בזה הוא מדכתיב אשר יפול אל תוכו וכשפי הפנימי למעלה ונפל שם שרץ הרי לא ראה השרץ אויר החיצון מעולם. וכן אם הם שוין. אבל כשפנימי שקוע הרי כבר הי' שרץ באויר החיצון בשעת נפילתו קודם שהגיע לשפת הפנימי. ומיהו טעם זה לא שייך אלא אם קדם הכלי להיות בתנור קידם נפילת השרץ לתוכו. אבל אם קדם השרץ ונפל לכלי ואח"כ הכניס הכלי עם השרץ לתנור והוא כולו שקוע בתוכו והרי לא ראה השרץ אויר החיצון ומשמע דבכה"ג נמי הכל טמא דהא לא חילקו ואין לומר דמשום שהוא שקוע נתערבו האוירים. דהא לקמן מוכח דלא שייך עירוב אוירים בכ"ח. אלא נראה שכל שהפנימי שקוע בטל אגב החיצון וכאלו אין כאן אלא אויר החיצון לבד. ומצינו סברא זו במתני' פ"ו דפרה מ"ג המקדש בשוקת והטפי בתוכו אע"פ שפיו צר כל שהו המים שבתוכו מקודשין. וטעמא משום שהוא שקוע כולו בתוכו. דאלו לא הי' שקוע לא הוי חבור לשוקת אא"כ הי' בפי הטפי כשפופרת הנוד. אבל כשהוא שקוע חשיב חבור למי השוקת בכ"ש דבטל אגבו והארכנו להוכיח עוד סברא זו בפ"ו דמקוואות מ"ב ונראה שמה שהוצרכו כאן בתוספתא ללמדינו דאם כולו שקוע אינו מציל. ע"כ בקדם השרץ לכלי ואח"כ הכניסו לתנור אצטריך. דאלו קדם הכלי לתנור מלתא דפשיטא שכבר נטמא התנור קודם שהגיע לתוך תוכו ומאי קמ"ל. אלא בקדם השרץ איצטריך ולאשמועי' דכולו שקוע כחד תוך. דבטל אגבו. גם הרמב"ם בחבורו פי"ד אסברה לה בקדם השרץ. (ונראה דז"ש פיהן למעלה לאו דוקא דה"ה אם הפנימי כפוי ופיו בתוך החיצון ושוליו למעלה משפת החיצון מציל על משקה טופח שבתוכו דכיון שאינו שקוע כולו לא בטל אגב החיצון ותוך תוכו הוי אבל הרא"ש כתב במתני' דלקמן דבכה"ג אינו מציל ואיני יודע מנין לו זה ומה שדקדק כן מלשון מתני' דלקמן דקתני שבשולי חביות טהור אינו מוכרח כדפי' לקמן) ניקבו פשטא דמתני' משמע דארישא קאי אחמת וכפישה וכוורת. וידוע דסתם חמת בכולה סדר טהרות הוא של עור. וסתם כוורת וקופה הם של עץ או של גמי. וכלי עץ ועור אין

שיעורן לטהרה במוציא זית והם יש להן שיעורים אחרים לקמן פי"ז ואפ"ה תני הכא לענין שאין מצילין מיד כ"ח העשוי לאוכלין שיעורו בזתים משום דשיעור הצלה אין תלוי בשיעור טהרה. אלא שיעור הצלה דכל חד בתר תשמישו המיוחד לו תלי שאם בטל מתשמישו אעפ"י שעדיין חזי לקבולי טומאה מ"מ אינו מציל מיד כ"ח וזהו שיטת הראב"ד בהשגות פי"ד מה"כ דין ט' ובהכי א"ש לישנא דמתני' דקתני היתה שלימה וכן הקופה וכן החמת. דלמאי צריך למיתני וכן הקופה וכן החמת. אלא לאשמועי' דאעפ"י דלענין טומאה שיעוריהן חלוקין זה מזה כדלקמן רפי"ז. הכא לענין הצלה בניקבו כולם שוין. ומשמע לפ"ז דכ"ש אם ניקבו נקב המטהר פשיטא דשוב אין מציל מיד כ"ח. והא דתניא בתוספתא הביאה הר"ש לקמן מ"ה החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלי מצילין באוהל השרץ התם מיירי אם מירח הנקב ומצילין מדין צ"פ והכי מפרש לה הר"ש והרא"ש לקמן ספ"ט. והרמב"ם נראה דמפרש לה כשלא מירח אלא שהפחת היא חוצה לשפת הכלי שהם בתוכן וכמ"ש דין זה בפי"ד מה"כ דין י"ב. ונ"ל דהא דתני בתוספתא דחמת במוציא רמון בטל מתורת כלי משום דתנא דתוספת' ס"ל דלענין טומאה נמי חמת שיעורה במוציא רמון וכדאשכחן בברייתא דחולין ד' קל"ח דפליגי בה תנאי חמת שתפרה ונקרעה שיעורה במוציא רמון ראב"י אומר בפקעיות של שתי. ומיהו תנא דמתני' סתם לן בפי"ז מ"ב כראב"י וכן פסק הרמב"ם בפ"ז דין ו'. ולכך צ"ע שהעתיק בפי"ד שיעור מוציא רמון גבי חמת. וגם צ"ע בזה על התוס' בפ' במה אשה סוף דנ"ח ורש"י בפ' הקומץ דל"ז שתפסו בפשיטות שיעור מוציא רמון לחמת דלא כסתם מתני' ונחזור לפי' משנתינו דפשטא משמע דשיעור נקב לענין הצלה מאויר כ"ח אינו כשיעור נקב של טהרה וכמ"ש הראב"ד. ודלא כהרב שפי' כאן דנקב זה מטהר מטומאתו. אבל הרמב"ם כ' שם היתה הכוורת או הקופה או החמת נקובין אין מצילין וכמה יהא בנקב אם הי' בכלי שטף במוציא זית ואם הי' בכ"ח העשוי לאוכלין שיעורו בזתים. והעשוי למשקין שיעורו בכונס משקה ע"כ סובר דשיעורין דמתני' בכלי חרס הם ובכ"ח שיעור הצלתן כשיעור טהרתן. אבל כלי שטף לא תלי בשיעור טהרה וכולם במוציא זית אין מצילין ובכ"מ לא כתב מנין לו לרבינו חילוק זה אלא כ' שדעת רבינו דשיעורין דמתני' הן בכלי חרס אבל כלי שטף שיעורן בכאן כשיעורן לקבל טומאה. וכל נקב המוציאו מתורת כלי הרי היא כשבר כלי ואינו מציל בצ"פ ע"כ. ושותא דמרן ז"ל לא ידענא דלא מצינו שיעור מוציא זית בכלי שטף לבטל מתורת כלי לטומאה אלא בקנקנים הקטנים שאין יכולין לקבל רמונים בפי"ז מ"ד. וראיתי שדברי רבינו הם מהת"כ דהתם

קתני בכ"ח בכונס משקה ובכלי שטף כמוציא זית. ומ"מ דברי הכ"מ לענין צ"פ תמוהים הם וכתבנו מזה לקמן ספ"ט:

שיעורו בזתים. שאם הנקב כמוציא זית אינו מציל ומתני' דלעיל בכוורת פחותה היינו נמי במוציא זית. ולעיל כתבנו דאפי' לר"א דפליג התם דאפי' פחותה מצלת היינו בתורת מחיצה מצלת ולא משום תוך תוכו דכיון דלאו כלי היא לא חשוב תוך תוכו. ונ"מ דאם אינה חוצצת כל התנור משפתו עד שוליו לאו מחיצה היא ומודה ר"א:

משנה ג

סרידה.פי' הרב כמין עריבה שאין לה בית קבול ורמב"ם אומר שהוא לוח של חרס וכו' עכ"ל. ומשמע דלשני הפירושים אין לסרידה זו בית קבול. ולפ"ז קשה הא דמפרש אח"כ דגפיים הם אזנים ולפי שאין לה אזנים אינה כלי. ותיפוק לי' דאפילו יש לה אזנים אינה כלי כיון שאין לה תוך ובאמת עירוב פירושים כתב דהר"ש וכן הרמב"ם לא פירשו גפיים שהם אזנים אלא למחיצות קרי אגפים דכיון שאין לה מחיצות לא חשוב תוך. אלא שהר"ש הביא עוד פי' הערוך שמפרש סרידה היא עריבה שהנחתום לש בה ומשמע דיש לה בית קבול כדרך העריבות והוא מפרש גפיים הם אזנים. גם מ"ש הרב כמין עריבה שאין לה בית קבול אין לשונו מתוקן כיון שאין לה בית קבול האיך היא כמין עריבה. והר"ש והרא"ש לא כתבו כמין עריבה. גם מ"ש בשם הרמב"ם שהוא לוח של חרס. בדברי הרמב"ם אין כתוב של חרס. אע"פ שבפ"ט מ"ז כתב שהיא של חרס כאן צ"ל שאינה של חרס דכיון שהוא לוח פשוט האיך נשקע ונכפף להיות מקצתו בתוך התנור וקצתו למעלה משפתו. ונראה שבכאן מפרש סבכה ממש של בגד או של עור ואין לה בית קבול. וזו היא ג"כ שכתב בחבורו פי"ד דין י"ג עור פשוט וכיוצא בו שהי' שקוע לאויר כ"ח או לאויר התנור אינו מציל וכו' שאין מציל מיד כ"ח אלא כלי שיש לו תוך כגון הסל והקופה ע"כ. והכ"מ לא הראה מקום ע"ז ונ"ל דמתני' דהכא היא וגם לפי פי' הר"ש צ"ל כן שסרידה זו היא ממין עץ רך שנכפף מקצתו ונשקע בתנור או אפשר דגם לדידי' הוא של עור וכן מפרש הר"ש עצמו בפי"ב דאהלות מ"ב דסרידה של עור או של גמי (ובתוספתא תני לה בסגוס ורדיד) ולכל הפירושי' שמעינן דפירושא דמתני' היא שסרידה זו מקצתה חוץ לתנור ומקצתה שקוע וכ"כ הר"ש והרא"ש בהדיא ששפתה למעלה משפת התנור ואם היתה כלי היתה מצלת אלא לפי שאין לה גפיים אינה מצלת ושוקעת לתוכו דמתני' היינו מקצתה שוקעת ודברי תיו"ט בשוקעת תמוהים דפיות שוות מאן דכר שמי' הכא ונתונה למטה מנחושתו:

בענין שאם אופה את הבצק אינו נוגע לאויר החבית כדתני ר"פ דלקמן:

היתה כפוי'. נראה דמבבא דרישא לא שמעינן אלא דעירוב אוירים לאו כלום הוא כשאין השרץ מכוון נגד אויר של כלי השני דהתם השרץ מונח ברצפת התנור מן הצד שלא כנגד הגומא שהחבית שם. והכא קמ"ל. דאפי' השרץ מכוון כנגד אויר החבית שהרי החבית כפוי' ע"פ כל התנור אפ"ה טהור ובהכי ניחא הא דתני משק' טופח שבשולי החבית ולא קתני משק' טופח שבחבית סתם משום דסתם חביות צרות למעלה לצד פיתן ולמטה לצד השולים ורחבות באמצען וכמין בטן בולט באמצען מבחוץ כמ"ש הר"ש והרב בספ"ט דאהלות. ולפ"ז אפשר שהחבית שכפוי' ע"פ התנור הבטן הבולט הוא חוץ מאוירו של תנור אבל שולי החבית לעולם הם כנגד אוירו של תנור וקמ"ל דאפי' שבשולי החבית (שבשוליו) טהור אעפ"י שמכוון כנגד השרץ וכ"ש שבדופנותי' וכ"כ הרמב"ם בחבורו אפי' משקה שבשולי החבית טהור ע"כ. אבל הרא"ש כתב דקשה אמאי נקט שבשולי החבית וכתב דאם נפרש שחבית זו פיה בתוך אויר התנור דהשתא אם היו משקין דבוקין בדפנותי' מה שנכנס מן המשקה הדבוק לחבית בתנור נטמא וטימא החבית והמשקה שבשולי חבית אלא הכא מיירי שאין שם משקה דבוק בדפנות כלל אלא בשולי' והם טהורים עכ"ד ולע"ד בחנם דחק דבשולי החבית נקט לרבותא וכדפי'. וגם בעיקר הדין דס"ל להרא"ש דאם פי החבית בתנור ושולי' לחוץ נטמא מה שבתוך התנור לא ידעתי טעם לדבר דכל שאין החבית כולה שקועה בתנור תוך תוכו הוי ואין חילוק בין שפתה למעלה משפת התנור או שולי' למעלה כדפי' במתני' דלעיל. אלא שראיתי שהר"ש ז"ל הביא תוספתא חבית שהיא נתונה ע"פ התנור ופיה לצד התנור ושול' לצד התנור. (ופי' הר"ש דהאי לצד היינו חוץ שפיה ושוליה הכל חוץ לתנור) השרץ בתוכה התנור טהור. השרץ בתנור מה שבתוכה טהור. היתה דופנה מעובה לתוכו שרץ בתוכה התנור טמא. שרץ בתנור מה שבתוכה טמא ע"כ ופי' הר"ש היתה דופנה מעובה לתוכו מעט מפיה לתוך התנור וכשהשרץ בתנור מה שבתוכה טמא היינו האוכלין שבפי' שבתוך התנור עכ"ד. וזה כשיטת הרא"ש. אבל לא הבנתי מנ"ל דהיתה דופנה מעובה היינו מקצת דופנה ומעט מפי'. דילמא בכולו שקוע מיירי ועיקר דינא דשקוע קמ"ל דאם הוא שקוע לא הוי תוך תוכו. ונראה דהר"ש מפרש דחבית שהיא נתונה ע"פ התנור היינו כפוי' דמתני' והשתא לא ניחא לפרש דהיתה דופנה מעובה היינו כולה שוקע' דמאי אירי' דתני לה בכפוי' הא אפי' ביושבת כדרכ' שייך דין זה וע"כ צ"ל דמקצתה שקוע וביושבת כדרכ' ששפתה למעלה משפת התנור הוי תוך תוכו וטהור אבל בכפוי' ושולי' למעלה לא הוה תוך תוכו וטמא מה שבתוך התנור כך נראה בכוונת הר"ש ז"ל:

ולולא שאיני כדאי לדבר נגד מלכים הי' נ"ל דאדרבה תוספתא לאו בכפוי' מיירי דנתונה לא משמע כפוי'. ועוד אי בכפוי' אמאי תני פיה לחוץ ושולי' לחוץ. פשיטא כיון דפי' לחוץ ממילא שולי' לחוץ ולמה לי' למיתני'. ועוד היתה דופנה מעובה אמאי לא תני היתה פיה מעובה ואמאי שני הכא מלישנא דרישא דהתם תני פיה והכא קרי לה דופנה. אלא דתוספת' מיירי בין ביושבת כדרכה ובין בכפוי' והיינו דתני פיה לחוץ ושולי' לחוץ דאם יושבת כדרכה בפיה לחוץ הוי תוך תוכו. וכן בכפוי' אם שוליה לחוץ ג"כ תוך תוכו היא ופיה ושולי' או או קאמר והיתה דופנה מעובה לתוכו אתרווייהו קאמר דאם כל דפנותי' שקועות לא הוה תוך תוכו ועיקר דין שקוע קתני וא"כ אדרבה מוכח מתוספתא זו דשולי' למעל' משפת התנור הוה תוך תוכו כמו שפתה למעלה:

משקה טופח:

הרב כ' ע"מ להטפיח משמע שסובר דבפחות מכדי להטפיח אינו מקבל טומאה וכן משמע מדבריו רפ"ג וספ"ח דטהרות. ומדברי הר"ש ספ"ק דטהרות נראה כמסתפק בזה. והרמב"ם בפירושו כאן וברפ"ג דטהרות ולקמן ספ"י נראה דס"ל דטופח לחוד מקבל טומאה וכ"נ מדבריו בחבורו פ"ד מהט"א שכתב המשקין מתטמאין בכ"ש ומטמאין בכ"ש. וכסברא זו נראה ממשנה ו' פ"ד דעדיות:

משנה ד

שאין כ"ח מטמא כלים. כלי חרס לאו דווקא נקט הכא דאפילו שאר כלי שנטמא מן השרץ נעשה ראשון ואין מטמא כלים. אלא דקרא בכ"ח משתעי. ועוד משום סיפא הי' בה משקה נטמא דבשאר כלי לא נטמא המשקה כיון שאין הטומאה נוגעת במשקה ובכ"ח נטמא מאוירו. ויותר נראה דסירכא דפ"ח דפרה מ"ו נקט הכא וה"ק הקדרה טהורה שאין ראשון מטמא כלי. ואפי' הי' שם כזית מן המת טהור שאין כ"ח נעשה אב לעולם ואין מטמא כלים וכולה מתני' דהכא תני לה נמי התם במס' פרה לענין כל הטומאות:

היה בה משקה טופח:

הו"מ למיתני הכא היו בה משקין סתמא ולחנם נקט טופח (וי"ל איידי דמתני' דלעיל דתני טופח דמשקה מתטמא בכ"ש תני נמי הכא דמטמא אחרים בכ"ש. ומיהו להרב שסובר להטפיח בעי' אין כאן חידוש) ויש לפרש דהי' בה משקה טופח היינו בגבה ולא בתוכה ובגבה א"א אלא בטופח וקמ"ל דמשקה מטמא כ"ח מגבו אעפ"י שאין המת והשרץ מטמאין אותו וכשטת הרמב"ם שכתבנו בפרק ב והיינו דקתני ה"ז אומר מטמאיך לא טמאוני שהשרץ אין מטמא כ"ח מגבו. וניחא דקתני קדרה שהיתה נתונה בתוך התנור, ולא תני כלים הנתונין סתם אלא לאשמועי' דכ"ח מקבל טומאת משקין

מגבו. וניחא נמי הא דתני להך מתני' הכא אע"ג דתנינא חדא זימנא במס' פרה אלא דהכא קתני קדר' וטופח דלא תני התם.

משנה ה

ונפל לאויר התנור טהור, פי' הרב דטומאה בלועה לא מטמא הא דטומאה בלועה לא מטמא תנינא לה בסוף מקוואות. והכא אתי לאשמועי' דלא תימא דבלוע לא מטמא במגע דבית הסתרים היא אבל באויר התנור מטמאו קמ"ל ואע"ג דמהתם שמעי' נמי דבלע טבעת טמאה אוכל בתרומה ולא נטמא האדם מחמת משא הטבעת דלענין משא לא שייך בית הסתרים וממילא שמעי' דה"ה לאויר דלא מטמא ניחא לי' לאשמועי' בהדיא לענין אויר דלא נימא במשא הוא דלא מטמא כיון דלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא כדתנן פ"ט דחולין מ"ח. ועוד י"ל דהכא קמ"ל עיקר דין בליעה שאינו נקרא בלוע אא"כ בתוך בעל חי. ובמת לא חשוב בלוע. והטעם בזה דכל שיכול להוציאו ממקום בליעתו אין זה בלוע אלא כמטמינו בתיבה ותרנגול חי אין דרך לשוחטו להוציא את הבלוע בו דאדרבה ניחא לי' בפטומי' חשיב כאלו אין יכול להוציאו אבל במת הרי יכול להוציאו וכן עובר במעי אשה אין יכול להוציאו וכן בלע טבעת דסוף מקוואות (והיינו טעמא כמי דאינו מציל הבלוע אא"כ בלוע במעיו אבל כשהם בתוך פיו לא כדלקמן מ"י משום שיכול להוציאו) ועוד כתבנו מזה בפ"ט:

ואם מת טמא:

דווקא התנור טמא שהטומאה באוירו. אבל נגע התרנגול בככר של תרומה טהור דהא בשרץ לא נגע כדלקמן פ"ט מ"ו. ומיהו אם חשב על התרנגול לאכילת אדם הוא עצמו מטמא את התרומה דנבלת עוף טהור צריך מחשבה כדתנן רפ"ק דטהרות:

הפת שבתוכו שני' פי' הרב ולא חזינן לתנור כמאן דמלי טומאה כו' פי' דלא אמרי' מה שהתורה אמרה שכ"ח נטמא מאויר היינו משום שרואין השרץ כאלו ממלא את כל התנור. דא"כ הכלים שבתוכו נמי הי' להם ליטמא מחמת השרץ. ורחמנא אמר מכל האוכל ולא כלי. וע"כ הטעם הוא משום דכל שיש באוירו של כ"ח הוה כנוגע בעצמו. והרי השרץ שבאויר התנור כנוגע בתנור. אבל לא אמרי' דהשרץ שבתנור הוה נמי כנוגע בכלים שבתנור. כיון שאין השרץ באוירן של כלים והא דאמרי' לעיל במ"ב דכלי השקוע כולו בתנור כחד תוך דמי היינו דאותו שהוא שקוע בטל לגבי החיצון דהפנימי כמאן דלית לי' אויר דמי. והילכך ה"נ אין השרץ באויר הפנימי ולא חשיב כנוגע בהן אלא כנוגע בתנור ואתי התנור ומטמא לפת להיות שני'. ולמדנו מזה שאם נפל ככר טמא

ראשון לאויר התנור אינו מטמא אפי' להפת שבתנור דהא לא הוה כנוגע בפת אלא כנוגע בתנור ואין ראשון מטמא כלים. ומיהו משקין בכה"ג מטמאין לתנור מדרבנן:

משנה ו

בית שאור הא דנקט בית שאור ולא תני כלי חרס סתמא אפשר דבית שאור שלהם דרכו להיות חלוק במחיצה באמצעו מבית האומן והוא הקרץ שבינתים. ולמאי דפי' לקמן גבי הי' בו פ"ט דזהו דווקא בבית שאור ניחא. מוקף צמיד פתיל דצ"פ מציל בכ"ח כדרך שמציל באוהל המת וילפינן לה מדכתיב מכל האוכל ולא כל האוכל פרט למוקף צ"פ כמ"ש הרב וכ"ה בת"כ. וא"ת קרא למה לי הא ק"ו הוא אם מציל במת החמור אינו דין שיציל בשרץ. וי"ל דאיכא למימר מה למת שכן מחיצה מצלת כדלעיל בר"פ:

ונתון לתוך התנור. וכולו שקוע בתנור דלאו תוך תוכו הוא ולכך התנור טמא והיקף צ"פ לא מהני דאין צ"פ לטומאה כמ"ש הרב. ודין זה שאין צ"פ לטומאה פשוט הוא במס' אהלות בכמה דוכתי' ובגמ' בפ' בהמה המקשה דע"א יליף לה מדקיי"ל טומאה רצוצה בוקעת ועולה אע"פ שכולה טמונה בתוך הקרקע ואם בליעת קרקע אינה מצלת כ"ש בליעת כלי כן פירש"י שם. וצ"ע דלענין טהרה נמי כלי עדיף מקרקע דצ"פ בכלי מציל על טהרות שבתוכו וקרקע אינו מציל דהא אוכלין שגבלן בטיט אין הטיט מצילן כמ"ש הרב בספ"ט וגמ' ערוכה היא בפ"ק דזבחים ד"ג. וקיי"ל נמי דקרקע של בית כמוהו עד התהום בפט"ו דאהלות מ"ה. ואי הוה אמרי' דההיא דפ' בהמה המקשה בטומאה רצוצה אפי' יש במקומה טפח קרי לה רצוצה ומשום דבסתימה מכל צד איירי דהויא כרצוצה ובוקעת. הוה ניחא דהא דאוכלין שגבלן בטיט לא מהני דוקא שאין שם טפח. וכן הא דקרקע של הבית כמוהו דוקא כשאין שם טפח אבל יש שם טפח מצילין על הטהרות. והשתא מייתי שפיר דמוכח דאין צ"פ לטומאה דאפי' במקום שמציל על הטהרות אין מציל על הטומאה. ולפ"ז משמע דטומאה סתומה בוקעת אף לטמא באוהל. (וכ"כ הכ"מ בפ"ז מט"מ דין ד' שכ"ד הרמב"ם) אבל לא משמע כן גבי קבר סתום רפ"ז דאהלות. ובמס' אהלות יש להאריך בזה:

השאור טהור. אע"ג דבית השאור נטמא מן השרץ לא אמרינן דהכלי הדר ומטמא לשאור דהכא הכלי עצמו לא נטמא אלא אותו חלק שבו השרץ ולא החלק שבו השאור דתוכו של זה הוי גבו של חבירו ואין כ"ח מיטמא מגבו כדלעיל פרק ב מ"ז:

אם יש שם פ"ט הכל טמא:

קשה דבספ"ט תנן העשוי לאוכלין שיעורו בזתים והכא למה לי פ"ט במוציא זית נמי הא בעי מירוח ואם לא מירח הכל טמא ולמאי דפי' שם דהתם דווקא בניקבו בידי אדם אבל

ניקבו מאליהן בעי נקב גדול הכא דמיירי בניקב מאליו כמ"ש תיו"ט בשם מהר"ם בעי פ"ט גבי בית שאור כדאשכחן שם בפ"ט שיש שיעורין חלוקים יש ששיעור נקב שלו במלא פי מרדע ויש במלא כוש ויש במלא מיצה וא"כ י"ל דבית שאור שיעורו בטפח והשתא ניחא דנקט הכא בית שאור דווקא. ועוד כתבנו מזה בספ"ט ודברי ס' משנת חכמים בכאן תמוהים ולקמן פי' בפ"ט. הכל טמא פי' הרב דאטומא' מת קאי. ונראה דלפי פירושו שמפרש שאם הי' שם פ"ט שנפרץ המחיצה ע"כ צ"ל דאטמא מת קאי אבל לפי' הר"ש שנפרץ הצ"פ עצמו בפ"ט והוה כאלו אין כאן צ"פ בבית השאור וא"כ אפי' בשרץ הכל טמא:

כיון שכולו שקוע בתנור הוה הכל בתוכו של תנור ולא כדמשמע בתיו"ט דאף להר"ש קאי אטמא. מת לחוד. ומ"ש בהגהת פי' הרא"ש דאפילו נפרץ המחיצה הכל טמא אף בשרץ כמו בכוורת פחותה דר"פ ע"כ לא דק דכוורת אינו נידון כמחיצה שאין חולקין כ"ח וכולה חד אויר היא. אבל קרץ דהכא מחיצה מעלייתא היא שבא כך מבית האומן מתחלתו וכן הביא שם בהגה"ה בשם הר"ר מנחם. וא"כ אפי' נפרץ עירוב אוירים בעלמא היא ואינו מטמא בשרץ:

משנה ז

ואם הי' באויר. הרב פי' באויר שלא תחת האוהל וכ"כ הר"ש. והרמב"ם מפרש באויר העין ולשון המשנה לפירושו צ"ע דקתני ואם הי' באויר משמע שבא לחלק בין מגע לאויר ומה חילוק יש הא אפי' כזית מן המת נוגע בעין ג"כ הכל טהור דאין זה תוכו של תנור וכ"ח אין מיטמא מגבו. ובאמת בחבורו שינה לשון המשנה ולא כתב ואם הי' באויר אלא כ' השרץ שנמצא בעין טהור וכן אם נמצא באויר העין טהור ואפי' הי' שם כזית מן המת טהור ע"כ וצ"ע מי דחקו להוציא המשנה ממשמעה. ולכאורה הי' נראה דקשיא לי' אי באויר היינו שלא תחת האוהל ומשמע דאלו תחת האוהל טמא שהאוהל מביא הטומאה לכל הבית. ואמאי כיון שאין בעין פ"ט הוה טומאה רצוצה ואינה בוקעת אלא כנגדה ואין טמא אלא כנגדו אבל במס' אהלות פ"ו מ"ה ורפ"ז הוכחנו שטומאה רצוצה ויש אוהל ע"ג הרצוצה האוהל כולו טמא וכך הם דברי הרמב"ם עצמו ספ"ז מהט"מ אלא שהראב"ד חולק בזה. וא"כ דברי הרמב"ם כאן לפי שיטתו שם צ"ע. ונראה שמכאן ראי' לאותו סברא שרצוצה תחת האוהל כל האוהל טמא וזהו שיטת הר"ש והרב כאן:

ואם הי' שם פ"ט הכל טמא. מה שהקשה תויו"ט מי מביא טומאה לתנור כיון שאין עליו אוהל לאו קושיא היא דדוקא לענין טומאת מת בעלמא תלי באהל שאם אין אהל ע"ג הטומאה אין מטמא אלא כנגדה אבל בכ"ח דמשנפל טומאה באוירו נטמא אפי' אין

שם אוהל ממילא הכא כיון שפתוח לתנור טפח מביא אהל העין טומאה לאויר הכלי ונטמא אע"ג דבשרץ כה"ג אין מועיל עירוב אוירים כדאמרי' במתני' דלעיל. במת דהאהל ממשיך הטומאה בכה"ג לאוהל הסמוך לו וה"ה לאויר כ"ח דאויר כ"ח אפי' אין שם אוהל הוי כמו אוהל:

משנה ח

נמצא מקום הנחת העצים. הרב פי' דפליגי בעובי דופני הכירה אי נחשב כלפנים. ואינו מיושב מ"ט יהא נחשב כלפנים כיון דגבו הוא. ומתוך פי' הרא"ש נראה דבכירה שרחבה מלמטה הרבה בצד שולי' ושם הוא מקום הנחת העצים. והולכת ומתקצרת למעלה ולא נשאר בצד שפתה רק שיעור חלל הקדרה ששופתין על אותו החלל ופליגי אם נמצא שרץ למטה בתוכו של הרחב שלא כנגד פיה. דר"י מטמא כל הכירה אף תוכו של הקצר דאעפ"י שבטן הרחב הבולט לחוץ מפסיק בין אויר זה לאויר זה ולעיל בפירקין אמרי' דעירוב אוירים אינו מטמא. וה"נ אין השרץ בתוכו של הקצר ואפי' למטה מתערבים האוירים יש לטהר. שאני הכא דכלי א' הוא כולו וכחד תוך דמי והילכך מן השפה החיצונה ולפנים טמא. ושפה חיצונה היינו מקום הרחב הבולט לחוץ אם נמצא שם שרץ בתוכו הוי כאלו הוא בתוכו של הקצר וכולו טמא. וחכ"א דאינו מטמא את הקצר אלא אם נמצא ברחב כנגד חללו של קצר והיינו מן השפה הפנימית ולפנים ושפה הפנימית הוא דופן של הקצר משם ולפנים הוא תוכו של הקצר. אבל שלא כנגד חללו של קצר. הקצר טהור כיון שאינו באוירו ואפי' הדרי וערבי האוירים עירוב אוירים לאו כלים הוא ואפי' בכלי אחד כיון שהבטן מפסיק חשיב כשני כלים. ופשוט דלא פליגי אלא אי נטמא חלק הקצר מטומאת הרחב. אבל הרחב עצמו פשיטא דטמא שהשרץ בתוכו. ונראה דמקום הנחת עצים יש שם פתח לחוץ שדרך שם מכניסין העצים דאל"כ אלא שאין שם פתח אלא בשפת הכירה כבר נטמאת הכירה שנפל השרץ שם דרך פיה. וא"ת חכמים דמטהרי הכא ומ"ש מבית הפך ובית התבלין שבכירה בפ"ה דלר"מ מטמאין במגע ולא באויר והכא משמע דמטהרי לגמרי והא בית העצים נמי חשיב יד כבית הפך. ואין לומר דחכמים דהכא כר"ש דהתם. דהא הכא קיי"ל דהלכה כחכמים והתם הלכה כר"מ. ונראה דהיינו דאמר בתוספתא בסיפא דמתני' אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים בין במגע ובין באויר. ומן הסתימה לחוץ מטמא במגע ולא באויר. דאכולה מתני' קאי דהא דלחכמים אין טמא אלא מן השפה הפנימית ולפנים. והיינו נמי מן הסתימה ולפנים. דוקא לענין אויר דלא נטמא הקצר מאוירו של רחב. אבל במגעו נטמא זה מזה והיינו כר"מ דבית הפך. ומיהו ר"י ס"ל דהכא דהאוירים מתערבים חמור טפי מבית הפך ונטמא

זה מאוירו של זה. כך נ"ל ברור בפי' משנה זו. ויש לתמוה על הרמב"ם בחבורו פי"ג שהעתיק דברי חכמים בסתם שאין טמא אלא מן השפה הפנימית ולפנים. ולא פי' דלענין מגע אף מן הסתימה ולחוץ טמא כדמפרש בתוספתא ומוכרח הוא כדפי'. ר' יוסי אומר מכנגד שפיתת הקדרה. נראה דר' יוסי מחמיר טפי מחכמים דלחכמים אין טמא אלא כנגד חללו של קצר. ולר' יוסי אף מחלל ולחוץ כל מקום שנוגעת הקדרה ונסמכת על כותלי הכירה מכאן ומכאן חשוב כמו חללו. אבל הרב כ' דכנגד שפיתה מקום שמתחיל לסתום אויר הכירה וכ"כ הר"ש וכתב תוי"ט דר"י מיקל טפי מדרבנן ע"כ. ואינו מובן דמן השפה הפנימית ולפנים דחכמים היא מקום סתימת הקדרה ממש ועוד דא"כ סתמא דמתני' דקתני בסיפא אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים כר"י אתי' ולא כחכמים:

נמצא מקום ישיבת הבלן. היינו נמי כמו מקום הנחת העצים שיש בכירה למטה מקום רחב בתוכו שמתרחב לחוץ הרבה ויש שם פתח פתוח לחוץ שנכנס שם הבלן ויושב שם וכשנמצא שרץ שם לא מטמא את חלל הקצר שבכירה למעלה שאין טמא אלא ממקום הסתימה ולפנים כלומר אם נמצא בתוך הרחב נגד חללו של קצר והיינו מן השפה הפנימית ולפנים והוא מקום הסתימה וסתמא כחכמים כדפי' לעיל:

משנה ט

בור שיש בו. **והרמב"ם גורס כור**. ובין כך ובין כך נ"ל דהכא אתי לאשמועי' דהא דטמאה התורה תנור וכיריים המחוברין לקרקע לא תימא דווקא שאין להן תשמיש אחר אלא לבשל ולאפות בהן. אבל אם יש להן עוד תשמיש אחר הרי הן כשאר כל הכלים ובמחובר טהורין. קמ"ל דלא אלא כל שיש לו בית שפיתה הרי הוא תנור וכירה ומיטמא במחובר אפי' הוא משמש ג"כ לענין אחר כמו בור או כור. ותו תנא נמי של עושי זכוכית אפשר שבא לומר דכל בית שפיתה טמא משום כירה אפי' אם שפיתות קדרות שבה אינם לצורך תבשיל לאכילה אלא למלאכה כגון עושי זכוכית שמבשלין בהן חול ואפר ושאר דברים למלאכתן. אף זו נקראת כירה דכל בית שפיתה מיקריא כירה. אבל כבשן של סיידין כו' טהורה הואיל ומלאכתן אינה ע"י שפיתת קדרות. והיינו נמי טעמא דפורנא דבמחובר טהורה לפי שאין תשמישה אלא עם קרקע ואין מעמידין ע"ג לעולם כמ"ש תויו"ט ואם יש לה ליזבז מעמידין קדרות שם על הליזבז והו"ל כשאר כירה. ובחנם נדחק מהר"ם לומר דמיטלטל ע"י הלזבוז:

רי"א אם יש לה אסטגיות. פי' הרב שחייב אדם לומר בלשון רבו וכה"ג מצינו לר"י פרק ב דפרה מ"ה:

משנה י

מגע טמא מת. בטהור נמי הו"מ למיתני שאם היו משקין טמאים בפיו טמאו את התנור ומשקין טהורים נטמאו מן התנור אלא אגב אורחי' קמ"ל דמטמאיך לא טמאוני כו' כמ"ש הרב:

שהיו אוכלין ומשקין. כתב הרב אוכלין כדי תני וכ"כ הר"ש. והרמב"ם סיים דאיידי דסיפא תני לה ע"כ. וקשה כיון דבאמת אוכלין אין מטמאין כלי והיכי תני דטמאוהו ומשום איידי אין לשנות דבר שאינו אמת. ונראה למאי דפי' ספ"ג דט"י דמשקה של טמא לא בעי רצון ואפי' רוקו שלא נעקר ולא הפכו טמא דטומאתו חושבתו א"כ שפיר משכחת לה דאפי' אוכלין מטמאין התנור ע"י הרוק דהרוק שבאוכל חשוב משקה וה"ה אם לא היו אוכלין ולא משקין בתוך פיו מטמא את התנור אם הכניס ראשו דא"א שאין לו רוק בפיו אלא איידי דסיפא תני אוכלין ומשקין:

הכניס ראשו לאויר התנור. באדם לא שייך לטהר משום תוך תוכו דלא שייך תוך אלא בכלי וצ"פ נמי לא שייך הכא כמ"ש הרב דאין האדם מציל בצ"פ. וטעמא כי היכי דכלי שטף אין מצילין בצ"פ דכל שאינו מציל במת אינו מציל בשרץ כדלעיל מ"ו. ובלוע נמי לא הוי עד שיגיעו למעיים כדפי' במ"ה. ומשמע הכא מפי' הרב דאי הוה אמרינין דאדם מציל בצ"פ. חשוב קפיצת פיו כמו צ"פ אע"ג דליכא מירוח. דרך ע"ג רך לא בעי מירוח כמ"ש תויו"ט פ"י מ"ג:

הי' אוכל דבלה בידים מסואבות. צ"ע דפלוגתא זו אי רוק שבפיו חשוב משקה אין ענינה לכאן. ועוד למה לי' למיתני בידים מסואבות והכניס ידו לפיו. ואמאי שביק מגע טמא מת דאיירי בי' ואפי' לא הכניס ידו. דלר"מ רוקו שבפיו של הטמא חשוב משקה ור"י מטהר ור"י אומר אם הפך. ונ"מ אם הכניס ראשו לאויר התנור כדלעיל.. ונראה מכאן ראי' לסברא:

שכתבנו לעיל והוכחנו ספ"ג דט"י דבמשקה של טמא ליכא פלוגתא ולכ"ע חשוב משקה אפי' לא הפכו. ולהכי תני פלוגתייהו דווקא בטהור ובטומאת ידים. והשתא ניחא דתני לה הכא משום דלעיל תני במגע טמא מת דאוכלין שבפיו מטמאין את התנור ובאוכלין לא משכחת לה אלא מחמת הרוק שבאוכלין כדפי' לעיל, ומוכח דבטמא לכ"ע רוקו שבפיו הוי משקה. והשתא תני דבטהור בכה"ג פליגי. וא"ת אכתי למה לי' למיתני אוכל דבלה והכניס ידו ליטול צרור ואמאי לא תני בפשיטות טהור שהכניס ידיו מסואבות לפיו ונגע ברוקו ר"מ מטמא כו' וממילא שמעי' למאן דמטמא אם נגע רוקו אח"כ באוכלין מטמא. ונראה דדייק למיתני ליטול צרור כלומר שלא נתכוון ליגע ברוק אלא שהוצרך

ליטול צרור שאם נתכוון אפי' ר"י ור"י מודו דלא בעי' עקרו ולא הפכו וזהו לפי שיטת הרמב"ם רפט"ו מהט"א דמים המחוברין בקרקע אין מקבלין טומאה אא"כ ברצון שנגע טמא בהן ברצונו. והיינו נמי טעמא דתנאי דהכא דבעי ברוק הפינה או עקירה דאל"כ הרי הם כמחוברין כדמוכח במס' מכשירין וכמ"ש הרמב"ם שם בהדי' ולפ"ז אם נגע בכוונה ברוק לכ"ע טמא דאפי' מחוברין מתטמאין בכוונה:

ר' יוסי אומר אם הפך. מה שתמה תי"ט על הרמב"ם מההוא דעירובין לאו קו' היא (דאדרבה למאי דמסיק הש"ס בעירובין מוחלפת השטה קם לי' ר' יוסי בסברא זו לחלק בין הפך או לא וכ"כ הר"ש בהדי' הכא דגירסתינו במתני' לפום מסקנא דהתם והיא ג"כ שיטת הרמב"ם בחבורו ואעפ"י שבפירושו במס' עירובין לא כ"כ בחבורו חזר בו והוא עיקר דפשטא דגמ' התם משמע דמשנתלש דהתם לאו היינו הפכן. ודע מ"ש הרב דבלה זו היא של חולין וכ"כ רש"י והתוס' מוקי לה בשל תרומה וכ"כ הרמב"ם ונראה דהך תליא במחלוקת אם טומאות של ד"ס עושה משקה תחלה אף לטמא חולין או דוקא לתרומה וכתבנו זה בפ"ח דפרה מ"ז ובפרק ב דט"י מ"ב) דבמס' ט"י ספ"ג סתמא דמתני' דרוצה למוץ את גרעינתו במציצתו אחשבי' לרוק והפכו הוי כמוצצו כמ"ש הרמב"ם בפט"ו מהט"א. ודע דלמאן דבעי הופכו לאו דווקא בעודו בפיו אלא אפי' יצא לחוץ אם נעקר שלא ברצון לא הוי משקה כדמוכח התם במס' ט"י לפי שיטת הרמב"ם ולא כן לשיטת הר"ש ושם פי':

משנה יא

האשה שנטף חלב מדדי'. באשה טמאה איירי והכי מוכח במס' כריתות די"ג דמייתי התם למתני' וגרס ונפל לאויר התנור. התנור טמא אלמא דבאשה טמאה איירי ונטמא התנור מחמת החלב. ואע"ג דהא תנינא לה בסוף מס' מכשירין חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון. אי מהתם הו"א דיציאת החלב מן האשה הי' שלא לרצון אבל נגיעתו בטהרות הי' לרצון דלא תימא דיצא שלא לרצון לא חשוב משקה אלא כמי פירות ואפי' נגע בטהרות ברצון לא מטמא קמ"ל דמטמא. והכא אתי לאשמועי' דאפי' תרווייהו שלא לרצון שהחלב נטף מעצמו וכפל לתנור מעצמו אפ"ה מטמא. ואע"ג דבכל הטומאות הדין כן שאם נגעו בטהרות אפי' שלא בכוונה מטמאין מ"מ הכא איצטריך למיתני' משום דקיי"ל המחוברין לקרקע אין מתטמאין ואין מטמאין אלא ברצון והיינו שנגיעת הטמא תהא ברצון כמו שביאר הרמב"ם רפט"ו מהט"א ומשקין שבגוף האדם חשיבי כמחוברין כמ"ש הרמב"ם שם דין ז' לענין הרוק. והשתא חלב האשה שנטף מעצמו כיון שלא נתלש ברצון אכתי כמחובר חשיב וסד"א שלא יטמא את התנור אא"כ נתנו לתוכו ברצון קמ"ל

דמשקה של טמא לא בעי רצון וכדפי' במתני' דלעיל דרוק של טמא אפי' לא הפכו חשוב משקה. וה"ה חלב האשה הטמאה. וכיון דחשוב משקה טמא מטמאין ג"כ שלא לרצון. דכי היכי דנטמא ה"כנ מטמא. והא דתני שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון כלומר המשקה טמא. וממילא משמע כיון שמטמא ע"כ בטמא איירי. ומ"ש הרב דלענין הכשר זרעים דוקא בעינין דניחא לי' כו' לא ידעתי כוונתו דהכא אכי להכשר מכשיר שלא לרצון דמשקין טמאים מטמו ומכשרי אפי' שלא לרצון. ושמעי' השתא דאם האשה טהורה והתנור טמא ונטף חלב מדדי' ונפל לתנור לא נטמא החלב דמשקה של טהור כיון שלא יצא ברצון חשוב כמחובר ואינו מקבל טומאה אא"כ נתנו ברצון לתנור הטמא. והא דאמר בסוף מכשירין דדם מגפתה הוי משקה אעפ"י שלא יצא מרצונה. היינו אם נפל אח"כ על הזרעים ברצון אבל תרווייהו שלא לרצון לא מטמא אא"כ במשקה של טמא:

ונ"ל דנטף חלב מדדי' לאו דוקא דה"ה אם לא נטף אלא נתנה הדד לאויר התנור והיא טמאה מגע טמא מת או כה"ג טימא החלב שבדד לתנור דומיא דמשקה טמאין בפי האדם דמתני' דלעיל ואף על גב [דבטהור] לא חשיב משקה אא"כ הפכו ובחלב דליכא הפיכה לא הוי משקה. הא אמרי' לעיל דברוק של טמא לא בעינין הפכו וה"ה לחלב של טמא דאפי' עודו בדד חשוב משקה ומטמא את התנור ולא עוד אלא אפי' באשה טהורה והתנור טמא ונתנה הדד לאויר התנור נטמא החלב שבדד. דאע"ג דמשקה של טהור היא ובעי הפכו ובחלב ליכא הפיכה. מ"מ כי לא הפכו נמי נהי דלא מקבל טומאה שלא ברצון משום דחשוב כמחובר. ברצון מיהו מתטמא דמחובר גופי' נמי מיטמא ברצון. וכיון שנתנה הדד לתנור היינו ברצון. וניחא השתא דתני נטף ולא אשמועי' רבותא טפי דאפי' בעודו בפנים מטמא דאדרבה נטף הוה רבותא דאפי' איכא תרתי שלא לרצון היציאה מן הדד והמגע בטהרות אפ"ה במשקה טמא מטמא דאלו במשקה של טהור בכה"ג לא מיטמא כדפי'. אבל אי תני בעודו בפנים ונתנה את הדד לתנור לאו רבותא הוא לענין טמאה דאפי' בטהורה נמי חשוב משקה כיון שברצון נתנה:

היתה גורפתו. פשטא דמתני' משמע דאדלעיל קאי באשה טמאה והתנור טהור ומיירי שאין טומאתה משום נדות או זיבות דא"כ בלא הדם ורוק נטמא התנור מיד בהכנסת ידי' שהרי היא אב. אלא בטמאה מגע שרץ וכה"ג ג דהיא אינה מטמאה כלי אלא הדם והרוק שבידה מטמאין את התנור דמשקה מטמא כלי ואעפ"י שהדם היא דם מגפתה ושלא לרצונה בא. כיון שנתנה ידה עם הדם לתנור לגורפו הרי נתינתה ברצון והוה מגע טומאה ברצון דמטמא אפי' אם יצא שלא לרצון דמחובר נמי כה"ג מטמא כדפי' לעיל. וכן בנכוה ונתנה אצבעה לתוך פיה ונדבק הרוק באצבעה וגרפה בו התנור הרי מגע טומאה ברצון

ומיירי דהכאת הקוץ והכוי' הי' קודם הגריפה או באמצע וכיון שגרפה אח"כ היינו מגע ברצון. כך היא לפי שיטת הר"ש. ולפ"ז נתנה אצבעה בפי' לא קאי אדם אלא אכוי'. אבל הרמב"ם מפרש דהך סיפא באשה טהורה והתנור טמא ונתנה אצבעה בפי' אתרווייהו קאי למצוץ הדם שבאצבעה. ובכוי' נמי ללחלח האצבע ברוקה. ונטמא האוכל תרומה שבפי' מן הדם והרוק. וצ"ל דלא נגעה בידה באוכלין שבפי' דאי נגעה בידה הידים עצמן מטמאין את האוכלין אלא ידה נוגעת ברוק והרוק מטמא את האוכלין. ומ"מ צ"ע מי דחקו לאוקמי רישא באשה טמאה ותנור טהור וסיפא איפכא כיון דמצינן לאוקמי כולה באשה טמאה כשיטת הר"ש. ואפשר דגירסתו היתה נטמאת ומשמע דהדבלה שבפי' נטמאת וכמ"ש תיו"ט. ומ"מ הגירסא גופה קשיא. וצ"ל דהיתה גורפתו והכתה הקוץ משמע דלאחר שגרפתו היתה ההכאה והרי לא הכניסה שוב ידי' לתנור ותנא גופי' דלא תני הכתה הקוץ ואח"כ גרפה משום דאורחא דמילתא הוא ואין דרך לגרוף התנור בידה עם הדם:

פרק ט

משנה א

מחט וטבעת. הו"מ למיתני נמי האי דינא בשרץ שנמצא אלא משום סיפא דקתני נמצאו בטפלה אם בטהור טהורין דלא שייך בשרץ:

ואם בטהור טהורין. דכיון שהתנור טהור ע"י צ"פ הטפלה נמי טהורה והמחט וטבעת בטלו אגב הטפלה דכגוף הטפלה דמי. ולא דמי לאוכלין שגבלן בטיט שאין הטיט מצילן כמ"ש הרב בס"פ. התם אוכלין לא בטלו אגב הטיט. והכא אגב הכלי בטלו ומיהו דווקא אם הכלי יש לו צד טהרה ע"י צמיד פתיל כי הכא דטהרת הטפלה הוא מחמת שהתנור ניצול בצ"פ שאם לא הי' כאן צ"פ הי' התנור עם הטפלה טמאין וע"י הצ"פ ניצולין. והמחט והטבעת ניצולין עמהן אבל בלא צ"פ אין בלועין מצילין דהא לבנה שבלעה טבעת טמאין באוהל המת כדלקמן מ"ו ונראה דזה הוא עיקר הטעם מכח צ"פ ולא משום דבטלו ממש אגב המגופה דחשיבי כמגופה דאפי' לא בטלו ניצולין כמו המגופה דל"ד לאוכלין שגבלן בטיט ולבנה שבלעה טבעת דהתם אין שם טהרת צ"פ. ואי קשיא לך מחט וטבעת הא לא מהני להו טהרת צ"פ דאינו מציל על כלי שטף כדלקמן וכמ"ש הרב בסוף מתני'. לאו קושיא היא דהא דאינו מציל על כלי שטף מדרבנן הוא דגזור משום כלי של ע"ה ולא גזור אלא בכלי שטף בעינייהו שגלוים ומונחים בתוך הכלי חרס. ובבלועין לא גזור דמילתא דלא שכיחא הוא וכן מוכח עוד לקמן בסמוך. והשתא הא דאמרי' שהמחט וטבעת בטלי אגב המגופה לאו בטלי ממש. אלא לומר שניצולין

אגבן הואיל והם בלועין בהן, והיינו טעמא נמי דנמצ' במגופה מצדי' טמאין. דכיון שאין החבית צריכה שם למגופה אותו החלק של המגופה הוי כטיט בעלמא ודמי לאוכלין שגבלן בטיט וה"נ אפי' בלא טהרת הצ"פ הי' אותו החלק טהור דלאו מן הכלי הוא. וכל שאין טהרתו מחמת צ"פ אינו מציל. (ותיו"ט שכתב שהמגופה אינו כלי טמא לא ידעתי למה הוצרך לזה. והראב"ד כ' זה לפי דרכו ושטתו ואינו ענין לכאן לפי שיטת המפורשים ז"ל) ועוד מוכח כן בפ' דלקמן מ"ג:

שוקעין בתוכ' ותחתיהן כקליפת השום טהורין:

הרב פי' שלא נכנסו לאויר החבית ואינו מובן דהא רישא תני אפי' נראין בתוכה אבל לא לאוירה טהורין והיכי תני הכא תחתיהן כקליפת השום הא אפי' אין תחתיהן כלום טהורין. ומתוך זה נראה שהר"ש והרא"ש הוצרכו לפרש דהך דשוקעין קאי אנמצאו במגופה מצדי' דאמרן לעיל דטהורין וקאמר הכא דאם גם מצדה של חבית שוקעין לתוכה וכגון שנפרץ החבית שם בדופן והמגופה מגינה שם על הסדק דהשתא גם צד החבית צריכה למגופה וחשיבא נמי ככלי וניצולת בצ"פ ומצלת גם על המחט והטבעת שבתוכה אלא דהכא בעי' תחתיהן כקליפת השום שלא יהיו נראין לתוכה הואיל ואינו כנגד פי'. וכתב הר"ש שכן משמע לו ע"פ התוספת'. ומ"מ אין לנו טעם ברור בזה דכלום יש חילוק בין מפיה לצדי' אלא משום שכנגד פיה היא צורך לחבית. ובמקום שיש צורך לה גם מצדה למה יגרע מכנגד פיה. אבל הרמב"ם מפרש מתני' כמשמעה דאכנגד פיה קאי. ולעיל אמר דנראין בתוכה ולא לאוירה טהורין והשת' אמר דשוקעין בתוכה היינו שבולטין עם המגופה עד למטה לתוכה ואוירה של חבית נמי טהורין אם תחתיהן כקליפת השום. דאי איכ' חדא למעליותא או שאין נכנסין לאוירה אפי' נראין טהורין. או שמכוסין כקליפת השום אפי' הם באוירה ממש טהורין. והטעם נראה כדפי' לעיל דהא דאין צ"פ מציל על כלי שטף מדרבנן הוא ולא גזור אלא כשהם בעין גלויים ומונחים בתוכו והני הואיל ומכוסין ובלועין כולם בתוך המגופה בכה"ג לא גזור. וכן כשאינם בתוך אוירה אעפ"י שנראין לא גזרו בהו. ובהכי מיושב מה שהקשה הרא"ש ע"ז דמאי מהני בקליפת השום כיון דאם אין מכוסין אין הכלי מציל גם הטיט לא יציל ע"כ ולמאי דפי' ניחא. ומ"ש תיו"ט דהך שוקעין ותחתיהן כקליפת השום הו"מ למיתני נמי ברישא גבי נחושתו של תנור כו' עיי"ש ושותא דמר לא ידענא דרישא הא מירי שהטומאה בנחושתו ומה מקום יש שם לחלק בין אם יש כקליפ' השום. דאם אין הבצק נוגע אפי' נראין טהור ואם הבצק נוגע אפילו מכוסין בטיט לא מהני דאין צ"פ לטומאה וכ"ש טיט ואולי לאו אבבא דרישא קאמר אלא ה"ק דה"ה אם המחט והטבעת הטהורין

הם בנחושתו של תנור שבאוהל המת ומוקף צ"פ שניצולין ג"כ המחט וטבעת אם שוקעין בתוכו ותחתיהן כקליפת השום כמו שניצולין בכה"ג במגופה. ונראה דלפי פי' הרמב"ם ודאי כן הוא דלאו דווקא נמצאו במגופה דה"ה בנחושתו ובטפלה כל שמכוסין. או שאינם בתוך אויר התנור ממש ניצולין. אבל לפי' הר"ש והרא"ש נראה דלא שייך דין זה אלא במגופה דווקא דבמגופה יש חילוק בין מנגד פיה לצדיה משא"כ התם:

משנה ב

חבית.משנה זו פירשוה כל המפורשים שהיא כאותה השנוי' בפ"ה דאהלות מ"ג ובפ"ק דעדיות ונזכרה ג"כ ברפ"י בקצרה מלבד הרמב"ם ז"ל שפירשה בענין אחר שהמניקת מקצתה תוך החבית וקצת' באהל המת והיא של חרס וטמאה מן הדין שהיא עם המת באוהל. והשיג הראב"ד כיון שהמניקת אין לה בית קבול אינה מקבלת טומאה והכ"מ השיב שבמקום העיקום מתעכבים כמה טפות יין וחשיב כבית קבול ואינו מספיק דכ"ח אעפ"י שמקבל אם אינו עשוי לקבלה טהור כדלעיל פרק ב. ומניקת זו אינה אלא כמו צינור להביא על ידה מכלי לכלי ואינה עשוי' לקבלה. ועוד דלשיטת הרמב"ם שהמניקת טמאה מן התורה האיך המשקין טהורין והמניקת נתונה בתוך המשקין. וצ"ל דמיירי שהמניקת אינה נוגעת במשקין ובאויר לא מטמאה שאין כ"ח נעשה אב וראשון לא מטמא מה שבאויר כ"ח כדפי' בפ"ח מ"ה ומ"מ הוא דחוק דסתמא משמע אפי' נוגעת מדנקט מניקת דווקא משום שדרכה להיות בחבית להמשיך בה ומסתמא נוגעת (ועוד דהא מלאה משקין קתני ושמא ס"ל להרמב"ם דהמניקת לא נטמאה כולה אלא חלק שבאוהל המת ומה שבתוך צ"פ טהור ומצינו כה"ג פט"ו דאהלות מ"ט) והיותר תימה דבמס' עדיות נשנו כל הדברים שחזרו ב"ה להורות כב"ש ואותה משנה דאהלות נשנית שם. וזו לא נישנית ש"מ דהיא היא ומ"ש הכ"מ דא"כ תרתי למה לי י"ל דהכא אתי לגלויי אמתני' דלעיל דאמרי' התם המרט והטבעת אעפ"י שהם שוקעים בתוך אויר התנור כשהם בלועין במגופה ניצולין דהא דאין כלי שטף ניצולין בצ"פ אינו אלא מדרבנן כשהם בעינייהו דוקא ובבלועין לא גזרו כדפי' לעיל והיינו דתני' בתרה עיקר הדין הזה לאשמועי' דכולה מלתא מדרבנן הוא שהרי ב"ה לא הודו בה בתחלה. ובלא"ה צ"ל כן דאל"כ לא הו"ל לתנא לשנות דיני אוהל המת כאן דהא דתני לה במתני' דלעיל איידי דפתח במחט וטבעת בתנור לענין שרץ מסיק לכולהו דיני דמחט וטבעת שבתנור:

בש"א החבית והמשקין טהורין. נ"ל דעיקר פלוגתייהו הוא בקדרה והחבית של חבר דאי בשל ע"ה כיון שמן הדין היא טמאה ואינה חוצצת היכי אמרי' דטהורין. ואפי' נימא דלע"ה לעצמו מטהרינן להו לא ניחא למימר להו על טמא שהוא טהור. ואע"ג דכי נמי

אמרי' להו שהוא טמא לא צייתי' מ"מ אין לנו לומר להם טהור דבכה"ג אדרבה אנו חייבין למחות בידם דבספק של תורה לא אמרי' מוטב שיהיו שוגגין כדמוכח בפוסקי' בא"ח סי' תר"ח וכ"ש דאסור למימר להו טהור אלא כי פליגי בשל חבר אי גזרו בו אטו של ע"ה. וכן משמע במס' עדיות שאמרו מפני שהוא טמא ע"ג ע"ה ולא אמרו מפני שכלי ע"ה הוא טמא אלא ה"ק שבשל חבר גזרו אגב ע"ה וכילה מתני' בחבר הבא לשאול אומרים לו החבית והמשקין טהורין ולא חיישי' שאם ישמע ע"ה כן יבא לטהר לעצמו בכלי שלו ג"כ דבלא"ה נמי מחזיקין כליהם בחזקת טהורים. ועל כלי שטף אומרים לחבר שאינו ניצול בצ"פ בין שאותו כלי שטף הוא של חבר עצמו ובין ששאלו מיד ע"ה שעשו בזה דין שוה לכל הכלים אבל לא ראו חכמים לגזור על כלים של ע"ה לבד שהם לא יצילו בצ"פ ושל חבר יצילו דנפיק מינה חורבה לחבר שהרי ע"ה לא ישמעו לנו בזה שמחזיקין כליהם בחזקת טהרה ויצילו הכל ע"י צ"פ בכלי שלהם ואם ישאל החבר מהן כלי שטף ישתמש בו בלא הזאה ובאמת הוא טמא מת שכבר נטמא במת אצל ע"ה שהצילו ע"י צ"פ בכלי שלו ועכשיו שגזרו על כלי שטף שאינו ניצול לשום אדם בצ"פ. בזה ע"ה שומעין לנו וכשישאילו לחבר מודיע לו שנטמא במת ומ"מ כולה מתני' לענין חבר איירי. אבל ע"ה הבא לשאול אומרים לו שהכל טמא דהיכי נימא להו על טמא שהוא טהור. אבל מדברי הר"ש והרב משמע דבכלי של ע"ה פליגי ואינו מובן לפענ"ד. ומדברי רש"י ר"פ חומר בקודש נראה משום שע"ה לא ישמע לנו לטמא דבר שאין לו טהרה במקוה דהפסד מרובה הוא עיי"ש ואכתי לא מתיישב איך אנו מורים לע"ה טהור בהדיא בדבר שהוא טמא אלא ודאי דכולה מתני' בחבר איירי ובהכי ניחא נמי לב"ה מעיקרא אמרו מצלת על הכל ואי בשל ע"ה למה מצלת וכי לית להו דהטמא אינו חוצץ. ואפשר דטעמייהו דב"ה כיון דטומאת ע"ה מדרבנן ומדאוריית' טהור חוצץ כמו נכרי דממעט בחלון בפ' לא יחפור ד"כ אע"ג דגזרו על הנכרים שיהיו כזבין וב"ש השיבו להם משום טומאת ע"ה דחמיר מנכרי דע"ה משום ספק טומאת אשתו נדה דודאי מדאורייתא וכמ"ש הר"ש פי"ג דאהלות מ"ה ומ"מ צ"ע להרמב"ם [נמחק השאר]:

ומניקת טמאה. ולא אמרי' דהדר המניקת ומטמא למשקין ולחבית דכולה מלתא חומרא דרבנן בעלמא הוא דגזרו בשל חבר אטו של ע"ה ושל ע"ה גופי' ספק הוא ולא גזור אלא על המניקת ולא לטמא אחרים וה"נ אמרי' בפ"ג דחגיגה מ"ד ע"ה נאמנים על התרומה שבכדים ולא על הכדים והכדים טמאים והתרומה שבהם טהורה ואל תתמה שהרי הלגין טמא שבעה והמשקין טהורין והיינו הך דהכא ומיהו אם לאחר שיצא המת מן

האוהל נטלו המניקת מן החבית והחזירוהו לתוכה נטמאו המשקין והחבית כדמוכח בפ"ה דאהלות מ"ד וכה"ג בפ"ג דחגיגה מ"ה הוא הקדר כו':

משנה ג

שאני אומר חי נפל. ולא דמי להא דאמרי' פ"ג דטהרות כל הטומאות כשעת מציאתן דהתם נמי דוקא באותו מקום אבל ממקום למקום לא כמ"ש הרב שם. וה"נ משום שנמצא למטה מנחושתו לא מחזקינן לה באוירו של תנור ואפי' לר' יוחנן דאמר בפ"ק דנדה דף ד' דממקום למקום נמי מחזקינן לתלות דווקא בכלי אחד שטלטלוהו ממקום למקום אבל מכלי לכלי לא כמ"ש הראב"ד רפי"ז מהא"ה וה"נ נחושתו של תנור ואוירו כשני כלים דמי וא"ת סיפא דקתני מחט וטבעת שנמצאו למטה מנחושתו טהור שאני אומר שם היו הא תו למה לי השתא רישא דודאי הי' השרץ באוירו של תנור תלינן בשאני אומר סיפא דאיכא למיתלי שלא היו שם מעולם מבעי'. וי"ל דסר"א דרישא לאו משום דלא מחזקינן טומאה ממקום למקום דא"כ מחזקינן התם טהור כיון דידוע שהשרץ נפל לאוירו של תנור ומי הביאו למטה מנחושתו אלא ודאי חי נפל ודרך השרצים לחפור ולהטמן בחורים ולכך נמצא למטה מנחושתו אבל בסיפא דאיכא למימר כל הטומאות כשעת מציאתן ומעיקרא נמי מת נפל וגם התנור טמא קמ"ל דממקום למקום לא מחזקינן ואמרי' שמעולם לא הי' בתנור:

נמצאו באפר מקלה טמא. פי' הרב היינו למעלה בחלל התנור ע"כ. ותימה מתני' מאי קמ"ל והרא"ש בפירושו כתב באפר מקלה שהוציאו מן התנור א"א שלא היה באוירו של תנור והוציאוהו עם האפר ע"כ:

משמע דמפרש שנמצא באפר חוץ לתנור אחר הוצאתו ואמרי' שהי' בתנור עם האפר ולא תלינן שמא עכשיו נפל השרץ באפר לאחר שהוציאו וצ"ע דפלוגתא דחזקי' ור' יוחנן הוא בפ"ק דנדה בכלי שטלטליהו ממקום למקום ונמצא שם טומאה דחזקי' אמר לא מחזקינן שהי' הטומאה במקום הראשון ולר"י מחזקינן והשתא קשיא מתני' לחזקי'. ועוד דלר"י נמי קשיא דאיהו נמי לא אמר אלא לתלות כדאמר התם והכא טמא קתני סתם. גם לישנא דמתני' לא מתיישב דקתני שאין לו במה יתלה. דהו"ל למיתני אין תולין לומר שמא עכשיו נפל. ולכך נראה דמתני' כפשטה שנמצא באפר שבתוך התנור. וקמ"ל דהתנור טמא למפרע וכל הטהרות שנשתמשו בתנור זה מעולם טמא למפרע עד שיאמר בדקתי אותו ולא הי' בו שרץ ותנינא לה כה"ג במס' נדה פ"ז מ"ב השרץ שנמצא במבוי טמא למפרע עד שיאמר בדקתי כו' והטעם כיון דליכא שינוי מקום אלא שתאמר שמא עכשיו בשעה זו נפל ולא קודם בזו אמרו כל הטומאות כשעת מציאתן שאין לנו לתלות

שהי' כאן שינוי ממה שאנו רואין עתה. וכיון שאנו רואין אותו בתוך התנור אמרי' כאן נמצא וכאן הי' למפרע עד שעה שתתברר שלא הי' אז. והא דצריכא למיתני הכא אע"ג דתני לה בהדי' במס' נדה. משום דברישא תני דממקו' למקו' לא מחזקינין. קמ"ל נמי דמזמן לזמן מחזקינן כן והחילוק כדפי' דממקום למקום שהמקום הראשון יש לו חזקת טהרה לא מפקינן לי' מחזקתי' אבל מזמן לזמן איכ' חזקה דהשתא דכמו שאנו רואין אותו עתה מסתמא כך הי' כבר שאין לנו לתלות שינוי כל שלא ראינו. וחילוק זה בין ממקום למקום ובין מזמן לזמן מוכח נמי בכמה משניות במס' טהרות פ"ד מ"ד וספ"ט שם ובמג"א בה' פסח סי' תס"ז חילק ג"כ בזה:

וניחא דקתני שאין לו במה יתלה. כלומר שאין לך לומר שמא עתה נפל כיון דתנור איתרע חזקתי' לחומרא אזלינן וכ"כ הפוסקים ביו"ד רסי' פרק א בגבינות שנעשו מבהמה ונמצאת טרפה אם הטרפות הוא בדבר שבודאי אירע מחיים אוסרין הכל למפרע דהא ודאי נפקא לה הבהמה מחזקתה ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי נולד בה הטריפות אוסרין הכל יעיי"ש וע' בתוס' ריש נדה בד"ה דאיכא ריעותא:

משנה ד

שסוף משקה לצאת. פי' הרב שהספוג עשוי להכניס ולהוציא בו ע"כ. ולאו דווקא קאמר משום שעשוי לכך דלאו בהכי תליא דהא שרץ בתרנגול מת אינו עשוי להכניס ולהוציא ואפ"ה מטמא כדלעיל פ"ח מ"ה. אלא עיקרא דמילתא היא כל שיכול להוציאו לא מיקרי בלוע ובתרנגול מת יכול להוציאו. אבל בחי הוה כאינו יכול דאדרבה ניחא לי' בפיטומי' ואין דרך להוציא אוכלין מתוך בעלי חיים ובספוג נמי כיון שיכול להוציאו לא מיקרי בלוע והא דאמר שעשוי להכניס ולהוציא לאו דווקא אלא האמת אומר. והיינו נמי טעמא דכל הבלועין כמו עובר במעי אשה וחץ התחוב באדם בסוף מס' מקוואות שאינו יכול להוציאן כמ"ש הר"ש שם בחץ שיש סכנה בהוצאתו אבל כל שיכול להוציאן כגון ספוג ומלמד שבלע את הדרבן ולבנה את הטבעת לא מיקרי בלוע. ומיהו כשאין יכול להוציאו בקל אלא ע"י הדחק כמו חרסין שבלעו משקין דבסמוך שאין יוצאין כ"א ע"י היסק הוה כמו אינו יכול להוציא ולכך אין מטמאין את התנור אא"כ הוסק כדלקמן. והיינו נמי דפליגי הכא בלפת וגמי כיון שיוצאין ע"י שבודקין בהן את היין לת"ק חשיב שלא ע"י הדחק. ור"ש חשיב לי' ע"י הדחק:

משנה ה

חרסין שנשתמש בהן. פי' הרב עביט של מי רגלים של זב וזבה שנשבר כו ע"כ דסתם חרסין משמע שברים וכיון דשברים נינהו מסתמא אין אדם מקפיד עליהן לנקותן ולהוציי' מהם משקין המאוסין הבלועים בהן ובכה"ג כל שאינו מקפיד עליהן א"ר יוחנן דאפי'

משקין חמורין לא מטמאו לתנור אא"כ הוסק. והילכך מפרש הרב נמי למתני' דאפי' בחמורין. ומיהו היינו דוקא בחרסין שהוצאת המשקין מהם הוא ע"י הדחק בהיסק. אבל יכול להוציא בקל אפי' במשקין קלין לא תלי בקפידא כלל דאפי' בלועין כפלוטין דמי אפי' אינו מקפיד עליהן כדפי' לעיל:

שנשתמש בהן. פי הרב ומיירי שהדיחום במים ג"פ כו' והא דתנן בסוף מס' טהרו דבעי ניגוב אפי' של עץ ומשמע דהיינו במים ואפר כההיא דסוף מס' ע"ז התם בכלי גת דחמירי שנותנין בהם בשפע והוי כמו מכניסין לקיום. א"נ התם שבא להשהותן ולהשתמש בהן טהרות ויש לחוש שבתוך זמן הרבה יפלטו הבלוע בהן. אבל הכא בחרסין השבורים שאין עומדין לתשמיש בהדחה בעלמא סגי ומ"מ לא ידעתי למה הוצרכו ג"פ. ואפי' פרק א ל"צ אם אין [נמחק ש"א] כהא דתני' בפ' התערוב' דע"ט חרסין של זב וזבה פעם ראשון ושני אסור שלישי מותר. ומ"מ אינו נכון דהתם לענין הבלוע בתוכן איירי שאם נותן לתוכו מים פעם אחת ושתים עדיין לא הפליטו הכל עד פעם שלישי ונ"מ שהמים מטמאין משום תערובת מי רגלים או החרסין עצמם מטמאין במשא וכן פי' רש"י שם וכ"נ מדברי הרמב"ם פרק ב מהל' משכב אבל הרב שכ"כ לענין משקין הדביקין אינו נכון: שסוף משקה לצאת:

ודוקא בחרסין אבל עצים שבלעו משקין והסיקן בתנור התנור טהור שכלין המשקין לתוכו כדמוכח ספ"ד דמכשירין:

וכן בגפת חדשה. אבל בישנה טהור ובחרסין לא חילק משו' דבלעו טובא ואפי' לאחר י"ב חדש פולטין עוד והא דלענין איסור יין נסך מהני יישון יב"ח אפי' לכ"ח כדאיתא בפ' אין מעמידין. התם דאפי' פלטי לאחר יב"ח לית לן בה דנותן טעם לפגם הוא. ולענין טומאה לא שייך זה וכ"כ בתשו' ח"צ סי' ע"ה. ועיי"ש הטעם דשרינן לכתחלה נ"ט לפגם לאחר י"ב חודש:

משנה ו

הגפת והזגין. עיקר משנה זו מתפרשת ע"פ התוספתא דטהרות הביאה הר"ש כאן שדרך המשקין היוצאין בשעת דריכת הזתים והענבים שמקצתן חוזרים ונבלעים בזגין ובגפת. ואם בשעת דריכה נעשו בטומאה ונטמאו המשקין. והילכך המשק' היוצא מן הזגין אח"כ אפי' שלא לרצון טמאי' שכבר נטמאו בתחלה כשדרכן בכוונה וחזרו ונבלעו. אבל אם נעשו בטהרה ולאחר שיצאו כל המשקין חזרו והלכו טמאים על החרצנים ומיצו משקין מתחת רגליהן אין המשקה הזה מקבל טומאה עכשיו שאין תורת משקה עליו שהרי שלא לרצון יצא וא"ת ליתני רבות' טפי דהמשקין שיצאו מן החרצנים ונגע

בהן טמא לא נטמאו. וי"ל דהתם ודאי נטמאו אם נגע בהן הטמא בכוונה דדמי למים שבקרקעות שבעודן מחוברין אין מקבלין טומאה ואם נגע בהן טמא בכוונה מקבלין טומאה ולהכי תני והלכו עליהן טמאין לפי תומם הלכו ודרסו עליהן ולא נתכוונו להוציא משקין שאם נתכוונו יש כאן מגע בכוונה ומטמא כדפי' לעיל ספ"ח. וכן משמע בתוספתא הביאה הר"ש דתני התם גפת שנעשה בטהרה ונטמאת ונפל' לאויר התנור בשעת היסקו טמא כו' והיכי משכחת לה דנטמאת אחר שנעשה בטהרה אלא כשנגע בהן טמא בכוונה. ונראה דתני להך מתני' הכא לפרושי ההיא דלעיל דקתני דגפת מטמא לתנור. היינו שנדרך בטומאה שהמשקין הנשארין בתוכו טמאין מתחלתן ומטמאין לעולם אפי' יוצאין שלא בכוונה והילכך מטמאין את התנור כשהוסק דאלו נעשו מתחלה בטהרה אין המשקה היוצא לתנור שלא בכוונה מטמא:

כוש שבלע את הצינורא. כל הני לא חשיבי כטהרה בלועה שאינה מיטמאת דבלוע לא הוי אלא בבטן בעל חי שאינו יכול להוציאו וכל אלו יכול להוציאם וכמו תרנגול מת דפ"ח מ"ה והילכך אין בלועה מצילתן ומטעם צ"פ נמי אין ניצולין דצמיד פתיל לא שייך אלא בכלי שיש לו תוך כמ"ש הרב ומ"ש הרב והאי לא דמי אלא לעצם כשעורה הכרוך בסיב ע"כ וכ"כ הר"ש. והוא מגומגם דהתם הטומא' בלועה והכא לענין טהרה בלועה הו"ל למימר דדמי לאוכלין שגבלן בטיט שכתב הרב בס"פ:

נכנסו לאוהל המת נטמאו. דוקא לאוהל המת אבל נגע בהן המת טהורין דהא לא נגע בכלים אלא בעץ ובלבנה שאין מקבלין טומאה אבל לענין אוהל כיון שבלא מגע מטמא וכן בהיסט הזב אין הפסק בעץ והלבנה מטהרו וכן באויר התנור דלא חשיבי בלוע גמור וכגלויין דמי. וא"ת הא פשוטי כלי עץ נמי מדרבנן מיהו מקבלי טומאה כמ"ש הרב רפרק ב וא"כ כי נגע בהן ככר של תרומה אמאי טהור לגמרי. וי"ל דלא כל פשוט טמא מדרבנן אלא המשמש אדם וכלים כמ"ש הרמב"ם רפ"ג מה"כ והכא שבלעו אין ראויין למלאכתן. נכנסו לאויר התנור טהור. פי' אחר שנכנסו לאוהל המת ונטמאו אם נכנסו אח"כ לאויר התנור טמאוהו שהרי נעשו אב ע"י טומאת המת, אבל אם נטמאו מהיסט הזב אינם אלא ראשון וראשון אין מטמא את התנור כדפי' בפ"ח. ומ"ש הרב דטומאה בלועה מטמא התנור כדפי' בפ' דלעיל ר"ל גבי תרנגול מת:

משנה ז

סרידא: כל השיעורים שנשנו מכאן עד סוף הפרק לענין הצלת צ"פ עיקרן הם הלמ"מ שנמסר השיעור לכל כלי כמפורש כאן אלא שלא נתפרש אם משערין בריוח דהיינו נכנס או לא נכנס ובזה נחלקו החכמים. וצריך טעם במאי קמיפלגי חכמים ור"י דמתני' ולא

עוד אלא שסברתם הפוכה דלחכמים נסדק מן התנור לסרידה חמור מנסדקה הסרידה. ולר"י אדרבה נסדקה סרידה חמור טפי. ונ"ל דנסדק מן התנור לסרידא. פירושו כמ"ש הרמב"ם שנסדק מעצם התנור בגובהו עד הסבכה עכ"ל בפירושו ומשמע שנסדק התנור וגם המירוח שסביב פיו עד הסבכה. וכיון שנתקלקלו שניהם ס"ל לחכמים דחמיר טפי ואפי' בלא נכנס אינו מציל ולר"י ס"ל דהא קיל טפי דזיל הכא ליכא שיעור והכא ליכא שיעור ולא מצטרפי אהדדי והילכך מציל עד שיהא השיעור בנכנס וסיפא בנסדקה הסרידה לבד לרבנן קיל טפי כיון דהקלקול בסרידה לבד ולא בתנור. ור"י לטעמי' דבחד דוכתא חמור טפי דאיכא שיעור בלא צירוף. ונראה דה"ה נסדק התנור לבדו ולא נסדק המירוח דינו כמו נסדק הסרידא דלחכמים שיעורו נכנס ולר"י בלא נכנס אלא נקט נסדק הסרידה לרבות' דחכמים דקלקול הסרידה גרע טפי מקלקול התנור כיון דדרך פתחו נכנסת הטומאה יותר כדמוכח לקמן בס"פ ואפ"ה סברי חכמים דאינו טמא אא"כ נכנס וכ"ש נסדק התנור. ומזה קשה לי על לשון הרמב"ם בחבורו פכ"ב מהט"מ ששינה לשון המשנה ולא העתיק נסדק מן התנור לסרידה אלא נסדק התנור. ולפ"ז נסדק התנור לחכמים חמור טפי מנסדקה הסרידה. וא"א לומר כן דקלקול הסרידא ודאי גרע טפי כדפי' וגם לפי פי' הרב דמן התנור לסרידה היינו המירוח לבדו אין לנו טעם לחלק בין נסדק המירוח ובין נסדקה הסרידא. ולמאי דפי' דהעיקר כדברי הרמב"ם בפירושו ניחא:

ונראה שדקדק התנא ותני נסדק ובכולה מתני' דלקמן תני ניקב וכן בכל דוכתא ויש חילוק בין ניקב לנסדק דכל נקב משמע אפי' יש בו חסרון אבל נסדק היינו בלא חסרון כמ"ש הרב רפ"ו דבכורות וכן ברפ"ג דחולין ומשמע מזה דשיעורי דמתני' היינו בנסדק לאורך התנור או הסריד' במפולש כמלא חוט ואין בו חסרון אלא לפי שהולך על חלק גדול אם יש שם כמלא פי מרדע אינו מציל. ושיעור מלא פי מרדע הוא טפח כמ"ש הרמב"ם בחבירו. והיינו שמודדין אורך הסדק בחוט אם אורך החוט כהיקף פי המרדע והיקפו טפח אינו מציל. ואע"ג דבכל דוכתא קיי"ל דפותח טפח מביא את הטומא' והיינו שיהא שם חלל טפח דווקא כמו פותח טפח דכל דוכתא. והכא אין בסדק חסרון כלל. ופילושו ג"כ אין בו טפח על טפח דהא אין בו חסרון ואין שם אלא כמלא החוט שאורכו טפח. צ"ל דכך היא ההלכה בנסדק להצלת צמיד פתיל דסגי באורך טפח מפולש ואפי' אין בו חסרון. וה"ה אם יש שם נקב שיש בו חסרון והיא חצי טפח על חצי טפח כיון שאין שם אורך טפח מציל דשיעור אורך טפח אין בו חילוק ובין יש שם חסרון או אין שם חסרון כך שיעורו. וא"כ הא דתניא בתוספתא והביאה הר"ש ותיו"ט בפ"ח מ"ו הי' טח בתנור ושייר שיעורו כל שהו ואינו מציל בצ"פ ואם נפרץ מעצמו בפותח טפח ע"כ.

היינו נמי כדהכא דנפרץ מעצמו בסדק אורך טפח אינו מציל. והתם אפי' ניקב ויש בו חסרון מ"מ לא סגי בפחות מטפח והיינו דאשמועי' תנא דמתני' הכא בנסדק דלא קפדינין אלא באורך טפח ובין יש בו חסרון ובין אין בו חסרון. והיינו דתני בסיפא הי' עגול אין רואין אותו ארוך אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס ותמה תיו"ט דמאי ס"ד לראותו ארוך. והרא"ש בפירושו כתב יש גורסין ארוך אין רואין אותו עגול ודיקא היא ע"כ. וגם זה אינו מובן. ועוד דלכל הפירושים מאי האי דמסיק אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס. ומשמע דקאי אנסדקה סרידא דשיעורו בנכנס ואמאי לא תני לה נמי ארישא דנסדק מן התנור דשיעורו באינו נכנס דאין רואין אותו ארוך ומיהו למאי דפי' א"ש דה"ק הי' הסדק הזה עגול וממילא כיון שהוא עגול ומפולש מכל צדדיו מה שבאמצע נופל שאין לו מקום אחיזה סביב. ונמצא שזהו נקב שיש בו חסרון וסד"א כיון דסדק כמלא חוט באורכו אינו מציל וכי אית בי' נקב שיש בו חסרון אם תשער אותו ארוך למותחו כמו חוט סגי בנקב כמלא אצבע שלא יציל שאם תמתחנו כחוט יהא בו אורך טפח ולא עדיף מסדק. להכי קמ"ל דאינו כן אלא אפי' יש שם חסרון לא סגי בפחות מטפח כההיא דתוספתא אם נפרץ מעצמו בפותח טפח וכך קבלו חז"ל דלענין הצלת צ"פ השיעור לעולם בפילוש שיש בו אורך טפח ובין נסדק התנור ובין הסרידה שיעור אחד להם בזה דדווקא מן התנור לסרידה קתני רישא דאפי' לא נכנס משום דאיתקלקלו תרווייהו התנור והמירוח כדפי' לעיל. אבל בנתקלקל חד מינייהו אין חילוק בין תנור לסרידה והיינו דקתני אלא כמלא פי מרדע נכנס דמירי בין בנסדק תנור או הסרידה. אבל לעיל בנסדקו שניהם חמור טפי ויכול להיות דהתם רואין את העגול כאלו הוא ארוך להחמיר כי היכי דחמיר לענין דמשערין שלא נכנס. ולפ"ז הא דתני בתוספתא אם נפרץ מעצמו בפותח טפח. היינו טפח שוחק והוא נכנס דמתני':

משנה ח

שיעורו מלא כוש. עיקר השיעור הוא הלמ"מ אבל לא נתפרש אם יש חילוק בין ניקב מאמצע או מן הצד נחלקו בו בסברא. ונרא' דפלוגתייהו תלי' בהא דאמרי' במתני' בסמוך דכל השיעורין האלו הם לנקבים שלא נעשו בידי אדם. אבל נעשו בידי אדם אפי' כ"ש טמאין. ושמעי' דנקב הנעשה בכוונה חשיב טפי כפתח ומביא הטומאה בכ"ש. והשתא פליגי הכא אי אזלינן בהך כוונה בתר הבעלים של תנור דווקא או בתר כולי עלמא ונהי דמתני' הכא בניקב העין ממילא. מ"מ אית לן למימר מסברא דבמקום דניחא לי' הנקב חמור טפי לענין דלא בעי שיעורא רבא כ"כ כמו אלו ניקב במקום דלא ניחא לי' והיינו דאמר ת"ק בניקב מאמצע במקום שסתמו ומירחו. דהא ודאי חזינין דלא ניחא

לי' דהא סתמיה בידים לא סגי בניקב כמלא כוש שלא דולק אלא דולק דווקא בעינן. דזה עדיף אפי' מניקב מאליו דעלמא דליכא גילוי דעתא דלא ניחא לי'. והכא דגלי דעתי' בעי ודאי שיעורא רבא. ור' יהודה סבר דלא אזלינן בתר גילוי דעתא דידי' אלא בתר כ"ע אזלינן. וכיון דכ"ע ניחא להו בעין של תנור שיהא פתוח ואיהו נמי ניחא לי' בפתח. אלא דעכשיו סתמו מפני המת אדרבה הוי כמו ניחא לי' וסגי באינו דולק ובניקב מצדו לחכמים דמשום גילו א דעתא מקילי ברישא. הכא דליכא גילויא וסתמא שיעורו באינו דולק. ור"י לטעמי' דאזיל בתר כ"ע וכיון דמצדו כ"ע לא עבדי פתח. הוה לא ניחא לי' ובעינן דולק. ור"ש אזיל לטעמי' דת"ק דכיון דאיהו סתמי' בידים חזינן דלא ניחא לי' ויש להקל בו והלכך ס"ל מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס ובזה מצאנו ג"כ טעם במגופת החבית דאמר מן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס. והיינו טעמא כדאמרי' פכ"ב דשבת מ"ג דאין דרך לעשות נקב במגופת החבית למעלה שלא יפלו עפר וצרורות ביין והלכך מן האמצע היינו למעלה ברוחב המגופה דאנן סהדי דלא ניחא לי' בנקב מקילינין ואינו מטמא אלא בנכנס ובהכי מיושב לישנא דמתני' דקתני וכן הי' אומר במגופת החבית כו' וכן הי' אומר בחצבים גדולים וכו' דמשמע דכולהו הי' אומר בהם ר"ש כן ולמה לא פירש לנו אי פליגי חכמים עלי' בכל הני ומאי דעתייהו אי משערין בכולהו נכנס או שלא נכנס וגם הרמב"ם בחבורו פכ"ב מהט"מ סתם הדברי' ולא כ' אלא סתם מלא מיצה שני' של שיפון ושל קנה ולא פירש אי נכנס או לא נכנס דמשמע לי' דכל החלוקים הללו ר"ש הי' אומרם ולחכמים לא ס"ל. ומ"מ אינו מיושב דהו"ל לתנא דמתני' לאשמועי' דחכמים אמרו בין מן האמצע ובין מן הצד שיעורן שלא נכנס או תרווייהו שיעורן בנכנס. ולמאי דפי' ניחא דר"ש כטעמי' דת"ק ס"ל ברישא גבי עין של תנור דבתר מאי דניחא לי' אזלינן. וממילא דבכל הני נמי לא פליגי חכמים ואינהו נמי כוותי' ס"ל דמן האמצע נכנס מן הצד אינו נכנס דמן האמצע ודאי לא ניחא לי' בנקב וכבר גילה לנו התנא גבי עין סברת ת"ק דמן האמצע דלא ניחא לי' בעי דולק וה"ה בהני:

בד"א בזמן שנעשו ליין. וצריך טעם מה חילוק יש בין יין לשאר משקין ומדברי התיו"ט משמע משום שהיין עב יותר ואינו יוצא מהר דרך נקב קטן כמו שאר משקין ולא נהירא דא"כ לעיל ברפ"ג גבי שיעור נקב לטהר דאמרי' דעשוי למשקין שיעורו בכונס משקה ולא חילק בין יין לשאר משקין והתם הו"ל לחלק יותר. אלא ודאי דאפי' משקה עב בכונס משקה יוצא וזה פשוט. ועוד דהכא לאו טעמא משו' יציאת המשקה הוא דהנקבים הללו הם למעלה על מגופת החבית והחצבים ואין המשקה עולה למעלה לצאת אבל הטעם בזה הוא כדפי' לעיל דכל הנקבים האלו בקפידא תלי' דכל נקב דניחא לי' שיהא הנקב

אפי' הוא קטן ביותר מביא את הטומאה כדאמר בסמוך דנעשו בידי אדם אפי' כ"ש טמא וה"ה בניקב מאליו יש חילוק בזה. אי ידעינן ודאי דלא ניחא לי' שיהא כאן נקב וקפיד עלי' ועתיד לסותמו בעי שיעורא רבה להביא הטומאה. ובסתמא דלא ידעי' אי ניחא לי' או לא מביא בשיעור זוטר והוא החילוק שבין יין לשאר משקין שהיין שהוא משקה חשוב וחשיבותו הוא בריחו וטעמו וכל אדם מקפיד שלא יהא שם נקב בכלי שהוא מפיג טעמו וריחו דרך הנקב ואנן סהדי דלא ניחא לי' בנקב וכיון דודאי לא ניחא לי' אינו מביא הטומאה אלא בשיעור גדול והיינו מלא מיצה. אבל שאר משקין שאין הכל מקפידין בנקב במקום שאין המשקה יוצא ודמי כמו ניחא לי' ומטמא בכ"ש:

אבל אם נעשו בידי אדם אפי' בכ"ש טמאין:

לעיל ברפ"ג לא מפליג בין ניקב מאליו או בידי אדם דהתם תלוי טהרתו אם מתקלקל הכלי ע"י הנקב. וא"כ אדרבה בניקבו בידים פשיט' דאין אדם עשוי לקלקל כלי בידים אלא שצריך הוא עכשיו לנקב הזה וכיון שאינו מפסיד הכלי לא טהר בכך אבל הכא הקפידא היא כשצריך לנקב וניחא לי' בו חשיב כפתח להביא הטומאה ואפי' בכ"ש. והרמב"ם כתב בפירושו דהאי כ"ש היינו בכונס משקה נראה דמשמע לי' כיון דכונס משקה הוא הקטן שבשיעורים לעיל בפ"ג ובציר מהכי כסתום חשיב וכי היכי דלענין קלקול הכלי לא איכפת לן ה"ה דלענין פתח לאו מידי היא אפי' עשאו בידים. ומ"מ בחבורו כתב כ"ש סתם:

ניקבו פי' הרב עד השתא מיירי שניקב הסתימה שבפתחו והכא בניקב הכלי כו' וכ"כ הר"ש והרא"ש. ומ"מ נראה דהאי ניקבו לא קאי אלא אמגופת החבית וחצבים ולא אתנור דהא תנור אמרי' במתני' דלעיל שיעורו פי מרדע וכן נראה דקתני הכא העשוי לאוכלי' והעשוי למשקין וזה לא שייך בתנור. (ובהכי ניחא הא דתנן בפ"ח מ"ו בבית שאור שנפרץ שיעורו בפותח טפח. דאין כל הכלים שוין ובית שאור לא הוי בכלל המיוחד לאוכלין דמתני' כמו תנור שאינו בכלל הזה ובמתני' דלעיל פי' דפי מרדע ופותח טפח אידי ואידי חד שיעורא היא) וא"ת בחבית וחצבים אמרי' לעיל דשיעורן במלא מיצה ומיירי התם בעשויין למשקין כדתני לעיל. ומשמע דמלא מיצה הוא גדול מכונס משקה. וא"כ ניקב הסתימה קיל טפי מניקב הכלי דהכא הא אמרי' העשוי למשקין שיעורן במשקין והאיך אפשר דניקבה הסתימה קיל טפי הא אדרבה הטומאה משכמת לפתחו ביותר. לאו קושי' היא כדפי' לעיל דכיון שסתם פתחו ומירחו הא גלי דעתי' דלא ניחא לי' ובהא ניקב הכלי חמור שלא מירחו בידים ולפי שיטת הר"ש דמוקי לניקבו דהכא בידי אדם כמ"ש בסמוך ניחא יותר:

שיעורו בזתים. פי' הרב דבכזית בעי מירוח ובמס' שבת מוכח דבמוציא רמון בכלי גדול וברובו בקטן לא מהני מירוח וכו' ע"ש וכן כתב הרמב"ם בפירושו ובחבורו פכ"ב מהט"מ אבל מסקנת הר"ש והרא"ש נראה שאינו כן שבתחל' כתבו דאין לפרש מתני' דבכזית לא מהני מירוח דבתוספתא גבי חבית שניקבה ועשאה בטיט קתני דמצלת על מה שבתוכה וע"כ ניקבה בכדי טהרתה היא דבפחות מכדי טהרתה אין הטומאה עוברת אלמא דמהני סתימה והא דאמרי' בס"פ המצניע לענין צ"פ עד שיפחת רובו התם לענין דתו לא מהני בי' צ"פ ואפי' מירח הנקב. ומיהו קשה דתניא בתוספת' החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אעפ"י שבטלו מתורת כלי מצילין באוהל השרץ והמת ויש לחלק בין ניקב ממילא לניקב בכוונה כדמפליג לעיל ושיעורין דהכא בעשויין בידי אדם. ואם אינו עשוי בידי אדם:

מציל בלא מירוח עד שיפחת במוציא רמון או רובו בזוטרי וע"י מירוח מציל אפי' במוציא רמון כדקתני בתוספתא דחמת. כל זה מלשון הר"ש והרא"ש ז"ל. מבואר מדבריהם דהדרו בהו משינוייא קמא שכתבו דמתני' דהכא מיירי לענין דמהני מירוח וגמ' דשבת דברובו או ברמון לא מהני מירוח. דבתוספתא דחמת מוכח דברמון נמי מהני מירוח. אלא לעולם דאפי' ברמון מהני מירוח. וגמ' דשבת דאמר עד שיפחת ברובו או ברמון. בלא מירוח קאמר כמש"ל. דבניקב מאליו מיירי התם ומתני' דהכא דבכזית בעי מירוח בעשוי בידי אדם ולא ניחא להו להר"ש והרא"ש ז"ל כשינוייא קמא דברמון לא מהני מירוח. ותוספתא דחמת דמוכח דמהני בניקב ממילא וגמ' דשבת דברמון לא מהני מירוח בעשוי בידי אדם דלענין דלא מהני מירוח לא מסתבר משום דעשוי בידי אדם יגרע כח הצלה של צ"פ. דהא כל פתח עשוי בידי אדם אבל לענין דצריך מירוח א"ש דעשוי מאליו לא חשיב פתח וא"צ לצ"פ ובעשוי בידי אדם צריך והיינו שכתבו דשיעורין דהכא בעשוי בידי אדם כלומר שיעורין דמתני' דבעי מירוח בכזית היינו בידי אדם. וגמ' דשבת בניקב מאליו לא בעי מירוח עד כרמון וע"י מירוח אפי' ברמון מציל. הרי לך מסקנת הר"ש והרא"ש דאפי' ברובו ובמוציא רמון מהני מירוח דלא כשיטת הרב והרמב"ם. ומיהו דעת התוס' בס"פ המצניע ג"כ כשיטת הרמב"ם דברוב וברמון תו לא מהני מירוח וקושיית הר"ש מתוספתא דחמת יש להרמב"ם בה פי' אחר דעיקר הך דתוספתא שנוי' לענין שמצילין באוהל השרץ בתנור וכיוצא בו והבין הר"ש שמצילין בצמיד פתיל וממילא שמצילין ג"כ באוהל המת דהכי קי"ל כל שאינו מציל בצ"פ באוהל המת אין מציל באוהל השרץ. אבל הרמב"ם בחבורו ספי"ד מה"כ העתיק תוספתא זו דלאו בהצלת צ"פ איירי אלא שהפחת למעלה משפת התנור שהשרץ בתוכו ובית קבול של החמת והכפישה

משולשל לאויר התנור ומציל מטעם תוכו ולא תוך תוכו. ובמת כה"ג אינו מציל כמ"ש הר"ש עצמו דכללא כל המציל באוהל המת מציל בשרץ דווקא לענין צ"פ היא ולא לתוך תוכו. ונמצינו למדין דלפי שיטת התוס' והרמב"ם אין אנו צריכין לומר דשיעורין דמתני' בניקבו היינו בנעשו בידי אדם כשיטת הר"ש. אלא בניקבו מאליהן והכי מס מסתבר ולשיטת הר"ש קשה דבניקבו בידי אדם הא אמרי' לעיל בניקב הסתימה שבפתחו דאם נעשה בידי אדם טמא בכ"ש, ואין טעם לחלק בזה בין נקב שבסתימה או שבגוף הכלי כיון שעשאו בידים והא חזינן דניחא לי':

ובספר משנת חכמים טעה בזה טעות גדול לעיל בפ"ח מ"ו כתב שם דשיעורין דמתני' דהכא ע"כ בניקבו מאליהן כדקתני בד"א בזמן שלא נעשו בידי אדם כו' וטעות הוא דהאי בד"א לא מיתני אדהכא אלא לעיל בניקב המירוח ולא ראה שהר"ש מפרש להדיא דהכא בניקבו בידי אדם דווקא וגם מ"ש שם עוד דכל עיקר טעם דמתני' דהכא דאין מצילין משום שניקבו בכדי טהרתן הוה כשבר כלי ואינו מציל בצ"פ אלא כלי. וכיון דהוי צ"פ כמאן דליתי' הטומאה נכנסת דרך פי הכלי אבל דרך נקב אין נכנסת הטומאה אא"כ יש בנקב טפח כמ"ש התוס' ס"פ המצניע עכ"ד. וכל אלו דברים תמוהין (דהא שיעורין דמתני' דקתני לאוכלין בזתים ולמשקין בכ"מ היינו דבעי מירוח וע"י מירוח מציל ובזה כל המפורשים מודים דאפי' בטל מתורת כלי לענין טומא' מציל הוא בצ"פ ולא הוי כשבר כלי ובהדיא תני בתוס') דודאי אפי' ניקב בכדי טהרה חשוב כלי להציל בצ"פ דהא בהדיא קתני בתוספת' החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלי מצילין כו' והר"ש והרא"ש מפרשי לה שמצילין בצ"פ כדפי' לעיל. וגם הרמב"ם כתב בהדיא רפכ"ב מהט"מ כלי גדול שנפחת חציו והקיפו בצ"פ וסתם מקום הפחת בצ"פ ה"ז מציל אעפ"י שאינו חשוב כלי לענין טומאה עכ"ל. ומ"ש בשם התוס' דבנקב בעינן טפח ליתא דלא נמצא זה שם בדברי התוס' אלא דבפחות ממוציא רמון או רובו אין הטומאה נכנסת וגם זה אינו אלא לשיטת רש"י שם דעד רובו לא בעי מירוח שאין הטומאה נכנסת אלא דרך פתח. אבל לשיטת רוב המפורשים דבפחות מרמון בעי מירוח וברמון לא מהני מירוח ודאי דדרך נקב נכנסת הטומאה וכ"כ התוס' בב"ק דק"ה וכ"כ הרב בהדיא ספרק ב דט"י ועיקר קושייתו שם שהביאו לכל זה מה שהוקשה לו דגבי בית שאור דהתם בעי נפרץ בפ"ט והכא אמרינן לאוכלין בכזית. לאו קושיא היא כדפי' לעיל דפשיט' דשעורי דמתני' אינ' לכל הכלים דהא בתנור אמרי' לעיל מ"ז דשיעורו בפי מרדע ואין דינו ככלי המיוחד לאוכלין וה"ה לבית שאור וראיתי בכ"מ פי"ד מה"כ על מ"ש הרמב"ם שם דין תוך תוכו דאינו מטמא בכ"ח ושאם ניקב הפנימי אינו מציל וכדתנינא לה לעיל פ"ח

מ"ב דשיעורי הנקבים דהתם כהך דהכא העשוי לאוכלין שיעורו בזתים וכו' והרמב"ם מחלק שם דכלי שטף כולם שיעורין בזתים ושיעורין דמתני' הם לכלי חרס. וכתב הכ"מ דרבינו סובר שכל נקב שמוציאו מתורת כלי הרי הוא כשבר כלי ואינו מציל בצ"פ עכ"ד והם דברים מתמיהים שהרי ברפכ"ב מהט"מ מפורש להיפך וכדפי' ולא עוד אלא שאף לסברתו לא תי' כלום וכי מוציא זית מוציא כלי שטף מתורת כלי ועוד דאינו מציל בצ"פ מאן דכר שמי' התם ולא איירי אלא שאינו מציל מטעם תוך תוכו וצמיד פתיל אינו מועיל לכלי שטף כמו שאינו מציל באוהל המת ובכ"ח אדרבה אם סתמו בצ"פ מציל הוא דהוי תוך תוכו וגם כוונת הראב"ד שם בהשגה שכתב זה ההפרש לא נמצא בשום מקום לענין צ"פ כו' אינו מובן מה ענין צ"פ לכאן ומה הפרש שייך בו בין כלי שטף לכ"ח והא בכלי שטף לא שייך הצלת צ"פ כלל, והדברים צל"ע, ולענין עיקר הדין נראה דלענין הצלת צ"פ שיעורי דמתני' הם לכל הכלים השנויים ברפ"י דכל המיוחד לאוכלין שיעורו בזתים ולמשקין שיעורו במשקין ובעי מירוח דאם לא מירח הטומאה נכנסת דרך הנקב ומירוח מהני דאפי' בטל מתורת כלי לענין טומאה. מ"מ מציל הוא בצ"פ וכדפי' לעיל ובלא מירוח אינו מציל אפי' הוי כלי לטומאה כדאשכחן בפ"ח מ"ב דאפי' כלי שטף שאין טהרתם במוציא זית אין מצילין באויר כ"ח כשניקב כזתים דלאו תוך הוא כיון שבטל תשמישו (ולאו משו' דבטל מתורת כלי אינו מציל דהא אפי' אם בטל מתורת כלי מצינו שמציל וכדפי' לעיל. ולענין הצלה מאויר כ"ח לעיל בפ"ח מ"ב נמי שיעורים אלו נוהג בכל הכלים ואף בכלי שטף שאין טהרתם אלא במוצי' רמון מ"מ במוציא זית אינו מציל עוד מטעם תוך תוכו דלאו תוך הוי כיון שבטל תשמישו) שאינו משתמש עוד לאוכלין ואעפ"י דלענין טומאה עדיין כלי היא. לענין הצלה מאויר הטומאה בתר תשמישו המיוחד אזלינן כמ"ש הראב"ד שם פי"ד מה"כ. והר"ש שכתב כאן דבמוציא זית חשוב כפתח כיון שניקב בכדי טהרתו כו' כלומר שמצינו בכ"ח ששיעורים אלו הם כדי טהרתו משום שבטל תשמישו וממילא דבכל הכלים חשיב כפתח ובעי צ"פ. ודע שמ"ש הרב כלי גדול שנפחת במוציא רמון וקטן ברובו אין מצילין בצ"פ:

כ"כ התוס' בסוף המצניע. אבל רש"י פי' בהיפך רברבי ברוב וזוטרי ברמון וכ"כ הרמב"ם פכ"ב מהט"מ וכתבנו מזה ברפי"ז:

פרק י

משנה א

כלי גללים וכלי אבנים. פי' הרב שאין להן טומאה לא מד"ת ולא מד"ס ע"כ. לכאורה משמע מלשון זה דאלו היו טמאין מד"ס לא היו מצילין. אבל הר"ש בפי"ג דאהלות מ"ה

כתב דהטמא מד"ס חוצץ בחלון וכ"כ התוס' פ' לא יחפור ד"כ ולא מצאנו טעם לחלק בין חציצה דצ"פ לחציצה בחלון. ולכך נראה דז"ש ולא מד"ת ולא מד"ס קושט' דמילתא נקט. ואין ה"נ דאפי' טמא מד"ס חוצץ אלא שראיתי להר"ש לקמן פי"ז משנה טו:

שהוכיח דכלים של עצמות הדג ועורו אפי' המקבלין אין להן טומאה ואפי' מדרבנן מדקתני הכא דמצילין בצ"פ וע"כ במקבלין אייר' דאי בפשוטין אפי' דיבשה נמי כלי עצם פשוטיהן טהורין ע"כ. וכ"כ הרא"ש שם. וזה סותר לדבריו שבפי"ג דאהלות דטמא מד"ס חוצץ וא"כ ה"נ בעצמו' הדג מנ"ל דלא מקבלי טומאה מדרבנן ולענין צ"פ מצילין. ועוד דלפי סברתו בפי"ז דטמא מד"ס אינו מציל ליכא להוכיח דעצמות הדג במקבלין אייר' דאי בפשוטין אפי' דיבשה נמי. דילמא פשוטין דיבש' לא מצי למיתני משום דיש להן טומאה מד"ס כמש"ל רפרק ב. ולהכי נקט של ים דמקבלין שלהם אינם אלא מד"ס ובפשוטין לא גזור כלל והילכך מצילין ולעולם בפשוטין מיירי. ואפשר דס"ל להר"ש שיש חילוק לענין טמא מד"ס דודאי בדעבד אם הציל בהן מצילין ובהכי מיירי מתני' דפי"ג דאהלות וכן נכרי דפ' לא יחפור ומתני' דהכא משמע דאלו כלים מצילין בהן לכתחלה ולכתחלה משמע לי' דלא שרינן להציל אף בטמא מד"ס גזירה אטו דאורייתא. וכן משמע קצת לקמן מ"ב אין מקיפין בדבלה שמנה ובבצק כו' ומדלא מפליג משמע דאפי' הם פחות מכביצה אין מקיפין. דאע"ג דטומאתן מד"ס לדעת הר"ש פי"ג דאהלות לכתחלה אסור. (עוד י"ל דדוקא גבי ממעט בחלון פי"ג דאהלות ס"ל לר"ש דחוצץ דהתם בביטלו בחלון איירי ונהי דבטמא דאורייתא לא מהני ביטלו לטהר בלא שינוי מעשה בטהור מדאורייתא וטמא מד"ס מהני וכה"ג מחלק הרב פט"ו מ"ב) ומיהו מדברי הרמב"ם בסמוך גבי כלי עץ הטהורים שמפרש להו דהיינו פשוטין שאין מקבלין טומאה מדאורייתא עיי"ש משמע דאע"ג דטמאין מדרבנן שרי:

כלי גללים וכלי אבנים פי' הרב שאין להן טומאה לא מד"ת ולא מד"ס וכן הוא פשוט בכמה דוכתי וכ"כ הרמב"ם בפרק א מה"כ שאין להן טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס לא מד"ת ולא מד"ס וכ"ה בגמ' ס"פ המצניע. ונראה דכ"ז היינו דוקא לטומאת מגעות ומדרסות דבעינן כלי והני לאו כלי נינהו. אבל לענין טומאת עבודה זרה שמטמאה כשרץ כדתנן במס' שבת פשיט' דשייך נמי באבנים:

שאם חצב אבן לבימוס ועשאה ע"ז מטמאה כיון דלאו משום מגע אתינן עלה ודמי לאבן המנוגעת ופשוט הוא [כמו אם] עשאה גולל לקבר כדאמר פרק ב דאהלות וספט"ו. ומשום דכל הני לאו בתורת כלי מיטמאין שפיר שייך למיתני כלי אבנים טהורין. וכלי אדמה היינו מטיט שלא נצרף בכבשן. כמ"ש תיו"ט וזה שייך בכל הכלים אבל תנור

חדש שלא הוסק גרע מכלי אדמה ואינו קרוי כלי ואינו מציל בצ"פ אבל מציל משום אוהל שאם כסהו בנסר אפי' לא מירח הציל. אבל אם כסהו בכלי טהור אפי' מירח לא הציל שאין מצילין בצ"פ אלא כלים ותנור חדש לאו כלי היא ומשום אוהל לא מציל שאין כלי נעשה אוהל. כל זה מוכח רפרק ב דאהלות ושם פי' וע"ל מ"ז דסרידה מצלת משום אוהל. משום דסריד' עשוי' מתחלתה לכיסוי התנור כמ"ש הרמב"ם פכ"א מהט"מ דין ח':

ועצמות הדג. וה"ה עצמות העוף כמ"ש הרב. וה"ה נמי מעור העוף שגם הוא אינו מקבל טומאה כדמוכח בפי"ז משנה יד בחמישי אין בו טומאה וכ"כ הרמב"ם פרק א מה"כ. וה"ה נמי דהוו"מ למיתני גולמי כלי מתכת ובתוספתא תני לה ותני נמי התם כסוי קמטרא. וכל הני שיירינהו תנא דמתני':

ועצמות חיה שבים. לא ידעתי אמאי תני תרווייהו עצמות הדג ועצמות חיה ולא תני עצמות בריות שבים והכל בכלל דכל שבים טהור, והרמב"ם פכ"א מהט"מ לא כתב עצמות חי' אלא עצמות הדג לחוד ובריש הל' כלים כתב עצמות חי' שבים וכל שבים ע"כ. עוד השמיט הרמב"ם ולא כ' כלי נתר רק כלי חרס לחוד שסמך עצמו על שכ' בריש ה' כלים דכלי נתר בכלל כלי חרס:

וכלי עץ הטהורים. פי' הרב כגון הבאים במדה. והרמב"ם כתב ג"כ פשיטי כלי עץ וכבר כתבנו דמשמע מלשונו דאפי' שיש להן לפשוטין טומאה מדרבנן וכדלעיל ברפרק ב אפ"ה חוצצין. ומיהו יש פשוטין שאין טמאין אפי' מד"ס שלא נעשו בצור' כלי כדמוכח פט"ו מ"ב וכן משמע מלשון הרמב"ם בחבורו רפכ"א מהט"מ שדקדק לכתוב נסרים של עץ שהן פשוטין ואינם כלי ע"כ. ונ"ל דבכלל כלי עץ הטהורים אי' נמי ספינה של עץ שאין לה שום טומאה כדלעיל פרק ב. ויש עוד כלי שנשבר כדי טהרתו אעפ"י שאינו כלי לענין טומאה מציל הוא בצ"פ כמ"ש הרמב"ם פכ"ב מהט"מ דין ג' כל זמן שלא נשבר רובו. ולהר"ש והרא"ש אפי' נפחת רובו מציל כדפי' ספ"ט. ואיכא למידק דפשוטי כלי עץ וכן הבאים במדה אמאי מצילין הא הם ראויין לקבל טומאת מדרס כמ"ש הרב ברפרק ב לענין פשיטים ובפכ"ד מ"ד לענין הבאים במדה. וכל הראוי למדרס טמא ביד ע"ה שמא ישבה עליהן אשתו נדה וכל הטמא ביד ע"ה אין מציל בצ"פ על דבר שיש לו טהרה במקוה אלא על האוכלין ומשקין וכ"ח כדקתני בסיפא דמתני'. וא"כ היכי קתני בסמוך על הכל מצילין חוץ מכ"ח כו' הא כלי עץ הטהורים שייכא נמי בהו הך גזירה דטומאת ע"ה כמו בכ"ח שאם כלי עץ הטהורים הללו הם של ע"ה והקיפן בצ"פ אין מצילין שכל הטמא אינו חוצץ ולאו דוק' טמא מת אלא אפי' טמא בשאר טומאו' אינו

חוצץ וכדתנן ספי"ג דאהלות שתי וערב המנוגעים, וה"נ הואיל וטמאים מדרס ביד ע"ה אין חוצצין ואמאי קתני על הכל מצילין. וי"ל דהא דטמאין טומאת מדרס דוקא כשעשה בהן מעשה ותיקנן למדרס והכי תנן בפכ"ב מ"ט כופת שסרקו וכרכמו ועשאו פנים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיחוק בו אבל נסר בעלמא שלא עשה בו מעשה אפי' יחדו למושב לא מהני וכ"כ הרב פ"כ מ"ג כלי ולא אבן ולא קורה. וה"ה נמי לכלים שהם באים במדה לא מיטמו במדרס אא"כ עשה בהן מעשה כמו חקק בית מושב וכ"כ הט"ז באו"ח סי' תרכ"ט. וא"כ מתני' דהכא בכלי עץ הטהורים שלא נחקק בהם ולא נעשה בהם מעשה למדרס דאין מקבלין אפי' טומאת מדרס וכ"כ התוס' בפ' במה בהמה דנ"ב ובפ' לא יחפור די"ט דכיפת שאור שיחדה לישיבה אינו טמא אא"כ עשה בו מעש' וכ"מ פכ"ז מ"ה:

בין מפיהן ובין מצדיהן בין יושבין על שוליהן. ובין מוטין. צ"ע דמאי קמ"ל ומאי ס"ד דמצדיהן או מוטין לא מהני צ"פ. ובאמת הרמב"ם בחבורו השמיט כ"ז. ומיהו מצדיהן והיינו אם נפחתו בדופנותיהן י"ל דקמ"ל דלא נימא דמקו' הפחת לא בעי מירוח שאין הטומאה נכנסת דרך נקב אלא דרך פתח והיא סברת רש"י בס"פ המצניע כמ"ש ס"פ דלעיל קמ"ל דמצדיהן נמי בעי צ"פ. אבל אכתי הא דקתני תו בין יושבין ובין מוטין לא מתיישב ונ"ל דקמ"ל דלא נימא כי היכי דכפויין על פיהן לא מהני צ"פ כדאמרי' בסמוך צמיד פתיל עליו ולא על גבו. ודרשא זו לכ"ע היא כמ"ש שם וא"כ ה"ה במוטין על צדיהן אית לן למימר דלא מהני בהו נמי צ"פ מה"ט דעליו בעינן ולא מן הצד. וקמ"ל תנא דמתני' דמוטין על צדיהן מצילין. והטעם נ"ל משום דבכפויין יצא מתורת כלי כמ"ש הרמב"ם ז"ל דהצלת כפויין משום אוהל הוא ולא משום כלי. והיינו משו' דעיקר כלי לתוכו עשוי להחזיק בתוכו אוכלין ומשקין. וזה שכפאו על פיו אין תוכו משמש כלום דכל המונח בו עיקר הנחתו ע"ג קרקע והכלי אינו אלא ככסוי בעלמא ואין כאן תוך כלי. וזהו שאמרו צ"פ עליו ולא על גבו. כלומר דרך צ"פ להיות ממעל על תוכו ולא על גבו כשהכלי כפוי אין כאן תוך והצמיד פתיל אינו אלא כמונח בדופן ובגבו ואין זה צ"פ. וכל זה לא שייך אלא בכפוי ממש ופיו למטה. אבל במוטין על צדיהן לא בטל מתורת כלי. דעדיין משמש תוכו תשמיש כלי שכל שמניחין בו מונח בתוכו ממש והיינו דצריך למיתני דמוטין על צדיהן מצילין. ובזה נ"ל ליישב דברי הרמב"ם בחבורו פכ"א מהט"מ שכתב שם דכלי חרס אין מצילין משום אוהל וחביות שכפא' על פיה אין מצלת ואפי' מירחה מסביב לקרקע אין מצלת שנאמר צ"פ עליו ולא ע"ג. הדביק פיה לכותל ומירחה מן הצדדים מצלת ע"כ. ולא פירשו מנין לו לרבינו חילוק זה ואדרב' בתוספת' (הביא' הר"ש) תני בין

כפאה בקרקע ובין לכותל מצלת במירוח כמו שהביאה הראב"ד שם. ואם רבינו סמך על הספרי כמ"ש הכ"מ דהתם תני אין כ"ח נעשה אוהל וא"כ ה"ה בהדביק פיה לכותל לא תציל לא משום אוהל דאין כ"ח נעשה אוהל ולא משום צ"פ דאין צ"פ מן הצד כמו בכפוי בקרקע דאמרינן עליו ולא ע"ג אבל למאי דפי' ניחא דהא בהדיא קתני מתני' מוטין על צדיהן מצילין. והיינו שהשמיט הרמב"ם ולא כתב בין יושבין על שוליהן ובין מוטין כו' שסמך ע"ז שכתב הדביק פיה לכותל:

היו כפופין מצילין פשטא דמתני' משמע דבהצל' צ"פ איירי והא דלא עריב ותני להו בהדי הני דלעיל למיתני בין יושבין ובין מוטין ובין כפויין משום דבכפויין בעי למיתני דמצילין עד התהום וזה לא שייך באינך ולפ"ז צ"ל דת"ק דמתני' לית לי' הך דרשא דצ"פ עליו ולא על גבו. ובהא פליג עלי' ר"א וכן משמע מדברי הרב וזה ג"כ שיטת הראב"ד אלא שהיא מפרש דת"ק נמי ס"ל דרשא דעליו ולא על גבו אבל משמע לי' דהיינו כשלא מירח שפתותיה' עם הקרקע אלא נתן המירוח בדפנותיה מסביב והיינו על גבו עיי"ש. ואינו מובן לי דא"כ קרא למה לי להכי ומאי ס"ד דמירוח בדופן מהני. אבל הרמב"ם בפירושו ובחבורו מפרש דהך בבא דכפויין לאו בהצלת צ"פ איירי דהא עליו ולא על גבו בעינין אלא הכא משום אוהל מצילין בלא צ"פ ומיירי שיש בהן טפח על טפח על רום טפח וכ"כ בחבורו שם דכל המציל משום אוהל א"צ צ"פ כדלקמן מ"ז. והא דתנן רפ"ו דאהלות דאין כלים נעשין אוהל לטהר. היינו כשיושבין כדרכן על שוליהן אבל כפויין יצאו מתורת כלי ונעשו אוהל ויש ראי' לסברא זו ממתני' דאהלו' פ"ז מ"ב וברפ"ח שה דיש חילוק בין נטויין כנטיית אוהל דאז הוי אוהל ועיי"ש. אלא שקשה ע"ז מהך דפ"ט דאהלות משנה יג כמ"ש תיו"ט שם ובמקומו כתבנו בזה. וא"ת אי כפויין מצילין משום אוהל מאי אריא דתני לה הכא בכלים הטהורים. הא אפי' טמאים נמי כדתני רפ"ח דאהלות יריעה וסקורטיא וקטבליא שהן עשויין אהלים ופי' הרב שם דאוהל אע"ג דמקבל טומאה חוצץ י"ל דמי ששנת זו לא שנה זו דהרמב"ם דמפרש להך דהכא משום אוהל איהו לית לי' התם הך סברא דאוהל המקבל טומאה חוצץ דאיהו מוקי לה התם באין מקבלין טומאה כמבואר בדבריו ספ"ה מהט"מ והרב דאית לי' דאף המקבל טומאה חוצץ איהו מפרש למתני' דהכא כהראב"ד דבהצלת צ"פ איירי ואפשר נמי דהרב מפרש נמי הכא כשיטת הרמב"ם דמשום אוהל מצילין ויש חילוק בין כלים טמאים לטהורים דהטמא אעפ"י שחוצץ אמרינן התם בפ"ז הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה ומאחוריו טומאת ערב. ובטהורים לא:

מצילין כל שתחתיהן עד התהום:

להרמב"ם דמפרש דמציל משום אוהל מציל על הבלועים בקרקע אפי' אין במקו' הבליעה חלל טפח. דבלאו אוהל זה של הכלי לא היו ניצולין דקיי"ל ארצו של בית כמוהו עד התהום בפט"ו דאהלות מ"ה. ומשום אוהל הכלי ניצולין דאין זה ארצו של הבית אלא של האוהל הזה וכמ"ש הרמב"ם בפירושו דאוהל בתוך אוהל אם נטמא החיצון לא נטמא הפנימי. ולשאר מפרשים דמפרשי מתני' דבצ"פ מצילין. אין נראה דמשום צ"פ של הכלי לא יחשב הקרקע כארצו של בית. אלא צ"ל דכל שתחתיהן שמונח במקום שיש שם חלל טפח כמ"ש הרא"ש בפירושו כגון אם יש גומא תחתיהן ובה אוכלין ומשקין ע"כ וצ"ל דאין בדופן הכלי גובה טפח דאי גבוה טפח קיי"ל בפ"ה דאהלות דמצילין על באר חלק' בלא צ"פ משום אוהל. אבל כשאין גבוהין טפח אין כאן אוהל ובעי צ"פ ולא דמי לחצץ שחצצו מארצו בפט"ו דאהלות מ"ו דאם יש בחצץ טפח הכלים שבתוכו טהורין דהתם איכא טפח בגובהו ואוהל מעליא היא:

עוד כתב הרא"ש אם פי הכלי מוקף צ"פ וכפאו על פיו וטומאה רצוצה תחתיו בקרקע מציל על מה שבתוכו ע"כ וכה"ג כתב הרמב"ם בחבורו ספי"ז מהט"מ חבית המוקפת צ"פ ונתונה ע"ג המת האוכלין והמשקין שבתוכה טהורים וכתב הכ"מ שכ"ה בתוספתא ויש לתמוה אמאי לא אמרינן טומא' בוקעת ועולה ומטמא כל מה שבתוכה עכ"ל ובאמת ברפ"ט דאהלות גבי כוורת שכזית מן המת תחתי' ורצוצה דאמרי' כל שכנגד הזית תחתי' וגבה טמא ותוכה טהור לגירסת הר"ש והרא"ש שם והתם מדמי לה דהוי כמוקפת צ"פ. והרמב"ם גריס התם דתוכה נמי טמא וזה משמע כדברי הכ"מ. וא"כ דברי הרמב"ם סותרים זא"ז ושם כתבנו מה שיש ליישב בזה:

חוץ מכ"ח שאינו מציל אלא על האוכלין וכו'. טעמא משום כליו של ע"ה שאין חוצצין. והא דכליו של ע"ה אין חוצצין אע"ג דטומאת ע"ה מדרבנן וכתבנו בר"פ דטומאה דרבנן חוצץ. כבר כתב הר"ש פי"ג דאהלות מ"ה דשאני טומאת ע"ה דמשום ספק של תורה שמא נטמא בטומאה המטמאת מן התורה וחז"ל עשאוהו כודאי:

משנה ב

שלא יביאנו לידי פסול. היינו דחיישי' שמא יוכשרו ולכאורה נראה דלפי שיטת הרמב"ם רפי"ב מהט"א דאין הכשר אלא ברצון הבעלים וס"ל ג"כ התם דרצון דהכשר היינו רצון בשעת נפילת המשקין על הפירות דווקא ולא כדעת שאר המפורשים דרצון המשקה לשום תשמיש הוי רצון אפי' אם נפילתן על הפירות היתה שלא לרצון ולפי סברא זו להרמב"ם היכי ניחוש ש הכא שמא יוכשרו שיתן עליו מים בכוונה והאיך אפשר זה והא היא עצמו מחזר עליו להצילו ועכשיו יטמאנו בידיו. י"ל דמ"מ חיישינן שמא יגע

בו בידים שאין נגובות וכיוצא בזה ולענין הלכה כתב הרמב"ם בפירושו שאין הלכה כמשנה זו דקיי"ל כמשנה אחרונה שמותר לגרום טומא' לחולין כו' וכן העתיק בחבורו שמקיפין בדבלה שמינ' ונרא' דהיינו דווקא אם בתוך הכלי הם אוכלין ומשקין של חולין אבל אם הם תרומה או קדש פשיטא שאין מצילין באוכלין שלא הוכשרו לכתחלה שמא יכשרו וגורם טומאה לתרומה ולקדש וכן מפרש הרא"ש למתני' שאין מקיפין בדבלה משום שאם בתוך הכלי תרומה הוא גורם טומאה וצ"ע על הרמב"ם בחבורו שלא התנה דדווקא לחולין מקיפין בהם לכתחילה:

משנה ג

ואינה נשמטת. שאם היתה נשמטת ונופל' כשמטה החבית פשיטא דאינה מצלת אפי' סותמת יפה דקרא קפיד שיהא צמיד והיינו דבוק וזו אינה דבוקה אלא מונחת אלא כשאינה נופלת מאלי' פליגי אבל היא מתנדנדת בהטיית החבית. וצ"ע מ"ט דחכמים כי סותמת יפה ואינה נופלת שפיר קרינן בה צמיד ודבוק וכי מתנדנדת מאי הוה ולא מצינו דקפיד קרא בהכי. ונראה דדווקא במגופת חבית ס"ל לחכמים דאינה מצלת מדרבנן הואיל וכל החביות דרכן לכסותן במגופה ואי אמרי' דמגופה מצלת אתי למימר דמגופה לעולם א"צ מירוח ואין הכל בקיאין להבחין הטעם בין נשמטת או אינה נשמטת וכיון שדבר זה לכל מסור נפיק מינה חירבה שיאמר המגופה מצלת אפי' נשמטת, ונ"ל שזהו ג"כ טעם הראב"ד דמשום שדרך תשמישו בכך כוונתו כדפי' שהכל משתמשין במגופה לכיסוי ואין הכל בקיאין והלכך גזרו בכולהו שאל"כ היכן מצא הרב ז"ל לחלק ולומר שבדרך תשמישו אינו מציל והשתא לדינא אין חילוק כלל בין פי' המפורשים ז"ל לפי' הראב"ד דלמאי דפי' המפורשים נמי ס"ל דדווקא במגופ' החמירו חכמים משום דדרך תשמיש כל אדם היא וגזרו בה אלא דמ"מ נראה דבהא פליגי המפורשים והראב"ד ז"ל דלפי פי' המפורשים לא גזרו אלא במתנדנרת שקרובה ליפול ובה החמירו שמא יטעו להציל ג"כ במונחת אבל אם אינה מתנדנדת איכא היכרא דכל מגופות אינם סתומות בחוזק וזו סתומה בחוזק, ולהראב"ד אפי' סתומה בחוזק גזרו בה ומיהו כשמירחה מסביב מודו חכמים דמהני דבכה"ג ודאי אפי' במינח' מהני דמירוח מדבקה. וראיתי בהשגת הראב"ד רפכ"א מהט"מ שהביא תוספתא משפך אפי' טהור אינו מציל בכיסוי דברי ר"מ וחכ"א מציל ומפרש לה שהמשפך עומד ע"פ החבית כדרכו ומוקף צ"פ עם שפתי החבית ונקבו סתום בטיט רמ"א אינו מציל כיון שהוא עומד בדרך תשמישו וחכ"א מציל ולפיכך נחלקו במשפך עכ"ד. וכתב שם הכ"מ שלא ירד לסוף דעתו בטע' זה של דרך תשמישו. ולמאי דפי' י"ל דהתם נמי מחמיר ר"מ משום שהכל משתמשין לכסות

במשפך ואתי למימר דמשפך מציל אפי' בלא מירוח. וצ"ל דמשפך גרע ממגופה שאינו סותם יפה את כל פי החבית כמו המגופה והלכך ס"ל לחכמים דהתם דאינו מציל בלא מירוח, ולר"מ אפי' מירוח לא מהני:

היה בית אצבע שלה שוקע. בית אצבע היינו שעושין נקב ע"ג המגופה להכניס אצבעו שם להוציא המגופה כשיצטרך ומיירי שהמגופה וגם הנקב מגיעין בעומק עד אוירה של חבית והיינו שוקע דקתני אבל לא אתפרש אי מיירי נמי שהנקב פתוח למטה ומפולש לאויר החבית או אפי' סתום נידון כאויר החבית כיון שהוא שוקע:

ובר"פ דלעיל גבי מחט וטבעת הנתונין במגופה מוכח התם דאין נידונין כמונחין באויר החבית אא"כ הם שקועים וגם נראין לאוירה לדעת הרמב"ם שם. ולכאורה נראה דה"ה בהך דהכא מיירי נמי דוקא בשקוע וגם מפולש. וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שהשמיט דין זה לגמרי בחבורו ולא העתיקה כלל משום שאין בה חידוש דהיינו מתני' דר"פ דלעיל. אלא שא"כ צ"ע אמתני' גופה תרתי למה לי ולכך נ"ל דהכא באינו מפולש וסתום הוא הנקב למטה ואפ"ה נידון כאויר החבית כיון שהוא שוקע לאוירה וסתימת הטיט לא מהני דאין הבלועים בטיט מצילין מידי דהוי אכוש שבלע את הטבעת דפ"ט מ"ו וכן אוכלין שגבלן בטיט כמ"ש הרב ספ"ט. והא דמרט וטבעת דר"פ דלעיל לא מהני שוקעין לחוד ליחשב כמונחין באויר החבית. שאני ההם דמדאורייתא אפי' חשיבי כמונחין בחבית ניצולין בצ"פ. אלא דמדרבנן החמירו דאין צ"פ מציל על כלי שטף ולא החמירו אלא במונחין ממש או בשקועין ופתוחין לאויר דדמי למונחים אבל בשוקע לחוד לא גזרו, אבל הכא ליטמא זה בטומאת זה דמדאורייתא הוא בשקוע לחוד דחשיב כאוירו טמא מדאורייי'. ומ"ש הרב כאן דטעמא משום דמגופת החבי' כחבית דמי'. ותיו"ט השיג עליו ממתני' דר"פ דלעיל לענ"ד נראה לא כדברי זה ולא כדברי זה דודאי הכא אין הטעם כדברי הרב משום דמגופה כחבית ואדרבה בפ"ג מ"ו קיי"ל דמגופה אינה כחבית אלא הכא משום דהשקועין באויר החבית מטמאין אותה ונטמאו ממנה כמו כל המונח באוירה שבליעת הטיט אינו כלום. ומיהו המגופה באפי נפשה ודאי דאינה חבור ולא נטמאת עם החבית דטיט בעלמא היא. והבלועין בתוכה ג"כ חשיבי כגלויין. ותיו"ט שהשיג על הרב מדר"פ דלעיל דאמרי' איפכא שבמקום שצריכה כל הנמצא בה ואינו נכנס לאויר החבית מגולה לא נטמא עם החבית ע"כ. אין לשונו מדוקדק דהתם בחבית טהורה אייריי ואדרבה מה שבמגופה ניצול עם החבית אם אינו נכנס לאוירה מגולה. דלא חשיב כמונח באויר החבית לענין שלא יהא ניצול בתוכה משום דהתם להחמיר בהא דמדרבנן הוא לא אמרי' כדפי'. ואין משם קושיא אבל העיקר כדפי':

ואכתי איכא למידק כיון דכל עיקר חידושא דמתני' שהבלועין בטיט חשיבי כגלויין בין ליטמא ובין לטמא ותרווייהו הא תנינהו בפ"ט מ"ו לבנה שבלעה את הטבעת נכנסו לאוהל המת נטמאו נפלו לאויר התנור טמאוהו. והא תו למ"ל ואי לאשמועינן דמגופה לא חשיבא כלי אלא כטיט בעלמא הא נמי שמעינן ממתני' דפרק ב מגופת החבית אינה חבור. ועוד תנן התם בפרק ב מ"ח דכל המשמש כסוי בכ"ח טהור אלמא דלא חשיב כלי והוי כטיט בעלמא. ונ"ל דלא תני לה אלא לדיוקא דדוקא לענין שרץ חשיב כטיט. אבל באוהל המת אם החבית מוקפת צ"פ סביב למגופה אפי' הנקב של בית אצבע אינו מוקף צ"פ מלמעלה. מה שבחבית והחבית עצמה טהורין אם הנקב של בית אצבע סתום מלמטה. ולא אמרי' הטומאה נכנסת לנקב והרי היא באויר החבית כמו גבי שרץ דהכא שאני מתוך שהמגופה מסייעת לחבית להצילה ע"י צ"פ חשיבא היא נמי ככלי לענין זה להציל בצ"פ. והכי אמרי' ברפ"ט דאם החבית ניצולת בצ"פ גם הבלועין במגיפה ניצולין אע"ג דבכל דוכתא אין הבלועין ניצולין אלא במקום שמצלת בצ"פ חשיבא גם היא. והיינו דתני תנא לדין זה כאן בין דיני צ"פ. לומר דבהא מילתא השרץ חמור ממת דאם השרץ בתוכו מה שבחבית טמא וכה"ג במת טהור דסתימת הנקב המגיע לאויר החבית חשיב כצ"פ ומציל על החבית. דבמקום צ"פ לא אמרי' דהוי כטיט בעלמא. וא"ת הא דאמרי' בכמה דוכתי בתוספתא כל המציל בצ"פ באוהל המת מציל באוהל השרץ וכ"כ הרב בפ"ח מ"ו. והא הכא מציל באוהל המת ואינו מציל בשרץ וי"ל דהא דמציל באוהל המת היינו משום שהחבית עצמה מוקפת צ"פ דבאוהל המת מהני לי' האי צ"פ ומגו דמהני לחבית מהני נמי למגופה ובשרץ כיון דהחבית אין צריכה לצ"פ לעצמה אם לא הי' השרץ בבית אצבע לא שייך בה מגו:

וניחא נמי שהרמב"ם השמיט בבא זו בחבורו משום שבעיקר הדין אין כאן חידוש שכבר שנינו ברפ"ט דמגופה מצלת על כלים שבתוכה במקום צ"פ ומתני' נמי לא תני לה אלא שזה חומר בשרץ מבמת וכדפי':

השרץ בתוכה חבית טמאה. ואע"ג דסתם מגופה היא גבוה מן החבית או שוה לה וקיי"ל בפ"ח דבכה"ג אמרי' תוכו ולא תוך תוכו. התם דווקא בכלי אמרינן הכי אבל מגופה אינה כלי ולא חשיב תוך ודמי לסרידא התם מ"ג:

משנה ד

של גמי. הוא מין עשב וכשנכרך כמו פקעת א"א שלא יהא שם חלל משהו בין הכריכות. ובצמיד פתיל אם שייר משהו לא הציל. משא"כ בסדין ויריעה שעשאן אוהל שמצילין ברפ"ח דאהלות. דבאהל חלל משהו אינו מזיק אא"כ יש בחלל טפח. והנקבים הרבה

אין מצטרפין לטפח. ואני תמה על מהר"ם ז"ל שכתב תיו"ט במתני' דלעיל דס"ל דפקיק' קש מהני כמו צ"פ וא"צ מירוח. ומה בין קש לגמי דהכא ודוחק לומר דפקיקה נעשה בחוזק ובדוחק יותר מפקעת. דמאן יימר דבחוזק מהני ומתני' משמע דבעי מירוח דווקא: **עד** שימרח מלמעלה ומלמטה לאו מלמטה ממש שבתוך החבית א"צ מירוח. אלא דכדור ופקעת הוא כמין עגול ויש לו גובה וצריך למרח בראשו ובצדדיו עד לחבית וכ"כ הרא"ש. ומ"ש הרב וכולהו אין מצילין אלא אם אין בהן שיעור לקבל טומאה וכ"כ הר"ש. ואין הלשון מיושב דמאי וכולהו הא ע"כ לא קאי אלא אעור לחוד דהא גמי וניירא לאו בני קבולי טומאה נינהו. ובגד אפי' יש בו שיעור מציל דהא בעי מירחו בכולו והמירוח מציל ואי בלא מירחו אפי' אין בו שיעור אינו מציל דחלול הוא אלא אעור קאי ושיעור דעור חמשה על חמשה לקמן פכ"ז. והרא"ש בפירושו כתב ומיירי שאין בבגד ועור שיעור לקבל טומאה. נראה דבגד בכדי נקטי':

משנה ה

שגפסן עם השפה. פי' הרב למטה משפת הכלי שנמצא הצ"פ מבפנים והשפה מגולה ע"כ ופירוש תמוה הוא דלעיל כתב שהקבותין הם של חרס ואם השפה מגולה הרי נטמא הכלי בתוכו ואין הטמא מציל. אבל פי' מתני' כמ"ש הרא"ש שנקלף החרס מעט בשפת הכלי ונשאר הזפת לבדו ונתן הצ"פ על הזפת שבשפתו. וכן מפרש נמי רישא דמתני' שנתקלפה סמוך לשפתה והזפת שלה עומד ונתן הצ"פ על הזפת:

משנה ו

וסתמוה שמרים. כשאין בשמרים משקה טופח איירי דאם יש בהם משקה טופח מקבל טומאה ואינו חוצץ. ולמאי דאמרי' בפרק ב דע"ז דכ"ט דשמרי יין של עכו"ם אסורין כל י"ב חודש. ואפי' לאחר יב"ח אוסר ר"ת אם לא נתמדו במים. אפשר דלענין טומאה נמי מקבלי טומאה אפי' אין משקה טופח עליהן מבחוץ כל שראויין לאדם הקליפה נמי לא גרע משומר למשקה שבתוכו ומקבל טומאה ואינו חוצץ. וצ"ע בזה. ולהרמב"ם שסובר דאין משקה מקבל טומאה אלא שבעה משקין לבד. איכא לאוקמי מתני' בשמרים של יין רמונים או יין תפוחים. ופי' זה נראה עיקר דאי מיירי בשמרים יבשים מאי קמ"ל. אבל בלחים קמ"ל אעפ"י שסופן לייבש ולא יסתמו כל הנקב בתר השתא אזלינן. ומיהו אפי' ביבשים י"ל דמחמת שמשתמשין בחבית סוף הסתימה להתקלקל מ"מ בתר השתא אזלינן. וכ"נ מדברי הראב"ד פ"ד דעדיות ולקמן נפרש ענין אחר דקמ"ל בהצלת שמרים: **פקקה** בזמורה עד שימרח. לכאורה קשה מאי קמ"ל פשיטא דאם נשאר נקב משהו אין כאן צ"פ כדתנן במ"ד גבי כדור ופקעת. ונראה משום דלעיל בנתנה ע"פ החבית. ולעיל בספ"ט מוכח דיש חילוק בין נקב שבמירוח לנקב שבגוף הכלי דנקב שבמירוח חמור

טפי. משום דהפתח שעשאו מתחלה בכוונ' לשם פתח וניחא לי' עיילי' טומאה התם טפי אפי' בנקב משהו ששייר ולא מירח אינו מציל שמתחלתו נעשה בכוונה. ומשום דעד השתא איירי בצמיד פתיל שעל פי הכלי דנקב משהו מעכב. ואתי הכא לאשמועי' דחבית שניקבה וסתמוה שמרים. שהנקב הוא בשולי החבית או מן הצד וניקב מאליו וסד"א דנקב משהו אינו מעכב קמ"ל דמעכב ונראה דמיירי שניקב החבית בכונס משקה דבפחות מכן לא בעי מירוח כדתנן ספ"ט. ואעפ"י דהדר פקקה בזמורה ולא נשאר בנקב כונס משקה אפ"ה בעי מירוח. וטעמא דאלו מתחלתו לא הי' בנקב ככונס משקה ודאי לא בעי מירוח. והשתא דפקקה גרע טפי שהתחיל לסתום ולא גמר הוי כמו נעשה בכוונה. ונ"ל דבהכי רווחא לן שמעת' דפ' הגוזל עצים דק"ה דאמר רבא הרי אמרו חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילוה בעי רבא אגף חציה מהי. ופירש"י שסתם חצי הנקב והניח חצי'. ותמהו התוס' דאם לא שייר שיעור נקב אמאי לא מהני כמו מתחלה אם לא הי' בו כשיעור עיי"ש ובס"פ המצניע פי' התוס' דאגף חצי' וסתמו שמרים חציה. ואינו מובן דמאי קא מבעי' לי' דמה לי סתמו שמרי' כולה או חציה. ולמאי דפי' ניחא שפיר דודאי יש חילוק בין ניקב בידי אדם לניקב מאליו כדתנן ספ"ט והשת' אם ניקב מאליו מתחלתו פחות מכשיעור ודאי לא מעכב. אבל אם ניקב כשיעור וסתם מקצת איכא למימר דשייר בכוונה והיינו דמבעי' לי' אגף חציה מהו. ופשיט לה מדהכא פקקה בזמורה עד שימרח. אלמא דדמי לשייר בכוונה ודחי דילמא משום דלא קאי והסתימה עצמה לאו מידי היא וכמאן דלא סתם כלל דמי. אבל היכי דקאי י"ל דלאו כשייר בכוונה הוא כיון דמתחלה נעשה ממילא. ומיהו לשון הש"ס לפ"ז אינו מיושב דתלי האיבעי' בהך דסתמוה שמרים כדקאמר הרי אמרו חבית ועלה בעי אגף חצי' מהו. ואי כדפי' אינו ענין זה לזה. ונראה משום דקשיא לי' לרבא מתני' דסתמוה שמרים הצילוה פשיטא מאי קמ"ל ולא ניחא לי' למימר דקמ"ל בתר השתא אזלינן ולא אמרי' כל שאין סופו להתקיים כך לאו סתימה היא. דהא נמי פשיטא דלא שמעינן בשום מקום דבעי סתימה המתקיימת לאחר זמן. לכך מפרש רבא דמתני' קמ"ל דסתימה דממילא הוי סתימה משום דאשכחן גבי נקב דיש חילוק בין נעשה בידי אדם או ממילא וסד"א דה"ה גבי סתימה דכל שלא סתמו בידים לאו סתימה היא קמ"ל דהוי סתימה ועלה בעי רבא אגף חציה מהו. כלומר שהוא סתם חצי הנקב והשמרים סתמו אח"כ הנשאר. דנהי דאמרי' סתימה ממילא מהני אפשר דהיינו בניקב ג"כ ממילא. אבל בניקב בכוונה כי הכא שסתם חציה ולא גמרה והוה כניקב בידים דהא גלי דעתי' דניחא לי' שיהא מקצתו פתוח מי מהני אח"כ סתימה דממילא. והא דנקט אגף חציה ולא נקט נקב בידים משום דאין דרך אדם לעשות נקב בכלי לקלקל

בידים ובספ"ט דאמר נעשה בידי אדם היינו במירוח שבפתחו שדרך תשמישו הוא ע"י הפתח וצריך לפיתחו והכא בכלי עצמו אין דרך לנוקבו. אבל סתם חציה אורחא הוא. ומ"מ כניקב בידים דמי שלא גמר הסתימה ומבעי' לי' אי סתימה דממילא מהני לנקב בידים. ופשיט לי' מסיפא פקקה בזמורה עד שימרח. דמשמע דארישא קאי הא דסתמוה שמרים מהני היינו אי לא פקקה תחלה אבל פקקה מעיקרא אעפ"י שסתמוה שמרים לא מהני עד שימרח בידים אלמא דבהא לא מהני סתימה דממילא ודחי דהתם משום דלא קאי. שהזמורה אינה סותמת יפה דקשה על גבי קשה לא מיהדק ואי מטלטל לחבית הזמורה נופלת עם השמרי' שעלי' אבל שמרים בלא זמורה סתימה מעליא הוי ואיכא למימר דמהני אפי' לנקב שבידים ובהכי מתיישב נמי סיפא דקתני היו שנים עד שימרח מן הצדדין וכו' דקשה הא תו למה לי ומה לי אחת ומה לי שתים. ולמאי דפי' ניחא משום דבאחת י"ל שאין בה למלאות כל הנקב והיא נופלת. אבל אם היו שתים והיינו שלא הי' באחת כדי למלאות הנקב והביא השני' למלאות דהשתא סותמין יפה ואין נופלים וס"ד דלא בעי מירוח קמ"ל דבעי. והא דלא פשטה רבא מהך דהיו שנים דמשמע דטעמא לאו משום דלא קאי דהא שנים ודאי אפי' קאי לא מהני דאל"כ מאי קמ"ל. משום דמצי למידחי דלעולם סתימה דממילא מהני אפי' לנקב בידים והא דרישא זמורה אחת לא מהני סתימת שמרים אחרי' משים דלא קאי. וסיפ' בשנים לא מיירי בסתמוה שמרים אח"כ. אלא מילתא באפי נפשי' קאמר דאפי' סותמו יפה ומילא כל הנקב לא מהני בלא מירוח דא"א דליכא נקב משהו. וה"ה סתימת שמרים חשוב כמו מירוח. נסר שהוא נתון על פי התנור. כו' ולא אתפרש הא תו למה לי. והרב פי' נסר פשוטי כלי עץ הוא ע"כ וכ"כ הרמב"ם. אפשר כוונתם דהיינו דקמ"ל מתני' דהטמא מדרבנן חוצץ, דאלו זמורה דרישא לאו כלי הוא כלל ומיהו לא יתכן דנסר בעלמא נמי לאו כלי הוא דלא מיקרי פשוטי כלי עץ אא"כ תיקנו והחליקו ועשה בו צורת כלי כדמוכח פט"ו מ"ב וכן מוכח מדברי הרמב"ם בחבורו כדפי' לעיל בר"פ. ולכך נראה דהכא ודאי לאו כלי הוא כלל. אלא דמיירי בנסר שמיוחד לכך לכסות בו את התנור והיינו דלא קתני נסר שנתנו עפ"י התנור דמשמע שנתנו באקראי. אלא שהוא נתון משמע שמיוחד לכך וסד"א הואיל ומיוחד לכך חשיב כמו יד ואם מירחו הוה כמחובר לו ומקבל טומאה ואינו חוצץ. קמ"ל דאינו מקבל טומאה דלאו יד הוא דמירוח לא הוי חיבור. וא"ת א"כ ומאי ארי' דתני לה בכיסוי נסר אפי' כלי שיש לו תוך והוא משמש בכסוי טהור כדתנן בפרק ב דהכיסויין טהורים וכל המשמש כסוי בכ"ח טהור וא"כ מציל הוא בצ"פ וי"ל דכלים שיש להם תוך אין מצילין

גזירה אטו התקינן לתשמיש דטמאין מדאורייתא כדתנן התם. אבל נסר דא"נ התקינו לתשמיש אינו טמא אלא מדרבנן דפשוטי כלי עץ הוא. ובלא התקינו לא גזרו:

היו שנים כו' נ"ל דבבא זו לא תני לה אלא משום סיפא לאשמועי' דעשאן בסינן ובשיגמין חשוב חבור וא"צ מירוח. ונראה כפי' הרמב"ם דסינן ושיגמין היינו שחברן זה לזה במסמרים או שהכניס זה לתוך זה בחריץ שבשני כדרך האומנים מעשה ידי חרש. וזה לא שייך בזמורה דרישא אלא בנסרים אבל לפי' הרב דסתמו בנסורת או בשעם וזה שייך נמי בזמורה כמו בנסרים. א"כ לחנם נקט כולה מילתא היו שני' בנסרים. דעשאן בסינין הו"ל למיתני גבי זמורות ומתני' נמי דיקא כפי' הרמב"ם דקתני א"צ למרח מן האמצע. ומשמע דמן הצד לא מהני סיכן. ולפי' הרב מן הצד נמי אמאי לא מהני ולהרמב"ם ניחא דמן הצד שצריך לחברו לפי התנור שם א"א במסמרים ולא בחריץ שמקלקל את התנור:

משנה ז

ואם לאו דכל טהור. עיקר משנה זו היא שתנור חדש הוי אוהל וה"נ תנן בהדיא רפי"ב דאהלות. ויש לתמוה ע"ז דהא כל כלי חרס קודם צירוף כבשן נקרא כלי אדמה כמ"ש תיו"ט בר"פ בשם רש"י וכ"כ ג"כ הרב ספ"ד. וא"כ הא דתני בר"פ דכלי אדמה מצילין בצ"פ. וכל צ"פ היינו שממרח סביב הכסוי. והשתא למה לי מירוח בלא מירוח ניצול בכיסוי לבד משום אהל. וצ"ל דיש חילוק בין תנור לשאר כלי אדמה דכל כלי אדמה כיון שעשוי לתשמיש כמות שהוא בלא צירוף כבשן מיד הוי כלי וצריך צ"פ. אבל תנור שתשמישו הוא ע"י היסק ובהיסק נעשה כלי חרס נמצא קודם היסקו אין ראוי לכלי והוה כטיט בעלמא ומחיצות התנור הוי כמו אהל של טיט ועוד שדרך התנור להיות מחובר בארץ והילכך חשיב טפי כאהל. והיינו דלא תני דין זה הכא גם רפי"ב דאהלות אלא בתנור דוקא. וצ"ל שסרידא זו אינה של חרס. דאי של חרס הא ס"ל להרמב"ם דאין כ"ח מציל משום אוהל לעולם כמ"ש בר"פ גבי היו כפויין וכה"ג דייק הר"ש במגדל רפ"ד דאהלות. (ונ"ל ל דל"ק דמי קתני בר"פ אין מצילין אלא בצ"פ מצילין קתני לאפוקי כלים המקבלין טומאה דלא מהני בהו צ"פ ולעולם י"ל דאיכא מינייהו דאפי' צ"פ לא צריך אלא שצ"ע אמאי עדיף כלי אדמה משאר כלים הטהורים ואי נימא דאין ה"נ דכולהו מצילין בכיסוי הסרידא א"כ בטלה תורת צ"פ כיון דכיסוי בעלמא סגי בכולהו. וצ"ל דיש חילוק בין כשמכוסה בכלי דההיא בעי צ"פ אבל מכוסה בנסר בעלמא לא בעי צ"פ כמ"ש הר"ש שם גבי מגדל. וסרידה דהכא שאין לה גפיים דהוי כנסר כדתנן פ"ה דאהלות מ"ו. א"נ אפי' יש לה גפיים כשהיא עשוי' לכיסוי התנור) ומיהו בפ"ה דאהלות כתבנו דדוקא

שהכ"ח עצמו היא באוהל אינו מציל אבל מצטרף הוא לאוהל כמו קדרה שבארובה דהתם. וה"כ מצטרף הוא לתנור:

הכל טהור פי' כל שבחדש והחדש עצמו אבל הישן ומה שבתוכו טמא. ואיידי דתני רישא הכל טמא תני הכא הכל טהור וברפי"ב דאהלות פליג ריב"נ ואומר דהישן ג"כ מציל:

וסרידא על הישן:

שאם ינטל הישן סרידא עומדת על החדש הוה כמונח על החדש. אבל אם ינטל הישן וסרידא נופלת לא הוה אוהל דאוהל הנסמך על הכלים אינו אהל לטהר. ואע"ג דאמר התם דאפי' נסמך על כלי גללים וכלי אדמה אינו אוהל. הכא כשעומד על החדש הוי אוהל דתנור גרע מכלי אדמה כדפי' לעיל דהוי כאבן בעלמא. ורישא תני רבותא דאפי' הסרידא מונחת על החדש ממש לא הוי אוהל כיון שעיקרה נסמכת על הישן. וסיפא הוי רבותא דאפי' אינה מונחת על החדש הוי אהל כיון שאינה נסמכת לגמרי על הישן שהרי אם ינטל הישן תעמוד על החדש והא דבעינין אינו גבוה טפח. משום דבפחות מטפח אין הטומאה נכנסת מאוהל לאוהל:

משנה י

היו בכונס משקה. שיעור זה של כונס משקה גבי כלי המיוחד לאוכלין ומשקין אזלינין בי' הכא והכא לחומרא דלקבל טומאה חשוב כלי כאילו מיוחד לאוכלין לבד כדתנן רפ"ג ולהציל מאויר כ"ח אינו מציל כאלו מיוחד למשקין לבד כדתנן בפ"ח מ"ב. וכן אינו מציל באהל המת כדלעיל ספ"ט. וכל כה"ג לא הוה תרי חומרי דסתרי אהדדי דכל היכי דמספקא הלכתא כמאן שפיר אמרינין להחמיר כמר וכמר כדאמרי' בפ"ק דעירובין ד"ז גבי ר"ע שנהג שני עישורין. וה"נ דכוותי' דכלי שמיוחד לאוכלין ולמשקין. מספקא לן אי דינו כמיוחד לאוכלין או כמיוחד למשקין ותפסינין תרוייהו לחומרא. א"נ דרבנן גזרו לענין זה שמקבל טומאה גזרה אטו מיוחד לאוכלין לבד. וגזרו נמי שאינו מציל אטו מיוחד למשקין לבד. וגם בזה לא שייך סתרי אהדדי כיון דאיכא טעמא להחמיר בכל חד אבל אי ליכא טעמא לא מחמרינין תרי חומרי דסתרי אהדדי כדאמרי' בפ"ק דעירובין דהוי כסיל בחושך הולך. והשתא איכא למידק במתני' דהכא דקתני היו בכונס משקה והלשון משמע דאכולהו קאי שכל האילפסין נקובות. וזה לא יתכן דא"כ היכי קאמר השרץ בעליונה כולן טמאות. והרי אין לנו לטמא אלא העליונה לבד וכל מה שבתוכה כאלו היתה מיוחדת לאוכלין לבד:

אבל התחתונות כולם טהורין דאין לנו טעם להחמיר בהן דממנ"פ טהורין אי דיינת לי' כמיוחד לאוכלין ולא נתבטלו כולם מתורת כלי. התחתונות ודאי טהורות מטעם תוך תוכו. ואי דיינת לי' כמיוחד למשקין וכולם נתבטלו מכלי. אין כאן אויר כלי באחד מהם והשרץ עם כל האוכלין ומשקין כמונחים בקרקע דמי והכל טהור דפשיטא דאין לומר דעליונות חשיבי כמיוחד למשקין ולא חשיבי כלי. והתחתונות כמיוחד לאוכלין. ואין בזה טעם כיון דהנקב שוה בכולם. וסיפא נמי השרץ בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות ופי' הרב דכולן טהורות היינו האלפסין עצמן אבל אוכלין ומשקין שבהן טמאים וכן פי' הרא"ש והוסיף ביאור שכיון שניקב בכדי טהרה לענין אוכלן ומשקין שבתוכן חשיבי מחיצות כמאן דליתנייהו וכאלו כל האוכלין מונחים באויר הטומאה. אבל לטומאת הכלים אי חשבת מחיצות כמאן דליתנהו אז אינם כלים וטהורים. ואי חשבת מחיצות כאיתנהו אז אין טומאה נכנסת ואין כלי מטמא מאויר כלי ע"כ. ולא אוכל לעמוד ע"ד דהיכי אמר לענין אוכלין ומשקין חשיבי מח מחיצות כמאן דליתנייהו וכולם מונחים באויר הטומאה. מאי אויר הטומאה איכא הכא. דאי מחיצות כמאן דליתנייהו בתחתונות נמי ליכא מחיצות ואין כאן אויר כלי דמאי אולמייהו דתחתונות מעליונות: **ונראה** שזהו שהביאו להרמב"ם ז"ל בפירושו שמפרש היו בכונס משקה לא קרי אלא אעליונה והאמצעית אותם שיש כלי תחתיהן. אבל לא קאי אתחתונה ומירי שהתחתונה שלמה. והשתא א"ש אם השרץ בעליונה כולן טמאות דדילמא כמיוחד למשקין חשיבי ובטלו מחיצות של עליונה ושל האמצעית והרי השרץ עם כל האוכלין ומשקין שבכולם כמונחין באויר התחתונה שהיא שלמה ונטמאו כולם. ומיהו האלפסין עצמן לא נטמאו אלא עליונה ותחתונה לבד. התחתונה דאמרי' כאלו השרץ בתוכה והעליונה ג"כ טמאה דילמא כמיוחד לאוכלין חשוב ואין נקב זה מטהרה. אבל האמצעיות הכלים טהורין ממ"נ דאי מחיצות כאיתנייהו אפי' אוכלין שבהן טהורין. ואי מחיצות כליתנייהו הוי כשברים ואין מקבלין טומאה. וזהו שכ' הרמב"ם כולן טמאות ירמוז אל מה שבתוכן ובשטה זו אתי' נמי סיפא השרץ בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות שכולן נקובות לבד מהתחתונה והיא טמאה. וכולן טהורות ע"כ אכלים עצמן קאי כמ"ש הרא"ש דאלו אוכלין ומשקין שבכולן טמאין דאי מחיצות כמאן דליתנייהו כולם מונחין באויר הטומאה והיינו באויר התחתונה השלמה. נמצאת למד שדברי הרא"ש הם ע"פ שיטת הרמב"ם אעפ"י שלא ביאר בהדיא דהיו נקובות לא קאי אתחתונה ע"כ כך דעתו וזה ג"כ דעת הרב. ומ"מ הוא דחוק לפי' זה דכולן טמאות דרישא היינו אוכלין ומשקין. וכולן טהורות דסיפא היינו הכלים עצמן. וכיון דבין ברישא ובין בסיפא הדין שוה שהאוכלין

ומשקין טמאין והכלים טהורין אמאי תני להו בתרתי ואמאי תני הכא כולן טמאין והכא כולם טהורין. אבל הרמב"ם עצמו מפרש בסיפא בהדי' דכולן טהורות היינו מה שבתוכן. ונראה שהוא מפרש למתני' לפסין זו בתוך זו שאינם אלא שתים לבד והם זו בתוך זו ואין שם אמצעית ביניהן. והשתא הא דקתני היו בכונס משקה אדלעיל קאי דקתני השרץ בעליונה או בתחתונה ועלה אמר שאם זו או זו הי' נקובות והיינו שאותה שהשרץ בתוכה היתה נקובה והאחרת שלימה. והילכך אם השרץ בעליונה והיא הנקובה כולן טמאות היינו העליונה והתחתונה הכלים ומה שבתוכן. דהעליונה טמאה דילמא דינה כמיוחד לאוכלין וטמאה. והתחתונה טמאה דילמא דין עליונה כמיוחד למשקין ובטלה מכלי והרי השרץ עם האוכלין שבעליונה כמונחין באויר תחתונה ואם השרץ בתחתונה והיא הנקובה והעליונה שלימה התחתונה עם מה שבתוכה טמאה כדין דילמא דינה כמיוחד לאוכלין. והעליונה עם מה שבתוכה כולן טהורות דאין בהן צד טומאה. שהרי תוך אחר הם. ואלו היה שפת התחתונה עודפת הי' מה שבעליונה טמאה דכחד תוך דמי כיון ששוקעת בתוכה של תחתונה אעפ"י שהתחתונה נקובה מטילין אותו לחומרו דילמא כמיוחד לאוכלין חשיבא ואין הנקב מבטלה מכלי וחשיב תוכה אם היא עודפת לטמא מה שבתוך עליונה השקועה בתוכה וכ"כ הרמב"ם בסיפא שכולן טהורות שהרי אין שפת תחתונה עודפת וכו' ומיהו אי הוי מפרשינין דבלפסין הרבה שהם זו בתוך זו איירי. לא א"ש פי' זה דא"כ ברישא שרץ בעליונה והיא לבדה נקובה. אמאי כולן טמאות הא אין טמא אלא אמצעית שתחתי' אלא צ"ל דמתני' כשאין שם אלא שתים דהא לא מדכר תנא אמצעית הכא כלל. ואעפ"י שהרמב"ם עצמו כתב ברישא כשהשרץ בעליונה וכולן ר"ל הלפסין האמצעים נקובות בכונס משקה ויטמא מה שבתוך כל א' מהם להקפת התחת נה עליו ע"כ מדנפשי' כתב זה שמעיקר הדין היא כן אפי' יש שם אמצעיות אבל מתני' לא איירי בהכי. זהו הנראה בפי' משנתינו מדברי הרמב"ם ז"ל בפירושו ובזה אין מקום כלל לכל מה שתמה תיו"ט כאן שדבריו שבחבורו הם כפי שיטתו בפירושו אלא מה שצ"ע שבחבורו לא פירש דהיו נקיבות לא קאי אכולם ואדרבה כתב היו כל אחת מהן נקובה וכו' ומיהו מש"ש השרץ בעליונה כל האוכלין והמשקין שבכל האלפסין טמאין שהטומאה באויר כולן כמו שיתבאר ע"כ ודייק מינה תיו"ט דדווקא אוכלין ומשקין ולא הן עצמן. ולא היא דהיאך אפשר לומר כן דהא העליונה ודאי היא עצמה נמי טמאה והוא כתב שבכל האלפסין. ועוד דהא לעולם אין האוכלין ומשקין טמאין מחמת השרץ אלא מחמת הכלי כדלעיל פ"ח מ"ה. ועוד שהרי כתב כמו שיתבאר והיא מ"ש אח"כ בפ' י"ד דין ט' כוורת שבאויר התנור ושם ביאר בהדיא דהכלי עם מה שבתוכו נטמא:

ועדיין יש לי מקום עיון בעיקר דין זה דמשמע מדברי הרא"ש ז"ל דאם הי' האלפסין כולם נקובין היו כולן טהורין בין אם שרץ בעליונה ובין בתחתונה מטעם ממנ"פ דאי חשבת נקב זה שמבטל הכלי אין כאן אויר כלי בשום אחד ואין כאן טומאה. ואי הנקב אינו מבטל ממילא הוי תוך תוכו וכולם טהורין חוץ מאותה שהשרץ בתוכה ומתוך זה מוקמי למתני' שאין כולם נקובין וכדפי' לעיל והדבר תמוה אצלי דהא ודאי דהנקב אינו מבטלו מכלי ואפ"ה אינו מציל מאויר כ"ח דבפ"ח מ"ב תנינא לה גבי כוורת וקופה וחמת דלאו כלי חרס נינהו ושיעורן במוציא רמון ובפקעיות ואפ"ה במוציא זית אין מצילין ובמיוחד למשקין בכונס משקה אלמא דאפי' אינו בטל מכלי אינו מציל מאויר כ"ח וכמ"ש הראב"ד בהשגות פי"ד דין ט' דלענין הצלה אזלינין בתר ביטול תשמישו ולא משום ביטול כלי. וכן מוכח מדברי הרמב"ם שם שכ' דכלי שטף שיעורו במוציא זית ואינו מציל אע"ג דלענין טומאה הוי כלי עד כמוציא רמון. ולפ"ז רישא דמתני' כשהשרץ בעליונה כולן טמאות מצינין לאוקמי נמי כפשטה אפי' בכולן נקובות דמשום ביטול תשמישו בטל דין תוך תוכו ומ"מ כולם כלי הן ומקבלין טומאה וכולהו כחד תוך חשיבי וכמ"ש הרמב"ם בחבורו שהטומאה באויר כולם. ומיהו סיפא שהשרץ בתחתונה לא א"ש דאמאי כולן טהורות כיון דכחד תוך חשיבי. ולכך הוצרך הרמב"ם בפירושו לפרש דהיו בכונס משקה או זו או זו קאמר אותה שהשרץ בתוכה וכדפי' לכולה מילתא לעיל. וסיפא שהתחתונה נקובה ולא העליונה וכולן טהורות לגמרי הן ומה שבתוכן כמ"ש בפירושו ובחבורו. ודלא כמ"ש הרא"ש דמה שבתוכו טמא ונמשך אחריו הרב וא"א לומר כן וכמש"ל וכ"ש מ"ש הרא"ש דממ"נ אי חשיבי מחיצות כאיתנייהו טהור משום תוך תוכו ואי כליתנייהו אינם כלים כו' לא יתכן כלל דודאי מחיצות כאיתנהו ואפ"ה לענין אויר הטומאה כחד תוך חשיבי וכדפי'. ולכן דברי הרמב"ם ופירושו במתני' הוא המחוור.

אלא שבחבורו משמע שמפרש היו בכונס משקה שכל אחת מהן נקובה וזה צ"ע:

היא והתחתונה טמאה. אבל אמצעית עצמה טהורה:

ומיהו מה שבתוכה טמא. והא דהדר תני בעליונה ותחתונה עודפת אינו מיושב דהא בה איירי. וגם מדברי הרב נראה שהיתה לו גירסא אחרת. ונראה שהי' גורס בסיפא בעליונה והתחתונות עודפות היא והתחתונה טמאה. והחילוק בין רישא לסיפא דרישא איירי שהעליונה והאמצעות שפתותיהן שוות אלא התחתונה לבדה עודפת על שתיהן. וסיפא איירי שיש כאן שתים עודפות והיינו שהאמצעית עודפת על העליונה. והתחתונה עודפת על האמצעית וסד"א דבזה אף האמצעית עצמה טמאה דהשרץ שבעליונה כאלו היא באמצעית העודפת. וגם התחתונה טמאה שעודפת על האמצעית. קמ"ל דגם בזה

האמצעית טהורה דלעולם אזלינין בתר התחתונה העודפת על כולם וכאלו השרץ בתוכה ולא באמצעית וכ"מ בהשגת הראב"ד. ונראה שגירסא נכונה היא. אלא שאיזה תלמיד לא הבין החילוק בין תחתונה לתחתונות. וסבר דבבא דסיפא היינו רישא ומחק היא והתחתונה טמאה דסיפא. ובחנם מחק דבין ברישא ובין בסיפא צריך למיתני' היא והתחתונה טמאה ובסוף מתני' צ"ל וכל שיש בה משקה בוא"ו:

פרק יא

משנה א

פשוטיהן ומקבליהן טמאין פי' הרב דלא איתקשו לשק אבל הרמב"ם פי' דכתיב כל דבר אשר יבא באש ובחבורו פרק א הוסיף עוד דאפי' מקבלין מ' סאה ויותר מטמאין מטעם זה שנא' כל דבר ע"כ ואע"ג דתעבירו באש לענין הגעלה מאיסור איירי טומאה נמי שמעי' מיני' דכתיב בתרי' אך במי נדה יתחטא כדפי' רש"י בחומש הצריכין חיטוי והגעלה ודברי התוס' בשבת דנ"ח ע"ב ד"ה כל דבר צל"ע:

נשברו טהרו:

ולא אמרי' דכלי קבול שנשבר קבולו ונעשה פשוט יטמא כדין פשוט. דשאני פשוט שמתחלה עשאו לשם פשוט ותורת כלי פשוט עליו אבל זה בטל מתורת כלי דאף הפשוט אינו טמא אא"כ יש בו צורת כלי אבל עשת וחררה טהורין כדלקמן מ"ג. וכן בכלי עץ דפשוטיהן טמאין מדרבנן דווקא שיש בהן צורת כלי כמ"ש ברפרק ב:

חזרו לטומאתן הישנה. פי' הרב שמא יאמרו מה שבירה אין טעון הערב שמש אף טבילה וכ"כ הרמב"ם. אבל רש"י פי' בפ"ק דשבת הרואה שנטמאו ומשתמש בהן בו ביום סובר שהטבילם ע"כ. ואיכא בזה נ"מ לדינא אם חזר ועשה ממנו כלי אחר מכמות שהי' ששינהו מקיבול לפשוט וכיוצא בזה. דלטעם רש"י ליכא טומאה ישנה בכה"ג דמינכר שהיא כלי חדש וכ"כ רש"י בהדיא התם גבי דרצפינהו מורצף דשמא יאמרו ליכא דמינכר עשייתו שנתחדש כולו ע"כ. ולטעם הרמב"ם והרב אין חילוק ולעולם חוזר לטומאתו, ולכאורה קשה לטעם הרמב"ם מאי אריא עשה מהן כלים חזרו לטומאתן. בעודן שברים נמי ניגזור דשבירה לא מטהר שמא ילמדו לומר טבילה מטהר כמותה בלא הערב שמש. ולרש"י ניחא דלשמא ילמדו ממנה לא חיישינין אלא שיסברו שהטבילו ובשברים לא ישברו וי"ל כיון דלא אשכחן שם טומאה בעולם בשברים אף בטומאות דאורייתא אין סברא כלל לגזור בהן טומאה ובמ"ג כתבנו דמוכח כסברת הרמב"ם ועוד כתבנו מזה בפי"ד מ"ז:

אלא לטומאת הנפש. פי' הרב שמא תשתכח תורת מי חטאת כו' ולעיל בטעמי' דת"ק לא ניחא לפרש שתשתכח תורת טבילה בכלים. דודאי לא תשתכח דאדרבה כל אדם נוח לו בטבילה יותר מבשבירה שמקלקל הכלי אלא בטומאת נפש שצריך להמתין שבעה ימים וקשה עליו ונוח לו לשברו ותשתכח תורת מי חטאת ולרשב"ג נמי לא שייך חשש שמא יאמרו כשם ששבירה א"צ הזאה ושבעה ימים כך טבילה א"צ וישתמשו בטבילה בלא הזאה. דאיהו לא חייש כלל לשמא יאמרו לא בשאר טומאות ולא בטומאת מת. דכיון דהזאה והערב שמש מפורש בקרא לא חיישינין שיטעו. ונראה שהיא ג"כ סברת רש"י שכתבנו לעיל דאף ת"ק לא חייש שמא יאמרו וא"ת א"כ איך תשתכח תורת מי חטאת שהיא מפורש. וי"ל דלאו שתשתכח לומר שאינה מטהרת אלא שלא יהיו מתעסקין לטהר בה וכמ"ש הרב שאין לך אדם ממתין שבעה ימים. וס"ל דטהרת מי חטאת מצוה ואין ראוי לבטל את המצוה ובהכי ניחא לת"ק דחייש שמא יאמרו ואכתי היו יכולין לתקן דשבירה בעי הערב שמש לשאר טומאות ושבעה לטומאת מת ותהא דין שבירה שוה לגמרי לטבילה. ולמה הצריכו טבילה דווקא לטומאה ישנה כמ"ש הרמב"ם ולמאי דפי' ניחא דחייש ג"כ שלא תשתכח תורת טבילה שהיא מצוה:

משנה ב

שיש לו שם בפני עצמו טמא. פי' הרב בין שיש לו בית קיבול ובין שאין לו וכ"כ הרמב"ם. ואיני יודע מה באו ללמדנו כאן והא כבר תנינא לה דפשוטיהן ומקבליהן טמאין ומה ענינו לכאן. ונראה דס"ל דכלל זה שאמרו שצריך שיהא לו שם בפ"ע לא אמרו אלא בפשוטין דווקא שעיקר חשיבותו הוא שמו שיש עליו שם כלי דהא עשת וחררה של מתכת טהורין ואינם בכלל פשיטין שאין עליהן צורת כלי. וא"כ כיון דעיקר טומאת הפשוטין היא משום שם כלי הילכך בעינין שיהא לו שם לעצמו ולא שם לווי שנקרא ע"ש דבר אחר ששוב אין כאן חשיבות שם לכלי זה והרי היא כמו חצי כלי כמ"ש הרמב"ם בחבורו רפ"ט. אבל במקבלין לא שייך האי כללא דאפי' אין לו שם בפני עצמו טמא דחשיבות שלו הוא מצד קבולו. ומתני' נמי דיקא מדלא קתני כל שאין לו שם בפ"ע טהור. משום דהא לאו כללא הוא דהא איכא מקבלין דטמאין אלא הכא אתי לפרושי מתני' דלעיל דאמרי' בין פשוטין ובין מקבלין טמאין דהיינו דווקא כשיש להן שם אז שוין פשיטין למקבלין אבל אין להן שם אין שוין דפשוטין טהורין. וי"ל שזהו כוונת הרב והר"מ ז"ל שכתבו כאן בין יש להן בית קבול וכו' וכן מבואר מדברי הרמב"ם בחבורו פ"ט דין ב' ודין ו' דמקבלין אפי' אין להם שם בפ"ע טמאין:

והקורא:

כ' תיו"ט לא מצאתי פירושו. ונראה שהיא קורת הבית ממש וה"נ תנן ספ"ק דמ"ק הציר והצנור והקורה, ופי' הרב שם קורת הבית אלא דהתם של עץ ודהכא של מתכת. ובספרים כתוב כאן הקורא באל"ף וצ"ל בהא כההיא דמ"ק וכן הגירסא כאן בגמרא וכן העתיק הרמב"ם בחבירו רפ"ט הקורה בהא וקצת קשה דלא חשוב מסמרות דעשויין לשמש ג"כ את הקרקע שתוקעין אותן בגגות ובכותלים והם טהורין וכמ"ש הרמב"ם רפ"י:

מפני שנעשו לקרקע:

פי' הרב דכל המחובר לקרקע הוא כקרקע ומשמע דה"ה אם מחובר לשאר כל דבר שאינו מקבל טומאה כגון לפשוטי כלי עץ או לכלי עץ הבאים במדה נמי טהורים דכל המחובר לטהור הוא כמוהו וכן מוכח בפי"ד מ"ב מקל שעשה בראשו מניקת וכן קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל בפ"כ מ"ה וכ"כ הרמב"ם בחבורו רפ"ט בהדיא שנעשה לשמש את הקרקע או את העץ ע"כ (ולסברת הרמב"ם דכל מה שנעש' לקרקע טהור אפי' קודם שנקבעו מיושב מה שנוהגין לעמוד במקוה ע"ג שליבות של עץ הנשים בשעת טבילה ואנן קיי"ל דאסור ולא עלתה לה טבילה והאריכו לתמוה ע"ז הלבוש והט"ז ביו"ד סי' קצ"ח סל"א. אבל לסברת הרמב"ם א"ש ולק"מ דהני שנעשו לקרקע הוי כקרקע ונראה שנעלם סברת הרמב"ם זו מכל האחרונים ז"ל) ומיהו בעיקר דין שנעשה לקרקע דס"ל ל לרמב"ם דאפי' קודם שנקבעו טהורין נ"ל שהרבה פוסקים חולקין בזה כדפי' באורך פ"ד דמקוואות מ"ג ומ"ש תיו"ט דמתני' משמע כהרמב"ם מדלא קתני סתם כל המחובר טהור. לא משמע מידי דהא איכא מחובר דטמא והוא דף של נחתומין שחברו בכותל פט"ו מ"ב וכל הענין פי' במקוואות ונ"ל דכל שנעשה לשמש את הקרקע בלבד ואין לו תשמיש אחר אפי' אינו מחובר בקרקע וגם אין עתיד לחברו אינו מקבל טומאה כדמוכח במתני' ד' דנגר טמא משום גלוסטרא שבראשו ואי לאו הגלוסטרא טהור אע"ג דאינו מחובר וכ"מ בפי"ד מ"ג גבי יתדות אהלים ויתדות המשוחות:

משנה ג

ומן הצפויין. מפי' הרמב"ם משמע דמפרש בציפויין של כל הכלים ולטעמי' אזיל שסובר לקמן מ"ד ומ"ו דכל הציפויין טהורין אבל לקמן פי"ד מ"ה משמע דטסין וציפויין של עגלה הן כמו הסובב דחשוב להו התם כולהו בכלי עגלה וא"כ טהרתן משום שמשמשין את העץ ואין להם שם בפני עצמן. והרב שכתב לקמן דכל הני לא נראו לקבל טומאה משום דגולמי נינהו אינו מיושב דטסין וציפויין לאו גולמי נינהו. אבל הר"ש לא כתב דגילמי נינהו אלא שלא נראו לקבל טומאה ומ"מ קשה דכני כלים ואוגני ואזני אמאי לא נראו לקבל טומאה עם הכלי. וכבר הקשה כן הרא"ש וכתב ושמא לא גזרו טומאה ישנה

אלא אם עשאו מגוף הכלי ולא מן יד ואוזן ע"כ ולעד"נ דכני ואוגני כלים מיירי בפשוטי כלי עץ שיש לה כן של מתכת או אוגן ואוזן שהם טהורין כדין מתכת המשמש את העץ: **ריב"נ** אומר אף מן הקצוצות. כתב תיו"ט דס"ל כאביי שמא לא יקבנו ובקצוצות ליכא למיחש ע"כ. ואינו נראה דא"כ אמאי לא אמר הש"ס דטעמא דאביי כתנאי. דת"ק דהכא לא ס"ל. ועוד דהא אפי' ניקבו בכדי טהרתו גזרי' שמא בפעם אחרת לא יקבנו וא"כ אפי' קצץ לקצוצות איכא למיגזר שמא בפעם אחרת לא יקצוץ. ומה"ט נראה שכתב רש"י ז"ל התם גבי דרצפינהו מורצף שנ"ל עיקר כפי' השני דשמא יקבנו איכא ושמא יאמרו ליכא ולכן נראה דריב"נ נמי כרבא ס"ל דטעמא משום שמא יאמרו אלא דמפרש שמא יאמרו כפי' רש"י שיאמרו שכלי זה לא נשבר אלא ע"י טבילה טהרו ומשתמש בו בלא הערב שמש. ויטעה לומר דטבילה אין טעון הערב שמש וזה שעשאו מקציצות מינכר עשייתו שאינו בצורתו הראשונה שהרי נתחדש כולו וכדפירש"י גבי רצפינהו.. ות"ק סבר דגזרת שמא יאמרו אינו על כלי זה אלא שיטעו ללמוד דין טבילה מדין שבירה וכפי' הרב והרמב"ם בר"פ ואפילו בקציצות איכא למיחש. ומשום דקיי"ל כת"ק לכך לא כתב הרמב"ם חילוק דרצפינהו בחבורו דאתאן כת"ק וע"כ משום דס"ל גזירת שמא יאמרו שילמדו שבירה מטבילה וכדפי'. וזה דלא כהרב משנה למלך שכתב דרבינו סובר כפי' הראשון של רש"י ואין צורך. וכ"ש דטעם ראשון אינו נראה וכמ"ש רש"י ז"ל שהעיקר כפי' אחרון ונראה כדפי' שגם הר"מ ז"ל ס"ל כרש"י וכפי' אחרון אלא שחלוקים הם בפירושא דשמא יאמרו ועוד כתבנו מזה בפי"ד משנה יז ומן המסמרות שידוע שנעשה מכלים. דין מסמרות שעשויין לתקוע אותן בבנין ובגג אין מקבלין טומאה שנעשו לשמש את הקרקע ואת העץ ובעודן מסמרות אפי' ידוע שנעשו מכלים טמאין לא שייך בהו טומאה ישנה דכל שאינו ראוי לטומאה לא שייך בי' טומאה ישנה כמו שברים וכדפי' בר"פ ומיהו אם חזר ועשה כלים מאלו המסמרות חיישינן שמא בתחלה מכלים טמאים נעשו וחזרה להן עכשיו הטומאה שלפני פניו. ומ"מ צ"ע כיון דעיקר טומאה ישנה מדרבנן למה החמירו לחוש לספיקו ובכל דוכתא קיי"ל ספק דרבנן לקולא ובפ"ד דטהרות אמרי' ספק דברי סופרים טהור. וראיתי שכתב הראב"ד בהשגות שטומאה זו לעושי טהרות הוא ע"כ נראה דעתו דחומרא בעלמא הוא לתרומה ולא לחולין. והא דאמרי' בפ"ג דטהרות מ"ה מחט שנמצאת חלודה או שבורה טהורה שכל הטומאות כשעת מציאתן והלכך לא חיישי' שמא בעודה שלימה נטמאת וחוזרת לטומאה הישנה שאני התם דאיכא למימר נמי שמא מחט זו לא נראית לקבל טומאה מעולם שנשברה

קודם גמר מלאכתה אבל הכא הא ידוע שנעשו מכלים ומיהו לפי סברת הראב"ד י"ל דהתם מדינא קאמר דטהור ודהכא חומרא בעלמא:

משנה ד

ברזל טמא שבוללו: נ"ל דדוקא שבללן כשהם ברזל. אבל עשה כלים מברזל טהור ונתערבו בכלים של ברזל טמא לא בטלו ברוב דאע"ג דלענין איסור קיי"ל ביו"ד סי' ק"ב דכלי הנאסר מבליעת איסור בטל ברוב. הא אמרי' התם משום דלא הוי דבר שיש לו מתירין לפי שצריך להוציא עליו הוצאות להגעילו אבל לענין טומאה שטהרתו בטבילה ואין צריך הוצאות הו"ל דשיל"מ ולא בטיל. אלא אי נבללו בעודן ברזל בטל כמ"ש הפוסקים שם דכל דבר שלא הי' ניכר האיסור קודם התערובת בטל אע"ג דיש לו מתירין. וה"נ בעודו ברזל אין כאן טומאה והטומאה נולדה לאחר שנעשה הכלי שאז חוזר לטומאתו והרי כבר נתבטל מקודם ומצינו נמי כה"ג שהקילו בנולד האיסור אחר התערובת בפ"ו דתמורה מ"ג גבי מחיר כלב דסמכינין אברירה כמ"ש התוס' שם והובא בתיו"ט שם. ולפ"ז צ"ע הא דמסיק במתני' ותני וכן מן החלמא ומן הגללים דמשמע דהיינו דומיא דרישא שנתערב חלמא עם הגללים ועשה מהם כלי וכמ"ש הרב וכ"כ הרמב"ם. ומאי אריא שנתערב חלמא וגללים קודם שנעשה הכלי אפי' עשה כלים מזה ומזה ונתערבו בטלי כ"ח ברוב ולא הוי דבר שיל"מ דכ"ח אין לו טהרה בטבילה אלא בשבירה וכיון דאיכא הפסד לא הוי דשיל"מ ובטל ונראה דאין ה"נ דמן החלמא ומן הגללים אפי' כלים בכלים בטלי והרמב"ם והרב שלא פי' כן דלא נחתו הכא לדינים אלו ועוד י"ל דודאי כלי מעצמו נקרא דבר חשוב ולא בטל כמו חתיכה הראוי' להתכבד או דבר שבמנין אלא שהכלי שנאסר מבליעת איסור דבטל היינו משום דאיסורו הוא מחמת הבלוע והבליעה אינו דבר חשוב ואנו מבטלין בליעה זו ברוב הכשר ודכוותה הכא לענין טומאה אלו נתערב כ"ח טמא בין כלים טהורים ודאי בטל שאין אנו מבטלין הכלי אלא הטומאה שעליו אבל הכא שאנו באין לבטל הכלי עצמו שהרי עדיין אין עליו שום טומאה ואנו אומרים שמתבטל כ"ח זה להיות ככלי גללים שלא יקבל טומאה להבא וכלי דבר חשוב הוא ואינו בטל. והילכך לא משכחת לה דבטל אא"כ הביטול הי' בעודו חלמא בעוד שלא נעשה כלי וא"ש. ומיהו בספי"א דנגעים כתבנו דבגד המוחלט שנתערב הוי דבר חשוב ולא בטל. וקשה דהא הנגע שבו אינו דבר חשוב. צ"ל דשאני התם שהטומאה נולדה בעצמו של בגד ולא באה ממקום אחר ונהפך הבגד כולו כמו הנגע שהרי אין לו טהרה בטבילה. אבל מגע טומאה דהכא שבאה לו ממקום אחר דמי לבגד שצבעו בקליפי ערלה דבטל דצבע שעליו לאו דבר חשוב הוא כדמוכח רפ"ג דערלה:

הקלוסטרא טמאה:
משמע דהגלוסטרא משוי לי' מנא דגלוסטרא הוה כלי שראוי לדוך בו אבל נגר בלא גלוסטרא לאו כלי היא שזה שראוי לנעילה הוי תשמיש הדלת והוה כעשוי לשמש את הקרקע. וקמ"ל מתני' דאם יש בו גלוסטרא מקבל טומאה דהוי כלי שיש לו שם בפ"ע. ומה שפי' הרב דלענין טומאה ישנה איירי בחנם פי' כן דודאי לענין עיקר קבלת טומאה איירי וכ"כ הר"ש והרא"ש והרמב"ם. ונראה לפי שראה הרב גבי מצופה דסיפא שפי' הר"ש ברזל טהור שצפהו בברזל טמא כו' הבין דברזל טהור וטמא היינו כהך דרישא דלעיל אותו שראוי לחזור לטומאה ישנה ואינו כן אלא בטהור וטמא ממש איירי:
הפין והפורנא טמאים:
מפי' הר"ש מוכח שהוא מנעול שיש בו כעין קשת מלמעלה ותולין אותו בטבעות שבדלת ומזוזה כעין שלנו שנקרא הענגו"ל שלא"ס. ומדברי הרמב"ם משמע שהוא מפתח שיש לו שינים כההיא דפי"ד מ"ו. ולמאי דפי' לעיל דנגר בלא גלוסטרא אינו מקבל טומאה אעפ"י שאינו מחובר לקרקע הואיל ותשמישו אינו אלא לקרקע. צ"ל דשאני הפין והפורנא שדרך ג"כ לשמש לתיבות ושולחנות שנועלין אותם ג"כ בהן ונמצא שאין תשמישן לקרקע לבד:
והקלוסטרא ר"י אומר שומטו כו' פי' הרב דתני לה הכא דלר"י לא הוה מנא נמי לענין טומאה וטהורה וכ"כ הרא"ש אבל הר"ש דחה פי' זה מן הגמ' והניחו בצ"ע. ולכאורה הי' מקום לפרש דה"ק כמו דלענין טומאה אמרי' דגלוסטרא משוי לי' לנגר מנא דבלא הגלוסטרא אין לנגר טומאה. וקא"ר יהושע דלענין שבת נמי גלוסטרא משוי לי' מנא דנגר בלא גלוסטרא אסור ליטלו מן הדלת דהוי כסותר וכן ליתנו אסור דהוי כבונה. אבל כשיש בו גלוסטרא מותר לשומטו מפתח וליתנו על הפתח וס"ל כר' יוסי שמתיר בפ' בתרא דעירובין לנעול בו אפי' אינו קשור. ור' טרפון ס"ל כר"א דפליג התם ואוסר לנעול בו אא"כ קשור והיינו דא"ר טרפון דגלוסטרא מהני לי' לענין טלטול לחוד להיות ככל הכלים שמיטלטלין. דאלו בלא גלוסטרא אפי' בטלטול אסור כמ"ש התוס' בפ' כל הכלים דף קכ"ו הואיל ומיוחד לתשמיש קרקע דמי לכיסוי קרקע דאין ניטל' בלא בית אחיזה עיי"ש אבל לנעול ולפתוח בו אסור לר"ט אפי' יש בו גלוסטרא דמ"מ מיחזי כבונה. ושומטו דר"י אינו לשון גרירה כמו שמפרש הר"ש והכי מפרש לה רש"י בשבת. ובאמת הוא דחוק דשומטו לשון נטילה הוא בכל דוכתא כמו מנעל שומטו מע"ג האימום. וכן במוכני בזמן שהיא נשמטת לקמן פי"ח. ועוד דלפי פירושם למה לי' להזכיר פתחים כאן דהו"ל למימר אינו מטלטלו כדרכו אלא כלאחר יד. ועוד דלמאי דמוקי לה בש"ס דבחצר

שאינה מעורבת איירי אין לחלק בין כלאחר יד ובין כדרכו. כיון דמשום שמוציא מבית לחצר היא אפי' בגרירה אין להתיר דדוקא לענין טלטול שייך לחלק בהכי. ולמאי דפי' ניחא שפיר דשומטו לאו לשון גרירה היא אלא מעיקר דין פתיחה ונעילה מייירי. אבל בגמ' משמע כפירש"י והר"ש ז"ל מדאצטריך לאוקמי קודם התרת כלים או בחצר שאינה מעורבת ולפי הפי' שכתבנו לא הי' צריך לכ"ז וצ"ע:

משנה ה

עקרב של פרומביא טמאה: הרסן כולו בכלל נקרא פרומביא ויש בו ברזל שנכנס בפי הבהמה ומה שמקיף את ראשה והרצועות הנמשכין מצדדי הבהמה אילך ואילך שבהן מושכין את הבהמה לכל צד שירצו. וכל זה בכלל היא הנקרא פרומביא. אבל כשהם נפרדין ומתחלקין זה נקרא עקרב וזה לחיים. ולכך אמר שהעקרב טמא שהוא יש לו שם בפני עצמו שהוא עיקר הפרומביא וכולם משמשין לו. וכ"נ מדברי הרמב"ם רפ"ט שהטעם בזה הוא מפני שיש לו שם בפ"ע. וצ"ל שהברזל שבפי הבהמה אפי' הוא לבדו נקרא בלשון בני אדם פרומביא. אלא שהתנא נתן בו סימן וקורא אותו עקרב שצורתו כמו עקרב. ומ"מ צ"ע מ"ט דר"א דמטמא בלחיים כיון שאין להן שם. ומשום יד נמי לא שייך כיון שנחלק ואינו משמש אין לו תורת יד ועוד לשון המשנה תמוה שהאריך ושנה דברי ת"ק שני פעמים וכבר תמה בזה הרא"ש ותיו"ט דחכמים היינו ת"ק. ואפשר לפרש דכולה מתני' לענין טומאה ישנה איירי וה"ק עקרב טמאה. כלומר שעשה העקרב הזה מן כלי שנטמא והתיכו ועשה ממנו עקרב ולחיים עשה מברזל טהור שלא נטמא וחברן זה לזה והעקרב פשיטא דטמא מטומאה ישנה ובלחיים פליגי דר"א מטמא לחיים ג"כ שהרי הוא מחובר לכלי טמא והוי יד. וחכ"א אין טמא אלא עקרב. כיון דעיקר טומאה ישנה אינו אלא מדרבנן. לא גזרו אלא בכלי עצמו שהיתה עליו הטומאה כבר ולא על היד שנתחבר לו עכשיו ולא היה עם הכלי אז כשנטמא. ואלו היה היד הזה מחובר לכלי ג"כ מתחלה כשנטמא קודם שהתיכו ונטמא עמו. כשחזר ועשה משניהם כלי ויד שניהם חוזרין לטומאתן. והיינו דתני ובשעת חבורן הכל טמא. פי' כשמחוברין שניהם בשעת הטומאה הכל ככלי אחד הוא. ובזה מיושב שפיר לשון המשנה וטעם פלוגתייהו אלא דעיקר הדין הוא דבר חדש ולא נמצא בשום מקום וצל"ע:

ומצינו בפכ"ה מ"ו דטומאת משקין ל"ש בידות ומנגבן וטהורין:

משנה ו

פיקה של מתכות. הרב פי' טעמא דפלוגתייהו דמ"ש שיש לה שם בפ"ע ומ"ס שאין לה שם ובאמת הוא תמוה דהא דבר זה נשמע מפי הבריות היאך נקרא כמ"ש תויו"ט. והרמב"ם בחיבורו פ"י כתב שהיא טהורה שהיא מתכת המשמשת את העץ ע"כ.

ואני תמה ע"ז דלפי טעם זה משמע דלאו דוקא כשהפיקה עומדת לעצמה בלא הכוש והצינורא איירי דאפילו במחוברין טהורה דהא במחובר פשיטא דמשמשת ממש והאיך אפשר לומר כן והא בכולה תלמודן פשיטא לן כשהם מחוברין טמאין כדתנן בהדיא בפי"ב דפרה מ"ח. ואי בכל דוכתא מיירי בפיקה של עץ כ"ש דאית לן למימר דטהורה דהיא של עץ ומשמשת גם כן לעץ אלא ודאי דאינה משמשת לעץ כמו שכתב הרמב"ם שם במסכת פרה שכולן משמשין לצינורא של ברזל שבראשן שהוא עיקר הכלי שבו פותלין וטווין וכ"כ הרב פט"ז דאהלות מ"ב וא"כ ד' רבינו ז"ל בכאן תמוהים:

ולולא דברי רבותינו ז"ל יש לפרש מתנית' משום דדרך כל פיקה וכוש שהם של עץ ואין דרך לעשותן של מתכת שמכבידין על ידי האדם בשעת טויה שאוחזין אותו באויר כדרך הטווים ואינו נסמך על דבר אחר והוא מכביד על היד והשתא אם עשאה של מתכת ר"ע מטמא דמשום כובדה לא בטל מתורת כלי וחכמים מטהרין כיון שאינו ראוי למלאכתו אינו חשוב כלי ותדע דכולי' פרקין בכלים של מתכות איירי ולא מפרש בשום כלי שהיא של מתכת אלא סתמא תני להו דממילא משמע דבשל מתכת איירינין ומ"ש בפיקה דמפרש לה של מתכת וכן בכוש ואימה ומקל ואינך דסיפא דמפרש בהדיא בהו של מתכות והיינו משום דכל הני אין דרך לעולם לעשות אותן של מתכות וקמ"ל דפיקה של מתכת טהורה כיון שהיא יש לה כובד שהיא עגולה עבה וגסה וכל הני דסיפא שאין להן כובד או שיש להן סמיכה אין מקפידין על כובדן ולא בטלו מתורת כלי. והשתא מיירי מתני' אפי' מחוברין הפיקה עם הכוש כדרכן ואפ"ה טהורה וכן משמע דאלו לפי' הרב משמע דבאין מחוברין דוקא טהורה וא"כ הו"ל למיתני נמי ובשעת חיבורן הכל טמא כדתני לעיל ולקמן. ובהכי ניחא נמי הא דקתני ומצופה טהורה. דהא כבר תני לה לעיל בגלוסטרא והא תו למה לי. ולמאי דפי' ניחא דאי מההיא דגלוסטרא הו"א התם טהור' משום דאזלינן בתר עיקר הכלי ולא בתר הצפוי כדפי' הרב שם. והכא קמ"ל דאם הפיקה של עץ ומצופה מתכ' נמי טהורה אע"ג דממ"נ י"ל דטמא. אי בתר עיקר אזלינן הא קיי"ל דשל עץ נמי טמא משום צינורא. ואי בתר הציפוי אזלינן נמי טמא דציפוי מועט לא משוי לה כובד קמ"ל דמצופה בכל ענין טהור והוא כשיטת הרמב"ם שנכתוב לקמן דכל מצופה טהור מגזרת הכתוב וכמו שיתבאר לקמן בס"ד. וניחא נמי דמצופה טהורה אתאן אף לחכמים דמתני' דנהי דבכולה של מתכת מטהרי סד"א דמצופה טמא שאין לה כובד והו"ל כשל עץ קמ"ל. אבל לפי פי' המפרשים צ"ל דמצופה טהורה לר"ע תני לה וכן הרמב"ם בחבורו השמיטו משום דכר"ע אתיא. ולמאי דפי' אתאן לד"ה. ובהכי ניחא נמי סיפא דקתני הכוש והאימה כו' של מתכת טמאין דקמ"ל דאפי' דרכן להיות

של עץ אם עשאן של מתכת טמאין. ומיירי אפילו מחוברין הכוש עם הפיקה והצינורא כדרכן דבשל עץ פשיטא דטמאין וקמ"ל דשל מתכת נמי טמאין ולאפוקי מדין הפיקה דרישא דשל מתכת טהורה והיינו דלא חשיב צינורא שבראש הכוש הכא כמו דתני דין הפיקה והכוש. דצינורא פשיטא דלעול' אין עושין אותה אלא של מתכת כדמוכח לעיל בפ"ט כוש שבלע את הצינורא ובכמה דוכתי וכדפי' לעיל. וניחא נמי הא דתני תו בהני ומצופין טהורין. דלכאורה יש לתמוה אמאי תני לה תלתא זימני בפרקין בגלוסטרא ובפיקה ובהני דהכוש והאימה. וכל הני למה לי ולמאי דפי' ניחא דגלוסטרא אין לה טומאה אלא אם היא של מתכת ואשמועינן דאם היא ממתכת טהור ומצופה בטמא אזלינן בתר העיקר. וגבי פיקה דהוה בהפך דאין לה טומאה אלא אם היא של עץ ואי אזלת בתר העיקר אם היא של עץ ומצופה מתכת יש לטמא קמ"ל דאפ"ה טהור. ואי תני להני תרתי ולא תני תו בהני דהכוש ואינך. סד"א התם הוא דטהור משום דלעול' אזלינן לקולא במצופה דבגלוסטרא אזלינן בתר העיקר להקל. ובפיקה אזלינן בתר הציפוי להקל אבל גבי כוש דבין שהיא של עץ ובין של מתכת טמא אין כאן צד להקל במצופה קמ"ל דה"נ טהור והיינו כסברת הרמב"ם דכל מצופה טהור מגזירת הכתוב. ונראה לסברא זו מצופה טהור בכל הכלים ואפי' בכלי מתכת דאע"ג דקרא דכתיב כל אשר יעשה בהם דמיני' ממעטינן חיפויין כמ"ש הרב ספט"ז איירי בכלי עץ ועור. מ"מ כלי מתכת נמי ממעטינן כיון דהציפוי גופי' לעצמו טהור דלאו כלי הוא ממילא הכלי נמי טהור דאין הטומאה נוגעת בכלי אלא בציפוי וה"נ תנן ספט"ז חפוי הקשת והאלה והרומח טהורין וכל הני דמתכת נינהו ומתני' דהכא נמי משמע הכי מדקתני גבי כוש ומצופה טהור דאפי' במחוברין הכוש עם הפיקה והצינורא כדרכן איירי דומיא דפיקה דרישא וכדפי' לעיל. וא"כ ע"כ צ"ל דאף הצינורא הוא מצופ' ולכך טהורין דאי הצינורא אינו מצופה לא היו טהורין דהא הצינורא הוא עיקר הכלי והוא המביא טומאה לכוש ולפיקה. אלא מיירי דהצינורא עצמו ג"כ מצופה דאף בכלי מתכת הציפוי מטהרן:

ועתה כבוא לבאר עיקר מחלוקת זה של הרמב"ם עם שאר המפורשים בענין הציפויין. שהרמב"ם סובר דציפויין אתו מקרא לטהרם דכתיב אשר יעשה מלאכה בהן ופרט לחיפוי הכלים והביא זה המקרא בפירושו גבי מצופה דלעיל מ"ד. וכן בחבורו פ"ד דין ד' כתב כל החפויין טהורין בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת שנאמר אשר יעש' מלאכה בהן פרט לחיפויי הכלים וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קיבול וציפן במתכת טהורין ואין מקבלין טומאה מאחר שציפן בטלן והציפוי עצמו טהור כמו שבארתי ע"כ ובאמת דרשא זו בהן פרט לחיפויי הכלי' תני לה בהדיא בספרא אלא שאר

המפורשי' סוברים דחיפויי הכלי' היינו כיסויין שהם עשויין לעצמן כמו לוח או תמונת כלי שעושין לכסות בהן פיות הכלים ואינם מחוברין לכלי אלא מניחין אותו על הכלי' לכיסוי וכיון שאין המלאכה נעשית בהן אינם בכלל אשר יעשה מלאכה בהן אבל חיפויין כמו שמזהבין כלי כסף לנוי והולך ע"פ כל הכלי ומחובר לכלי בטל אגב הכלי והיינו שכתבו הר"ש והרב לעיל במ"ד דאזלינן בתר עיקר הכלי. והרב כתב ג"כ במשנתינו טעם זה דאזלינן בתר עיקר הכלי ולקמן בפט"ז גבי כיסויין כתבו דרשא דאשר יעשה מלאכה בהם והיינו כדפי' דס"ל דיש חילוק בין ציפויין לכיסויין. ודלא כתיו"ט שהבין דהר"ש לא אמר דאזלינן בתר עיקר הכלי אלא כששניהם העיקר והציפוי ממין אחד כמו מתכת טהור שציפהו במתכת טמא דלעיל מ"ד. אבל בשני מינים אזלינן בתר הציפוי כדמוכח ברפכ"ב וכ"כ שם תיו"ט בהדיא ולא נהירא כלל דמנין לו להר"ש חילוק זה ומה טעם יש בו ובאמת לא צריך לכל זה דודאי אין חילוק בזה בין מין אחד לשני מינים וכלי עץ פשוט שחיפהו בכסף או בזהב לנוי גם הר"ש מודה דטהור וכמ"ש הרב כאן. אבל עיקר החילוק בזה אם הכלי צריך לציפוי והמלאכה נעשית ע"י הציפוי אזלינן בתר הציפוי. והלכך בשולחן שחפהו בשיש ברפכ"ב. השיש צורך למלאכת השולחן שהשיש מקרר ומצנן האוכלין שעליו שלא יסריחו כדאמרי' במס' מדות בשלחן של שיש שבמקדש והלכך אזלינן התם בתר הציפוי והיינו נמי דאמר בגמ' בסוף מס' חגיגה דהציפויין בכלי מקדש גורם טומאה דהתם מצות המקום היא בשולחן ומזבח לצפותן בזהב ואם לא ציפן אינו קרוי שולחן ומזבח וכיון שהצפוי עושה עיקר הכלי פשיטא דקרינן בי' אשר יעשה מלאכה בהם. (והיינו דמייתי עלייהו התם מתני' דברפכ"ב דדמי להו דבתרוייהו הציפוי לצורך אלא דמסיק התם דרחמנא קרי לכולהו עץ וגלי דלא אזלינן בתר ציפוי דאי לאו מיעוטא ודאי הציפוי עיקר. ובזה הרמב"ם והר"ש וכל המפורשים שוים. ובחנם כתב הרא"ש ז"ל לעיל בפירושו מ"ד שהרמב"ם לא עיין בגמ' בסוף חגיגה. אבל בודאי עיין והאיר גם עינינו בה והיינו נמי דתנן בפרק ב דביצה מ"ט גבי ריחיים של פלפלין דטמאה משום כלי מתכת משום ציפוייה שהיא של מתכת ופירש"י שם דבטל אגב הציפוי היינו נמי משום שעשוי לשחוק בה את הפלפלין והברזל מהדק וכותת ולא העץ ונמצא שהציפוי הוא העושה המלאכה והכי תניא בתוספתא הביאה הר"ש לעיל מ"ד כלי שחציו מן הטהור וחציו מן הטמא הלך אחר עושה המלאכה כירה שדפנותי' מן החלמא ושולי' מן הגללים הלך אחר שוליו בקרדום הלך אחר עו שפו ע"כ. וה"נ דכוותי' כל שהציפוי צורך למלאכתו של הכלי הרי הוא ג"כ עושה המלאכה וטמא לכ"ע. דא"נ אזלת בתר עיקר הכלי כסברת הר"ש. הרי הציפוי ג"כ מעיקר הכלי ולהרמב"ם נמי הא קרינין

בי' אשר יעשה מלאכה בהן ולא נחלקו אלא אם הציפוי היא לנוי והכלי הוא של מתכת או של עץ ויש לו בית קבול. דלהר"ש בטל הציפוי לגבי עיקר הכלי ומקבל טומאה. ולהרמב"ם קרא ממעט לי' דהציפוי עצמו טהור וממילא דבטל הכלי מטומאה דהציפוי מפסיק ואין הטומאה נוגעת בכלי. וז"ש בפירושו לעיל מ"ד פרט לחפויי הכלים שזה הכלי לא יגיע השימוש בו בעצמו אבל באמצעות הכיסוי שעליו עכ"ל והא דאמר בסוף חגיגה מאי דעתך משום דמצופין מיבטל בטל ציפויין לגבייהו ס"ל להרמב"ם כדפירש"י שם דבכלי המקדש דווקא בטל דרחמנא קרינהו עץ. ובהכי ניחא מ"ש הרמב"ם בחבורו דציפויין טהורין אפי' הן של מתכת ונסיב קרא דאשר יעשה מלאכה בהם. דמיירי בכלי עץ ועצם ולא בכלי מתכת. אלא משום דס"ל דהציפויין פשיטא דאפי' בשל מתכת טהורין דנהי דפשוטי כלי מתכת טמאין היינו שיש עליו שם כלי תשמיש וציפויין אלו שאין להם בעצמן תואר כלי לא שייך בהן טומאה כלל. וממילא שהכלי ג"כ טהור דאין כאן מגע טומאה לכלי ושפיר יליף להו מאשר יעשה מלאכה דאפי' בכלי מתכת כל שאינו עשוי למלאכה אינו בכלל כלי כמו עשת וחררה דר"פ. ולהכי אמרי' נמי לקמן פי"ד מ"ג כל הכיסויין טהורין. ופירשו שם הרמב"ם והרב משום שאין להם שם בפ"ע דאידי ואידי חד טעמא הוא שאלו היו עשויין לצורך שום תשמיש הי' להם שם בפ"ע:

ונחזור לפי' המשניות דכל מצופין דמשניות דהכא דטהורין כולהו בשציפן לנוי איירי. ולשיטת הר"ש קשה דכל הני למה לי ואמאי תני לה תלתא זימני ומה לי כלי זה או כלי זה כיון דכולהו מחד טעמא נינהו. אבל לשיטת הרמב"ם ניחא דקלוסטרא סתמה של מתכת הוא כדרך נגר של דלת וכן לכתוש פלפלין. וסד"א דהתם היא של מתכת טהור וציפן במתכת טמא הוא דטהור דבתר עיקר אזלינין כסברת הר"ש להכי הדר תני לה בפיקה דאדרבה כשהיא של מתכת טהורה ושל עץ טמאה וקמ"ל דמצופה לעולם טהורה אפי' היא של עץ ומצופה מתכת והדר תני בכוש שהוא בין של עץ ובין של מתכת טמא ואין כאן צד טהרה ואפ"ה מצופה טהור וזה מכריח כסברת הרמב"ם. אעפ"י שהרמב"ם עצמו לא פירשה בכך. מ"מ נ"ל שהעיקר כדפי' שלא מצאתי מקום ליישב משנתינו לפי פירוש המפרשים ז"ל מכמה קושיות וכמש"ל:

ומצופין טהורין. פי' הרב דאם הם של עץ ומצופין נחושת טהור כו' ולא חשוב קיבול כיון שאינו עשוי לקבלה ע"כ. וקשה דבספט"ו תנן נבלי השירה טמאין שעשויין לקבל המעות שמקבצין מהבאים לשמוע. ואטו בחליל וסמפוניא אין באין לשמוע. ולפי' הרמב"ם ניחא דאפי' עשוי לקבלה מצופה טהור:

משנה ז

ופשוטה טהורה: פי' הרב שאין לה בית קבול ע"כ כלומר שאין עשוי לקבלה אבל ודאי א"א שאין לו חלל כיון שתוקעין בו אלא שהנקב קצר וא"א ליכנס בו שום דבר כדרך חצוצרות שלנו. והא דמפליג במתני' בין מצופות שלה של מתכת ובין הקב. נראה טעם הדבר דמצופות שהוא מקום הנחת הפה גם כשהוא בפ"ע ראוי לתקוע בו אלא דלא מיבסם קלא כמו מחובר והלכך שם חצוצרות עליו וטמא. אבל הקב שלו אינו נוח לתקוע בו בפ"ע שאינו נכנס בפיו אלא ע"י הדחק תוקע בו. ור"ט סבר דכוון דראוי ע"י הדחק חצוצרות הוה. וחכמים סברי כיון שאין ראוי כדרכו לאו חצוצרות הוא. והא דאמר ובשעת חיבורן הכל טמא. משמע אפי' הקב לבדו של מתכת מביא טומאה לכולו. ולא דמי למתכת המשמש את העץ דטהור בפי"ג מ"ו. דהכא הקב אינו משמש אלא הוא. ג"כ עושה המלאכה כשהן מחוברין יחד מיבסם קלא טפי:

משנה ח

ולחיים טהורים: הטעם שאין להם שם בפ"ע כדלעיל בלחיי בהמה וכ"כ הרמב"ם בחבורו ואם יש להם בית קבול טמאים דבכלי קבול א"צ שיהיו להם שם כדפי' במ"ב:

כל תכשיטי נשים טמאים:

פי' הרב אעפ"י שאינם למלאכה מרבינין להו מקרא כל דבר וכו' ע"כ וכ"כ הר"ש והרא"ש מספרי זוטא. ונראה בכוונתם דאע"ג דכל כלי אשר יעשה מלאכה בהם לא כתיב גבי כלי מתכת אלא בכלי עץ ועור ועצם בפרשת שרצים. מ"מ גילוי מילתא היא דכל כלי שאינו עשוי למלאכה לאו כלי הוא אפי' בשל מתכת. וכ"מ בפ' במה אשה דנ"ח דאמר מנין למשמיע קיל בכלי מתכת שטמא שנאמר כל דבר אפי' דיבור משמע דאי לאו קרא הו"א דמשמיע קול לאו מלאכה הוי. אבל רש"י כתב בפ' במה בהמה דנ"ב תכשיטי אדם ממדין ילפי' דמנה בהו אצעדה וצמיד ואכולהו קאי תתחטאו אתם ישביכם ע"כ. וצ"ע דתכשיטין לא כתיבי התם בפרש' גבי ט מאה. ומתתחטאו אתם ושביכם אין ראי' דע"כ לאו אכולהו קאי דהאיכא שבי דבהמה. ובאמת אני תמה בין על הר"ש ובין על רש"י ז"ל למה הוצרכו לבקש ראי' דתכשיטין בני טומאה נינהו והא בהך קרא דאצעדה וצמיד טבעת וגו' בתרי' כתיב ויקח משה את הזהב מאתם כל כלי מעשה אלמא דקרא קרי להו כלי. ותלמוד ערוך הוא בפ' במה אשה דס"ג ארוג ותכשיט כ"ש טמא מכל כלי מעשה. ועוד אמר התם תכשיט כ"ש טמא מציץ. וגם הר"ש עצמו כתב בסמוך במתני' גבי חוליות דכל חוליא בפ"ע טמא דחשיב כלי מעשה. ושמא ס"ל להר"ש ורש"י דאי לאו דאשכחן דאיתרבו תכשיטין לטומאה לא הוה דרשינין כל כלי מעשה אתכשיטין אלא ה"ק ויקח משה את הזהב היינו תכשיטין וגם כל כלי מעשה ומציץ נמי לא הוה

ילפי' דקדושתו אחשבי'. אלא לבתר דילפי' להו טומאה. דרשינין מכל כלי מעשה ומציץ דאפי' כל שהו טמא:

וטבעת בין שיש לה חותם. פי' רש"י וטבעת שאמרנו בין כו' והלשון דחוק כיון דמטבעות קא סליק ליתני מיד בין שיש להן חותם כו' ואמאי הדר ותני וטבעת. ומיהו למאי דפי' לעיל דמסברא לא אמרי' דתכשיטין יש להן טומאה אי לאו דגלי קרא בתכשיטי מדין כל כלי מעשה. וא"כ יש מקום לומר דהשתא נמי דגלי קרא לא מרבינין אלא תכשיטי נשים דבהו איירי קרא אצעדה וצמיד ומשום דנשים אורחייהו להתקשט והוי לדידהו כבגד אבל לאנשים לא. אלא מדכתיב בקרא טבעת נמי בהדייהו ולא חילק בין יש להן חותם ובין אין להן ש"מ דתכשיטי אנשים נמי איתרבו דהא יש להן חותם תכשיט דאיש הוא. והיינו דאמרה מתני' וטבעת כלומר אותה האמורה בתורה משמע בין יש לה כו' והלכך אמרי' דאף של איש טמאין. והיינו נמי דכולהו תכשיטי' דחשיב במתני' אין בהן אחד מאותן הכתובין לבד מטבעת דהני דכתיבי בהדיא ל"צ למיתנינהו וטבעת דתני לו' דאפי' של איש. ואעפ"י שרש"י פי' שם בחומש עגיל נזמי אזן. והא חשיב להו הכא מ"מ פירש"י צ"ע דבהדיא אמרי' בפ' במה אשה דס"ד עגיל דפוס של דדין:

בחוט של פשתן.:

וה"ה אם החוט והחוליות שניהם של מתכת ונשבר א' מהן השני טמא. והא דנקט חוט של פשתן לאשמועי' דאם הוא של פשתן אין בו טומאה אלא בחוליות אם נפסק החוט אבל נשתברו החוליות והחוט קיים אינו טמא אעפ"י שמתקשטת בו דלא איתרבו תכשיטין לטומאה אלא הראוי לטומאה בשאר כלים והיינו של מתכת דפשוטיהן טמאין אבל חוטין שאינם אריג דאין להן טומאה משום כלי אין בהן טומאה משום תכשיט:

פשתן:

בלשון התורה בכ"מ פשתים במ"ם ולשון המשנה פשתן בנו"ן וכה"ג מצינו בתורים ותורין כמ"ש רש"י בחולין:

נפסק החוט החוליות טמאות ולא מבעי' כשלא נפסק החוט דמחוברין החוליות ותכשיט גדול הוא פשיטא דטמא אלא אפי' נפסק החוט ונפרדו החוליות סד"א דאין באחת מהן כדי תכשיט קמ"ל דכל אחת תכשיט הוא וכדאמר בפ' במה אשה תכשיט כ"ש טמא מכל כלי מעשה. ומיהו סיפא דקתני נשתברו החוליות והחוט קיים טמא נ"ל דהתם דוקא נשתברו החוליות החוט טמא אבל לא נשתברו אף החוט טהור דהחוליות הם עיקר התכשיט והם אין בהן טומאה דכלי אבנים וכן של זכוכית טהורין ממילא החוט המשמש נמי טהור כמתכת המשמש את העץ לקמן פי"ג. ותדע מדקתני והחוט בפ"ע

קיים טמא ולא תני כלישנא דרישא נשתברו החוליות החוט טמא אלא דקמ"ל דדווקא משום שהוא בפ"ע טמא ולא כשמחובר עם החוליות אלא שראיתי בס' משנת חכמים כתב בהפך שהחוליות של אבנים הם משמשות לחוט. ואין נראה כיון דהחוליות מכסות את החוט החוליות ודאי עיקר דבתכשיט הולכין אחר הנראה מבחוץ:

משנה ט

קדרה טמא משום כלי בית קבול: נראה דה"ק אם יחדה מעתה לקבלה טמא אבל כ"ז שלא יחדה טהורה דכל המקבלין אינם טמאין אא"כ עשויין לקבלה כדאשכחן בכ"ח ובכלי עץ וכמ"ש הרב לעיל מ"ו לענין כלי מתכת גופי':

צינורא טהורה:

אדלעיל קאי כשנפרק הקדירה טמא וכעדשה נמי טמא והצינורא בפ"ע טהורה:

ונפרק טהור אע"ג דתכשיט כל שהו טמא היינו כשראוי לתכשיט וזה שעשוי כמין אשכול אין אחד מהן ראוי בפ"ע:

פרק יב

משנה א

טבעת אדם טמאה. הא תנינא לה בהדיא בפ' דלעיל ומשום דבעי למיתני עלה טבעת בהמה וכלים תני לה. ומיהו למאי דפי' בפרקין דלעיל דמסברא לא הוי מייתינין תכשיטין לטומאה אי לאו דרבינהו קרא בהדיא ניחא טפי דה"ק טבעת אדם מצינו בקרא שטמאה כדכתיב אצעדה וצמיד טבעת. ואין לנו בו אלא חידושו דדווקא דאדם ולא דבהמה וכלים ובהכי ניחא דקתני ושאר כל הטבעות טהורות וקשה דשאר טבעות מאי ניהו. ורש"י פי' בפ' במה בהמה דנ"ב כגון של דלת. ואינו מיושב דאי בדלתות של כלים היינו טבעות הכלים ואי בשל קרקע פשיטא דכל המחובר לקרקע טהור ולמאי דפי' א"ש דכיון דאמר דאין לנו בטומאת התכשיטין אלא מה שמפורש בקרא. שמעינן כמי דאין לנו לרבות אלא תכשיטין של מתכת לבד ולא של שאר מינים דקרא של זהב כתיב והיינו דאמר ושאר כל הטבעות חוץ מהמפורש בקרא טהורות וכדפי' בפ' דלעיל מ"ח וה"נ תנן בפי"ג טבעת של אלמוג טהורה. ומיהו הך שאר הטבעות דקתני נ"ל דבלא"ה נמי מתפרש שפיר דמעיקרא תני טבעת בהמה וכלים העשוים לתכשיט לבד ולא לשם תשמיש דומיא דטבעת אדם. והדר תני ושאר כל הטבעות אפי' עשויין לתשמיש והם לחגור בהן מתניו כו' נמי טהורות דסד"א דכיון דעשויין לתשמיש אדם שהאדם מושך אותן וקושר על ידיהן יש להן טומאה כמו מקל של מתכת דפי"א מ"ו דטמא לפי שרודה בו. קמ"ל דאלו טהורין והטעם פי' רש"י שם בפ' במה בהמה שאלו אין משתמש בהן כלום, אלא מונחין ועומדין

לרצועה ומיהו עם הרצועה מקבלין טומאה אבל אם נטלה ומחזירה אין מקבלין טומאה לעצמן ע"כ. כוונתו דהא דאמרי' טבעת כלים טהורין וכן אותה שהתקינה לחגור בה מתניו. היינו כל זמן שלא קבען בכלים או ברצועה. והלכך לא שייך בהו שהאדם מושך בהן דכמות שהן בפ"ע אין ראויין למשוך. ובשביל שעומדין לרצועה לא חשיב אכתי תשמיש אדם. וזה נ"ל נכון בפי' המשנה דטבעת בהמה וכלים היינו העשויין לתכשיט ושאר כל הטבעות היינו העשויין לחגור בהן ולקשור בין כתפיו. ובחנם דחק רש"י ז"ל לפרש בשל דלת:

ודע דמשמע מדברי רש"י שהביא בתיו"ט דאפי' טבעת כלים העשוי' לתכשיט כשמחובר לכלי טמא משום יד וכ"נ מדברי הרא"ש בפירושו שכתב שהם טהורין בהפרדן וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ח קורת החצים:

מ"ש הרב אשפה שהחצים מונחים בה ע"כ נראה דאין ר"ל שיש לה בית קיבול להניח בתוכה דהא אפילו של עץ טמאה כדתנן ספט"ז בית החצים. אבל זו החצים תלויין בה: שלשלת של סיטונות טמאה:

מפי' הרב משמע שהסיטונות סוגרין במפתח ולא הבע"ב. ולא יתכן דהא כבר תני לה כל שיש בה בית נעילה טמאה. אבל הר"ש לא כתב בסיטונות שסוגרין במפתח. אלא שסוגרין בשלשלת עצמה שראשה אחד קבועה במדה וא' בדלת. וא"ש דמשום דמשמשת למדה טמאה. ושל בע"ב שאין סוגרין בה ואינה קבועה במדה ולא הוי חיבור וכ"מ מפי' הרמב"ם אלא שהוא אינו מפרש שקבועה במדה. אלא בשלשלת שאין מחוברת לשום דבר וסיטונות סוגרין בהן חנויותיהן והיא מכלל המסגרות וטמאה ושל בע"ב אינה אלא לנוי:

משנה ב

קנה מאזנים. פי' הרב של עץ. ולא יתכן דהאיך טמא מפני אונקליות. הא אונקליות לעצמן אינם. כלי כדמוכח במתני' בסמוך דהמחובר לטהור טהור. והר"ש גורס אונקיות ומפרש שיש להן בית קיבול ניחא והרמב"ם ג"כ מפרש דאונקיות הן המשקולות והם ג"כ מקבלין טומאה. אבל הרב שמפרש אונקליות הם ווין וכיון שהם עצמן טהורין האיך מביאין טומאה לקנה של עץ ואפשר שזה שכתב מקל של עץ כלומר דרך החנונים בשל עץ אבל מתני' שהוא של מתכת ואפ"ה אינו טמא אלא משום אונקליות שבחבורן הם כלי וזה בלא זה לא חזי וכ"כ הראב"ד בהשגות. וכן נראה מאונקלי כתפין דבסמוך שהיא טהורה. ולפי שיטת הרב אין בו טעם דהתם נמי יש בו אונקליות שתולין בהן אלא התם בקנה של עץ דומיא דאינך דרגש ומנורה. והאונקליות המחוברין לטהור טהורין. והכא

בשל מתכת והיינו נמי דמפרש הרב בשל רוכלין דטמאה שיש לו בית קבול. כלומר לקנה יש בית קיבול והוי אונקלי מחובר לטמא:

כל המחובר לטמא טמא. אפי' המחובר לפשוטי כלי עץ שאין לו טומאה אלא מדרבנן המחובר לו טמא כמותו דהא אונקלי שלחן קתני טמא והשולחן פשוט הוא ואינו טמא אלא מדרבנן. אבל מנורת העץ אפי' מדרבנן טהור כמבואר בת"כ הביאו הר"ש רפכ"ב שהשולחן משמש האדם ואת משמשי האדם ומנורה משמשת את משמשי האדם ואינה משמשת אדם. וכ"נ מדברי הרמב"ם רפ"ד מה"כ שהמשמש האדם ומשמשיו טמא מדבריהם לחוד וכ"כ הרב משנה למלך שם. וכן נראה עוד מדברי הרמב"ם פרק א מה"כ דין יו"ד וכ"כ עוד הרמב"ם בהדיא פכ"ח מה"כ דין ג' שהשולחן והטבלא אינו טמא מן התורה והא דאמרי' פי"ג מתכת המשמש את העץ טהור. התם נמי בכלי עץ שאין להן טומאה אפי' מדרבנן כמו טבעת ופותחת דתני התם שאין משמשין את האדם ואת המשמשין אלא לאחד מהן והוי דומיא דמנורה דהכא אבל כלי עץ הטמא מדרבנן יד שלו טמא כמותו. וצ"ע על הרמב"ם בחבורו פ"ט דין י"א שהעתיק למתני' דהכא וכתב זה הכלל כל כלי שמקבל טומאה בפ"ע מן התורה הרי האונקלי של מתכת שלו מקבל טומאה כו' ולמה דקדק לכתוב מן התורה ומתני' מוכח דאפי' בטמא מדבריהם הדין כן:

והמחובר לטהור טהור. האי כללא דווקא באונקלי שאינו מקבל טומאה בפ"ע. אבל אם הוא כלי שמקבל טומאה לעצמו אעפ"י שחברו לטהור אם לא בטל ממלאכתו ע"י החיבור טמא כדפי' בפי"א מ"ב וכולן אחת אחת בפני עצמן טמאות. פי' הרב שפירשו מן הכלי וכ"כ הרא"ש. והרמב"ם כ' עד שלא נקבעו ונראה דתרוייהו תני להו תנא דמתני' ולכך האריך למיתני אחת אחת בפ"ע דלא הו"ל למיתני אלא כולן שפירשו או כולן בפני עצמן. אלא או או קתני. או שפירשו אחת אחת או שמעולם לא נתחברו אלא היו בפ"ע. ונ"ל דאונקלי של שולחן שנטמא בעודו מחובר לשולחן ואח"כ פירש וטהר בפרישתו. והשלחן ג"כ טהר ע"י טבילה. וחזרו וחברו אותו אונקלי אל השולחן דלכאורה נראה דהאונקלי חתר לטומאה ישנה אלא שיש להסתפק אם זוקק גם את השלחן לטומאה זו שהמחובר לטמא טמא. או דילמא לא אשכחן טומאה ישנה בכלי עץ ונראה דאפי' אונקלי אינו חוזר לטומאתו כיון שהשולחן עיקר בתר דידי'. אזלינין כדאשכחן בתוספתא שהביא הר"ש פי"א מ"ד דבכה"ג אזלינין בתר עושה המלאכה והוא עיקר הכלי:

משנה ג

כיסוי טני של מתכת. הא דצריך למיתני' של מתכת אע"ג דפשיטא דכולי' פרקין בכלי מתכת הוא. משום דבכל הכלים קיי"ל דכיסויין טהורים כדתנן בכלי עץ ועור לקמן

ספט"ז. ודרשי' להו מקרא כל אשר יעשה מלאכה בהן פרט לחפויי הכלים. ובכ"ח נמי אמרי' בפרק ב כל המשמש כסוי טהור דתוכו כתיב בהו. אבל כלי מתכות לא מצינו דממעט קרא לכיסויין. אלא מסברא ממעטינין להו לפי שאין להן שם בפ"ע כמ"ש הרב בפי"ד מ"ג וזה הטעם לא שייך אלא בכסוי הפשוט שאין לו בית קבול דהמקבלין טמאין אפי' אין להן שם בפ"ע כדפי' פי"א מ"ב. והשתא פליגי בהא דר"ג סבר דקיבול משוי לי' כלי אעפ"י שאינו עשוי לקבלה מ"מ כיון דחזי לכך הוה לי' שם כלי ולא גרע מפשוט שיש לו שם. וחכמים ס"ל דעשוי לקבלה בעינין כמו בכל כלי קבול דכלי עץ ועור וכ"ח דלא חשיב בית קיבול אלא אם עשוי לקבלה. א"נ י"ל דכיסוי טני אין קבלתו אלא לפרקים כשהטני מתמלא כולו ואין מקום להניח בו מניחין בכיסוייו. ור"ג חשוב לי' עשוי לקבלה.. וחכמים סברי כיון דעיקרו לכיסוי טהור אבל של רופאים משתמש בו תמיד. והראב"ד פ"ג דעדיות מ"ט פי' בע"א. ודע דהא דהכיסויין טהורין היינו כשאינם מחוברין לכלי וכ"כ הראב"ד שם ועוד יתבאר זה לקמן:

הדלת שבמגדל. המגדל כלי הוא ומקבל טומאה ומיירי שאינו בא במדה ודלת שלו אם מחובר וקבוע בו פשיטא דטמא אפי' של בע"ב אלא הכא כשאינו קבוע אלא תלוי בו ונשמט בידים. וכשנשמט לא חשיב חבור כדאמרי' פי"ח מ"ב גבי מוכני. וה"ה אם ניטל לגמרי ואינו תלוי אלא שדרכו להיות תלוי. והשתא הוי כמו אונקלי שפירש דאמרי' לעיל דטהור. ושל רופאים דטמא מפני שמניחין עלי' אספלנית ותולה בה המספרים. נראה דשל רופאים עשוי כמין חלל ועשוי לקבל האספלנית והמספרים. וכלי קבול טמא אפי' אין לה שם בפ"ע כדלעיל אבל אם אין בה קבול אין טעם לטמאה משום שתולה בה. והרב העתיק שמניחין עלי' אספלנית. אבל הרמב"ם בחבורו העתיק שמניחין בה:

עקרב בית הבד טמאה:

צריך טעם דהא אמרי' לעיל כל המחובר לטהור טהור וכיון שהקורה טהורה אמאי עקרב טמא. וצ"ל דהא דמחובר לטהור טהור היינו כשהטמא משמש לטהור והוי כמתכת המשמש את העץ. אבל הכא אין העקרב משמש לקורה אלא אדרבה הקורה משמש' לעקרב שאם לא תחבו וקבעו בקורה אין ראוי לתלות בו:

אבל אונקלי שבכותלים אעפ"י שגם הם אין משמשין את הכותלים. התם טעמא אחרינא הוא למאי דתנן לעיל דאונקלי בפ"ע טהורה לעולם שהיא כחצי כלי ואין לה טומאה אלא כשחברה לכלי המקבל טומאה. והלכך אם חברה לכותל טהורה דמתחלתה טהורה היתה. אבל עקרב בפ"ע טמאה כמו עקרב של פרומביא וקביעותה לבית הבד אינה מטהרה שהיא אינה משמשת לבית הבד כדפי'. ונמצינו למדין דהא דאמר עקרב בית

הבד טמא. ה"ה אם קבעה בכותל והא דאמר אונקלי שבכותל טהור ה"ה בבית הבד טהור. אלא שהתנא דבר בהווה שדרך עקרב לבית הבד ודרך אונקלי לכותל. וכבר כתבנו בפי"א דהמחובר לקרקע אינו מטהר הכלי המחובר לו אם לא בטלו ממלאכתו והיינו נמי הך דהכא וכ"מ במתני' דלקמן בסמוך:

משנה ד

מסמר הגרע. פי' הרב איזמל המקיז דם וכ"כ הר"ש והרמב"ם. והר"ש דחה זה דבתוספתא תני ר"ש אומר מסמר הגרע טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע ולכך פי' כפי' האחר שהוא מסמר של נפחים כו' וצ"ע א"כ מ"ט דת"ק הא ודאי נעשה לשמש עם הקרקע ושפיר קאמר ר' שמעון. ונראה טעמא דת"ק כדפי' במתני' דלעיל כיון שהמסמר הזה אינו משמש לקרקע אלא הקרקע משמש לו שמתוך שנקבע בסדן יכול הוא לחתוך בו את הברזל לא טהר משום קביעותו. וצ"ל דה"נ המסמר הזה קודם שנקבע בסדן היה עליו תורת כלי שהוא עשוי רחב וחד כעין סכין וכל שהוא כלי קודם קביעותו בקרקע אין הקרקע מטהרו כיון שלא בטלו ממלאכתו כמו שפי' גבי עקרב בית הבד דמתני' דלעיל. ומ"מ יש לדקדק בין אם נפרש מסמר הגרע היינו איזמל המקיז ובין אם הוא של נפחים בין כך ובין כך ע"כ יש לו צורת כלי כמו סכין וכה"ג ואינו עשוי בצורת מסמר ואמאי קרי לי' מסמר. ועוד בכל סדר המשנה דהכא קשה דגבי מסמר הגרע תני בתרי' של אבן השעות דפליג בה ר' צדוק. וגבי מסמר הגרדי תני בתרי' ארון של גרוסות דפליג נמי בה ר' צדוק וגבי מסמר שהתקינו להיות פותח בה כו' תני בתרי' מסמר של שלחני דפליג בה נמי ר"צ. וכיון דכלהו הני תלתא דיני מסמרים נינהו כמ"ש הר"ש והראב"ד דארון נמי היינו מסמר שלו א"כ אמאי תני להו זוגי זוגי וליערבינהו וליתנהו כלהו כחדא ולמיתני הכי ומסמר של אבן השעות ושל ארון ושל שלחני טהורין ור"צ מטמא בכולם. ועוד יש לתמוה דבאבן השעות ובמסמר של שלחני אמאי מטמא ר"צ וכי לית ליה דכל המשמש לאבן טהור וכן כל שתשמישו עם הקרקע טהור והמפרשים לא פירשו לנו כלום בכל זה:

ולולא פירושם של רבותינו ז"ל הי' נ"ל לפרש משנתינו בענין אחר דמסמר הגרע היינו ככל המסמרות אלא ששאר כל המסמרות העשויין לתקוע אותם בבנינים ובגגות טהורין ואין להן טומאה אא"כ עשה בהם שינוי מעשה ותיקנם לשם כלי והיינו מתני' דלקמן מסמר שהתקינו וכו' כמ"ש הרמב"ם כ"ז בחיבורו רפ"י. ומתני' דהכא אתי לאשמועי' דיש מסמרות שאין בהן שינוי מעשה ואפ"ה טמאין וכן יש שיש בהן שינוי מעשה דמוכח שלא נעשו לבנין ואפ"ה טהורין והיינו אם חשב עליהן האומן בשעת עשייתן לשם כלי המקבל טומאה הרי הוא כלי במחשבה זו וטמא ואם חשב עליו לשם דבר שאינו מקבל

טומאה טהור ותני מסמר הגרע עשוי כצורת כל המסמרים אלא שבשעת עשייתו חשב עליו לגרע כלומר להיות למרצע לנקוב בו ולקדוח בו כדרך המרצע והיינו לגרע ולחסר הדבר שניקב בו שמחסרו ועושה בו חלל ה"ז כלי תשמיש וטמא דמחשבה דאומן משוי לי' כלי אעפ"י שלא שינה מעשה שלו משאר מסמרות התקועה ודבר זה מבואר בהדיא בתוספתא וכתבה הרמב"ם בספ"ח מה"כ אומן שעושה ומניח זוגין לבהמה ולדלתות אם הרוב של דלתות מקבלין טומאה עד שיפריש מקצתן לדבר שאין מקבל טומאה ואם הרוב לדבר שאינו מקבל טומאה הרי הכל טהור עד שיפריש כו' עכ"ל הרי לנו דאעפ"י שהזגין בעצמן אין בהן שינוי בין שהוא לדלת או לבהמה מ"מ תלוי בשעת עשייתן אם עשאן לשם דבר שמקבל טומאה טמא ואם לדבר הטהור טהור והיינו נמי דין המסמרים אם עשאו לגרע אף על פי שצורתו כשאר מסמרים טמא והיינו נמי דתנינן לקמן ספכ"ה כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה והיינו דבתוספת' קרי לי' ר"ש שנעשה לשמש עם הקרקע דאיהו ס"ל כל שלא שינהו ממסמר העשוי לתקועה לא מהני בי' מחשבה ואמרינין דסתמי' לתקוע בבנין נעשה ומשמש עם הקרקע ואפשר דבההיא דכל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה פליג נמי ר"ש בברייתא בשום מקום א"נ דס"ל דמסמרים גריעי שאין עליהם תורת כלי ולפי מה שפי' לקמן מ"ה ומ"ז דמסמר אין עליו תור' כלי ולא מהני בי' מחשבה לחוד יש לפרש דמסמר הגרע דרכו לעשותו כעין כלי בצחצוח ומריקה וחדדו ומיהו אם כבר היה מסמר סתם לא מהני מעשה זוטא כזה לשויו כלי לחכמים דר"ע דבעו מעשה רבה במ"ה אלא דבתחלת עשייתו מהני אפי' מעשה זוטא וניחא טפי דר"ש פליג בתוספתא דבתחלתו נמי אין מעשה זוטא מוציאו ממה שעשוי לשמש את הקרקע כסתם מסמר והשתא א"ש דקתני עלה ושל אבן השעות טהור דדרך מסמר זה לייפותו בצחצוח ומריקה וניכר שאינו כמסמר התקועה ומשום שחשב בשעת עשייתה לחברה לאבן השעות טהור אפי' קודם שחברה דאע"ג דאין מחשבה מוציאה מידי טומאה. שאני הכא דבשעת עשייתה חשב עליה ואין זה מוציא מידי טומאה אלא דלא לינחת לה טומאה והיינו נמי עושה זוג לבהמה דתני בתוספתא דטהור וכמו שהוכחנו סברא זו גבי בגד העשוי לצורות לקמן פכ"ד משנה יג ור' צדוק מטמא דסבר דאפי' בתחלת עשייתו לא מהני מחשבה לטהר עד שיחברנו אל האבן ובכל הני דפליג ר' צדוק מהאי טעמא נינהו דהכא טהרתו משום שמחובר לאבן וגבי ארון טהרתו משום שמחובר לכלי הבא במדה ובמסמר של שלחני טהרתו משום שמחובר לקרקע וקמ"ל דבכל הני טהורין בכלהו חכמים מטהרין אפי' קודם חיבורן דמחשבה בתחלתן מהני להו. ור"צ בכלהו פליג דמחשבה לא מהני. ונראה טעמא דר' צדוק גזירה שמא יאמרו

מחשבה מוציא מידי טומאה אפי' לאחר שירד לטומאה אבל בסתם מסמרות התקועה ליכא למיגזר דמינכרי שאין ראויים אלא לתקועה שרובן הן לתקועה והיינו דלא עריב ותני להו כולהו בהדדי משום דבעי למימר דבכל צד טהרה פליג וכל חד טהרתי' לחוד ועוד דכל חד בדדמי ליה תני דמסמר הגרע ומסמר של אבן השעות תרווייהו כסתם מסמר הן ושוין בצורתם ואפ"ה זה טמא וזה טהור וכן מסמר הגרדי ומסמר של ארון שניהם הן עבים וארוכים וכן מסמר המתוקן לפתוח ומסמר השלחני שניהם יש להן כמין תפוח עב ורחב בראשן זה לבית אחיזה לאחוז שם בשעה שפותח וזה להניח בו השלחן לסומכו. וא"ת כיון דכלהו מחד טעמא נינהו דלחכמים מהני מחשבה לטהרה ולר"צ לא מהני אמאי איצטריך למיתני פלוגתייהו בכל חד ומה לי אי טהרתו משום מחובר לאבן או משום מחובר לכלי עץ העשוי לנחת או שמשמש לקרקע. י"ל דכלהו מיצרך צריכי וכמו שנפרש לקמן טעמא דכל חד בדוכתי':

וארון של גרוסות. מ"ש הרב דר"ל מטמא שפעמים מטלטלין אותו לתקנו. וכתב ע"ז בס' משנת חכמים שאינו נכון דאפי' מטלטלו לתקן אינו מטלטלו מלא אלא ריקן וא"כ אכתי אינו מיטלטל מלא לעולם ולא הוי דומיא דשק. וכתב שט"ס הוא וצ"ל שפעמים מתקנין אותו לטלטלו כלומר לטלטלו מלא עכ"ד. ולפ"ז צ"ל דר"צ ס"ל כר"מ דרפט"ו דאם לפעמים מיטלטל מלא טמא דאלו לר"י אפי' בכה"ג אינו טמא אא"כ נעשה להיטלטל מלא דוקא. ומ"מ כאן אינו מיושב דהכא ארון זה אנו רואין שעכשיו אינו מיטלטל מלא ומשום שפעמים יהא עשוי להיטלטל מלא ע"י תיקון אין סברא לטמא כל כמה דלא תיקנו וצריך להגיה שפעמים מטלטלין אותו מלא. ומיהו לפי השיטה דפי' לעיל א"ש דהארון אינו מיטלטל מלא לעולם ובמסמר שלו ר"צ מטמא קודם שחברו לארון דס"ל דבמחשבה שחשב עליו לחברו לא טהר וחכמים סברי דמחשבה מטהרו. ונראה דאע"ג דכבר תני לפלוגתיי' במסמר של אבן השעות תני לה נמי הכא דסד"א דוקא בשל אבן מטהרי חכמים דכלי אבנים אין בהן שום צד טומאה. אבל כלי עץ נהי דאינהו גופייהו כשבאין במדה טהורים דמינכרי ולא מיחלפי בשאר כלי של עץ אבל מסמר שעדיין לא חברו ניגזור דילמא אתי לאחלופי בכלי עץ שאינו בא במדה ויאמרו דמסמר המיוחד לכלי עץ טהור לעולם קמ"ל:

משנה ה

מסמר שהתקינו. משום דבמתניתין דלעיל איירי בתחלת עשיית המסמר ואמרי' התם דסגי במחשבה לטומאתו כדפי' והשתא מיירי במסמר שמתחלתו נעשה לתוקעו בבנינים כדרך סתם מסמרות ונמלך עליו עכשיו לעשותו כלי לצורך שום תשמיש ואמר שצריך

שיעשה בו מעשה ואח"כ מקבל טומאה והיינו דהני התקינו כמ"ש הרב שעיקם את ראשו וכו' ולא דמי לטבעת בהמה שחשב ליתנה לאדם דמהני ליה מחשבה לטומאה כדאמרי' ספכ"ה. דהתם טבעת כלי הוא וראוי מיד לאדם אבל מסמר סתם לאו כלי הוא ואין ראוי למפתח בלא תיקון ודמי להא דתנן בפכ"ו כ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתו ומיהו קשה דמתני' מאי קמ"ל דאם עשאו כלי מקבל טומאה פשיטא לכך נראה דאפי' המסמר הוא ראוי לפתוח:

ולנעול בו כמות שהיא בלא שינוי מעשה אפ"ה לא מהני יחוד ומחשבה לחוד עד שהתקינו במעשה דל"ד להא דאמרי' כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה דמסמר לא חשוב כלי ואפי' פשוטי כלי מתכת אינו מקבל טומאה אא"כ נעשה בו צורת כלי ומסמר אין בו צורת כלי ומתני' אתי למימר מה נקרא צורת כלי ומוכח לפ"ז דסתם התקינו היינו במעשה כמ"ש תיו"ט לקמן מ"ז בשם התוס' וכ"כ הרב לעיל פרק ב מ"ג:

העשוי לשמירה טהור. נראה דאפי' התקינו ועשה בו שום שינוי מעשה אם חשב במעשה זו לשם שמירה טהור דאפי' כלי גמור שחשב בשעת עשייתו לתשמיש טהור. הכלי טהור כמו זוג שעשאו לבהמה וטבעת בהמה. וה"נ לשמירה לא חשיב כלי תשמיש:

מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית כו' החילוק בין עשאו להיות פותח ונועל בו ובין לפתוח בו את החבית. דאם צריך לפתוח ולנעול בו צריך מעשה רבה לעקם את ראשו שיהא כמו מפתח והלכך אם התקינו בענין שראוי לכך לכ"ע טמא. דהא כבר עביד בי' מעשה רבה וכלי חשוב הוא. אבל אם צריך לפתוח נקב בחבית אפי' סתם מסמר ראוי הוא לכך אלא שמחדדו יפה וזהו מעשה זוטא והלכך פליגי בי' דר"ע ס"ל דמעשה זוטא נמי סגי לשווי' כלי וחכמים מעשה רבה בעי שיצרפנו ואזדו לטעמייהו דפליגי נמי בכה"ג לענין מדרס ולקמן פ"כ מ"ד ובפכ"ב מ"ט ובפכ"ז מ"ט. ומתוך זה נ"ל שז"ש הרב ברישא בהתקינו לפתוח ולנעול שעקם את ראשו או שחדדו ע"כ. אינו נראה דדוקא עיקם את ראשו מהני דמעשה רבה היא וחדדו לא מהני לחכמים. והר"ש והרא"ש לא כתבו הא דחדדו:

מסמר של שלחני טהור:

אדלעיל קאי אם עשה מסתם מסמר להיות של שלחני וזה יש בו שינוי מעשה לשם כלי ואפ"ה טהור דעשוי לשמש את הקרקע. ור"צ מטמא ולא פי' לנו במאי קא מפלגי. וכבר פי' לעיל דאדלעיל קאי אם התקינו לשם שלחני אעפ"י שלא חברו עדיין בעמוד הוי עשוי לשמש את הקרקע במחשבה זו. ור"צ לא מטהר לי' במחשבה ומיהו אם חברו מודה ר"צ דטהור. והא דאיצטריך לאשמועי' תו פלוגתייהו במסמר של שלחני אע"ג דכבר תני לה

במסמר של אבן השעות ושל ארון. נ"ל דלחכמים צריכי דאי מהני דלעיל סד"א התם דלא התקינן ועשאן כלי אלא הם עשויין כשאר כל המסמרים אלא שיחדן לאבן ולארון. וכיון דלאו כלי נינהו הלכך מהני בהו מחשבה לטהרה. אבל זה שתיקנו לשם שלחני ועשה ראשו עב ורחב כדרך שעושין להעמיד בו תריסי החנות. והרי הוא כלי כמו קלוסטרא דלעיל פי"א שראוי ג"כ לכתוש בו פלפלין וכיוצא בו. וסד"א דבהא מודו חכמים דלא מהני בי' מחשבה לטהרה דילמא מימלך ומצנע לי' לכתישה קמ"ל:

שלשה דברים ר"צ מטמא:

הא תו למה לי. וכתב הרא"ש דאיידי דבעי למיתני ארבע דברים ר"ג מטמא דאכתי לא תני להו עד השתא. חשוב נמי מילי דר"צ. ולעד"נ משום דבכולה מסכתא לא אשכחן דאיירי ר"צ בטומאת כלים בר מהני תלת להכי תני להו לומר דאין לנו אלא אלו שלש דאיירי בהו ר"צ ובכולן נחלקו עליו. וכן ארבע דברים של ר"ג לא אשכחן לי' דאיירי בטומאת כלים בר מהני. ובהכי מתיישב לי דקדוק אחד במשנה דגבי מילי דר"צ תני תרתי זימני ר"צ מטמא וחכמים מטהרין בתחלה ובסוף. ובמילי דר"ג לא תני אלא חד זימנא. משום דגם בכל המשניות כ"מ שהוזכרו דברי ר"צ במשנה מצינו לו שהוא מיקל בכל דוכתא וגם הלכה כמותו בכולם או ברובם. ודבריו תמצא בפ"כ דשבת מ"ה ובפרק ב דסוכה מ"ה ובפ"ז דעדיות. ותלת מילי דהכא דידי' חידוש הם שהוא מחמיר ואין הלכה כמותו וזהו שכפלו בכאן לומר ראה זה חידוש הוא ר"צ מטמא וחכמים מטהרין:

משנה ו

.ותלוי המגרדות:

מדברי הרמב"ם נראה דהמסמרות שחולין בהם היינו תלוי דהכא. וצ"ע דבכל דוכתא תלוי היינו חבל או שלשלת שבכלי העשוי לתלותו בו כדלקמן גבי תלויין דפט"ו מ"ד וכן תלאי בשבת פ"ח מ"ב. ומיהו בתוספתא משמע כדברי הרמב"ם דקרי לי' משמש עם הקרקע. ומ"מ לולי דברי הרמב"ם ז"ל נראה דתלוי דהכא כמו בכל דוכתא ובמגרדת דרכן לקבוע שלשלת ארוך הרבה ראשו אחד קבוע במגרדת וראש השני קבוע בכותל המרחץ ומתגרדין בו במחובר לכותל ועושין כן כדי שלא יגנבו המגרדת ובמגרדת עצמה לא פליגי דמטמא אעפ"י שמשמש עם הקרקע דהא קיי"ל כלי המחובר לקרקע כל שלא בטל ממלאכתו אין חבורו מטהרו כדפי' לעיל במ"ג ובפי"א מ"ב. וכי פליגי בשלשלת דר"ג סבר דשלשלת כדי שלא יגנב הכלי הוה יד לכלי וכל שהכלי טמא נטמא היד כדין כל ידות וחכמים סברי הכא השלשלת משמש עם הקרקע דאי לאו דמחובר לכותל אין

היד משמש כלום שלא יגנב. ונהי דהחבור לא מהני לטהר המגרדת עצמה כיון שעושה מלאכתו השלשלת מיהו טהור:

וגולמי כלי מתכת. נראה דפליגי באדם שאינו מקפיד ומשתמש בו בלא שיפה ומריקה. דר"ג סבר בתר דידי' אזלינן והא לא קפיד:

וחכמים סברי בתר כולי עלמא אזלינן שמקפידין אי משום דלכבוד עשויין ואי משום שדמיהם יקרים כדאמר ספ"ק דחולין. וזה שאינו מקפיד בטלה דעתו. והא דמשמע בפט"ז מ"ב דבתר דידי' אזלינן בכה"ג דאמר גמר שלא לשוף טמאה הכא שאני דכלי מתכת חשיבי טפי ובטלה דעתו:

וטבלא שנחלקה:

פי' הרב בטבלא של חרס וכ"כ הרמב"ם. דאין לפרש בשל מתכת דפשיטא דלא טהרה בחלוקה כיון דחזי' למילתה כמו קודם חלוקה טמאה. ובשל עץ נמי ליכא לאוקמי דאי באין לה לבזבזין אפי' קודם חלוקה טהורה דפשוטי כלי עץ הוא. וביש לה לבזבזין נמי אפי' אחת גדולה ואחת קטנה כיון שהגדולה אינה מוקפת מארבעה רוחותי' לא מיקרי כלי קבול כדמוכח פט"ו מ"ב דבעי גפפו מארבע רוחותי'. אבל בשל חרס משמע להו דלא בעי' מוקף מארבע רוחות כך נראה סברת הרמב"ם והרב. אבל נראה דאיכא לאוקמי בשל עץ ושאין לה לבזבזין דטמאה מדרבנן כדתנן רפכ"ז טבלא שאין לה לזביז בכלי עץ טמאה והכא שנחלקה ומספקא לן בכל חדא דילמא היא הגדולה דא"א לצמצם. והוה ספיקא דרבנן ולקולא. ור"ג דמטמא אפשר דלא מיחשב לי' האי ספק דהוה כספק בחסרון ידיעה. ומיהו לא יתכן דכה"ג לא אמרי' ספק דרבנן לקולא דהיכי דממ"נ חד ודאי טמא מטמינין להו לתרווייהו ששניהם חשובין אחד הואיל ושניהם נכנסו בספק כדאמרי' בפרק ב דמקוואות מ"ג נפלו מים שאובין לאחד ואינו יודע לאיזהו. שניהם פסולין שאין לו במה יתלה. וגם דלא דמי ספק זה לחסרון ידיעה כיון שאין שום אדם יכול לידע אותו דהא קיי"ל א"א לצמצם. אלא נראה דכיון דעיקר טומאת פשוטי כלי עץ דרבנן לא גזרו אלא כשכולו קיים או רובו דרובו ככולו אבל כשאין הרוב ניכר לא גזרו. ור"ג ס"ל דכעין דאורייתא תיקון. וסתם מתני' דרפט"ז כלי עץ שנחלק לשנים טהור כחכמים דהכא. וקרוב לזה היא ג"כ פי' הראב"ד בעדיות פ"ג מ"ט. אבל לפי' הרב והרמב"ם דביש לה לבזבזין מיירי ודאי קשה כיון דטומאתו מדאורייתא אמאי מטהרין חכמים בשניהם שוין הא קיי"ל א"א לצמצם כמ"ש תיו"ט. ותו דבשל עץ נמי מצינין לאוקמא בכה"ג ביש לה לבזבזין ואם אחד גדול הוא טמא אעפ"י שאינו מגופף מארבע רוחות דלא אשכחן

לזה חילוק בין חרס לעץ. ובפ"ד מ"ג כתבנו דשל חרס א"צ מגופף סביב ובכלי עץ נמי לא אשכחן דבעי מגופף סביב כמ"ש לקמן פט"ו מ"ב וכ"נ מדברי הראב"ד שם בעדיות:

משנה ז

דינר שנפסל. לכאורה משמע דאורחא דמילתא תני שנפסל וה"ה לא נפסל. ומיהו נראה דדוקא קתני למאי דפי' לעיל מ"ה דכל מידי דלאו כלי הוא לא מהני בי' מחשבה לאחותי' לי' טומאה אלא צריך שינוי מעשה להיות עליו שם כלי ומעשה זה מוציאו משמו הראשון להיות עליו שם כלי מעכשיו והתקינו לשם תכשיט דהכא מסתמא היינו נקובה כמ"ש הרב שעושה בו נקב לתלותו בו. והלכך אם לא נפסל ומטבע הוא ואין עליו שם כלי אפי' נוקבו לשם תכשיט לא הוי מעשה דאפי' נוקבו אין יוצא משם מטבע ואנן בעינן מעשה רבה כחכמים דר"ע לעיל מ"ה. אבל נפסל דכבר בטל ממטבע מהני בי' התקינו בנקב בעלמא. דכיון דנתבטל שמו הראשון הוה נקובה נמי כמעשה רבא. וניחא השתא הא דקתני תו סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה. דהא תו למה לי. אלא דאתי לאשמועי' דאפילו משקולת דזימנין דאיתרמי שהסלע מכוונת למשקולת כמו שהוא וא"צ תיקון וסד"א דטמא במחשבה בעלמא קמ"ל דדווקא התקינה בעי דבלא מעשה לא נחתא לי' טומאה כיון דלא הוה עלה שם כלי מעיקרא ונפסלה דסלע ודאי לאו דווקא. אבל מדברי התוס' שהביא תיו"ט לא נראה כך אלא דאי א"צ חיתוך אין ה"נ דטמא במחשבה משום דכל הכלים יורדים לידי טומאה במחשבה. ואני תמה דלקמן פי"ג מ"ה במחט שנטל חרורה או עוקצה והתקינה למיתוח טמאה. והתקינה דהתם היינו שינוי מעשה דוקא כמ"ש התוס' עצמם בשבת דמ"ט דיחוד לא מהני התם אע"ג דאין צריכה שום מעשה למיתוח כדתנן בסיפא גבי מחט של סקאין בין כך ובין כך טמאה דאפי' בלא חרורה ובלא עוקצה חזיא למיתוח אלמא דכל מידי דאינו כלי לעולם מעשה בעי וכ"מ בפי"ג מ"ד גבי מגרפה. ונראה שדין זה תלוי במחלוקת:

שכתבנו ברפ"ג גבי כלי חרס שניקב בזית אי מהני לי' יחוד לרמונים. דלהתוס' והר"ש התם דמהני ה"נ מחשבה מהני ולהרמב"ם התם לא מהני יחוד וה"ה הכא.

משנה ח

האולר והקולמס כו' כל הני קמ"ל דיש להם שם בפ"ע וכ"כ הרמב"ם. וקצת קשה דקולמס הא יש לו בית קבול לקבל הדיו. והמקבל אפילו אין לו שם בפ"ע טמא כדפי' בפי"א מ"ב ולמאי תני'. וצ"ל דבאין לו קיבול איירי. וכל גולמי כלי עץ טמאים. צ"ע מה ענין דיני כלי עץ לכאן באמצע דיני כלי מתכת. ונראה דחוזר על עיקרי הדינים שבתחלת המסכתא תני לן דפשוטי כלי עץ טהורין וכן פשוטי כלי חרס ואזיל ועסיק לפרושי כל דיניהם בפרט. וחזר לשנות דכלי מתכת פשוטיהן טמאין ועסיק עד השתא נמי בדיניהם

לפרש הפשוטין איזהו יש לו שם בפ"ע ואיזהו אין לא. ולאחר שפירש הכל חוזר עוד על גולמיהן דגם בזה:

יש חילוק בין כלי מתכת לכלי עץ ומכאן ואילך לא:

איירי תו בצורת כלים אלא מענין כלים שנשברו כיצד טהרתן ושאר עניני טהרות כלי מתכת:

פרק יג

משנה א

שנחלקו. פי' הרב והן של חוליות וכו' אמספרים מהדר אבל כל אי דמתני' אינם של חוליות ונשברו לאורכן וטמאין דיכול להשתמש עדיין בחלק ממנו ע"י הדחק ומיקרי עושה מעין מלאכתו ואפי' אם נפרש דשל חוליות אכולהו קאי וכדמשמע ממ"ש הרב וכן התער יש שמפרקין אותו ע"כ היינו דלשון שנחלקו משמע לי' דאיירי בשל חוליות. ומיהו ודאי דה"ה לנשברו דע"כ שנחלקו דהכא היינו בענין שאין סופו להחזיר לחברן כגון שחלקוה אחין או שותפין או נאבד החלק האחד דאל"כ לא טהר בחלוקה דהדיוט יכול להחזירה כדלקמן רפכ"ו אלא כשאין סופו להחזיר וא"כ ה"ה נשברו וניחא דפליג ר"י ואמר הסמוך ליד טמא דאנשברו קאי:

מספרת שנחלקה לשנים. הך שנחלקה היינו ודאי נשברה. דכשהן החלקים יחד במספרים נקראין זוג. וכשנתפרקו כל חלק ממנו נקרא מספרת והשתא קאמר דאם החלק האחד נשבר ר"י מטמא דאכתי חזי ע"י הדחק. וחכמים סברי דע"י הדחק לא מיקרי עושה מעין מלאכתו. וכה"ג פליגי לקמן ספי"ד במפתח:

משנה ב

קוליגריפון שניטל כפה פי' שניטל ונשבר או שלא נשבר אלא שאין לה בית יד והלכך הוא טהור והחלק האחר טמא מפני שינה. אבל אם נחלק ויש לשניהן בית יד שניהן טמאין זה מפני כפה וזה מפני שינה:

משנה ג

עד שינטל רובו. קצת קשה דהו"ל למיתני עד שנפגם רובו. ועוד דהו"ל למיתני בקצרה חרחור שנפגם רובו טהור וכן הלשון בפ' בתרא מ"ג גבי כוס. ואפשר דס"ל דדוקא ניטל רובו במקום א' טהור אבל פגימות אפי' ע"פ כולו אין מצטרפין לרוב. אלא שאין לחדש שום דין מצד דקדוק הלשון כיון שלא נמצא מפורש וגם הרמב"ם בחבורו העתיק כלשון המשנה וכן בסיף מתני' דלקמן משמע דניטל לאו דוקא וה"ה נפגם:

נשבר מקופו טהור. ונ"ל דה"ה אם נשבר הקתא שהיא הבית יד טהור. ואפשר דבקתא יש חילוק אם היד צריך אומן לעשותו טהור ואם הדיוט יכול לעשותו דמי להההיא

דרפכ"ו דהדיוט יכול להחזירו לא טהר. והא דבמתני' דלעיל משמע דאם לא נשאר בית יד טהור לעולם. התם משום דהכלים עם הקתא נעשין מגוף אחד מתחלתן ואין הדיוט יכול לעשותן:

משנה ד

מפני שהיא כקורנס דברי ר"מ. צ"ע מ"ט דר"מ כיון שאין דעתו להשתמש בו לקורנס ותנן בספכ"ה כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה אבל בלא מחשבה לא ולא אשכחן מאן דפליג בהא. ונראה דה"נ במחשבה איירי שחשב עלי' לקורנס וס"ל לר"מ דאפי' דבר שלא נעשה לשם כלי כשחשב עליו לכלי טמא במחשבה והיא סברת התוספות גבי סלע שנפסל שכתבנו בפי"ב מ"ז. וחכמים סברי דהכא שלא הי' עליו שם כלי לא מהני לי' מחשבה אלא שינוי מעשה בעי וזה סיוע למה שכתבנו שם בפי"ב וכן משמע קצת בפי' הרא"ש כאן שכתב וחכמים מטהרין שלא נעשו לכך ע"כ וכן לשון הרמב"ם בחבורו ומדלא כתבו שלא חשבו לכך או שלא יחדו לכך משמע כדפי':

נשתייר בה מלא הסיט. צ"ע דקשיא סיפא אסיפא דרישא משמע דוקא אחת מבינתים טהור הא נשתיירו שנים במקום א' טמא וסיפא קתני עד דאיכא מלא הסיט. ואין לומר דאידי ואידי חד שיעורא הוא דהא אין כל המגירות שוות ואין ליתן שיעור בזה. וכיוצא בזה דייק בגמ' אמתני' דס"פ במסרק של צמר דרישא קתני אחת מבינתים טהור וסיפא תני נשתייר שלש במקום א' טמא. והתם משני בגמרא הא בגווייתא כו' כמ"ש תויו"ט לקמן. ואפשר דגם כאן י"ל כן דבשינים החיצונות הסמוכים ליד המגירה סגי בשנים ובגווייתא בעי מלא סיט והוא כפירש"י שם בלשון ראשון בברייתא וגווייתא אבל המפרשים לא פי' בכאן כלום מזה. ונראה דרישא דמשמע דשתים במקום א' טמא היינו שכל אורך הוגירה או רובה היא כן שתים שתים שלימות יחד ומה שביניהן ניטל. וסיפא מיירי שאין בכל המגירה עוד יותר מן השינים כלום רק נשאר מכולם מלא הסיט. וגבי מסרק בס"פ לא מצי לשנויי הכי דהתם משמע דאפי' אין בכל המסרק כלום אלא שתים טמא כדתני בהדיא ברישא בשל פשתן שניטלו שניו ונשתיירו בו שתים טמא:

מלא הסיט. פי' הרב הוא כמו בין אצבע לאמה וכ"כ ג"כ בפי"ג דשבת ורפ"ג דערלה. וברפ"ג דערלה כ' הר"ש שהיא כמו בין אצבע לאצבע אבל הר"ש והרא"ש כאן פי' כמו בין אצבע לאגודל. וכן משמע מפי' הרמב"ם כאן וכתב ג"כ שהיא שיעור ד' אצבעות וכ"כ במס' ערלה שהוא שתות הזרת וזרת היינו אמה בת ששה טפחים ושתות ממנו הוא טפח שהיא ד' אצבעות ובחבורו פ"ט מה' שבת כ' שהסיט הוא שני טפחים וסיט כפול הוא ד' טפחים וכ' הה"מ שם שהזרת שהזכיר שם הוא חצי אמה:

שנפגמו טמאין ניטל חיסומן טהורין. ולא איתפריש אי ניטל חיסומן כילו דוקא טהור. אבל נפגם חיסומן לא טהר או דילמא ניטל לאו דוקא וה"ק נפגמו שלא במקום חיסומן טמאין ובמקום חיסומן טהורין וכן משמע מדברי הרב שכ' נפגמו נתבקעו וכ"כ הרמב"ם. ולעיל גבי חרחור שנפגם לא כתבו כלום משום דכאן בא לפרש שנפגמו היינו שלא במקום חיסום אלא נתבקעו גופן של כלים:

משנה ה

ואם התקינה למיתוח טמאה. התקינה דהכא היינו שינוי מעשה דוקא כמ"ש התו' בפ' במה טומנין דמ"ט דהכא לא מהני יחוד. ומשמע דאע"ג דחזיא למיתוח בלא מעשה כלל כמ"ש הרב בסיפא גבי של סקאין דחזיא למיתוח בלא חרורה ובלא עוקצה אפ"ה בעי מעשה ולא מהני מחשבה לאחותי לה טומאה ולא דמי להא דאמרי' כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה דדוקא בכלי אמרי' הכי כמו טבעת בהמה שחשב עליה לאדם. אבל מידי דלאו כלי הוא לעולם בעי מעשה כמ"ש במ"ד והארכנו בזה בפי"ב מ"ד ומ"ז: מפני שהוא כותב בה:

כלומר כשהיא שלימה דרכו לכתוב בה והלכך כשניטל חרורה לא בטלה מכלי דאכתי לכתיבה קיימא כדמעיקרא:

אם מעכבת את התפירה טהורה. וצ"ל דהשחזתה להעביר החלודה הוי מעשה אומן דאל"כ כיון דהדיוט יכול להחזירה לא טהרה בחלודה. וכן צ"ל בסמוך בצינורא שפשטה דאומן צריך לכופפה. ומיהו נראה דאומן לאו דוקא אלא כל דאיכא טירחא בחזרה מיקרי מעשה אומן. ולמאי דפי' לקמן רפכ"ו דהא דהדיוט יכול להחזירו טמא היינו דוקא אם דעתו להחזירה ניחא נמי הכא די"ל דהני דהכא כשאין דעתו להחזירם:

משנה ו

עץ המשמש את המתכת. כולה מתניתין בפשוטין מיירי ובמתכת דפשוט נמי טמא העץ המשמש לו ג"כ טמא אבל פשוטי כלי עץ טהור משמש שלו אעפ"י שהוא של מתכת טהור דהמשמש באפי נפשי' לאו כלי הוא. אבל מתכת המשמש לכלי קיבול של עץ פשיטא דטמא. ואפי' בפשוטי כלי עץ אותן שיש להן טומאה מדרבנן כמו השלחן וטבלא וכיוצא בהן המשמשין נמי טמאין כמותן כדפי' פי"ב מ"ב והיינו דאסברה לן מתני' בפותחת וטבעת דוקא:

טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה. אמרי' בפ' במה אשה ד"ס הטעם שהולכין אחר המעמיד והטבעת מעמדת החותם. והא דבפרק בתרא מ"ג לת"ק דר"י אין הולכין אחר המעמיד התם המעמיד בא אחר הקלקול כדפי' בזה ספכ"ב:

טבעת של אלמוג. מ"ש תיו"ט בשם התוספות דקיבול העשוי למלאות לא שמי' קיבול. וכן כתב הרמב"ם בפרק ב מה"כ אבל הר"ש לקמן בפכ"ו מ"ב הביא ראיות דשמי' קיבול וכ"כ הרב משל"מ רפ"ד מה"כ בשם תשובת רמב"ן. ומיהו נראה דאפי' למ"ד שמי' קיבול היינו בעוד שלא נתמלא כיון דחזי לקבל אבל הכא שהחותם כבר קבוע בתוך הטבעת לכ"ע טהור. וע' בפי"ז משנה יז.

השן שבטס ושבפותחת:

נ"ל דיש חילוק בין חפין של פותחת שהם דקין וקצרין ואין ראויין בפני עצמן והשן שבטס הוא עב וארוך וראוי בפני עצמו לנר או למיתוח וחילוק זה מבואר בגמ' בפ' החולץ דמ"ג אמתני' דמסרק דס"פ דמשני רב פפא הא בקטינתא הא באלימתא. ונראה כדפי' דאלימתא תורת כלי עלי' ולא בעי התקינה לנר ולמיתוח אלא מחשבה בעלמא מהני וקטינתא לאו כלי היא ובעי מעשה וכדפי' לקמן בס"פ:

משנה ז

שניטלה אחת משניהן. וה"ה אם עשה מתחלה א' של מתכת. וטעמא דחכמים נראה דהכא לא שייך לומר שהמתכת משמש לעץ. כיון שהשן הזה מעושי המלאכה הוא כמו כולם וחשוב מעיקר הכלי ואע"ג דגם שינים של. עץ אינם משמשים לשל מתכת. ס"ל מסברא דאזלינן בתר מתכת שהוא חשוב יותר וחשוב כמו עיקר ור"י אלימא ליה הך סברא דמשום חשיבות היה כמו עיקר:

משנה ח

וכולן אחת אחת בפ"ע טמאות. מוקי לה בש"ס פ' החולץ דמ"ג אפי' בלא התקינה ומיירי באלימתא שהשן היא גסה ועבה ושם כלי עליה כדפי' במ"ו. א"נ דניטל עם חתיכת עץ שהיא לה לבית יד כלומר דמתוך זה נמי הויא כלי. ולקמן דקתני התקינה מיירי בקטינתא או בלא קתייהו וכ"כ הר"ש ותויו"ט לקמן. ונ"ל שצ"ל ע"כ דהני דלא צריך בהו התקינה משום שיש תורת כלי עליהן דאי לאו שם כלי אפי' חזיין בעינין שינוי מעשה כדפי' במ"ד. ותדע דגבי אונקליות תנן בפי"א אם פירשו אחת אחת בפ"ע טהורות ולא חילקו בין קטינתא לאלימתא וע"כ משום דאונקלי לאו כלי הוא וכמ"ש הרמב"ם שם שאין לה שם בפ"ע:

פרק יד

משנה א

כלי מתכות כמה היא שיעורן כתב הרב כשנתרועעו ונשברו ע"כ. והר"ש כתב דהני תרי קמאי דלי וקומקום בנשברו אבל מיחם ולפת וקיתונות בניקבו כדמוכח בתוספתא דהתם קתני בקומקום כדי לקבל בו חמין משמע דבניקב איירי ומתני' קתני כדי ליחם בו היינו

בנשבר. ובקיתון קתני במתני' כדי לקבל פרוטות והתם קתני כדי לשמש את האורחין. דמתני' בניקב ותוספתא בנשבר. אלו הם דברי הר"ש. כוונתו דלשון כדי לקבל משמע שאין הנקב גדול שיהא במוציא פרוטה אלא שהוא מקבל פרוטות. ומ"מ לא הבנתי לפי דבריו בדלי וקומקום שנשברו שכל עצמו של התנא בא לפרש כמה שיעור השבר בקבלתו. והיכי תני כדי למלאות וכדי ליחם. ולא פירש עיקר השיעור כמה מים ימלא ויחם וכן הרמב"ם העתיק בחיבורו סתם ולא הביא שיעור כדי לשתות כדתני בתוספתא וא"כ אין כאן שיעור כלל. ועוד דקתני מדות יין ביין ומדות שמן בשמן במאי מוקי לה. אי בניקב ומשערין בכונס משקה ויש חילוק בין יין לשמן כדפי' הרב גבי כלי חרס בפ"ג מ"ב. זה אי אפשר שלא שמענו שיעור כונס משקה בשום כלי חוץ מכ"ח כמ"ש התוס' בפר' בא סימן דמ"ט וכ"כ הב"י בא"ח ר"ס קנ"ט בשם סמ"ג. וכ"ש דאין לפרש במוציא משקה שאינו שיעור כלל אף בכ"ח אלא לענין גיסטרא. וצריך לאוקמא דבנשברו איירי. וא"כ רישא וסיפא בנשברו ומציעתא בניקבו. ועוד דאי בנשברו יש לתמוה כדלעיל שלא פי' עיקר השיעור כמה יין ושמן יקבלו השברים ליחשב כלי. ועוד דלפי' הר"ש. קשה דקתני בדלי כדי למלאות ובקומקום כדי ליחם בו דלא הו"ל למיתני הכי אלא דלי וקומקום כדי לקבל בהן מים. ולולי פי' הר"ש ז"ל הי' נ"ל לאוקמי כולה מתני' בחד ענינא דבלשון התוספתא והביאה הר"ש תני הכי כלי מתכת שנתרועעו אם משמשין מעין מלאכתן טמאים ואם לאו טהורין. דלי כדי למלאות בו מיחם כדי ליחם כו'. ויש לפרש דמתניתין מיירי בנתרועעו ולא בנשברו ולא בניקבו. ויש חילוק בין נתרועעו לנשברו כדתנן גבי כלי חרס בפ"ג מ"ד חבית שנתרועעה והיינו שלא נפלו חרסיה אבל היא רעועה כ"כ שאם יטלטלוה עם חצי קב גרוגרות תשבר כמ"ש הרב שם. וה"נ איירי בכה"ג בכלי מתכות שנסדקו מעבר לעבר בכל הצדדין אבל לא נפל ממנו שום דבר. ובזה שיערו שאם יכול למלאות בדלי היינו להורידו לבור ולמלאותו מים במילואו ולא ישבר בטילטול זה הוא טמא וכן הקומקום אם יכול להחם בו על האש ולא ישבר וכן מיחם ולפס וקיתונות אם ימלא אותם מטבעות ולא ישברו מתוך כובד המטבעות. ומדות יין ושמן אם ימוד בהם כבתחלה ולא ישברו. והא דבתוספתא תני במקצתן שיעורים אחרים אפשר דמתני' פליגי וגם הרמב"ם לא העתיק אלא שיעורי דמתני'. ולפי פי' זה מתיישב נמי מילתי' דר"ע דבסמוך שפיר וכמו שנפרש בס"ד:

ר"ע אומר המחוסר חטיפה טמא. פי' הרב דר"ע בתחלת עשייתו של כלי איירי וכו', וכ"כ הרמב"ם ולפ"ז צ"ל דתני לה בלשון פלוגתא אע"ג דלא פליג ולא קאי אדלעיל. אבל בתוספתא מוכח להדיא דפליג דקתני כלל אמרו בכלי מתכת המחוסר חטיפה

טמא והמחוסר לטישה טהור דברי ר"ע וחכ"א כלי מתכת שנתרועעו אם משיישין מעין מלאכתן טמאין הדלי כדי למלאות כו'. ועוד ענין חטיפה דאמר ר"ע אין לו ביאור כלל והמפורשים נתחבטו בו. ולמאי דפי' לעיל דכולה מתני' בנתרועעו מיירי י"ל שפיר דר"ע אדלעיל קאי ויהיב שיעור אחר בנתרועעו והמחוסר חטיפה. כמו החוטף דבר מיד חבירו שמושכו בכח. וזה הכלי שנתרועע כשבא לחוטפו ולמושכו אליו בכח ישבר לגמרי ואפ"ה טמא. כיון שיכול להטלטל בנחת. והמחוסר לטישה היינו שגם בנחת אינו מטלטל מחמת הפגימות שיוצאין במקום הסדקים ומסרטין את היד וצריך ללוטשם ולחדדן בכלי הצורפין להחליקן טהור. ודכוותה אמרי' בר"פ בתרא בכלי זכוכית שולי קערה ושולי אסקטלא טהורין קרטסן או שפן טמאין:

משנה ב

סמרו טמא: מפי' הרב נראה דבין חזיינא ובין סומרו עשויין להכות אלא שבראשו דרך לעשות מסמר אחד עגול ועב. והיא חזיינא. וסמרו היינו כמה מסמרים בגופו של מקל. אבל הר"ש והרא"ש כתבו סמרו שעשה בראשו מסמרים שלא תהא הארץ אוכלתו או להכות בו ע"כ. נראה דשלא תהא הארץ אוכלתו אירשא קאי כמין חזיינא דרך לעשות שלא תהא הארץ אוכלתו או סמרו בכמה מסמרים להכות בו. וזה וזה דרכן לעשות בראשו. וכ"נ מדברי הרמב"ם בחבורו ספ"ד שעשה מסמר בראשו שלא תהא הארץ אוכלת את העץ טמא. ודין זה מבואר בתוספתא הביאה הר"ש דהעשוי שלא תאכלנו הארץ טמא. וכ"כ הרא"ש וכתב דהוה כעץ המשמש את המתכת ע"כ ולכאורה היא תמוה דאדרבה המתכת משמש שלא יתקלקל העץ. וכתב הכ"מ בשם הר"י קורקס ז"ל דהכא כיון שהמתכת מעמידו לגמרי ובלא המתכת בטל לו המקל הרי המתכת עיקר ואזלינין בתרי' ע"כ. וצ"ל דהך דהכא אינו ענין להא דפליגי בפ' בתרא מ"ג אי אזלי' בתר מעמיד או לא ומשמע התם דקיי"ל כחכמים דלא אזלי' בתר המעמיד. דהכא שמצילו מן ההפסד והשחתה לגמרי לכ"ע מעמיד כזה הוי עיקר וא"ש נמי דבסמוך גבי דלת שלא תאכלנו הארץ כתב הרב שטהור. וכ"כ הר"ש. היינו משום דא"נ אזלת בתר המעמיד התם טהור דמ"מ הוי מחובר לקרקע. ולפ"ז צ"ל דעשה בראשו מניקת וכן בדלת. לאו בחד ענייא דבמקל עשאוי לנוי ובדלת שלא תאכלנו הארץ. והא דלא פירשו בשניהם לנוי. משום דתחת הדלת אין עושין שם לנוי. אבל הרמב"ם בחבורו כ' בשניהם לנוי:

ר"ש אומר עד שיעשה בו שלשה סדרים. נראה דפליג בין בחזיינא ובין בסימרו וסבר דאין המקל בטל לגבי המסמרים להיות נקרא עץ המשמש למתכת אא"כ יש בו חשיבות במסמרים והיינו ג' סדרים:

עשה בראשו מניקת:
לנוי מיירי כדפי' לעיל ואע"ג דכבר תני וכולן שעשאן לנוי טהורין הכא מילתא אחריתי אתי לאשמועי' דאם בשעת עשייתו עשאה כדי לחברו למקל טהורה מיד אעפ"י שלא חברה והוא עצמו הדין ששנה לנו בפי"א מ"ב באותם שנעשו לקרקע שטהורין מ"ד שנעשו וקמ"ל דפשוטי כלי עץ וקרקע דינם שוה בזה. ונ"ל דהא דקתני וכן בדלת ר"ל כמו שאמרנו בדלת והיינו מתני' דפי"א דתני שם כל שנעשו לקרקע ושנה הדלת ראשונה אבל עיקר מתני' דהכא לענין מקל. ותדע דקתני היתה כלי וחברה לו ולא תני וחברה להן. וניחא נמי סיפא היתה כלי וחברה. דזה ממש היפוכא דרישא דהתם תני שאם עשאה לשם נוי למקל מתחלתו אפי' לא חברה טהורה והשתא קאמר שאם היתה כלי מתחלתו שלא עשאה למקל אפי' חברה אינה מטהרת בכך וזה הדין הוא ג"כ במחוברים לקרקע שאם הי' כלי מתחלתו וחברה לקרקע אין החבור מטהרו אא"כ ביטלו ממלאכתו ומתשמישו ע"י חיבור זה כמפורש במשניות דלקמן בפ"כ בערבה שעשאה אבוס וקערה שקבעה בשידה וכדפי' כ"ז בפי"א. והיינו נמי דקתני הכא מאימתי היא טהרתו כלומר אם החיבור אין מועיל לטהרו מה יעשה לו יותר לטהרו. ב"ש אומרים משיחבל שיפחות צורתו ויבטלנו מכלי קבול לגמרי ובה"א משיחבר כלומר אעפ"י שכבר חברה למקל דבהכי איירי. מ"מ כל שיכול להשתמש בו עוד בכלי והיינו שתחב בו המקל בתחיבה בעלמא ויכול לחזור וליטלה והרי היא כלי כבתחלה אין זה חיבור. אבל יוסיף חיבור על חיבור שיקבענה במסמרים. והא דלא מפרש במסמרים משום דממילא משמע כיון שמחובר היא ואמר משיחבר ע"כ חיבור מעליא טפי מקמא קאמר זו היא שיטת הרב במשנה זו וכ"כ ג"כ הראב"ד בהשגות ספי"א. ונראה דפלוגתא דב"ש וב"ה דהכא היינו נמי פלוגתא דלקמן פ"כ מ"ו סדין שעשאו וילון מאימתי טהרתו בש"א משיחבר ובה"א משיקשור. דב"ש לטעמייהו דבעי שישבר הכלי עצמו לגמרי. ובה"א משיקשור היינו שיעשה מעשה בכלי לגלות דעתו דבעי לה לוילון. והכא ליכא קשירה ומצרכי חיבור למקל במסמרים דמעשה אחריתא לא שייך בי'. והיינו דלא פליג ר"ע הכא כדפליג התם ואמר שיקבע דמשיקבע דהתם היינו משיחבר דב"ה דהכא וקיימי ב"ה ור"ע הכא בחדא שיטתא משום דהכא ליכא מעשה אחר כדפי':
ובתוספתא והביאה הר"ש תני' מאימתי טהרת' בש"א משיחבל ובה"א משיחבר דברי ר"מ ר"א בש"א משיחבל ויחבר ובה"א משיחבל או משיחבר ע"כ. ויש לתמוה טובא לב"ש אליבא דר"י למה יגרע זה מכל הכלים שעולין מטומאתן בשינוי מעשה והיינו שישנה צורת כלי ממנו. והכא לאחר שיחבל וישחיתנו למה לי תו שיחבר. ועוד חיבור

זה מה מועיל לו אלא לבטלו מתשמישו והרי כבר ביטלו וחבלו ומי איכא למ"ד דשינוי מעשה בזה לא מהני והי' נ"ל דמאימתי טהרתו דבתוספתא לאו אדסמוך לי' קאי היתה כלי וחברה לו. אלא אריש קאי עשה בראשו מניקת טהורה והיינו אם עשאה מתחלתו לשם כך לחברה למקל לנוי טהורה מיד כדפי'. ואהא קאמר דפליגי בה מאימתי היא טהרתו דב"ש סברי דעשייתו לשם מקל לא מהני לטהרה אלא שיעשה בגופה איזה שינוי מוכיח שעומד לחברה למקל ולא להשתמש בה בכלי בפ"ע. והיינו דאמרי משיחבל ויחבר ומשיחבל לאו חיבול ממש קאמר בהשחתה לגמרי אלא שישנה מעשיה מתשמיש כלי לעצמה אלא להוכיח מתוך מעשיה שיחברה והיינו משיחבל ויחבר ובה"א דאין צריך דכל שתחלת מחשבתו לטהרה מהני מחשבה לחוד דלא נחתא לה טומאה. ובין שיחבל או לא אלא יחבר. ויחבר דקאמרי לאו דווקא דחיבור זה אינו אלא תחיבה בעלמא ולא במסמרים כעין וחברה לו דקתני במתני' וה"ה לא חברה כלל אלא מחשבה כדי לחברה מהני. וכה"ג פי' לעיל בפי"א פלוגתא דר' צדוק וחכמים במסמרים. אבל מהר"ם ז"ל שהביא בתוי"ט נראה שתופס דברי תוספתא כפשטן ואיני יכול להעמידה:

משנה ג

הקנטר של בנאי. נראה דקמ"ל דלא נימא דכיון דעיקרן נעשה לצורך בנין המחובר לקרקע הוו כמו משמש לקרקע קמ"ל דהא דמשמש לקרקע טהור דווקא במחובר לקרקע. והיינו נמי דתני יתדות אהלים ויתידות משוחות דסד"א דהכי חשיבי מחוברין קמ"ל דהני נמי לא מיקרו מחובר שאין עתידין להתקיים בקרקע. ומיהו קצת קשה דליתני נמי חרחור ודרבן דמשמשין לקרקע וטמאים וכמה כלים כה"ג. אבל מדברי הרמב"ם בחבורו נראה דאתי לאשמועי' דהני יש להן שם בפ"ע. והעשוויי' לעצים טהורה. פי' הרב דהוי מתכת המשמש את העץ וכ"כ הרמב"ם בחבורו פ"ט. וקשה דלא שייך זה אלא במחוברין המתכת עם העץ ומשום דהמחובר לו הוא כמוהו. והרי מגירה וקרדום וכה"ג כולם עשויין לחתוך עצים וטמאים. והרא"ש כ' דאין לו שם בפ"ע וכ"כ הרמב"ם בפירושו:

שלשלת דלי גדול ארבעה ושל קטן עשרה. נראה טעם בזה דקיי"ל במס' ב"ק סתם בור עמוק עשרה עד המים והלכך בדלי קטן צריך שלשלת עשרה שיגיע עד המים והדלי עצמו אינו מן המנין שהוא צריך להכניסו כולו בתוך המים. ובדלי גדול דסגי בד' לא שאין צריך יותר אלא שעד ארבעה עושין שלשלת של ברזל ולמעלה מזה קושרין חבל לשלשלת עד שיגיע לבור ואין עושהו כולו של ברזל בדלי גדול מחמת כובדו כמ"ש הרא"ש. וקצת קשה דלפ"ז משמע דאם עשה כולו של ברזל לא חשוב יד משום כובדו

וכל היד טהור ולא משמע כן בפ"י דמקוואות מ"ה אלא שאם ארוך הרבה אין טמא אלא ד"ט והשאר טהור. וי"ל דדלי גדול מחמת כובדו אין ממלאין אותו מן הבור שטורח להורידו ולהעלותו אלא דרך למלאותו מן הנהרות והלכך אין צריך יד ארך אלא ד' טפחים ומיהו אם עשאו ארוך אינו מזיק. וניחא השתא דלא פירש שיעורא מה נקרא גדול אלא כל שדרכו למלאותו מן הנהר ולא מן הבור זהו גדול. אבל הרמב"ם בחבורו כ' שעד ד' טפחים הוה יד והשאר אין לו שם בפ"ע ואינו מובן לע"ד:

מגירה שעשה שיניה. הך בבא מתפרשת כמו מניקת דמתני' דלעיל שהמגירה כלי היא לעצמה ואם אח"כ עשה שיני' לחור הדלת היינו שחברה בקרקע טמאה דומיא דאמרי' לעיל גבי מניקת היתה כלי וחברה לו טמאה ודקתני עשאן מלמעלה למטה טהורה. היינו שעשה בגופה שינוי מעשה שלא תשמש עוד בכלי היא טהרתה והיינו נמי כדקתני התם במניקת מאימתי טהרתה בש"א משיחבל ובה"א משיחבר, ולתרווייהו בעינין שיבטלו מתשמיש כלי אלא דב"ש בעי ביטול צורה בכלי עצמו וב"ה סברי ביטול תשמישו סגי ומשיחבר במסמרים היינו ביטולו וכדפי' לעיל והכא במגירה לא שייך חיבור במסמרים מודו דבעי ביטול תשמיש בכלי עצמו והיינו הפכה מלמעלה למטה. ומ"ש הרב דלאחר שהפכה יתננה בחור הדלת. בחנם כ"כ דודאי דהפיכה לחוד סגי וגם כל המפורשים לא כתבו אלא הפכה לחוד:

וכל הכיסויין טהורין חוץ משל מיחם. הטעם כ' הרב מפני שאין להן שם בפ"ע אבל של מיחם דרכו שיש לכיסוי בית קיבול ועשוי לתשמיש וכל המקבלין א"צ שם בפ"ע כדפי' פי"א. וה"ה בכלי עץ ועור דאמרי' נמי ספט"ז דהכיסויין טהורים דוקא בפשוטין אבל עשויין לקבל טמאין כדפי' הרב שם סוף מ"ז וטעמא דכיון שעשויין לקבלה אני קורא בהם אשר יעשה מלאכה בהן. וה"ה נמי בכ"ח דאמרי' בפרק ב מ"ה דהכיסויין טהורין דתוכו אמר רחמנא והא לאו תוך דידי' הוא. אם התקינן לתשמיש טמאין כדאמר התם ושפיר קרינין בי' תוכו. ולקמן פט"ז כתבנו דהא דהכיסויין טהורין בכל הכלים דוקא אם אינן מחוברין לכלים:

משנה ד

הטמאין שבעגלה:

בעגלה של עץ איירי והעגלה עצמה מקבלת טומאה כדלקמן פכ"ד מ"ב. והכא חשיב הכלים שלה שהם של מתכת. והא דפריש גבי עול של מתכת אע"ג דאינך כולהו ודאי נמי דבשל מתכת איירי תני לה בעול וה"ה לאינך ומשום דכלים אלו דרכן לעולם לעשותן של עץ להכי צריך לפרש דהכא כשהם של מתכת עסקינין א"כ משום דבעול יש חילוק שאם

הוא של מתכת טמא ואם של עץ טהור אפי' מצופה כדקתני סיפא להכי מפרש בעול של מתכת דלגבי אינך לא צריך לפרש דפשיטא דכל פרקים האלו בכלים של מתכת נינהו. ובסיפא אפי' של מתכת טהורים משא"כ בעול. ומ"מ צ"ע דכל הכלים דחשיב הכא מאי אריא שהן של מתכת אפי' של עץ טמאים מטעם יד כיון דהעגלה עצמה מקבלת טומאה. ודוחק לומר דהכא בכל עגלה קאמר אפי' היא של אבנים דאמרי' בפכ"ד שהיא טהורה. וכדמשמע מפי' הרמב"ם שכתב העגלה היא אשר ישימו בה אבנים וזולתן ע"כ דפשיטא שלא נתכוין הרב ז"ל לעגלה של אבנים דהתם והיינו שמיוחדת רק לאבנים דבההיא נראה דכל הכלים שלה אפי' של מתכת טהורים דכולהו מתכת המשמש לעץ הוי. אבל נראה עיקר דהכא בעגלה המקבלת טומאה איירי והא דנקט הרמב"ם של אבנים לדוגמא בעלמא נקטי' שהרי כתב אבנים והדומה להן. כלומר שעשוי' להוליך בה מן הדברים שמשאן כבד. והכלים דחשיב במתני' מיירי שאינם מחוברים לעגלה וקבועים במסמרים אלא שבשעת הצורך מחברם ושלא בעת הצורך חוזר ונוטלם. וקאמר דאלו הכלים בשעה שאינם מחוברין כשהן של מתכת טמאים כדין פשוטי כלי מתכת דאלו של עץ טהורים שלא בשעת חיבורן שאז אין להם דין יד. ולפ"ז קשה מ"ש הרב גבי כנפים המקבלות דאם לא נעשו לקבל את הרצועות אלא לנוי טהורים דהוי מתכת המשמש את העץ ע"כ וכ"כ הרמב"ם וזה לא יתכן דאי משום שמשמשין לקטרב של עץ קאמרי מנ"ל דהקטרב הוא של עץ הא כל הני כלים בשל מתכת איירי ותו דא"נ הקטרב של עץ לא שייך הכא טעם דמתכת המשמש את העץ. דלא אמרו משמש את העץ טהור אלא כשהעץ עצמו טהור דהמתכת הוי כמוהו והכא דהקטרב טמא אמאי המשמש טהור. ומה"ט נמי אין לפרש דמשום שמשמש לעגלה של עץ קאמרי כיון דעגלה עצמה טמאה. ובאמת לא היו צריכין לטעם זה כלל דודאי הקטרב היא של מתכת והכנפים שלנו טהורים כדין תכשיט כלים. ומיירי נמי שהכנפים הם בפ"ע ואין מחוברין לקטרב וע"כ כולהו דמתני' בהכי איירי וכדפי' והרא"ש בפירושו לא כתב דהוי מתכת המשמש לעץ אלא שאם נעשו לנוי טהורים:

העינבל פי' הרב הברזל המקשקש כו' וכ"כ הר"ש ואין ר"ל שהברזל ההוא לבדו טמא אפי' אינו בתוך הזוג. אלא שהוא עם הזוג וטמא משום משמיע קול כדאמר בפ' במה אשה דנ"ח. אבל אם ניטל העינבל טהור בבהמה בין הזוג ובין הענבל. והרמב"ם בפירושו כ' הענבל הזוג ע"כ:

משנה ה

הטהורין שבעגלה. כתב תוי"ט בשם מהר"ם שנ"ל שבעגלה של עץ ע"כ ואיני יודע מה מלמדינו ומתני' דלעיל נמי בשל עץ מיירי:

העול המצופה. פי' הרב שמצופה בברזל וכ"כ הרמב"ם דהעול של עץ ומחופה במתכת. ואע"ג דלהרמב"ם אפי' בעול של מתכת ומצופה במתכת אחר לנוי כגון בבדיל וכיוצא בו טהור וכמ"ש בשמו בפי"א דס"ל כל הכלים המצופין טהורים. מ"מ אסברה הכא בשל עץ דאורחא דמלתא הוא סתם עול של עץ הוא. ותדע דמתני' גופא מאי אריא דתני הך דינא בעול דוקא הא בכל הכלים שייך דין זה דמצופה טהור. אלא דבכלי העגלה אין דרכן בציפוי אלא עול לבדו. וכן הסובב של הגלגל דבסמוך. אבל הרא"ש כתב העול של מתכת טהור ומצופה במתכת טמא ע"כ ולא יתכן דכולה מתני' לענין קבלת טומאה איירי ולא לענין טומאה שעליו מטומאה ישנה:

הסובב של גלגל. אע"ג דהמתכת שהוא שומר לעץ מן ההפסד טמא ואינו בכלל מתכת המשמש לעץ כדפי' במ"ב בשם הר"י קורקס. שאני הכא דאפי' נאמר דהגלגל עצמו חשוב כאלו הוא של מתכת נמי טהור כשאינו מחובר לעגלה משום שאין לו שם בפ"ע או שאין תורת כלי עליו:

הטסין. לא אתפריש מאי ניהו. ואפשר שהם בפנים בחלל הגלגל במקום שנכנס לעץ של עגלה. והצפויין הם על הגלגל מבחוץ. ויש לפרש דאסובב קאי דהסובב טהור בין שהוא טסין בפ"ע שלא חברו עדיין בגלגל לצפוי ובין שכבר עשאו לציפוי:

סנדל בהמה. פי' הרב שעשויין לשתות בהן כו' ור"ל שבתחלת עשייתן נעשו לכך ג"כ וכ"כ התוס' בהדיא בשבת דנ"ט:

של שעם טהורין. ושל עץ אין עושין כלל שדרך הבהמה לקלקלו. תוס' בשבת:

הסייף מאימתי מקבל טומאה. פי' הרב בסייף שהעלה חלודה מיירי וכו' לא ידעתי מי הכריחו להוציא המשנה מפשטה דבתחלת עשייתן של סייף וסכין איירי שאם לא גמרן בשיפה והשחזה נקראין גולמי ואין מקבלין טומאה וכ"כ הרמב"ם בחבורו בפ"ח דין ב' דין זה לענין גולמי. וכן הר"ש והרא"ש לא פי' בזה כלום דסתמה כמשמעה מיפרשה. אבל לענין חלודה לא יתכן כיון אכתי לא אשמועי' עיקר הדין שהם מיטהרין בחלודה ועוד דפשיטא הוא שאם הסיר חלודתן דטמאין. ובתוספתא שינו דין זה בחלודה בלשון זה הסייף והסכין שהעלו חלודה טהורין שפאן והשחיזן חזרו לטומאתן הישנה ע"כ. והעתיקו הרמב"ם ג"כ בפי"א משישפנו. פי' הרב כלי יש לצורפין שקרוי הצירפים בלשון מקרא ע"כ. ולא מצאתי מלת הצירפים בכל המקרא. ואין לומר שט"ס היא כאן בדברי הרב שחזר עוד וכתבו לקמן ר"פ בתרא שנקרא הצירפים ותרגומו שופינא. ונראה

שנתכוין למלת הפצירה פום הכתוב בשמואל א' י"ג ותרגומו שם שופינא ורש"י ז"ל כתב שם שלע"ז שלו לימ"א וכ"כ הרב בר"פ בתרא:

משנה ו

כיסוי טני של מתכת שעשה בו מראה. בכיסוי טני פליגי ר"ג וחכמים בפי"ב מ"ב ומתני' דהכא לחכמים פליגי דהא לר"ג לא שייך בה פלוגתא דבין כך ובין כך טמא. ויש לתמוה דאמאי נקט כיסוי טני הא לחכמים אין חילוק בין כיסוי טני לשאר כיסויין וכולם טהורים וליתני כיסוי סתם ועוד צריך לדקדק במאי קמיפלגי. ומ"ט דר"י כיון שעשה בו מעשה כדפי' הרב שמרקו ולטשו ואמאי ס"ל דמראה לא משוי לי' מנא. וי"ל דדוקא בכיסוי טני פליגי שכיסוי טני דרכו שיש בו בית קיבול כדאמרי' בפי"ב. ומסתמא עושין אותו כך לפי דרך מלאכתו שבית קבול שלו מועיל לו לענין הכיסוי ומשום דקיי"ל שכל דבר שאינו כלי אינו יורד לידי טומאה במחשבה אלא במעשה כדפי' זה בכמה דוכתי לעיל. וכתבנו בפי"ב מ"ה גבי מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית דר"ע בעי מעשה רבא ולחכמים מעשה זוטא נמי מהני. וזה פשוט דכיסוי לא חשוב כלי כלל דאין לו שם בפ"ע כדאמרי' לעיל מ"ב וכדמוכח נמי ממתני' דפליגי אי מראה משוי ליה מנא. והשתא בכיסוי טני דהכא איירי שלא ביטל קיבולו לשבר דופנותיו אלא בתוכו מרקו ולטשו ועשה בו מראה. וס"ל לר"י דכיון דעדיין חזי לכיסוי טכי כבתחלה אין זו שינוי מעשה דכל שינוי מעשה צריך להוכיח במעשה שמבטל ממנו תשמישו הראשון וזה לא הוכיח שאלו בא לבטלו הי' צריך לבטל קיבולו ולעקור שם כיסוי טני ממנו שדרכו בבית קיבול. וחכמים ס"ל דבמעשה כל דהו סגי. ואפשר דדוקא נקט שעשה בו מראה ומ"ה סגי לחכמים דכל מראה מקפידין עליו במותר ואין משתמשין בו דבר אחר שלא יוכהה מראיתו והוי כבטל תשמישו. והשתא בשאר כיסויין שאין להן בית קבול מודה ר"י דמירקו וליטשו הוי מעשה דמאי אית ליה למיעבד בי' טפי ודוקא בכיסוי טני דאי בעי לי' למראה לא צריך לבית קבול ולכיסוי צריך בית קיבולו. להכי ס"ל לר"י דלא נתבטל תשמישו. והא דתנן לקמן בפ' בתרא מ"ב תמחו שעשאו אספקלריא טמא. התם אפילו מירקו ולטשו מודים חכמים דלא חשוב מעשה דהתם בכלי זכוכית דאתי לאפוקי טומאה מיני' ולאפוקי טומאה ודאי בעי ביטול תשמיש הטמא לגמרי ממנו והיינו שיטול דפנותי' שלא ישמש עוד בתמחוי:

אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה. צ"ע אם מראה רוב הפנים של קטנה ואין מראה רוב של גדולה מה דינה ועיין בספכ"ח:

משנה ז

כלי מתכת מיטמאין ומיטהרין שבורין. מיטמאין בכדי נקט דהא לא פליגי אלא בטהרה דלר"א השבירה עולה במקום ימים ומשתכר בשבירה שא"צ להמתין שבעה. ולר"י לא. אבל מה ענין מיטמאין לכאן. וצ"ל דה"ק כלי מתכת המיטמאין מיטהרין כו' ואפשר לומר דזהו טעמו של הרמב"ם שסובר לר"י לא מצטרף הזאה שקודם ההיתוך ושלאחר ההיתוך. דלפ"ז א"ש דע"י השבירה מפסיד והכלים טמאין כמה ימים יותר שאם נטמאו והזה עליהן בשלישי ואם לא שברן לא היה צריך להמתין אלא ד' ימים עד הזאת שביעי. ואם שברן אחר הזאת שלישי צריך להמתין אחר השבירה שבעה הרי שמיטמאין בשבירה יותר:

ומיטהרין שבורין דברי ר"א. כתב הרב דר"א ס"ל כרשב"ג דס"ל לא אמרו אלא לטומאת הנפש כו' וצ"ע מאי דוחקי' לאוקמי לר"א כרשב"ג הא ת"ק דרשב"ג נמי ס"ל דלטומאת הנפש נמי גזרו טומאה ישנה וצריך הזאה. וא"כ לת"ק נמי שייך פלוגתייהו וי"ל דכיון דר"א ס"ל דשבירה עולה במקום ימים. וא"צ להמתין שבעה ימים אכתי איכא חששא דחייש ת"ק התם שמא יאמרו מה שבירה א"צ שבעה אף טבילה כן. וע"כ צ"ל דס"ל לר"א כרשב"ג דאיהו לא חייש לשמא יאמרו כדפי' שם. אלא שתתבטל מצות הזאה וכיון דמצרכינין לי' הזאה ש"ד. וא"ש דבהא פליגי ר"א ור"י דר"א לא חייש שמא יאמרו ור"י ס"ל כת"ק דחייש והלכך בעי לעולם להמתין שבעה שלא יאמרו שגם בטבילה א"צ שבעה ימים. ובהכי נ"ל ליישב ג"כ דברי הרמב"ם דמוקי פלוגתייהו דלר"א מהני לצרף ההזאות אעפ"י שההיתוך מפסיק בין הזאה להזאה ולר"י בעינין שתי ההזאות קודם ההיתוך או לאחריו. והיינו דלמאי דאמרן דר"י חייש לשמא יאמרו א"כ אי שרית ליה להפסיק בשבירה בין ההזאות אתי למימר דגם טבילה מותרת בין ההזאות אלא ודאי דלר"י אסור לשוברו בין ההזאות:

משנה ח

שהוא פותח בו מבפנים. נראה שפותח בו בדוחק ור"י לטעמי' דעושה ע"י הדחק חשוב מעין מלאכתו פי"ג מ"א גבי מספרת:

שלשה נקבים זה לתוך זה טהורה. אע"ג דחזי לקבל בו זתים ורמונים כיון שאין עשוי לכך טהור כדאמרינין נמי בכ"ח וכלי עץ אעפ"י דחזי לקבלה אם אין עשויין לקבלה טהורין. וגרע מפשוטי כלי מתכת דהפשוט נעשה לשם כלי. וזה משבטל לא נעשה לשם כלי ואפשר דאפי' יחדו לזתים ולרמונים לא מהני לפי הסברא שכתבנו בפי"ב מ"ה ומ"ז דכל שאינו כלי לא מהני בי' מחשבה לשווי' כלי:

פרק טו

משנה א

השידה והתיבה. הכא משמע דטהרת באין במדה לא שייך אלא בכלי עץ וכן משמע ברפ"י כלי עץ הטהורים וכן בפכ"ד גבי כלי עור לא קתני הבאים במדה טהורין אלא בכלי עץ. אבל הרמב"ם כ' בפ"ג מה"כ דכלי עצם ועור המחזיקין מ' סאה טהורים ג"כ ככלי עץ וכ"כ תויו"ט בשם מהר"ם בפכ"ד מ"ט גבי פוחלץ של גמלים:

השידה והתיבה והמגדל כו'. פשטא דמתני' משמע דלר"מ אין טהורין אלא דוקא אלו ששה כלים דקחשיב אבל שאר כל הכלים אעפ"י שיש בהם ג"כ אלו התנאים שיש להן שולים ומחזיקין מ' סאה בלח אפ"ה טמאין. ולר"י גם כל הכלים שהם כמו אלו טהורין מלבד חמשה כלים דרדור עגלה וחבריו. וצריך טעם מ"ט דר"מ. ונראה שהשידה והתיבה וחבריהם ידועין וניכרין היו להם מתוך מלאכתן שמתחלתן לא נעשו להיטלטל במילואן. וקבלה היתה ביד ר"מ ור"י בלשון זה שהשידה והתיבה וחביריהם שיש להם שולים ומחזיקין מ' סאה טהורין וסובר ר"מ שבדוקא פרטו אלו הששה כלים שניכרין לכל שאין דרכן להיטלטל מלאין. וסובר שהכלי הטהור צריך שלשה תנאים לטהרה שיש לו שולים ומחזיק מ' סאה ושיהא ידוע במלאכתו שאינו מיטלטל לעולם מלא ולכך קאמר שכל שאר הכלים אפילו מקבלין מ' סאה ויש להן שולי' טמאין כיון שאין בהן התנאי השלישי שאין ידועין שהרי אין ידועין וניכרים כמו אלו. ומיהו מן הסתם כל שמחזיקין ויש להן שולים אמרי' דנעשו מתחלתן שלא להיטלטל מלאין כמו שידה ותיבה כו' וטהורין. ולא פרטו חכמים אלו הששה אלא בכלי שידוע לנו שלפעמים היא מיטלטלת מלאה לר"מ טמאה כיון שאינה דומה לאלו הששה שידועין לנו שלעולם אין מיטלטלין מלאים ור"י סבר שלא פרטו אלו הששה משום זה שיהיו ידועין. אלא לענין שני התנאים שיש באלו והיינו שיש להן שולים ומחזיקין מ' סאה. וכל הכלים שיש בהן אלו שני התנאים טהורין אפי' לפעמים מיטלטלת מלאה לא חיישינין לה הואיל ויש בה אלו התנאים עשויה לנחת היא. וזה שאמרו עריבת בעה"ב היא שנחלקו בה ר"מ ור"י. דבכל הכלים לא נחלקו ומודה ר"מ דסתמן סגי בשני התנאים לטהרן דאמרי' מסתמא הם כמו אלו הששה. אלא עריבת בעה"ב שידוע שדרכה ג"כ להטלטל מלאה טמאה שהרי אינה דומה לאלו ור"י ס"ל כיון שיש בה שני תנאים טהורה דעיקרה עשויה לנחת ואין לך כלים שיש בהם שני תנאים הללו והם טמאין אלא א"כ עשויין מתחלתן להיטלטל מלאין דוקא כמו אלו החמשה דרדור עגלה וחבריו דחשיב ר"י כדקאמר שאין עשויין לטלטל אלא במה שבתוכן ונ"ל שהלשון מסורס במשנה וצ"ל שאין עשויין אלא להטלטל במה

שבתוכן וכן העתיקה הרמב"ם בחבורו. ונמצינו למדין שהכלים הידועין ודאי שמתחלתן עשויין לנחת ולעולם אין מטלטלין מלאין והם כמו השידה והתיבה וחביריהן הכל מודים שטהורין. והכלים הידועים שמתחלתן עשויין להיטלטל מלאים דוקא והם כמו דרדור עגלה וחביריו הכל מודים שטמאים ואפי' מחזיקין ויש להם שולים ולא נחלקו אלא בכלים שנעשו להיטלטל פעמים מלאין ופעמים חסרין כלומר שיש שעושין אותה ע"מ להיטלטל מלאה ויש שאין עושין ע"מ להיטלטל מלאה תמיד לר"י טהורין כיון שדומין לשידה ותיבה שמחזיקין ויש להן שולים. ולר"מ טמאין דס"ל דזהו אינה דומה מיקרי דאלו שידה ותיבה אין דרכן לעולם להיטלטל מלאין. וכל זה מוכח מדברי הת"כ שהביא הר"ש. ונראה שאותן הכלים שידועין שמתחלתן עשויין לנחת ושלא להיטלטל מלאין לעולם שאמרנו שהם טהורין לדברי הכל היינו אעפ"י שאין מחזיקין מ' סאה וגם אין להן שולים. דעיקר תנאים הללו לא נאמרו אלא לסימן שאם עשויין בתמונה זו מסתמא עשויין לנחת וכדאמרן דבסתם כלים מודה ר"מ שכל שיש להם שני התנאים הללו הרי הם כשידה ותיבה משום שמעשיהן מוכיחין עליהם. וא"כ בידוע לנו שעשויין לנחת אפי' אין בהן שום סימן טהורין. וכן איפכא בדרדור עגלה וחביריו אפי' יש בהם התנאים הללו טמאין משום שידועין שאין עשויין לנחת אלא לטלטל וכדאמרן וכן מוכח בסיף מס' חגיגה דאמרי' התם השלחן שבמקדש הוי עשוי לנחת אי לאו שמגביהין אותו ומראין לעולי רגלים ואמר טעמא דהוי עשוי לנחת משום דכתיב בי' לפני תמיד. אלמא דלא תלי במחזיק מ' סאה או לא. (ועוד נראה דממקומו הוא מוכרע למאי דפי' הרב לקמן דמתני' סברא טלטול ע"י שוורים הוה טלטול א"כ אפי' כלי גדול הרבה יותר ממ' סאה וכבד מיטלטל הוא ע"י שוורים ותו לא משכחת כלי שאינו מיטלטל מלא. אלא ע"כ דהכל תלי בשעת עשייתו של כלי אם ניכר מתוך מלאכתו שאין עשוי לטלטלו בידים אלא בשוורים הוה עשוי שלא להטלטל ואפי' יכול להיטלטל לא מיטמא וכדפי' לקמן פכ"ד מ"ב שאינו דומה לשק שעשוי לטלטל בידים כדכתיב ויהי הם מריקים שקיהם.) וראינו שהרמב"ם בחבורו רפ"ג מה"כ נתכוין לכל הדברים הללו. וז"ל שם כל כלי עץ העשוי לנחת אפי' אינו מקבל אלא דבר מועט אינו מקבל טומאה. וכל כלי עץ העשוי להתטלטל מלא וריקן כשק אפי' מחזיק מאה סאה ויש לו שולים הואיל ואין עשוי לנחת:

ה"ז מקבל טומאה. וכל כלי עץ שהוא סתם אם הי' לו שולים ומחזיק מ' סאה אינו מקבל טומאה מפני שחזקתו שהוא עשוי לנחת הכלים שחזקתן שהן עשוין לנחת כגון השידה והתיבה כו'. וכיוצא באלו אם הם מחזיקין מ' סאה אין מקבלין טומאה ואלו הם הכלים של עץ שהן עשויין להתטלטל במלואן דרדור עגלה וכו' עד והארון כל אחד מחמשת כלי

עץ אלו אעפ"י שהן מקבלין יותר ממ' סאה הרי אלו מקבלין טומאה שלא נעשו מתחלתן אלא להתטלטל מלאין עכ"ל ועתה כשתדקדק בדבריו הללו תמצא שהם כדברינו ממש. אלא מ"ש וכל כלי עץ העשוי להתטלטל מלא וריקן כשק אעפ"י שמחזיק מאה סאה. נראה שאין כוונתו שעשוי להתטלטל פעמים מלא ופעמים ריקן. שבזה לא הי' לו לכתוב שמקבל טומאה דהא לר"י אין לך שמקבל טומאה אלא הידוע שעשוי להתטלטל מלא דוקא. אבל מלא וריקן שכתב כאן כוונתו שמתטלטל דוקא מלא שהרי תלה הדבר בתחלת עשייתו ואין לך אדם עושה כלי לטלטלו ריקן אלא להשתמש בו מלא. ומלא וריקן דקאמר היינו מלא כמו ריקן כדאמרינן גבי שק שמיטלטל מלא וריקן והרי השק אינו עשוי אלא להשתמש בו מלא. והיינו שכתב הרמב"ם בסוף אלו הם הכלים שהן עשויין להתטלטל במילואן כו' בא לפרש דבריו הללו שכתב למעלה העשויין לטלטל מלא וריקן. שהרי לא הזכיר עדיין כלים שעשויין להתטלטל במילואן והאיך כתב אלו הם אלא כדפי'. ועדיין נשאר לנו בדבריו שכתב הכלים שחזקתן שהם עשויין לנחת כגון השידה והתיבה וכו' וכיוצא בהן אם הם מחזיקין מ' סאה אין מקבלין טומאה ע"כ. מה בא ללמדינו הלא כבר כתב לפני זה כל כלי שהוא סתם אם היה לו שולים ומחזיק חזקתו שעשוי לנחת. והרי כל הכלים בכלל ולמה חזר וכתב זה גבי שידה ותיבה וכו'. נראה שבא ללמדינו שלא נאמר כסברת ר"מ דבידה ותיבה וחבוריהם הם ידועים וניכרים שעשויין לנחת דוקא וממילא אפי' אין מחזיקין מ' סאה טהורין קמ"ל שגם הם אינם אלא בחזקת שהם עשויין לנחת וכן שאר כל הכלים שעשויין בתמונתן הם סתמן בחזקת עשויין לנחת וכסברת ר"י דמתני' ושוין הם בזה כל הכלים עם שידה ותיבה. ובמה. שכתבנו נסתלק השגת הראב"ד ז"ל (וצ"ע לפ"ז הא דאמר ר"פ בני העיר דכ"ו דאמר רבא דלו תיבותא אותבוה כנגד החלון שהמת שם דהוי כלי עשוי לנחת וחוצץ וא"ל הא זימנין דמטלטלי לי' כי מנח ס"ת עלי' והו"ל מטלטל מלא וריקן אמר אי הכי לא אפשר ע"כ וכי נמי זימנין מיטלטל מלא לר"י הוי עשוי לנחת כיון שלא נעשה לטלטל דוקא מלא וכתם ארון אין עשוי לטלטלו עם הס"ת):

שיש להן שולים. תנאי זה דשולים הוא סימן שלא נעשית להטלטל מלאה בכן דרכן של כל הכלים העשויין לנחת שעושין להן שולים רחבים שיעמדו על עמדן יפה ומשידה ותיבה ומגדל ילפי' להו שכולם דרכן להיות להן שולים וידועין לנו שעשויין לנחת וה"ה לכל הכלים שיש להן סימנים אלו שיש להן שולים ומחזיקין מ' סאה מסתמא עשויין לנחת. לבד מעריבת בעה"ב שאעפ"י שיש לה סימנים אלו ידוע לנו שיש שנעשו להיטלטל מלא והלכך פליגי בה כדפי' לעיל דר"מ מדמי לה לדרדור עגלה ולא לשידה

ותיבה שהכל עושין ע"מ שלא להטלטל מלא. ור"י מדמי לה לשידה ותיבה ולא לדרדור דהתם הדרדור הכל עושין לטלטל מלא דווקא שהם ידועים בכך ודלא כתיו"ט שכתב בפ"ט דאהלות משנה יג דתנאי דשולים לא הצריכו גבי שידה תיבה ומגדל אלא בכתם כלים ורוצה לדקדק כן מדברי הרמב"ם שהעתקנו למעלה עיי"ש וא"א לומר כן דאדרבה במשנה לא הוזכר תנאי דשולים כאן וכן ברפ"ח דאהלות. אלא בשידה ותיבה ומגדל. אלא דבכלים הידועין שנעשו לנחת כמו שידה ותיבה. כמו שא"צ שיש להן שולים ה"נ אין צריכין שיהו מחזיקין מ' סאה וכמפורש בדברי הרמב"ם אבל לומר שתנאי דמחזיק מ' סאה צריך ולא שולים זה לא שמענו בשום מקום (ואישתמיטתי' לתיו"ט פי' הרמב"ם לקמן פי"ח מ"ג השידה ותיבה ומגדל שניטל א' מרגליהן כו' דמשום דסד"א דחשוב כאין להם שולים קמ"ל דלא וכ"כ בחבורו ספ"ג. הרי לך מפורש דשידה ותיבה ומגדל צריכין תנאי דשולים) ומה שלא הזכיר הרמב"ם תנאי דשולים גבי שידה ותיבה ומגדל משום שהוא פוסק כר"י דמתניתין שמשוה שידה ותיבה לסתם כלים שלא מפני שידועין הוזכרו שידה ותיבה אלא ללמד על סתם כלים שאם עשויין בתמונה זו שיש להם שולים ומחזיקין מ' סאה הרי הם כשידה ותיבה שחזקתן שעשויין לנחת וזהו שכתב הכלים שחזקתן שהן עשויין לנחת כגון השידה כו' בא לפרש שהשידה והתיבה הם מכלל סתם כלים שהזכיר למעלה שיש להם שולים וגם מחזיקין כדפי' לעיל ותנאי דשולים לא הוצרך להזכיר בשידה ותיבה ומגדל משום שאלו ידועין שכולם יש להם שולים וכדקתני מתני'. ומשמע מדברי הרמב"ם בפירושו דשולים דמתני' לאו דוקא מקום מושבן. אלא שבכל הדפנות מסביב יהיו כמו שולים שהכלי היא מרובע ולא עגולה כמו חבית שאם היא עגולה אעפ"י שיש לה שולים במקום מושבה אין זה מצילה מטומאה שראוי להטלטל ע"י גלגול כשמונחת על דפנותי' מתגלגלת וזה שכתב הרמב"ם ז"ל ביאור שולים הקצוות ע"כ. ומכאן מוכח הא דגרסי' בפרק ב דשבת דל"ה במתני' דהכא אעפ"י שיש להן שולים דתיבת אעפ"י היא ט"ס, והן מחזיקין מ' סאה. פי' הרב שכלי גדול כזה אם יטלטלוהו מלא ישבר ע"כ פי' והלכך מסתמא בשעת עשייתו נעשה שלא להיטלטל מלא וטהור. וא"ת למאי דפי' הרב לקמן דתנא דמתני' סבר טלטול ע"י שוורים שמי' טלטול א"כ אמאי טהור והא חזי לטלטל ע"י שוורים אפי' גדול וכבד הרבה כדמוכח לקמן שממלאין הכלי כשעומד על העגלה ולא ישבר וי"ל דדוקא אם בתחלת עשייתו עשאו ע"מ כן כדי לטלטלו בשוורים כמו דרדור עגלה וחביריו דחשיב ר"י בסיפא שידוע שמתחלתן נעשו לטלטל בשוורים אמרי' דמהני דשמיה טלטול, אבל כלים שידוע שלא נעשו מתחלה ע"מ כן אלא שלא לטלטלן טהור ואפי' יכול לטלטלו בשוורים דדמי לכלי

קבול שאינו עשוי לקבלה שהוא טהור כדמוכח בכמה דוכתי. והילכך אפי' סתם כלים הבאים במדה טהורים דאמרי' מסתמא עשאן שלא לטלטל דטלטול ע"י שוורים לא שכיח. וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפירושו שתלה הטהרה שהסכימו עליו בעת עשייתו וכו' וכה"ג אמרי' לעיל בפי"א מ"ב בכלים שנעשו, לקרקע טהורין אפי' לא חברן וכן אם נעשו לחברן לאבן וכלי עץ הפשוטים כדפי' בפי"ב דהכל תלוי בשעת עשייתו:

מ' סאה: דשיעור מ' סאה יכול האדם לישא על כתפו כדפירש"י בחומש פ' שלח ששקלו האבנים שהרימו בגלגל איש על שכמו והי' כל אחת משקלו מ' סאה. ולא ידעתי למאי נ"מ תני מתני' שהן כורים ביבש (דכיון דתני מ' סאה בלח שמעי' דבעינין בתוכו מ' סאה ואין הגודש מצטרף ול"ל למיתני שהן כורים ביבש) ומדברי רש"י בשבת והביאו בתוי"ט משמע דשיעור מ' סאה דמתני' הוא דוקא בכלי שגובהו כחצי רוחבו שאז הוי גודשא תלתא. ולא משמע כן בגמ' בסוף חגיגה דאמר התם שהשולחן של מקדש הוא בא במדה וכ"ה בתוספתא שהביא הר"ש במתני'. והשולחן אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קומתו:

דרדור עגלה. מדברי הרב משמע דלכך נקרא כן משום שדרכו ליתנו על עגלה וקסבר טלטול ע"י שוורים שמי' טלטול. ולפ"ז הא דדייק בגמ' במס' שבת דפ"ד ממימרא דר' יוחנן אמתני' דלקמן פכ"ד, מ"ב בעגלה של אבנים ומוכח מיני' דטלטול ע"י שוורים שמי' טלטול. ה"מ לדייק ממתני' דהכא טפי. אלא משום דאיכא למידחי הך דהכא דכך שמה דרדור עגלה. ואינה ניטלת ע"ג עגלה. וכך נראה מדברי מהר"ם שהביא תיו"ט דמפרש כל הני כלים דר"י עשויין להטלטל כשאין מלאין אלא שבתוכן דבר מועט. אלא שדברי מהר"ם אין מובנים לי דאם אין מיטלטלין מלאין לא הוו דומיא דשק. והרמב"ם כתב כדברי הרב וגם בחבורו כ' שכל אלו אין עשויין אלא להתטלטל במילואן. (ומ"מ ז"ש הרב דטלטול ע"י שוורים שמי' טלטול דווקא כשאין ניכר ממלאכתו שהוא עשוי לטלטל דווקא בשוורים. אבל אם ניכר בו שאינו מיטלטל אלא ע"י שוורים לאו שמי' טלטול דאל"כ בטלו כל דין באים במדה שאין לך כלי כבד שאינו מיטלטל ע"י שוורים כדפי' לעיל וכמ"ש פכ"ד מ"ב) אלא עריבת בעה"ב. כדפי' לעיל שעריבת בעה"ב ידוע שיש שעושין אותה להיטלטל מלאה ויש שאין עשויין להיטלטל. וגרע משאר סתם כלים המקבלין דטהורין לכ"ע. דהתם מעמידין אותן בחזקת שאין עשויין להיטלטל שכן רוב כלים כאלו הגדולים אין עשויין להיטלטל. אבל עריבה אין לה חזקה כיון שידוע שיש הרבה שנעשין לטלטל והלכך ר"מ מטמא ור"י מטהר. ונראה טעמא דר"י דאיכא רוב

לטהר שמא זו עשוי' שלא לטלטל. ושמא נעשית בסתם והידועה שנעשית בסתם טהורה ככל סתם כלים ור"מ לטעמי' דחייש למיעוטא:

משנה ב

סרקן או כרכמן טמאות: דוקא לטומאה דרבנן חשוב סרק וכירכום לשוויו כלי אבל לטומאה דאורייתא לא כדלקמן פכ"ב מ"ט אבל לשון וחכמים מטהרין התם משמע דלגמרי מטהרין. וצריך לחלק דבכופת דהתם דוקא לא מהני סירוק:

וחכמים מטמאין דלא אמרי' מחובר לקרקע טהור אא"כ בטלו מתשמישו ע"י חיבורו או שהי' מחובר מתחלתו או שנעשה מתחלה לקרקע כדלקמן פ"כ מ"ד ומ"ה וכתבנו מזה לעיל בפי"א ובכמה דוכתי:

גפפו מארבע רוחותיו טמא. לא שגפפו לשם כלי קבול קאמר דא"כ מאי קמ"ל:

ועוד הכא בפשוטין איירי ולא מכלי קבול. אלא שגפפו לנוי איירי דומיא דסירקן וכרכמן דלעיל ומשום דסרוד לאו אורחיה בסירוק וכרכום אלא בגיפוף קמ"ל דגיפוף משוי לי' צורת כלי ומיטמא מדרבנן כדין פשוט וקודם שגפפו אין עליו צורת כלי אפי' כפשוט דכנסר בעלמא הוא ומיהו אחר הגיפוף נמי מדאורייתא לאו כלי הוא אפי' יש לו בית קיבול כיון שלא נעשה לקבלה. וכך כתב הראב"ד בפירושו למס' עדיות פ"ג דגיפוף מטמא משום פשוט. ולפ"ז הא דקתני נפרץ מרוח א' טהור. משוה דקים להו דאם אינו מגופף בד' רוחות אין עליו צורת כלי כלל אפי' כפשוט. וקצת קשה דאמאי קתני נפרץ הו"ל למיתני אם עשאו מתחלה מגופף משלש רוחות טהור. ויש לפרש דגפפו מארבע רוחות לשם קבלה קאמר דטמא ומשום סיפא תני לה דנפרץ מרוח אחת טהור אפי' מתורת פשוט. ולא אמרי' נהי דבטל קבולו מ"מ אכתי מיהא שם פשוט עלי' קמ"ל דלא דכל שלא נעשה בו מעשה לשם פשוט אלא לשם כלי קיבול וכשבטל שם כלי מעליו בטל לגמרי. והכי משמע לעיל ברפרק ב דקתני חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה כו' דדוקא עשאן כלי טמאין משום פשוט ולא אמרי' כשנשברו ממילא הוו כפשוט. וא"ש דקתני גפפו מד' רוחותיו לרבותא דלאחר שנפרץ עד ין כשאר מגופף מג' רוחות דחזי אכתי לקבלה אפי"ה טהור כיון שנשבר, ואלו עשאו מתחלה מגופף מג' רוחות לשם קבלה משמע לי דטמא משום כלי קבול דכל דחזי לקבלה משהו הוי כלי קבול כדתנן בפי"ז העושה כלי קבול מ"מ טמא. ואפשר נמי דאם עשאו בתחלה מגופף מד' רוחות ונמלך אח"כ ונטל הגיפוף מרוח אחת הוי כעושה בתחלה משלש רוחות וטמא ומתני' דוקא נפרץ מאליו טהור דבטלה מחשבתו כשנשבר. ובזה מיושב ההיא דטבלא שנחלקה דפי"ב מ"ו דמשמע דלא בעי מגופף מד' רוחות והראב"ד בעדיות רמי לה אמתני' דהכא

ולמאי דפי' ניחא די"ל דהתם שנחלקה בידים דהוי כעושה בתחלה. ובפי"ב דאהלות מ"ב שכתב הר"ש שם אם אין לה לבזבזין מד' רוחות טהורה וכ"כ שם תוי"ט בשם מהר"ם. התם בנפרץ מאליו אייריי וכ"מ ממתני' דלקמן פי"ט תיבה שפתחה מצדה טמאה וסתמא תני לה אפי' אין לה דלת בצדה:

ר"ש אומר אם התקינו. אריש קאי דלא בעי גפפו כמ"ש הר"ש ונ"ל דהתקינו היינו במעשה כמ"ש פי"ב מ"ז ומעשה דהכא היינו שעשה לו בית יד לאחוז בו בשעה שמוליך עליו המקרצות לתנור וס"ל לר"ש דמעשה כל דהו מהני וחכמים סברי דמעשה בגוף הכלי בעי' והיינו גיפוף. ולעיל בארובות של בע"ב דרישא לא שייך מעשה יד התם שאינו עשוי להוליך בו אלא לערוך עליו ולא שייך פלוגתא דר"ש התם ולפי זה מוכח נמי הכא דהתקינו היינו במעשה דאי במחשבה הו"ל לר"ש לאיפלוגי נמי ברישא:

משנה ג

ים נפה. פי' הרב יריעה ארוגה משער וסביבותיו זר וכו' וכ"כ הר"ש והרא"ש ונ"ל בכוונתם דודאי דרך כל נפה עשוי' כך ומיהו מתני' לא מיירי הכא שמחובר היריעה עם הזר כדרכה דא"כ כלי קבול מעליא היא שנותנין בה קמח לנפותו ובין של סלתין ובין של בעה"ב טמא אלא הכא ביריעה שניטלה מן הזר ואינה מחוברת לו אייריי. דכשהיא מחוברת כדרכה נקרא נפה והיריעה לבדה נקרא ים נפה. ויריעה זו של סלתין אעפ"י שניטלה מן הזר לא בטל ממנו שם כלי שזה דרכה תמיד מתוך שמניפין בה הרבה תמיד ונדבק בה הרבה מן הקמח נוטלין היריעה ומנקין ומכבסין אותה ואח"כ מחזירין ומחברין אותה לזר. ושל בע"ב שאין רגילין בכביסה כשניטלת בטל ממנה שם כלי והיינו דא"ר יהודה נמי אף של גודלת טמא מושב. איהו נמי ביריעה שניטלת אייריי וס"ל דאפי' אינה של סלתין דבטל ממנו שם כלי. אם מתחלה היו משתמשין בה במושב שהבנות יושבות בתוכה כו' אף כשניטל לא בטל שם מדרס ממנה דעדיין ראוי היא למושב כמות שהיא. ופי' זה מוכח בתוספתא והביאה הר"ש דתניא ים נפה של סלתין טמא מפני שהוא מחזירו לכלי ושל בע"ב טהור עד שיחזירנו לכלי. ר"י אומר של גדלת טמא מושב שהבנות יושבות בתוכו בעודהו כלי וגודלות ע"כ. וקשה לפי' הרמב"ם שמפרש בפירושו ובחבורו שים נפה הוא כלי של עץ מונח תחת הנפה לקבל הקמח המנופה. והרי בתוספתא מוכח להדיא כפי' הר"ש והרב ז"ל. ולפי פי' זה שכתבנו נראה דת"ק פליג עם ר"י בשל גדלת דלת"ק אין היריעה טמא מושב שעיקר טומאת מושב הוא בשעה שמחוברין היריעה עם הזר ואז עיקרה נעשית לקבלה לתת קמח לתוכה ומשניטלה ואין ראוי לקבלה אמרי' בכה"ג דבטל העיקר ובטלה התפלה כדלקמן פי"ט. וגם הרמב"ם

בחבורו לא העתיק דברי ר"י (ונראה עוד דלחכמים אפי' במחובר היריעה עם הזר פליגי דאינו טמא מושב דהישיבה היא דרך עראי ועיקר הנפה אינה עשוי' לכך וכדמוכח בס"פ גבי אירוס ודלא כתוי"ט):

משנה ד

כל התלויין טמאין. נ"ל דטומאה זו של התלויין בין לר"מ ובין לחכמים אינה אלא מדרבנן דמדאורייתא אפי' מסייעין בשעת מלאכה טהורין. דאע"ג דקי"ל דידות הכלים יש להן טומאה מדאורייתא ומייתי להו בר"פ העור והרוטב מקראי. הא לא אשכחן קרא התם אלא בכלי חרס מדכתיב בתנור וכיריים טמאים הם לכם אבל בכלי עץ ועור ועצם דאיירי בהו הכא לא כתיב לכם. ומכ"ח ליכא למילפינהו. או במה הצד מכ"ח ונבלה ואוכלים. דשאני הכא דמעטינהו קרא דכתיב בהו אשר יעשה מלאכה בהם דדוקא עושה מלאכה טמא פרט לידות שאין עושין מלאכה. וכדממעטינין מהאי קרא נמי כיסויין וחפויי הכלים כמ"ש הרב לקמן ספט"ז אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפויי הכלים. וכ"מ שתמצא במשנה או בברייתא דין ידות בכלי עץ ועור ובגדים ושק אינם אלא מדבריהם. ולקמן רפכ"ט בנימי הסדין והסודרין וכולהו נימין דחשיבי לא קתני בהו שהם חיבור לטומאה ולהזאה אלא חבור סתם. ואלו בבגדים עצמן שמחוברין זה לזה שלש כסתות של צמר שש של פשתן וכו' קתני בהו חבור לטומאה ולהזאה. והיינו משום דבגדים עצמן שכלם ראויין ללבישה והרי הם כולם עושי המלאכה וטמאין מדאורייתא דהוו חבור. אבל נימין אפי' הוו חבור אין להן טומאה מדאורייתא דלא קרינין בהו אשר יעשה מלאכה בהם. ולא הוו חבור אלא מדרבנן לטומאה ולא להזאה. וגזרו בהו רבנן ידות לטומאה גזירה משום ידות כלים דעלמא דטומאתן מדאורייתא אבל בכיסויין וחפויי הכלים לא גזרו בהו אפי' מדרבנן דהתם ליכא למיגזר אטו שאר כלים דהא בכיסויין של כל הכלים נמי מדאורייתא טהורין כדאמרי' בפרק ב דכיסוי כ"ח טהור ובפי"ד דכיסוי כלי מתכת טהורין ובאמת שלא מצאתי דבר זה מפורש. בשום מקום אבל מילתא דמסתבר הוא ומוכרח הוא לפע"ד. והשתא פליגי הכא בתלויין דר"מ ס"ל דגזרו בכל המחובר לכלים שטמא גזירה אטו ידות דכלים דעלמא וחכמים סברי דלא גזרו אלא כשמסייע בשעת מלאכה דעביד מעשה יד דבכה"ג בכלים דעלמא טמא מדאורייתא אבל כשאינו מסייע דבעלמא נמי לאו יד הוא. לא גזרו בהו הכא בכלי עץ ועור ונ"ל דהיינו דאמר בפ' במה טומנין דמ"ח מאן תנא להא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו ר"מ הוא. ולכאורה אינו מובן דמי איכא תנא דלית לי' הך דמחובר הוא כמוהו ולעיל בפי"ב תני בסתם זה הכלל כל המחובר לטמא טמא. אלא דר"מ מחמיר בהא טפי דאפי' אינו מסייע

כלום גזרו בי'. ונראה דה"ה בכלים שיש להן ידות מדאורייתא פליגי נמי דלר"מ אפי' אין הידות מסייעין טמאים מדרבנן. ולחכמים כשאין מסייעין טהורין והיינו דקפסיק ותני כל התלויין ותדע דהא קתני חוץ מתלוי מגל יד וידוע שהמגל הוא של מתכת. וכן תלוי מקל הבלשין ע"כ של מתכת הוא דשל עץ אין בו טומאה. אלמא דמתני' בשל מתכת נמי איירי:

ותלוי מגל יד ותלוי מקל הבלשין:

הני כלים של מתכת הן כדפי' ומיהו הא כדאיתא והא כדאיתא דבשל עץ טומאת התלויין מדרבנן. ובשל מתכת מדאורייתא כדפי' לעיל. והראב"ד בפ"ג דעדיות מפרש מקל הבלשין מקל הזקנים ומשמע דשל עץ הוא והוא תמוה. אלא העיקר כפי' הרב וכל המפרשים שהוא מקל של המוכסין והוא שפוד מתכת:

זה הכלל העשוי לסייע כו' משמע דאתי לאתויי שאר כל מיני כלים שהתלויים שלהן עשויין לסייע, ואע"ג דקתני לעיל חוץ מתלוי נפה של סלתין ותלוי כברת גרנות כו' דמשמע שאין שום תלוי מסייע אלא של אלו ארבעה אין למדין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ:

העשוי לסייע בשעת מלאכה טמא. והא דלקמן פט"ז מ"ז תני זה הכלל א"ר יוסי כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור. התם מיירי כשאין המשמשין מחוברין לכלים. ואותם אין בהן דין ידות כלל דאין יד אלא במחובר ואפי' שיש בהם צורך לכלי ומשמש ומסייע אינו חשוב יד, אלא דרבנן גזרו בי' כשמשמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה דמיחזי כאלו הוה יד. אבל תלויין דמתני' במחוברין מיירי וכשמסייעין בשעת מלאכה יד גמור נינהו:

משנה ה

זה רחת של גרוסות טמאה של אוצרות

טהורה. נראה דשתיהן שוות ויש להן בית קבול אלא שזו עשוי לקבלה וזו אינה עשוי' לקבלה ואתי לאשמועי' דאפי' המקבלין אם אין עשויין לקבלה טהורין והיינו דקתני זה הכלל העשוי לקבלה טמא ומשום דאכתי לא איתפרש במתני' האי דינא בהדיא דבעינין שיהא עשוי לקבלה קתני לה הכא. אבל בתוי"ט כ' בשם מהר"ם של גרנות אין לה בית קבול ואינו מובן דא"כ מאי קמ"ל הא תני לה בר"פ פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין:

משנה ו

נבלי השרה. פי' הרב שעשויין לקבל מעות בתוכן ושל בני לוי אין מניחין בתוכן וכו' ע"כ. והיינו דומיא דמתני' דלעיל. אבל הר"ש פי' דנבלי השרה נמי אין מקבלין ומדרבנן טמאין ובבני לוי לא גזרו דומיא דמשקה בי מטבחיא דבסמוך. וקצת קשה דהא בסוף

חגיגה אמרי' דשלחן של מקדש מקבל טומאה אלמא גזרו במקדש. ומיהו למ"ד במנחות דצ"ו מסגרתו למעלה היתה ניחא דטומאתו מדאורייתא דהו"ל כלי קבול. וי"ל דאפי' מסגרתו למטה בשלחן שייך טומאה טפי שהוא רחב והוה ככלי קבול כמ"ש התוס' שם: **כל** המשקין. פי' הרב שבעה משקין וכו' ונמשך אחר פי' הרמב"ם שסובר שלענין טומאה ג"כ אין מקבל טומאה אלא שבעה משקין כמו להכשר והראב"ד חולק בזה וכתבנו מזה במס' מכשירין כל הספרים מטמאין את הידים. הרב פי' כאן דידים הבאות מחמת ספר נמשכה מכח גזרת ספרים עצמן וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דידים. ובאמת בפ"ק דשבת אמרי' דמשום דר' פרנך גזרו על הידים הנוגעות בספר וכ"כ הר"ש והרא"ש כאן. איברא דלישנ' דגמ' משמע דמחמת גזרת ספר כאי גזרו על הידים דלאחר גזרת הספר קאמר תנא אף הידים כו' וצ"ל דמשום הא והא גזרו. א"כ דגזירת הידים לא חמירא כמו גזרת הספר דבספרים שגזרו משום עכברים אין חילוק דאפי' לא נגעה התרומה בספר עצמו אלא במטפחת שעליו טמאה דחששא דעכברים שייך אף אם הספר כרוך במטפחת. אבל גזרת ידים לא גזרו אא"כ נגעו הידים בספר עצמו ולא במטפחת ולהכי מייתי דר' פרנך לומר שגזרה זו של ידים הבאות מחמת ספר לא היתה אלא כההיא דר' פרנך שאוחזו ערום. והרמב"ם ספ"ט מהא"ה כתב מטפחות ספרים תפורין מטמאין את הידים. ושוב ראיתי שכתב הר"ש פ"ג דידים מ"ב שגזירה אחרת היתה בידים ולאו משום דרבי פרנך דגזרו נמי בתפילין דלא שייך דר' פרנך. ומ"מ קשה לדברי הרב דגזרת ידים מחמת גזרת הספר הוא הו"ל למיתני במתני' כל הספרים פוסלין את התרומה חוץ מספר העזרה. וצ"ל דבספר עצמו לא חלקו וגזרו בו אפי' בעזרה:

ר"י אומר האירוס טמא מושב. נראה דטעמא דר"י דס"ל כל שיושבין עליו ברשות ואין א"ל עמוד טמא מדרס וחכמים ס"ל דעיקר מדרס אינו אלא בעשוי מתחלתו לישיבה או לישיבה עם המלאכה אבל העשוי עיקרו למלאכה אעפ"י שלפעמים יושבין עליו אין זה מיוחד לישיבה וכ"נ מדברי הרמב"ם וממילא דחכמים פליגי אדר"י נמי בים נפה לעיל במ"ג דחד טעמא הוא. ודברי תיו"ט אין נראין כלל:

פרק טז

משנה א

כל כלי עץ שנחלק כל כלי עץ שנחלק. נראה דאפי' בפשוטין איירי וכגון טבלא שנחלקה שאעפ"י שראוי' לתשמיש כמו בתחלה. אפ"ה טהורה כיון שדעתו היתה מתחלה שתהא גדולה ונעשית קטנה הוי כשבר כלי וטהור וכדפי' כה"ג בפ' דלעיל שאם עשאה מגופף מארבע רוחות ונפרץ מרוח אחת טהור ואלו עשאו מתחלתו מגופף משלש רוחות טמא

דבתר דעתי' אזלינין. וכן מוכח מדקתני חוץ משולחן הכפול ותמחוי וכו' דכל הני של פרקים נינהו אלמא אע"ג דמשנחלקו ראויין לתשמיש אי לאו דעשאן מתחלה של פרקים טהורין. ואע"ג דבכלי מתכת אמרי' בפי"ד אם עושין מעין מלאכתן טמאין. התם בניקבו שלא בטל שם כלי מהם ובכלי עץ נמי אם ניקבו לא טהרו אם ראויין עד כמוציא רמון כדלקמן פי"ז. אבל נחלק בטל שם כלי ממנו. והא דבכ"ח טמאין אפילו בנחלקו אם ראויין כל שהן כדלעיל בפרק ב מ"ב גבי הדקין בכ"ח שאני התם דרבי קרא דבתורת גיסטרא נמי מיטמו כדתניא בתוספתא וכל כלי חרס בא לרבות שברי כ"ח. וכ"כ הרמב"ם פי"ח מה"כ דין י' כל הכלים שנשברו ונפסדה צורתן אין שבריהן מקבלין טומאה אפפ"י שאותן השברים ראויין לתשמיש חוץ משברי כ"ח שנאמר וכל כלי חרס לרבות שברי כ"ח ע"כ. שנחלק לשנים:

ואם האחד גדול וא' קטן משמע דהגדול טמא והקטן טהור כדלעיל פי"ב:

ר"י אומר אף המגס וקוד הבבלי נראה דהחילוק בין ת"ק לר"י דת"ק ס"ל דדוקא אותן שרוב תשמישן הם ע"י פירוק כמו שלחן ותמחוי ואפיפורין שעשויין לכך לפרקן בעת האוכל או בעת הישיבה בכל יום מפרקין אותן לתשמיש וחוזרין ומחברין אותם אח"כ. וכיון שעיקר תשמישן בכך הוו כעשויין שני כלים מתחלתן אבל המגס וקוד הבבלי אין דרכן לפרקן בכל יום אלא לפעמים כשיש אורחין הרבה או כיוצא בזה ובהא פליגי דת"ק אזיל בתר רוב תשמישו ור"י אזיל בתר עשייתו מתחלתו:

משישופם בעור הדג. פי' הרב להסיר הקסמים שמסרטין את הבשר והא דגולמי כלי עץ טמאין היינו שמחוסרין צחצוח ומריקה וכ"כ הר"ש והרא"ש אבל מפירש"י בסנהדרין ד"כ מוכח דשיפה זו נמי לצחצח ולמרק היא וכ"נ מפי' הרמב"ם כאן ופשטא דמילתא נמי משמע הכי דעור הדג אינו להסיר הקסמין. ועוד דאי להסיר הקסמין אמאי גמר שלא לשוף טמאה הא מסרט את הבשר ולאו כלי היא. ובר"פ בתרא בשולי קערה ואסקוטלא של זכוכית טהורין אעפ"י שהתקינן לתשמיש משום שמסרטין אלמא דלא מהני גמר בלבו וכן מוכח לעיל ספי"ב דקתני חוץ משל אשכרוע שמחוסר שליקה ולא תני גמר שלא לשלוק טמא ונראה דהר"ש וסיעתו אזלי לטעמייהו דס"ל דכלי קידם שנגמר יורד לידי טומאה במחשבה וס"ל דמהני יחוד לשבר כלי לעיל ברפ"ג אבל שם כתבנו דהרמב"ם לא ס"ל כן. ובפי"ב מ"ז ובכמה דוכתי מוכח נמי דכל שאינו כלי אינו יורד לידי טומאה במחשבה. וא"כ ה"נ אי שיפה דמתני' להסיר הקסמים לא הוה מהני גמר בלבו אלא שיש לחלק דהא דגולמי כלי עץ טמאין היינו בכלים שאין עשויין לתשמיש הגוף. אבל מטה ועריסה שגופו שוכב עליהן קפדי טפי. וכן הוכחנו לקמן פכ"ו מ"ז. ואפשר נמי

דהני לכבוד עשויין דכתיב ומטה כבודה ביחזקאל כ"ג ודמי לכלי מתכת דאמר בסוף הכל שוחטין דמשום דלכבוד עשויין גולמיהן טהורין. ועוד י"ל דהא דגולמי כלי עץ טמאין היינו בדבר שאין רוב העולם מקפידין אלא שזה מקפיד כדאמר כל שעתיד לשוף לשבץ כלי' שזה עתיד לעשות בו וכ"ע לא קפדו. אבל בדבר דכ"ע קפדי טהור דהא לא נגמרה מלאכתו ובמטה ועריסה כ"ע קפדי וכ"מ במתני' דלקמן כך נ"ל ליישב שיטת רש"י והרמב"ם:

ר"מ אומר המטה משיסרג:

נראה דאסיפא קאי גמר שלא לשוף טמאה ואמר ר"מ דגמר בלבו לא מהני אלא משהתחיל לסרג בה ג' בתים ולא שפה גלי דעתי' דבעי להשתמש בה בלא שיפה, אבל במטה דעלמא שאינה מחוסרת שיפה מודה ר"מ דקודם סירוג נמי מקבלת טומאה כדמשמע לקמן רפי"ט אימתי החבל חיבור למטה משיסרג בה ג' בתים משמע דלענין החבל דוקא קודם סירוג לא הוי חיבור למטה הא מטה גופה טמאה:

משנה ב

משיחסום ויקנב. נ"ל דכל קניבה דהכא אינה אלא לנוי ולא משום שראשי הקרומיות מסרטין ועוקצין את היד דא"כ בשל תמרה האיך מקיימין אותם בלא קניבה. ואין לומר דשל תמרה אין מסרטין דהא בקנונין דמתני' דלקמן שעשויין מחריות של דקל וקתני משיקנב. ועוד דהא בכלכלה של גמי שהוא רך פשיטא דאין מסרטין ואמאי בעי קניבה. אלא דכולהו משום נוי נינהו וכל שדרכן להקפיד עליו ואין מקיימין אותן בלא קניבה הוה כלא נגמרה מלאכתו כיון דכ"ע קפדי כדפי' במתני' דלעיל וה"ט נמי דבכלכלה אפי' גמר התלוי' מעכב דכ"ע קפדי:

משנה ג

הקנונין הקטנים. ולא פירש איזהו נקרא קטן נראה שסמך על הידוע להם בעת ההוא וכן לעיל בדלי פי"ד מ"ג ומיהו הכא נראה דכל ששוה כולו ברוחב משוליו עד ראשו נקרא קטן ואת שמרחיב והולך בכל דורין מרחיב יותר הוא נקרא גדול:

משיעשה שני דורים. מפי' הרב משמע שאפי' דעתו לעשות דורים הרבה להגביה הדפנות עוד להוסיף בחלל הכלי אפ"ה מיד בשני דורים טמא וקשה דאמרי' בפ"ק דחולין דכ"ה מחוסר חטיטה טהור אפי' חק קפיזא בקבא. וי"ל דהתם דמפרש בהדיא שדעתו לחוק בו קבא וכ"ז שלא השלים לא נגמר מלאכתו והכא בסתם דלא גלי דעתי' שרוצה להגביהו חשוב כמו נגמר מלאכתו אבל אין לפרש דהכא בדגלי דעתי' שאין דעתו להגביהו דא"כ מאי קמ"ל וכן צ"ל לקמן פכ"ז מ"ז ושם הארכנו עוד:

ים גפה. היינו היריעה של שער שבשולי הנפה קודם שעשו לה הדפנות היריעה לבדה נקרא ים וכדפי' בפט"ו מ"ג. וה"נ כשבא לעשות הדפנות ליריעה איירי כדתני משיעשה דור:

משנה ד

ר"י אומר משיעשה את אזניו: נראה דלא פליגי אלא מר כי אתרי' ומר כי אתרי' כדפי' לעיל דכל הני בקפידא תלי ולפי מנהג המקומות אי אורחייהו להקפיד. ונראה שלכך לא כתב הרב כאן פסק הלכה כדרכו אבל הרמב"ם בפי' כתב אין הלכה כר"י:

הכר והכסת. כאן פי' הרב שהכר הוא הקטן. אבל בתוספתא הביאה הר"ש כאן משמע שהכר הוא גדול דקתני ר"י אומר בכר אין פחות מחמשה ובכסת אין פחות משלשה:

משנה ה

סגניות. פי' הרב שמכסין בה הפירות וכ"כ הר"ש והרמב"ם ובחבורו כ' הרמב"ם שהיא כמין גדר סביב לפירות ואינו מובן בין כך ובין כך של נצרים אמאי טמא הא אינו עשוי לטלטל מלא ושמא של נצרים עשוי נמי לשאר תשמישין ככל כלי קיבול ושל עלין אינו ראוי לקבלה:

משנה ו

קסייא. עיקר משנה זו קמ"ל דלא תימא כיון דכלי עץ ועור איתקש לשק אינו טמא אא"כ עשוי לקבל תבואה ופירות וכיוצא בהן מדברים הצריכין לאדם אבל אם עשוי להגין מפני האבק והקוצים וכה"ג מדברים המזיקין ואין בגופן צורך אין זה עשוי לקבל קמ"ל דגם זה מיקרי עשוי לקבלה מה שמקבל לתוכו האבק. ומיהו דווקא אבק וכה"ג שיש בו ממש אבל עשוי לקבל הזיעה כיון שאין בו ממש לא מיקרי קבלה ור"י דמטהר בשל גרוסות ס"ל דלחלוחית הפירות הנדבק ג"כ הוה כאין בו ממש. ולפ"ז נראה אף של צבעים ונפחים אין טהורים אלא מתורת כלי קבול מטומאה דאור' אבל מ"מ טמאין כדין פשוטי כלי עור וכ"כ הרא"ש. והא דתנן בפכ"ד משנה טו:

ופכ"ו מ"ג דשל לוקטי קוצים טהור נ"ל דהתם שמיוחד לקוצים לבד הוא של עור קשה דאלו רך אינו עומד בפני הקוצים וכיון שהוא קשה אינו עשוי לקבלה כמ"ש תיו"ט בשם התוס' דשבת לקמן רפכ"ז והכא שאינו עשוי משום קוצים אלא עיקרו מפני האבק הוא עור רך:

משנה ז

בית הנגר ובית המנעול ובית המזוזה: נראה דכל הני טהרתן שנעשו לקרקע כדלעיל פי"א מ"ב. ולזו כוון הראב"ד בפ"ד מה"כ בהשגה שני' ובפרק ב מה"כ דין ה' כתב הרמב"ם שפופרת שחתכה ונתן בה מזוזה כו' מקבל טומאה. והקשה הראב"ד ממתני'

דבית המזוזה טהור וכתב דהכא כשאין לו קבול דבכלי קבול לא חלקו חילוק האמור במשנה זו ע"כ והר"י קורקס תירץ בע"א ולפענ"ד מעיקרא ל"ק דמתני' שעשאה מתחלה לצורך מזוזה והוי נעשה לקרקע אבל בשפופרת איירי שעשאה סתם ואח"כ נתן בה מזוזה.

זה הכלל א"ר יוסי כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא חילוק זה יצא לו לר' יוסי מדכתב קרא מכל כלי עץ ולא כתב כל כלי עץ משמע שיש מקצת ממנו שטמא ומקצת שטהור. ואין לפרש שבא ללמד על פשוטיהן ומקבליהן שאלו טהורין ואלו טמאין. שזה כבר נלמד מדאיתקש לשק. וע"כ בא ללמדינו בפשוטין עצמן שיש מהן שטמאין ומסר הדבר לחכמים והם אמרו אפי' פשוטין אותם שהם קרובים ודומין במקצת לשק יש לך לטמא והוא שאמרו בת"כ הביאו הרמב"ם בפירושו כאן וכן הר"ש ברפכ"ב מרבה אני את המטה והשולחן והדולפקי שהם משמשין את האדם ואת הכלים ומוציא אני הסולם והקולב שהן משמשין את אדם ואין משמשין את הכלים ע"כ ועיי"ש. והענין היא שזה שראוי להניח עליו הכלים הוא רחב ודומה במקצת לכלי קבול שהוא השק. אבל הסולם שמשמש את האדם לבד אין בו קבלה בשום צד כמו המקל והוא טהור. והי' עולה על הדעת שדבר שהוא משמש את הכלים לבד יהא טמא שהרי הוא דומה מקצת לשק. אבל אמרו שהשק יש בו מעלה יתירה שהוא משמש גם לאדם עם הכלים שמניח בו כלים ומטלטלן על ידו לכל מקום שירצה. ולפי שיש לו דמיון לשק ואינו דומה לו בכל דבר. הכריע ר' יוסי את הדבר ואמר שאם הוא משמש לכלי בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה הרי הוא טמא שהוא נידון כאלו הוא גוף הכלי עצמו. ואם לאו הוא טהור. ובהכי מיושב מה שלא אמר כן ר' יוסי אלא בכלי עץ ועור ואלו בשאר כלים כגון גבי כלי חרס דקיי"ל נמי דכל המשמש כסוי טהור כדלעיל בפרק ב. וכן בכלי מתכת בפי"ד דאמרי' כל הכיסויין טהורין ולא מפליג בהו למימר שאם הם משמשין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמאין. והיינו משום דכאן מקרא מצא דכתיב מכל כלי עץ שנתן לך מקום לטמא הפשוטים אם יש בהן צד דומה לטומאה כדפי'. ומ"ש הרב האי כללא דר"י אפשוטי כלי עץ המשמשין את הכלים קאי אבל כלי קיבול מטמאין בכל ענין ע"כ איני יודע מה בא ללמדינו דאם הוא כלי קבול ועשוי לקבל הרי הוא כלי לעצמו ואינו משמש ואנן במשמשין איירינן ואם בא לומר שעשוי לקבלה וגם לשמש. הא נמי פשיטא ותנינא לה בהדיא בפרק ב מ"ה בכיסוי כ"ח אם התקינן לתשמיש טמאין ופשוט הוא דכל שיש בו ג"כ תשמיש בפ"ע הוא כלי. ואם דעתו לומר שיש לו בית קבול אעפ"י שאינו עשוי לקבלה. זה א"א דכל שאינו עשוי לקבל הרי הוא

כפשוט גמור לכל הדינים. ונראה שהרב מפרש כל משמשין דמתני' שאין להן קבול אבל אם משמשין ע"י קיבול שמכניסין הכלי לתוך נרתק שיש לו קבול אע"פ שמשמש לכלי טמא משום כלי קבול. והוציא זה מדברי הרמב"ם בפרק ב מה"כ גבי מזוזה והעתקתי לשונו לעיל. אבל מדקתני תיק נבלים ותיק כנורות משמע דיש להן קיבול כדרך כל תיק ונרתק וכן אנגלין של ספר וכ"מ מלשון הרב שם וכ"מ במתני' דלקמן בנותנו מלמעלה או מן הצד וכן טפוס של תפלה דלעיל יש לו בית קבול ולולא דבריהם נ"ל דמתני' מיירי אפי' בתיק שיש לו בית קבול אלא שקבולו מיוחד לשמש כלי מיוחד כמו להכניס לתוכו נבל וכנור או תפילין קבול זה הוה כפשוט שעיקר כלי קבול הוא מה שעשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו דומי' דשק כמ"ש רש"י בפ' במה אשה דס"ו גבי קב הקיטע שאם אין בו קיבול כתותין אעפ"י שיש בו חקק לשום בו ראש שוקו אין זה בית קבול דהא אין שוקו מיטלטל ע"י הכלי ע"כ. וה"נ הנבל וכנור וכה"ג יכולין לטלטלו בלא התיק ונמצא שאין התיק שלהן עשוי לקבלה אלא לשמור הכלי מן הטינוף ואבק. אבל התיק העשוי לקבלה הוא העשוי להכניס בו מחטין וסכינים וצינורות קטנים שבלא התיק א"א לטלטלו ממקום למקום שלא יאבדו ויתפזרו וזה דומה לשק ובהכי א"ש מתני' דלקמן כמו שנפרש:

וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור. נראה דהאי כללא דוקא במשמשין את הכלים ואינם מחוברין לכלים דאלו מחוברין הא הוו ידות וידות הם מדאורייתא כגוף הכלים אפי' אין צריכין להם אלא בשעת מלאכה לבד כמו יד הקרדום דלקמן פ"כ מ"ג וכן בכל דוכתא לא אשכחן חילוק בידות לומר דצריכין לשמש אפי' שלא בשעת מלאכה. ואפי' למאי דפי' בפט"ו מ"ד דבכלי עץ ועור ודכוותייהו לא שייך בהו דין יד מדאורייתא דהא בהדיא כתב רחמנא אשר יעשה מלאכה בהן ודרשינן מינה דדוקא הכלי עצמו שהמלאכה נעשית בו טמא ולא היד שאינו עושה המלאכה. מ"מ הא אמרי' בפט"ו מ"ד דתלאי המסייע בשעת מלאכה טמא והכא אמרי' דכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור אלא הכא באין מחוברין. והתם במחוברין גזרו בהו רבנן אטו יד דעלמא כדפי' שם, ושוב מצאתי בתוספתא הביאה הר"ש פכ"ו מ"ו חפויי בית הלגינין ובית הכוסות אעפ"י שיש בהן חמשה על חמשה טהור שאינן אלא חפוי ומשום חבורי הכלים טמא ע"כ (ויש לי עוד ראי' שהרמב"ם בפ"ד העתיק משנתינו זאת והוסיף בה נקליטי המטה וחמור השנויין בפי"ח מ"ג שטהורין ובכולם כתב הטעם שאין משמשין אלא בשעת מלאכה וגבי נקליטין תניא בהדיא בתוספתא הביאה הר"ש בפי"ח דאם מחוברין למטה טמאין):

משנה ח

תיק הסיף והסכין וכו'. כל הני כ' הרמב"ם בהן הטעם שמשמשין בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. ואינו מובן תיק הסכין או הפגיון מה הוא משמש בשעת מלאכה והרי בשעה שחותך את הלחם אין צורך לתיק וכן בשעה שמגלח במספרת וכיוצא בזה. ועוד דא"כ למה הפסיק לשנות זה הכלל א"ר יוסי במתני' דלעיל בין הטהורים ובין הטמאים כיון דכללא אכולהו קאי הו"ל למיתני' לאחר כל הדינים והכי אורחי' דתנא בכל דוכתא. ולדברי הרב שכתב לעיל דכלי קבול המשמש את הכלים טמא בכל ענין והיא סברת הראב"ד. יש לפרש דתיקון דמתני' דהכא יש להן קיבול ומכניסין הכלים לתוכן ולכך טמאים. ודמתני' דלעיל כשאין להן בית קבול. אבל באמת ג"ז דחוק דלעיל נמי תני תיק נבלים וכנורות וסתם תיק בכל דוכתא היא שמכניס הכלי לתוך חללו של התיק וכשאין לו חלל אינו קרוי תיק אלא כיסוי. ולולא דברי רבותינו ז"ל נראה למאי דפי' לעיל דכל עיקרי דינים הללו תלויים בכל משמשי הכלים אם דומין לשק אז טמאים. וכשאין דומין לגמרי לשק תלי אם משמשין בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה ג"כ טמאין ואם לאו טהורין והילכך גבי תיק נבלים וכנורות דלעיל שהנבל וכנור הם גדולים ואין דרך לטלטלן ע"י התיק ממקום למקום. והתיק אין עשוי אלא לשומרו מן הלכלוך וכיון שאין התיק דומה לשק וגם אין משמש בשעת מלאכה טהור. אבל תיקון דמתני' דהכא כולם עשויין לכלים קטנים כסכין ופגיון ודרך לעשות תיק זה להניח בתוכו כמה סכינים קטנים וכמה פגיונות ומזלגות וכיוצא. ונושאין בידו עם התיק. והרי התיק הזה דומה ממש לשק שדרך לטלטל על ידו דברים הנפרדים. והלכך בזה א"צ תנאי להיות משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה דאפי' אינו משמש תדיר טמא כיון שדומה לשק. ויש ראי' לזה מדתנן לקמן פכ"ד משנה יב:

שלשה עורות הן של תכריך הכלים טמא והכא הא אמרי' העשוי למכסה טהור ומה בין תכריך למכסה והרי אפי' בתיק אמרי' בסמוך אם נותנו מצדו טהור ולמה יגרע זה מתכריך הכלים. ולמאי דפי' ניחא דעיקר הטעם תלוי אם התיק מתחלתו עשוי לכנס והיינו להכניס בו דברים קטנים הרבה שחושש להן שלא יתפזרו ויאבדו ומכניסם כולם יחד לתוך כלי אחד והוא התיק ולכך טמא שעושה מעשה שק והיינו נמי טעמא דתכריך הכלים טמא דמיירי נמי בכה"ג שעשוי לכרוך בו כלים קטנים הרבה שלא יאבדו. אבל כל תיק שאינו עשוי לכלים הרבה אלא לכלי אחד גדול כמו תיק נבלים וכנורו' שכבר יכול לטלטל הכלי הזה בלא התיק והתיק אינו אלא להגין עליו מפני האבק והלכלוך

ואין זה דומה לשק הלכך טהור אא"כ עשוי לשמש בין בשעת מלאכ' ובין שלא בשעת מלאכה ועוד נכתב מזה בסמוך:

והפגיון והרמב"ם בחבורו השמיט הפגיון והשמיט ג"כ המספרת וההרונהק והוסיף תחתיהן תיק הרומח. ונראה דס"ל הפגיון בכלל סכין ומספרת בכלל מספרים ותרונתק בכלל המכתב אבל מה שהוסיף תיק הרומח לכאורה הכי משמע סיפא דמתני' דקתני גבי חפוי האלה והקשת והרומח זה הכלל העשוי לתיק טמא. אבל לפי מה שנכתב בסמוך ע"כ אין לפרש כן:

תיק סמפוניא בזמן שהוא נותן מלמעלה טמא מצדו טהור. הרב פי' כשנותנו מצדו אינו כתיק אלא כמכסה בעלמא ע"כ. ודבר תמוה הוא בלי טעם וסברא. ועוד מ"ש דתני לה גבי תיק סמפוניא דוקא ובכל הני דרישא לא חילק בין נותן למעלה או מן הצד. ועוד דלשון בזמן שהוא נותן מלמעלה אינו מיושב דהו"ל למיתני בזמן שהוא מכניסו מלמעלה. או הו"ל למיתני פיו למעלה. ונראה דלמאי דפי' לעיל דכל הני דרישא דטמאין משום שהתיק של כל אלו דומה לשק שמכניסין בתוכו דברים קטנים הרבה שלא יתפזרו והשתא קתני דתיק סמפוניא אינו כן שהסמפוניא כלי גדול הוא ובשביל טלטולו א"צ לתיק שיכול הוא לשאתו ולשומרו בלא התיק והתיק אינו אלא להצילו מן האבק ואינו דומה לשק וכיון שאינו דומה לשק הדרינין לכללא דר' יוסי שאין לו טומאה אא"כ משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה. והוא עצמו החילוק בין נותנו למעלה ובין מן הצד. שאין הכוונה אם מכניס הכלי דרך מעלה והיינו שפתחו למעלה או פתחו מן הצד. אלא ה"ק אם בשעה שמנגן בסמפוניא נותנו למעלה על התיק שנוח לו יותר כשמונחת הסמפוניא בגובה ודרכו לתתו בשעת הניגון על התיק. ונמצא שהתיק משמש בשעת מלאכה והיינו בשעת הניגון וגם שלא בשעת מלאכה פשיטא שהוא מונח דוקא בתוך התיק. הרי הוא טמא מכללא דר' יוסי. ואם נותנו מצדו בשעת הניגון הוא מסולק מן התיק לגמרי והרי אינו משמש בשעת מלאכה וטהור. ובהכי ניחא מה שהרמב"ם השמיט לגמרי דין זה דסמפוניא ולא העתיקו כלל בחיבורו שלפי מה שפירשנו אין בו חידוש שחילוק זה בין נותנו למעל' או מן הצד הוא עצמו דין דמשמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה וזה כבר כתבו:

תיק חלילין ר"י מטהר. בתויו"ט תמה בזה אמאי פליגי חכמים עליו כיון שנותנו מן הצד. ולכאורה מצינן למימר דרישא דסמפוניא נמי דברי ר"י הן וה"ק שר"י מטהר בנותנו מצדו. ואין ה"נ דחכמים פליגי עליו בין בסמפוניא ובין בחלילין ולית להו הך סברא דנותנו מן הצד טהור. וכה"ג אשכחן בש"ס בדוכתי טובא דמשני כולה דברי פלוני הם

וחסורי מחסרא כו'. ומיהו אנו אין לנו לומר כן מדעתינו ובעלי התלמוד כל דבריהם מפי הגבורה ורוח אלהין קדישין הוה בהו. אבל בדברי רבותינו האחרונים שאחרי התלמוד לא מצאנו להם לחסר במשנה מפי סברתם. וגם מדברי הרמב"ם אין נראה כן שא"כ הו"ל לכתוב גם תיק סמפוניא בכלל הטמאים כמו החלילין וכ"ש למאי דפי' דהחילוק בין נותנו מלמעלה או מן הצד מסברא הוא ואתיא בכללא דר' יוסי וא"כ פשיטא דחכמים נמי הכי ס"ל ונ"ל דהא דפליגי בחלילין היא למאי דפי' לעיל שכל שהתיק עשוי לטלטל על ידו דברים קטנים הרבה לכ"ע טמא. ואותו שאינו עשוי אלא לכלי אחד להצילו מן הקלקול טהור. והשתא י"ל דתיק זה של חלילין יש בו כמה קיבולין וכל חליל וחליל מונח בקיבול שלו לעצמו ומ"מ הם כולם בתוך התיק המקיף את כולם וחכמים סברי הואיל שהתיק המקיף כולל את כולם ומיטלטלין כולם על ידו ה"ז דומה לשק ואפי' נותנו מצדו טמא כדפי' לעיל דדוקא אם אינו דומה לשק בעינן נותנו למעלה שיהא משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה אבל זה שדומה לשק אפי' נותנו מצדו טמא ור"י חשיב כל קבול באפי נפשי' וכיון דכל בית קבול שבו אינו מיוחד אלא לכלי אחד אינו דומה לשק ולא אזלי' בתר החיצון המקיף. והילכך נותנו מצדו טהור:

חפוי האלה והקשת. ובמתני' דלעיל תני כיסוי הקופסא וכיסוי התיבה והטני. נראה דהעשוי לכסוי לכלי הקבול והכיסוי נתון על פי הכלי קרי לי' כיסוי והעשוי לכסות כלים הפשוטים כמו אלה וקשת ורומח שמכסהו ע"פ כולו קרי לי' חפוי:

זה הכלל העשוי לתיק טמא לחפוי טהור ויש לתמוה וכי כל העשוי לתיק טמא הא תיק נבלים וכנורות תני לעיל דטהורין וכן לחפוי טהור לאו כללא הוא הא תני לעיל כיסוי הקופסא טמא. ואי משום דכיסוי הקופסא משמש לכלי קבול וחפוי דהכא שמשמש לפשוט. עדיין לא שמענו חילוק בזה אלא אידי ואידי משמע דאם משמש בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה טמאין ואם לאו טהורין ואין לפרש דזה הכלל דהכא לא קאי אלא אדסמוך לי' אלה וקשת ורומח דחפוי שלהן טהור. ואם עשוי לתיק טמא והיינו כשיש לו בית קבול שהרומח והקשת נתונים בתוך התיק הוה התיק כלי קבול. ואם אין לתיק בית קבול הוי חפוי וטהור. דאכתי קשה אפי' יש לו בית קבול אמאי טמא יותר מתיק נבלים וכנורות דמשמע נמי שיש להן בית קבול מדקרי להו תיק והם טהורין. וצ"ל דה"ק העשוי לתיק יש בהן טומאה מדאורייתא והיינו אם הם דומין לשק שהתיק עשוי לכנס בתוכו דברים קטנים כמו תיק הסוף והסכין כו'. ואין ה"נ שיש תיק שאינו טמא מדאורייתא כמו תיק הנבלים שאין עשוי לטלטל על ידו. אלא מיהת בתיק יש מהם שטמא מדאורייתא. אבל בחפוי לעולם לא תמצא בו טמא מדאורייתא כיון שהוא פשוט.

ואעפ"י דאם משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא היינו מדרבנן כדפי' לעיל. ועוד יש לפרש מדלא קתני התיק טמא והחפוי טהור משמע דה"ק כל שעשוי לשמש מעשה תיק טמא. והיינו שסתם תיק עשוי לטלטל על ידו מה שבתוכו וכל שעשוי לשם כך הוא טמא אפי' אין לו בית קבול כמו תכריך הכלים פכ"ד משנה יב וכל שעשוי לחפוי לעשות מעשה חיפוי שלא לטלטל על ידו. אלא לכסות הכלים מפני האבק והלכלוך. אפי' הוא כעין תיק ויש לו בית קבול טהור כמו תיק כבלים וכנורות. ומיהו אם משמש בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא מדרבנן. וניחא השתא הא דתנן בפכ"ו מ"ו עור שעשאו חפוי לכלים טהור למשקולת טמא. דחפוי לכלים אינו אלא להצילו מן האבק אבל למשקולת עשוי כדי שלא יחסר המשקולת וישתחק בטלטול הידים. והרי העור עשוי לטלטלו על ידו. והוה מעשה תיק וטמא. ור"י משום אביו מטהר. דס"ל דהמשקולת מצד עצמה חזי לטלטל בלא התיק אי לאו משום הפסד וחסרון המשקל ודאי כמצילו מן האבק. והשתא לפי מה שפירשנו נראה דבאלה וקשת ורומח אפי' עשה להן תיק ומכניסן לתוך התיק טהור התיק. שהרי התיק הזה אינו אלא מעשה חפוי כיון שיכול לטלטלו בלא התיק ודמי לתיק נבלים. וצ"ע על הרמב"ם שכלל תיק הרומח בין הטמאים:

פרק יז

משנה א

כל כלי בעה"ב. פי' של עץ ועצם דבהו עסיק בהנך פרקי וכ"כ רש"י בשבת ס"פ המצניע והראב"ד בפי"ד מה"כ דין ט' כתב דאע"ג דלא מיירי אלא בכלי עץ תני כל כלי בעה"ב כלומר לזה השיעור כולם שוין ואין שום כלי שלא יטהר במוציא רמון אבל יש שיעורים אחרים שאין כולם שוין שיש לכלי חרס שיעורים קטנים מזה ע"כ. בעלי בתים. וכתב תויו"ט בשם רש"י בפ"ק דסוכה דשל אומן טהור בנקב כ"ש ע"כ. ויש ראי' לזה ממתני' דפכ"ו מ"ח:

שיעורן ברמונים. ונ"ל דהיינו בכלים המיוחדין לאוכלין אבל המיוחד למשקין אף בכלי עץ ועצם שיעורו בכונס משקה כמו כ"ח:

וכן משמע מהא דאמר בגמ' בפ' כל הבשר דק"ז לענין נטילת ידים דאי בזיע דולא בכונס משקה אין נוטלין ממנו וסתם דלי של עץ הוא. וכ"מ קצת מפירש"י בברכות שכתב בעה"ב חסין על כליהם וכשניקב במוציא קטניות מצניעו לאגוזים ובמוציא אגוז מצניעו לזתים כו' ובמיוחדין למשקין לא שייך טעם זה שמצניעו למשקה אחר אא"כ מצניעו לאוכלין אבל מסתימת המשנה לא משמע כן דהו"ל לפרושי ולפלוגי בהדיא בין המיוחד לאוכלין למיוחד למשקין כדמפליג בכלי חרס. ומדסתם משמע דבכלי עץ אין חילוק

וכולם ברמונים וכן משמע מדברי ט"ז באו"ח ר"ס קנ"ט. ונ"ל עוד ראי' לזה מסוגי' דפ' ראשית הגז דקל"ח וכתבנו במ"ב:

ר"א אומר במה שהן. משמע דר"א לית לי' שיעור דרמונים כלל ואע"ג דשיעורין הלמ"מ אשכחן דפליגי נמי בדבר כדאמר בסוף מס' נדה לר"ע קראי לראב"ע הילכתא ופירש"י דר"ע לא גמיר הלכתא דהל"מ כו' ואפשר לומר דר"א כמי גמיר הלכה דשיעור רמונים. אלא דאיהו סבר דלענין יחוד נאמרה ההלכה. דכל כלי המיוחד לאגוזים נטהר במוציא אגוז ומיהו אם חזר ויחדו לזתים מקבל טומאה. ואם ניקב כזית ויחדו לרמונים נמי מהני ומקבל טומאה. אבל ניקב כמוציא רמון תו לא מהני בי' יחוד. וזה הוא ההלכה דשיעורן ברמונים דעד רמונים מהני יחוד ותו לא וכדפי' ברפ"ג גבי כלי חרס ובתוספתא לקמן פ"כ מ"ב משמע כסברא זו ות"ק ס"ל דשיעור רמונים לאו לענין יחוד אתמר אלא כמשמעו דאינו טהור עד כמוציא רמון:

קופת הגננים שיעורן באגודות. פי' הרב דמודה ת"ק בהא וכ"כ הרמב"ם והרא"ש. ונראה דאגודה של ירק הוא גדול מרמון וס"ל לת"ק דשיעור רמון לא איתמר אלא למיוחד לפחות מרמון אבל המיוחד לגדול מרמון לא נטהר במוציא רמון אלא אם יש לו תשמיש מיוחד אזלי' בתרי' ואם אין לו תשמיש מיוחד אינו נטהר אא"כ נפחת רובו. ונ"ל דהיינו דאמר רבא ס"פ המצניע ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו. וזימנין אמר עד כמוציא רמון ואמרי' לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי. ופירש"י רברבי ברוב זיטרי ברמון והתוס' הקשו ע"ז דמי יודע מה הוי רברבי. אבל נראה לפע"ד דרברבי היינו מה שתשמישו הוא בגדול מרמון ואין לו תשמיש מיוחד. והתם בכ"ח איירי שלעולם טהרתו ברמונים דעד רמונים מהני לי' יחוד ולמעל' מרמון לא מהני לי' יחוד וטהור. וקאמר דאפי' טהור עדיין כלי הוא לענין צ"פ הואיל ומיוחד לגדול מרמון עד רובו וכדפי' פכ"ט דצ"פ לא תלי בטהרת הכלי שאפילו אינו כלי לטומאה עדיין הוא כלי להציל בצ"פ. וזוטרי היא שמיוחד לפחות מרמון שיעורו להציל בצ"פ עד כרמון ודכוותי' אמרי' הכא לת"ק בכלי עץ לענין טהרה דהמיוחד לפחות מרמון טהרתו ברמון והמיוחד לגדול מרמון אם תשמישו מיוחד כמו קופת הגננים שיעורו באגידות. וממילא דאם אינו מיוחד לתשמיש קבוע שיעורו ברוב. וכ"כ הרמב"ם פ"ו מה"כ דין ג' כלים שעשאם מתחלתן נקובין במוציא רמון מקבלין טומאה עד שיקרע רובן ע"כ. והיינו מהך דס"פ המצניע דרברבי ברוב ואיהו מפרש בהדיא רברבי ברוב כפירש"י כמפורש בדבריו פכ"ב מהט"מ דין ג'. והרב והר"ש לעיל ספ"ט מפרשים בהפך זוטרי ברוב כפי' התו':

של בע"ב בתבן של בלנין בגבבא נראה דאאגודות דרישא קאי וה"ק באגודות של תבן ובאגודות של גבבא דהא ת"ק בתר תשמיש המיוחד לו אזיל. ור"י דאמר כולן ברמונים פליג בהא וס"ל דשיעור רמון שוה לכל הכלים אף למיוחד לגדול מרמונים:

משנה ב

החמת שיעורה בפקעיות של שתי הכא איכא תרי תמיהי חדא דלמאי נ"מ יהבי בה שיעור של שתי כיון שאינה מיטהרת במוציא שתי כדמסיק דאפי' אינה מקבלת של שתי טמאה. ותו מאי אעפ"י שמקבלת של ערב. הואיל ומקבלת הו"ל למיתני וכבר תמה תיו"ט בכ"ז. ונ"ל ליישב עפמ"ש הרמב"ם בחבורו פ"ז דין ו' בדין זה שהואיל ומקבלת של ערב טמאה עד שתינקב רובה ע"כ. ולכאורה היא תמוה דמנ"ל דעד שתינקב רובה דמסברא משמע דאי ניקבה במוציא ערב טהורה ובכ"מ ג"כ לא פירש לנו מנין לרבינו זה: **ולכך** נ"ל דרבינו יש לו פי' אחר במשנתינו מכח שהוקשה לו לשון המשנה דכפשטה אין לה ביאור כלל. אלא כך פירושה. דסתם פקעת של שתי היא גדול יותר משיעור רמון. וכתבנו במתני' דלעיל דלת"ק דהתם כל המיוחד לגדול מרמון אם יחדו לתשמיש מיוחד שהוא גדול יתר מרמון. שיעורו במה שהוא כמו קופת הגננים שיעורו באגודות של ירק. אבל אם לא יחדו לתשמיש מיוחד אלא שידוע לנו שא"א להשתמש בו בפחות מרמון וכגון שעשאה מתחלתה נקובה במוציא רמון. והרי אינה עשוי' להשתמש בה רמונים וכ"ש הקטן מרמונים. וגם לא יחדה לתשמיש מיוחד. זו אין לה טהרה אלא ברובה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו כלים שעשאן מתחלתן נקובין במוציא רמון מקבלין טומאה עד שיקרע רובן ע"כ. ובדרך זה מפרש למתני' דהכא. דקמ"ל דהחמת עיקר שיעורה בפקעיות של שתי שאם היתה שלמה בתחלתה וניקבה כמוציא שתי טהורה. והא דמסיק אם אינה מקבלת של שתי כו' לאו בניקבה כמוציא שתי קאמר דההוא ודאי טהורה. אלא ה"ק אם עשאה מתחלתה נקובה שאינה מקבלת של שתי אבל מקבלת של ערב לא אמרי' דשיעורה בשל ערב וכשניקבה כמוציא ערב טהורה. ל"א הכי כיון שלא יחדה ביחוד לשל ערב. וה"ז ממש דין שכתב בפ"ו דאם עשאן מתחלה נקובין כמוציא רמון אין טהרתן אלא ברוב ול"א דאם ניקבו יותר שאין מקבלין אף מה שגדול מרמון טהורין. דכיון שאין להן תשמיש מיוחד אין מיטהרין אלא ברוב. ובזה מדוקדק לשון המשנה דקתני אעפ"י שמקבלת של ערב. כלומר וסד"א דטהרתה במוציא ערב. קמ"ל דטמאה אפי' נקובה כמוציא ערב עד שתינקב רובה. ובזה מיושב נמי במילתי' דר"ג לפי הגירסא דגרס שהן מקיימין אותן וכתב הר"ש דלא יתכן לפרשה אטעמא דר"ג אלא קאי אירישא אמילתי' דת"ק וכמ"ש הרב ג"כ. וזה דוחק דקאי בדר"ג ומיהדר אטעמא דת"ק. ולמאי דפי' ניחא

דשפיר קאי אר"ג דת"ק אמר דאפי' ניקבה כמוציא ערב טמאה וטעמא משום שלא יחדה לכך. ואתי ר"ג למימר דבמוציא ערב טהור דכמי שיחדה לכך דמי שהן מקיימין אותן לצורך ערב:

ובדרך זה מתפרשי נמי אינך בבי בית קערות דעיקר שיעורה הוא במוציא קערות שלכך מיוחדת ואם אינה מקבלת קערות מתחלתה שעשרה נקובה במוציא קערות אעפ"י שמקבלת תמחוין לא אמרי' דטהרה במוציא תמחוי אלא עד רובה לא טהרה כיון שלא יחדה לתמחויין. וכן בית רעי שאינה מקבלת משקין שנעשית מתחלתה נקובה כמוציא משקה אעפ"י שראוי לקבל הרעי לא אמרי' דטהרה במוציא הרעי שהרי אינה מיוחדת לרעי כיון שא"א לרעי בלא משקין ממילא אינה מיוחדת לשום תשמיש וטהרתה ברוב. ואי קשיא לך א"כ כשהעתיק הרמב"ם דין בית הקערות ובית הרעי בפ"ו למה לא פירש בהן דטמאין עד שינקבו רובן כמו שפירש גבי חמת בפ"ז. כיון שכולן דין אחד להן אין זו קושיא שכבר נודע דרך רבינו ז"ל בכל החיבור שנזהר שלא להוסיף ושלא לגרוע מלשון המשניות והגמ' כל מה שאפשר. ולכך בבית הקערות ובית הרעי העתיק לשון המשנה כצורתה וגבי חמת שהיא ראשונ' לכולם גילה דעתו בפירושה שמתפרשת בענין שכתבנו והמעיין יתן לב דכולהו בבי דבתרה נמי אזלה בהך שיטתא:

שיעורה בפקעיות. בתוספתא פליגי בה ומייתי לה בפ' ראשית הגז דקל"ח חמת שתפרה ונקרעה שיעורה ברמונים ראב"י אומר שיעורה בפקעיות של שתי ופירש"י שם דלראב"י זה הוא תשמישה של חמת ואין דרכה להניח בה פירות ע"כ ואינו מובן דהיכי פליגי בהא ונחזי אנן מה היא דרכה ולולא דבריו ז"ל נראה דסתם חמת הוא מיוחד ליין ולשמן דהא חמת הוא נוד בכל דוכתא כדלקמן פכ"ד משנה יא ופכ"ח מ"ה וכל נוד דרכו ביין ומשקין כדלקמן משנה יב:

נודות היין והשמן. ובמעשה דגבעונים נודות היין ובגמ' אמר שמא יבקע הנוד ונמצא שותה טבלים. ונראה דנוד דרכו במשקין כשיוצא לדרך וצריך ליקח לו על זמן מרובה לשתות ממלא את הנוד יין. אבל בביתו אין מכניס משקין לנוד אלא בשאר כלים קטנים. והנוד עיקר עשייתו כדי ליקח בו משקין לדרך. וס"ל לת"ק דבתר עיקר עשייתו אזלינן שעשוי למשקין וקיי"ל כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים בין עשוי לאוכלין ובין עשוי למשקין. וראב"י סבר דאזלינן בתר רוב תשמישו ורוב תשמישו כשיושב בביתו אין משתמש בו משקין ותשמישו בפקעיות שהוא גדול מרמון. ולפ"ז יש ראי' מכאן דבכלי עץ ועור אף העשוי למשקין שיעורו ברמונים כדפי' בר"פ וצ"ע על הרמב"ם שהעתיק בפ"ז דין ו' כסתם מתני' דחמת שיעורה בפקעיות ובפי"ד מה"כ כ' דבמוציא רמון החמת בטל

מתורת כלי והיא כת"ק דתוספתא וכן צ"ע על התוס' בפ' במה אשה סוף דנ"ח דכתבו בפשיטות דחמת טהור במוציא רמון וכ"כ רש"י בפ' הקומץ דל"ז והוא דלא כסתם מתני':

משנה ג

הסלין של פת. הך נמי דמי להני דלעיל כמו קופת הגננים שמיוחדת לאגודות שהם גדולים מרמון ולכך אין שיעורה ברמון וכן החמת שיעורה בפקעיות שהיא גדולה מרמון. ה"נ סלין שיעורה בככרות ששיעורו גדול ממוציא רמון הואיל ומיוחדת לכך:

אפופיירות. פי' הרב דבנפחתו שוליהן איירי וכ"כ הר"ש ואינו מובן לפ"ז עשה לה גפיים מה מועילין גפיים להחזיק השולים והרמב"ם בפי' ובחבורו לא כתב שנפחתו שוליהן אלא שעשויין נקובים כמוציא רמון וצריך ג"כ טעם מה ענין קנים וגפים הללו ולאיזה צורך נעשין. ונראה דאפופיירות הללו אינם מעשה אומן אלא כל אחד אורג לעצמו מעשה הדיוט ואינו דבר המתקיים ולכך אין תורת כלי עליו ואמר שאם החזיקו ע"י קנים מלמטה למעלה כדי שיתקיים עדיין אינו כלי שהקנים אינם חבור לה אלא א"כ עשה גפיים והיינו שגפפו מכל סביביו בדרך אריגה מעשה אומן חשוב חיבור. ותני לה הכא משום שהאפופיירות דרכן להיות נקובין כמוציא רמון וקמ"ל דאם יש תורת כלי עליו אעפ"י שנקובין במוציא רמון טמאין כיון שמתחלתן עשאן כך. ולפ"ז א"צ לאוקמי שנפחתו שוליהן דאפי' בשלימים מיתוקמא והגפיים עשויין להחזיקה דלת"ק אפי' גפיים כל שהן הוו חבור ולר"ש אינו חיבור אא"כ ניטלת בגפיים:

משנה ד

הרמונים שאמרו שלשה אחוזין. ופי' התוס' דשלשה אחוזין צריך נקב רחב יותר כמ"ש תוי"ט ונ"ל דלמדו חז"ל כן ממה שראינו שנשתנו כלי עץ להחמיר בהן יותר מכל הכלים. דכל הכלים משתערין אם אין ראוין לתשמישן טהורין כדאמרינן בכ"ח העשוי לאוכלין שיעורן בזתים דשיעור אכילה בכזית ובכלי מתכת נמי מוכח לעיל דתלי טהרתן בביטול תשמישן ואלו בכלי עץ ועור אפילו מיוחד לקטנית או לזתים וניקב במוציא זית אינו טהור עד כמוציא רמון וכיון שהחמירה התורה בהם בכך מינה ילפינן להחמיר יותר דאין מיטהרין אא"כ בנקב רחב כדי שלשה אחוזין וכה"ג מצינו בפי"ג דנגעים מ"ט לענין הבא עם כלים לבית המנוגע מדשיער הכתוב במיסב ילפי' מיני' להחמיר יותר לשער בפת חטין ואוכל בלפתן. ורשב"ג אתי לפלוגי דלא ילפינן להחמיר טפי ואדרבה הרי אמרו בנפה וכברה משערין להקל דבנקב קטן טהור אעפ"י שבלא נטילה והלוך אין הרמון נופל. וכן בקופה ועוד יש לפרש דפשיטא לי' לתנא דשיעור מוציא רמונים היינו רמון אחד לבד וכדתנן לקמן הרמון שאמרו כו' והיינו דקאמר הרמונים שאמרו כיון שהשיעור הוא ברמון אחד למה אמרו רימונים אלא לשער בשלשה אחוזין שהוא צריך נקב רחב.

ואתי רשב"ג למימר דלא משום כך אמרו רמונים לשון רבים אלא להקל נתכוונו שדרך הנוטל בנפה וכברה רמונים להוליכן ממקום למקום נוטל הרבה ביחד. וכן הקופה אין דרך להפשילה לאחוריו אא"כ היא מלאה ובזה הוי קולא שמתוך הטלטול והפשלה ממהר לצאת וטהור:

שאין יכולין לקבל רמונים. לכאורה משמע שאין כל חללן מחזיק שיעור רמון ולא יתכן דהא קתני כגון הרובע והרי הרובע הוא ששה ביצים ופשיטא שהוא יותר מרמון ומיהו כיון דאמרן דהשיעור היא בשלשה רמונים אחוזין משמע דצריך להכניס בו כל השלשה והיינו דסמכה להך מילתא הכא. ויש לפרש דרובע דרכו להיות ארוך בגבהו וקצר ברחבו שאין יכול להכניס דרך פיו אפי' רמון אחר וסתם כלי רוחב שוליו כרוחב פיו וכיון דהכא בנפחת בשוליו מיירי כמ"ש תיו"ט בשם מהר"ם א"א לשער ברמון שאין כל רוחב שוליו כשיעור רמון:

שיעורן ברובן דברי ר"מ. נ"ל דטעמיה כיון שראינו שהחמירה תורה בכלי עץ שטמא עד כמוציא רמון אין לנו להקל בפחות מרמון בשום כלי אפי' קטן אא"כ נפחת רובו אפי' הוא פחות מרמון טהור כיון דרובו ככולו בטל לו מכלי ור"ש ס"ל דשיעור רמון גופי' חידוש הוא דהא מצד הסברא אית לן למיזל בביטול תשמישו כל אחד לפי דרכו. ואין לך בו אלא חידושו היכי דשייך שיעור רמון. אבל בכלי קטן כיון דאפקעתי' מרמון אוקמי' אזית כרוב שיעורי התורה וכדאשכחן בכ"ח דסתמי' בכזית:

רש"א בזתים. וכתב הרב הלכה כר"ש וכ"כ הרמב"ם והדבר צריך טעם ומ"ש תיו"ט בשם הר"י קורקוס ז"ל איני יודע ליישבו דההיא דס"פ המצניע בכ"ח הוא דעיקר שיעורו בזתים. ומה ענין זה לכלי עץ שלא שמענו בו שיעור זית מעולם אבל נ"ל שפסק זה יצא לו להרמב"ם ז"ל ממשנתינו עצמה דקתני בסמוך נפרצו שיעורן בזתים. ומאי קאמר אטו עד השתא לא בנפרצו איירי והמפורשים ז"ל נדחקו לפרש דעד השתא איירי בנפחתו בשוליהן והשתא מיירי שנפרצו בדפנותיהן ולרבינו ז"ל כראה זה דוחק דלא אדכר תנא הכא לא שוליהן ולא דפנותיהן ועוד שיש לתמוה דאי נפרצו בדפנותיהן הוא א"כ לר"מ חמיר דפנותיהן משוליהן. דבשוליהן עד רובן לא בטל מתורת כלי ואלו בדפנותיהן בכזית דזוטר בטל והוא תימה דבכל דוכתא איפכא אמרי' דבשוליהן בטל טפי וזה באמת צ"ע לפי' המפורשים. ומתוך זה נראה לרבינו דפלוגתייהו דר"מ ור"ש היינו בנפרצו ומתני' אתי לפרושי דיש חילוק בין נפרצו לנגממו דבנגממו מודים הכל ששיעורן במה שהן ומדלא קתני מתני' בד"א בנפרצו אבל נגממו כו' אלא קתני נפרצו שיעורן בזתים היינו משום דסתם לן כר"ש ותדע דהרמב"ם לא ס"ל כפי' המפורשים לחלק בין שולים לדפנות

שהרי כתב סתם שיעורן בזתים ואי יש שום סברא לחלק בין שולים לדפנות הו"ל להזכירו ולכתוב בין נפחתו בשוליהן או בדפנות כדי להוציא מסברת ר"מ אלא ודאי כדפי'. ושוב ראיתי בפירושו של הרמב"ם מוכח כן להדיא שכתב נפרצו שנפחת והוסר ממנו חלק נגממו חסרון הדפנות וחיתוכן ע"כ וע"כ דנפרצו שהוסר ממנו חלק היינו בשוליו דאי בדפנות וכשהוסר ממנו חלק ולא כולו ונגממו היינו חסרון הדופן כולו א"א דכשהוסר ממנו כזית טהור ואיך יחזור ויטמא כשהוסר כולו אלא נפרצו בשוליו ונגממו בדפנות. והשתא רישא דפליגי ר"מ ור"ש במאי מוקמת לה אי בשולים היינו נפרצו ואי בדפנות היינו נגממו וע"כ כדפי' דנפרצו היינו פלוגתייהו וסתם לן בסיפא כר"ש:

נגממו שיעורן במה שהן. פי' הרב אם נשאר בהן כדי לקבל כ"ש טמאין וכ"כ הרמב"ם אע"ג דכל שיעורי דמתני' בשיעור הפחת משתעי דשיעורן ברובן שנפחת רובן וכן בזתים היינו שהפחת כזית. הכא אין לפרש דשיעור הפחת בכ"ש דהא בנפרצו קתני כזתים. ובמאי מוקמת לי' אי בדפנות היינו נגממו ואי בשולים כ"ש דדפנות לא עדיפי משולים וע"כ דאין ה"נ דשולים עדיפי ובמה שהן דנגממו היינו אם נשאר משהו ועוד דבהדיא תנן בפ"כ מ"ב אעפ"י שנשרו שפתותיהן כ"ש טמאין וע"כ בנשאר כ"ש קאמר אבל הרא"ש כתב שיעורן במה שהן דכיון שנגממו בשפה תו לא חזי ע"כ משמע דמפרש דשיעור הפחת כ"ש ונפרצו דלעיל היינו בדפנות שלא במקום השפה אבל במקום השפה בכ"ש בטל. ונראה דאיהו מפרש הך דנגממו קאי אקנונות קטנים דלעיל דאמרי' בפ' דלעיל מ"ג הקנונין הקטנים משיחסום וחסימה בכלי נצרים הוא גמר השפה שעל ידו מתקיים כל הכלי והלכך בפחת כ"ש דחסימה בטל כל הכלי ומתני' דפ"כ דאעפ"י שנשרו שפתותיהם טמאים צ"ל דהתם בכלים גדולים והכא בקטנים. ומ"מ לפי' הרמב"ם א"צ לכ"ז אלא דנפרצו הוא בשוליהן ונגממו בדפנותיהן ובין בגדולים ובין בקטנים בנגממו ונשאר כ"ש טמאין כמתני' דלקמן פ"כ וכן נראה דעת הרב שגבי נפרצו לא כתב בדפנותיהן דס"ל כפי' הרמב"ם ולא כהר"ש והרא"ש ומהר"ם ז"ל:

משנה ה

ולמה הוזכרו רמוני בדאן. פשיטא לי' דרמוני בדן שהוזכר בין דברים החשובים לא מפני חשיבותן בטעם לבד אלא שג"כ הוא גדול מכל הרמונים. ואפשר שאין חשוב בטעמו יותר משאר וחשיבותו אינו אלא מחמת גודלו כדאשכחן לר"ע במס' ערל' שמוסיף ככרו' של בעה"ב ואין חשיבותן אלא מחמת גודלן כמ"ש הרב שם והיינו דאמר דלענין לשער הכלים לא הזכיר גדול ולא הזכיר אלא לקדש ונרא' דהא דאמר ר"מ שרמוני בדן הוזכרו לאו דאיהו ס"ל הכי דהא איהו אמר במס' ערלה כל שדרכו למנות מקדש ואין חילוק בין

רמוני בדן לשאר דכולם דרכן למנות אלא ה"ק אפי' חכמים שהזכירו חשיבות רמוני בדן לא אמרו אלא לענין קידוש ולא לשער הכלים. והר"ש כתב דר"מ לסברא דידי' קאמר דרמוני בדן דווקא מקדשין שהם דרכן למנות ושאר רמונים אין דרכן למנות ובסמוך במילתי' דר"י מסיק דר"י ס"ל כולן דרכן למנות וכולן מקדשין וכמ"ש הרב. ולפ"ז צ"ל דר"מ ור"י פליגי בהא דלמר סתם רמונים אין דרכן למנות ולמר דרכן למנות וכן מסיק הר"ש. אבל לפמ"ש א"צ לדחוק בזה. ועוד נ"ל דמתני' נמי דיקא כדפי' דלכאורה קשה לאיזה צורך מייתי תנא דמתני' הכא כולה הך מלתא דרמוני בדן אם הוזכרו לקדש דכבר תני לה במס' ערלה ומה עניינה לכאן והכא לא הו"ל למיתני אלא דר"מ ור"י אומרים דרמון דכלים בבינוני וריב"נ ור"ע סוברים בגדול כרמוני בדן ומאי ס"ד ללמוד מדין קידוש לכלים עד שהוצרך לומר שלא הוזכר אלא לענין קידוש וי"ל דר"מ דס"ל ל דרמון דכלים בבינוני ומצד הסברא נראה דאית לן לשער בגדול להחמיר דעיקר שיעור רמון בכלי עץ הוא להחמיר מכל הכלים דשיעור רמון הוא גדול מכל הפירות ומייתי ראי' שאינו כן מדחזינן גבי קידוש שהוצרכו לפרש רמוני ברן יותר משאר רמונים להודיע שהדין תלוי מפני שהוא חשוב יותר וא"כ ה"ה בכלים הו"ל לפרש שהשיעור בזה שגדול יותר וכיון שכאן לא אמרו אלא סתם ברמונים אין לנו להחמיר יותר והלכך מייתי נמי דריב"נ ור"ע אומרים שבדורם הוזכרו רמוני בדן בפירוש לשער את הכלים. והשתא כיון דר"מ מייתי דין הקדוש לראי' ע"כ מסברת חכמים מייתי שהם פירשו רמוני בדן דוקא דאלו ר"מ גופי' לא פי' כלום ולא איירי ברמונים כלל דאיהו לא אמר אלא כל שדרכו למנות מקדש. ריב"נ אומר לשער בהן את הכלים. ולאו דס"ל דרמוני בדן אין מקדשין ופליג אר"מ וחכמים דמתני' דערלה אלא איהו נמי סבר דמקדשין ומיהו לא הוזכרו קאמר דלא אמרו אלא כל שדרכו למנות מקדש ואין חילוק בין רמוני בדן לשאר דכולם מקדשין שדרכן למנות וכמ"ש הרב בסמוך אליבא דר"י ור"ע קאמר דהוזכרו לענין קידוש דאיהו ס"ל התם שבעה דברים לבד מקדשין ומהם רמוני בדן. ולכאורה נראה דלענין הלכתא דכלים הלכה כר"ע דהא קיי"ל הלכה כר"ע מחבירו וכ"ש לגבי ר"מ ור"י תלמידיו וכן פסק הרמב"ם בפירושו. אבל בחבורו פסק רמון דכלים בבינוני אפשר דסמך אמתני' דלעיל שלשה אחוזים דהיינו בינוני. ועוד דאשכחן בכולהו שיעורים דלקמן דכולם בבינוני ומסתברא דה"ה ברמון:

משנה ו

כביצה שאמרו.מסידרא דמתני' משמע לי דלפי גודלן נקט להו ובגדול החל שהרמון גדול מביצה וביצה גדולה מגרוגרות והגרוגרות מן הזית והזית גדול מן השעורה והשעורה מן העדשה. וע' בתיו"ט משנה יא:

ומ"ש הרב כביצה שאמרו לטומאת אוכלין. אבל הרמב"ם כתב יש בשיעורים התוריים ששיערו בכביצה כו'. דאיכא נמי לענין זימון כדתנן פ"ז דברכות מ"ב. ולענין שיעור חמץ ובשר קודש ספ"ג דפסחים. ובפרק ב דסוכה מ"ה לענין ברכה אחרונה. ובפ"ג דסוכה מ"ז לענין שיעור אתרוג ובפ"ה דמכילתין מ"ב לענין היסק הכירה:

לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית:

צ"ל דביצת תרנגולת קרוי' בינונית שבמין כל הביצים וה"ק דההשיעור הוא בבינונית שבמינים ובבינונית שבאותו המין. דאל"כ קשה טובא דהתנא דנחית לפרושי לן דבבינונית דוקא משערין ולא פי' לנו עיקר הביצה באיזה ביצה משערין אם של עוף גדול כמו אווזא או בעוף קטן כמו ביצי תורים או דציפרתא. דפשיטא דבכל מין נמצא גדולים וקטנים במינם והו"ל למי' זו ביצת תרנגולת לא גדולה ולא קטנה כו' אלא צ"ל כדפי' דבינונית משמע נמי של תרנגולת שהיא בינונית לשאר מיני ביצים ומיהו ר' יהודה ור' יוסי ודאי לא נחתי לפרושי אלא כיצד משערין בינונית שבאותו מין ובגמ' בפ' בתרא דיומא ד"פ כביצה לטומאת אוכלין מנ"ל ומסיק דכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה אוכלו בבת אחת ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת ע"כ. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל רפ"ד מהט"א שכתב שיעור כביצה לטומאת אוכלין סתם ולא פירש לא בינונית ולא של תרנגולת ואפשר דס"ל דשל תרנגולת אינה בכלל בינונית ומה שסתם התנא ולא פי' ביצה של תרנגולת משום שהיא נקראת ביצה סתם ואלו שאר מינים אינם נקראים סתם ביצה אלא ביצי תורים או ביצת בר יוכני וכה"ג ולכך סתם הרמב"ם ז"ל ג"כ וכתב כביצה סתם. דממילא משמע שהיא של תרנגולת ומ"מ צ"ע שלא פירש לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ובגמ' נמי משמע דשל תרנגולת אינה נקראת בינונית מהא דבעי התם למי' בפ' בתרא דיומא דילפי' כביצה לטומאת אוכלין דאוכל אשר יאכל משמע אוכל הבא מן האוכל ואיזהו זו ביצת תרנגולת ופריך ואימא ביצת בר יוכני או דציפרתא. ומאי פריך הא כיון דלא אתפרש ע"כ בבינונית משערין כדאמרי' הכא בכל השיעורין בגרוגרות וזית ושעורה. אלא משמע דשל תרנגולת אינה בינונית והתנא שלא פירש של תרנגולת משום דסתם ביצה של תרנגולת היא. והא דבפ"ט דשבת גבי המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה ומפרש התם דקלה היינו של תרנגולת שקלה לבשל. וה"נ אמרי' לעיל במכילתין פ"ה מ"ב. ואי סתם ביצה היינו של תרנגולת למה לי' התם למיתני קלה ליתני ביצה סתם. לאו קושיא היא דאי הוה תני ביצה סתם הו"א דלשיעור תני לה דצריך עצים כדי לבשל בהם בשר שיעור ביצה. ואינו

כן דבשר צריך בישול הרבה והשיעור דהתם הוא דווקא בביצה עצמה משום שקלה לבשל ולא בשאר אוכלין שיעור ביצה:

ר"י אומר מביא גדולה שבגדולות:

והא דלא אמרה ר"י לעיל ברמון בינוני וכן בכל הני דלקמן. משום דכל אלו שגדלין ביחד לא צריך לכ"ז שכבר ידוע שיעור הבינונים שלהן כשהם שלשה אחוזין זה בזה כדתנן במ"ד. ובביצה דלא שייך שלשה אחוזין צריך לשיעור אחר. אבל לא משמע כן מדברי הרמב"ם שכתב גבי רמון שלשה אחוזין וכתב ג"כ דבינוני לפי דעתו של רואה:

וחולק את המים:

והמדה שמחזיק חלק זה מן המים היא המדה לכביצה אוכלין ואין להקשות למ"ד א"א לצמצם אפי' בידי אדם מאי מהני חלוקה דילמא איכא בחד בציר פורתא. שאני הכא דרחמנא אמר לשער בבינוני וכשא"א לידע אלא ע"י חלוקה כל היכי דמצית למיעבד ניחא לי' כדאמר בבכורות די"ז:

משנה ז

ר"י אומר הגדולה שבא"י

וכו'. וכתב הרב אין הלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם. וצ"ע במאי קמיפלגי ונראה דר"י ס"ל דמשערין בבינונית שבמדינות אפי' בא"י ונמצא דבא"י משערין בגדולה שבה וחכמים ס"ל דלא אזלי' בתר בינונית שבמדינה אחרת. אלא כל מדינה משערין בבינונית שלה וגם בא"י משערין בבינונית שלה. ונראה דהטעם שמשערין כלם בבינונית היא משום דכיון דלא איתפרש באיזהו משערין אזלי' בתר רובא ורובן של הפירות הם הבינונית. וס"ל לר"י דבתר רובא דעלמא אזלינין. וחכמים ס"ל דכל מדינה ברובה דידה:

משנה ח

זה אגורי: כלומר שהבינונים דרכן להיות אגורים. ונראה דלסימן בעלמא נקטי' שאם רואה שהוא אגורי ידוע שהוא בינוני. וכן גבי שעורה דתני זו מדברית. ובעדשה זו מצרית לומר שאותם הנקראים מדברית ומצרית הם הבינונים. אבל אין לומר דמשערין בכל העולם אם הם כעין של מדברית או של מצרית דהא כל מדינה בבינונית דידה משערין כדפי' לעיל. אלא ה"ק אותם הנקראים בכ"מ מדבריות או מצרים הם הבינונים. ומצינו הרבה פירות נקראים בשם מדינה אחרת כמו דלעת יונית וחרדל מצרי ופול המצרי וכיוצא:

אגירי. מ"ש תיו"ט כאן בפי' אגורי מפי' רש"י ובפ"ק דבכורים מ"ג תמצא פי' אחר מהירושלמי:

כל שהקיפו טפח. ועביו שליש טפח. ופי' הרב שהוא אצבע ושליש בגודל שהם שתי אצבעות בקטנות ע"כ נראה דמ"ש בקטנות ומשמע דכל שאר אצבעות לבד מאגודל קטנות מיקרו ובכולן בעי שש מהן לטפח. וכ"כ הרמב"ם בפירושו פ"ו דכלאים מ"ו שיעור טפח הנזכר בכל המשנה הוא ארבע אצבעות בגודל או שש באצבע שתחת הגודל ושני השיעורים שוים עכ"ל וצ"ע שאינו כן בגמ' דמנחות ד' מ"א אמר טפח הוא ארבע בגודל שית בקטנה חמש בתילתא ע"כ ופירש"י בתילתא אצבע אלמא דדווקא בזרת שהיא הקטנה שבאצבעות הם שש בטפח וכל שאר האצבעות הם חמש כדאמר חמש בתלתא ונראה דלכולהו שאר קרי תלתא שהם שלשה אצבעות בין אגודל ובין הזרת. ומיהו בבכורות דל"ט מייתי רש"י הגירסא חמש ותלתא באצבע ובין כך ובין כך משמע דלכולהו שלשה האמצעיים קרי אצבע ומדה אחת לשלשתן והם הבינונים והאגודל הוא הגדול, והזרת היא הקטנה לפיכך לשון הקטנות שכתב הרב כאן צ"ל הקטנה. ומ"מ לשון הרמב"ם בכלאים א"א ליישב וצ"ל שהי' לו גירסא אחרת אלא שאני תמיה בזה מלשון הרמב"ם בפ"ט מה' ס"ת דין ט' שכתב רוחב הגודל האמור כאן ובכל שיעורי התורה הוא אצבע הבינוני ע"כ ובלשון הזה מביאו ג"כ הש"ך ביו"ד ר"ס ער"ב והאיך קורא לו בינוני והרי הוא הרחב והגס מכולן. (ודוחק לו' דאצבע של אדם בינוני אמר דאכתי לא ידעינין באיזה אצבע מן האצבעות. ושמא לענין האורך של אצבעות ס"ל שזה הוא הבינוני וצ"ע) ועוד צריך לדקדק שיעור אצבע שאמרו חכמים בכל התלמוד איזה אצבע הוא. ולכאורה משמע שהוא אגודל. וצ"ע אמאי לא תני לי' בפרקין גבי יש שאמרו במדה גסה. ועוד דבגמ' דבכורות דל"ט בברייתא תנא אצבע שאמרו מארבע בטפח וקאמר למאי הילכתא כלו' על איזהו דין שהוזכר בו אצבע קאי ופליגי התם אמוראי מר אמר אהאי ומר אמר אהאי. משמע דפשיטא להו דלא קאי אכולה תלמודא. וקצת משמע נמי הכא רפי"ג דאהלות דתני רום אצבעים על רוחב גודל. ומשמע דאצבעים לאו בגודל נינהו. וכן בפ"ו דמקוואות דתני שפופרת הנוד שיעור שתי אצבעות חוזרות והתם הן הסמוכות לאגודל וקרי להו אצבעות סתם. אבל בכמה דוכתי מוכח דסתם אצבע דחכמים היא האגודל כדמוכח מלשון הרמב"ם שכתבנו לעיל וכן בשיעור כל המדות כולם נמדדין באגודל כמ"ש הרמב"ם בפ"ח דפאה גבי מדת הקב. וכ"כ בחבורו פ"ו מה' בכורים דין ט"ו לענין עומר לשיעור חלה. ובעניותי צריך אני להתלמד בכל זה:

משנה ט

האמה שאמרו. פי' הרב לשבת ועירובין וסוכה ומדות כו' ע"כ. ומיהו לענין מדות לאו כללא הוא דהא בין לר"מ ובין לר"י במתני' דלקמן יש במדות אמות בת חמשה. אלא רוב

מדות קאמר והר"ש והרא"ש השמיטו מדות וה"ה שיעור הידות דלקמן פכ"ט נמי באמה בת ששה וע' פכ"ט מ"ג:

באמה הבינונית:

פי' הרב בת ששה שהיו שם בת חמשה ובת ששה ואצבע כו'. הא דהוי שם בת חמשה שהוצרכה למקצת הבנין שהי' נמדד באמה בת חמשה וכן הכלים לר"י כדלקמן ובת ששה ואצבע היינו משתי אמות דתני בסמוך שהיו לצורך האומנין על של משה:

כתב תיו"ט לפי מדת ארכו של משה דהיינו אמתו כך פירש"י בעירובין ע"כ. ובאמת רש"י לא כתב לפי מדת ארכו של משה דמה ענין מדת אורכו לכאן והרי נמדד בטפח מד' גודלין או משית בקטנה כדלעיל. אבל לשון רש"י שם אמה של קדש שוה לכל אדם ששה טפחים למדת שתי אמות שהיו בשושן הבירה שנעשו למדת אמתו של משה ע"כ. וכוונתו שהאמה שנמסר למשה למדוד בו המשכן היתה בת ששה ולפי מדה זו עשו שתי אמות בשושן שתהא אחת יתירה חצי אצבע וכו' (וכן פירש"י בהדיא בבכורות דמ"ד שתי אמות הללו לפי האמה שתיקן משה אבל לא אמתו של משה ממש עיי"ש) ומיהו בגמ' פ"ק דכתובות ד"ה למה אצבעות של אדם דומות ליתדות וכו' כל חדא למילתה עבידה דאמר מר זו זרת זו קמיצה זו אמה וכו' ופירש"י זו זרת מן הקטנה מודדין זרת של החשן. זו אמה מהגדולה מודדין אמות הבנין והכלים ע"כ. ובמס' מנחות די"א הוסיף רש"י לפרש שמן הגדולה מודדין האמה לפי שהיא ארוכה מכולן ושתי אמות שהיו בשושן הבירה שתי מקלות שהן אמה נמדדו באותה שהיא ארוכה ע"כ. וקשה לי הא כל אמה בת ששה טפחים והטפח נמדד ברוחב האצבע ולא באורכו והן ארבע בגודל ושית בקטנה כדאמר התם במנחות דמ"א. וא"כ מאי כ"מ באורך האצבעות. ומדברים הללו נראה שעיקר האמה נמדד בידו של אדם עד הזרוע וזהו הי' להן שיעור אמה מן האצבעות עד המרפק וכ"כ הרב בפ"ק דאהלות מ"ח. ולכך נקראת היד אמה דכתיב ותשלח את אמתה וכ"ה באו"ח סי' שמ"ט כמ"ש המג"א שם. והיינו כדכתיב הלה ערשו ערש ברזל תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש. ופירש"י באמת עוג. ולפ"ז ניחא דכשמודדין מן הזרת אורך האמה פחות מאותה שנמדד מן הארוכה. וכן מוכח להדיא בבכורות דמ"ד גבי משה רבינו עשר אמות הי' דאמות של כל אדם היינו בזרוע שלו. ולפ"ז נראה שהאמה שנמסר למשה לבנין היתה בת ששה וכך היא כשמודד מן הגדולה ואמה אחרת קטנה כמו מן הזרת עד המרפק והיא של חושן אלא שקשה דא"כ היתה שם עוד אמה אחת יתירה יותר על חמשה טפחים ופחותה משה והיא האמה

של החושן ולא מצינו זה בשום מקום וגם הרמב"ם בה' כלי המקדש לא כתב שאמת החשן היתה קצרה מן השאר:

משנה י

ר"י אומר אמת הבנין ששה. פי' הרב אמת הבנין חומת הבית ומזבח כלו' שאר אמות של מזבח לבד מיסוד וסובב והקרנות. דבכל אמות הבנין לא פליגי אלא בכלים דלר"מ מזבח הזהב לבד של חמשה דכתיב וזה גב מזבח. ור"י דריש כזה יהיו כל הכלים. ולא ידעתי למה צריך ר"י למי' אמת הבנין ששה דר"מ נמי מודי לי' בהא ומ"ש הרב דהלכה כר"מ וכ"כ הרמב"ם. וכ"כ ג"כ בפי"א דמנחות גבי שלחן ארכו שנים עשר משום דהתם אבא שאול קאי כוותי' כ"כ הכ"מ שם:

משנה יא

ויש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם:

הו"מ למיתני נמי הא דתנן בפ' מצות חליצה חלצה בסנדל קטן שאין חופה את רוב רגלו פסולה דרוב רגלו של היבם לפי מה שהוא:

וכמזון שתי סעודות לעירוב:

לכאורה משמע דהא דא"ר מאיר ור"י לפי מזונו היינו כמו שהוא אם אוכל מעט או שהוא חולה די לו בשתי סעודות קטנות כפי מאכלו ואם הוא רעבתן צריך סעודות גדולות אבל בגמ' בפ' בכל מערבין ד"ל אמר מערבין לחולה ולזקן לפי מזונו ולרעבתן בסעודה בינונית של כל אדם. וכן מסקנת הפוסקים באו"ח סי' ת"ט. ומ"מ קרי לי' הכא הכל לפי מה שהוא אדם כיון דלכל אחד יש שיעור בפני עצמו אלא שלרעבתן לא החמירו בו לפי מאכלו משום דבעירוב הולכין להקל. ובהכי מיושב מה שהאריך התנא כאן למיתני אלו ואלו מתכוונין להקל. שאינו ענין לכאן. אלא דמתוך זה ידעינין פירושא דכפי מזונו דלרעבתן אמרו להקל. ומיושב נמי הא דמייתי הכא מילתי' דר"ש וריב"ב אע"ג דלא צריך אלא לדר"מ ור"י. משום דאף לר"מ ור"י צריך לשער כמה היא סעודה בינונית לענין רעבתן ור"ש וריב"ב אתו לפרושי כמה היא סעודה בינונית:

ר"י אומר לשבת אבל לא לחול:

פי' הרב דס"ל דבחול אכיל טפי ור"מ סבר בשבת אכיל טפי. וקצת קשה לו' דפליגי בדבר הנראה לעין ועוד וכי לית לי' לר"י רווחא לבסימא שכיח. ואפשר לו' דפליגי בעיקר מצות עונג שבת דלר"מ עיקר המצוה שירבה לאכול יותר מבחול ואינה אכילה גסה דרווחא לבסימא שכיח. ור"י סבר דאין המצוה לאכול יותר אלא המצוה שירבה במאכלים ומגדים על שולחנו ואעפ"י שאינו אוכל אלא משהו מכל אחד קיים מצות עונג. וממילא כל אדם נזהר שלא לאכול הרבה שהרי צריך לסעוד עוד סעודה אחרת בו ביום ואנו משערין כפי

מזונו בסעודה הראשונה להקל. ולפ"ז י"ל דר"י אית לי' נמי רווחא לבסימא שכיח אלא שאינו רוצה למלאות כריסו בסעודה הראשונה אבל לר"מ מצוה הוא לאכול כל צורכו. ומיהו בגמ' בפ' כיצד משתתפין מסיק דלר"י קשיא הא דרווחא לבסימא שכיח:

משנה יב

ויש שאמרו במדה גסה. למאי דמשמע בכל דוכתא דשיעור אצבע שאמרו חכמים בכ"מ הוא אגודל שהוא הגס שבאצבעות הו"מ למיחשבי' הכא ואפשר משום דלא פסיקא לי' דאצבע של דם חטאת אינו באגודל. וכן שתי אצבעות חוזרות של שפופרת הנוד ולעיל במ"ח פי' עוד מזה:

וגרים נגעים. בפ"ח דנדה מ"ב כתבנו דה"ה גריס כתמים:

ונודות יין ושמן. נ"ל דהא דתנינן לעיל במ"ב החמת שיעורה בפקעיות. היא עצמה מתני' דהכא שהרי החמת היא הנוד כמ"ש הרב. פכ"ד משנה יא ופכ"ח מ"ה ודוכתי טובא. ופקעיות דהתם היינו נמי פיקה, דהכא שכן פירש"י גבי פיקה במס' בכורות דכ"ב לומיישי"ל בלע"ז. וגבי פקעיות בפ' אין דורשין די"ב ובחולין דקל"ח פי' ג"כ לומישי"ל בלע"ז וכ"כ הראב"ד בפ"ח מה' ביאת מקדש דין י"ג דפיקה משרש פקעיות. ותנא דמתני' הדר תני לה הכא למיחשבי' בין אותם ששיעורם במדה גסה. ולאשמועי' דפקעיות של שתי דתנינן לעיל אין כלן שוות ובגסה שבהן משערין. והיינו דקתני הכא שלהן. כלומר של שתי שהיא מיוחד להן כדלעיל. ואני תמה על הר"ש שכתב דפיקה זו אינה לא דשתי ולא דערב דשלהן קתני. אבל הדבר מוכרח דודאי של שתי הוא כדפי' וסרה תלונות תיו"ט על הרמב"ם שלא העתיק בבא זו. שהרי לא הוצרך להעתיקה שכבר העתיק מתני' דחמת בלשונה ודא ודא אחת היא:

משנה יג

כל שבים טהור. פי' הרב אם עשה כלים מעורות של חי' שבים. וה"ה מעצמותיהן כדתנן ברפ"י. וכתב הרמב"ם בפירושו דה"ה שרץ המים טהור מטומאת שרצים אבל בחבורו לא כתב דין זה דשרצים. ושם כתב דה"ה העושה בגד מן הצמר הגדל בים טהור. וזה פשוט דעור גופי' ילפי' ליה מבגד מה בגד מן הגדל בארץ דסתם בגד הוא צמר ופשתים שהם הגדלים מן הארץ דסתם צמר הוא צמר רחלים. וכל בעלי חיים גדלים מן הצמחים וגידולי ארץ כמ"ש הרמב"ם ולפ"ז הי' נראה דה"ה כלים הנעשים מן עצים הגדילים בים טהורים דכי היכי דאיתקש עור לבגד ה"נ כלי עץ דבחד קרא כתיבי כולהו. ומה"ט לא ממעטינין אוכלין שבים לענין טומאת אוכלין שהרי הדגים מקבלין טומאה. משום דקרא לא איירי אלא בכלים ודע שכתב הרמב"ם בחבורו פרק א מה"כ שכל שבים טהור בין מטומאת מדרס ובין בשאר טומאות. וצ"ע בזה דהא בבכורות דל"ח אמר בהדיא דמדרסות לא

איתקש לשק ובכל דוכתא אמרי' דפשוטי כלי עץ אע"ג דטהור בכל הטומאות דלא דמי לשק מ"מ הוא טמא מדרס ואפי' הבאים במדה ס"ל להרב בפכ"ד מ"ד דטמאין מדרס וא"כ כיון דכל עיקר טהרת דבר שבים מהאי קרא ילפי' לה מנ"ל למעטינהו ממדרס כיון דמדרסות ליתנייהו בהאי קרא כמ"ש רש"י בפ' במה אשה דס"ו דלא איירי קרא אלא במת ושרצים. ולקמן בפכ"ד מ"ד הארכנו בענין זה ועיי"ש. ודע דכל שבים לאו דווקא דה"ה לבורות ונהרות דיש להם דין ים בזה דמ"מ אינו גדל מן הארץ ופשוט הוא והכי תנן לעיל רפ"י עצמות הדג ועצמות חי' שבים:

חוץ מכלב המים. משמע דחכמים אין מודים לר"ע ואפי' בכלב מיטהרין כדמסיק תיו"ט ברפ"י. ונ"ל דפלוגתייהו בעיקר הך דרשא דדרשי' מה בגד ממין הגדל בארץ. דחכמים סברי דגדל בארץ היינו שמזונותיו וחיותו הוא מן הארץ וכלב אינו חיותו מן הארץ אעפ"י שבורח ליבשה עיקר מזונו מן המים. ור"ע סבר גדל בארץ כמשמעו שמהלך בארץ וגדל בין יושבי יבשה לאפוקי חיות שבים שהילוכן במים. וכלב שבורח בכל עת ליבשה הרי מהלך ביבשה כמו בים. וכן נראה מדברי הרמב"ם שנתן טעם שהבעלי חיים גדלים מן הצמחים. ולא אמר שמהלכין ביבשה משום דלסברת חכמים עיקר הטעם הוא שהולכין אחר חיותו ומזונותיו. וא"ת בעלי חיים נמי גדלין מן המים שצריך להשקותן. י"ל דה"נ קאמר גדל בארץ שא"א לו בלא צמחים עם המים. לאפוקי חיות שבים שאין גידולם כלל מן הארץ העושה כלים מן הגדל בים וחבר להן כו'. הלשון משמע דעיקר הכלי היא מדבר שבים וחבר לו מעט מן הגדל בארץ חוט ומשיחה. וצ"ע דא"כ היכי תני דבר שהוא מקבל טומאה הא חוט ומשיחה אין מקבלין טומאה והרמב"ם בחבורו השמיט דבר שהוא מקבל טומאה ונראה שהוא מפרש דבר שהוא מקבל טומאה לאו שבעצמו מקבל טומאה דהא חוט ומשיחה קתני אלא אחיבור קאי שהחוט מחובר לו בדרך שחיבור כזה היא חיבור לטומאה בעלמא בשני דברים המקבלים טומאה שאם נטמא זה נטמא זה וכמש"ש בחבורו בהדיא הוי נמי חיבור בכאן וטמא. וכ"כ המשנה למלך. וכן פי' הרא"ש בהדיא בפירושו רפי"א דנגעים. ולפי פי' זה אין לפרש שהחבור הזה גורם טומאה לדבר הגדל בארץ לבד וזה שבים טהור לעולם. דאין זו סברא כיון שזה הגדל בארץ הוא חוט ומשיחה ואלו לא חברו לא שייך בי' טומאה. וכי משום שחברו לדבר הטהור יביא לו טומאה אדרבא הא בעלמא קיי"ל שהחיבור לטהור גורם טהרה כדאמרי' בפי"ב כל המחובר לטהור טהור ובפי"ג מתכת המשמש את העץ טהור אלא ודאי הכל טמא משום שדבר שבים עצמו חוזר להיות דבר המקבל טומאה שלא טהרתו התורה אלא אם אין בו אפי' חוט א' מן הגדל בארץ. וזהו שכתב הרמב"ם בחבורו שאם חבר

לו חוט מן הגדל בארץ הכל טמא. אבל בתיו"ט פי"א דנגעים כתב בשם הר"י מסמפונט דדווקא זה שחבר לו מן הגדל בארץ טמא. אבל זה שבים טהור ובשם מהר"ם כ' דמיירי שיש ברצועה של הגדל בארץ שיעור לטומאה שלש על שלש בבגד או חמשה על חמשה בעור ע"כ. ולכאורה דברים אלו תמוהים דהא בהדיא קתני חוט ומשיחה, ועוד אי שיש בו שיעור טומאה מאי קמ"ל פשיטא דטמא. ואי קמ"ל שאין חבורו לדבר הטהור גורם לטהרו או שאינו בטל אצלו. א"כ מאי קאמר והוא שיחברנו לו בחבור גמור. הא אי לא חברו לו כ"ש דפשיטא דטמא וכבר תמה הרב משנה למלך בכ"ז. ולע"ד נראה דהר"י ומהר"ם קשיא להו מתני' דהיכי קרי לחוט ומשיחה דבר שהוא מקבל טומאה ופירוש הרמב"ם והרא"ש דלענין החבור תני לי'. לא ניחא להו דא"כ הו"ל למיתני בדרך שמקבל טומאה ומאי בדבר. וגם לשון שמקבל טומאה אינו במשמע שמיטמאין זה במגע זה. ועוד דהתחיל ותני העושה כלים לשון רבים וסיים טמא והו"ל לא למיתני טמאין ונראה דלהר"י ומהר"ם מיירי שהחוט ומשיחה חברם לכלי להיות לו לבית אחיזה או לתלותו בו שצריך לו לתשמישו דבכה"ג בכלים דעלמא החוט ומשיחה הם יד ויש להם טומאה כמו הכלי עצמו וסתמא דמילתא הכי הוא שחברו לשום צורך שאין אדם עושה דבר של בטלה או שחבר לו דבר המקבל טומאה בפ"ע אלו לא חברו כגון בגד של שלש על שלש או עור חמשה על חמשה ומתני' תרתי קתני חוט ומשיחה בתורת יד. או דבר המקבל טומאה אפי' שלא לשם יד. ומשום דבעלמא קיי"ל כל שהוא יד לטהור הרי הוא ככלי עצמו וטהור. אפי' היד בפני עצמו הי' ראוי לקבל טומאה. אם חברו לטהור אינו מקבל טומאה כמו מתכת המשמש את העץ וכן המחובר לקרקע וכה"ג. קמ"ל הכא גבי דבר שבים אינו כן שזה המחובר לו חשוב כאלו מחובר לדבר המקבל טומאה שלא טהרתו התורה אלא לעצמו ולא שיגרום טהרה למה שגדל בארץ וה"ז הגדל בארץ מקבל טומאה. והשתא הא דאמרי' דוקא שחברו לו חיבור יפה איד קאי ולא על דבר המקבל טומאה בפ"ע:

משנה יד

ביום הראשון טומאה. פי' הרב שבו נבראת הארץ והעושה ממנה כלים טמאין וכ"כ הר"ש והרא"ש. וכוונתם דהכא בטומאת כלים עסקינין ובשאר טומאות לא איירי והלכך תני בחמישי אין בו טומאה. דאע"ג דבעופות ודגים עצמן יש טומאת אוכלין וטומאת נבלות הכא לא איירי אלא בכלים. ולא הבינותי פי' הרמב"ם דמפרש מתני' בטומאת אוכלין ג"כ. דבראשון נבראו המים ובשלישי הצמחים. אבל בחמישי אע"ג דאיכא בעופות טומאת בית הבליעה ההוא חידוש הוא עכ"ד. והרי יש בנבלת עוף טהור טומאת

אוכלין בלא בית הבליעה כדתנן בריש טהרות שמטמאה טומאת אוכלין בכביצה וכזית בבית הבליעה. ואיכא נמי נבלת עוף טמא דאמר התם דמטמא טומאת אוכלין. ואיכא נמי דגים דמטמאין טומאת אוכלין, ואין לו' דהני הואיל ואין טומאתן אלא לאחר מיתה ולא בשעה שנבראו לא חשיב להו. דא"כ למה לי' למי' בטומאת בית הבליעה דחידוש הוא ותיפוק לי' דלאחר מיתה הוא. ועוד כל שנברא בששי יש בו טומאה ואינו אלא לאחר מיתה סוף דבר כוונת הרב ז"ל שגבה ממני:

ביום השני אין בו טומאה. קשה דכולה מתני' למאי תני' ומאי קמ"ל. ואפשר דכולה משום כלי עצם תני לה שטומאת כלי עץ וכלי עור בא בכתוב מפורש. וכלי עצם לא נתפרש. ויש מהן שטמאין מן התירה והם עצמות בהמה וחי' ואדם. ויש שטהורין לגמרי והם עצמות עופות ודגים. ונתן לנו בהן סימן בימי הבריאה שבחמישי אין בו טומאה ובששי יש בו ואיידי דהני תני לכולהו:

וביצת נעמית המצופה. לכאורה קשה מכאן לדעת הרמב"ם בפ"ד מה"כ שכל כלי קבול שציפן טהורין דמאחר שציפן בטלן ומשמע דאפי' מדרבנן טהורים שהרי לא הוזכר בשים מקום דמצופה טמא מדרבנן. וא"כ היכי אמרי' הכא דהציפוי גורם טומאה ואיך יתכן שכלי קבול שיש לו טומאה מדאורייתא כשצפהו טהור לגיורי ורבנן נמי לא גזרו בו וזה שאין לו טומאה מדאורייתא גזרו בו שהציפוי גורם לו טומאה לא קשיא דציפוי דעלמא שמטהר היינו העשוי לנוי ואינו מסייע למלאכה והכא מיירי בציפוי שמעמיד את הכלי וכיון שבלא הציפוי אינו מתקיים הולכין אחר המעמיד ומיירי שצפהו בדבר המקבל טומאה כגון טיט שנצרף בכבשן דכיון שהלך אחר המעמיד חשיב ככלי חרס וכ"ת א"כ אמאי אמרינן שטומאתו אינו אלא מדרבנן כדמוכח מדברי הרב וכ"כ הרמב"ם בחבורו בהדיא שטומאתו אינו אלא מד"ס ואי טעמא משום שהלך אחר המעמיד אית ליה טומאה מדאורייתא דהא חשיב ככלי חרס לא קשיא דהך שהולכין אחר המעמיד גופי' אינו אלא מדרבנן ואפי' גבי איסורים דקיי"ל דבר המעמיד לא בטל אינו אלא מדרבנן כמ"ש בפרי חדש ביו"ד ר"ס ק'. והא דלא גזרו נמי בשאר ביצים משום דבאפי נפשה לא קיימא כלל כמ"ש הרב ומה בכך כיון שדבר טמא מעמידו אמאי אין הולכין אחר המעמיד י"ל דלא גזרו שהולכין אחר המעמיד אלא בדבר שיש עליו תורת כלי מעיקרא וכגון כלי שניקב והטיפו באבר דאעפ"י שניקב שם כלי עליו כדאמרי' לעיל פ"ג מ"ג. אבל קליפת הביצה מעולם לא הי' עליו שם כלי כיון שאינו מתקיים אפי' חבר לו דבר המעמיד לא גזרו בו אלא בכנף העוז וביצה נעמית שמתקיימים קצת בפ"ע כמ"ש הרב וא"ש דפליג ריב"כ ומטהר דאיהו לטעמי' דפליג נמי בס"פ ומטהר במחצלת ושפופרת הקש. דלא

חשיב להו דבר המתקיים כמ"ש הרב שם וה"נ לא חשיבי לדידי' דבר המתקיים ופליג בין בכנף העוז ובין בביצה אלא נקט חדא וה"ה לאידך:

משנה טו

העושה כלי קבול מ"מ טמא. פי' הרב אפי' אינו מקבל אלא כ"ש. וכ"מ ממתני' פ"ד דמקוואות מ"ג. אבל הר"ש והרא"ש פי' דקאי אסיפא דאפי' עושה מן המצה ומן הנייר ומן הקליפין. ונראה כוונתם דכל הני אין דרך בני אדם להשתמש בהן וקמ"ל דאפ"ה אם עשאן לקיבול הוה כלי. ויש לפרש דמתני' קאי אמתני' דר"פ דתנינן כל כלי בע"ב שיעורן ברמונים. ועד השתא אזיל ומפרש באיזהו רמון משערין ואיידי דשיעור רמון מפרש נמי שאר שיעורין כולהו:

והשתא הדר לדין דשיעור רמון דלא תימא שאין לך שום כלי שטמא במוציא רמון. אלא אם עשה בתחלה כלי קבול מ"מ. כלומר אפי' הוא נקוב במוציא רמון הואיל ועשוי כך מתחלתו טמא. ושיעור רמון לא מטהר אלא אם הי' שלם מתחלה וניקב אבל מתחלתו אינו מטהר וכמש"ל בר"פ שכ"כ הרמב"ם בהדיא. ולענין דינא כולהו איתנייהו שלשון מכל מקום כולל את כולם דאם הוא כלי קבול בשום ענין מ"מ טמא וכה"ג יש לפרש דעושה כלי קבול מ"מ שהרב פירשה לענין נתלה ונשען. ומשנה שא"צ היא דהא תנן לה בהדיא ספרק ב דזבים וצ"ל דהכא משום איידי קתני לה. אבל נראה לפרש דקמ"ל לענין הא דקיי"ל בדיני משכב דבעינין שיהא מיוחד דוקא למשכב ואם מיוחד למלאכה אחרת אין בו דין משכב שאומרים לו עמוד ונעשה את מלאכתנו והי' עולה על הדעת שאין לך כלי העשוי לתשמיש אחר שיהא בו טומאת משכב. ואמר שאינו כן שאם עשוי למשכב מ"מ. כלומר בשום ענין בעולם טמא. ומשכחת לה במטה שמיוחדת ביום להניח בתוכה חפצים. ובלילה מיוחדת למשכב לבד. בזו יש לה טומאת משכב שבאותה שעה שמיוחדת לשכיבה אין א"ל עמוד:

העושה כיס מעור המצה. וכתב הר"ש דבת"כ קתני דעור המצה אין מקבל טומאה דכתיב וכל מלאכת עור יצאו עור המצה ועור החופה שלא נעשה בהן מלאכה ע"כ והכא כיון שעשה בהן כיס הרי עשה בהן מלאכה וטמא עכ"ל הר"ש. לפ"ז מתפרש מלאכה היינו שעשה מהן כלי. אבל הרב בעל קרבן אהרן פי' מלאכת עור היינו מלאכות הנעשה לתיקון העור יצאו אלו שלא נעשה בהן תיקון ע"כ והביאו הרב משנה למלך רפרק ב מה"כ. ופי' זה קשה דהא בקרא כתיב או בעור או בכל מלאכת עור ומשמע דה"ק בין עור שלא נעשה בו מלאכה ובין שנעשה בו מלאכה וכן פירש"י בהדיא בפירוש התורה פ' תזריע. וא"כ אדרבה מוכח דאף עור שלא נעשה בו מלאכה טמא. ובשלמא לפי' הר"ש דמלאכה היינו

מלאכת כלי קבול ניחא דתרווייהו בעור המעובד וקרא קאמר דבין פשוטין ובין מקבלין מיטמאין בנגעים. אבל לפי' הרב ק"א לא יתיישב. והרב משנה למלך תמה על עיקר ברייתא זו דת"כ דאתי למעט עור שאינו מעובד מקרא דכל מלאכת עור. וההיא בנגעים כתיב ומנ"ל לטהר בשרצים דהא מנגעים ליכא למילף דמה לנגעים שכן אין מטמאין בצבועין כדפריך בת"כ ומתוך זה סבור לומר דברייתא זו כתובה בטעות עיי"ש. ולעד"נ דעיקר הך מילתא דעור שאינו מעובד טהור:

ילפי' מדכתיב בשרצים כלי כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם. ועור שאינו מעובד לאו כלי היא והא דנסיב לה תנא מקרא דבכל מלאכת עור דנגעים. משום דמהתם נפקא לי' דשאינו מעובד לא מיקרי כלי. והיינו דגבי נגעים כתיב נמי כל כלי העור. ולעיל מיני' כתיב או בעור או בכל מלאכת עור והתם לא כתיב כלי. והני קראי איכא לפרושי להו בתרי גווני דיש לפרש עור ומלאכת עור היינו שאינו מעובד ומעובד כפי' הרב קרבן אהרן. ולפ"ז הא דבתר הכי כתוב כלי העור ולא כתיב עור סתם. ע"כ אתו למי' דדוקא כלי קבול מטמא בנגעים ולא פשוטין דילפי' כלי כלי משרצים כדאמרי' בפ' במה אשה סוף דס"ג גמר כלי כלי והתם דוקא במקבלין דומיא דשק. ובהא לא שייך למיפרך מה לשרצים שכן אין שתי וערב טמא בהן דהא לא ילפי' מיניה דין קולא או חומרא אלא גילוי מלתא בעלמא דכלי דקרא היינו כלי קבול. אלא דלפ"ז קשה כיון דכתיב או בעור דמשמע אפי' שאינו מעובד. בכל מלאכת עור למה לי דפשיטא כיון שאינו מעובד טמא כ"ש מעובד וע"כ צ"ל דהכי דרשינין לקראי. או בעור היינו פשוטין. ובכל מלאכת עור היינו מקבלין כפי' הר"ש. וכלי עור למעט שאינו מעובד. ושמעי' דשאינו מעובד לא מיקרי כלי. והשתא לא קשיא למה לי למכתב כל מלאכת עור למקבלין השתא פשוטין טמאין מקבלין מבעי'. דאי לא הוה כתיב מלאכת עור אלא עור לחוד הוה מוקמינין לי' במקבלין כדגלי קרא בשרצים דעור סתם דהתם היינו מקבל דאיתקש לשק. להכי איצטריך מלאכת עור לגלויי אעור סתם דאפי' פשוט. והיינו דנסיב תנא דת"כ קרא דבמלאכת עור משום דמיני' נפקא לן למידרש קראי דכלי לא משמע אלא עור המעובד, וה"נ מסתברא דשאינו מעובד לאו כלי הוא כלל כדאשכחן בפשוטי כלי עץ דיש להן טומאת מדרס מדאורייתא. ומ"מ קורה או נסר בעלמא אין שם כלי עלי' כיון שלא החליקה או עשה בה שום מעשה לאו כלי היא וכמ"ש הרב לקמן בפ"כ מ"ג כלי ולא אבן ולא קורה. ופשוט הוא בכמה דוכתי דכל שאין עליו צורת כלי אין לו דין פשוט. ולקמן פכ"ד משנה יב כתבנו יישוב אחר הא דצריך למכתב מלאכת עור ועוד כתבנו מזה ספי"א דנגעים:

ונראה שזהו כוונת הרמב"ם שכתב בפי"ג מהט"צ דין ד' העור שאינו מעובד אינו מטמא בנגעים וכן העור שהוא גולם קודם שעשה ממנו כלים אינו מטמא בנגעים שנא' כלי העור וכל כלי העור בין פשוטיהן בין מקבליהן כל שהן מטמאין בנגעים ע"כ שזה שהביא קרא כלי העור חוזר על שתי הבבות דרישא דבין שאינו מעובד ובין הגולם אינו בכלל כלי וזה שכתב בין פשוטין ובין מקבלין מטמאין. לא ביאר הכ"מ מנין לו. ונראה דיליף להו מאו בעור או בכל מלאכת עור וכדפי' לעיל. ובהכי מיושב מה שתמה הרב משנה למלך למה לא כתב הרמב"ם דין זה בה' כלים דעור שאינו מעובד אינו מקבל טומאה וכמ"ש דין זה לענין נגעים. דלפמ"ש לא הוצרך לכותבו כיון שכתב כלי עור פשוטיהן טהורין. כ"ש דשאינו מעובד טהור דלאו כלי היא כלל. ומה שהקשה לפי' הר"ש דמלאכת עור היינו שעשאו כלי למה לי קרא דאם לא עשאו כלי טהור כשאינו מעובד תיפוק לי' דאפי' מעובד נמי טהור דכלי עור פשוטיהן טהורין. וכתב דקרא איצטריך לענין מדרס דפשוטיהן טמאין וקמ"ל דכשאינו מעובד במדרס נמי טהור. א"כ לענין כלי קבול שנעשה מעצמו כמו צרור המרגלית דטמא אפי' לא עשאו הוא ובשאינו מעובד קמ"ל דטהור עד שיעשה בו מלאכה בידים עכ"ד. אפי' לפי דבריו ל"ק למה לא ביאר הרמב"ם דין זה דבמדרס טהור דהא פשיטא היא במדרס דוקא כלי טמא ולא אבן ולא קורה כדפי' לעיל. וכיון דעור שאינו מעובד לאו כלי הוא פשיטא דטהור. ותירוץ השני שכתב דמלאכה בידים בעינן. לא ידעתי מנ"ל דאע"ג דכתיב מלאכת עור אינו במשמע בידים דוקא ובכל דוכתא קיי"ל מחשבה דטומאה כמעשה דמי. ובאמת נ"ל דבחנם דחק הרב ז"ל די"ל בפשיטות דהא דאיצטריך קרא למעט פשוטין באיני מעובד היינו כדתנן לקמן רפכ"ז דבגד מטמא בשלשה ע"ש ועור בחמשה על חמשה והתם ע"כ בפשוטין איירי דאי במקבלין טמא בכל שהו. אלא בפשוטין וקאמר בין למדרס ובין לטמא מת. ואיך יתכן זה והא קיי"ל דפשוטי כלי עור טהורין ולא משמע לפרש דלמדרס מדאורייתא ולטומאת מת מדרבנן כדין כל הפשוטין. אלא דומי' דבגד דשלש ע"ש טמא מדאורייתא. וגם כל המפורשים הניחו המשנה שם בסתם ולא פירשו דלמדרס מדאורייתא ולמת מדרבנן. ומשמע דלמת נמי מדאורייתא. והא דאמרי' פשוטיהן טהורים דוקא בעור שלוק וקשה כמ"ש התוס' במס' שבת והביאם תיו"ט רפכ"ז ומשום שאין ראוי לקפלו ולכרוך בו שום דבר. וברך שיערו חכמים דחמשה על חמשה ראוי לקבלה היא. וזהו נראה סברת ת"כ דממעט שאין עבודין דאפי' יש בהן חמשה על חמשה טהור. והכי מסתברא דהא עיקר הטעם דחמשה על חמשה טמא משום שראוי לקפלו ולכרוך בו וע"כ מיירי נמי דסתמי' עשוי לכך דכל שאינו עשוי לקבלה אפי' ראוי לקבלה אינו טמא וכדפי' שם בפכ"ז.

והלכך עור שאינו מעובד שאין דרך להשתמש בו אינו עשוי לקבלה וטהור ולכך לא הביא הרמב"ם דין זה דזה מבואר כל שאינו עשוי לקבלה הוה כפשוט וטהור. ומגופא דמתני' שמעי' לה דאפי' עשה כלי קיבול והיינו עושה כיס איצטריך לי' לתנא לאשמועינין דהוי כלי אעפ"י שאינו מעובד דבלא"ה הוי אמרינין כיון דלאו אורחיה להשתמש בו לאו מידי היא. וממילא שמעי' דהפשוט ממנו אין לו טומאה בשום ענין. מעור המצה ומן הנייר. פשטא דמתני' משמע דקמ"ל אעפ"י שכל אלו אין דרך בני אדם לעשות מהן כלים אפ"ה אם עשה מהם הוי כלי וטמא. אלא שקשה עלי לשון הרמב"ם בחבורו רפרק ב שכתב העושה כלי מעור המצה אעפ"י שלא נתעבד כלל או מן הנייר אעפ"י שאין הנייר מקבל טומאה וכו' דמאי רבותא היא זו שאינו מקבל טומאה הא כל הכלים עשויין מדבר שאינו מקבל טומאה שהעושה כלי עץ מן הבקעת או מן הנסר הבקעת ונסר אין להן טומאה כלל דאפי' פשוטי כלי עץ אינם. ובמדרס נמי אין מטמאין דבמדרס כמי כלי כתיב ואמרי' כלי ולא אבן ולא קורה כדפי' הרב פ"כ מ"ג. וכן העושה כלי מתכת מן העשת. העשת אין לה טומאה וצל"ע והי' נראה לו' דה"ק אעפ"י שנייר אינו ממין הכלים הכתובין לענין טומאה דלא כתיב אלא בגד ועור ועץ ושק. אבל ג"ז לא יתכן דהא הרמב"ם כתב ספרק א מה"כ שכל הגדל מן הארץ בכלל עץ הוא והנייר עשוי מעשבים שגידולו מן הארץ ואפשר כיון שנשתנה העשב ונעשה נייר גרע טפי. וצ"ע על התוס' בפ' במה אשה דס"ו שכתבו דכלי הקש מקבלין טומאה משום דהוה כעץ כדאמרי' עץ שאכל אדה"ר חטה היתה ע"כ והרי הנייר דלא שייך ה"ט ואמרי' דהכלי טמא הרמון האלון והאגוז. לרבותא נקט הני דאפי' בדברים שאין דרך לעשות מהם כלים ואפי' עשאום תינוקות מהני והוה כלי וכ"ש דמעשה תינוקות מהני בעלמא במידי דאורחיה. וסיפא תני שאין להן מחשבה לדיוקא דהא מחשבת גדול מהני אפי' במידי דלאו אורחי' דמחשבה דטומאה כמעשה דמי אם הוא בן דעת. ומשום דרישא קתני העושה כלים קמ"ל דלאו דווקא עושה דה"ה מחשבה מהני:

או שהתקינום לכף מאזנים. נראה דה"ק או שלא חקקום אלא התקינום והיינו שהחליקו אותם וחתכו אותם שיהיו שוים וחלקים טמאים ולא זו א"ז קאמר דחקקו דהוי כלי קיבול וטומאתו מדאו' פשיטא דמהני מעשה דתינוקות אלא אפי' התקינים דפשוטי כלי עץ נינהו ועיקר טומאתן אינה אלא מדרבנן וסד"א דלענין תינוקת לא גזרו רבנן קמ"ל:

משנה טז

קנה מאזנים והמחוק. נראה דהכא נמי אמתני' דלעיל קאי העושה כלי קבול מ"מ טמא. וקמ"ל דאפי' כל הני דאית בהו תרתי שאין קבולן אלא דבר מועט. ועוד שאין תשמיש

קבול שלהן תדיר שאין עשוי אלא לעתים רחוקות כשיצטרך לפעמים לרמות בו אפ"ה הואיל ובית קבול הוא מ"מ טמא ועוד נראה דקמ"ל דכל הני חשיבי בית קיבול לעולם אפי' באו ליד בעלים אחרים והם כשרים ואין הקיבול הזה חשוב להם בית קבול ואין משתמשין בהן לעולם דלא עברו אדאורייתא. אפ"ה טמאין הואיל ובתחלה נעשו לשם קבלה שוב אין יורדין מטומאתן. וה"ה ברמון ואלון שחקקום התינוקת דלעיל דלגדול לא הוי קיבול זה ולא מידי ואין צורך לשום אדם בכלים כאלו. אפ"ה טמאים אפי' הם ביד הגדול. ובהכי ניחא לי הא דפי' הרב לקמן אוי לי אם לא אומר משום שיאמרו אין ת"ח בקיאין וכו' והכי איתא בגמ'. ולכאורה הוא תמוה אמאי שביק עיקר הטעם שצריך ללמד תורה לרבים שלא יאמרו על טמא טהור ולמאי דפי' ניחא דגמ' משמע לי' דעיקר רבותא דקמ"ל בכלים אלו שאפי' באו ליד כשרים שהרמאות נמנע אצלם אפ"ה הוי כלי קבול וטמא אף כשהוא אצלם. ודבר זה אפי' לא יאמר להם לא יטעו לו' שטהור שכבר אמר להם דין כלים של תינוקת שטמאין אצל הגדולים ג"כ וה"ה להני דדא ודא אחת היא. ומיהו בתוספתא דכלים פ"ז דב"מ ראיתי דתני לתרוייהו אם לא אומר אני מונע את התלמוד ומטמא את הטהרות דבר אחר שלא יאמרו אין ת"ח בקיאין וכו' אבל לשון התוספתא בכל הכלים הללו אינו טמא אלא את הצורך ומשמע דהתם טהרה אתי לאשמועי' דעיקר טומאתן לא איצטריך לאשמועי' דמכלים של תינוקת שמעי' להו ולענין טהרה א"ש האי טעמא דמונע את התלמוד. אבל מתני' דעיקר טומאתן אתי לאשמועי' ליכא חששא דמונע התלמוד:

משנה יז

תחתית הצורפין טמאה. פי' הרב שעשוי' לקבל בה גרוטאות ושל נפחין אינה עשוי' לקבלה ע"כ וצ"ע א"כ מאי קמ"ל וכן קשה במשחזת ופנקס דבסמוך. ומדברי הרמב"ם בחבורו נראה דמשחזת ופנקס קמ"ל דאעפ"י שקיבול שלהן אינו אלא דבר מועט חשוב בית קבול. ובתחתית הצורפין מפרש שהיא בקעת של עץ יש בו מקום חלל לתקוע בו הסדן ושל נפחין לא חשוב בית קבול שעשוי להתמלאות. אבל של צורפין דרכו להגביה הסדן לקבל גרוטאות של כסף שבחללו ע"כ. וניחא לפ"ז דמתני' דהכא נמי אתי לפרושי הא דתני לעיל העושה כלי קבול מ"מ טמא. דעד השתא אשמועי' דאפי' עשאו מדברים שאין דרכן לעשות כגון עור המצה והנייר:

ואפי' עשאוהו תינוקות ואפי' אין קיבולו אלא לפרקים ואפי' אם נתבטל קיבולו שאין משתמשין בו כדפי' לעיל והשתא קאמר דאפי' עיקר קיבולו עשוי להתמלאות עם הסדן אפ"ה הוי קבול משום שמשתמש בו בגרוטאות ג"כ, והדר קאמר שאפי' אין קבולו אלא

משהו כמו משחזת ופנקס. ודע דהא דתחתית של נפחין טהור. היינו אם אין הסדן מחובר בעץ חיבור יפה אלא תקוע בו ויכול ליטלו אבל מחובר בו הכל טמא משום דהוי עץ המשמש את המתכת וכ"כ הרמב"ם בפירושו בהדיא. ומיהו עיקר דין זה דפשיטא לי' להרמב"ם דבית קבול העשוי למלאות לא שמי' קיבול וכ"כ תיו"ט פי"ג מ"ו בשם התוס' דשבת אבל הר"ש ז"ל לקמן פכ"ו מ"ב. שדא בה נרגא עיי"ש:

ר"ע מטמא וריב"נ מטהר. פי' הרב דפליגי אי הוה דבר העומד וכ"כ הר"ש. והוא דחוק דניחזי אנן אם עומד ואין לו' שעומד הוא זמן מועט. וריב"נ לא חשוב דבר העומד אא"כ מתקיים זמן מרובה. דא"כ אכתי לא ידעי' שיעורא איזהו הוי זמן מרובה ועוד שהרמב"ם כתב ברפרק ב מה"כ דבר שאינו מתקיים אלא זמן מועט אינו כלי לטומאה וא"כ אתיא כריב"נ ולא כר"ע דהילכתא כוותי' ולולא דברי רבותינו נראה מדלא תני פלוגתייהו אלא במחצלת ושפופרת ולא תני כלי הקש סתמא אלא בכל הכלים לא פליגי והכל מודים שטמא. וכי פליגי במחצלת שעשאה לשכיבה ולענין טומאת מדרס וכן שפופרת שעשוי למשקין כמו שפופרת הנוד דלמילתייהו לא חזי כלל שהמחצלת נקרעת מיד כששוכב עליו ושפופרת של קש אינו ראוי למשקין לעולם שהקש אינו מחזיק משקין ור"ע מטמא דעביד דמימלך והמחצלת יניח אותה תחת הכר ששוכב עליו ואז אינו נקרע ואעפ"י שאינו ראוי למשכב כמו שהוא מ"מ כלי הוה וכן שפופרת מימלך ומנח בה סממנים ואבק סופרים וכיוצא בה וריב"נ סבר דאזלינין בתר מחשבתו וכיון דלא חזי להכי לאו כלי היא. וא"ש דבבא זו נמי חוזר אהא דתנינין לעיל העושה כלי קבול מ"מ טמא ומשכב ומושב מ"מ טמא. כלו' אם ראוי הוא בענין אחר אפי' אם לפי מחשבתו אינו ראוי מ"מ טמא והיינו נמי דתני בסמוך מחצלת קנים טהורה ושפופרת שחתכה לקבלה טהורה. דכולה אדלעיל קאי דזימנין משכחת דמחצלת קנים אע"ג דמתקיים הוא טהור אע"ג דשל קש טמאה לר"ע אעפ"י שאינו מתקיים כ"כ דכולה מילתא תלי' בראוי למשכב בשום צד ושל קנים אינה ראוי' וכן שפופרת הקנה טהור ושל קש אמרן דטמא לר"ע. ויש ראי' לפי' זה דבשאר כלי הקש לא פליגי דברפט"ו תנן כוורת הקש אם באה במדה טהורה וכן ברפ"ח דאהלות מכלל דאינה באה במדה טמאה ולא פליג ריב"נ:

ר"ש אומר אף של פקועות:

ולת"ק של פקועות טהור דכאוכלין הם כ"כ הרמב"ם בחבורו פרק ב. ולא ידעתי ליישב טעם זה:

טהורה עד שיוציא את כל הככי:

צ"ע מאי קמ"ל דהא ודאי עד שיוציא אין כאן כלי קבול. וי"ל שחתכה היינו במדה שצריך לו קנה באורך טפח לקבל בו שום דבר ואעפ"י שהוציא הככי עד מחצה או רובו עדיין טהור עד שיוציא הכל כיון שצריך כדי מדה זו והכי אמרי' ס"פ הכל שוחטין דכ"ה דחק קפיזא בקבא טהור אפי' בכלי עץ. ומ"ש הרב דאם לא הוציא טהור אפי' מדרבנן פשוט הוא דאפי' כפשוטי כלי עץ לא הוי. אבל הרמב"ם בחבורו פרק ב כתב שאם לא נחתכה לקבלה הוה כפשוטי כלי עץ. צ"ל דה"ק כיון שאינו עשוי לקבלה אעפ"י שהוציא את הככי הוי כפשוט כדקיי"ל בכל הכלים אעפ"י שראויין לקבלה אינם כלי קבול עד שיהיו עשויין לקבלה:

פרק יח

משנה א

וב"ה אומרים נמדדת מבחוץ. וא"ת תינח שיעור אמה על אמה ברום ג' אבל השיעור שאמרו מחזיק מ' סאה בלח ע"כ בחלל לבד נמדד. וי"ל דב"ה סברי דזה שאמרו מחזיק מ' סאה לא אמרו אלא שמדה זו מן הסתם עשוי' לנחת היא. ומיהו אפי' אינו מחזיק מ' סאה אם יש בו אמה על אמה ברום ג' הוי ג"כ עשוי לנחת. וזהו כסברת הרמב"ם רפ"ג מה"כ דהידוע שעשוי לנחת אפי' מחזיק דבר מועט טהור. וב"ש סברי מחזיק דווקא אמרו והיא סברת הראב"ד שם:

אם היו הרגלים גבוהות טפח:

משום דבפחות מטפח אמרי' לבוד בטומאה להקל כמ"ש הרב פ"ד דאהלות מ"א:

משנה ב

בזמן שהיא נשמטת אינה חיבור:

דכל שאינו מחובר לא שייך בי' דין יד שאין יד אלא במחובר ואין מצלת עמה באוהל המת, פי' הרב שאם בולטים כלים מן השידה כנגד עובי המוכני. כך היא עיקר הגירסא בדברי הרב וכ"ה בפי' הרא"ש כנגד עובי. והיינו שהכלים בולטין מדופני השידה ולחוץ ומאהילין על הקברות אלא שעובי דפנות המוכני מלמטה בולטין ג"כ מן השידה וחוצצין בין הכלים ובין הקבר והלכך אם המוכני נשמטת שמקבלת טומאה אין חליצתה כלום. ואם אינה נשמטת חוצצת ולפי פי' זה אין מקום כלל לקושיות התוס' שהביא בתוי"ט מי יביא טומאה על הכלים. שהרי הכלים עצמן מאהילין על הקברות אבל קושיות התוס' הוא לפי פירש"י שם שהכלים בולטין בגובה לבד אבל לא חוץ לרוחב השידה ונמצא שאין מאהילין על הקברות וע"ז הקשו התוס' מי יביא טומאה כו' ותיו"ט הבין דברי הרב שהם כפירש"י ולכך הגיה גובה במקום עובי והביא ג"כ קושית התוס'. ולא דק שאדרבה

הרב דקדק לכתוב עובי ולא גובה ונשמר מקושיות התוס' וכ"כ מהרש"א ז"ל בהדיא בפ' כירה שקושיות התוס' הוא דוקא לפירש"י ולפי' הרע"ב ניחא. ונראה שלשון הרב שכתב כנגד עובי המוכני מלמעלה ומלת מלמעלה אינו מיושב שהמוכני אינה למעלה אלא למטה והוא שהביאו לתוי"ט ז"ל לפרש דמיירי שדופני המוכני עולים למעלה מדופני השידה והכלים בולטין בגובה כפירש"י. אבל נראה דמלת למעלה אכלים הבולטין קאי וכאלו אמר שהכלים בולטין למעלה משפת השידה ולחוץ כנגד עובי המוכני:

באוהל המת:

כאן משמע שהשידה עצמה ודאי מצלת על כלים שבתוכה. וקשה לשיטת הרמב"ם בפ"ט דאהלות שסובר דאין כלי נעשה אוהל לטהר אפי' באה במדה אינה מצלת אף על מה שבתוכה ומיהו לפי מה שפירשנו שם שיש חילוק בכלי הבאה במדה שאם עומדת בבית לא חשיבא אהל להציל דלא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע אבל כשעומדת בשדה הוי שפיר אוהל. י"ל דהכא כשהיא בבית הקברות חשיבא אוהל. ומצינין לאוקמה כמי בעומדת בבית אלא שמוקפת צ"פ דנהי דבתורת אוהל לא מצלא בצ"פ מיהו מצלא ובמס' אהלות הארכנו בזה:

ואין גוררין אותה בשבת:

אמוכני קאי דבה איירי ואסור לגרור המוכני שהיא כלי לעצמה והוה בסיס אבל השידה בלא המוכני נראה דמותר לטלטלה דהא היא ככלי בפני עצמה ולא נעשית בסיס מעולם. ותדע דבאינה נשמטת אפי' המוכני גופה שרי לטלטל דלא נעשית בסיס כיון שאינה עיקר הכלי. וכ"ש בנשמטת דכל חדא כלי לעצמה ואין השידה נעשית בסיס מחמת המוכני אלא שרא תי במגן אברהם ס"ס ש"י כתב דבאינה נשמטת עכ"פ המוכני נעשית בסיס. ובנשמטת אין גוררין השידה בזמן שיש מעות על המוכני עיי"ש. ולא ידעתי מנין לו זה והרא"ש בפירושו כאן כתב בהדיא באינה נשמטת מותר לגרור המוכני וכן משמע פשטא דמתני' וכ"כ התוס' בשבת. ועוד תנן בהדיא בפ' במה טומנין נוטל את הכיסוי והן נופלות ופירש"י דהכיסוי תורת כלי עלי' ולא נעשית בסיס לגיזין שאין עשוי' אלא לכסות הקדרה ע"כ. והיינו ממש הך דהכא דכל שאין המוקצה על עיקר הכלי אלא על הטפל לא שייך כאן בסיס ומותר לטלטל אף הטפל שהמוקצה עליו כי הכא שמותר לגרור המוכני עצמה אלא דבכיסוי אין חילוק דאפי' אינה מחוברת לקדרה לעולם מינכר שהיא טפלה שאינה עשוי' אלא לכסות הקדרה. ומן התימה על המג"א דגבי כיסוי קדרה כתב ג ג"כ ר"ס רנ"ט טעם אחר שאין הכיסוי נעשית בסיס דאין הכיסוי תשמיש לגיזין אדרבה הצמר משמש לקדרה לחממו עכ"ל. ומה לו לבקש טעם אחר וכי כעורה זו ששנה רבי

במשנתינו דהכא דכל שהמוקצה מונח על הטפל כמוכני שאינה נשמטת מותר לטלטל אף המוכני ולא שייך בסיס. וטעמו של המג"א לא מתיישב לפענ"ד דנהי דהצמר משמש לקדירה מ"מ הכיסוי ודאי משמש לצמר ולמה לא הוה בסיס. וגם על הב"י ס"ס ש"ט קשה דכתב דלכך נוטל את הכיסוי דלא נתכוין להניח הגיזין על הכיסוי אלא על הקדרה ע"כ. ותיפוק לי' דאפילו נתכוון שרי וכדפי' והמגן אברהם עצמו ר"ס רע"ז כתב בשם הג"מ בנר הקבוע בדלת שבבית מותר לפתוח הדלת ולנעול שאין הדלת בסיס שהיא טפלה לבית ואשכחן נמי במלאכה דאורייתא המוציא את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו אלמא דהטפל לעולם בטל אגב העיקר וכמאן דליתי' והלכך ה"כ אם אינה נשמטת לא נעשית מוכני בסיס דכמאן דליתי' חשוב ושניהם מותרין וכן נראה מתוך המשנה כאן דאם נשמטת המוכני אסורה בטלטול והשידה שרי. ובאינה נשמטת שניהם מותרין בטלטול. אלא שבפי' הרא"ש כתב באינה נשמטת מותר לטלטל המוכני ובלבד שלא יזוז השידה ממקומה עכ"ל ואיני יודע מקום לזה דאם המוכני מותר כ"ש השידה וכ"כ המג"א שם בהדיא דמותר לגרור השידה. ועוד אם אינה נשמטת אלא לטלטל זה בלא זה ואולי יש ט"ס בדברי הרא"ש:

ודע שהפוסקים בסי' ש"י שם מדמין כיס התפור בבגד ומעות בכיס למוכני המחוברת לשידה ואינה נשמטת ואם הכיס קשור בבגד ואיני תפור דמי למוכני הנשמטת ולכך פסק המג"א שם לפי שיטתו דבתפור עכ"פ הכיס אסור להניח ידו לתוכו. ובקשור אסור לטלטל הבגד עיי"ש. ומיהו לפי שיטתינו הי' נראה דבתפור מותרים שניהם בטלטול ובקשור הכיס אסור והבגד מותר. אמנם לולי שאיני כדאי לדבר נגד מלכים נלע"ד שאין הדמיון עולה יפה דדוקא מוכני שהיא משמש לשידה שהשידה נישא עליו הלכך שייך למי' שאין המוקצה על עיקר הבגד וכשהמוכני מחוברת שניהם מותרין דלא שייך בסיס אבל הכיס אינו משמש לבגד כלום שכל אחד תשמיש לעצמו הכיס למעות והבגד ללבוש ואפי' מחוברין ותפורין יחד אין כאן עיקר וטפל ולעולם הם כשני כלים והכיס אסיר והבגד מותר וצל"ע:

הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע חבור לה כו' משמע דקבוע דהכא היינו אינה נשמטת דלעיל ואינו קבוע נשמטת. ולפ"ז צריך טעם אמאי שביק הכא דין דמצלת עמה באוהל המת וגוררין אותה בשבת. ואין לו' דהכא תני תרתי וה"ה לכולהו ותני ושייר. דא"כ ליערבינהו וליתנינהו המוכני והקמרון שלה בזמן שהם נשמטין כו' כדלעיל ואמאי תני לקמרון באפי' נפשי' כיון דשוין בכל דיניהם ונראה דגבי קמרון אין חילוק לענין הצלה באוהל המת וכן לענין לגרור אותה בשבת דבין נשמטת ובין אינה נשמטת לעולם

מציל לעצמו באוהל המת שהקמרון עיקרו למכסה הוא על השידה להגין מפני החמה והגשמים כמ"ש הר"ש וכ"כ הרמב"ם וכ"כ הרב לעיל פט"ז מ"ז. וקיי"ל בכלי עץ העשוי לכסוי טהור לעיל ספט"ז וא"כ אפי' נשמט ואינו קבוע לשידה חוצץ בפני הטומאה שאינו מקבל טומאה ועוד דפשוטי כלי עץ הוא והטמא מדרבנן ג"כ חוצץ כמ"ש רפ"י. וזה שאינו עשוי לקבלה אינו אלא כפשוטי כלי עץ. ומה"ט נמי גוררין אותה בשבת אפי' נשמטת כדאשכחן בכסוי הקדרה בפ' במה טומנין שמטלטל הכיסוי אעפ"י שהגיזין עלי' כיון שהכיסוי אינה עיקר הכלי והתם הכסוי נשמטת ואינה מחוברת לקדרה ואפ"ה שרי כיון שמעשי' מוכיחין עלי' שנעשית לכסות הקדרה כדפי' לעיל וה"ה לקמרון שעיקרו לכיסוי נעשה אפי' נשמט גוררין אותה והיא גופה קמ"ל מתני' דהקמרון שוה למוכני בשני דרכים לבד שיש לחלק בין קבוע לאינו קבוע והיינו לענין חבור לה ונמדד עמה. אבל לא לענין להציל באוהל המת ולגוררה בשבת באלו אינו שוה למוכני דהתם יש חילוק בין קבוע לאינו קבוע משום דהמוכני היא כלי לעצמה ויש לה בית קבול כדפי' הרב לעיל ובקמרון אין חילוק כדפי':

ר"י אומר אם אינה יכולה לעמוד כו'. פי' הרב שהשידה אינה יכולה לעמוד בלא הקמרון הקבוע בה ע"כ וכגון שהקמרון רחב ומתפשט חוץ לדופני השידה כמ"ש הרא"ש לעיל ופעמים שמתפשט הקמרון והולך באורכו למטה עד שמגיע לארץ ועומד על הארץ והשידה עומדת ג"כ ע"י הקמרון ומ"מ אינו מיושב כיון שהקמרון קבוע הרי הוא כרגל של השידה והוי כעומדת בעצמה. אבל הרמב"ם פי' בהיפך שע"י הקמרון אין השידה עומדת שהקמרון מכריע אותה ומ"מ אכתי לא מתיישב דמאי אריא דנקט דין זה בשידה דהא גם בכל כלי עץ שייכא הך פלוגתא אם אינו יכול לעמוד בפ"ע לר"י טהור. וכ"ש דמתני' דהכא לא איירי כלל בדיני שידה עצמה אלא במוכני וקמרון שלה ומשום דאיירי בדיני מדידה איזו נמדד עמה אבל בדיני טומאת השידה עצמה לא איירי הכא. ואי לא קאי אדלעיל הו"ל למיתני הכי כלי עץ שאינו עומד בפ"ע ר"י מטהר וחכמים מטמאין וגם הרמב"ם בחבורו לא כתב דין זה כלי עץ שאינו עומד בפני עצמו בלא סמיכה טמא. אלא גבי באים במדה כתבו שאעפ"י שאין מקבלין אלא ע"י סמיכה הואיל ומקבלין מ' סאה מ"מ טהורין. והיינו כדתנן במתני' דלקמן ואי ס"ד דמילתי' דר"י הכא בכל הכלים למה לא העתיקו בחבורו. ויש לפרש דר"י הכא אמוכני קאי דלת"ק יש חילוק בין נשמטת לאינה נשמטת. ואתי ר"י למי' דהיינו דווקא אם המוכני יכולה לעמוד בפ"ע בלא השידה אבל אם אינה יכולה לעמוד אלא עם השידה ניכר הדבר שהיא חלק מן השידה ואפי' נשמטת טהורה כמו השידה עצמה שמחזקת מ' סאה וזו אעפ"י שאינה מחזקת הרי היא

כשידה. והא דנקט טהורה ולא תני הרי היא כשידה לענין כל הדינים דתני ת"ק לעיל. היינו משום דדווקא לענין טהרה פליגי חכמים שאינה חיבור לה להיות דינה כמקבלת מ' סאה. וכן להציל עמה באוהל המת דלת"ק נשמטת אינה מצלת דמקבלת טומאה ואינה חוצצת ולר"י טהורה וחוצצת. וכן לענין נמדד עמה לר"י נמדד עמה וטהורה אבל בהא דאמר ת"ק אין גוררין אותה בשבת ומחלק בין נשמטת לאינה נשמטת נראה דבהא מודה ת"ק לר"י דאם אין עומדת בפ"ע אפי' נשמטת גוררין אותה בשבת דהכי אמרי' גבי כיסוי של קדרה בפ' במה טומנין דנוטל הכיסוי אעפ"י שהגיזין עלי' דבכיסוי אין חילוק דאפי' נשמטת הכל יודעין שנעשה לכיסוי וטפלה היא כדפי' לעיל. וה"נ אם אין המוכני עומדת בפ"ע הכל יודעין שנעשית לשמש לשידה וגוררין אותה בשבת לעולם. ואי קשיא לך אי מילתי' דר"י אמוכני מהדר אמאי לא תני לה לעיל בתר דין המוכני ואפסיק בינייהו בדין הקמרון. לא קשיא שגם דין הקמרון בתר דין המוכני גריר כדפי' לעיל דקמ"ל שהמוכני חלוק בארבעה דברים בין נשמטת לאינה נשמטת אבל הקמרון אין חלוק אלא בשני דברים. ולהכי סמיך דין הקמרון לדין המוכני ולבתר דמסיק לכולה תני עלה פלוגתא דר"י:

משנה ג

השידה והתיבה והמגדל שניטל אחת מרגליהן. לפי' הרב משמע דבאינם מקבלין מ' סאה איירי וכ"כ הר"ש בהדיא ולא דמי להא דפסק הרב סוף מתני' דלעיל אין הלכה כר"י וטמא אפי' אינו יכול לעמוד. דהתם איירי בעשוי כך מתחלתו. והכא שניטל הרגל הוי כשבר כלי וכמ"ש הרב דכשבורים דמי. ומ"מ יש לדקדק דאמאי תני שידה תיבה ומגדל דווקא ליתני כלי עץ סתם. ולפי גי' הרמב"ם דגרס בסיפא ושאינן מקבלין כו' כמ"ש הרב ניחא דרישא נמי דווקא במקבלין מ' סאה איירי. ומשום דאמרי' בפט"ו דמחזיקין מ' סאה אין טהורין אא"כ יש להן שולים דוקא והכא דניטל רגליהן סד"א דהוי כאין לו שולים קמ"ל דלא בטלו השולים וטהורין וכ"כ בחבורו ספ"ג בהדיא. ודבריו אלו נעלמו מבעל תיו"ט בפ"ט דאהלות משנה יג:

כדפי' רפט"ו:

שאינם מקבלין כדרכן. וגירסת הרמב"ם ושאינן כמ"ש הרב דלר"י טמאין ולחכמים טהורין הואיל ומקבלין מ"מ ומשמע לי' דחכמים פליגי מדקתני ר"י מטמא מכלל דחכמים מטהרין ולכך פסק הרמב"ם דאין הלכה כר"י ובחבורו ספ"ג ג"כ פסק כן. ולענ"ד צ"ע למאי דקיי"ל רפט"ו דהלכה כר' יהודה ומוכח שם לר"י דשלשה דינים יש בכלים הבאים במדה אותם שידועים שעשויין לנחת ולא להיטלטל מלאין טהורין לעולם אפי'

אין מחזיקין מ' סאה. ואותן שידוע שעשויין להיטלטל רק במילואן אפי' מחזיקין טמאין. אלא בכלי שאין ידוע לנו האיך נעשה אם יש בהן אלו סימנים שמחזיק מ' סאה ויש לו שולים חזקתן שעשויין לנחת כמו שביארנו כ"ז בפט"ו מן הת"כ ומדברי הרמב"ם. והשתא מתני' דהכא במאי מיירי אי שידה ותיבה הללו ידועין שעשויין מתחלתן לנחת למה לי' טעמא הואיל ומחזיקין מ' סאה מ"מ. תיפוק לי' אפי' אין מחזיקין כלל טהורין ואי בידוע שעשויין להטלטל מלא אמאי טהורין אפי' מחזיקין לא מהני. ואי בסתם שאין ידוע אמאי מהני מחזיקין שלא כדרכן. הא כל עיקר דמחזיקין אינו אלא ס' דמסתמא כיון שמחזיק עשאו לנחת. וזה שכדרכו אינו מחזיק אין כאן סי' דאדרבה כל דרך עושה כלי להשתמש בו כדרכו עושה. ויותר קשה למאי דפי' בפט"ו דר"מ נמי לא פליג בהא דסתם כלי טהור ע"י סימנים אלו א"כ ליכא מאן דפליג אר' יוסי דמתני':

ונקליטי המטה. כך הגירסא בספרים ונקליטי בוי"ו ולא מתיישב ויש לגרוס בלא וי"ו כיון דענין בפ"ע היא ושמא משום דנקליטין וחמור דהכא ע"כ מיירי במחוברין למטה אלא שאינם קבועין ונשמטים הן כדאיתא בתוספתא דאם אין נשמטין הרי הם טמאין עם המטה. ומשום דדמי למוכני וקמרון דלעיל דחלוקין בין קבועין לנשמטים להכי תני ונקליטי בוי"ו. וא"ת בשלמא נקליטין אם נשמטין טהורין דאינם אלא פשוטי כלי עץ ומשום יד ליכא כיון דנשמטין. אבל חמור שהוא חלול ויש לו בית קבול לקבל המלבנות אפי' נשמטת אמאי טהורה הא כלי קבול הוא. י"ל דאין חשוב כלי קבול אא"כ מיטלטל על ידו הדבר שנתון בתוכו דומיא דשק אבל מלבן אינו מיטלטל אגב החמור. וכ"כ רש"י בפ' במה אשה דס"ו לענין קב הקיטע ולמאי דפי' לעיל ספט"ז דהתיק טמא אעפ"י שיש לו בית קבול בלא"ה ניחא. וא"ת אכתי אפי' נשמטין אמאי טהורין הא אמרינן בפט"ז מ"ז זה הכלל כל המשמש משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא. וה"נ החמור משמש למלבן ולמטה תמיד. ונראה דטהורין וטמאין דמתני' למדרס איירי שהמטה טמאה אב במדרס הזב ונקליטין וחמור כשהן קבועין בה הרי הם אב כמותה שכל המחובר לטמא הוא כמוהו ואם נשמטין אינם חיבור להיות אב במדרס אבל מ"מ טמאין במגע הזב והשרץ כשאר פשוטי כלי עץ ואם משמש הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא כהך דפט"ז ומיהו הכא לא איירי אלא לענין חבור למטה לתורת מדרס וכן מוכח נמי מדקתני חפוי וכמו שנפרש לקמן. ולפיכך אני תמה על הרמב"ם ז"ל שכתב רפ"ד מה"כ נקליטי המטה והחמור לענין טומאת פשוטי כלי עץ דטהורין משום שאין משמשין לכלים אלא בשעת מלאכה לבד ע"כ. ואיך יתכן זה וכי החמור אינו נתון תחת המלבן אלא בשעת שהאדם שוכב על המטה ועיקרו הא עשוי להגן על המלבן בכל

שעה ומיהו בהא י"ל דאיהו אינו מפרש חמור עשוי להגן על המלבן אלא כמ"ש בפירושו שהחמור נתין תחת המטה להתקיים עליו להתפשט המטה עליו ע"כ ואפשר לפ"ז שאינו נתון אלא בעת השינה ומ"מ בנקליטין קשה שהוא עצמו כתב מקודם שהמטה עצמה משמשת אדם וכלים ולכך טמאה אפי' אינה משמשת אלא בשעת מלאכה לבד. וא"כ נקליטין נמי אפי' אין האוהל תלוי אלא בשעת השינה משמשין הן לאדם וכלים ואמאי טהורין:

וחפוי:

פי' הרב דהוה מתכת המשמש את העץ ע"כ ודברים תמוהין הם דהא דמתכת משמש את העץ טהור היינו אם העץ טהור והמשמש לטהור טהור והכא שהמטה טמאה אמאי החפוי טהור הא איהו ס"ל לעיל פי"א דגבי צפויין אזלינין בתר עיקר הכלי. אבל לשיטת הרמב"ם שכתבנו שם ניחא דלעולם כל הציפויין טהורין. אלא שצ"ע דלמה לי' לתנא למיהדר ולמתני' הכא גבי מטה כיון דכבר פסיק ותני הכי בכמה דוכתא בפי"א וסוף פט"ז דכל הציפויין טהורים. ונראה דטובא קמ"ל למאי דפסק הרמב"ם בפ"ד מה"כ דין ד' דלא זו בלבד שהחפויין עצמן טהורין אלא שמטהרין ג"כ את הכלים שהם עליהם. והשתא קמ"ל דגבי מטה אינו כן שהחפוי טהור אבל המטה עצמה טמאה כדמסיק אין טמא אלא מטה. משום דדווקא לענין מגע טומאות הואיל ומצופה והטומאה נוגעת בציפוי וציפוי לאו בר קבולי טומאה והוא מפסיק בין הטומאה לכלי והרי אין הטומאה נוגע בכלי כדפי' בפי"א אבל הכא לענין טומאת מדרס איירי דמדרס אין צריך נגיעה ונמצא שהמטה לעולם טמאה דמ"מ הזב נשען עלי' ומדרס הוא. ומכאן נ"ל ראי' דמתני' במדרס איירי וכדפי' לעיל גבי נקליטין. וא"ת א"כ שהמטה טמאה הציפוי אמאי טהור הא כל המחובר לטמא הוא כמוהו. שאני ציפויין דרחמנא מעטינהו בהדיא מדכתיב אשר יעשה מלאכה בהן כמ"ש הרב ספט"ז. ואע"ג דקרא במגע כתיב ולא במדרס. כבר פי' לעיל בפי"א דכל הטומאות ילפי' מיניה דהא בכלי מתכת נמי ציפוייו טהור אע"ג דאשר יעשה מלאכה בהם לא כתיב אלא בכלי עץ ועור משום דכל שאין עליו תורת כלי לא שייך בי' טומאה ואפילו במדרס דווקא כלי בעי ולא אבן ולא קורה כדפי' הרב בפ"כ מ"ג. וציפויין בעצמן לאו כלי נינהו:

אלא מטה ומלבן: טעמא דמלבן משום דקבוע במטה וחשוב כמוהו. אע"ג דנקליטין וחמור נמי אי קביעי טמאין כדתני בתוספתא. מ"מ תנא מדבר בהווה שדרך המלבן שהוא קבוע הלכך נטמא עם המטה ודרך נקליטין וחמור שהם נשמטין. ובתוספתא דתני

נקליטין בזמן שהן קבועין. היינו אי מיתרמי. אבל רובן אינם קבועין. ומיהו החפוי אפי' קבוע טהור וכדפי' לעיל:

ומלבני בני לוי טהורין. לפי שאינם קבועין והרב כתב שדרכן שהולכין מעיר לעיר ונושאין המלבנים עמהן ולא המטות וכ"כ הר"ש שנושאין מלבנים קטנים. ולא פירשו מה צורך להם במלבנים לבדן. והרא"ש כתב שמפרקין המטות ונושאין אותם ולא המלבנות והרמב"ם מפרש מלבני בני לוי אינם של המטות אלא שתולין בהם כנורותיהם, וכלי שיר שלהם:

משנה ד

מלבן שנתנו על לשונות: פי' הרב במשנה דחוק אבל הרמב"ם מפרש לה שפיר שיש שני מיני מלבן האחד הוא שיש לו רגלים ומחובר למטה ובי' איירי במתני' דלעיל שנטמא עם המטה וחבור למטה שהרי הוא נסמך גם עליו בשעה ששוכב כיון שיש לו רגלים. ומלבן דהכא אין לו רגלים אלא הוא מוט עשוי לאורך המטה על לשונות. והלשונות הם עצים המחוברין בארבע זויות המטה זקופין בגובה ועל אותם הלשונות נותנים את המוט מזה לזה ואינם תשמיש למטה כלל. אלא שתולין עליו בגדיהם וכליהם (וכ"כ הראב"ד בהשגות פ"ד מה"כ שהוא סומך את הבגדים והיינו דמדמי לה ר' יוסי הכא למלבנות בני לוי שגם הם עשויין לתלות שם כלי שיר להרמב"ם כדפי' לעיל) והמוט הזה קבוע ומחובר יפה בלשונות. והיינו דפליגי בה ר"מ ור"י מטמאין דהכי ס"ל לר"מ נמי בעלמא כל המחובר לטמא הרי הוא כמוהו כדאמרי' לעיל בפ"ה מ"ב גבי בית הפך ובית התבלין שבכירה. ור' יוסי ור"ש מטהרין דה"נ פליג ר"ש התם בבית הפך ומטהר לגמרי. ולפ"ז ניחא הא דתנן בפי"ב דפרה מ"ח בסתם המלבן אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ולא חילק בין אם הוא מחובר או לא דהתם במלבן שעל הלשונות דהכא וסתמא כר"י ור"ש ומיושב תמיהת תיו"ט שם אלא צריך ליישב דבפ"ה פסקו הרב והרמב"ם הלכה כר"מ. והכא הלכה כר"י ור"ש ולמאי דפי' בפט"ו מ"ד דחבורי כלי עץ קילי מכל הכלים דכולהו אית להו ידות מדאורייתא. וכלי עץ ועור גלי בהו רחמנא אשר יעשה מלאכה בהם. ניחא נמי הכא כיון דאפי' יד גמור המשמש למטה לאו חבור הוא מדאורייתא. כ"ש מלבן זה שאינו משמש כלום למטה דלא חשוב חבור כלל אפילו מדרבנן אלא שצ"ע לקמן פי"ט מ"ו מוכח דהוי חבור:

משנה ה

ור' נחמי' מטמא: בגמ' דסוכה דט"ו מוכח דר"נ מטמא בין המטה הנשארת ובין הניטל היינו ארוכה ושתי כרעים. ואפי' אם ניטל קצרה ושתי כרעים הם ג"כ טמאים כמו הנשאר והכי איתא התם בהדיא דאידי ואידי חזי למיסמך אגודא ולפמ"ש התוס' שם דדווקא

בסופו להחזיר מטמא ר"נ משמע דאפילו שסופו להחזיר אי לאו דחזי למיסמך אגודא לא הוה מטמא וכן משמע התם בגמ' דמוקי מתני' דסוכה סיכך בארוכות המטה פסולה בארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים. ולא מוקי לה כפשטה בארוכות לחודייהו בלא כרעים ובסופו להחזיר. ארוכות לחודייהו נמי טמאין. אלא ודאי בלא כרעים לא מהני סופו להחזיר דלא חזי למיסמך אגודא (ומכאן צ"ע על דברי התוס' בשבת ריש דנ"ט דמשמע דס"ל דמטה מפורקת טמאה משום סופו להחזיר לחוד אע"ג דלא חזיא השתא והוא דלא כסוגי' דמס' סוכה לפי פי' התוס' בסוכה. ולקמן פי"ט מ"ד כתבנו ראי' לסברת התוס' דשבת) אלא שיש לדקדק בעיקר מה שהכריחו התוס' חילוק זה בין סופו להחזיר או לא ממתניתין דמטה שנגנב חציה טהורה. מהיכא פשיטא להו דההיא אתי' כר"נ דילמא סתמא כחכמים וחצי' הייני ארוכה עם קצרה ושתי כרעים דלחכמים ודאי טהורה ולעולם דר"כ פליג ולדידיה טמא התם אפי' אין סופו להחזיר. ונראה שסמכו עצמם אסיפא דההיא מטה מטמאת חבילה ומיטהרת חבילה דברי ר"א וחכ"א מטמאת איברים כו' דלפי פי' הרב שם והוא מן התוספתא בין לר"א ובין לחכמים הכרע שפירש עם הקצרה יש בו טומאה אלא דפליגי אם נטמא זה בטומאת זה. ומ"מ בין למר ובין למר מיטמאין וע"כ כר"נ אתיא דלחכמים הא קאמרי ניטלה ארוכה ושתי כרעים טהורה כל המטה אעפ"י שיש בה עדיין ארוכה וקצרות וכרעים. ומדסיפא כר"נ רישא נמי דנגנב חציה כר"נ ומשום שאין סופו להחזיר טהורה. ועוד מוכח חילוק זה בין סופו להחזיר או לא מההיא דפי"ט מ"ו מטה שניטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות ולא שינה את הנקבים נשתברו חדשות טמאה וישנות טהורות. וההיא נמי ע"כ כר"נ אתי' דאי לרבנן קודם שנשתברו נמי טהורה מיד כשניטלו. ואין לו' דניטלו ארוכות בלא כרעים לחכמים נמי טמאה. דא"כ כי נשתברו אמאי טהורה וע"כ משום דבלא ארוכות לא חזיא א"כ מיד בניטלו נמי הא ס"ל לחכמים דניטל כדי טהרתה טהורה. אלא כר"נ אתי' וכל כמה דלא נשתברו טמאה דסופו להחזירן ונשתברו שאין סופו להחזירן טהורה (ואין לו' איפכא דפלוגתייהו דר"נ וחכמים הכא באין סופו להחזיר וכולהו משניות דלקמן דמטמאי בניטל ארוכה ושתי כרעים מיירי בסופו להחזיר דמודו חכמים דטמא. דלשון משניות לא משמע הכי דלקמן קתני מטה שנגנב חציה כו' טהורה ולא תני בה פלוגתא והכא לא קתני נגנב אלא ניטל ואי באין סופן להחזירן פליגי הו"ל למיתני פלוגתא בנגנב דמוכח דבאין סופו להחזיר פליגי. אלא מדתני פלוגתא בניטל ובנגנב תני סתם טהורה מוכח דהכא בסופו להחזיר פליגי. ומיהו מדברי התוס' דשבת שכתבנו לעיל צ"ל דסוגי' דסוכה איירי באין סופו להחזיר) והשתא יש לתמוה כיון דכל הני סתמי אתאן כר"נ

אמאי פסק הרב כאן כחכמים ובכל משניות, הללו דלק' לא דחאן מהלכה ובמתני' דס"פ דמטה מיטמאת איברים פסק הכי בהדיא כחכמים דהתם והני כולהו אליבא דר"נ ותרתי דסתרי אהדדי נינהו. והראב"ד ג"כ השיג בזה על הרמב"ם בפכ"ו מה"כ שפסק במתני' דהכא כחכמים ובמטה מיטהרת איברים פסק כר"נ דמיטמאת איברים מפני שראוי לסומכן לכותל ולישן עליהן. והכ"מ מיישב דלענין טומאה דלמפרע דוקא פליגי רבנן ור"נ. אבל לקבל טומאה להבא מודו חכמים כיון דחזי למסמך אגודא מקבלת טומאה עיי"ש. ולע"ד א"א לו' כן דא"כ הא דקתני גבי מטה שנגנב חציה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. מאי אריא החזירוה לא החזירוה נמי. ואין לו' דהתם משום שאין סופו להחזירן אפי' מכאן ולהבא לא מקבלת טומאה אא"כ החזירן דלענין טומאה דלהבא לא שייך לחלק בזה דבין כך ובין כך כיון דחזי למיסמך אגודא כלי היא ומקבלת טומאה ועוד כיון דהלכה כחכמים דר"נ ולדידהו לא שמעי' דיש חילוק בין סופו להחזיר או לא. ועוד דגבי מטה שניטלו שתי ארוכות שלה ונשתברו חדשות טמאה וישנות טהורה כתב שם הרמב"ם בהדיא לענין טומאה דלמפרע ולא מיתוקמא אלא כר"נ כמו שהוכחנו דלחכמים אפי' לא נשתברו טהורה מיד כשניטלו. ולע"ד הי' נראה דחילוק זה בין סופו להחזיר או לא חכמים דר"נ נמי מודו בה. אלא דפליגי מאי מיקרי סופו להחזיר. והיינו היכי דפירש בהדיא שנוטל ע"מ להחזיר או דמוכחא מילתא הכי כמו מפרק להטבילה חכמים נמי מודו דטמאה. והיכי דודאי אין סופו להחזיר כמו מטה שנגנב חציה אפי' לר"נ טהורה. וכי פליגי בסתם דלא גלי דעתי' לאיזה ענין נטלן. דחכמים מדמו לי' כאין סופו להחזיר ור"נ מדמי לי' כמו סופו להחזיר. והשתא כל הני משניות דמוכחי דלא טהרה בנטילת ארוכה וכרעים איירי בנטל ע"מ להחזיר דמודו חכמים. והיינו דאמרי' בפי"ט מ"ו כשניטלו שתי ארוכות ולא שינה את הנקבים שהכל הולך אחר הישנות. דכיון דלא שינה את הנקבים אעפ"י שעשה חדשות. מוכחא מילתא דנטלן ע"מ להחזיר. ובהכי ניחא נמי גירסת הרב ופירושו לק' הפי"ט גבי מפרק את המטה להטבילה כמו שנפרש שם בס"ד. אלא שקשה עלי לשון הרמב"ם גבי מטה מיטמאת איברים כתב בפכ"ו מה"כ בלשון זה מטה שנפרקו איבריה אם נשברה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים הרי אלו מתטמאין מפני שראויין לסומכן בכותל ולישן עליהן ע"כ. וזה תמוה דכשנשברה הא אין סופן להחזירן ובזה אפי' ר"נ מודה דטהור כדמוכח במטה שניטלו שתי ארוכות ונשברו הישנות דטהורה אפי' לר"נ וכדפי'. אבל באמת נ"ל דאם נשברה שכתב ט"ס היא וצ"ל אם נשאר בהן ארוכה ושתי כרעים. והלשון מוכיח כן דהיכי שייך למי' אם נשברה מתטמאין דהא אם לא נשברה כ"ש דהם מתטמאין והו"ל למי' אפי'

נשברה. ועוד שכתב אם נשברה הרי אלו מתטמאין ומה טומאה שייך בשברים והו"ל למי' הרי השאר מתטמאין. ועוד דכל עצמו לא בא כאן אלא לכתוב דאיברים של המטה אין בהן טומאה אא"כ יש שם ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים כדאמרי' בגמ' דסוכה דט"ז איברים מאי ניהו א"ר חנן א"ר ארוכה ושתי כרעים כו' דחזי למיסמך אגודא. ואותו הדין בא רבנו ז"ל לכתוב כאן. ומה ענין נשברה לכאן. אלא פשוט דהך נשברה ט"ס היא וצ"ל נשאר בהן שאם יש שם שתי ארוכה ושתי כרעים ביחד שלא נתפרקו הם מקבלין טומאה ובסופן להחזיר איירי וכגון שפירש בהדיא ע"מ להחזיר. ומה שלא כ' הרב ז"ל דבסופו להחזיר שכן דרכו שלא לחדש מעצמו תנאי שלא נמצא מפורש בגמ' וסמך עצמו על המשניות שנשנו ג"כ בסתם וע"כ הכי מיפרשי וכמ"ש התוס'. ובזה עלו כל המשניות ודברי הרמב"ם כהלכה:

משנה ו

נשברה ארוכה ותיקנה:

וה"ה לא תיקנה טמאה דבשבירת ארוכה אחת לא טהרה דאי טהרה לא מהני תיקנה דפנים חדשות היא. אלא תני תיקנה משום סיפא דאי לא תיקנה לראשונה לא מצי למיתני נשברה שני' ותיקנה טמאה מגע דאפי' ממגע טהורה כדמסיק לא הספיק לתקן כו' אבל ותיקנה דשניה לא איצטריך ואיידי דרישא תני לה כמ"ש תיו"ט בשם התוס':

ותיקנה:

היינו שהביא אחרת תחתי' כמ"ש הרב. ומשמע דדווקא נשברה טהרה אבל לא נשברו והביא ארוכות אחרות תחת הראשונות לא טהרה והכי תנן בפי"ט מ"ו דבעינין שינה הנקבים דווקא:

נשברה שני'. ה"ה דהו"מ למיתני נשברו שתי כרעים אחר שתיקן הארוכה טהורה ממדרס וטמאה מגע ואפי' לר"נ דפליג במתני' דלעיל הא אמרן דדווקא בסופו להחזיר מטמא והכא נשברו אין סופו להחזיר אלא ניחא לי' למיתני בשתי ארוכות כדי לקצר אבל טמאה מגע מדרס. פי' הרב דארוכה ראשונה כשתיקנה נטמאת מגע והמטה מחוברת לה כו' ע"כ וכ"כ הר"ש והרא"ש ולא ניחא להו לפרש דטמאה מגע מחמת עצמה בלא הארוכה דבשעה ששכב עלי' הזב ערום היו עלי' שתי טומאות מדרס ומגע הזב וכשנשברו שתי ארוכות נהי דמדרס בטל דלאו מטה היא מ"מ כלי היא למגע ולא בטל ממנו מגע הזב. וכ"כ רש"י ותוס' לענין בגד בפ' בהמה המקשה דע"ב. דכאן אפילו לענין מגע בטל מתורת כלי לגמרי בשבירת הארוכות דאפי' פשוטי כלי עץ לא הוי שלא נעשה לשם כלי כמות שהיא עתה והלכך צ"ל דמשום שמחוברת לארוכה והארוכה טמאה מגע.

ומ"מ קשה דארוכה אימת נטמאת במגע אי קודם שנתחברה למטה הא לאו כלי היא ואין מקבלת טומאה. ואי לאחר שחברה אין כאן מגע דמגע בית הסתרים הוה. ורש"י בפ' ואלו קשרים ד' קי"ב משמע דמפרש משום שנגע בעצמו כשהי' אב טמאה מגע והקשו עליו התוס' דמגע בית הסתרים היא ומסקנת התוס' דכשתיקנה בא לו מדרס ומגע יחד ומשמע מדבריהם דאפילו נתחברה לא חשיב בית הסתרים כיון דמ"מ שני גופין הם. וסיימו התוס' דכיון דלאוזן בא מגע ומדרס יחד הסנדל בטל לאוזן דא"א להיות זה בלא זה ע"כ. ונראה דס"ל דהמטה מחמת עצמה טמאה מגע כמו הארוכה שנטמאת מגע. ודמי לידות הכלים שאם נגעה טומאה ביד נטמא הכלי ואפי' פירש היד אח"כ הכלי בטומאתו. וה"נ דכוותי' דארוכה [הוי] כמו יד למטה וכשנטמאת הארוכה במגע מן המטה הוי כמו נגע בה טומאה אחרת ונטמאת גם המטה והלכך משנתקנו שתי ארוכות נשאר על המטה טומאת מגע וניחא השתא דלפי פי' הרב משמע דאם חזר והחליף הארוכה הראשונה והביא אחרת תחתי' טהורה המטה לגמרי כמו בתפילין לק' ואמאי לא תני לי' הכא. ולפי שיטת התוס' ניחא דהמטה לעולם טמאה מגע. ובמשנה למלך משמע שמפרש שדברי הר"ש והרב כאן הם ממש כדברי התוס' ולפעד"נ כדפי':

משנה ז

כרע שהיתה טמאה מדרס. פי' הרב כגון שדרס הזב על הכרע כשהי' בפ"ע וכ"כ הרמב"ם. דליכא לפרושי שהכרע פירשה ממטה הטמאה ונשאר על הכרע אותה הטומאה. דאפי' ר' נחמיה דמטמא בפירשו לא מטמא אלא בארוכה ושתי כרעים וקצרה ושתי כרעים דחזי למיסמך אגודא כדאמרן לעיל במ"ה. אבל כרע א' כשפירש לבדו אין בו טומאה לכך הוצרכו לפרש שנטמא עכשיו שדרס הזב עליו. ואע"ג דכרע אחת אינו ראוי למדרס משכחת לה שייחדו לישען עליו כמו מקל. והכרע תורת כלי עליו שהחליקו האומן ושפהו מתחלה והוה עליו תורת פשוטי כלי עץ וכשייחדו למדרס טמא. אבל הר"ש כתב דאע"ג דכרע לחודי' כשפירש אפי' ממטה טמאה טהור דדוקא ארוכה וכרעים או קצרה וכרעים בעינין הני מילי כל זמן שלא חיברו אח"כ למטה אבל חזר וחברו למטה אפי' המטה טהורה חוזר הכרע לטומאתו כיון דהמטה שלימה שכל פרקיה קיימים ע"כ. וכ"כ הרא"ש וכ"כ התוס' בסוכה סוף דט"ו. וצ"ע דהא לא מצינו שחוזר לטומאה ישנה אלא בכלי מתכת. וצ"ל דמיירי שניטל הכרע ע"מ להחזירו ובכה"ג חוזר לטומאתו אפילו בכלי עץ וע"כ צ"ל כן דהא לק' מ"ט כשנגנב חציה אמרי' החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא. אבל מטומאה דלמפרע טהור דהתם אין סופו להחזיר. ומ"מ צ"ע דאי סופו להחזיר מהני. אפילו לא חזר וחברו יהא הכרע טמא לבדו כדאמרי' רפכ"ו כל שהדיוט

יכול להחזירו אעפ"י שהוא מפורק טמא והכא כיון דפרחה טומאה מיני' אמאי חוזר לטומאתו. ונראה שהוצרכו לזה דלא משמע להו כפי' הרמב"ם והרב שהכרע נטמאת עכשיו דהא אינו ראוי למדרס ואפי' יחדה למקל לא מהני דלענין מדרס כלי בעינין כמ"ש הרב בפ"כ מ"ג כלי ולא אבן ולא קורה. וכרע זו אין עליו תורת כלי אפי' כפשוט כיון שמתחלתו נעשה לשם מטה וכשפירש בטל ממנו תורת מטה ואין לך כלי פשוט אא"כ עשאו לשם כלי וכגון ששפהו והחליקו עכשיו לשם מקל. וכבר כתבנו סברא זו ברפרק ב גבי חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא. דאלו לא חזר ועשאן אפי' בתורת פשוטין לא מקבלי טומאה. ומתני' משמע שלא עשה בו עכשיו שום מעשה מדלא קתני כרע שעשאו מקל ונטמא מדרס. ומתוך זה הוצרכו המפורשים לסברא זו דמתני' סברא דחוזר לטומאתו. אבל עדיין לא נתיישבה דעתי בכל זה וצ"ע:

וחברה למטה כולה טמאה מדרס. וכ"ש איפכא אם המטה טמאה מדרס וחבר לה כרע כולה טמאה והכי אסברה לן תנא דמתני' לק' פי"ט מ"ה גבי מזרן. והא דלא תני התם נמי כלישנא דהכא שהמזרן מביא טומאה על המטה כי הכא דהוי רבותא טפי פי' שם ודברי הרא"ש בפירושו שם צ"ע. ומ"מ בין הכא ובין התם הא דהחבור עושה אותם גוף אחד. היינו כשהם משמשין וצריכין למטה והיינו כרע ומזרן שצריכין למטה אבל אם המטה אין צריכה לכרע זו. שיש לה בעצמה כל הכרעים הצריכים. וחבר לה כרע זו הטמאה ואינה צריכה לה אין כולה טמאה. אלא הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו כדפי' לעיל מ"ד גבי מלבן שנתנו על לשונות וכדמוכח נמי לק' בס"פ דמאי דלא חזי למדרס אפי' מחובר למדרש אינו טמא מדרס אבל טמא מגע. והא דבספכ"ד גבי שלש קופות משמע דלעולם הולכין אחר העיקר והעיקר מטהר את הטפל. התם מיירי שע"י העיקר נתבטל תשמיש הטפל לגמרי דחשוב כמאן דליתי' ושם הארכנו:

היתה טמאה טומאת שבעה:

לא משכחת בכרע טומאת שבעה אלא מדרבנן דפשוטי כלי עץ היא. ואי נימא דכל הטמא מדרס טמא מת מדאורייתא י"ל דה"נ מדאורייתא דמק"ו מפכין קטנים יליף לה בפ' כיצד הרגל. ובזה יש ליישב פי' הרב דכתב טומאת שבעה שנטמא במת והשיג תיו"ט דאפי' בטמא מת נמי לשיטת הרמב"ם. ולמאי דפי' ניחא דבכל טומאה שאינו מפורש בתורה מודה הרמב"ם דלא אמרי' חרב כחלל וכמ"ש תיו"ט בשמו ספי"א דאהלות והכא אפי' אי אמרינן דכל הטמא מדרס טמא מת מדאורייתא אינו מפורש אלא מק"ו אתי ודמי למשא במת שאינו מפורש אלא מק"ו מאוהל אתי והלכך לא אמרי' בה חרב כחלל:

פירשה היא טמאה וכו'. בכל הני בבי דמתני' דמחלק בין פירשה או לא פירשה דוקא בטומאה שהיתה על הכרע קודם שחברה למטה. אבל אם נגעה טומאה בכרע אחר שחברה למטה המטה טמאה כמו הכרע לעולם אפי' אחר שפירשה דמשחברם כלי אחד הוא והנוגע בכרע כנוגע בכלי עצמו. וכן בכל ידות הכלים מכניסין טומאה לכלים ואפי' פירשו הידות הכלים הם בטומאתן ופשוט הוא והכי תנן בהדיא פ"ק דטהרות מ"ז ומ"ח והכי מוכח לק' פי"ט מ"ד ומ"ה:

וכן השן של מעדר. השן של מתכת הוא כדפי' הרב. ולפ"ז לא קאי אלא אטומאת שבעה דטמא טומאת ערב לא משכחת בה דבשל מתכת לכ"ע החרב כחלל. ואפי' נגע בטמא מת טמא שבעה ומיהו י"ל דבנטמא בשרץ משכחת לה:

משנה ח

תפלה. משמע הכא דתפילין מקבלין טומאה אע"ג דקבול שלהן עשוי למלאות וכתב הר"ש לקמן רפכ"ו דמוכח מכאן בית קבול העשוי למלאות שמי' קיבול. ולא הבינותי דמנ"ל דטומאה דהכא בדאורייתא היא משום כלי קבול דילמא משום פשוטין ומדרבנן. וי"ל דפשוטין בעור אינו מטמא אא"כ בחמשה על חמשה כדלקמן פכ"ז ובתפילין ליכא האי שיעור. ומיהו למאי דכתבו התוס' בשבת והביאם בתיו"ט רפכ"ז דעור פשוט היינו שלוק וקשה שאינו ראוי לקפלו שאם הוא רך לעולם הו"ל ככלי קבול ומטמא בכ"ש. א"כ תפילין נמי הא ראוי לקפלו. אבל נראה דבתפילין לא מהני ראוי לקפלו. דהא ראוי לקפלו היינו טעמא דחשוב ככלי קבול דמסתמא מיחדו כל שעה לקפל בו שום דבר כדפי' שם. ותפילין אסור להשתמש בהן אלא למצותן וא"כ הו"ל קבול העשוי למלאות ואם נאמר דמיירי בקציצות שעדיין לא הניח בהן פרשיות אלא הזמינם וקיי"ל הזמנה לאו מילתא היא ויכול לשנותם. א"כ הו"ל כשאר כלי קבול ואע"ג דכתב רמ"א באו"ח סי' מ"ב דקלף המעובד לשם תפילין אסור לכתוב עליו דברי חול דהזמנה כה"ג לגוף הקדושה מילתא היא. וא"כ ה"נ אסור לשנותם. מ"מ י"ל דנהי דלדבר חיל. אסור לשנותם. מותר לשנותם לתשמיש אחר של קדושה כגון להצניע בהן פרשיות כדי לקרות בהן וא"כ אכתי אינו בית קבול העשוי למלאות. וא"ש דלא תיקשי מתני' לדעת הרמב"ם שפסק בפרק ב מה"כ דהעשוי למלאות לא שמי' קבול וכן דעת התוס' ג"כ כמ"ש תיו"ט פי"ג מ"ו ועוד כתבנו מזה לקמן רפכ"ג:

ארבעה כלים. פי' הרב שנטמאו במת. צ"ל דלאו דווקא במת קאמר אלא בטמא מת דאי במת נעשו כולם אבי אבות כמת עצמו לשיטת הרב ריש אהלות וכשהתיר שלשה ראשונות והביא חדשות נעשו החדשות אב שנגעו ברביעית וכשחזר והתיר הרביעית

והביא חדשה וחברה לשלשה הרי הם כולם אב והיכי קתני דטמאה מגע טמא מת. אלא מתני' שנגעו כולם בטמא מת אלא שהרב נמשך אחר הר"ש שכתב שנגעו במת ולדידי' ניחא שהוא סובר דל"א חרב כחלל אלא במתכת:

משנה ט

טהורה. פי' הרב אפי' איכא ארוכה ושתי כרעים לא מהני הכא אלא במקום שהכל לאדם א' ע"כ ולפי שיטת התו' שכתבנו במ"ה אפי' דעתו להחזיר טהורה לחכמים ולר' נחמי' דוקא טמאה וכיון דפסק שם הלכה כחכמים לא הו"ל לכתוב כאן שיש חילוק בין דעתו להחזיר או לא. דלחכמים בכל ענין טהורה. ויותר קשה בסיפא מטה מיטמאת איברים דפי' הרב דהכרע טמאה לחכמים ופסק הלכה כחכמים. וזה סותר לפסק דלעיל דחכמים דהתם מטהרי אפי' איכא ארוכה ושתי כרעים אפי' סופו להחזיר. ובמ"ה כתבנו ליישב כל זה. אלא שראיתי בס' משנת חכמים כאן שכתב דהרב ס"ל דלא כהתו' אלא דר"נ וחכמים פליגי באין סופו להחזיר דוקא. ובסופו להחזיר מודו חכמים דטמא. ולא נהירא דהכא קתני נגנב ולעיל בפלוגתייהו קתני ניטל משמע דבסופו להחזיר פליגי. גם מ"ש עוד להחזיק דברי הכ"מ דמכאן ולהבא מודו חכמים דטמאה והביא ראי' מדלעיל מ"ז דהכרע לבדו מקבל טומאה. ואינה ראי' דהתם ע"כ שיחדה לכרע להיות כלי בפ"ע מיירי דבענין אחר פשיטא דלכ"ע כרע לחוד לא חזי וכדפי' שם. ובלא"ה כבר כתבנו במ"ה שא"א לחלק בזה. ועוד כתבו התוס' בהדיא בפ' במה אשה דנ"ט דאדרבה לענין טומאה דלמפרע מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירה שלא תפרח הטומאה. אבל לענין לקבל טומאה להבא לא מהני הדיוט יכול להחזירה והביאו ראי' ממתני' דקתני החזירוה מקבלת טומאה להבא ומשמע אפי' נמצא חצי' שנגנב ויכול להחזירה לא מהני אלא החזירה דוקא כמ"ש מהרש"א שם. ולשיטת רש"י שם נמי משמע דאפי' בענין שלא פרחה טומאה דלמפרע. אפ"ה לקבל טומאה להבא לא מהני. מיטמאת הבילה. פי' הרב הכרע עם הקצרה וכ"כ הר"ש. ולרבותא נקטו עם הקצרה וכ"ש עם הארוכה ומ"מ קשה דלעיל לא מטמא אלא ארוכה או קצרה עם שתי כרעים. אבל בכרע אחת ליכא למ"ד. ואפשר דה"נ כרע מכל צד קאמר. ואע"ג דלחכמים דמ"ה אפי' איכא ארוכה ושתי כרעים טהורה וא"כ ר"א וחכמים דהכא ס"ל כר' נחמי' ולא כחכמים דהתם. י"ל כמ"ש במ"ה דבנטל מתחלה ע"מ להחזיר לחכמים כמי טמאה ובכה"ג מיירי הכא. אבל קשה מ"ש הרב דמיטמאת איברים שהכרע לבדו טמא ולא הקצרה דאינה חבור ומאי טומאה שייך בכרע לבדו הא בפ"ק דסוכה לא מטמא ארוכה ושתי כרעים אלא משום דחזי למיסמך אגודא. ובכרעים לבד דלא חזו אמאי טמא. וראיתי במהרש"א שם בפ"ק דסוכה

שהקשה כן ומתוך זה כ' דגמ' דידן לא סברה בהא כתוספתא אלא מפרש מטמאת חבילה ומיטמאת איברים בענין אחר וכמו שנכתב לקמן וא"כ קשה לתנא דתוספתא ולמאי דפי' לעיל מ"ז דבכרע משכחת לה טומאה כשיחדה לכרע להיות כלי למדרס כגון שעשאה מקל לישען עליו וקתני לעיל דאם חברה אח"כ למטה כולה טמאה מדרס. וקמ"ל הכא דדוקא חברה למטה שלימה אבל חברה לקצרה אינה חבור ומיהו התוס' בפ"ק דסוכה כתבו דריהטא דמתני' לא משמע כפי' התוספתא. אלא כפשטה דלר"א מיטמאת חבילה דוקא כשהיא שלימה מקבלת טומאה ולא אם נתפרקה. וכן מיטהרת חבילה ואין יכול להטבילה אברים. ולחכמים מיטמאת ומיטהרת איברים. שאם פי' ממנה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים מיטמאת וכן מטבילה איברים וכפי' זה כתב ג"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו ספכ"ו:

מיטמאת איברים. פי' הרב אם נטמא הכרע לא נטמא הקצרה דאינה חבור כשלימה ע"כ. ונראה לפי התוספתא פלוגתייהו דר"א וחכמים אי אמרי' דחזי למיסמך אגודא ומיגד אשלי כדאמר פ"ק דסוכה. דר"א ס"ל חזי למיסמך אגודא וכיון דחזי הוה כשלימה. וחכמים לית להו הך סברא והלכך אין שם כלי עלי' אפי' איכא ארוכה וכרעים והלכך אם נטמא אחד מהן אין השני טמא דכל שאין צורך בחבורן אין האחד מביא טומאה לחבירו כדפי' במ"ז. (אלא דקשיא כיון דלא חזי למשכב האיך נטמא הכרע. וצ"ל כדפי' במ"ז שייחדו לכרע לישען עליו כמו על מקלו ולא נטמאת הקצרה עמו במדרס כיון שאינה ראוי' למדרס ומ"מ טמאה מגע הזב כדפי' בפי"ט מ"ד ומ"ו) ומיהו גמרא דידן דאמר בהדיא בפ"ק דסוכה דמיטמאת איברים דחכמים היינו ארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים למאי חזי למסמך אגודא נראה ודאי דפליג אתוספתא:

פרק יט

משנה א

המפרק את המטה להטבילה והנוגע כך גירסת הרב והנוגע ביא"ו. ומפרש לה דבמטה שניטלו ממנה ארוכה וב' כרעים איירי דטהרה בכך והיינו כחכמים דר' נחמי' בפי"ח מ"ה ואעפ"כ בא לפרקה ולהטבילה כדי שלא החזיר לטומאתה כשיחברנה וקמ"ל דהמפרק טהור. וא"ת פשיטא כיון דהמטה טהורה. י"ל דהיא גופה קמ"ל דהמטה טהורה אפי' בסופו להחזיר כי הכא דמפרקה להטבילה ומסתמא בתחלה שנטל ממנה ארוכה וב' כרעים ע"מ כן נטל שדעתו היתה לפרקה לטבילה וקמ"ל דחכמים מטהרי אפי' בסופו להחזיר. ומ"ש הרב כדי שלא תחזור לטומאתה כשיחברנה ע"כ כלומר דכיון דסופו להחזיר חוזרת לטומאה דדווקא גבי נגנב חצי' תני בס"פ דלעיל החזירוה מקבלת טומאה

להבא אבל למפרע לא דהתם אין סופו להחזיר אלא דמ"מ קשה דאי בסופו להחזיר איירי וסתם לן כחכמים דר"נ. ולקמן מ"ו סתם לן כר"נ דכל שלא שינה את הנקבים לא טהרה בנטילת ארוכות. וכבר הקשה כן זקני הגאון זצ"ל בספר זרע יצחק דממנ"פ אי איירי הכא בסופו להחזיר הא קתני לקמן מ"ו דלא טהרה ואי באין סופו להחזיר, א"כ לא תחזור לטומאתה כשיחברנה כההוא דנגנב חצי' עכ"ד. ובס' משנת חכמים כ' שנעלם ממנו דברי התוס' דסוכה דקודם חזרה טהורה אף בשל אדם אחד כל זמן שלא חזר וחברו ע"כ. ולא דק שדברי התוס' שם הם לענין הכרע שפירש מן המטה שהכרע טהורה כל שלא חזר וחברה וזה פשוט דאפי' מאן דמטמא לא מטמא אלא בארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים והיינו שכתבו דהא דתני בפי"ח מ"ז כרע שהיתה טמאה היינו לאחר שחברה חזרה לטומאתה דקודם חזרה טהורה אפי' פירשה ממטה הטמאה עכ"ל וכ"כ הר"ש לעיל. וכוונתם לענין הכרע עצמה. אבל המטה בסופו להחזיר פשיטא דלר"נ טמאה ושפיר קא מותיב זקני ז"ל דלקמן מ"ו סתם לן כר"נ והכא סתמא כחכמים. ומיהו באמת קושיא זו לאו אדהכא לחוד קשיא אלא דאשכחן כמה משניות כה"ג כמו שהארכנו בזה בפי"ח מ"ה ושם כתבנו דאפי' חכמים דר"נ לא פליגי אלא בסתם. אבל ודאי סופו להחזיר לחכמים נמי טמא. ובהכי א"ש נמי הכא דקודם שהתחיל לפרק נטל ארוכה ושתי כרעים סתם ולחכמים טהורה המטה וקמ"ל דאפי' מפרקה אח"כ להטבילה ל"א הוכיח סופו על תחלתו דמעיקרא נמי דעתו להחזיר הוה וטמאה קמ"ל דכל סתם טהור. ומיהו כשיחברנה ודאי תחזור לטומאתה. אבל לקמן מ"ו דאמרי' סופו להחזיר טמאה התם דודאי סופו להחזיר הוא שהרי לא שינה את הנקבים אפי' לחכמים טמאה. ומ"ש הרב עוד והנוגע בחבלים דכיון שפרקה שוב אין החבלים חבור. ואינו מובן לגירסתו והנוגע א"כ נוגע לאו מפרק הוא. וי"ל כדפי' דאיהו מפרש דקודם הפירוק נטל ארוכה וכרעים. ונטילה ההיא קרי נמי פירוק וקאמר כיון שפירקה מתחלה וטהרה המטה שוב אין החבלים חביר. וא"ת פשיטא כיון דהמטה טהורה מאי ס"ד דחבלים טמאים. ואפשר דלא נימא דמטה אין סופו להחזיר טהורה אעפ"י שעתיד להביא לה ארוכה וכרעים חדשות פנים חדשו' הוו, אבל חבלים אלו אין עתיד להחליפן ונשארו בטומאתן קמ"ל. ומ"מ זה דוחק ועיקר גירסת הרב דחוקה דצריך לאוקמי מתני' במטה שניטלו ממנה ארוכה וכרעים מתחלה. אבל העיקר כגירסת הר"ש והרא"ש שנוגע בחבלים בלא וא"ו דמתני' לא איירי הכא אלא לענין הנוגע בחבלים וה"ק המפרק את המטה ובא אדם ונגע בחבלים טהור דכיון שפרקה שוב אין החבלים חבור ואפי' המטה עצמה טמאה שהרי סופו להחזירה מ"מ אין החבלים חבור וכן גי' הרמב"ם. ועדיין צריך טעם למה נשתנו

החבלים מכל שאר איברי המטה שכולם טמאין ואמאי החבלים טהורין. ונראה הטעם כדפי' בפ' דלעיל דלחכמים דר' נחמי' אין טמא בנתפרקה המטה אא"כ ידוע ודאי שסופו להחזיר אבל בסתם טהור. והלכך כל איברי המטה וידוע ודאי שסופן להחזיר כשמפרק להטביל. אבל חבלים שאין אדם מקפיד עליהן אם יאבדו שיוכל בקל ליקח חבלים אחרים הוי כאין ידוע שעתיד להחזירן וטהורים. החבל מאימתי חבור למטה משמע דהמטה עצמה מיהא טמאה אפי' לא סירג בה חבלים. דאע"ג דא"א לה בלא חבלים כיון דסירוג חבלים מעשה הדיוט הוא אינו מעכב כדקיי"ל כל שהדיוט יכול להחזירו טמא. ומיהו לענין החבל עצמו דליהוי חיבור בעי' שיסרוג שלשה בתים שאעפ"י שיחדו וקשרו למטה לסרגו לא מהני דילמא מימלך ושקיל חבל אחר ארוך או יפה יותר אבל משיסרג שלשה בתים תו לא מימלך וכן משמע לעיל רפט"ז ולא שייך הכא בחבל לומר דיחוד בעלמא מהני כדאמרי' כל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה דחבל לאו כלי הוא אלא ע"י הסירוג הוא נעשה כלי וכל שאינו כלי לא מהני בי' מחשבה כדפי' בפי"ב ובכמה דוכתי:

והנוגע מן הקשר ולפנים טמא/ פי' הרב אם קשר חבל אחר לזה החבל וכ"כ הר"ש וכן בסמוך גבי נימי הקשר מפרשים כן. ולא ידעתי למה הוצרכו לכך וחבל אחר מאן דכר שמי' ושפיר מצינין לפרושי בחבל אחד שדרך לקושרו במטה אחר שגמר הסירוג וכ"מ מפי' הרמב"ם. ומיהו בעיקר הדין אמת היא דאם קשר חבל בחבל נמי כך דינו דמן הקשר ולחוץ אינו מטמא כדאיתא בתוספתא ומשמע התם דאפי' כבר סירג מן החבל הראשון ג' בתים וקשר אח"כ לו חבל אחר אין האחר מטמא וכדפי' לעיל דקשר בעלמא לא מהני בחבל. ואם סירג גם מן השני ג' בתים פשיטא דמטמא ג"כ ובתוספתא משמע דסירוג ג' בתים מקצתן מן הראשון ומקצתן מן השני נמי מהני. וצ"ע שלא העתיק הרמב"ם בחבורו דין דתוספתא זו:

משנה ב

שבו קושרין את הפסחים. בכדי תני לי' דקשירת הפסחים אינו לצורך המטה ולא חשוב יד משום זה אלא עיקר הטעם שבו משלשליו את המטה וגם הרמב"ם בחבורו פכ"א לא העתיק קשירת הפסחים. וי"ל דמתני' דתני שבו קושרין את הפסחים הוא טעם דעד עשרה מיקרי יד שיש לו רמז במקרא אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח. דשיעור שתי קרנות של מזבח הם עשרה טפחים דגובהו של קרן חמשה טפחים ולרש"י אף רוחב הקרן חמשה וע' בפרק ב מה' בית הבחירה להרמב"ם:

משנה ג

מזרן היוצא מן המטה. פי' הרב והמטה טמאה מדרס ע"כ. כלומר דוקא בטומאת מדרס איירי הכא דאלו בשאר טומאות לא פליג ר"י כדלקמן:

ר"י אומר עד עשרה. ועשרה כלמטה כדאמר במתני' דלקמן. (וצריך לדקדק במאי פליגי ר"א ור"י דאין סברא דלר"מ כולו הוה יד למטה אפי' ארוך הרבה דהוי צורכו ולר"י אין צורך אלא עשרה דדבר הנראה לעינים הוא. ושמא י"ל דפליגי ביד שהוא יותר מכשיעור ורצה לקיים דלר"מ טמא ולר"י טהור ע' בזה בפי' הר"ש לקמן פכ"ט מ"ח ומוזרן סתם הוה רוצה לקיים כיון דבגד חשוב הוא והניחו מחובר ולא חתכו גלי דעתי' דרצה לקיים אבל בחבל דמתני' דלעיל לכ"ע יתר מעשרה טפחים טהור כיון דחבל לא חשוב ואין לו בו צורך כולי האי אין כאן גילוי דעת דרוצה לקיימו ומשמע דשיעור עשרה טפחים לר"י היינו כמו בחבל שמשלשלין בו את המטה ולפ"ז הי' נראה דה"נ עד חמשה טפחים טהור וא"כ הו"ל להמפרשים לכתוב דין זה וצ"ע) ומ"ש הרב עד עשרה טמא בטומאת המטה ומעשרה ולמעלה טהור פי' טהור מטומאת המטה שהיא מדרס אבל טמא מגע מדרס כדלקמן:

שירי מזרן שבעה טפחים. נראה דדווקא למדרס קאמר דאם ראוי לעשותו חבק לחמור עדיין טומאת מדרס עליו ע"י מושב א' מרכב אבל פחות משבעה דלא חזי לחמור ולא לכרוך את המטה אינו טמא מדרס. אבל לשאר טומאות פשיטא דפחות משבעה נמי טמא דהא בגד טמא בשלש ע"ש אם הוא של צמר ופשתים ושל שאר מינים בשלשה ע"ש כדלקמן פכ"ז ואפי' הם מטליות הבאות מבגד כמ"ש הרמב"ם רפכ"ב מה"כ. ואעפ"י שמדברי הרב שכתב דבפחות משבעה לא חזי למידי משמע לכאורה דטהור מכל טומאה וכן הרמב"ם בחבורו פכ"א סתם וכתב אם יש בו שבעה טפחים מקבל טומאה ע"כ ולא חילק בין מדרס לשאר טומאה נ"ל שלא חשו לפרש וסמכו על המבין והעיקר כדפי'. ומיהו אפשר דעת הרמב"ם והרב לפי שיטתם דמוזרן היינו אבנט וברפכ"ז אמרי' דאבנט טמא משום אריג כ"ש אעפ"י שאין ברחבו שלש וה"נ מוזרן אין ברחבו שלש ואפ"ה תחלתו טמא משום ארוג וקמ"ל דשיריו נמי טמאין אם יש בו אורך שבעה אעפ"י דתחלתו דרכו להיות ש ארוך הרבה ליטמא בתורת אבנט אבל שיריו בשבעה ומ"מ לפי' הערוך דמוזרן הוא בגד וכן להר"ש שהביא בשם י"מ שהוא עור א"א ליישב אלא כדפי' לעיל:

משנה ד

נישא הזב על המטה וכו' הרב מפרש כולה מתני' בשלא פירש המיזרן מן המטה אבל פירש לא הוה אלא כולד ומטמא אחד ופוסל אחד לר"מ כולו ולר"י אפי' תוך עשרה ומה שהביאו לפרש כן משום דלקמן מ"ו תנן דלענין טומאת מת ושרץ בין קודם שפירש ובין

אחר שפירש הדין שוה בטומאתך ומדלא חשיב נמי התם מדרס בהדייהו משמע דבמדרס יש לחלק בין קודם שפירש ובין אחר שפירש ולפענ"ד יש לתמוה טובא דאדרבה מדקתני במתני' דבסמוך במטה שהיתה טמאה מדרס וכרך עלי' מזרן דיש חילוק בין פירש ולא פירש משמע דוקא משום שכרך המזרן למטה אחר שנטמאה שהמזרן לא היה מחובר עמה בשעה שנטמאה הא אם היו מחוברין בשעת הטומאה אפי' פירש לא פרח טומאתו ואדרבה נראה דמתני' דהכא לא מתוקמא אלא דוקא בפירש דאי קודם שפירש חוץ לעשרה לר' יוסי אמאי אינו מטמא אלא אחד מכדי הכא לענין טומאת אוכלין מיירי דמטמא אחד דהא ולד הוא ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ואמאי לא מטמא שנים הא כלל גדול הוא דכל נוגע באב עד שלא פירש מטמא שנים באוכלין דהוי אב לגבי אוכלין כמפורש רפ"ה דזבים. ואין חילוק בזה בין אדם הנוגע באב או כלי הנוגע באב ודוקא לטמא בגדים יש חילוק בין אדם לכלי כמ"ש הר"ש שם והכא דלענין אוכלין איירי אמאי לא מטמא שנים. דנהי דחוץ לעשרה לר' יוסי לאו צורך למטה הוא מ"מ מגע מיהא איכא ובמגע אפי' אינו צורך מטמא. ואין לומר דכיון דלאו צורך הוא כמאן דפסיק חשיב דתימה הוא לומר כן ובמ"ו מוכח דלענין מגע טומאות אפי' מאה אמה הוי חיבור וה"נ משום מגע מיהא ליטמי. ועוד אי כפסיק חשיב אמאי מטמא א' הא ליכא מגע אלא ודאי בפירש מיירי דמשפירש אינו אלא ולד אפי' לגבי אוכלין וא"ת נהי דמיירי שהמזרן פירש מן המטה מ"מ המוזרן עצמו כולו מחובר הוא וכיון שהחלק שבתוך עשרה הוי מדרס אמאי חוץ לעשרה אינו מטמא אלא אחד הא נוגע הוא בחלק השני שהוא מדרס ולא פירש. וי"ל דר' יוסי לטעמי' דזה שנוגע בעצמו לא חשיב מגע דבית הסתרים הוא כדאמר פכ"ז מ"ט ומ"י. ואין כאן מגע במזרן אלא מה שנגע במטה עצמה קודם שפירש וכשפירש אינו אלא ולד ומטמא אחד. ומיהו אע"ג דא"ר יוסי מטמא אחד לאו משום דלא פליג אלא בפירש דוקא דודאי עיקר פלוגתייהו שייכא בין קודם שפירש בין אחר שפירש דלר"מ המזרן כולו אב כמדרס ולר"י חוץ לעשרה אינו אלא מגע. בין פירש ובין לא פירש דמתני' סתמא קתני אלא פירש איצטריך לי' לאשמועי' דלא מטמא אלא א' דלא נימא כיון דמזרן עצמו מחובר בחלקיו מטמא שנים דהוה כלא פירש קמ"ל ובהכי ניחא הא דנקט הכא לישנא דמטמא שנים ומטמא אחד דהו"ל למיתני לשון מדרס ומגע מדרס דלר"מ המזרן כולו מדרס ולר"י חוץ לעשרה מגע מדרס כדתני האי לישנא מדרס ומגע מדרס במתני' דלקמן ולא הו"ל למיתני לענין מטמא שנים או מטמא אחד שאין ענינים אלו שייכים במס' כלים אלא במס' זבים ע' במשנה למלך פ"ו מה' משכב ולשון מדרס ומגע מדרס ממילא משמע דזה שהוא מדרס הוי אב ומטמא אדם וכלים ומגע

אינו אלא ולד לטמא אוכלין ויש חילוק במגע בין פירש או לא וכ"ז מבואר במס' זבים ואין ענינו לכאן, אבל דבר גדול בא להשמיענו כאן בלשון זה דאי הוה תני לר"י חוץ לעשרה מגע מדרס הי' מקום לטעות בלשון זה לומר דאפי פירש המזרן מן המטה חשוב כלא פירש לגבי חלקי המזרן עצמו שמחובר חלק שחוץ לעשרה למה שתוך עשרה וה"ז נוגע ולא פירש הוא ונהי דבגדים אינו מטמא אפי' עד שלא פירש דכלי הנוגע באב אינו מטמא בגדים. מ"מ לענין אוכלין חשוב אב עד שלא פירש לטמא שנים. לכך הוצרך לפרש דחוץ לעשרה מטמא אחד וע"כ בפירש מוקמת לה וקמ"ל דחלקי המזרן אהדדי לאו נגיעה מיקרי דבית הסתרים הוו והרמב"ם בחבורו כתבה למשנתינו בלשון מדרס ומגע מדרס שכך הוא עיקר הדין ומתני' אגב אורחה קמ"ל מלתא אחריתא ולענין בית הסתרים וכדפי'. והשתא בעיקר פלוגתא דמתני' אין חילוק בין קודם שפירש או אחר שפירש דבתרווייהו לר"מ המזרן כולו אב ולר' יוסי חוץ לעשרה הוי ולד והלכך לא חילק התנא כאן בין פירש או לא כדמחלק בסמוך דהכא ודאי דאין חילוק והא דלא תני לה במ"ו בהדי טומאת מת ושרץ. דלא צריכי דהא תני לה הכא סתם ולא חילק בין פירש ובין לא פירש ועוד דהתם צריך למיתני דבמת ושרץ אפי' ר"י מודה וראיתי להרב משנה למלך פכ"א מה"כ שכתב ג"כ בפשיטות דלענין מדרס נמי אפי' פירש הוי אב כמו קודם וכדלק' לענין מת ושרץ. ומ"מ יש לתמוה שלא הביא דברי הרב שהם בהפך ודברי הרב כאן צ"ע:

ושוב ראיתי שיש מקום להציל את הרב ז"ל דלא ניחא לי' לפרושי דבפירש מירי נמי מתני'. דס"ל דאם פירש אין סברא כלל שיהא עליו שם מדרס דעיקר טומאת המזרן הוא משום דהוי יד למטה. וכשפירש דבטל מתורת יד פרחה טומאתו ודמי לסדין שעשאו וילון דלק' פ"כ מ"ו והכא אפי' שינוי מעשה לא בעי דמזרן אבנט הוא ועשוי לחגור בו וממילא בטל ממדרס דהוי כמו נשבר לענין מדרס שא"א כל זמן שלא יחדו כיון שא"ל עמוד ונעשה מלאכתנו. והלכך מוקי לה בלא פירש. ומיהו לאו דלא פירש כלל דא"כ אמאי אינו מטמא אלא אחד לר"י בחוץ לעשרה הא קיי"ל דכל שנוגע עד שלא פירש מטמא שנים. אלא לא פירש בענין שבטל מתורת יד ומשכחת לה שפירש ע"מ להחזירו למטה דבכה"ג לא בטל כמו מטה עצמה שפרקה ע"מ להחזיר וכדפי' בר"פ ובפי"ח. וא"ש דלענין טומאה שהי' עליו בתורת יד לא בטלה דחשיב כלא פירש. אבל לענין מגע חוץ לעשרה אינו מטמא אלא אחד דמ"מ הא פירש ולא הוי אב אלא בעודו נוגע ולא פירש לגמרי וניחא נמי דלא תני הכא חילוק בין קודם שפירש או אחר שפירש כדתני במתני' דבסמוך דהתם בכל ענין שפירש אזלא טומאתו והכא דווקא פירש שלא להחזירו

והלכך לא פסיקא לי' ולא תני לי'. ולק' במ"ו כמי בכל ענין שפירש לא אזלא טומאתו דמ"מ כלי היא לענין מת ושרץ כמו שהי' בתחלה. ושאני מדרס דבעינין דמיוחד למדרס ומשמש למטה ומשפירש בטל אלא דכל כה"ג לא הו"ל להרב ז"ל לסתום אלא לפרש:

ר' יוסי אימר נישא הזב על המטה:

לא הו"ל למיהדר ומיתני נישא הזב על המטה דהא עלה קאי. אלא משים דבעי למי' בסיפא נישא על המזרן תני הכא נישא על המטה:

מעשרה ולחוץ טהורה:

כולה ר' יוסי קא"ל דלר"מ חוץ לעשרה נמי המטה טמאה והא דחוץ לעשרה לר"י המטה טהורה דווקא שהזב נישא עליו בלא מגע כגון ע"י אבן מסמא וכה"ג אבל דרס עליו ברגלו יחף דאיכא מגע ממילא המזרן טמא במגע הזב והמטה ג"כ טמאה מגע הזב דדוקא לענין מדרס חוץ לעשרה לא הוי יד. אבל למגע אפי' מאה אמה כולו חבור דומיא דמגע מת ושרץ לקמן מ"ו. אלא הכא במשא בלא מגע מיירי וחוץ לעשרה שויה טהורה לאו דווקא דה"ה דהמזרן גופי' נמי טהור כיון דליכא מגע ולא מדרס אלא איידי דתני רישא טמאה לאשמועי' דהמזרן מביא מדרס אפי' למטה תני סיפא טהורה. ומאן דגריס במתני' טמא וטהור א"ש טפי דחוץ לעשרה המזרן גופי' נמי טהור ויש לתמוה על לשון הרב שכתב דחוץ לעשרה לא נטמאת המטה בטומאת המזרן ע"כ משמע דהמזרן טמא ובמאי מוקי לה אי דאיכא מגע פשיטא דהמטה טמאה כמו המזרן דלמגע כולו חבור ואי דליכ' מגע המזרן נמי טהור כדפי':

משנה ה

מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך כו' כולה הך מתני' כבר תני לה בפי"ח מ"ז גבי כרע שחברה למטה בין למדרס ובין לטומאת מת ושרץ וקשה למאי הדר ותני לה הכא ותרתי למה לי ולמאי דפי' במתני' דלעיל דהתם אין חילוק בין פירש או לא פירש לעולם שניהם טמאין מדרס כל הצורך למטה. י"ל דאיידי דתני לעיל בנטמאו כשהם מחוברין זה לזה אפילו פירשו נשאר כל אחד בטומאתו. תני נמי הכא דאם נטמא אחד לבדו ואח"כ חבר הטהור אליו ופירשו פרחה טומאה חמורה מן הטהור ואין עליו אלא מגע. אבל לשיטת הרב דמחלק נמי לעיל בין פירשו או לא קשה:

וכרך לה מזרן:

לעיל בפי"ח תני איפכא כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה ויש לדקדק אמאי שני בלישני' וליתני נמי הכא מזרן שהי' טמא מדרס וכרכה למטה. ולפי הסברא שכתבנו במתני' דלעיל לשיטת הרב דמזרן שפירש מן המטה שנטמאו שניהם מדרס:

לאחר שפירש מן המטה שלא ע"מ להחזירו פרח מדרס מן המזרן שעומד ללבישה וא"ל עמוד ונעשה מלאכתנו. והלכך לא מצי למיתני הכא שהמזרן הי' טמא מדרס וכשפירש הוא טמא מדרס דלא פסיקא דאם פירש שלא ע"מ להחזיר גם הוא טהור ממדרס. כולה טמאה מדרס. הכא מיירי שהמזרן כרוך כולו ואינו יוצא חוץ למטה ובין לר"מ ובין לר"י כולו טמא. והא דלא תני בהדיא שכרך כולו דלא איצטריך דממילא משמע מדלא קתני שיוצא ומתני' דלעיל דמיירי ביוצא ולא תני יוצא משום דקאי אמתני' ג' דלעיל מינה דקתני מזרן היוצא כו' ועלה קתני נישא הזב:

והכא דקתני וכרך לה לא איירי ביוצא וגם הרמב"ם העתיק. מתני' כלשונה אעפ"י דפסק לעיל כר"י. וזה פשוט ולא הוצרכתי לכתוב זה אלא מפני שראיתי בפי' הרא"ש שכתב דהא דכולו טמא מדרס דהמזרן בטל אגב המטה ואעפ"י שכשדרס על המוזרן המטה טהורה לפי שהמטה עיקר ואינה בטלה לגבי המזרן עכ"ל. משמע דמפרש לה במזרן היוצא וכולו טמא אף מה שחוץ לעשרה ור"י מודה בה משום דבטל אגב המטה ודבר תימה היא דבהדיא א"ר יוסי נישא על המטה ועל המזרן מה שחוץ לעשרה טהור ואי משמע לי' דמתני' כר"מ אתיא מאי קשיא לי' מן דרס על המזרן דההוא ר"י קא"ל. גם מה שתירץ שאין המטה בטלה למוזרן. בפי"ח מוכח דהמטה טמאה בטומאת הכרע. ובאמת כ"ז ללא צורך ואולי יש ט"ס בדברי הרא"ש:

משנה ו

טמאין טומאת שבעה. פי' הרב בהא לא פליג ר' יוסי וכו' ע"כ. ולאו דדייק לה ממתני' מדתני סתמא ולא פליג ר"י דאיכא למי' דמתני' לא איירי במזרן היוצא אלא בכרוך כדי צורכה וכמתני' דלעיל אלא מסברא פי' כן דלענין מדרס דלעולם אינו טמא מדרס אלא המיוחד למשכב. והלכך ס"ל לר"י דחוץ לעשרה הואיל ואינו צורך למטה אינו מיוחד למדרס ולא שייך בי' טומאת מדרס. אבל לשאר טומאות שמטמאין במגע בעלמא ובכל הכלים שייך טומאתן והמזרן כלי היא אפי' מאה אמה וכיון שמחובר למטה הרי הוא כמטה. ומתני' דלעיל נמי דיקא הכי מדלא תני פלוגתא דר"מ א ור"י במ"ד אלא לענין משא הזב ש"מ דבשאר טומאו' לא פליגי:

פירשו טמאין טומאת שבעה:

פי' הרב ולא הוי ככלים שנשתברו וכו'. ומשא"כ לענין טומאת מדרס דאם פירש המזרן הוה כנשבר לענין מדרס דהא כלי העומד ללבישה הוא. והיינו דלא תני הכא נמי טומאת מדרס דלמדרס לעולם טהור בפירש וכשיטת הרב לעיל מ"ד. ומיהו לפ"מ שפי' שם דבמדרס נמי אפי' פירש טמא כמקדם וכסברת הרב משנה למלך שם. צ"ל הא דלא תני

הכא מדרס דסמך אדלעיל מ"ד דקתני סתם דהמזרן טמא בטומאת המטה ולא חילק בין פירש או לא. וקצת קשה כיון דמתני' דהכא איירי בנטמאו כשהם מחוברין דומיא דהך דנישא הזב על המטה ועל המזרן במ"ד הו"ל למיתני מתני' דהכא מיד אחר מתני' דהתם ולמה הפסיק ביניהם במתני' דלעיל דמיירי שנטמאו קודם חיבורן:

נגע בהן השרץ:

וה"ה נגע בו הזב נטמאו טומאת ערב ואפי' הן מאה אמה כולו חבור דלענין מגע אין חילוק בין זב למת ושרץ דכל שהו כלי מיטמא במגע. ודוקא לענין מדרס יש חילוק וכדפי'. ואפי' אם כפלו משקין טמאין על קצתו נטמא כולו כ"כ הרמב"ם בחבורו. מטה שניטלו שתי ארוכות. ויש לתמוה מה ענין זה לכאן והו"ל למתני' בפ' דלעיל דאיירי בדינים אלו. ולמאי דפי' לעיל דלהכי דייק במתני' ותני טומאת שבעה וטומאת ערב ולא תני נמי מדרס משום דלא מצי למיתני פירש טמא מדרס דלא משכחת לי' דמזרן מיד שפירש חזר להיות לו שם בגד ללבישה ופרח מיניה מדרס כיון שאינו עשוי לכך. והשתא אתי לאשמועי' דכל פירש דאיירינין בי' היינו דווקא בפירש סתם דאלו פירש ע"מ להחזירו דינו כאלו לא פירש דהא מטה שניטלו שתי ארוכות ועשה לה חדשות. כל זמן שלא שינה את הנקבים דגלי דעתי' שעתיד להחזיר את הישנות הוה כלא ניטלו והמטה טמאה אעפ"י שחסרה שתי ארוכות. וה"ה נמי בפירש המזרן מן המטה אם עתיד להחזירו טמא עדיין מדרס כאלו לא פירש וכבר כתבנו במ"ד דמתני' דהתם איירי בפירש ע"מ להחזיר:

ועשה לה חדשות:

וכ"ש אם לא עשה חדשות דלא פרחה טומאתה כיון שלא שינה את הנקבים. אלא דרבותא קמ"ל דאפי' עשה חדשות לא אמרי' שאין דעתו עוד על הישנות. ומיהו י"ל דדווקא עשה לה חדשות איכא גילוי דעתא מה שלא שנה את הנקבים לפי מדה של החדשות. אבל לא עשה לה חדשות ליכא גילוי דעתא די"ל כשיעשה החדשות ישנה את הנקבים ומדברי הר"ש והרא"ש משמע כפי' הראשון:

וישנות טהורה:

אפי' לר' נחמי' דמטמא בקצרה ושתי כרעים לחוד. דווקא בניטלו דפי"ח מ"ה שסופו להחזירן והכא נשתברו אין סופו להחזיר וכ"כ הר"ש ובפי"ח פי':

משנה ז

נפחתה מלמעלן טמאה טמא מת נפחתה

מלמטן טהורה: צ"ע הא תני לה לכולה לק' מ"ט ותרתי למה לי. ועוד דלק' תני נפחתה מלמטן בפלוגתא והכא סתם לן כחכמים והא קיי"ל סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה

כסתם. ונראה דעיקר הך מתני' לא תני לה אלא משום דין המגורות שבה והכא לא נחית לפלוגתא דר"מ וחכמים לענין מדרס דהכא לא אירי אלא לענין טומאת מת לחוד וה"ק כשנפחתה מלמעלן כולה טמאה היא והמגורות שבה אבל נפחתה מלמטן אעפ"י שהיא עצמה טהורה מטומאת מת בין לר"מ ובין לחכמים המגורות שבה טמאות ואינם חבור לה לו' דהוי ככלי שנשבר חציו. דהמגורות חשיבי באפי נפשייהו כלי. וכ"ש כשנפחתו המגורות דהתיבה טמאה ומיהו נראה דוקא להחמיר אמרי' דאינם חבור לה והיינו אם התיבה נפחתה וטהרה לא נטהרו המגורות. אבל אם התיבה שלימה ונגעה טומאה בתיבה נטמאו המגורות עמה כיון שמחוברין חשיבי כגוף אחד והוי כנגעה טומאה במגורות אעפ"י שא"צ זה לזה בחיבורן מ"מ טמאין זה בטומאת זה מדרבנן כמו שהוכחנו במתני' דלעיל דומיא דבית הפך ובית התבלין דפ"ה מ"ג. ולא דמי להא דתנן בפ"כ מ"ג קבעו בכלונס או בקורת בית הבד דטמא ואינו חבור. דהתם הכלונס והקורה מעצמן לאו בני קבולי טומאה נינהו דאפי' כפשוטי כלי עץ לא הוו שאין מתוקנים לשם כלי והלכך אם נגעה הטומאה בכלי הקבוע ומחובר להן לא נטמאו הם שאפי' נגעה טומאה בעצמן לא נטמאו וקמ"ל דלא חשיבי כמו יד. אבל מגורות דהכא דאינם חבור דווקא להקל אינם חבור שלא נטהרו בשבירת התיבה אבל אם התיבה שלימה ונטמאת נטמאו המגורות עמה דכגוף אחד חשיבי ולא כתיו"ט שהבין דאינם חיבור דהכא היינו דומיא דלק' פ"כ וזה לא יתכן כלל כדפי' טמאה טמא מת וה"ה טומאת שרץ ונבילה כדפי' הרב רפכ"ד:

משנה ח

הכיס שבתוכו טמא ואינו חבור לו. אם נפחת התורמל לא אמרי' הכל כלי א' היא וכמו שנפחת הכיס דלהקל לא אמרי' דגוף א' היא. אבל אם לא נפחת ודאי חשיבי כגוף אחד וכשנטמא זה נטמא זה:

ונפחתו טהורות שאין מקבלות כדרכן:

הלשון משמע דאבלים קאי שאם נפחתו טהורות. ולא יתכן דפשיטא היא. ועוד מאי שאין מקבלות כדרכן כיון שנפחתו בטל קיבולן לגמרי ונראה דנפחתו דקתני אתרווייהו קאי בין אחמת ובין אביצים שאם נפחתו זה או זה גם אותו שלא נפחת טהור ומשום דברישא גבי תורמל אמרי' דאינו חבור וכשנפחת אחד מהן השני טמא וכן במגורות במתני' דלעיל קמ"ל הכא דבחמת וביצים אינו כן ואם נפחת האחד גם השני טהור והטעם שאינן מקבלות כדרכן. שגם זה שלא נפחת צריך להטותו על צדו בשעה שנותן לתוכו שלא ירדו למקום הפחת ויאבדו. וכן משמע מפי' הרמב"ם שלפנינו דטהורה החמת קאמר וכן עיקר לפע"ר אעפ"י שמנוסחת א"י שהביא תיו"ט לא משמע כן:

משנה ט

או שאין לה לזביז טפח:

כך גירסת הספרים וכן העתיק הרב. אבל אינו מובן דהא לר' יוסי בחד מינייהו טהור או גבוה עשרה או יש לה לזביז ואינה טמאה אא"כ אינה גבוה וגם אין לה לזביז ומלת או צ"ל דט"ס הוא. והרמב"ם בחבורו לא העתיק דברי ר"י משמע דס"ל דפליג אע"ג דאימתי דר' יהודה בכל דוכתא לפרש צ"ל דווקא דר' יהודה ולא דר' יוסי. ומ"מ צריך טעם במאי קמיפלגי דהא ודאי שפיר קא"ר יוסי דהלזבז מזיק ליושב וצ"ל דת"ק ס"ל דאם יחדה לישיבה הוי מושב אעפ"י שמזיק דהא מ"מ יחדה ור' יוסי ס"ל דבטלה דעתו. (א"נ דתיבה שפתחה מצדה סתמא מיוחדת לשכיבה ולכך עשה הפתח מצדה וכשגבוה עשרה סתמא אינה עשוי' למדרס אבל יחדה מהני ובלזביז אפי' יחדה לא מהני וכמ"ש הרב כאן) והא דאמר בתוספתא מודה ר"י בתיבת הבלנים שפתחה מצדה שהיא גבוה עשרה ויש לה לזביז טפח טמאה שמתחלה לכך נעשית להיות עולה ויושב בראשה ע"כ אלמא לא אמר בטלה דעתו. שאני התם דבתחלת עשייתו לכך נעשית. אבל יחוד בעלמא בלא מעשה בטלה דעתו:

מפני שבטל העיקר:

מפי' הרב משמע דאותו תשמיש שהכלי נעשה בתחלתו לשם כך הוא חשוב עיקר ותיבה עשוי' מתחלתה לקבלה. וכן משמע לק' פכ"ב מ"ז גבי כסא כשבטל ישיבתו קרי לי' בטל העיקר לפי שעיקר הכסא עשוי לישיבה אבל מדברי הרמב"ם משמע שמפרש שלעולם טומאת מת היא העיקר. ונראה בכוונתו משום דלעולם לא שייך מדרס אלא בדבר שיש עליו שם כלי כדתניא בת"כ והביאו הרב פ"כ מ"ג כלי ולא אבן ולא קורה. וכל שיש עליו שם כלי ראוי לכל הטומאות. ונמצא שאין לך טמא במדרס שאינו ראוי לשאר טומאות והיינו. דתנן בנדה כל המיטמא מדרס מיטמא במת והא דקיי"ל דפשוטי כלי עץ ועור מיטמאין במדרס התם נמי תורת כלי עליו שהרי תיקנו והחליקו ועשאו כלי אלא משום שהוא פשוט מעטי' קרא ומדרבנן מיהא טמא והלכך תיבה נמי דעיקר טומאתה במדרס משום שהוא כלי וכשנפחתה ובטל קבולה אין עלי' שם כלי ואין מדרס נוהג אלא בכלי וקרי לי' עיקר מחמת שהשם כלי היא העיקר הגורם למדרס ולפ"ז מצאנו טעם בפלוגתייהו דר"מ וחכמים. דר"מ סבר דאע"ג דבטל קיבולה לא בטל שם כלי ממנה דלא תהא אלא כפשוטי כלי עץ דטמא מדרס וחכמים סברי דגרעא מפשוט שעשאו מתחלתו לשם פשוט ומחשבתו משוי לי' מנא וזו שעשאה לשם קיבול ובטל קיבולה בטל לו שם כלי לגמרי וכסברא זו מוכח לעיל פט"ו מ"ב ורפרק ב אבל לפ"ז צריך ליישב

מתני' דפכ"ב בכסא שניטלו חפוייו ונשתייר בו בית קבלה אמאי קרי לי' בטל העיקר ושם מפורש (ולק' פ"כ מ"ד פלוגתא דר"ע וחכמים בהתקינה לישיבה נמי בהך סברא פליגי דר"ע נמי לית לי' בטל העיקר בטלה טפלה כמ"ש הרב פרק ב דעדיות מ"ח וכלי קבול שבטל קבולו לא גרע מפשוט והלכך ס"ל דמהני בי' יחוד בעלמא כמו בכל כלי פשוט וחכמים ס"ל דגרע מפשוט ובעי קיצוע). שבטל העיקר וא"ת כשפתחה מצדה הא לא בטל העיקר שאם יהפכנה להעמידה על דופן העליון ראוי' לקבלה שיהא לה הדופן העליון לשולים. וצ"ל ששולי הכלי דרכו להיות רחב יותר מלמעלה וכשיהפכנה תהא קצרה מלמטה ואינה עומדת יפה:

משנה י

משפלת שנפחתה צריך טעם הא תו למה לי הא היינו מתני' דלעיל וניחא לי לפמ"ש הר"ש בפכ"ד מ"ט דמשפלת מתחלה עשוי' ג"כ לישען עלי'. ובהא סד"א דלא בטל העיקר שהרי המדרס היא ג"כ עיקר כמו הקבלה שהרי מתחלתה עשוי' למדרס ג"כ. קמ"ל דמ"מ הקבלה עיקר ואגב הקבלה נשענין עלי' ג"כ. ובר"פ דלק' מוכח דכלים שעשויין מתחלתן למדרס ולקבלה ואין אחד מהם טפל אם בטל האחד טמא מפני השני ועיי"ש:

פרק כ

משנה א

הכרים והכסתות וכו'. הני דרישא עשויין מתחלתן לשני תשמישים לסחורה ולשכיבה ולא שייך בי' בטל העיקר שזה עיקר כמו זה. ואפי' לסברא שכתבנו ס"פ דלעיל דלאו בעיקר התשמיש תלי אלא בשם כלי וא"כ ה"נ כשבטל הקיבול בטל שם כלי ומאי מהני שעשאו או למדרס מתחלתו כיון שבטל שם כלי. ממילא בטל המדרס דלא שייך מדרס אלא בכלי לאו קושיא היא דבאמת גם פשוטי כלי עץ ועור מיקרו כלים לענין מדרס. אלא כשנעשו מתחלתן לשם כלי קבול ונתבטל קיבולן בטל שם כלי ממנו לגמרי אעפ"י שהוא כמו פשוט כיון שלא נעשה לשם פשוט. אבל הני דמתני' שנעשו מתחלתן גם לשכיבה כיון דלשכיבה א"צ לבית קיבול הרי נעשה גם לשם פשוט. וכשבטל קיבולו נשאר עליו שם הפשוט וכלי היא. אלא שצ"ע דכרים וכסתות משמע בכל דוכתא שאין עשויין לשם תשמיש אחר אלא לשכיבה וכמ"ש הרב כאן וא"כ פשיטא דלא שייך בהו בטל העיקר כיון שאין להם תשמיש אלא המדרס. וצ"ל דקמ"ל דאעפ"י שעיקר עשייתן לשכב עליהן במילואן שממלאין אותן צמר או מוכין. וכשנפחתו ואין ראויין למלאותן סד"א דלאו ראויין לשכיבה הן והוה כמו בטל עיקר קמ"ל ולפ"ז כרים וכסתות דקתני לאו מענין שקין ומרצופין נינהו דשקין ומרצופין עשויין לשני תשמישים וכרים וכסתות אין להם

אלא תשמיש המדרס ובכל חד סד"א דשייך בטל העיקר קמ"ל דלא ומיהו הא כדאיתי' והא כדאיתי' (כך צ"ל לפי שיטת המפורשים ז"ל אבל לפענ"ד נראה דשקין ומרצופין נמי דומיא דכרים וכסתות הן שאין עשויין אלא לשכיבה ומ"ה לא הוי בטל העיקר אם נפחתו וכמו שנפרש בסמוך) ואיכא למידק דכרים העשויין להניח תחת מראשותיו היכי שייך בהו מדרס הא משכב אינו מטמא עד שינשא רובו עליו כדתנן פ"ד דזבים מ"ד ושמא משכחת לה בספק אם נתהפך כדאמר התם הקלוסטר ארבעה קבין:

כל הני דחשיב הכא נראה שהיתה מדתן ידוע להם שדרך הקלוסטר לעולם להיות מחזיק שני קבין או שלשה. וכשעשאו בן ארבעה גילה דעתו שהוסיף בו כדי להשתמש בו גם לשכיבה וכן התורמל אין דרכו אלא ארבעה קבין וכשעשאו לחמשה משום שכיבה עשאו וכן כולם ולכך כל זמן שלא נפחתו טמאין מדרס כיון שמתחלתן נעשו גם לשכיבה. וקשה א"כ נפחתו אמאי טהורין הא ברישא אמרי' כשנעשו גם לשכיבה אפי' נפחתו טמאין ועוד עיקר הך מילתא קשה הקלוסטר שתולין בפי הבהמה האיך אפשר שיהא משמש שכיבה עם מלאכתו והי' נ"ל דרישא הכרים והכסתות ושקין כולם עשויין לשכיבה לחודי' שממלאן צמר או מוכין או תבן לשכב עליהן ועיקר רבותא בהו דכשנפחתו ואין ראויין למלאותן לא אמרי' בטל העיקר אע"ג דעיקר השכיבה אינה אלא במילואן מ"מ כיון שעיקר עשייתן למדרס לבד לא בטל העיקר דהשתא נמי חזו קצת. אבל בבא דסיפא מירי ודאי שעשויין לשאר תשמיש וגם לשכיבה כגון הקלוסטר שעשאו ארבעה קבין ודאי עשאו נמי לשכיבה. ומשכחת לה כגון שיש לו שעה מיוחדת לשכיבה ושעה מיוחדת להאכיל בו לבהמה כמו בדרך משתמש בו לבהמות ובביתו שוכב עליו. או ביום מאכיל בו ובלילה שוכב עליו. וכיון שבאותו זמן ששוכב עליו אין אומרים לו עמוד הוי כמיוחד למדרס ודרך תשמישו הוא תמיד במילואו כשמאכיל בו לבהמות ממלאו מספוא וכששוכב עליו ממלאו מוכין והשתא א"ש דכ"ז שלא נפחתו טמאין מדרס אבל נפחתו דאיכא תרתי לריעותא דמאכיל הבהמות שבו בטל לגמרי. ותשמיש השכיבה נמי בטל מקצתו שהרי אין דרכו לשכב עליו אלא במילואו הלכך הא ודאי בטל העיקר מיקרי דנהי דבכרים וכסתות דרישא אע"ג דנפחתו לא אמרי' דבטל העיקר משום דהתם תחלתן לא נעשו אלא לשכיבה כדפי' אבל לפי פי' הרמב"ם והמפרשים ז"ל דרישא כמי בעשויין לשני תשמישין נינהו צ"ע מאי בינייהו דרישא וסיפא:

ר"י אומר אף הרבצל והמזודה כל שהן:

צ"ע מאי כל שהן אי אפי' קטנים מאד אין בזה טעם דמ"ש מכל הני דדווקא גדולים. ועוד דקטני' משמע אפי' אין ראויין לשכיבה ולא לישיבה ולאו בני מדרס נינהו. ואי כל

שהן אפי' גדולים ביותר פשיטא דכל הני דת"ק נמי אם הם גדולים יותר כ"ש דטמאין מדרס כמ"ש הרב ולמאי דפי' לעיל דכל הני דת"ק מיירי דווקא שעשאן בתחלתן גדולים יותר מכדרכן קב או שני קבין דבזה מינכר שעשויין גם לשכיבה א"ש דברבצל ומזודה ס"ל לר"י דאם עשאן גדולים כל שהן יותר מכדרכן איכא הכירא. ולת"ק כל שהו לא הוי הכירא:

משנה ב

חמת חלילין: נראה דמשום דתני לעיל כ חמת של שבעה קבין טמאה מדרס קמ"ל הכא דאם עשאה לחלילין בטלה ממדרס משום דקפיד עלה טובא שלא לישב עלי' שלא תקרע וכשנקרעת כמלא מחט הרוח יוצא ולא חזיא והלכך אינה עשוי' לישיבה ומדקתני טהורה ממדרס משמע דבמת טמאה וצ"ל דכשמקבלת הרוח חשיבי כלי קבול:

ערבת פיסונות:

נ"ל שממלאין את הערבה חול ואבנים ונותנין אותה על עגלה וכשהיא מלאה יושב האדם על החול ומחמר שם הבהמות המושכות העגלה וב"ש סברי דמשמשת ישיבה עם מלאכתה וטמאה וב"ה ס"ל דכיון שבעודה ריקנית לא חזיא לישיבה אין ישיבה זו על הערבה אלא על החול. וב"ש סברי כיון דאין יושבין על החול בלא הערבה ערבה נמי כמיוחדת לישיבה והא דמשפלת של זבל טמאה מדרס לכ"ע כדלק' פכ"ד מ"ט התם אין יושבין על הזבל אלא נשענין ע"ג המשפלת כמ"ש ש הר"ש שם:

ערבה משני לוגין. הרמב"ם פי' שעשוי ללוש בה. והר"ש כתב שאין נראה דהא ברפ"ד דידים קרי לה ערבת הרגלים, אלא שעשוי' לרחוץ בה רגליו ובין כך ובין כך תשמישה ע"י מים והלכך משנסדקה ומוציאה מסקה בטל תשמישה ולא שייך בה לו' עמוד ונעשה מלאכתנו ושייך בה מדרס ומיהו כשהיא פחותה משני לוגין לא חזיא למדרס. דלמדרס בעינין שיעור גדול כדמוכח במתני' דלעיל גבי קלוסטר וחמת (והיינו דתני בתוספתא הרי היא כקערה כלו' שאינו ראוי' לישיבה והא דקתני ושיעורה בזתים מילתא אחריתי היא לענין שאר טומאות שיעורה בזתים) וכן היתירה מתשעה קבין הואיל דכלי חשוב היא ביותר שתשמישה מרובה אפי' נסדקה לא מבטל לה מתשמישה ועתיד לתקנה ואינה טמאה מדרס שאומרים לו עמוד כדי לתקנה לתשמיש. והיינו טעמא נמי דלק' מ"ד ביתירה מט' קבין אפי' נפחתה במוציא רמון ויחדה למדרס לא מטמאה עד שיקצע. דכל כמה דלא עביד בה מעשה למדרס אמרי' דעתיד לתקנה אבל עד ט' קבין שיערו חכמים דמסתמא מבטל לה:

שנסדקה:

כל סדק היינו בלא חסרון כמ"ש הרב רפ"ו דבכורות וה"נ נפחתה משהו כמוציא משקה ואין זה שיעור טהרה לשום כלי וזו ג"כ טמאה מדרס וגם שאר כל הטומאות דאלו לא נסדקה לא היתה מיטמאת במדרס אלא בשאר טומאות כיון שא"ל עמוד אבל משנסדקה ובטל תשמישה מיטמאת גם במדרס. והרמב"ם בפי' ובחבורו מפרש שטמאה מדרס ולא שאר טומאות ובאמת היא דבר תמוה וכי. מוציא משקה מטהר הכלי. ועוד הא כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת (ועוד דקתני זה חומר בשירי כלי עץ ואי איתא דבטל טומאת מת אין זה חומר) ובתוספתא תני' בהדיא דטמאה מת וטמאה מדרס וכן השיגו הראב"ד. ומיהו בתוספתא גופה איכא למידק דתני נפחתה במוציא זית טהרה מכל טומאה וכן גבי פחותה משני לוגין תני הרי היא כקערה ושיעורה בזתים. וקשה מה ענין שיעור זתים גבי כלי עץ והא כלי עץ שיעורן ברמונים. ונראה דתנא דתוספתא ס"ל דלא נאמר שיעור רמונים בכלי עץ אלא לענין יחוד דכלי העשוי לאוכלין שיעורו במוציא זתים ליטהר ואם יחדו לגרוגרות מקבל טומאה וכשחזר וניקב כמוציא גרוגרות ויחדו לרמונים מקבל טומאה והיינו שיעורן ברמונים דעד רמונים, מהני יחוד ולמעלה מרמונים לא מהני יחוד. אבל עיקר טהרתו של כלי עץ הוא כמו בכלי חרס דהעשוי לאוכלין שיעורו בזתים אלא דבכלי חרס לא מהני יחוד כמ"ש ברפ"ג בשם הרמב"ם. ובכלי עץ מהני עד רמונים ולפ"ז נראה דס"ל דערבה זו עשוי' ללוש בה הבצק ודינה כמיוחד לאוכלין. דאלו עשוי' לרחוץ רגליו דינה בכונס משקה. והא דגבי יתירה מט' קבין תני נפחתה מלקבל רמונים טהורה. הו"מ למיתני כמוציא זתים אלא משום רבותא דסיפא נקט רמונים דאפילו בנקב גדול לא אמרי' דבסתמא מבטל לה ותשמישה וטמאה מדרס אלא בעינין מעשה רבא עד שיקצע:

ונתפחה טמאה טמא מת:

ונראה דטהרה אפי' ממדרס דלמפרע כמו סדין שעשאו וילון דלק' מ"ו ובפכ"ז מ"ט. דה"נ התפיחה הוי שינוי מעשה. וכ"ש למאי דפי' לעיל דהא דנסדקה טמאה מדרס דאמרי' דסתמא מבטל לה מתשמישה. והלכך אם חזר והניחה בגשמים גלי דעתי' דמעיקרא לא ביטלה ולא הוה בה דין מדרס וטהורה למפרע. והיינו דקתני הניחה בגשמים ולא קתני ירדו עלי' גשמים. והדר תני בקדים ונסדקה מקבלת מדרס. כלו' הרי היא כמו בפעם הראשון שנסדקה. ולא אמרי' כיון דהאי גברא גלי דעתי' דלא ביטלה כשנסדקה ראשונה דהא הניחה בגשמים אח"כ. וא"כ השתא נמי אפי' נסדקה לא תטמא מדרס דמשום סדק הא לא מבטל לה. לא אמרי' הכי. וה"ה נמי דלא אמרי' כיון שהניחה בקדים חזינין דמבטל לה ועקרי' לגילוי דעתי' קמא שהניחה בגשמים והוה כאלו לא הניחה ולא טהרה

ממדרס דלמפרע קמ"ל דלא אמרי' הכי אלא מקבלת מדרס להבא ולא למפרע. דלעולם בתר השתא אזלינין והיינו דתני בתוספתא מיטמאת דמיטהרת אפי' עשרה פעמים. ובזה מיושב מה שדקדק בתוי"ט דקתני מקבלת מדרס ולא טמאה מדרס:

זה חומר בשירי כלי עץ מתחלתן:

בכלי חרס נמי מצינו חומר בשיריו בתנור דתחלתו ארבעה ושיריו ברובו בבר שבעה וכן בכמה דוכתי. אלא דבכלי עץ וכלי נצרים הוה חדוש דתחלתן אין בהן טומאה כלל ובשיריהן טמאים:

כל שהן טמאין. פי' הרב אעפ"י שלא נשאר אלא כ"ש וכן פי' ג"כ לעיל פי"ז מ"ד י. נגממו במה שהן ושם פי':

משנה ג

חבור לטומאה בשעת מלאכה:

ודווקא לטומאה אבל לא להזאה דמן התורה אינו חיבור אפי' בשעת מלאכה כיון דעשוי לזורקו כל שעה. כ"כ התוס' בפ' במה טומנין דמ"ט. ומ"מ קשה בשעת מלאכה נמי אמאי הוה חבור לטומאה כיון שאינו קביע הא אמרינין גבי מוכני בפי"ח מ"ב בזמן שהיא נשמטת אינה חבור. וגם קושיא זו הקשו שם התוס' סוף דמ"ח אהא דאמר התם גבי מספרת של פרקים דבר תורה בשעת מלאכה חבור בין לטומאה ובין להזאה וגבי מוכני אמרי' דאינה חבור וכתבו שצריך לחלק ולמאי דפי' בפט"ו מ"ד דיש חילוק בין ידות של כלי עץ ועור לשאר ידות משום דבכלי עץ ועור כתיב בהדיא אשר יעשה מלאכה בהם ולא טמאה התורה אלא עיקר הכלי שעושה המלאכה ולא כיסויין אעפ"י שהם צורך לכלי וה"ה כל ידות שלהם אינם חבור מן התורה אלא מדרבנן ניחא דמוכני שהיא יד לשידה אפי' מחוברת אינה אלא מדרבנן ובנשמטת לא גזרו. והכא ביד הקרדום וכן במספרת דידות של כלי מתכת נינהו דכי מחוברין הוו טומאתן מדאורייתא בנשמטת נמי גזרו רבנן. ודע דהא דמשמע מדברי התוס' דשבת דיד הקרדום אלו הי' קבוע הי' חבור מן התורה קשה דתנן פי"ב דפרה מ"ח ידות כלים החרוקות אינם חבור ויד קרדום מן החרוקות היא שהיד נכנס לתוך הברזל. ונראה דאפי' היא קבוע אינו חבור אלא מדרבנן אלא שהחילוק היא שהקבוע חבור אפי' שלא בשעת מלאכה לטומאה דגזרו אטו שעת מלאכה ובאינו קבוע אינו חבור שלא בשעת מלאכה כלל אף לטומאה אבל להזאה אפי' קבוע אינו חבור דחרוקות היא. ולפ"ז מתני' דפרה דקתני החרוקות אינם חבור היינו מן התורה אבל מדרבנן הוה חבור וכ"כ הרמב"ם בהדיא ספי"ב מה' פרה דחרוקות חבור לטומאה ולא להזאה ע"כ:

ואינו חבור לו:

והא דאמרי' בכל דוכתא דהמחובר לטמא טמא ואעפ"י שאין צורך בחבורן זה לזה כדאמרי' בפי"ט מ"ד ומ"ו. דווקא במידי דחזי לטומאה אבל כלונס לא חזי לטומאה דלאו כלי הוא ויד נמי לא הוה שאין צריך לו טהור לגמרי. וסיפא גבי כסא שקבעו בכלונס אע"ג דלמדרס פשוטי כלי עץ נמי חזי למדרס. מ"מ כלונס גרע טפי. דאפי' פשוטי כלי עץ לא הוי דכל פשוטי כלי עץ. היינו שהחליקו ותיקנו ועשאו בצורת כלי וכלונס לאו כלי היא ולמדרס בעינין כלי כמ"ש הרב בסמוך כלי ולא אבן ולא קורה וכן קורת בית הבד דבסמוך לאו כלי הוא והיינו נמי טעמא דמתני' פ"ט דחולין מ"ו עכבר שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע באדמה טהור משום דאדמה לאו בר קבולי טומאה הוא:

קבעו בקורת בית הבד טמא:

ולא אמרי' דמבטל לכסא לגבי הקורה ולא חזיא תו לישיבה שאומרים לו עמור ונעשה מלאכתנו דאין דרך לבטל הכסא שהיא כלי לגבי הקורה שאינה כלי אלא עץ גדול וכבד ומסתמא ניחא לי' בכסא טפי והלכך בכסא שקבעו בערבה לק' פכ"ב מ"ד מטהרין ב"ה דהתם ערבה נמי כלי חשוב היא וצריך לתשמישה יותר מתשמיש הכסא שאפשר לו לישב ע"ג ספסל וע"ג אבן. וס"ל לב"ה דבטל הכסא. אבל הכא ודאי לא מבטלו ועתיד ליטלו ולא שייך בה עמוד ונעשה מלאכתנו. ומיהו מהא דתנן במ"ה כופת שקבעו בנדבך טמא קשי אהך דב"ה דפכ"ב כיון דס"ל לב"ה התם דמבט הכסא לגבי ערבה. ה"נ נימא דבטל הכופת לגבי הנדבך דודאי נדבך שהוא בנין ביתו חשוב הוא לו יותר מן הכופת. וכבר הקשה כן הראב"ד ומביאו תיו"ט בפכ"ב. ותיו"ט נתקשה שם אמאי לא רמי הראב"ד מכסא אכסא אבל כוונת הראב"ד כדפי' ולק"מ:

משנה ד

והתקינה לישיבה. האי התקינו היינו במחשבה בעלמא כדתני בתוספתא וכ"כ הרמב"ם ולכאורה הי' נראה דפלוגתייהו דר"ע וחכמים משום דקיי"ל דלמדרס בעינין כלי ולא אבן ולא קורה כמ"ש הרב במתני' דלעיל. וזו שנפחתה ברמונים בטלה מתורת כלי. וס"ל לר"ע דנהי דבטלה מתורת כלי קבול מ"מ לא גרעא מכלי פשוט ופשוטי כלי עץ מיטמאין במדרס וחכמים ס"ל כיון שמתחלה לא נעשה לשם פשוט אין לו אפי' תורת פשוט עד שיעשה בו מעשה לשם פשוט. וכדפי' כה"ג, בפי"ט מ"ט בפלוגתייהו דר"מ וחכמים דהתם. והא דתנן בפכ"ב מ"ט כופת שסרקו וכרכמו ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיחוק בו. אלמא ר"ע נמי מעשה בעי שאני התם דכופת חתיכת עץ בעלמא היא ומעולם לא נעשה בו שום מעשה לא לשם כלי קבול ולא לשם פשוט ועכשיו הוא בא לעשותו

כלי דר"ע סגי לי' במעשה זוטא וחכמים בעי מעשה רבא אבל הכא שמתחלה נעשה לשם כלי קבול ואפי' בטל קיבולו מ"מ מעשה קמייתא מהני לי' לר"ע דליהוי כפשוט ולא צריך לו עכשיו מעשה חדש. אלא שקשה דלק' פכ"ז מ"ה הדר ותני הך פלוגתא דר"ע וחכמים דהכא גבי בלויי נפה וכברה ותרתי למה לי. ומה לי כלי עץ או עור. ויש לפרש בענין אחר דלאו לענין לשווי' כלי פליגי. אלא דתרווייהו ס"ל דכל כלי הראוי לתשמיש אין דרך כלל ליחדו לישיבה ואם ישב עליו הזב אינו טמא שאומרים לו עמוד כו' אבל זו שנפחתה מרמונים שאינה ראוי' עוד לתשמיש דאפי' יחדו לגדול מרמון לא מהני כדמוכח רפי"ז ס"ל לר"ע דמהני בה יחוד למדרס. וחכמים ס"ל דאפי' נפחתה מרמונים לא מהני בה יחוד למדרס דעביד דמימלך ומתקן לה לסתום הפחת וכל שיכול לתקנה לתשמיש אין דרך לייחדו למושב עד שיקצץ דעביד בה מעשה לבטלה מקיבול תו ודאי לא מימלך. והשתא ניחא דתני לה תו גבי בלויי נפה דהתם שבלה ונרקב העור ואין לה תיקון סד"א דמודו חכמים קמ"ל דהדפנות של נפה וכברה מסביב הם של עץ ועביד דמימלך לעשות עור אחר לדפנות הללו והדר הויא נפה כבתחלה ולא מהני בה יחוד למדרס עד שיקצץ. וקיצוץ דהכא ודהתם היינו שיחתוך ממנה הדפנות ותהא כמו לוח פשוט וכ"מ מפי' הרמב"ם.. ומיהו נראה שצריך ג"כ לעשות מעשה בו אח"כ לשם פשוט שיקצענה במדה לצורך כלי פשוט. ור"ע דסגי לי' במחשבה סבר דמעשה קמא מהני לי' כדפי' לעיל א"נ משום דאע"ג דנפחתה מרמון נהי דלענין טומאה לא הוי כלי מ"מ שם כלי עלי' לכל מילי שהרי מצלת בצ"פ כדפי' ספ"ט וה"ה דלמדרס חשוב כלי. אבל אין נראה לפרש כן דלא אשכחן מידי דטמא מדרס וטהור משאר טומאות דכל המיטמא מדרס מיטמא במת):

עשאה אבוס לבהמה. לאו בערבה שנפחתה איירי דההיא טהורה משאר טומאות לגמרי אעפ"י שלא קבעה בכותל. אלא בערבה שלימה איירי וקמ"ל דקביעותה לכותל אין מטהרה וכדתנן נמי במתני' דלעיל בדיוסטר וכסא שקבען בכלונס טמאים. דמחובר לקרקע או לעץ יש להן דין אחד כדפי' פי"א מ"ב. וכולן אין מטהרין הכלים הקבועין בהם אא"כ מחוברין לפן מתחלתן והיינו שחברן ואח"כ חקקן שלא נקרא עליהן שם כלי אלא במחובר. או שנעשו מתחלתן כדי לחברן כמ"ש הרב. ויש עוד ענין א' שאפילו לא נעשו מתחלתן לקרקע אלא משנעשו כלי חברן ואפ"ה טהורין. והיינו אם ביטלן ע"י חבורן מתשמישן כדלקמן קערה שקבעה שלא כדרך קבלתה אלא מתני' דהכא בכדרך קבלתן איירי דעשאה אבוס היינו כדרך קבלתה:

משנה ה

כופת שקבעו בנדבך:

לכאורה נראה דקבעו ולא בנה עליו טמא משום דלא בטלו מישיבה שראוי הוא לישב עליו במקום שקבעו וכן בנה עליו ולא קבעו לא ביטלו שיכול ליטלו משם. וכ"כ הראב"ד הביאו בתיו"ט פכ"ב מ"ד. ולפ"ז בבא דרישא לא צריכא דהא דקבעו טמא כבר תני לה לעיל בדיוסטר וכסא שקבען בכלונס ואבוס שקבעה בכותל. וכ"ש בנה ולא קבעו דלא צריכא כיון דיכול ליטלו אין זה אלא כמו הניחו בחלון ופשיטא דטמא. וכולהו לא תני להו אלא משום סיפא דקבעו ובנה עליו טהור וקמ"ל דקביעות המבטלו מתשמיש מבטל לי' מתורת כלי ויש לפרש דרישא נמי איירי שמבטלו מתשמישו דקבעו בראש הנדבך בגובה ואין דרך אדם לקבוע ישיבתו בראש הנדבך. וסיפא נמי בנה עליו בענין שאין יכול ליטלו ודלא כפי' הרב. וקמ"ל דאפ"ה טמא דאין זה ביטול גמור דודאי מימלך שמעשיו מוכיחין שקבעו ולא בנה עליו אעפ"י שצריך הוא לבנות את ביתו. אלא שאינו רוצה לבנות על הכופת לשקעו ודעתו ליטלו. וכן בנה עליו ולא קבעו מדלא קבעו גלי דעתי' כדי שיהא נוח לו ליטלו אחר זמן עושה וכך משמע מדברי הרמב"ם דמפרש קבעו דהכא במסמרים ובכל הני דלעיל גבי דיוסטר וכסא ואבוס שקבען לא כתב במסמרים אלא דלא ניחא לי' בנה עליו ולא קבעו היכי משכחת לה והרי ממילא הוא נקבע ע"י הבנין שעליו אלא שדרך כלי עץ שנותנין בנדבך לקבעו במסמרים וזה שנמנע מלקובעו שעתיד ליטלו והיינו דשני תנא הכא למיתני נדבך ולא תני לה בכלונס ובכותל כדלעיל משום דבשעת הבנין נקרא הכותל נדבך. ובשעת הבנין איכא הוכחה וגילוי דעתא שאין דעתו לשוקעו שם לעולם וכדפי'. ובהכי מיושב מה שהקשה הראב"ד דכסא שקבעו בערבה ב"ה מטהרין בפכ"ב מ"ד והכא לא מהני קביעות לטהר. ולמאי דפי' לק"מ דהכא איכא גילוי דעתא שאינו מבטלו משא"כ התם:

מפץ שנתנו:

הך הך בבא קמ"ל דלא תימא דוקא רישא קבעו ובנה עליו טמא דתו ודאי לא שקיל לי' דלא עביד דסתר ביתא אבל מעזיבה שהוא דבר מועט ואינו חשוב אפי' קבעו ובנה לא בטל. קמ"ל כיון דליכא גילוי דעתא דלא שייר בבנין מסתמא מבטל לי':

קערה שקבעה בשידה:

הו"מ למיתני קבעה בכותל אלא דכבר תני כותל גבי עשאה אבוס וקמ"ל הכא דכל הדברים שאין מקבלין טומאה המחובר להן דינו כמחובר לקרקע ולהכי תני כלונס וכותל ושידה. ונראה דהא דנקט הכא שקבען בשידה תיבה ומגדל לאו דווקא דה"ה אם חברה לכלי המקבל טומאה שלא כדרך קבלה טהורה כיון שביטלה מתשמישה הוה כנשברה

והכא עיקר טהרתה משום ביטול תשמישה היא אלא משום דכדרך קבלתה טמאה הוי רבותא דאפי' מחובר לדבר טהור טמאה נקט הכי ולא כתיו"ט שכתב דדווקא שידה ותיבה הטהורים. ואפשר דאם קבעה לכלי טמא נהי דהקערה עצמה טהורה כיון שקבעה שלא כדרך קבלתה מ"מ שייך בה טומאה מצד חיבורה שהמחובר לטמא טמא. ולמאי דפי' במ"ג דדבר שאינו מקבל טומאה אפי' מחובר לטמא טהור לא שייך זה. ולכך נראה דשידה תיבה טהורים לאו דווקא וכדפי'. ודע דקערה שקבעה שלא כדרך קבלתה טהורה אפי' מטומאה דלמפרע דהוה כנשברה וכן קבעו ובנה עליו דלעיל שבטל ממלאכתו לגמרי טהור אף מטומאה דלמפרע כמו סדין שעשאו וילון דבסמוך:

משנה ו

טהור מן המדרס. אם הי' טמא מדרס טהר משנעשה וילון כדתנן לקמן פכ"ז וגם להבא אינו מיטמא מדרס אבל טמא מת בין למפרע ובין להבא ולא אמרי' משקבעו בכותל ובמזוזות הפתח לוילון מחובר לקרקע הוא וטהור. דאין מחובר מטהר אא"כ בטל תשמישו כדאמרי' לעיל וזה לא בטל תשמיש כלי ממנו שגם עתה השמש מתעטף בו. ונראה דסדין דמתני' אינו לא של צמר ולא של פשתן דאלו צמר ופשתן אין טהורין אפי' מחוברין לקרקע כדתנן בפרק ב דשבת כל היוצא מן העץ אין טמא טומאת אהלים אלא פשתן כלו' שהפשתן אפי' חברו לקרקע טמא האוהל עצמו כמ"ש התוס' שם וה"ה צמר ועור דינם כפשתן כמ"ש הרמב"ם והראב"ד פ"ה מהט"מ. ומזה יש לתמוה על התוס' במס' ביצה די"ד שהקשו פרוכת שבמקדש אמאי טמא דלא שייך השמש מתעטף בו שאסור בהנאה ע"כ. ומאי קושיא הא של מקדש צמר ופשתן הוא והם טמאין במחובר בלאו טעמא שהשמש מתחמם בו וכתבנו עוד מזה בפכ"ד משנה יג:

מאימתי הוא טהרתו:

דכל הכלים שעולין מטומאתן בשינוי מעשה היינו שינוי צורת הכלי ובסדין פשוט מאי שינוי צורה שייך בי' דאפי' יקרענו ויעשנו קטן ממה שהי' אין זה שנוי צורה דמעיקרא סדין והשתא סדין. ותפירת לולאות ג"כ לאו שנוי צורת הסדין היא. ולכך בעו ב"ש תרווייהו כהדדי דחשיב כמו שנוי צורה. ואפשר דס"ל דזה שאמרו אין עולין מטומאתן אלא בשנוי מעשה משום דכל דלא עביד בי' מעשה שמא ימלך ויחזור בו שלא לשנותו מתשמישו הראשון אבל כיון דעביד בי' מעשה תו לא מימלך. וס"ל לב"ש דה"נ כיון שקרעו ותפר בו לולאות תו לא מימלך. וב"ה ס"ל לולאות לחוד כשנוי מעשה דמי כדאמר בפ' הגוזל עצים שינוי השם כשנוי מעשה דמי וע"י הלולאות נשתנה שמו דמעיקרא סדין

והשתא וילון. ור"ע ס"ל דכל הני לא חשיבי שנוי כיון דליכא שנוי צורה והלכך לא נטהר עד שיקבע דבטל תשמיש המדרס:

משנה ז

מחצלת: עשוי' מחלף וסיב וקנה וגמי וכיוצא בהן וכמ"ש הרב בפכ"ד מ"י. וכשעשוי' לשכיבה טמאה מדרס. ואם אינה ראוי' לשכיבה כגון דאית בה קנים הבולטין ומזיקין לשוכב טהורין ממדרס. ואף משאר כל הטומאות דגריעי מפשוטי כלי עץ שעומדין לסיכוך כדאמרי' פ"ק דסוכה ד"כ וכן העשוי' לגתות טהורה מכלים כדלק' פכ"ד מ"י. והיינו דאמר הכא שאם עשה לה קנים טהורה שביטלה ממדרס ודמי למתני' דלעיל סדין שעשאו וילון אלא דהתם טמאה טמא מת והכא טהורה מכל טומאה כדפי':

לאורכה טהורה:

דרך המחצלת שהיא ארוכה הרבה אבל רחבה אינה אלא שיעור קומת אדם וכמה בני אדם שוכבין עלי' קומתן לרוחב המחצלת ואם עשה לה קנים אורך הקנים לאורך המחצלת מזיקין לשוכב והלכך מטהר ת"ק. וחכמים ס"ל כיון דאכתי חזי לשכיבה ע"י הדחק בכפיפת רגלים אין זו שנוי מעשה להעלותן מטומאתה אא"כ עשאן כמין כ"י שימשוך הקנים באורך וברוחב בענין דלא חזיא לשכיבה אפי' ע"י הדחק. והכא לא מחלק אם נשאר בין קנה לחבירו ד' טפחים כדמחלק לענין רוחבה בסמוך משום דאין דרך אדם לשכב לאורכה כיון שרוחב המחצלת מועט הוא ודרך השוכב להתהפך ונוח ליפול על הארץ:

נחלקה לרחבה השתא מיירי במחצלת סתם שלא עשה לה קנים ומ"ש הרב שנשברו הקנים היינו גוף המחצלת שעשוי' מקנים דהא דתנן ספי"ז של קנים טהורה היינו משאר טומאות אבל טמאה מדרס כדמפרש התם וע' תיו"ט שם. ונראה דה"ק כל מחצלת שנחלקה לרחבה והיינו שחלקה ע"פ רחבה ונתמעט האורך שלה ועשאה כשתי מחצלאות ושתיהן אורכן כרחבן והשתא לא חזיא לשכיבה כולי האי שאין דרך לשכב לאורך המחצלת והכא כולה מיקרי אורך וה"ט דר"י מטהר ות"ק לא מודה לי' והיינו חכמים דרישא דס"ל דכל דחזיא ע"י הדחק לא בטלה וה"נ חזיא ע"י הדחק ואפשר נמי דאפי' ת"ק דרישא דמטהר ולא מהני דחוי ע"י הדחק דווקא בעשה לה קנים בידים דגלי דעתי' דלא בעי לה לשכיבה והלכך אפי' חזיא ע"י הדחק לא מהני אבל הכא בנחלקה מעצמה ת"ק נמי כחכמים ס"ל כיון דחזיא ע"י הדחק לא בטלה ור"י פליג אתרווייהו דאפי' נחלקה מעצמה וחזיא ע"י הדחק טהורה. וא"ת האי נחלקה היכי דמי אי יש בכל חלק ששה ע"ש אמאי מטהר ר"י הא תנן סתמא לק' פכ"ז דמפץ טמא בששה למדרס

ולמת. ואי בדליכא ששה מ"ט דחכמים. ובכל דוכתא משמע דמפץ היינו מחצלת וכ"כ הרמב"ם רפכ"ג מה"כ אע"ג דברפ"ח דאהלות תנן מפץ ומחצלת וכן בפ"ה דכתובות היינו משום שהמפץ רך יותר ממחצלת כמ"ש הרב בכתובות ומ"מ שניהם ענין אחד הם ובתוספתא הביאה הר"ש ר' נתן אומר שירי מחצלת שבעה ושירי המפץ ששה ות"ק פליג ומשמע לת"ק שיעור ששה במפץ ה"ה במחצלת וא"כ הך דהכא במאי מיתוקמא וי"ל דנחלקה דהכא היינו שלא נתפרקו החלקים אלא שנחלקה ברובה ומעורה עדיין בקצוותי' ובדליכא ששה בחלק אחד איירי ור"י מטהר דסופו להתפרק וכנתפרקה דמיא. וחכמים ס"ל דלאו כנתפרקה דמיא וכיון שיש בכללה שיעור טומאה טמאה. והשתא ניחא הא דתני וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה. דקשה מאי וכן דהמתיר ענין אחר היא וחכמים נמי מודי בי' ובנחלקה פליגי חכמים. ועוד אמאי שנה דין המתיר באמצע בין דיני נחלקה. ולמאי דפי' ניחא דר"י מייתי ראי' למילתי' מדין המתיר דכי היכי דמתיר מודו חכמים דטהור אע"ג דשלימה היא משום שסופה להתפרק וה"ה נחלקה ומיהו חכמים ס"ל דשאני מתיר בידים דגלי דעתי' דלא בעי לה לשכיבה אבל נחלקה ממילא טמאה. והדר תני נחלקה לאורכה דדווקא אם נשתייר בה ששה טפחים כשיעור המפץ לטומאה טמאה ונראה דנחלקה לאורכה גרע טפי דנוח להתפרק יותר ובנתפרקה דמי והלכך אי לית בה כשיעור טהורה ואם נשתייר בה שלשה מעדנים היינו ברוחבה דאלי אורכה לא חסר ממנו כלום. והיא גמר מלאכתה. לכאורה משמע דקמ"ל אעפ"י שאחר הקניבה צריך עוד לעשות בה מלאכות אחרות אין אותן המלאכות מעכבין והקניבה היא גמר מלאכתה. וכה"ג תנן נמי גבי כלי חרס בספ"ד וכ"כ תיו"ט. ומיהו יותר נראה דאתי למי' דגמר מלאכתה מטמא אעפ"י שאין שם שיעור דתנן בפכ"ז המפץ טמא בששה וקמ"ל דהי נו דוקא בחתיכה שנקרע שלא בכוונה כמ"ש הרמב"ם פכ"ג. אבל בעושה מחצלת בתחלה אעפ"י שאין שם ש עיר טמא כיון שהיא גמר מלאכתו והכי תנן בפכ"ז דאם קיצץ בכוונה סגי בטפח וכ"ש בעושה בתחלה בכוונה דטמא בגמר מלאכה ולא בעי שיעור. ובתוספתא הביאה הר"ש תני הכי בהדיא אם מתחלה עשאה לכך אפי' פחות משלשה מעדנים טמא ע"כ ולפ"ז הא דתנן רפכ"ז דאריג כ"ש טמא בבגד ובשק לא אתי לאפוקי אלא עור דלא שייך בי' אריג אבל מפץ הוי כמו בגד ועור לענין זה דמיטמא באורג מתחלה בכ"ש וכן משמע בפ"ק דסוכה ד"כ דמחלק גבי מחצלת בין גדולה לאריגה אלמא דשייך בה אריגה. ואפשר דאפי' לא שייך אריג במחצלת ניחא דהכא מיירי כשיש בה כשיעור ששה על ששה שהיא שיעור המפץ לטומאה וקמ"ל דלא מטמא אלא אחר הקניבה שהיא גמר מלאכתה כיון דבלא קניבה לא חזיא ואפי' דעתו לעשותה גדולה

כמה אמות מיד כשיש בה ששה על ששה טמאה ולא בעינין שיגמור את כולה אלא הני ששה בעו קניבה והיא גמר מלאכתה וכן מוכח פכ"ז מ"ב:

פרק כא

משנה א

הנוגע בכובד: בדין ידות לבגד מיירי הכא שאם נטמא הבגד במת ובא אדם ונגע באחד מכל אלו בכובד עליון כו' טהור האדם שהם אין חשובין יד להוציא טומאה ובהני דסיפא דהוו יד מוציאין הטומאה ונטמא האדם. וא"ת הני דרישא נהי דלא הוו יד הם עצמם טמאין שנגעו בבגד שנטמא במת שהיא אבי אבות כמת עצמו מטעם חרב כחלל והנוגע בבגד הוה אב ומטמא לאדם לאו קושיא היא דכל הני אין ראויין לקבל טומאה כלל דאינם כלי ולא בגד וכיון דלאו יד נינהו טהורין לגמרי. ואע"ג דהכובדין והמסרק והיינו הקירוס פשוטי כלי עץ נינהו ויש להן טומאה מדרבנן מ"מ בטומאות דרבנן לא אמרי' חרב כחלל כמ"ש במס' אהלות בכמה דוכתי. והרא"ש מפרש מתני' לענין יד להביא טומאה לבגד:

והקירוס. פי' הרב מסרק וז"ל הרא"ש מסרק וחוטי השתי הולכין בין שן לשן והאורג מכה בו להדק חוטי הערב לבגד הארוג ע"כ:

ובחוט שהעבירו לפי' הרב לא אתפרש מה בין חוט שהעבירו לכפול שהעבירו והרא"ש פי' חוט היא שהרוקם צריך לו בעת האריגה ואחר גמר מלאכתו זורקו וכפול הוא חוט שזור המחובר לארוג שרוקמין עם הארגמן ע"כ:

ובעירה שאינו עתיד להחזירה. לפי' הרב אינו מיושב לשון להחזירה דהו"ל למיתני שעתיד לפוסקה. ועוד לדבריו משמע דעירה עשוי' לנוי ולפ"ז צ"ע אמאי הוי יד. דכל שעשוי לנוי לאו יד הוא כמפורש במקום אחר והרא"ש פי' חוט התלוי חוץ למסכת וכשהוא קצר אינו מחזירו לתוך השתי וכשהוא ארוך מחזירו ע"כ:

משנה ב

ובלחיין. פי' הרב שני עצים שבנקבי העול. ואינו מיושב שהעול עצמו אינו חשוב יד והעצים שבו הוו יד ונראה כפי' הרא"ש דלחיים נמי לשבר את העפר עשויין. והיינו דפליג ר"י שאינם אלא לרבות:

משנה ג

מצודת האישות טהורה. פי' הרב שאין עלי' תורת כלי וצ"ע דמה ענין זה לכאן דכולי' פרקין בדיני ידות איירי וטהרת מצודה עצמה הו"ל למיתני' גבי מצודת עכברין בספט"ו. ונראה דמתני' שאינה חבור לחץ שבה ופליג ר"י ואמר שהיא חבור וכ"כ הרא"ש ונראה שגם הרב מפרש כן אלא שדקדק לשון המשנה דלא תני הכא הנוגע במצודה כדתני

בכולהו דלעיל משמע דכאן בא להוסיף ולו' דלא מבעי' אם נטמא החץ ונוגע במצודה טהור אלא אפי' נגעה טומאה במצודה עצמה טהורה. ופליג ר"י דנהי דהיא עצמה בלא החץ טהורה כשהיא מתוחה הוי יד וטמאה:

פרק כב

משנה א

שחיפן בשיש: כאן פי' הרב דבתר חפוי אזלינין ולעיל בפי"א פי' בהפך ושם פי':

ר"י אומר מקום הנחת חתיכות:

פי' אף מקום הנחת חתיכות וכ"כ הר"ש והרא"ש ובטעמא דהני תנאי מדברי הר"ש נראה דמוקי פלוגתייהו דת"ק ס"ל פשוטי כלי עץ המשמשין את הכלים טמאין אעפ"י שאין משמשין את האדם והלכך סגי לי' בהנחת כוסות. ור"י בעי שמשמשין אדם וכלים והלכך בעי הנחת כוסות וחתיכות. ואינו מובן דא"כ אדמיפלגי בנפחתו ליפלגו בשלימים אם אין בהן אלא כדי הנחת כוסות ועוד מה שסובר הנחת כוסות לא הוי משמשי אדם. אינו מיושב דכל שולחן הוי משמש אדם שנסמך עליו לאכול ולשתות וכ"נ מדברי הרמב"ם רפ"ד מה"כ וכ"ש שמניח עליו כוסות מלאים יין והוה משמש אדם וכלים. והרי הרמב"ם שסובר ברפ"ד דפשוטי כלי עץ אינם טמאין אא"כ משמשין אדם וכלים וכאן פסק בהנחת כוסות סגי כת"ק. ונראה דפלוגתייהו דת"ק ס"ל דבתשמיש כל דהו מיקרי שולחן. ור"י בעי מעין מלאכתו ממש כבתחלתו ולטעמי' אזיל דה"נ ס"ל בשברי כ"ח לעיל רפ"ד שצריך שישב על שוליו כתחלתו וה"נ פליג לענין שבת בפי"ז דשבת מ"ה דבעינין מעין מלאכתו ראשונה:

משנה ב

כשיחשוב עליו. וכשלא ניטלה שלישית לא מהני מחשבה דבטלה דעתו ואפי' חשב שיטול השלישית לא מהני דכ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתו כדלק' פכ"ו מ"ז:

ר"י אומר א"צ מחשבה:

ס"ל כיון שלא הי' כאן מחשבה לטהרה מעולם לא בעי אח"כ מחשבה לטומאה שעדיין לא יצא מידי מחשבה ראשונה שעשאו לשם שלחן ואעפ"י שבטל תשמישו בנתיים לא בטלה מחשבתו וכשחזר ונראה מהני לי' מחשבה קמייתא ות"ק סבר כיון שטהר בינתיים הוה ככלי חדש ובעי מחשבה לטומאה ולכאורה משמע שאם ניטלו כל שלשה הרגלים כאחד מודה ת"ק דלא בעי מחשבה דהא לא יצא עדיין מידי טומאה. אבל לק' מ"ה קתני שכן דרכו להיות נוטהו על צדו. משמע דאי לאו שכן דרכו אע"ג דחזי טהור

כיון דלא חזי שפיר כדמעיקרא אינו טמא בלא מחשבה ולהכי קאמר שכן דרכו וחזי כדמעיקרא וכן כתבנו לעיל רפרק ב דכלי פשוט שנשבר בעי מחשבה לחזור ולהיות כלי:

משנה ג

ניטל השני טהור:

פי' הרב ול"ד לשלחן שניטל שלשה רגליו וכו' ולא ניחא לי' לפרש דטהור דהכא היינו בלא מחשבה ואה"נ כשיחשוב טמא כמו בשלחן. דא"כ אם יש בו גובה טפח טמא היינו בלא מחשבה וזה אינו דכל דלא חזי כדמעיקרא אלא ע"י הדחק בעי מחשבה לת"ק. והא דלא מפרש תנא דמתני' הכא ביש בו גובה טפח טמא כשיחשוב דסמיך אמתני' דלעיל:

משנה ד

כסא של כלה. לא אתפרש טעמא דב"ה דמטהרין. ומ"ש הרב דלא חזי לכלה והוה כנשבר. כמו זר נחשב דאע"ג דלכ"ע חזי חשיב כנשבר. ונ"ל דכסא של כלה דרך לעשותו בפיתוחים וציורין וגוונין מלבד החיפויין והלכך גם כשניטלו החיפויין מקפידין שלא לישב עליו אדם אחר שלא יתקלקל ומחלוקת של ב"ש וב"ה תלי באשלי רברבי דתניא בת"כ ובפ' מרובה דס"ו משכבו ולא הגזול שאם גזל משכב מחברו ושכב עליו והוא זב אינו מטמאו דלאו משכבו הוא וכן גזרת הכתוב כמו שפירש"י ז"ל שם. והוא סברת ב"ה הכא בכסא של כלה שמקפידין שלא לישב עליו שום אדם והכלה ג"כ שניטלו חפוייו אין דרכה לישב עליו ונמצא שאין זה מיוחד לישיבה כלל שהרי ההקפדה מבטלת מדין משכב שאפי' בא זב וישב עליו אינו מטמאו דגזול הוא אצלו כיון שמקפידין. וב"ש מטמאין דס"ל כשיטת התוס' בפ' מרובה דמשכב שגזל אדם מטמאו ולא מיעט קרא אלא גזל עור ועשאו משכב דגזלן אין מחשבתו מטמאת. ולפי, סברא זו כסא של כלה אעפ"י שמקפידין עליו אם עבר הזב וישב עליו מטמאו ואכתי שם מושב עליו ולא בטל ממדרס. ומיהו אם לא ניטלו חפוייו וחזי לכלה פשיטא דהוי מושב גמור. אלא כשניטלו חיפויו דלכלה לא חזי ולכל אדם מקפידין מליישב עליו בהא פליגי דלב"ש אין ההקפדה מבטלת דין מושב ולב"ה ההקפדה מבטלת ולא חזי וטהור בין ישבה עליו הכלה והיא נדה ובין זב אחר ואם לא ניטלו חפוייו נהי דלאחרים טהור ע"י הכלה מיהת מיטמא. ובהכי מיושב הא דתנן פכ"ג מ"ד כסא של כלה לר' יוסי אין בו משום מושב וכתב הרב שם וכן הר"ש דפליג אב"ה דהכא. ולמאי דפי' לא פליגי, דר' יוסי מיירי ע"י אחרים אינו טמא מושב וע"י הכלה מודה כב"ה דהכא:

ודין זה דמשכבו ולא הגזול. משמע לכאורה דדוקא גזול ממעט אבל שאול מטמא מדלא קאמר משכבו ולא שאינו שלו. וכ"כ הרב משנה למלך פכ"ד מה"כ. ובאמת צ"ע דגבי לולב ממעטי' שאול כמו גזול וכן גבי ציצית דכתיב כסותך ממעיט נמי שאול ובמשכבו

דהכא לא מיעטו אלא גזול ולא שאול. ומה ראו חז"ל לחלוק מדותיהן אם לא שנאמר דהלכה הוא כך במשכב. אבל באמת עיקר סברתו של הרב משנה למלך שכתב דהכא בהקפדה תליא ודוקא גנוב וגזול שהבעלים מקפידין ממעט קרא אבל כל שאין הבעלים מקפידין מטמא אפי' משכב שאינו שלו והלכך כמה משניות דמס' טהרות דמוכחי דמטמא משכב שאינו שלו כגון מפקיד אצל ע"ה ומניח ע"ה בתוך ביתו וגנבים שנכנסו לתוך הבית כולהו משום שאין הבעלים מקפידין על דריסת הכלים ולא דמו לגנוב וגזול עכ"ד ולע"ד אינו מובן דא"כ גבי לולב וגבי ציצית נמי נימא דשאול שאין הבעלים מקפידין כשלו דמי אלא נראה דהכא הא דממעטי' גזול וגנוב משום שכל שהבעלים מקפידין אינו ראוי למשכב ומדיני המשכב היא שאינו טמא עד שיהא מיוחד לכך מדכתיב אשר ישכב ואשר ישב המיוחד לישיבה יצא סאה ותרקב שא"ל עמוד וכו' כמ"ש הרב בפ"כ מ"ג. וה"נ כשהבעלים מקפידין בישיבתו של זה אינו מטמאו שהרי א"ל עמוד. ומיהו אי לאו דגלי קרא משכבו ולא הגזול מקרא דאשר ישכב ואשר ישב לא הוה ממעטי' גזול אלא סאה ותרקב שמצד עצמו אינו מיוחד למשכב ומושב אלא עומד למלאכה אחרת ואין שם משכב ומושב עליו. אבל כל שמצד עצמו מיוחד למשכב לעולם מטמא אפי' שכב עליו הזב שלא ברצון הבעלים מ"מ קרינין בי' משכב אשר ישכב עליו להכי איצטריך משכבו למעט גזול שגם זה מיקרי אינו מיוחד למשכב וממילא שמעינין שכל שאין הבעלים מקפידין לא אימעוט. והא דלא ממעט שאול ה"נ כמו גזול כדאמרי' גבי לולב וציצית. משום דהכא סתמא דמילתא אי הוה ידע דהשואל הוא זב לא הוה מושיל לי' דלא ניחא לי' שיטמא כליו ונמצא דשאול דהכא הוי ממש כגזול. אם לא שידע שהוא זב ואפ"ה מושיל לי' ואינו מקפיד. ובכה"ג בלולב וציצית נמי חייב כמ"ש הרא"ש דאדעתא דהכי משאיל לי' דליהוי כשלו. ונ"ל דלהכי הקשו התוס' בפ' מרובה דס"ו מהך דגבאים וגנבים שנכנסו בתוך הבית דשמעינין דמטמא אפי' משכב שאינו שלו. משום דפשיטא להו דהתם נמי כגזול דמי דנהי דאין אדם מקפיד על הדריסה בזב ודאי מקפיד שלא יטמא את כליו וכגזול דמי ודלא כסברת הרב משנה למלך. וניחא נמי הא דקאמר ולא הגזול ולא אמר משכב שאינו שלו דא"כ הוה משמע דשלו ממש בעינין ובאמת אינו כן דאפי' שאול זימנין דטמא כשידע שהשואל הוא זב. ובלא"ה נמי י"ל כדמשני רבא ר"פ לולב הגזול דלא מבעי' קאמר לא מבעי' שאול דלאו שלו הוא אלא גזול סד"א סתם גזילה יאוש בעלים היא וכשלו דמי קמ"ל:

שמאי אומר אף מלבן של כסא טמא:

אכסא של כלה שניטלו חיפוייו קאי וס"ל כב"ש דהכסא טמא דהקפדה אין מבטל דין מדרס ומוסיף עוד דאפי' המלבן טמא אעפ"י שהמלבן גם הוא מצוייר ומפותח בגוונים ויש הקפדה מלישב עליו וגם דבאפי נפשי' לא חזי למושב אלא בצירוף הכסא ואפ"ה טמא. כסא שקבעו בערבה. נראה דקבעו כדרך ישיבתו אלא שהערבה מונעתו מישיבה שמחמת הלישה א"ל עמוד וב"ש ס"ל דאין הכלים עולין מטומאתן אלא בשנוי מעשה והכא ליכא שנוי מעשה בגוף הכסא דהא חזי לישיבה אלא שהעריבה מונעת ואין זו שנוי מעשה. וב"ה ס"ל דקביעותו לערבה חשוב שנוי מעשה. ומה שהקשה הראב"ד מכופת שקבעו בנדבך ומפץ שקבעו בקורות דאין הקביעות מבטל. נ"ל דדווקא מהני קשיא לי' משום דודאי נדבך הבנין חשוב לי' טפי מכופת וכן קורות ביתו חשובי ליה טפי מן המפץ ואפ"ה לא אמרי' דמבטל להו לכופת ולמפץ והכא נהי דערבה נמי דהוה לתשמיש חשוב לי' טפי מכסא לישיבה שכבר אפשר לו שישב ע"ג הקרקע וע"ג האבן. מ"מ לא עדיף ערבה זו מחשיבות דבנין וכיון דהבנין לא מבטל לכלים אמאי אמרי' דערבה מבטלא טפי ולהכי לא רמי הראב"ד מכסא אכסא כמ"ש תיו"ט. משום דכסא דפ"כ מיירי שקבעו בכלונס ובקורת בית הבד שאינם כלים אלא עצים פשוטים ולגבייהו ודאי לא בטל הכסא. ולגבי ערבה דכלי היא בטל ולכך דקדק הראב"ד ורמי להו מכופת ומפץ. ואמנם מה שתי' הראב"ד דהתם בדוכתייהו נמי לישיבה קיימי כו' לא אוכל להבין דאי אפי' קבעו ובנה אכתי לישיבה קיימי א"כ אמאי טהורין דכלל גדול היא דמחובר לקרקע אינו טהור אא"כ בטל תשמישו כדמוכחי משניות דפ"כ כדפי' שם. ואי מפרש דמתני' דהתם ה"ק דקבעו לחוד לא מהני כיון דלא בטלה ישיבתו. וכן בנה לחוד דלא בטלה ישיבתו נמי לא מהני. עד שקבעו ובנה עליו דאז בטל תשמישו. גם זה לא יתכן כלל דאמאי פסיקא לי' דקבעו לא בטל תשמישו והרי אם קבעו שלא כדרך ישיבתו ודאי בטל וכן בנה עליו וא"כ ליפלוג וליתני בקבעו לחוד או בנה לחוד אי בטלה תשמישו טהורין ולולי פה קדוש נראה דהתם ודאי כולהו בבטל תשמישן איירי ואפ"ה קבעו לחוד לא מטהר משום שדרך הדברים שקובעין בבנין בקביעות גמור שקובעין אותם במסמרים וגם משקעין אותם בתוך הבנין והיינו בנה עליו. וכל כמה דלא עביד תרווייהו איכא גילוי דעתא דלא מבטל להו התם והלכך אמרי' דלא בטלי. אבל הכא דליכא גילוי דעתא בקביעות לחוד בטלי. ועוד יש לחלק דכל הני דלעיל פ"כ שקובע דבר הקל ומיטלטל לטל אל דבר הכבד וגדול וקביע כמו כסא שקבעו בכלונס ובקורת בית הבד ומפץ וכופת שקבען בבנין. ואיכא למימר דלשמירה עביד שמתירא שלא יגנב הכסא או המפץ דומיא דשלשלת הסיטונות דרפי"ב

ולא מבטל להו התם. אבל כסא וערבה שניהם קלים ונוחים להטלטל ואין זו לשמירה אלא ודאי מבטל לי':

שמאי אומר אף העשוי בה. ופליג אדב"ש ואב"ה דתרווייהו מודו דהעשוי בה טהור דאפי' בקבעו דמטמו ב"ש היינו משום דבעו שינוי מעשה להעלותו מטומאתו. אבל העשוי בה מעולם לא בא לכלל טומאה שלא הי' עליו שם כסא מעולם. ושמאי ס"ל דאדרבה העשוי בה חמיר טפי דבשלמא העשוי לעצמו וקבעו לערבה אח"כ איכא למי' דנמלך שלא להשתמש בו עוד בכסא ומבטלו לגבי הערבה אבל זה שעשוי בה ע"כ לשם כסא עשאו ומספקא לן שמא מבטל הערבה לגבי הכסא והלכך טמא:

משנה ה

שכן דרכו להיות מטהו. ואי לאו שכן דרכו לא הי' טמא עד שיחשוב עליו כמו בשלחן לעיל מ"ב:

משנה ו

ר"ש אומר אם הי' רחב טפח. ומשמע דלת"ק פחות מטפח נמי טמא. והא דבפכ"ז מ"ד מוכח דלכ"ע אין מושב פחות מטפח. היינו בתחלתו אבל שיריו בכל שהו סגי. ומיהו אם נטלו שנים זה בצד זה ולא כשאר אלא אחד מן החיצונים משמע דטהור אפי' יש בו רחב טפח דלא פליגי אלא באמצעי אבל בחיצונים לכ"ע לא סגי בפחות משנים והטעם דהיושב בצדו מכריע הכסא ונופל הלכך לא חזי כלל. והא דבמתני' דבסמוך תנן דר"ע מטמא ענין אחר הוא כמו שנפרש בסמוך:

משנה ז

כסא שניטלו שנים מחיפוייו זה בצד זה:

לכאורה נראה דאדלעיל קאי דאיירי התם בניטל האמצעי ובניטלו חיצונים דטמא והכא בניטלו זה בצד זה פליגי. אבל הלשון לא משמע כן דלא הו"ל למיתני כסא שניטלו מכדי בכסא איירי ועלי' קאי ליתני ניטלו שנים זה בצד זה ועוד אי לענין מדרס פליגי מאי אתי ר' יהודה למי' אף כסא של כלה כו' ומה ענין זה לרישא דאיירי במדרס. ובאמת בפרק ב דעדיות אעפ"י שהרמב"ם והראב"ד מפרשים למתני' דלענין מדרס פליגי אבל הרב שם נטה מדרך זה ומפרש דלענין שאר טומאות פליגי וכגון שיש לכסא זה בית קבול ג"כ דר"ע מטמא במת ובשאר טומאות משום כלי קבול וחכמים מטהרין שעיקר הכסא עשוי למושב והקבול הוא טפל וכשבטל העיקר בטלה הטפלה. והשתא א"ש דתני כסא שניטלו ולא קתני ניטלו דהכא מילתא באפי נפשי' קתני ולא מדין מדרס. וא"ש נמי דאתי ר"י ואמר דגבי כסא של כלה שניטלו חפוייו כמי אמרי' דבטל העיקר דסד"א דכיון שלא נתקלקל בית מושב שלו שהרי חיפוייו של כלה אינם הלוחות אלא הפתוחים

והציורים והאי דטהור משום הקפדה היא שמקפידין שלא לישב עליו כדפי' לעיל. ומ"מ מצד עצמו ראוי הוא למושב קמ"ל דהקפדה מבטלת המושב והוה בטל העיקר:

משנה ח

שידה שניטל העליון:

בתיו"ט כתב שצ"ל שתמונת השידה משונה מתמונת התיבה וכו' נראה שהתיו"ט הבין דה"נ בשידה לענין טומאת מת אירי כמו תיבה דפי"ט וכ"נ מפי' הרב שכתב שבאינה מחזקת מ' סאה אירי ואלו לענין מדרס אפי' מחזקת טמאה כדלק' פכ"ד מ"ד. ולפ"ז ניטל העליון צ"ל כמ"ש הרמב"ם בפי' שהשידה יש לה שני קיבולים בעליונו וגם בשוליו וכשניטל האחד טמא מפני השני וכ"כ הרא"ש והא דקאמר ר"י טמא מפני הדפין היינו שמשתמשין ג"כ בדפין כמ"ש הרא"ש אבל לא אתפרש א"כ לענין הדפין במאי פליגי. ויתכן לפרש דפליגי בכלי קבול שבטל קיבולו אי שייך בי' טומאה דרבנן כתורת פשוטי כלי עץ דר"י ס"ל דלא גרע מפשוט וטמא מדרבנן והיינו מפני הדפין וחכמים ס"ל דגרע מפשוט וטהור לגמרי כיון שלא נעשה לשם פשוט ובספי"ט כתבנו דר"מ וחכמים נמי בהא פליגי ועוד בכמה דוכתי כתבנו מזה. ומ"מ נראה יותר לפרש מתני' לענין מדרס שהשידה עשוי' לישב עלי' או לשכב ודרכה להפכה ג"כ פעמים עליונו למטה. אבל על הצדדים אין דרכה הלכך מטהרי' חכמים וכן מפרשה הרמב"ם בחבורו לענין מדרס. ופלוגתייהו דר"י וחכמים לענין הדפין נמי כדפי' לעיל דלמדרס בעינן כלי כדפי' הרב פ"כ מ"ג והלכך אם ניטל העליון אכתי כלי קבול הוא. וכן ניטל התחתון חזי לקבלה ע"י שמהפכו דחזי להפכה ששולי' ופיה שוים ברוחב. אבל ניטל העליון והתחתון בטלה לה מכלי קבול לגמרי וס"ל לר"י דטמא מפני הדפין דחשוב מיהת כפשוט ושם כלי עלי' וחכמים מטהרין כיון שזהו לא נעשה לשם פשוט אינו חשוב כלי:

ישיבת הסתת טמא מדרס הרמב"ם והרא"ש פי' שהסתת מכין לו מקום בקצה הקורה לישב עליו ומסתת האבן בקצה השני ע"כ. וצריך ביאור מתני' מאי קמ"ל ושמא בקורה המונחת בקרקע ואינה גבוה טפח דבספסל אמרי' במ"ג דאם אין גבוה טפח לאו מושב הוא קמ"ל דלגבי סתת הוה מושב שאין דרכו לישב במקום גבוה מפני כובד האבן שא"א לו להביאו על מקום גבוה ודמי לכסא של קטן לק' פכ"ז מ"ה. ועוד יש לפרש דמיירי בקורה המשוקעת בבנין והניחה הבנאי מתחלה להיות ארוכה משאר הקורות ובולטות חוץ לסדר הבנין כדי לישב שם הסתת. וטובא קמ"ל דאע"ג דהמחובר לקרקע ולבנין אינו מקבל טומאה דוקא כשהחיבור הוא צורך לקרקע ולבנין. אבל קורה זו שבולטת חוץ לסדר הבנין ואינה צריכה לבנין לא חשיבה כמחובר ולענין המחובר לטמא טמא

נמי מוכח בכמה דוכתי דאם החיבור הוא לצורך הוי חבור מעליא מדאורייתא אבל אם אינו לצורך אינו כמחובר אלא מדרבנן גזור שהוא כמחובר לטמא וטמא כמותו. וא"כ הכא דהחבור הוא להקל דאי אמרי' דהוי מחובר לקרקע אינו מקבל טומאה. וכיון דמדאורייתא לא הוה כמחובר וטמא לא מצי רבנן לטהורי מה שהוא טמא מדאורייתא. וכבר הוכחנו סברא זו לעיל בפי"ט ובכמה דוכתי דכל שאינו צורך בחבור אינו כמחובר אלא מדרבנן:

משנה ט

כופת שסרקו או כרכמו. משום דקיי"ל דלענין מדרס בעינין כלי וחתיכת עץ בעלמא והיינו כופת לאו כלי הוא ואינו ראוי למדרס ופליגי אי סירוק וכרכום מהני לשוויי' כלי. והא דגבי ארוכות של בעה"ב בפט"ו מ"ב סתם לן תנא דסרקו וכרכמו משוי לי' כלי. צ"ל דיש חילוק דארוכות עשויות לתשמיש הלחם צורת כלי שלו בסירוק וכרכום והיינו אורחיה. ולתשמיש אחר כגון למושב לאו אורחיה בהכי א"נ לוחות אורחייהו בסירוק טפי מכופת וזה עיקר כדמוכח בנסרים ששגמן, בס"פ:

התקינן לישיבה טהורין. פי' הרב שאין עשוין לישיבה ובטלה דעתו כו'. פי' שאין דרך אדם לייחד לישיבה כלי הראוי לתשמיש והלכך זה שיחדן לישיבה לאו יחוד הוא ועביד דמימלך ומהדר לה לתשמישו הראשון והלכך טהורין כאלו לא יחדן שא"ל עמוד אבל אם סרגן שעשה להן מחיצה למעלה מעשה אורג בגמי או במשיחה כיון דעביד מעשה תו לא מימלך. וכן מוכח נמי בפ"כ מ"ד:

משנה י

האסלא טמאה מדרס וטמא מת. אין לפרש דראוי ליטמא במדרס ובמת קאמר דפשיטא הוא דכל המיטמא מדרס טמא מת. ואי משום סיפא דפירשה סיפא גופה קשיא העור טמא מדרס הא טמא נמי במת דכל הטמא מדרס טמא מת. אלא ה"ק האסלא שיש עלי' שתי טומאות שנטמאה במדרס וגם במת ואח"כ פירשה העור טמא מדרס כלו' נשאר בטומאתו כבתחלה וטמא מדרס וכ"ש טמא מת שכל הטמא מדרס טמא מת והברזל טהר ממדרס ואין עליו אלא טומאת מת. וכך הם דברי הראב"ד שהביא תיו"ט:

טרסקל:

פי' הרב סל קטן כו' ואוכלין עליו לחם ע"כ כלו' כשאינו מחופה עור נעשה לאכול עליו אבל כשמחפין אותו עשוי הוא לשכיבה. ומ"מ זה שכתב שהוא סל אינו נכון דסתם סל מכלי קבלה היא ואמאי טהור. אבל לשון הר"ש והרא"ש בשם הערוך כלי עשוי מערבה כו' ע"כ ופשוט הוא ואין לו בית קבול:

ספסלין שבמרחץ. פי' הרב ספסל של שיש טהור הוא ומתני' מיירי לענין טומאת הרגלים ע"כ וכ"כ הרמב"ם והרא"ש. ונראה שהוצרכו להעמידה בספסל של שיש ולא העמידוה בספסל של עץ והספסל לעולם טמא אלא לענין הרגלים איירי מתני' דיש בהן חילוק. דמדקתני ספסל שבמרחץ ולא תני ספסל סתם משמע של שיש שדרך להיות כן במרחץ וכ"מ בהרא"ש ולפ"ז צ"ל דמתני' דאסברה לה בשל שיש לרבותא דאפי' הספסל עצמו טהור מ"מ הרגלים של עץ שמחוברים לו טמאים. והא דקיי"ל המחובר לטהור טהור ואמרי' נמי המחובר לקרקע ולפשוטי כלי עץ טהור לעיל בפ"כ ובפי א ובפי"ד. דוקא בשנעשה מתחלתו בשביל הקרקע ובשביל העץ אבל אם חבר כלי שהי' מקבל טומאה בפני עצמו וחברו, אח"כ לקרקע או לשאר דבר טהור אם לא בטלו מתשמישו ע"י חבור זה עדיין הוא מקבל טומאה כדמוכח בפ"כ. וא"כ צ"ל דה"נ הרגלים הללו היו כלי וראויין לישב עליהן בפני עצמן וכשחברן לספסל לא בטל תשמישן ואדרבה ראויין יותר לישיבה ולכך טמאין ומ"מ דבר תימה הוא מהמפרשים ז"ל שסתמו הדברים ולא פירשו וגם סתימת לשון המשנה משמע דבכל גוונא מיירי אפי' לא היו הרגלים כלי בפני עצמן. ועוד קשה אחת של עץ ואחת של אבן טהור אמאי של עץ טהור כיון דבפ"ע היה ראוי למושב ולא בטל תשמישו. ועוד דבפ"ד דזבים מ"ז מוכח דארבע רגלי המטה כיון שאינה יכולה לעמוד על שלש כל חד כולי' מעשה עביד. וה"נ אין הספסל יכול לעמוד על של אבן לבד והו"ל למי' דשל עץ כולי' מעשה עביד לחומרא. ועוד אם הספסל טהור לא יתכן שיהיו הרגלים טמאין כיון דקיי"ל הכל הולך אחר המעמיד ואי הספסל חשוב מעמיד הכל טהור ואי הרגלים הם המעמיד הכל טמא וסתמא דמתני' סברא הולכין אחר המעמיד דתנן בפי"ג מ"ו טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה ומוכח בפ' במה אשה ד"ס משום שהולכין אחר המעמיד וכ"כ הכ"מ בשם הר"י קורקס ספ"ד מה' כלים. ועוד אי טומאה דמתני' ארגלים קאי היכי תני שתי רגליו של עץ טמא טמאות מבעי' לי' למיתני. ולולא שאין לי פה לדבר נגד המלכים האדירים האלה נראה דספסל עצמו קאמר במתני' דטמא אפי' הוא של אבן שהולכין אחר המעמיד והרגלים הם המעמידין שאם לא הרגלים היה הספסל מונח בארץ ואין בו גובה טפח לאו ספסל הוא כדלעיל מ"ג. אבל אם אחת של אבן כיון שהמעמיד עצמו חציו טהור אין הולכין בזה אחר המעמיד והא דמשמע לק' בפ' בתרא מ"ג דלת"ק דר' יוסי לעולם אין הולכין אחר המעמיד התם המעמיד היא אחר שנתקלקל הכלי. אבל המעמיד שהיא מעיקר תחלת הכלי כמו רגלי הספסל הולכין אחר המעמיד וכ"כ התוס' פ"ק דשבת דט"ו דתרי גווני מעמיד נינהו ועיי"ש:

ששיגמן. פי' הרב פסלן ותיקנן ברהיטני וכ"כ הר"ש והרא"ש. ולעיל במ"ט לא סגי לחכמים פיסול ברהיטני עד שיחוק בו והכא משמע דאי לאו טעמא שעשויין שיהו המים מהלכין תחתיהן טמאין בפיסול. צ"ל דכופת שאני מנסרים כדפי' התם ומ"מ העיקר נראה כפי' הערוך והרמב"ם שהביא בתיו"ט דשגמן היינו חבור הנסרים זה לזה ועושין כן במרחץ כדי שלא יהיו הנסרים נגררין ונשטפין מתוך חוזק מרוצת המים השוטפין ומהלכין תחתיהן לכך מחברין אותן שיהיו כבדין וקבועין ולא יהו המים שוטפין אותן. ור"ע דמטמא כיון שאין מחוברין לקרקע במסמרים ויתידות וחכמים מטהרין שמתחלתן לא נעשו אלא כדי לחברן בקרקע שדרכן לעולם לקובען כדי שיהו המים מהלכין תחתיהן ולא ישטפו אותן וס"ל כל שנעשה מתחלתו לחברן לקרקע אפי' לא חברן אין מקבלין טומאה כדפי' בפי"א. א"נ דס"ל כובדן קובען ונעשו כבנין וכ"כ הרא"ש דהוו כמו אצטבא שבבנין:

קנקילן שיש בה בית קבלת כסות טמאה. צ"ע מאי קמ"ל פשיטא דמקבלין טמאין ופשוטין טהורין. ואפשר שדרך כלי זה שיש בה נקבים משולי' להכניס העשן וקמ"ל דאפי' נקובה כמוציא רמון כל שיכולה לקבל הכסות ואין הכסות נופל דרך הנקב טמאה כיון שכעש' מתחלה כקובה במוציא רמון וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפ"ו מה"כ דין ג' כלים שעשאן מתחלתן נקובין במוציא רמון טמאין עד שיקרע רובן ע"כ. ואפשר שיצא לו זה מכאן. והיינו נמי דמסיק במתני' והעשוי' ככוורת טהורה כלו' אם אין לה שולים לגמרי אעפ"י שעשאה כך מתחלתה לקבל כסות גדול שאינה נופלת והדפנות מחזיקין אותו אפ"ה טהור:

פרק כג

משנה א

שנקרעו הנוגע בהן טמא. פי' הרב שנטמאו ואח"כ נקרעו וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו ספ"ז מה"כ ומה שבתוכן טהור שאין מה שבתוכן חבור להן ע"כ. ולפ"ז הא דקתני נקרעו אורחא דמילתא נקט שאם לא נקרעו אי אפשר ליגע במה שבתוכן אם לא ע"י מחט. אבל אני תמי' על פי' זה דבפ"י דמקוואות תנן כסת עגולה והכדור והאימום והקמיע והתפלה א"צ שיבואו בהם המים זה הכלל כל שאין דרכו להכניס ולהוציא טובלין סתומים. הרי בהדיא לענין טבילה מה שבתוכן חבור להן ואינו חוצץ דכגוף אחד הוי. ומדלענין טבילה הוי חבור לענין טומאה. נמי הוה חבור וכ"כ התוס' בהדיא בס"פ ארבע מיתות דס"ח (וכ"כ הר"ש דר"א דאמר בתוספתא מטבילין כמות שהן שאין מה שבתוכן חוצץ פליג אמתני') וא"כ מתני' דהכא ודמקוואות סתרי אהדדי. אלא ודאי

דמתני' דהכא נקרעו דוקא קאמר דמיירי שנטמאו אחר שנקרעו שנגע הטמא בחיצון אחר הקריעה שאז אין מה שבתוכן חיבור כיון שנופל ויוצא דרך הקרע אבל שלימים מה שבתוכן חיבור כההיא דמקוואות. ונ"ל שגם דעת הר"ש ז"ל כפי' זה שכתבנו שכתב ובמה שבתוכן טהור אם נגע במה שבתוכן אין טמא החיצון שאינו חבור ע"כ. הרי שמפרש הנוגע בהן היינו שהטמא הנוגע בהן מטמאן אבל אם נגע במה שבתוכן אינו מטמא החיצון הוזקק לפי' זה משום דע"כ מתני' מיירי בנטמאו אחר הקריעה והיינו שנקרעו ואח"כ הנוגע בהן היינו הטמא דמתני' גופה מפרשא לן שנטמאו אחר שנקרעו. והכי משמע נמי מדתני סיפא באוכף שהתפר מחברו כלו' שאף לאחר הקריעה אין מה שבתוכו נופל שהתפר מחברו. דאי קודם הקריעה הני דרישא נמי מחוברין הם ע"י מה שתפר החיצון מסביב וסתום מכל צד ומה לי שמחובר ע"י תפירת פנים או ע"י תפירת חוץ. ולשון מהר"ם שהביא תיו"ט דנדור ואמום כמו כן תפורים מ"מ רגיל הוא להוציא מה שבתוכן לפעמים עכ"ל. ותימה שלא ראה מתני' דמקוואות דאדרבה אלו אין דרכן להוציא. אלא העיקר כדפי' דכשהן שלמים הוו חבור בין לענין טומאה ובין לענין טבילה ומתני' בנקרעו דוקא קאמר שאינם חבור וכן משמע בהדיא בתוספתא הביאה הר"ש דתניא הכדור והאמום והקמיע ותפלה וכסת עגולה שנקרעו אם מקבלין מה שבתוכן טמאין ר"י בן קרחה אומר משום ר"א אף מטבילן כמות שהן ע"כ. נראה דלת"ק יש חילוק דהא דנקרעו לא הוו חבור דווקא אם אין מקבלין מה שבתוכן שהקרע גדול ומה שבתוכן נופל אבל אם מקבלין כשלימים דמו והכל חיבור. וריב"ק משום ר"א פליג וס"ל דאפי' אין מקבלין הוו חבור אפי' לקולא שמטבילן כמות שהן. וכ"כ הר"ש דר"א אעפ"י שנקרעו פליג כדמוכח בסוף ארבע מיתות ע"כ. ולפ"ז יש תימה על הרמב"ם דבפ"ג מה' מקוואות דין כ"ג העתיק מתני' דמקוואות בסתם דמטבילן כמות שהן ובספ"ז מה"כ פסק למתני' דהכא גם בנקרעו אחר שנטמאו שאינם חבור וגם הרב כאן נמשך אחריו והם דברים סותרים זא"ז וצ"ע:

משנה ב

ר"י אומר אף טפיטין של סוס טמא משום מושב. שיעור הלשון כך היא טפיטין טמא אף משום מושב לא במרכב לבד ולפי שהמושב חמור ממרכב כדלקן' קאמר אף. אבל הרמב"ם בפי' כתב שהטפיטין לר"י לא יהי' מרכב אבל יהי' מושב וכך הם דברי הרב נראה דלא גריס אף. ולכאורה נראה שכן עיקר שאם הי' מיוחד למושב ולמרכב לא הי' טמא משום מושב שאין לך טמא מושב אלא המיוחד לישיבה לבד שאם מיוחד גם למלאכה אחרת טהור שאומרים לו עמוד וה"ה אם מיוחד לרכיבה ג"כ כיון שא"א לו

לישב עליו בכל שעה אין זה מיוחד למושב וטהור ולפי גי' הספרים דגרסי אף צ"ל דס"ל שאם יש שעה מיוחדת למושב ושעה מיוחדת למלאכה אחרת מיקרי מיוחד למושב הואיל ובאותה שעה אין א"ל עמוד וכמש"ל בפ"כ ולק' בפרקין מ"ד:

אבל אוכף של נאקה טמא. פשטא דמתני' משמע דטמא מושב קאמר דאי טמא מרכב לא שייך למיתני סתם טמא ועוד דת"ק לא חשיב אוכף בין הטמאין מרכב:

משנה ג

מה בין מרכב למושב:

וה"ה בין מרכב למשכב יש חילוק זה דעיקר החילוק מקרא דגבי משכב אתי. וכ"מ שנזכר מושב ה"ה למשכב ובין ששכב על המושב או ישב על המשכב טמאהו אלא שהמיוחד לישיבה נקרא מושב ומה שמיוחד לשכיבה נקרא משכב כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' משכב:

משנה ד

המטה והכר והכסת של מת:

המטה היא שמוציאין בה את המת לקבורה ודרך להניח תחתיו של מת על המטה כר וכסת ואורחא דאינשי דבדילי מן המת ומכל תשמישיו ואין לך אדם יושב על אלו וקמ"ל דאפ"ה טמאין מדרס לפי שהנשים יושבות קודם קבורה שם ומבכות ומכאן משמע דאפי' מה שאינו מיוחד לישיבה אלא בשעה המיוחדת ואחר השעה א"ל עמוד אפ"ה טמא הואיל ובאותה השעה אין א"ל עמוד דהא הכא א"א להן לנשים לישב על מטה זו אלא עד הקבורה ואפ"ה טמא מדרס:

כסא של כלה ומשבר כו'. נראה דיש חילוק בין אלו למטה וכר של מת דרישא. דהתם נהי דאין יושבין עליהן אלא בשעת הקבורה מ"מ גם בכל עת ראויין לישיבה לאדם שאינו מקפיד ולא מאיס לי' אבל הני דסיפא הבעלים קפדי עלייהו מפני חשיבותן ואין מניחין לאדם אחר לישב עליהן לעולם. והלכך פליג בהו ר"י וסבר דלאו מיוחד לישיבה נינהו כיון דאינם מיוחדין אלא לאדם אחד ולשעה אחת וס"ל לר"י דאפי' ע"י הכלה והחיה אין מיטמאין ות"ק סבר דישיבה לשעה הוה ישיבה והכלה והחיה מיטמאין אותן משום מושב אבל אדם אחר מודה ת"ק דאין מטמא אותם אם ישב עליהן בזיבתו. ואם ניטלו חיפוייו בכסא של כלה אפי' הכלה אינה מטמאתו כדפי' כ"ז בפכ"ב:

משנה ה

החרם טמא. נראה דיש חילוק בין חרם לרשת דהחרם נקבי' רחבים הרבה בין חוט לחוט הלכך אי לאו מפני הזוטו היה טהור. ורשתות ומכמורות הנקבים קצרים ודקים ודומות

לבגד כך משמע מדברי הרמב"ם בחבורו פכ"ב שזה שכתב מפני שעיני אותה השבכה קצרים כו' ארישא קאי ארשתות ומכמורות האקון:
תמונת האקון מפורש בתיו"ט פי"ב מ"ג. וכל הני הטהורין משום שאין להן צורת כלי.

פרק כד

משנה א

שלשה תריסין הם:
בפרק הזה תני בכל הכלים כשהם ראויין למדרס ולא למלאכה אחרת טמאין מדרס וכשהן עומדין למלאכה אחרת טמאין במת. וכשאין בהן לא זה ולא זה טהור מכלום וצריך טעם כל הני משניות למה לי כיון דכולהו חדא מילתא אמרי מה לי אם הכלים של עץ או של עור או של בגד. ואי משום דיש ביניהם חילוק לענין טהור מכלום שיש שטהרתן משום שבאים במדה. ויש משום שבא מדבר שבים ויש משום שאין עליו צורת כלי הא כבר תני לן כל אלו הדינים שכל אלו אין להם טומאה ולעיל בדוכתי טובא שמעינין כל הני ולמאי הדר ותני להו הכא. וע' בתוס' ר"פ יש מותרות ולק' נכתוב שיש בכל חדא צד חידוש ופי' כל חדא בדוכתה:
ודיצת הערביים טהורה מכלום. פי' הרב שאינו אלא לשחוק אבל שמשחקין בו בקומפין אינו לשחוק לבד אלא ללמד מלחמה ולהגן. ויש לדקדק אי לשחוק לאו כלי הוא אמאי טמא הכדור בר"פ דלעיל שאינו אלא לשחוק ושמא שחוק הכדור מרויחין בו מעות חשוב תשמיש אדם:

משנה ב

ושל אבנים טהורה מכלום. פי' הרב לפי שפרוצה מתחתי' כמוציא רמון ע"כ וכ"כ הר"ש והרא"ש וכן פירש"י במס' שבת ד' פ"ד ומסיים בה ולאו כלי הוא דכל הכלים שיעורן ברמונים ע"כ וכן מוכח לכאורה התם בגמ' דא"ר יוחנן עלה דמתני' דשל אבנים טהורה ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה. משמע דטהרתה היא משום שנקובה במוציא רמון. ומ"מ אני תמה ע"ז דע"כ עגלה זו מתחלתה נעשית כך נקובה ברמונים דאי מתחלתה לא היתה נקובה מאי פסקא דקתני של אבנים טהורה ליתני הנקובה במוציא רמון טהורה. אלא ע"כ דאם היתה מתחלתה שלימה וניקבה אח"כ בהא לא איירי תנא דבשברי כלים לא איירי ובכולי' פרקין לא תני ניקבו או נשברו בכדי טהרתן טהורה מכלום משום דמה שבטל מכלי לא איירי אלא במה שהוא טהור אעפ"י שהוא שלם. וא"כ ה"כ בנקובה מתחלתה איירי והיינו דתלי טהרתה משום שהיא של אבנים שדרך עגלה העשוי' לאבנים שעושין אותה נקובה מתחלתה וא"כ הוא יש לתמוה דכלי העשוי מתחלתו נקוב במוציא

רמון אינו טהור בכך וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהדיא בפ"ו מה"כ דין ג' שאינם טהורין עד שיקרע רובן והכי מסתברא דטעמא דהכלים טהורים במוציא רמון משום דתו לא חייס עליו ליחדו לשום תשמיש כדמוכח רפי"ז ואם נעשה כך מתחלתו לא שייך זה וכן נראה מפירש"י ס"פ הקומץ רבה דל"ז גבי חמתות צרורות טהורות פירש"י דהוו כניקבו במוציא רמון חוץ משל ערביים שדרכן בכך ע"כ וע' פי"ז מ"ג. והכי אשכחן נמי בכלי חרס לעיל בפרק ב מ"ד ומ"ו דכל שדרך תשמישו בכך אין הנקב מטהרו. ומיהו הראב"ד פ"ו מה"כ חולק ע"ז ודעתו דאפי' נקובין מתחלתן טהורין ולשיטתו ניחא מתני' דהכא. ולהרמב"ם קשה של אבנים אמאי טהור. וכ"ש דשיטת הגמ' מוכח דמשום נקובתה טהורה ונקובה שבתחלה מטהר:

ונראה דיש להרמב"ם פי' אחר בסוגי' דהא דאמרי' התם דטלטול ע"י שוורים שמי' טלטול דווקא שאין ניכר מתוך מלאכתו של הכלי שמתחלתו עשוי לטלטלו ע"י שוורים דוקא ולבסוף אפי' ממלאו אבנים וברזל וא"א לטלטלו אלא ע"י שוורים אפ"ה מקבל טומאה דשמי' טלטול. אבל אם ניכר שתחלת עשיות הכלי נעשה שלא לטלטלו באדם רק בשוורים הוא טהור ומטעם זה טהרו חכמים כלי המחזיק מ' סאה כיון שהוא גדול כ"כ ודאי תחלת עשייתו נעשה שלא לטלטלו באדם רק ע"י שוורים וטהור שאינו דומה לשק שעשוי לטלטלו באדם. ור' יוחנן דאמר התם אמתני' דשל אבנים אם מקבלת רמונים טמאה לפרושי טעמא דמתני' אתי הא דמטהר בשל אבנים משום שניכר מתוך מלאכתה שעשוי' מתחלתה לאבנים וההיכר היא כשעושין אותה לאבנים עושין אותה פרוצה נקבים גדולים מתחתי' כדי להקל המשאוי מחמת כובד האבנים. ואם לא נעשית פרוצה אלא שמקבלת רמונים טמאה דבכה"ג לא מהני שמוליך בה אבנים ואינה יכולה להטלטל באדם דטלטול ע"י שוורים שמיה טלטול כל שאינו ניכר מתוך הכלי שנעשית לשוורים. ור' יוחנן גופי' ממתני' דייק לה מדקתני ושל אבנים טהורה ולא קתני הבאה במדה טהורה כדקתני בסמוך ובכמה דוכתי. משמע דשל אבנים אפי' אינה באה במדה טהורה וע"כ הטעם משום שניכר בה שעשוי לנחת וכדפי' בפט"ו דכל עיקר טהרת הכלי תלי בתחלת עשייתה אם נעשית לנחת אפי' בפחות ממ' סאה טהורה והיינו עשוי' לאבנים דהכא ומפרש לה ר' יוחנן דההיכר היא בה אם פרוצה ה"ז עשוי' לאבנים ואם מקבלת רמונים אין זו עשייתה לאבנים וטמאה. וע"כ צ"ל כן דהכל תלי בעשיית הכלי מתחלתו דאל"כ יש לתמוה למאי דמסיק הש"ס התם דטלטול ע"י שורים שמי' טלטול א"כ בטלו כל טהרת כלים הבאים במדה שאין לך כלי גדול וכבד שאינו מטלטל במלואו ע"י שורים. אלא ודאי דבתחלת עשייתו כשנעשה בענין שא"א לטלטלו באדם

לא מהכי בהא טלטול שורים וכדפי'. ונראה דהיינו דמתמה התם בש"ס לחנני' דמטמא ספינת הירדן טלטול ע"י שורים שמי' טלטול ומשני אין כדתנן שלש עגלות הן כו' והיינו דמעיקרא ס"ד דבכל ענין ע"י שורים חשיב טלטול ותמה ע"ז שהוא דבר שא"א שא"כ בטלת כל טהרת באים במדה ומשני לי' אין כדתנן שלש עגלות הן וכדא"ר יוחנן דמתוך זה מוכח דבתחלת עשייתה תלי שכל שאינו עשוי בתחלה לשם שורים הוא דאמרי' דע"י שורים שמי' טלטול והלכך חנני' דיליף ספינה משק מטמא ספינת הירדן אעפ"י שטלטולה היא ע"י שורים להורידה לים לית לן בה שמתחלת מעשי' אינו ניכר שנעשית לשורים. ולפ"ז נראה דספינת הירדן אינה מחזקת מ' סאה דאי מחזקת מעשי' מוכיחין שלשם שורים נעשית ודלא כמ"ש התוס' שם דספינת הירדן מחזקת מ' סאה. ובהכי ניחא הא דאמר התם דלחנני' ספינה טהורה שלמדה משק דבעינין מטלטל מלא וריקן וספינה אין מיטלטלת מלאה וכתבו התוס' דהא דמיטלטלת מלאה במים לא חשוב טלטול כיון שעיקר הילוכה ע"י המים ע"כ וצריך טעם כיון דטלטול ע"י שורים שמי' טלטול למה לא יחשב טלטול ע"י המים. אלא כדפי' דכל שניכר מתוכה שעשוי' לטלטל בשורים ודאי לא מיקרי טלטול בשורים. וא"כ ספינה שמעשי' מוכיחין שנעשית לטלטל ע"י המים נמי לאו טלטול היא וטלטול דמים ודשורים דין אחד להם והיינו דמטמא חנני' ספינת הירדן כדאמר התם שלא נעשית לשם מים אלא טוענין אותה ביבשה ובהכי יש ליישב נמי מילתא דתמיהא התם בסוגי' דלבתר דמייתי מתני' דשלש עגלות דהכא ומילתי' דר' יוחנן להוכיח דטלטול ע"י שורים שמי' טלטול מייתי תו התם בתר הכי מתני' דלק' שלש תיבות הן שאין בה צורך שם כלל וכבר הקשו התוס' שם למאי מייתי לה ואי משום דהיא סיפא דהך דשלש עגלות הי"ל לאתויי שלש עריבות שבינתים עכ"ל ולמאי דפי' מייתי לה לראי' לפרושא דר' יוחנן דשל אבנים היינו שאינה באה במדה דאלו היתה באה במדה הו"ל לשנות הבאה במדה בהדיא כדקתני גבי שלש תיבות. והא דלא מייתי מערבות שבינתיים משום דגבי ערבה הוצרך למיתני באה במדה דבערבה הבאה במדה פליגי ר"מ ור"י בפט"ו דלר"מ ערבת בעה"ב טמאה אעפ"י שבאה במדה ותני הכא למסתמה כר"י. ולהכי מייתי מדתני גבי תיבות לישנא דבאה במדה והכא בעגלות תני לישנא דשל אבנים משמע שזו אינה באה במדה וכדפי'. ולפי שטה זו הוה פירושא דמתני' דשל אבנים טהורה משום שעשוי' לנחת ואינה מיטלטלת ומיהו דוקא אם נעשית פרוצה מתחתי' שזה מעשה מוכיח דלאבנים קא בעי לה ואינה עשוי' לטלטל באדם אעפ"י שמיטלטלת ע"י שורים לא מהני כיון שנעשית מתחלה לשם כך. ונראה דהא דאשמועי' תנא הך דינא בעגלות אע"ג דזה הדין שייך בכל הכלים שאם ידועין שעשויין לנחת מתחלתן אעפ"י

שאין מחזיקין מ' סאה טהורין כדפי' בפט"ו. ניחא לי' למיתני דין זה בעגלות דלא נימא הואיל וכל עגלות סתמן עשויין לטלטלן ע"י שורים, לא בעי' בהו מעשה מוכיח קמ"ל דאפי' עגלות בעי מעשה מוכיח כיון דלפעמים מיטלטלין באדם ג"כ:

והנה בין לפי' הרב במתני' ובין לפי הפי' שכתבנו ניחא הא דצריך למיתני הך מתני' שאין בה שום חידוש אלא משום דשל אבנים טהורה מכלום חידוש הוא לפי' הרב לאשמועי' דנקובה מתחלתה נמי טהורה כמו שלימה שניקבה ולפי' שכתבנו לאשמועי' דכשיש בה מעשה מוכיח דלאבנים אעפ"י שאינה באה במדה הוי כמו באה במדה:

משנה ג

שלש ערבות הן. משנה זו אין בה שום חידוש דכולה הא תנינא לה לעיל ולא תני לה הכא אלא לפי שמוצא בה שלשה דינים והא דקתני והבאה במדה טהורה הו"מ למיתני נפחתה במוציא רמון. אלא דבכולי' פרקין לא איירי בפחותים אלא בשלמים שעדיין הס כלים ואפ"ה טהורין ועוד דערבה שנפחתה במוציא רמון חזיא למדרס לר"ע כשהתקינה ולחכמים בקיצוע בפ"כ מ"ד ומיהו נראה דכולה מתני' לא תני לה אלא משום בבא דהבאה במדה ובערבת בעה"ב איירי שנחלקו בה ר"א ור"י ברפט"ו דלר"מ אפי' באה במדה טמאה וסתם לן תנא הכא כר"י:

והבאה במדה טהורה מכלום. כאן לא כתב הרב דאאינה מיוחדת למדרס קאי כמ"ש במשנה דלקמן. דהכא פשיטא דבמיוחדת למדרס לא משכחת לה באה במדה שהרי אינה אלא משני לוגין ועד ט' קבין:

משנה ד

שלש תיבות הן. גם במשנה זו לא מצינו שום חידוש שכבר נשנו כל אלו הדינים במקומן ולא תני לה הכא אלא משום דאית בה שלשה דינים. ואי הוה אמרי' דהבאה במדה טהורה מכלום קאי נמי אמיוחדת למדרס דאף במדרס טהורה כשבאה במדה א"ש דמשום הך חידוש תני לה דמצד הסברא אית לן למימר דטהרת באה במדה לא שייך לענין מדרס דמדרסות לא איתקש לשק וכמ"ש הר"ש והרב כאן וכ"כ התוס' בשבת דפ"ד. אבל מדברי הרמב"ם נראה שסובר דבאים במדה טהורין אף ממדרס שהרי לא הזכיר בחבורו פ"ג גבי טהרת הבאים במדה שבמדרס מיטמאין. ועוד שבטהרת דברים הבאים מן הים ביאר בהדיא שטהורין אף במדרס כמ"ש בפרק א מה"כ והרי טהרת דברים שבים נמי מההוא קרא דמת ושרץ אתי כדאמרי' לעיל בפי"ז מה בגד מן הגדל בארץ אף עור כו' וההוא קרא במת ושרץ כתיב ולא במדרס ואפ"ה ס"ל להרמב"ם דטהורים גם ממדרס וה"ה לבאים במדה. ויש לתת טעם לסברא זו דדוקא לענין פשוטי כלי עץ אמרי' בבכורות דל"ח מדרסות לא איתקש לשק אבל לשאר הטהורין כגון דברים שבים ובאים במדה לא אמרי'

הכי וטעמא דהאי ק"ו דמייתי בפ' כיצד הרגל מה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין במת מפץ שטמא בזב אינו דין שטמא במת. ובאמת האי ק"ו איכא למילף איפכא לקולא מה פכין שטמאין במת טהורין בזב מפץ שטהור במת אינו דין שטהור בזב ולענין טומאה לא שייך למימר לחומרא ילפינן דחומרא דאתי לידי קולא ששורפין תרומה וקדשים אלא לענין מפץ ליכא למימר דטהור בזב דהא וכל המשכב אשר ישכב עליו כתיב וזה ראוי ועשוי למשכב וכן כל פשוטי כלי עץ אבל לדברים שבים ובאים במדה אהני ק"ו לטהרן ממדרס דכיון שטהורין במת אינו דין שטהורין ממדרס והכי מסתברא דאהני קרא דוכל המשכב לטמא מפץ ופשוטי כלי עץ דראויין לטומאת מת אם יעשה מהן כלי קבול דהעושה כלי קבול מ"מ טמא כדתנן בפי"ז. ואהני ק"ו לדברים שבים ובאים במדה שאין באין לכלל טומאה לעולם. וראיתי להרב משנה למלך פ"ג מה"כ נסתפק בכלי עץ העשוי לנחת ומיוחד למדרס אי מיטמא בשאר טומאות מהכלל דכל המטמא מדרס טמא במת ע"כ. נראה שתופס בפשיטות דעשוי לנחת לא מהני לטה' במדרס כשטת הר"ש והתו' וגם הט"ז ביו"ד סי' קצ"ח אות ל"א כתב כן אליבא דהרמב"ם. ולעד"נ פשוט דלהרמב"ם אף ממדרס טהור וכדפי' ובהא דאמרי' כל הטמ' מדרס טמא מת דמשמע לי' לתיו"ט דטמא מדרס מדל ור' וטמא מת מדרבנן ככל פשוטי כלי עץ ולפעד"נ דפשוטי כלי עץ נמי כל שטמא מדרס יש לו ג"כ טומאת מת דאורייתא דהא מק"ו ילפי' לה התם בפ' כיצד הרגל וכמ"ש התוס' שם וק"ו דאורייתא הוא וכ"כ התוס' בהדיא במס' ב"ב דס"ו ובעירובין דל"א. ועוד ממקומו הוא מוכרע דפשיטא דמפץ לא גרע מפשוטי כלי עץ וכ"כ הרמב"ם פרק א מה"כ דכלים העשויים מגומא והעלים והשריגים כגון המפצות הם בכלל כלי עץ שהכל גדל מן הארץ כעץ ע"כ וא"כ מאי קאמר מפץ במת מנין הא מדרבנן מיהת טמא כפשוטי כלי עץ אלא ודאי דמדאורייתא קאמר ומיהו מדברי הר"ש והרא"ש לקמן מ"י נראה דמפץ של שיפה ושל גמי אינו בכלל כלי אפי' יש לו בית קבול ועלה אמר מפץ במת מנין ויליף לה הואיל ומיטמא במדרס מיטמא במת ואין ה"נ במקום שאין מיטמא במדרס אין בו שום טומאה. וכ"מ מדברי התוס' במס' שבת דפ"ד שכתבו דקרא דמדין וכל כלי עץ תתחטאו ילפי' מיניה טבילה לפשוטי כלי עץ וע"כ בהני דחזו למדרסות דאל"כ אין להן טומאה. וכ"מ עוד מדברי התוס' דשבת דס"ו ד"ה רבא אמר וכן מוכח בגמ' דבכורות דל"ח דפריך אמאי גזרו טומאת משקין גבי פשוטי כלי עץ כיון שאין להן טומאה מן התורה ומשני בהני דחזו למדרסות ואי איתא דחזי למדרס כמי לא מיטמו בשאר טומאות אלא מדרבנן אכתי לא מתיישב אמאי גזרו טומאת משקין משום משקה זב וזבה והרי משקה הזב נמי לא מטמו לי' מדאורייתא שאין להן אלא מדרס אלא ודאי

דמטמו לי' מדאור' וכן מוכח בספ"ק דסוכה גבי חוצלות דפריך התם מדרס אין מת לא והא כל הטמא מדרס טמא מת ומאי קושיא דילמא מדאורייתא קאמר. וכן משמע עוד להדיא בתוס' דמנחות דל"א גבי שידה עיי"ש ומה שהביא תיו"ט מדברי הרמב"ם שכתב שמתטמאין במדרס מן התורה ובשאר טומאות מדבריהם. י"ל שכל הנלמד משנה יג:

מדות דרכו של הרמב"ם לקוראו דברי סופרים כידוע גבי קידושי כסף וכמה דוכתי אעפ"י שדינו כדין תורה, ומ"מ לשונו לא משמע כן:

משנה ה

שלשה תרבוסין הם:

פי' הרב כעין ארגזין ע"כ. ונ"ל דמ"מ אין עשויין לקבלה והוו פשוטין דאי עשויין לקבלה לא הו"ל למיתני שאוכלין עליו טמא מת דתיפוק לי' דמשום כלי קבול טמא כל שאין מיוחד לשכיבה או לישיבה אלא בפשוטין איירי והשתא קמ"ל מתני' דפשוטי כלי עור יש להן טומאה מדרבנן דאכתי לא אשמועי' תנא בהדיא בשום דוכתא ועוד קמ"ל דשל זתים טהור מכלום דאפי' מדרבנן טהור משום שאינו משמש אדם אלא משמשי אדם והיינו ששוטחין עליו זתים ואין הפשוט טמא מדרבנן אא"כ משמש אדם ומשמשי אדם כדאיתא בת"כ הביאה הר"ש לעיל רפכ"ב:

ונראה דה"ה דהו"מ למיתני הכא ושל עור הדג טהור מכלום כדלק' משנה יא אלא כיון דמשכח טהרה אפי' בשל יבשה ניחא טפי ומה"ט נמי לא תני הבאה במדה טהורה דהא גם בכלי עור טהורין הבאין במדה כמ"ש הרמב"ם בפ"ג וכמ"ש ג"כ תוי"ט בשם מהר"ם לק' מ"ט אלא כיון דמשכח טהרה אפי' בקטנים ניחא טפי. ולמאי דפי' דהכא בפשוטין איירי (לא] שייך כאן באים במדה:

משנה ו

שלש בססות הן:

נראה דה"נ אתי לאשמועי' דשל דלפקי טמאה משום פשוטי כלי עץ וכאן שנה רבי דיש טומאה לפשוטי כלי עץ מדרבנן שעדיין לא פירש לנו דין זה ומתני' דלעיל בפשוטי כלי עור ומיהו לק' רפכ"ז הדר תני לן טומאת פשוטי כלי עץ והתם אגב גררא. אבל צ"ע דמשום שמניחין עלי' כלים אמאי טמאה הא משמשין כלים ולא אדם אינם טמאין וצ"ל דמשמשת בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה ככללא דר' יוסי בפט"ז. ויש לפרש מתני' בענין אחר דכל שלש בססות מיוחדין לישיבה אלא כיון שהבסיס אינו כלי לעצמו אלא הוא טפל ומשמש לכלי אחר הולכין אחר עיקר הכלי והלכך אותו שלפני המטה והספרים שעיקר הכלי עשוי לשכיבה ולמזגא עלי' גם הבסיס טמא מדרס ושל דלפקי הואיל ודלפקי אינו עשוי למדרס הבסיס ג"כ טהור אפי' עשוי למדרס דבתר עיקר

אזלינין ושל מגדל שגם המגדל אינו עשוי למדרס וגם במגדל שהוא בא במדה איירי כיון שהמגדל טהור מכלום גם הבסיס טהור. וכל הבססות מיירי שקבועין ומחוברין בכלים ודכוותה תנן בפי"ח מ"ב במוכני אם אינה נשמטת הולכין אחר העיקר:

משנה ז

האפיפורין. פי' הרב שכותבין בו חשבונות וחזי לישיבה ע"כ פי' שמצד אחד יש שם מקום קבוע שיושב עליו הסופר בשעה שכותב. וה"ז מיוחד לישיבה דאל"כ מאי דחזי לישיבה לא מהני כיון שא"ל עמוד. וא"כ הא דתני ושיש בו בית קבול שעוה טמא מת. הו"מ למיפלג בדידי' שאם אינו עשוי לישיבה טמא מת כדין פשוטי כלי עץ מדרבנן. אלא שדרך כל אפיפורין להיות בו מקום קבוע למושב. והא דתני חלקה טהורה צ"ע אמאי טהורה הא טמא מדרבנן דפשוטי כלי עץ היא ותי' הרמב"ם בפירושו דקטן הוא ומקטנותו אין בו תורת כלי ומ"מ אין כאן חידוש בכולה מתני' אם לא שנאמר דהיא גופה חידוש היא דקטנותו מבטל לי' מתורת כלי. ויש לפרש דחלקה היינו שעתיד לחוק בו בית קבול ועדיין לא חקק וקמ"ל דטהור אפי' מתורת פשוט כיון שדעתו לעשותו כלי קבול ולא נעשה מעולם לשם פשוט וכמו שכתבנו זה לעיל בפי"ט ובפ"כ. וכן יש לפרש הא דאמרי' בפ"ק דחולין דכ"ה כלי עץ מחוסר חטיטה טהור ופריך פשיטא ומשני לא צריכא דחק קפיזא בקבא. התם נמי טהור לגמרי אפי' מתורת פשוט. דאי טמא משום פשוט לא הוה תני טהור סתם:

משנה ח

של זגגין. בתיו"ט כתב שהכ"מ תמה מאי שנא מתרבוסין וכו' עיי"ש ולא ידענא מאי קושיא דהתם התרבוסין פשוטין הם ואין להם בית קבול כדפי' שם והלכך אם משמשין את הכלים ואינם משמשי אדם טהורין והכא במטה יש לה בית קבול כדתנן לעיל מ"ב גבי עגלות המטה טמאה מת. ושל סרגין ודאי אין לה בית קביל וטהורה משום שאינה ממשמשי אד וכאן נמי צ"ע מאי קמ"ל בכולה מתני' ואפשר דקמ"ל דהעשוי' לשכיבה היינו בשעת עשייתה עשאה כדי לשכב עלי' טמאה מדרס מיד אעפ"י שעדיין לא שכב עלי' וזה פשוט שכל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה והכי משמע דתני העשוי' לשכיבה ולא תני ששוכבין עלי' ומציעתא איצטריך לי' דשל זגגין טמאה מת. שאם עשאה אומני זכוכית לשם מלאכתן אעפ"י שלא נשתמשו בה עדיין והמטה ג"כ ראוי' לשכיבה אפ"ה אין בה טומאת מדרס אלא טומאת מת דבתר מחשבה דבעלים אזלינין והרי אינה ראוי' למדרס שא"ל עמוד. אע"ג דמחשבה אינה מוציאה מטומאה כדלק' ספכ"ה היינו אם ירדה טומא' לכלים אין יוצאת ע"י מחשבה:

אבל כיון שלא ירדה עדיין תורת טומאת מדרס לכלים אלו שבתחלת עשייתן חשב עליהן למלאכה אין כאן תורת מדרס. והכי מוכח בפי"א מ"ב. דכל הנעשה. לשמש את הקרקע אפי' לא חברו עדיין טהור וכן של סרגין טהורה נמי מה"ט היא כיון שעשאוה הסרגין לשם מלאכתן לא ירדה להן תורת טומאה מעולם. ומתני' הכי דיקא דקתני של זגגין ולא תני (של זכוכית) שמניחין בתוכה זכוכית משום דמיירי שלא השתמש בה עדיין ולא הניח בתוכה אלא כיון שהזגגין עשאוה טהורה ממדרס:

משנה ט

שלש משפלות הן. נראה דאתי לאשמועי' הכא דשל זבל טמאה מדרס דסד"א כיון שעיקר עשייתה לקבלה והתשמיש של המדרס בה אינו אלא עראי ולפרקים כשרוצה לנוח נשען עלי' מעט כמ"ש הר"ש ואין זו עשוי למדרס דבתר עיקר תשמישו אזלינין ובספי"ט נמי אמרי' דהקיבול שבה היא עיקר קמ"ל כיון שעשוי מ"מ למדרס כל שהו ה"ז כמיוחד למדרס (ובפ' במה אשה דס"ו גבי אם יש לו בית קבול כתותין פליגי בה אביי ורבא בהך סברא ומתני' דהכא משמע כרבא וצריך ליישב דלא מייתי מינה התם) ומכאן משמע דכלי המיוחד אפי' שעה אחת ביום לישיבה ושאר כל היום לקבלה או למלאכה אחרת ה"ז טמא מדרס הואיל ובאותה שעה שמיוחד למושב אין א"ל עמוד וכדפי' ברפ"כ. ועוד אשמועי' במתני' דהכא דפוחלץ של גמלים טהור. ולפי הענין נראה דפוחלץ זה יש לו בית קבול כמו, כל משפלת אלא שאינו עשוי לקבל בו כדרכו. אבל כופין אותו על משאוי שעל הגמלים שלא יתפרק המשאוי ונכנס המשאוי בתוך חללו של הפוחלץ והוא מחזיק המשוי ומעמידו והוא טהור מכלום שאין זה כלי קבול דבעינין דומיא דשק שמטלטלין על ידו מה שנותנין לתוכו. ופי' מהר"ם דפוחלץ הוא מעור הגמל וטהור משום שבאה במדה אינו מיושב דליתני סתמא והבאה במדה טהורה כדתני לעיל. ועוד דלא מצינו בשום מקום במשנה טהרת באים במדה גבי כלי עור. ומיהו הדין אמת דבעור נמי בא במדה טהור דהא איהו נמי איתקש לשק. וכאן הו"מ למיתני במתני' ושנפחתה מלקבל רמונים טהורה וכדתנן ספי"ט ואפי' לר"מ דמטמא התם במדרס היינו בשל זבל המיוחד גם למדרס:

אבל בשל תבן ונפחתה לכ"ע טהור. ולא תני לה משום דבנפחתה לא מיירי בכולי' פרקין דההיא שברי כלי הוא ואנן בכלים איירינין:

משנה י

שלשה מפצים הן:

בתיו"ט הביא לשון הרמב"ם שהמפץ אינו בכלל כלים האמורים בתורה וכו' עיי"ש ולכאורה לשון זה סותר את לשונו שבספרק א מה"כ שהמפץ אפי' הוא של שיפה ושל

גמי בכלל כלי עץ שהוא גדל מן הארץ ונראה דהתם קאמר שבכלל פשוטי כלי עץ הוא. והכא אמר שאינו בכלל כלי קבול והיינו שכתב האמורים בתורה שהכלים האמורים בתורה בשרצים ובמת בכלי קבול משתעי דאיתקשו לשק אבל הר"ש והרא"ש כאן ס"ל דשיפה וגמי אינם כלי אפי' מקבלים אם לא כשטמאין במדרס ובפ' במה אשה דס"ו ד"ה מחצלת בתוס' כתבו שתי הסברות:

של צבעים טמא מת. פי' הרב שנותנין בו הצבעין הבגדים וכ"כ הרמב"ם. וצ"ע דא"כ אינו משמשי אדם ודמי לתרבוסין של זתים ומטה של סרגין דטהור. ונראה לפרש שנותנין בו סממנים של צבע וכורכין אותו כמו כיס וקושרין אותו להיות הסממנים שמורין בתוכו והשתא הוה כמו כלי קבול דדמי לשק וכ"כ תיו"ט רפכ"ז בשם התוס' דשבת שדבר המתקפל וכורכין בו הוי כלי קבול וכ"מ לק' משנה יב וא"כ טמא מת דהכא מדאור' ובזה נראה לישב הא דתני לכולה מתני' דלכאורה אין בה חידוש. והשתא ניחא דמתוך צבע הסממנים אינה ראוי עוד למדרס שהיושב עליו בשרו נצבע וגם שהסממנים הם כמו אבק וחול ונדבקין במפץ ומזיקין ליושב. וקמ"ל דאפי' השתא דלא חזי למדרס טמא מת. דסד"א כיון דלא חזי למדרס במת נמי לא ליטמי דכל עיקר טומאה במפץ ילפי' משום שמטמא במדרס וזה אינו ראוי למדרס אפי' מיחדו למדרס ולא דמי לכל הני משניות דלעיל דלא מטמו במדרס ומיטמו במת דהתם אין עיכוב המדרס מצד הכלי שבעצמו ראוי הוא אלא מצד הבעלים שיחדו למלאכה אחרת וא"ל עמוד. אבל היכי דהכלי בעצמו לא חזי סד"א דבמת נמי לא ליטמי קמ"ל כיון דבשעת עשייתו מיחזא חזי בעצמו אי לאו מצד מחשבת הבעלים חזי למדרס קרינין בי' וטמא במת ודע שהר"ש והרא"ש כתבו דהא דשל צבעין טמא מת דווקא בשל עץ וביש לו בית קבול כמ"ש הרא"ש אבל של שיפה ושל גמי אפי' יש לו בית קבול טהור דשיפה וגמי אינם אמורים בתורה ואינם בכלל כלי אא"כ ראויין למדרס ושל צבעין דאין מטמאין מדרס טהורין אף ממת אלא בשל עץ מיירי ולפ"ז אין כאן שום חידוש במתני' ואפשר דסתם העשוי' לשכיבה היינו של שיפה וגמי שהוא רך ולא של קנים וקמ"ל מתני' דבמדרס אפילו שיפה וגמי מטמאין:

משנה יא

שלש חמתות ושלש תורמלין. וה"ה לקלוסטר וכריתית כדתנן רפ"כ. וצריך טעם מתני' הכא מאי קמ"ל ונ"ל דהכא קמ"ל דהבאים במדה אין טהורים אלא משאר טומאות אבל טמאים במדרס כשמיוחדים לכך כמ"ש הרב מ"ד והיינו דלא משכח הכא טהור מכלום אלא בשל עור הדג דאלו באים במדה לא מצי למיתני דלא משכחת לה הכא דאי אין מקבלין כשיעור ממילא אין באים במדה. ובמקבלין כשיעור לא מצי למיתני טהורים

מכלום דהא טמאים במדרס והלכך לא משכחת בהו טהור מכלום אא"כ בשל עור הדג. ואע"ג דאם נפחתו נמי טהורים מכלום כדתנן רפ"כ:

בנפחתו לא איירי בכולי' פרקין כדפי' לעיל:

המקבלין כשיעור: והשיעור מפורש רפ"כ החמת שבעה קבין וכמ"ש הרב כאן ותימה שבפירוש הרמב"ם כתב כאן החמת ארבעה קבין וגם בחבורו פכ"ז דין יו"ד העתיק כן וזה סותר למשנה דרפ"כ והרמב"ם עצמו כשהעתיק אותה משנה בספכ"ז מה"כ העתיק ג"כ החמת שבעה קבין:

משנה יב

שלשה עורות הן הכא אתי לאשמועי' דהא דתנן לק' פכ"ז מ"ב העור שיעורו חמשה על חמשה היינו דוקא בחתיכת עור שנקרע בלא כוונה אבל אם מתחלה עשאו לשם שטיח אפי' פחות מכשיעור טמא וכדתנן התם במ"ד המקצע מכולם טפח טמא. וה"נ העשוי לשטיח מתחלתו בטפח סגי וכן לתכריך הכלים אפי' בפחות מכשיעור טמא הואיל ועשאו לשם כך חשוב כלי קבול וכ"כ תיו"ט רפכ"ז בשם התוס'. והעשוי לרצועות וסנדלים אפי' יש בו כשיעור טהור דמחוסר מלאכה היא ובהכי ניחא דלא תני נמי שלשה בגדים הן שלשה ע"ש טמא מדרס שלש ע"ש טמא מת. פחות משלש ע"ש טהור מכלום כדלק' פכ"ז מ"ב ומ"ח. דבהא ליכא שום חידוש דתני לה בפכ"ז בהדיא. אבל בעורות אשמועי' דלתכריך הכלים טמא אפי' בכ"ש. ומיהו בלא"ה ניחא דלא תני שלשה בגדים דבפחות משלש ע"ש לאו בגד מיקרי אא"כ עשאו לתכריך או לתשמיש והיינו דין דעורות:

ושל רצועות ושל סנדלים טהור מכלום. פי' הרב דמחוסר מלאכה היא ע"כ וכ"כ הר"ש והיינו כדתנן פכ"ו מ"ז כ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאת וצ"ע דגבי בגד תנן פכ"ז מ"ב ומ"ח דמשארג בו שלש ע"ש מקבל טומאה ומשמע אעפ"י שדעתו להשלים את כולו מ"מ משארג בו שלש ע"ש מיד מקבל טומאה וכ"מ להדיא מלשון הרמב"ם פכ"ב מה"כ דין י"ב. ואמאי מקבל טומאה הא יש בו חסרון מלאכה וצ"ל דכלל זה דחסרון מלאכה לא איתמר אלא בעורות ולא בבגדים ומתניתין דפכ"ו לענין עורות מיירי וגם הרמב"ם העתיקה לענין עורות בפכ"ד. וצריך טעם מהיכן למדו חכמים לחלק בזה בין עורות לבגדים ושמא הילכתא גמירי ואפשר דמקרא מצאו מדכתיב גבי נגעים או בעור או בכל מלאכת עור ודרשו בעור היינו עור שלא עשה בו מלאכה ומלאכת עור זה שעשה בו מלאכה וכ"כ רש"י בפי' התורה וקשה, דלמה לי מלאכת עור ומה אם זה שלא עשה בו מלאכה טמא כ"ש שעשה בו ולעיל פי"ז משנה טו כתבנו מזה אבל נראה דמכאן דרשו

חז"ל דזימנין אפי' לא נעשה בו מלאכה אם אין מחוסר מלאכה ובמחוסר [בעי'] מלאכת עור ואע"ג דהאי קרא בנגעים כתיב ילפי' מינה לכל הטומאות דגלוי מילתא בעלמא היא דבכולהו כתיב כלי וגלי קרא דהמחוסר מלאכה לאו כלי היא:

משנה יג

שלשה סדינין הן. הכא אתי לאשמועי' דשל צורות טהור מכלום דאכתי לא תני לה בשום דוכתא דאילו לשכיבה ולוילון הא תנינהו לעיל בפ"כ מ"ו ופכ"ז מ"ט. ואפשר דלוילון נמי צריכי לאשמועי' הכא דמיד שעשאו לוילון טהור אעפ"י שלא קבעו כיון שבתחלת עשייתו חשב לשם וילון והא דבפ"כ סדין שעשאו וילון שהי' מיוחד לשכיבה ונמלך ועשאו וילון והלכך פליגי בה התם מאימתי הוא טהרתו והכא מיד טהור ממדרס וכה"ג פי' לעיל מ"ח:

ושל צורות טהור מכלים:

פי' הרב שעשוי להתלמד בה וכתב הרמב"ם בחבירו שטהור לפי שאינו משמשי אדם ע"כ. ומשמע דה"ה ספרים שעשויין להתלמד בהן נמי טהורין. וכ"מ בפכ"ח מ"ט דמטפחות ספרים טהורין אע"ג דתכריך כלים טמא וע"כ משום שהספרים עצמן טהורין. וטעמא דמילתא נראה שכל בגד ועור אין בהן טומאה מדאורייתא אא"כ ראויין לקבלה דומיא דשק. וכל בגד ועוד סתמן עשויין לקפל ולכרוך בהן שום דבר כמ"ש תיו"ט רפכ"ז. בשם התוס'. אבל ספרים שאסורין לכרוך בהן ולהשתמש בהן אין ראויין לטלטל מלא ול"ד לשק אלא מדרבנן הוו מיטמו כדין פשוטין אלא דכל פשוטין אינם טמאין אא"כ משמשין אדם וכלים. וזה שעשוי להתלמד ס"ל דלא הוי משמשי אדם. וה"ה דהומ"ל דאינו משמש הכלים ובפשוטין בעינין דוקא משמש אדם וכלים כמ"ש הר"ש רפכ"ב מן הת"כ והרמב"ם רפ"ד מה"כ. ואיכא למידק העשוי לוילון אמאי טמא מת נהי שהשמש מתחמם בו ומתעטף הא בגד נמי איתקש לשק ובעי' מיטלטל מלא ומאי מיטלטל מלא שייך בוילון. ואי מדרבנן טמא מת כדין פשוט נמי קשה הא אינו משמש הכלים. ובשלמא סתם בגד דעלמא י"ל דעשוי ג"כ לקפלו ולכרוך בו שום דבר אבל וילון אינו עשוי לכך ושמא השמש עשוי ג"כ לכרוך בו ויותר נראה דבגד העומד ללבישה לא איתקש לשק דנהי דכלי עץ או עור בעינין דומיא דשק היינו משום דאינהו נמי כלי תשמיש נינהו דומיא דשק וחשיבות דידהו דמשמשין את האדם ומשום זה תורת כלי עליהן והלכך בעינין שהתשמיש שלהן יהא דומה לתשמיש השק. אבל בגד אית לי' חשיבות לעצמו שעשוי ללבישה על גופו של אדם ממש וחשוב יותר ולא בעי' מיטלטל מלא שהרי אינו עשוי לשם טלטול אלא לשם מלבוש והיינו דלא אשכחן בשום דוכתא דבעי' בבגד

מיטלטל מלא דומיא דשק. וניחא נמי דוילון טמא משום שהשמש מתעטף בו אעפ"י שאין עשוי לכרוך בו. ושל צורות שאין עשוי להתחמם ולא לכרוך בו טהור מכלום ודע שהתוס' במס' ביצה דף י"ד הקשו אהא דהשמש מתחמם בו דא"כ פרוכת של מקדש אמאי טמא הא לא שייך שהשמש מתעטף בו שאסור בהנאה עיי"ש ולכאורה לאו קושיא היא דבשלמא בוילון צריך טעם שהשמש מתעטף בו דאל"כ כיון דמחובר לקרקע היא אינו מקבל טומאה אבל פרוכת דמקדש שהיא של צמר ואע"ג דמחובר היא טמא דפשתן אינו טהור אעפ"י שמחובר כדאמרי' כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן שהאוהל עצמו טמא אעפ"י שמחובר וצמר ועור דינם כפשתן לענין זה כמ"ש הרמב"ם והראב"ד פ"ה מהט"מ. ומיהו למאי דפי' לעיל שפיר קשיא להו דנהי דמחובר נמי טמא מ"מ לא עדיף מאינו מחובר וכל בגד שאינו עומד ללבישה או לכרוך בו טהור ושל מקדש נמי שאסור בהנאה אמאי טמא. אבל לפי"ז לא יתיישב תירוצם דפרוכת דמיכף כייף לי' על הארון הוי אוהל ותורת כלי עליו עכ"ל דאכתי לא מתיישב דכל בגד שאין עומד ללבישה או לכרוך בו הא אמרי' דלאו כלי היא. וצ"ל דה"ק דבאוהל אשכחן בהדיא דרחמנא שוי' כלי דכתיב והזה על האוהל ועל כל הכלים. ונהי דהתם באוהל המשמש לאדם מיירי מ"מ מסתברא דצורך גבוה לא גרע מצורך הדיוט וכיון דאוהל של אדם חשיב כלי ה"ה של גבוה. א"נ י"ל דעיקר קושייתם היא דפרוכת נמי מחובר היא ואמאי טמא דנהי דאוהל של צמר ופשתן טמא אע"ג דמחובר. דווקא נטוי כאוהל אבל פרוכת דאינה אלא מחיצה ולא אוהל לא ותירצו דפרוכת נמי אוהל היא. וצורך גבוה הוה כצורך הדיוט כדפי'. עוד תירצו א"נ כשהיו נושאין הפרוכת ממקום למקום היו כורכין בה את הכלים ע"כ כלו' וטמא משום כלי קבול:

ונחזור לפי' משנתינו דהא דלוילון טמא מת משום דחזי ללבישה מיקרי שהשמש מתעטף בה ולצורות טהור דכל להתלמד לא הוי משמשי אדם ומיהו נראה דדווקא להתלמד אבל חשב לצייר בגד וללובשו בציורי' פשיטא דהמצוייר נמי טמא דמ"מ בגד היא ללבישה ומשום ציורין לא אזל שם בגד והא דבפכ"ח מ"ד גבי מטפחות ספרים המצויירות טהורות דווקא לספרים שהם עצמן אין מקבלין טומאה דלהתלמד עשויין כדפי' אבל ללבישת אדם ודאי טמא וכ"כ רש"י בהדיא בפ' דם חטאת ד' צ"ד בהא דבעי הש"ס התם לאשכוחי דבר הראוי קבל טומאה ואינו מקבל טומאה ואמר רבא בגד שחשב עליו לצורה דאי מבטל לה למחשבתו ראוי היא לקבל טומאה והשתא מיהא לא מקבל טומאה ופי' חשב עליו לצורה לציירה במעשה רוקם דכל כמה דלא ציירה או מבטל לה למחשבתו לאו כלי הוא ע"כ. ומ"מ קשה אמאי לא ניחא לי' לפרש חשב

עליו לצורה לציירה כדי להתלמד מתוכה וכשציירה טהורה כהך דמתני' ובעוד שלא ציירה הואיל ותחלת מחשבתו כדי לציירה מעולם לא נחתא לה טומאה כדמוכח לעיל ובכמה דוכתי אא"כ מבטל לה למחשבתו ראוי לקבל טומאה. ונראה דרש"י ז"ל מפרש נמי למתני' דהכא כפירושו התם שחשב ללובשו בציורין וכל כמה דלא ציירה טהורה. ואפשר שהוא סובר דלהתלמד מתוכה טמא דחשיב כלי קבול שהציורין הרי הם ככלים הנתונים בבגד ומיטלטלין אגב הבגד וספרים נמי לדידי' מקבלין טומאה מהאי טעמא ולשון העשוי לצורות משמע הכי שעשוי לציירה ואי מצויירות טהורות הו"ל למיתני והמצויירת טהורה אלא שקשה לשיטת רש"י דכל כמה דלא ציירה אמאי טהורה דהא משום מחשבת ציור לאו מחשבה לטהרה הוא דהא כשציירה טמאה. ואי משום דהוה כלא נגמרה מלאכתו הא בבגדים אע"ג דלא נגמרה מלאכתן מקבלין טומאה כמו בגד שארג בו שלש על שלש לק' פכ"ז וכדפי' במשנה יב ושוב ראיתי להרב משנה למלך פרק ב מה"כ עמד על דברי רש"י במקצת אשר כתבנו:

משנה יד

של ידים טמא מדרס. פי' הרב שפעמים נותנין לתוך חיקו כו' מכאן משמע דהא דאמרי' בכל דוכתא דאין טמא במדרס אלא המיוחד לשכיבה או לישיבה. אין הכוונה שאם משמש בו לשום מלאכה אחרת לא שייך בו מדרס. אלא הכוונה היא שבשעה זו שהוא משמש למשכב ולמושב אין בו אז תשמיש אחר אפי' מיוחד בשאר שעות לתשמיש אחר כל שייחד לו שעה מיוחדת למדרס ה"ז מיוחד למדרס כהך דהכא מטפחת של ידים דשמו מוכיח דעיקרו מיוחד לקנח את ידיו. אלא שבלילה בשעת שינה דרכו לתתו בחיקו (על הכסת וישן עלי') ומתחמם בה וטמאה מדרס כיון דבאותה שעה אין א"ל עמוד:

של ספרים:

כך גירסת הרמב"ם והר"ש והרא"ש ומשמע דאתי' כב"ה דפכ"ח מ"ד ובשאין מצויירות אייריי ואינו מיושב דקאמר של ספרים טמאות. ובאמת עיקר טומאתן לאו משום דמשמשין לספרים אלא אם אין מצויירות עומדין ג"כ לשאר תשמישין כמ"ש הרב לק' פכ"ח. ועוד אדתני ושל תכריך נבלי בני לוי טהורות ליתני המצויירות טהורות ובאמת בספרים שלנו הגירסא של ספרי"ן בנו"ן ויש לפרש של מגלחין שיש להם מטפחת שנותנין למסתפר בין ברכיו ולפי שמלוכלך מן השער וערביבותא דרישא אין משמש לשכיבה ולישיבה:

ושל תכריך נבלי כו' וכתב הרב ושאר בני אדם עושין תיק של עור ואף הם טהורין ע"כ. והא דנקט במתני' בני לוי משום דלא אייריי במטפחת של עור. וקצת קשה דלמה שינו

בני לוי לעשות להם מטפחת של בגד ולא של עור כדרך כל אדם. ואפשר דבני לוי עושין ג"כ תיק של עור לכרוך בו הנבלים ועושין עוד מטפחת של בגד להגן בו על התיק של עור מפני האבק והמטר והיינו דקתני ושל תכריך נבלי כו' ולא תני ושל נבלי. ומ"ש תיו"ט שצריך לחלק מה בין זה לתכריך הכלים דלעיל משנה יב נראה דתכריך הכלים אינו להגין אלא שדרך לכרוך כלים קטנים כמו מחטין וצנורות וסכינים בתוך מטפחת לטלטלן על ידו לפי שחפצים קטנים כאלו נוחין להתפזר מידו ויאבדו וכורכם במטפחת ונשמרים וזה דומה ממש לשק ולכך טמא. ומטפחת דהכא היינו לדברים גדולים ואינו כורכן לשמירה או לטלטלן ע"י הכריכה אלא להגן ולא דמי לשק וכמו שהארכנו בזה בפט"ז:

משנה טו

של צדי חיה ועוף טמא מדרס:

שהציידין הללו מתרחקין מביתם והולכין למדברות ויערים מקום שהחיות ועופות הבר מצויים ודרכם ללון בשדה ובמדבר ובשעה שישנים נותנין הפרקלינין ממראשותיהם ותחתיהם והרי עשוי לשכיבה ולכך טמא מדרס. אבל של חגבין אין מתרחקין מביתם ולנין בביתם וא"צ לישן על הפרקלין. ומ"מ צריך ליישב מתני' מאי קמ"ל. ונראה דקמ"ל אפי' אינו עשוי לשכיבה אלא פעם אחת לעתים רחוקים כמו של ציידין שרוב ימיהם לנין בביתם ואף כשהולכין לצוד פעמים שלנין ביישוב ומ"מ כשיש להם לינה בשדה אפי' פעם אחת בשנה ואז שוכבין על הפרקלין מיקרי עשוי למדרס:

משנה טז

של ילדה טמאה מדרס. פי' הרב שראוי לישיבה ושל זקנה אינה ראוי'. ולק' פכ"ח מ"ט תנן של זקנה טמאה מושב ולכך כתב הר"ש דה"נ יש לגרוס בהיפך אבל הרמב"ם בחבורו העתיק כגירסת הספרים והך דפכ"ח השמיטה ולא כתבה כלל. והרב בפכ"ח מקיים שתי המשניות וכתב דשני מיני סבכות יש לזקנה והתם איירי באותה שיושבת עלי' ובאמת צ"ע כיון דכל עיקר הדין תלוי בסבכה עצמה אם ראוי' למושב ויושבת עלי' טמאה מדרס אמאי תלי לה בילדה וזקנה הא של זקנה נמי אם עשוי' למושב טמא. ולק' בפכ"ח נמי תני של זקנה טמא ומשמע ודאי לפי פי' הרב דלרבותא נקט זקנה וכ"ש ילדה ומאי רבותא היא דכל העשוי למושב ודאי טמא. ועוד קשה דעיקר מתני' מאי קמ"ל אטו לא ידעי' עד השתא דכל העשוי למושב טמא מדרס ואי לא לא. ועוד דלפי פי' הרב ז"ל דסבכה זו היא כיפה הנתונה בראשן אין נראה כלל שנוטלתו מן הראש לישב עלי' דהא בפ' במה אשה מוכח דאינה נוטלתו מן הראש דלא מגליא שערה ומיהו אפשר דהתם ברה"ר קאמר והכא בביתה. אבל מדברי הרמב"ם בחבורו נראה דאף אם

אינה נתונה על הראש מיקרי סבכה שמפרש של יוצאות החוץ היא שמשחקין לשותי שכר. ולפ"ז הי' נראה לפרש דכולה מתני' לאו בסבכה שבראש מיירי אלא כמו מטפחת היא שנושאות בידן ועשוי נקבים כמין סבכה לנוי ועשוי' לקנח בה הידים ופיהן בשעת אכילה. ודרך הילדה שמקפדת על בגדיה עושות מטפחת זו רחבה וגדולה כשיושבות על הכסא נותנת המטפחת על הכסא שלא יתקלקלו בגדי' מן האבק והזקנות אין מקפידות בזה. וא"ש דקתני של ילדה שהיא רחבה מסתמא עשוי' לישיבה אבל של זקנה שאינה רחבה סתמא לאו לישיבה ומיהו אי ידעי' דעשוי' לישיבה פשיטא דשל זקנה נמי טמא ובהכי אייריי מתני' דפכ"ח. ומתני' דהכא בסתמא. והשתא קמ"ל מתני' דסבכה זו אעפ"י שאין עיקרה עשוי לישיבה ממש ואינה נותנתו על הכסא אלא להגין על הבגדים אפ"ה מושב מיקרי. וא"ש נמי דקתני ושל יוצאות החוץ טהורה דלכל הפירושים אינו מיושב שפיר. ויש לפרש דשל יוצאות החוץ היינו שמטפחת זו אינה עשוי' אלא להגין על בגדי' מפני הגשמים וכשיוצאות לרה"ר כשהגשמים יורדין נותנתו על בגדי' וקמ"ל דאין זה בכלל בגד:

משנה יז

שלש קופות הן:

קופה הוא מין בגד שיש לו בית קבול כמו שק כדמוכח בסיף כלאים ובמקוואות פ"ו. ולדוגמא בעלמא נקט קופות וה"ה לכל כלי קבול שחברן זה לזה בין של עץ בין של עור ובין של מתכת והיינו דנקט הרב גבי קטנה וגדולה שיעור מוציא רמון ובקופה לא שייך שיעור מוציא רמון כדתנן רפי"ז. וה"נ ר"ש דסיפא נקט כלי מתכת משום דדינא דמתני' איתא בכל מיני כלים ולא נקט קופה אלא משום שהוא עשוי' לקבלה כשק דכל הני דינים לא שייכי, אלא בכלים המקבלים וכמו שנפרש והיינו דלא תני שלש טלאות הן אלא שלש קופות. ויותר נראה דקופות דהכא הם סלים של עץ שיש להן בית קבול כאותן ששנינו פט"ז מ"ג ורפי"ז ובפ"ח מ"ב וכן לק' פכ"ח מ"ו:

הולכין אחר הבריאה:

הכא משמע דהעיקר לעולם מביא טומאה על הטפל ולא הטפל על העיקר ולעיל בפי"ח ובפי"ט ובכמה דוכתי מוכח דלא אמרי' שהמחובר לו טמא כמוהו אא"כ צריכין זה לזה בחיבורן ונראה דה"נ מהאי טעמא היא שהמהוהא צריכה לבריאה דמהוהא אין לה בית קבול וא"א לטלטלה מלאה שלא תשבר ומתוך שמחוברת לבריאה מקבלת הלכך הולך אחר הבריאה וכן קטנה וגדולה שנתן הקטנה לתוך הגדולה והכלי מתמלא עד הגבוה והוה עיקר הקיבול של הגדולה וכן היו שוות הפנימית היא המקבלת. ולכך נראה דלא

שייך כל הני דיני דמתני' אלא בכלי קבול אבל בפשוטים כגון מפץ הטהור שחברו על הטמא אין הולכין בזה אחר קטנה וגדולה אלא אם הם צריכין זה לזה שהאחד מהן קרוע וטלאו בחברו שניהם טמאין מדרס ואם לאו השני אינו אלא מגע מדרס. ומיהו גם במקבלין צריך לדקדק הא דאמרי' הולכין אחר הבריאה והגדולה אי מיירי שהבריאה צריכה למהוהא כגון שיש נקב בבריאה וסתם הנקב בטלאי שטלה המהוהא עלי' וכן בקטנה וגדולה ולהכי הוו חבור והולכין אחר העיקר או דילמא אפי' אין צריכין לחבור זה כמו קטנה וגדולה ושתיהן בריאות ושלימות אפ"ה הולכין אחר הגדולה ולשון טלאה משמע במקום הנקב כמו טלאי דכל דוכתא. אבל בתוספתא לא משמע כן. ונראה דכיון דהכל תלי בביטול תשמישו כדפי' שהמהוהא בטל תשמישה ולכך בטלה לגבי הבריאה וכן קטנה שנתונה בתוך הגדולה בטל תשמישה. והלכך אפי' אין צריכין זה לזה בחבורן כיון שבטל תשמישו לא חשוב כלי וה"נ אמרי' לעיל בפ"כ גבי קערה שקבעה בשידה כו' דכשבטל קיבולה טהורה. ולפ"ז בקטנה וגדולה כשטלאן מן הצד דופן של זה לדופן של זה ולא בטל קיבולה של הקטנה אין הולכין אחר הגדולה אלא בהא אמרי' אם צריכין זה לזה לחיבור זה נטמא האחד בטומאת חבירו כמו כרע שטמאה מדרס וחברה למטה דתנן בפי"ח דכולה טמאה שהמטה צריכה לכרע. ואם אין צריכין זה לזה לא נטמא זה בטומאת זה כמו בפשוטין. ובפי"ט מ"ז כתבנו דכולה מתני' דהכא לא איירי אלא בטומאה הבאה קודם חיבורן אבל נטמאו אחר חיבורן אפי' נגעה טומאה באחד הכל טמא היו שוות:

משמע דשוות היינו שתיהן בריאות וגדולות בשוה. וצריך לדקדק אם האחת בריאה וקטנה והאחרת מהוהא וגדולה מה דינם. ונראה דהך מילתא אתי ר"ש לפרושי דהא דאמר כף מאזנים שטלאה על המיחם וכו' שהכף מאזנים היא קטנה לגבי המיחם אלא שהיא בריאה אבל המיחם הוו כמהוהא שנחלש ונשרף בכל שעה ומתחסר מכח האש וקמ"ל ר"ש שהדין באלו כמו שתיהן שוות שהולכין אחר הפנימית וה"נ טלאה על שולי המיחם מבפנים טמא שהולכין אחר הפנימי ומבחוץ טהור. ומיהו דוקא שולי המיחם חשוב כמהוהא שהאש שורף שם תמיד בלי הפסק אבל צדי המיחם אינו נחלש כ"כ והוה המיחם מצדו כדין בריאה וגדולה והולכין אחר הגדולה וטהור בין טלאו מבפנים בין בחוץ וא"ת אי שוליו חשוב כמהוהא צדיו נמי חשיב כמהוהא דהא אם ניקב הכלי במקום אחד כולו חשוב כמהוהא. וי"ל דהכא כיון שלא ניקב ועדיין ראוי לקבלה לא שייך הכא לו' הולכין אחר הפנימית כמו בשוות דבשלמא בשוות הפנימית היא עיקר המקבלת אבל הכא אדרבה המיחם היא הגדולה והמקבלת והלכך דוקא בשוליו שאם

נחלש המתכת הרבה והכף מאזנים מחזקו ס"ל לר"ש דהולכין אחר המעמיד אלא שלפי שאינו מעמיד ממש שלא ניקב עדיין צריך ג"כ תנאי שיהא מבפנים שהוא מחזיק המים עליו. וכן נראה מתוספתא הביאה הר"ש ר"א בר' צדוק אומר כף מאזנים טמא שטלאה על שולי המיחם מבפנים בין. נקוב ובין שאינו נקוב טמא. מבחוץ נקוב טמא שאינו נקוב טהור. טלאו על צדו מבפנים נקוב טמא שאינו נקוב טהור. מבחוץ בין נקוב ובין שאינו נקוב טהור ע"כ ונראה דראב"צ ור"ש אמרו דבר אחד אלא דר"ש לא מיירי בנקוב ותרווייהו ס"ל דבשוליו שנחלש הרבה הוי הכף מאזנים כמו מעמיד אלא שאם אינו נקוב לא הוי מעמיד גמור צריך ג"כ שיהא מבפנים ובנקוב אפי' הוא בחוץ הוי מעמיד גמור. אבל טלאו על צדו אפי' נקוב לאו מעמיד גמור היא שלמטה מן הנקב שם כלי עלי' לכך לעולם אין הולכין אחר המעמיד אפי' בנקוב אא"כ הטלאי מבפנים. וא"ת אפי' בנקוב והטלאי מבפנים נהי דהוי מעמיד אמאי טמא הא הכף מאזנים משחברו למיחם בטל תשמישו הראשון והוא עצמו טהור ואפי' שגם עכשיו היא כלי קבול מ"מ כלי אחר היא וטהור מטומאתו הראשונה כדאמרי' פכ"ח מ"ה כל ששנהו מקבול לקיבול טהור וי"ל דהתם ששינה צורתו וחזר, ועשאו כלי אחר והכא לא שינהו אלא חברו כמות שהיא ועוד דאפי' שינהו כלי מתכת חוזר לטומאה ישנה כך כראה פי' משנתינו והרב שכתב ר"ש לפרושי מילתי' דת"ק אתי י"ל שנתכוון לזה שכתבנו דאתי לפרושי היו שוות דאמר ת"ק דגדולה מהוהא וקטנה בריאה נמי שוות מיקרי והולכין אחר הפנימי ומה שתמה תיו"ט דת"ק לא מיירי במתכת לאו קושיא דודאי ת"ק בכל הכלים איירי וכדפי' בריש מתני' ומ"מ הרמב"ם בחבורו לא העתיק דברי ר"ש ולא דברי ראב"צ שסובר דת"ק דמתני' לית לי' הך סברא דגדולה מהוהא וקטנה בריאה כשוות דמי ולית לי' נמי דאפי' אינו נקוב הוה הטלאי כמעמיד. אלא כל שאינו נקוב לא שייך מעמיד והולכין לעולם אחר המיחם ובנקוב הולכין אחר המעמיד:

הולכין אחר הפנימית:

דוקא בטומאה דאורייתא אבל בטומאת משקין דרבנן תנן בפכ"ו מ"ב כיס לתוך כיס שנטמא אחד במשקה לא נטמא חברו. אלמא אפי' לטומאה הבאה אחר חיבורן לא הוי חבור וכ"ש כשחברן אחר הטומאה שלא נטמא זה מחמת זה:

וכתב הרב ומסקנא דכולי' פרקין דכל העשוי לשכיבה או לישיבה טמא מדרס לבד אם היא כלי חרס דילפי' מקרא וכו' מקיש משכבו לו כו' כ"ז היא בגמ' בשבת דפ"ד. ולא ידעתי למה הוצרך רש"י ז"ל לפרש במס' בכורות דל"ח אהא דאמר התם אין מדרס בכלי

חרס פירש"י שישבר אם אדם יושב עליו עכ"ל ותיפוק לי' אפי' אם אינו נשבר כגון שנתון תחת עשר כרים. והזב מלמעלה טהור דקרא מעטי' בהדיא:

ומ"ש הרב דמפץ לאו כלי היא: כ"כ רש"י בב"ק דכ"ה. אבל בשבת דפ"ד פירש"י דבכלל פשוטי כלי עץ היא וה"ק מפץ במת מנין לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורין ממגע שרץ מנין שכלי הראוי למשכב מטמא במגע במת ע"כ. ונראה דבב"ק ס"ל לרש"י דבמפץ של שיפה וגמי קאמר מנין ואינהו לאו כלי נינהו לגמרי ובשבת מפרש דאפי' במפץ של קנים קאמר דהוי כפשוטי כלי עץ וכמ"ש במשנה י' שהיא סברת הר"ש והרא"ש ג"כ. ולפי סברת רש"י בשבת דפשוטי כלי עץ והמפץ בכללן לית להו טהרה במקוה דכי כתיבא טבילה בפ' שרצים ובפ' מדין כתיבי והני כלים דכתיבי התם לענין טומאה ילפי' להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ דלא כתיבא לענין טומאה לא ילפי' לי' לטבילה עכ"ל רש"י שם והקשו התוס' ע"ז דע"כ פשוטי כלי עץ יש לו טהרה במקוה דהא מטה מיטהרת איברים אבל לפי סברת רש"י בב"ק דמפץ גרע מפשוטי כלי עץ והיינו של שיפה וגמי אין מקום לקושיות התוס' דודאי פשוטי כל עץ לענין טבילה בכלל כלי היא ולענין טומאה בעינין כלי קבול אבל הני דחזו למדרס דמטמו בכל הטומאות מן התורה לענין טבילה הוו כמו כלי קבול וקרינין בהו במים יובא אלא דמפץ גרע טפי דאינו בכלל כלי ואינו בר טבילה. ותיו"ט שהעתיק קושיות התוס' דשבת על דברי הרב דמפץ גרע מפשוטי כלי עץ לא כיון יפה. ומ"ש הרב עוד דכלי אבנים ודברים שבים והבאים במדה טהורים משלום. הני כולהו לאו בחדא מחתא נינהו דכלי אבנים ושל ים טהורים אף ממדרס והבאים במדה טמאים במדרס. כמ"ש הרב לעיל מ"ד. והרב בכאן נמשך אחר לשון הרמב"ם בפירושו אבל הרמב"ם באמת סובר דאף ממדרס טהורים גם הבאין במדה וכמש"ל מ"ד:

פרק כה

משנה א

כל הכלים יש להם אחורים ותוך:

לכאורה משמע דבכלל זה איתנייהו נמי כלי חרס וכשיטת הרמב"ם דבטומאות משקין יש טומאה לכ"ח מגבן. וחמורין המשקין בזה ממת ושרץ וכ"נ דעת הר"ש ג"כ כמש"ל בפרק ב. אבל להראב"ד שחולק בזה וכ"נ מדברי רש"י בבכורות דל"ח דבמשקין נמי אין טומאה לכ"ח מגבו. צ"ל דכל הכלים דקאמר היינו כלי שטף. וניחא לפ"ז הא דקתני כגון הכרים כו' דמאי כגון כיון שכן הדין בכל הכלים והו"ל למיתני אף הכרים כו' אלא דמתני' גופה מפרשא כל הכלים שהם כגון הכרים והיינו כלי שטף ומיהו אפי' נימא דכל הכלים אפי' כ"ח בכלל לאו קושיא דהא יש להן אחורים ותוך קתני וזה נוהג בכ"ח

ג"כ דחלוק אחוריו מתוכו דאם נגעה טומאה באחוריו לא נטמא כלל. ובכלי שטף חלוק דאם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו. ונמצא דכולם יש להן אחורים ותוך והא כדאיתי' והא כדאיתי':

יש להם אחורים:

אחורים דכולי' פרקין היינו גבו ודפנותיו מבחוץ. ואם יש תוך וחלל באחוריו דגבי כ"ח אמרי' בפרק ב בכה"ג דמיטמאין מאחוריהן לטמא כל הכלי אעפ"י שאין מיטמאין מגביהן כמ"ש הרב שם. הכא גבי טומאת משקין אין חילוק בזה דאפי' יש תוך לאחוריו ונטמא שם ע"י משקה לא נטמא תוכו כדמוכח במ"ד ברובע וחצי רובע אין לו אחורים ותוך:

פי' הרב דלעולם כטמא כולו וכ"כ הרמב"ם וצ"ע דכל צד ממנו יש לו שם תוך ושם אחורים דלפעמים הוא תוכו ולפעמים אחורים ואמאי ניזול לחומרא בטומאת משקין לו' דכל חד מיקרי תוך אדרבה נימא כל חד נקרא אחורים ואפי' נטמא תוכו אין טמא אלא תוכו דכנטמא אחוריו חשוב וה"נ אמרי' בהדיא לק' מ"ד ברובע וחצי רובע דכל חד אית לי' שם תוך ושם אחורים ונטמא זה לא נטמא זה ומילתי' דר"מ דהכא נמי יש לפרש הכי אין לו אחורים ותוך אלא הכל חשוב כאחירים ומיהו לר"י דלית לי' הך סברא דחזי להפכו ניחא דבתר השתא אזיל וזה חשוב תוך וזה אחורים וברובע וחצי רובע מודה אבל לר"מ מנ"ל דפליג לחומרא ולאוקמי דלא כר"ע דלק' מ"ד. ולישנא הכי משמע דקאמר אין להן אחורים ותוך ולק' בסיפא אמר אין להם אחורים ולא אמר ותוך. משום דלק' פליג לחומרא שאין להם אחורים וכולו כתוך הוי והכא אמר שאין לנו לדונו כולו כתוך ולא כולו כמו אחורים ומספיקא לקולא אזלינין השלחן והדלפקי יש להם אחורים ותוך:

צ"ע כיון דכל עיקר גזרה דמשקין טמאין מטמאין כלים גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרי' בי"ח דבר ובסוף זבים ובשלחן ודלפקי דפשוטי כלי עץ נינהו ואין להן טומאה אפי' ע"י משקה זב מן התורה לא שייך בהו גזירת משקין כלל. וה"נ אמר בגמ' בהדיא בבכורות דל"ח דאין לו תוך בכלי שטף לא גזור בהו משקין אלא בהני דחזו למדרסות דאינהו מיטמו בכל הטומאות מן התורה. ושלחן ודלפקי הא לא חזו למדרס ולמה יטמאו במשקין. וכבר תמה בזה הרב משנה למלך רפרק ב מה"כ והאריך בזה והניח הדברים בצ"ע. ונראה ליישב דודאי למאי דס"ד התם דאין לפשוטין שום טומאה מן התורה ודאי ליכא למגזר בהו משקין אבל למאי דמסיק בהני דחזו למדרס אית להו כל הטומאות ס"ל דגזרו בכל הפשוטים אפי' דלא חזו למדרס משום הני דחזו וכן פי' הראב"ד בהדיא. בפי' למס' עדיות פ"ג מ"ט. והשתא פליגי ר"א ור"י דמתני' כיצד גזרו בהני דלא חזו למדרס

דר"י סבר דלא גזרו בהני דלא חזו כמו בהני דחזו דאמרי' התם כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים לחלוקה שאם נטמא אפי' אחוריו נטמא כולו ס"ל לר"י בהני דלא חזי לא גזרו כולי האי ונחתינין דרגא דאם נטמאו אחוריו לא נטמא תוכו. ור"מ סבר שלא חילקו בגזירתם וגזרו בדלא חזי כמו בדחזי וכולהו שאין להם תוך אין להם אחורים והכל חשוב תוכו וכל היכי דנגעו בו משקין נטמא כולו. ויש הוכחה לפי' זה מהא דמסיק ותני במתני' וכן טבלא שאין לה לזביז. דמאי קמ"ל פשיטא מה לי שלחן ומה לי טבלא. ועוד דלעיל הו"ל למתני' השולחן והדלפקי וטבלא שאין לה לזבז. ואמאי תני לה לבסוף בתר מילתי' דר"מ אלא דמתני' גופה אתי לפרושי טעמא אמאי גזרו טומאת משקין בפשוטין דאפי' במשקה זב אין להן טומאה ואמר שהרי הן דומין לטבלא שאין לה לזבז דנהי דשלחן ודלפקי לא חזו למדרס דלמלאכתן קיימי הטבלא ראוי' היא למדרס כדאמרינן לק' רפכ"ז טבלא שאין לה לזבז בכלי עץ טמאה והיינו משום מושב כדמוכח התם והלכך גזרו הני אטו הני. ולהכי תני להו בתר מילתי' דר"מ דאיהו משוי להו לגמרי:

משנה ב

המרדע יש לו אחורים ותוך:

פי' הרב אם כפלו משקין על החרחור אין טמא אלא שבעה וכו' עס"ה ומשמע דוקא לענין טומאת משקין הדין כן דאלו בטומאה דאורייתא בין נגע תוך שבעה וארבעה ובין חוצה להם הכל טמא שאין שיעור ליד החרחור והדרבן ואפי' ארוך יותר משבעה וארבעה הכל הוה יד. ומה ששנינו בפכ"ט מ"ז ומ"ח שירי החרחור והדרבן לזה ארבעה ולזה שבעה דווקא לענין שירים איתמר דאם נשבר שיעור השירים שבעה וארבעה והיינו הא דא"ר מאיר הכא לא הוזכרו אלא לשירים כמ"ש הר"ש:

ופליגי הכא לענין משקין דר"י סבר כמו דלשירים סגי בשבעה וארבעה ה"כ בטומאת משקין הקילו דחוץ לשבעה וארבעה הוי כאחורים ואם נפלו המשקין שם לא נטמא מה שלפנים. ור"מ סבר דלא הוזכר אלא לשירים אבל טומאת משקין דינם כטומאה דאורייתא כדין כל הידות שאם נטמא תוכו טמא כל היד אף חוץ לשבעה וארבעה. ומיהו אם נטמא המרדע חוץ לשבעה וארבעה מודה ר"מ דלא כטמא החרחור והדרבן דהא בכל טומאת משקין אין היד מביא טומאה לכלי כדלק' מ"ו. ולא פליגי אלא בנטמא החרחור והדרבן דלר"י אין טמא אלא שבעה וארבעה וחוצה להן טהור ולר"מ הכל טמא. והיינו דמפרש הרב לר"י אין טמא מן המרדע אלא שבעה ולדרבן ארבעה ולא ניחא לי' לפרש דלר"י הכל טמא כמו בכל אחורים ותוך דפרקין שאם נטמא תוכו כולו טמא. דהכא אין לפרש כן דאי לר"י הכל טמא במאי פליג ר"מ דאי בנטמא המרדע חוץ לשבעה וארבעה

ליכא למי' דלר"י הוה כנטמא אחוריו ולא נטמא תוכו ולר"מ לא חשוב אחוריו והכל טמא. דהא פשיטא דלכ"ע במשקין אין הכלי טמא מחמת היד. והא דמשמע שאם נפלו המשקין תוך שבעה וארבעה מביאין טומאה לחרחור ולדרבן צ"ל דתוך שבעה וארבעה חשובי ככלי עצמו וכמ"ש תיו"ט במשנה דלק'. אלא דבאמת לא מצינו זה בהדיא בשום מקום שהמרדע אפי' תוך שבעה וארבעה יביא טומאה לכלים. ופלוגתא דמתני' אינה אלא אם נפלו משקין על החרחור ודרבן עצמן דלר"י אין טמא אלא שבעה וארבעה ולר"מ הכל טמא והכי תניא בתוספתא. ומיהו כ"ז בטומאת משקין אבל בטומאות דאורייתא לא פליגי דאין שם שיעור שבעה וארבעה כלל והכל טמא שלא הוזכרו אלא לשירים כדפי' ודלא כדמשמע מדברי הרב ותיו"ט פכ"ט מ"ז דאפי' בשלימים לא הוו יד אלא שבעה וארבעה וכ"מ מדברי תיו"ט במתני' דלק' וזה לא מצינו בשום מקום:

משנה ג

מדות יין ושמן:

לפי פי' הרב והר"ש כל הני כלים דמתני' יש להן שני תשמישין פנים ואחור וניכר מתוכן איזה עיקר ואיזה טפל. ור"י סבר דאפי' זה שהוא טפל אין דינו כאחורים דהא דהקילו באחורים משום שאין שם תשמיש כלל. אבל זה שיש בו תשמיש הוה כמו תוכו. ור"מ סבר דהטפל לעולם הוה אחוריו אם ניכר מתוך תשמישן איזהו עיקר ודמי לתוברות דר"פ שמוכיחין שזה תוכו. אבל ברובע וחצי רובע שאין ניכר שהחצי רובע אעפ"י שהוא קטן תשמישו מצוי ותדיר כמו הרובע והלכך מודה ר"מ התם והא דברפרק ב גבי טומאת כלי חרס דאין מיטמא מגבו ומיטמא מאחוריו כשיש חקק מאחוריו כמ"ש הרב שם דחשוב כמו תוכו ולא פליג ר"מ התם. היינו טעמא דהתם טומאת תוכו דאורייתא גזור רבנן מאחוריו. והכא תוכו גופי' דרבנן במשקין כך צריך לפרש לפי פירושם של הר"ש והרב ז"ל. אמנם עיקר פירושם דחוק היא דהא משמרת ומסננת אין נראה שיש להם חקק מאחוריהן או שום תשמיש שהרי המשקה מסתנן דרך שם ואיך משתמשין שם. ועוד דגבי כלי חרס ברפרק ב קרי לדפנות הפשוטין גביהן ולתשמיש החקק שמאחוריו קרי אחוריהם והכא דבכולי פרקין תני אחוריהן משמע דאפי' יש שם תשמיש וחקק יש בהן אחורים ותוך לכ"ע. ועוד דצריך לחלק בין תשמישין אלו לרובע וחצי רובע דהתם לא פליג ר"מ. ועוד דר"י דקאמר סתם אין להן אחורים ותוך משמע דבין נגעו משקין בחקק או בתשמיש שבאחוריהם ובין נגעו בדפנות הפשוטים בכולן נטמא גם תוכו דכל אחורים דפרקין היינו הדפנות וגם השולים מסביב. ובשלמא בשולים, ובחקק שפיר דס"ל דקרוי תוכו אבל בדפנות אמאי. ובאמת לולא דברי רבותינו ז"ל יש לפרש מתני'

בפשיטות דכל עיקר גזירת משקין שמטמאין כלים מדבריהם היא שגזרו משום משקה זב וזבה ובכמה דוכתא אמרי' מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה והלכך אמרי' נמי בהא דנטמא אחוריו לא נטמא תוכו דאחורים אינם מקום תשמיש ולא שכיחי דליהוי משקין באחורי הכלי והלכך לא גזרו שיטמא הכלי בטומאת אחורים דלא שכיחא אבל הני כלים דמתני' דתשמיש אחוריהן רגיל ושכיח בהן כמו תשמיש תוכן. כגון מדות יין ושמן היינו לוג וחצי לוג ורביעית שיש לחנוני שמודד בהן ללוקחין ויש לחנוני חבית גדולה של יין או של שמן וכשבא הלוקח ליקח רביעית נוטל המדה של רביעית ושואב בה מן החבית אבל אינו מטלטל החבית הגדולה לערות מתוכה שיש טורח וגם הפסד וכן בלוג וחצי לוג ונמצא שאחורי המדות הללו לעולם נטבלין במשקין. וכן זומא ליסטרא מכניסין אותה כולה לתוך הקדרה וכן משמרת ומסננת תמיד המשקה זב דרך אחוריהן. וס"ל לר"י כיון דהני כלים תשמיש אחוריהן תדיר ורגיל במשקין כמו תוכן אין לחלק בהן בין תוכן לאחוריהן. ור"מ סבר דלא פלוג. ושוב מצאתי בפי' הרא"ש ז"ל שכתב טעמא דר"י משום דתשמיש אלו הכלים בלח ועיקר תשמישן במשקין ונדבקין באחוריהם ולכך לא מפליג בין אחורים לתוך עכ"ד והיינו כדפי'. ונראה דהיינו נמי טעמי' דר"ש דאמר מה שבתוכן טהור וצריך להטביל. דאע"ג דבשאר כלים אין תוכן צריך טבילה שאני הני דדרך תשמישן בתוכן ובאחוריהן יחד ואין תשמיש לתוכן בלא אחוריהן הלכך כולו צריך טבילה ועוד נכתוב בזה בסמוך:

מה שבתוכן טהור וצריך להטביל:

משמע דר"ש הוא מכריע ולענין טבילת הכלי סבר כר"י ולענין מה שבתוכו סבר כר"מ וכ"כ הרמב"ם והר"ש. ומשמע מיהא דבשאר כלים דאמרינן שיש להם אחורים ותוך כשנטמא אחוריו א"צ להטביל כולו אלא אחוריו לבד ותוכו א"צ טבילה דאי נימא דתוכו נמי בכולהו צריך טבילה א"כ במאי פליג ר"ש אדר"מ. וכ"כ הרא"ש בפירושו בהדיא דבשאר כלים לא מצריך ר"ש להטביל כולם ובכלים הללו הוא כמכריע ע"כ וכ"מ מדברי הר"ש. וראיתי להרב משנה למלך שהשיג בזה על הכ"מ וכתב דודאי כל מקום ששנינו אחורים ותוך היא לענין טומאת מה שבתוכו דאי לענין טבילת כל הכלי אין חילוק דאפי' במקום שיש להם אחורים ותוך צריך להטביל כולו כדתנן לק' גבי רובע וחצי רובע כשהוא מטביל מטביל את כולו וזה פשוט עכ"ד ותמי' היא דא"כ במאי פליגי ר"מ ור"ש דמתני' ואדרבה צל"ע מאי דפשיטא להו להמפרשים ז"ל דאחורים צריכין טבילה ובאמת יש מקום לו' בהיפך דבמקום שאמרו שיש להם אחורים ותוך א"צ טבילה כלל אפי' לאחוריו כדאמרי' בפ"ח דברכות מ"ב דב"ה סברי מותר להשתמש בכוס שאחוריו

טמאות וסתמא דמילתא משמע דאף להשתמש בו תרומה ותדע דאי לחולין אפי' נטמא תוכו מותר כיון דטומאת משקין דרבנן וקיי"ל בפי"א דפרה מ"ה דכל הטעון ביאת מים מד"ס מותר בחולין. וא"ש השתא הא דאמרי' גבי רובע וחצי רובע כשהוא מטביל מטביל את כולו דעד כאן לא אמרו דאחורים א"צ טבילה אלא משום שאין אדם משתמש על דפנות הכלי וגבו אבל גבי רובע וחצי רובע שהם כלים ועומדים לתשמיש אלו ודאי צריכין טבילה דהאיך ישתמש בהן טהרות ובזה אמרו כשהוא מטביל כלו' כיון שהוזקק לטבילה מטביל שניהם דאין דרך להטביל חצי הכלי אע"ג דמדינא מותר כדתנן בפ"י דמקוואות מ"ה אלא דבזבחים דע"ט אמר רבא הכא בדלי שתוכו טהור וגבו טמא משמע התם דאחורים הטמאים צריכין טבילה מדינא וכן פירש"י שם. ונראה דהתם דוקא בדלי אמרו דסתם דלי עשוי למלאות בו ומשקעו כולו בבור או בחבית ושואב בו המשקין ונמצא שמשתמש בו באחוריו כמו בתוכו ודמי לכל הני דמתני' דהכא שאחוריהם נטבלין במשקין וס"ל לרבא דהלכה כר"ש דצריך להטביל והיינו כדפי' דבעלמא כל שיש לו אחורים ותוך אין אחורים צריכין טבילה והכא ס"ל לר"ש דצריך להטביל האחורים כיון שהם עומדין להשתמש בהן דומיא דדלי ולפ"ז גבי רובע וחצי רובע שאמרו כשהוא מטביל מטביל את כולו. לאו מדינא קאמרי שלא אמרו שצריך להטביל אלא עצה טובה הוא שלא יצמצם לטבול עד מקום הטמא לבד שמא לא יכניס כל מקום הטומאה וכה"ג אמרי' התם גבי דלי ג"כ. כ"ז נ"ל עיקר לדינא. וא"נ ר"ש הכא הצריך טבילה לכולו דבטבילה ס"ל כר"י אלא דבדלי לא משמע כן ומ"מ קשה מה שפסק הרב במתני' הלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ולפמ"ש מוכח מסוגיא דזבחים דהלכה כר"ש דאלו לר"י דאמר יש להן אחורים ותוך א"צ טבילה אפי' לאחורים. ובלא"ה השיג הראב"ד דר"י הוה יחידאה לגבי ר"מ ור"ש. ומ"ש הכ"מ דלא אמר הרמב"ם אלא לענין שצריך להטביל לא מתיישב דבפירושו כ' הלכה כר"י והו"ל למי' הלכה כר"ש. ומיהו נ"ל לפמ"ש התוס' בפ' כירה ד"מ ובכמה דוכתי דהכרעה שלישית אינה מכרעת דכל שלא נזכר במחלוקת חילוק של המכריע הוה הכרעה שלישית ואינה מכרעת אע"ג דהוי חד לגבי תרי א"כ ה"נ דכוותי' ומסוגי' דזבחים לאו ראי' היא דהילכתא הכי די"ל רבא לשנויי ברייתא אתי ולומר דאתיא כר"ש:

ומ"מ איך שיהי' בין לשיטת המפרשים ובין לשיטתינו ליכא מאן דס"ל במקום שיש אחורים ותוך צריך כולו טבילה זה ודאי אינו אלא לשטת המפרשים א"צ טבילה אלא אחורים וה"נ ס"ל לר"מ בהני כלים דמתני' ואתי ר"ש למימר דבהני צריך להטביל כולו דלענין טבילה סבר כר"י. ולשיטתנו לר"מ אפי' אחורים א"צ טבילה ור"ש מצריך טבילה

לאחורים או לכולו. וההוא דרובע וחצי הרובע שמטביל כולו חומרא בעלמא הוא ודלא כהרב משנה למלך ז"ל וכתבנו עוד במ"ה. ועוד הוכחנו בפי"א דפרה מ"ה דכשנטמא אחוריו לבד א"צ טבילה כלל:

משנה ד

הרובע וחצי הרובע. הני לא דמי למדות היין ושמן דמתני' דלעיל לפי פי' הרב שם כדפי' שם. ולמאי דפי' שם פשיטא דמעיקרא ל"ק דהתם אין תשמיש לתוכן בלא אחוריהן ששוקען כולו במשקה ול"ד להך דרובע וחצי רובע אינם עשוין למדה וכל חד תשמישו לעצמו הואיל וחצי הרובע אחורים לרובע. דאינהו סברי דלעולם הקטן טפל לגדול. ור"ע א"ל כיון דזה מיוחד לתשמיש כמו זה אין בידנו להכריע איזהו טפל ושמא הרובע טפל. ומספיקא אזלינן לקולא בדרבנן ואין שום אחד מהן מביא טומאה לחבירו כדפי' בר"פ. ומיהו י"ל דהכא ר"ע לפי דבריהם השיב להם דמאי דפשיטא להו דחצי הרובע הוה אחורים אמר להו די"ל נמי איפכא דשמא הרובע הוי אחורים. אבל לקושטא דמילתא ס"ל דאין אחד מהן חשוב אחוריים אלא כל חד כלי לעצמו הוא כיון דתשמישו בפ"ע דיינינן להו כאלו אין מחוברין ולא שייך הכא תוכו ואחוריו כלל. וגדולה מזו מצינו לקמן פכ"ו מ"ב כיס לתוך כיס נטמא א' מהן במשקה לא נטמא חבירו. אע"ג דהפנימי מבטל תוכו של חיצון לא אמרי' דהפנימי הוה תוכו והחיצון אחורים דכיון שאין צריכין זה לזה חשובין כשני כלים לגמרי. והיינו דוקא לטומאת משקין דרבנן אבל לטומאה דאורייי' נגעה טומאה באחד מהן נטמא כולו כדלעיל פרק ב מ"ז בטבלא מלאה קערות וכמ"ש הרב שם. וה"נ גבי כיס לתוך כיס כדאיתא בתוספתא. ומיהו אפי' בטומאה דאורייתא כל שאין צריכין זה לזה בחבור זה מדאורייתא לא נטמא האחד בטומאת חברו אלא מדרבנן והארכנו במקום אחר בזה:

כלי שנטמאו אחוריו לא נטמא תוכו. מ"ש הרב וכשנטמא הרובע אחוריו של חצי רובע טמאין כו' לא ידענא מאי הוא דבמשנה דלקמן מפורש דחצי רובע ואחוריו טהורין. וצ"ל דהרובע עצמו טמא שהוא אחוריו של חצי רובע:

משנה ה

חצי הרובע ואחוריו טהורין. מ"ש הרב דדופן המפסיק טהור הצד שכלפי חצי רובע. ותמה תיו"ט דלית הילכתא כריב"נ דספרק ב. ולעד"נ דכוונת הרב כאן על פני הדופן האמצעי היינו השטח כולו שהוא תוכו של חצי רובע ממש ופלוגתא דריב"נ וחכמים הוא בעוביו של הדופן למעלה. והיינו דהדר הרב וכתב בסוף המשנה ודין דופן האמצעי מפורש לעיל כו' כלומר דין עוביו מפורש לעיל דפליגי בי'. ומכלל דעד השתא לא מיירי בעוביו. והיינו נמי שהאריך הרב כאן לפרש אחורים דמתני' שהם הדפנות המקיפות

מבחוץ ובכולי' פרקין לא נחית לפרושי הכי ועוד דאמאי לא כתב נמי דשוליו הם בכלל אחורים אלא דודאי מילתא דפשיטא הוא דהדפנות והשולים הם אחורים דכולי' פרקין אלא שכאן בא להוציא הדופן האמצעי שצד אחד שבו הוה בתוכו והשני הוה אחוריו ולכך כתב דהדפנות כולם הם אחורים מלבד דופן אמצעי. ובחנם תמה הרב משנה למלך על הרב בזה:

אין חולקין את הגבייים. וצריך טעם מ"ש רישא כשנטמאו האחורים מחמת תוכו דחולקין את האחורים כדקתני חצי רובע ואחוריו טהורין. ומ"ש הכא כשנטמאו אחורים עצמן אין חולקין. ומן הסברא הי' נראה דבשניהם חולקין. דכי היכי דאם נטמאו אחורים מחמת תוכו האחורים של השני טהורים שאין הטמא צריך לאחוריו של שני וכשני כלים דמו. ה"נ אחוריו של זה שאין בו צורך לאחוריו של חברו לאו כמחוברין חשיבי ואי משום דחיישינין דלמא אתי למיטעי וישתמש במקום טמא ויסבור שזה הוא משל טהור כיון דליכא היכר והפסק בין האחורים א"כ רישא נמי ניחוש להכי. ונ"ל דהיינו טעמא דאחורים לאו בני תשמיש נינהו וכל טומאתן חומרא בעלמא הוא דחיישינין שמא לפעמים בשום זמן יפלו עליו אוכלין או משקין ויטמאו והלכך לא חיישי' לה אא"כ נטמאו האחורים לבד ולא נטמא תוכן דמתוך שלא נטמא תוכן אינו חושש לטובלו מיד כיון דתוכו טהור ומותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאות ואיכא למיחש שמא ברוב הימים יפלו אוכלין ומשקין על אחורי הכוס ויטמאו ולכך אמרו כשנטמא אחורים של אחד כל האחורים טמאין שא"א לצמצם עד מקום הטהור כיון דליכא היכרא ואין הפסק ביניהם. אבל כשנטמא תוכו דע"כ מיזהר זהיר לטובלו מיד כיון דעיקר מקום תשמישו טמא בכה"ג לא החמירו לטמא כל האחורים דשמא לא יפלו שם אוכלין ומשקין לעולם ואם יפלו שמא יטבילנו ביני וביני. אלא אחוריו של עצמו טמא מדינא דמגוף הכלי הוא:

ובהכי מיושב לישנא דחכמים דאמרו אין חולקין את הגבייים. דעד השתא בכולי' פרקין קרי להו אחורים והכא אמאי קרי להו גבייים. אלא משום דמדינא אין האחורים של אחר טמאין דככלי אחר דמי כיון שא"צ תה לזה ומפני שחששו שלא יוכל לצמצם ולכוון איזהו מאחורים של זה ואיזהו משל השני כיון דליכא הפסק מחיצה ביניהם טימאו הכל אבל בתוכו לא חששו לכך כיון דאיכא היכר והפסק דופן האמצעי שביניהם ולפ"ז באחורים נמי בכה"ג היכא דחלוקין במחיצה ודופן כגון שיש לזה חקק מאחוריו וכן לשני ודופן האמצעי מחלקן בכה"ג אחורי הטהור טהור דדמי ממש לתוכו והיינו דאמרו אין חולקין את הגבייים כלומר הפשוטים דבלשון המשנה לפשוט קרי גב ולדופן שיש

לו בית קבול כעין חקק קרי אחורים כדתנן בפרק ב מיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן. ומיהו לדינא צ"ע כיון דלא נמצא חילוק זה מפורש בשום מקום:

וכשהוא מטביל מטביל את כולו. פי' הרמב"ם דאתאן לרישא כמ"ש תיו"ט. דאלו אסיפא לא צריכא למיתני' דפשיטא כיון דאמרי' דהכל טמא ודאי דצריך טבילה אלא ארישא קאי דאפי' חלק הטהור צריך טבילה. וכתב הרמב"ם בפי' הטעם לפי שהוא עצם אחד ע"כ. וצ"ע דבפ"י דמקוואות תנן כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ מטבילין עד מקום המדה. וכ"ת עתיד לקצוץ שאני לא משמע הכי דתני התם שלשלת דלי גדול ד' טפחים ושל קטן עשרה מטבילן עד מקום המדה ולא תני שעתיד לקצץ. וי"ל דארישא סמוך ושלשלת נמי בעתיד לקצץ ולא תני לה אלא משום פלוגתא דר"ט. ולפ"ז ברובע וחצי רובע נמי שהם שתי מדות זו אצל זו אם דעתו לחלקן ולהפרידן א"צ להטביל את כולו. וקצת קשה דלא תני לה בהדיא וגם המפרשים והמחברים לא כתבו זה. ואפשר דהכא אחמרו טפי ולעולם צריך להטביל כולו דחיישי' לטעותא אי שרית לי' להטביל חציו זימנין דטעי בשעת טבילה לטבול חלק הטהור שיסבור שהוא הטמא וזה לא שייך בידות דלא טעי לטבול צד החיצון שרחוק מן הכלי., ולפ"ז ה"ה במקום שאמרו נטמא אחוריו לא נטמא תוכו כשמטביל אחוריו א"צ להטביל תוכו דבין אחוריו לתוכו לא טעי ומיושב בזה השגת בעל משנה למלך על הכ"מ שכתבנו במ"ג. וניחא השתא הא דתני תנא הך כשהוא מטביל הכא כיון דארישא קאי אמאי לא תני לי' התם אלא איידי דתני הכא אין חולקין את הגביים דטעמא דחיישי' לטעותא שיניח מלטבול את הטהור כדפי' לעיל תני נמי הך דמטביל את כולו דטעמא נמי משום הכי:

משנה ו

כני כלים ואוגניהם כו'. הא דהקילו בהני טפי מאחורי הכלי משום דכל הני אינם מן גוף הכלי ואין לכלי צורך בהן כ"כ שהם דבר נוסף ובולט מן הכלי ויש כלים שאין עושין בהן אוגנים ואזנים לכך קילי:

וידות הכלים המקבלין. פי' הרב המקבלין קאי אכלים שהכלי שיש לו בית קבול סגי ליד שלו בניגוב ובכלי שאין לו בית קבול בעי טבילה ע"כ וכ"כ הר"ש. ולא עמדתי על סוף דעתם כיון דכל עיקר גזירת משקין משום משקה זב וזבה. הוא וא"כ איך יתכן דכלי שיש לו בית קבול דמשקה זב מטמא אותו מן התורה הקילו ביד שלו וכשאין לו בית קיבול דלית בי' טומאה במשקה זב מן התורה החמירו ביד שלו יותר כלפי לייא. וליכא למימר דבפשוטין שיש להן טומאה מן התורה איירי וכגון בהני דחזו למדרס וכדאמר בבכורות דל"ח. דהני כיון דאין להם אחורים ותוך כלל כדמסקי התם בבכורות אם נטמא

היד הכל טמא כדקתני סיפא. והרמב"ם מפרש דהמקבלין אידות עצמן קאי שאפי' יש להן בית קבול סגי בניגוב וכ"כ הרא"ש וסיים לפי שלא נעשו לקבלה ע"כ. ונראה דאם נעשו לקבלה לא סגי בניגוב והוה כאחורים המקבלין דבעי טבילה כמו רובע וחצי רובע דלעיל. ומ"מ פי' זה ג"כ קצת דחוק דאם לא נעשה לקבלה פשיטא דהוה כפשוט אפילו בטומאות דאורייתא כדאמרי' בכ"ח בפרק ב ובכלי עץ בכמה דוכתי וכ"ש במשקין דרבנן ומאי קמ"ל. ויש לפרש דמשום דתני אזניהן וידותיהן וסד"א דידותיהן היינו אותם הנכנסין לתוך האוזן כדמפרש הרב אזניהן מקום שתוחבין בו היד וכ"כ הרמב"ם ודווקא הני הוא דטהורין דלא הוו חיבור אבל איפכא אותן הידות שהכלי נכנס לתוכן כמו יד הסכין טמאים דהני הוו חבור טפי כדתנן פי"ב דפרה מ"ח ידות הכלים הקדוחות חבור ולא החרוקות וקמ"ל דאפי' המקבלין שהידות מקבלין הכלי לתוכן נמי טהורין הכא:

אחוריו טמאין:

ואת מה הן מטמאין מפורש בפ"ח דטהרות מ"ז:

תוכו אוגנו אזניו וידיו טהורין. פי' הרב משום דעבדו היכרא עיי"ש ולא סגי בהא דאמרו דכני הכלים ואוגניהם ואזניהם וידותיהן שנפלו עליהן משקין מנגבן וטהורים ובהא איכא היכרא דאלו בטומאה דאורייתא נטמא מקצתו כולו טמא. וי"ל כיון דיש כלים שאין להם כן ולא ידות ואוגנים לאו היכר מעליא היא אלא באחורים דישנם בכל הכלים. ומיהו בבכורות דל"ח אמרי' כיון דעביד היכר ביש להן תוך איכא היכרא נמי לאין להן תוך וצריך לחלק. ולשיטת הרמב"ם שסובר דמשקין מטמאין כלי חרס מגבן ניחא דמשום כני הכלים וידותיהן לחוד ליכא היכרא בכ"ח דאכתי יאמרו דטומאה דאורייתא והא דאוגנים וידות טהורין היינו משום דאפי' בשרץ טהורין דאין כ"ח מיטמאין מגבן. ולכך הוצרכו לו' דנטמא אחורי' לא נטמא תוכן והשתא הוה היכר מעליא דאי הוה מדאורייתא אמאי לא נטמא תוכן בכ"ח דאי משום שאין להן טומאה מגבן אפי' בשרץ א"כ אחוריהן נמי לא ליטמו כמו בשרץ. וליכא למי' דמשקין חמירי טפי משרץ ומטמאין כ"ח בגבן ולא בתוכן א"כ כני כלים וידותיהן אמאי טהורין לגמרי:

משנה ז

כל הכלים יש להן אחורים ותוך ויש להן בית הצביטה. פשטא דמילתא משמע דבית הצביטה נמי לחלוקה קאמר דומיא דאחורים ותוך והיינו שאם נטמא אחוריו במשקין לא נטמא בית הצביעה. והאי דלא תני דין דבית הצביעה במתני' דלעיל דקתני כלי שנטמא אחוריו תוכו ואוגנו ואזניו וידיו טהורין ולא חשיב נמי בית הצביעה. היינו משום דפליגי תנאי הכא בבית הצביעה ומחמירין בו שאינו חלוק מאחוריו לגמרי דלר' טרפון אין חלוק

אלא בערבה ולר"ע בכוסות ולר"מ ור"י בטומאת ידים דווקא דקילא טפי ממשקין דידים עיקרן אינם אלא מדרבנן. ומשום הך מילתא לא תני לה בהדי הני דלעיל. וצריך לדקדק מאי חומרא דבית הצביעה טפי. ונראה דבית הצביעה היינו אחוריו ממש שבדופן הכלי מאחוריו סמוך לשפתו יש שם נקב שקוע בעוביו עשוי להושיט אצבעו שם כשצריך להגביה את הכלי או לטלטלו ומצד הדין ראוי להיות כאחוריו לגמרי דמשום שקועה פורתא לא נפיק מכלל אחורים. אלא שראו להקל בו מחמת שרגיל שם תמיד במשמוש היד וסתם ידים אין טהורות. וא"א לגזור שם טומאה שלא להרגיל חת הטומאה הואיל וא"א לעמוד בה הקילו בה והיינו טעמייהו דכולהו תנאי דמתני' וכמו שנפרש:

ר' טרפון אומר לערבה גדולה:

שמחמת גודלה א"א לטלטלה אם לא ע"י בית הצביעה וכיון שצריכה למשמוש ידים תמיד הוצרכו להקל בה שלא תטמא בבית הצביעה כדי שלא להרגיל את הטומאה שאם אחורי הכלי טמאין פעמים שיטמאו ידיו ע"י משקה טופח מן אחורי הכלי או איפכא שיטמא אחורי הכלי מחמת ידיו. אבל בשאר כלים שיכול לטלטלן בלא בית צביעה לא חילקו בית צביעה מאחוריו:

ר"ע אומר לכוסות:

פי' הרב אף לכוסות כלו' אף לכוסות כמו לעריבה. ומ"מ שאר כלים חוץ מאלו מודה ר"ע דאין להם בית הצביעה דאל"כ ר"ע היינו ת"ק., ומ"מ בתוספתא איתא אמר ר"ע לא הזכירו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יהא שותה וראשון ראשון מיטמא ע"כ. ונ"ל דה"פ דר"ע נמי טעמי' דחלוק בית הצביעה בכוסות שלא להרגיל את הטומאה. ובשאר כל הכלים לא חייש להרגל טומאת ידים או לטומאת אחורי הכוס מן הידים דכל הני טומאות קלות הן. אלא איהו חייש לטומאת המשקין בפיו דזימנין דשתי משקה תרומה בכוס שאחוריו טמאות דהא מותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאין כדאמרי' בפ"ח דברכות ואי אמרי' דבית צביעה טמא בטומאת אחוריו ושפתיו נוגעין בבית הצביעה בשעת השתי' וכשחוזר המשקה מפיו לכוס כדרך השותים וכדמוכח בריש מקוואות נמצא מטמא המשקין שבכוס וגם מה שבפיו. וכדי שלא להרגיל טומאה זו אמרו שבית הנביעה חלוק מאחוריו בכוסות והיינו דאמר שלא יהא שותה וראשון ראשון מיטמא ע"כ. וכיון דאמרו דבית הצביעה אינו טמא מחמת אחוריו תו ליכא הרגל טומאה אפי' אחוריו טמא לא חיישי' שמא נטמא משקה שבפיו מחמת אחוריו דאין המשקה נוגע אלא בבית הצביעה שהוא סמוך לשפת הכלי במקום שתייתו אבל ליגע באחורי הכלי מרחוק לא חיישי' כדאמר במתני' דלק' אינו חושש שמא נטמא משקה שבפיו מאחורי

הכוס ולא אוכל להבין דברי הר"ש ז"ל שכתב דר"ע דתוספתא פליג אמתני' דקתני אינו חושש שמא נטמא משקה שבפיו מאחורי הכוס ור"ע סבר דחיישינין עכ"ל. והדברים תמוהים אצלי:

ר"מ אומר לידים הטמאות והטהורות:

לכאורה נראה דר"מ ור"י נמי טעמייהו דעיקר מה שחילקו בית הצביעה מן האחורים שלא להרגיל את הטומאה כדפי' לעיל אלא דאינהו אתי למי' דלא לכל הטומאות של משקין חילקו אלא במשקין של טומאת ידים דווקא משום דכל עיקר החשש הוא משום דבבית הצביעה שכיח משמוש ידים טפי. ולכך אמר ר"מ שבין אם היתה ידו טמאה ונגע בבית צביעה במקום המשקה אעפ"י שנטמא בית הצביעה לא נטמא אחוריו. ובין אם היו אחורי הכוס טמאים וידו הטהורה אוחזת בבית הצביעה לא נטמאת ידו ור"י סבר דווקא שלא לטמא ידו הטהורה אמרו אבל לטמא אחורי הכוס מחמת ידו אם נטמא בית צביעה נטמא אחורי הכוס ג"כ. כך משמע פשט השמועה. וכ"כ הרמב"ם בפירושו. אלא שאני תמי' שדברי ר' יוסי אינו כן והשיא הענין לדבר אחר שחלוקת בית הצביעה היא שאם אחז בבית הצביעה בכוס שאחוריו טמא אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס. ולמה הניח עיקר הדין לו' שלא נטמאו ידיו ממגע בית הצביעה שהוא חלוק מאחוריו. ולא עוד אלא שהדברים בעצמן תמוהים שאמר אינו חושש שמא נטמאו ידיו. מאי חידוש איכא הא הלכה רווחת היא כל ספק ידים טהור כדתנן ספרק ב דידים. ולא ספק ידים בלבד אלא אפי' בכל טומאה שמד"ס ספקן ליטמא ולטמא טהור כדא"ר יוסי גופי' פרק ב דמקוואות מ"ב. ודוחק לו' דקמ"ל הכא אעפ"י שנגע בבית הצביעה ומשהו סמוך לו הוה אחוריו ואיכא למיחש דילמא לאו אדעתי' ונגע מעט למטה ונטמא. שזה לא יתכן כלל דפשיטא דהיינו נמי בכלל ספק ידים כדמוכח בשני ככרות ספרק ב דידים. ונראה שהר"ש ז"ל הרגיש בזה ולכך כתב בריש מתני' דבית הצביעה חלוק מאחוריו שאם אחד מהן טמא מותר ליגע באחר ולא גזרו שלא יטלנו בזה פן יגע בזה וכ"כ גבי עריבה גדולה שאוחזו בבית הצביעה ואינו חושש שמא יגע באחוריו הטמאות וכמ"ש הרב ג"כ. הרי ששינו הלשון של ר' יוסי דאמר אינו חושש שמא נטמאו ידיו. והיינו אם כבר נגע בבית הצביעה. ואינהו אסברו למילתא לענין לכתחלה דמותר ליגע בבית הצביעה ואינו חושש שמא יגעו במשקין שבאחוריו. וכנראה דמשום שהוקשה להם מילתי' דר"י שינו הלשון לו' דר"י נמי ה"ק דלכתחלה מותר ליגע ובא העבר במקום עתיד בדברי ר"י. ומלבד שזה דוחק נגלה. אלא שגם זה אינו מובן דמאי ס"ד לאסור ליגע במקום נגוב שמא יגע במקום משקה והיכן מצינו גזירה כזו. ואפי' באחורים עצמן היכא אשכחן דגזרו מקום נגוב

אטו מקום משקה. ואי מירי דבבית הצביעה נמי יש משקה ומותר לטמא אותו בידיו ולא גזרינין שמא יטמא גם האחורים. ומאי איכפת לן אם יטמא את האחורים ג"כ ומאי אולמי' דהא מהא ושניהם אינם מקום תשמיש ובתוכו מותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאות והנה בין דברי משנתינו ובין דברי המפרשים ז"ל אין לנו לב להבינם:

עוד ראיתי בתוספתא הביאה הר"ש ז"ל משקין טמאין שהיו נתונים בבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר הטהור נטמא הככר. משקין טהורין שהיו נתונין בבית צביעתו של כוס ונגע בהן ככר טמא נטמאו המשקין ע"כ. והדברים תמוהים מה בא ללמדנו דמשקין מטמאין אוכלין ואוכלין למשקין. ומה ענין זה לבית הצביעה ואטו משום שהן בבית הצביעה פרחה טומאתן.

ותו תניא התם משקין טהורין שהיו נתונין ע"ג הארץ נגע בהן כוס שאחוריו טמאין בבית צביעתו נטמאו המשקין. משקין טמאין שהיו נתונים ע"ג הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טהורין בבית צביעתו נטמאו אחורי הכוס ע"כ. הרי דבית הצביעה מביא הטומאה לאחורי הכוס. וכן אחורי הכוס מביא הטומאה לבית הצביעה לטמא משקין טהורים בנגיעתו וצריך טעם מ"ש דמביאין טומאה זה לזה במשקין שעל הארץ ולא במשקין שעל גבן:

תו תניא התם ר"מ אומר לידים הטמאות כיצד א"א לו' בנגוב שאין הידים מטמאין הנגוב. וא"א לו' במלא משקה שעד שלא נגע בהן נטמאו המשקין. אמור מעתה היו ידיו טמאות ואחורי הכיס טהור ומשקה טופח באחורי הכוס אוחזו בבית צביעתו ואינו חושש שמא נטמאו משקין שבאחורי הכיס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס ע"כ. וצריך ביאור מה שאמר א"א לו' במלא שעד שלא נגע נטמאו המשקין מה נקרא מלא. ועוד עד שלא נגע מה טומאה יש. והר"ש מפרש מלא משקין כלומר אחוריו ובית צביעתו מראש ועד סוף ועד שלא נגע לאו שלא נגע כלל דא"כ במה נטמאו אלא שלא נגע בהן שלא לאחוז בו כדי להגביהו עכ"ל. ומבואר כמה מהדוחק יש בפירוש זה ומה חילוק יש בין הגביהו או נגע בלא הגבהה וגם פירוש מלת מלא אינו מיושב:

ומה שנראה לפענ"ד ביישוב המשנה והתוספתא היא דחלוקת בית הצביעה ששנינו כאן אינו כמו חלוקת אחורים מתוכו דהתם היינו שאם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו. אבל בית הצביעה חלוק לגמרי והיינו דלא גזרו בו טומאת משקין כלל שאפי' נפלו משקין טמאין בתוכו לא נטמא אפילו הוא עצמו ודמי לידות הכלים דאמרינן שמנגבן וטהורים. והא דלא תני לי' לעיל בהדי ידות היינו משום דגבי ידות לא שייך שום טומאת משקין. אבל בית הצביעה מתוך שהוא חלק מאחורים לגמרי כדפי' לעיל לא הקילו בו כ"כ אלא

לענין עריבה לר"ט וכוסות לר"ע ומשום דכלים הללו שכיח בהו הטומאה טובא וא"א ליזהר בהם לא העמידו גזרתם בהם. והיינו נמי טעמייהו דר"מ ור"י דדווקא לענין ידים הקילו שא"א לעמוד בה משום דמשמוש ידים רגיל שם הרבה. ומ"מ כולהו ס"ל דלא גזר, טומאה כלל גבי בית הצביעה שאפי' משקה טופח בבית הצביעה ונגע בו בידים טמאות לא טימא כלל וטהור לגמרי והשתא א"ש הא דאמר בתוספתא דמשקין טמאין שבבית הצביעה מטמאין את הככר ומשקין טהורין מיטמאין מן הככר דקמ"ל דאע"ג דלענין טומאת בית הצביעה עצמו אין המשקין מן הידים מטמאין אותו. אבל מטמאין כל שאר טהרות שנוגע בהן כדין כל משקין טמאין וכן מקבלין טומאה כשהן בבית הצביעה מן הככר הטמא שנוגע בהן ולא הקילו בהם אלא שאין מיטמאין מן הידים לטמא את בית הצביעה. והיינו נמי דתני דבית הצביעה טמא בטומאת אחורים לטמא המשקין שע"ג הארץ. וכן מתטמאין מן המשקין שע"ג הארץ לטמא אחורי הכוס. דאע"ג דלענין טומאת עצמו אין בו טומאה כלל. אבל לענין משקין שע"ג הארץ נטמא ודאי אף לטמא אחורי הכוס דלכל מילי חשוב בית הצביעה כמו אחוריו ממש לבד ממשקין שעליו בשעת משמוש ידים דלא גזרו בו וכדפי'. וא"ש נמי הא דא"ר מאיר בתוספתא א"א לו' במלא שער שלא נגע נטמאו המשקין. דהכוונה ג"כ שלא הקילו בבית הצביעה אלא משום דשכיח משמוש הידים ופעמים שיש משקה טופח בידים או בבית הצביעה ומרגיל את הטומאה ולא הקילו אלא במעט משקה שרגיל להיות טופח תמיד שם בבית הצביעה מן הידים הממשמשין אבל אם הוא מלא משקה בענין שיכול ליגע במשקה לבד מבלי שיגע בבית הצביעה ונמצא שהמשקין הללו הרי הם כמונחין בארץ. והיינו דקאמר שעד שלא נגע נטמאו כלו' עד שלא נגע בבית הצביעה נגע במשקין:

ובהכי מיפרשא נמי דברי ר' יוסי דמתני' דהא דאמר היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאין אוחזו וכו' היינו שאחורי הכוס בכללו והיינו אף בית צביעתו טמא וכבר כתבנו שבית הצביעה הוא בכלל אחורים ואמר דמותר לאוחזו בבית צביעתו שהוא טמא אעפ"י שהמשקה טופח בידיו אינו חושש שמא נטמאו ידיו כלו' אין צריך לחוש לטומאה שלא גזרו כאן טומאה וכה"ג אשכחן בפ"ד דנגעים מ"ד אין חוששין שמא מיעט מקום שער את הבהרת מפני שאין בו ממש ונמצא שאין חוששין היינו שאין צריכין לחוש שמא מיעט שהרי לא מיעט. וה"נ אינו חושש שמא נטמאו ידיו א"צ לחוש שלא נטמאו ובתוספתא דריש ידים אין חוששין שמא לא נטל מרביעית כמי ה"פ א"צ לחוש שהרי לא צריך רביעית והא דקרי לבית צביעתו בלשון אחוריו כמ"ש שהוא אחורי הכלי ממש להכי זימנין קרי לי' אחוריו וזימנין קרי ליה בית צביעה (ולפ"ז פלוגתא דר"מ ור"י הוא דלר"מ

אין בית הצביעה מקבל טומאה מן הידים ולא הידים מקבלין ט טימאה ממנו. ולר"י דווקא לידים הטהורות אמרו שאין מיטמאין מבית הצביעה אבל הם מטמאין לבית הצביעה ולק' נפרש טעמייהו) זה הוא מה שנ"ל ליישב לשין המשנה ותוספתא. ואעפ"י שבאמת דבר חדש היא לו' שאין טומאה לבית הצביעה לגמרי וכ"ש שהרמב"ם כ' בהדיא שאם נגעו ידים הטמאות במשקה טופח בבית הצביעה נטמא בית הצביעה בלא ספק עיי"ש בפירושו אבל אין בידי ליישב המשניות בענין אחר וצ"ע:

ודע שהרמב"ם כתב רפ"ז מהא"ה דהא דמשקין מטמאין כלים דוקא כשבאו מחמת אב ולא מחמת ידים עיי"ש. וקשה עליו ממתני' דהכא דבהדיא א"ר מאיר לידים הטמאות שיטמאו אחורי הכוס מן המשקה טופח וכבר הקשה כן הרב משנה למלך פכ"ח מה"כ. והרב בעל כ"מ הביא ראי' להרמב"ם שם מן הירושלמי ר"פ חומר בקידש דאמר התם היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורין משקה לחוץ ע"ג הכוס ואוחזו בבית צביעתו פשיטא שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכיס ע"כ. ולא ידעתי מה סיוע הוא זו דאי כשיטת הרמב"ם מאי אריא בית צביעה ואחורים הא אפי' תוכו לא מיטמא ממשקה שביד. ונראה דהירושלמי קאמר דאין המשקה שבבית הצביעה שנגע בו מביא טומאה לשאר כל אחורי הכלי וזהו פשיטא דקאמר דלר"מ אפי' בית הצביעה עצמו לא נטמא לפי שיטתנו לעיל. ואפי' לר"י דס"ל דידים הטמאות מטמאין את בית הצביעה עצמו אבל חלוקה מיהא אית לי' דאם נטמא בית צביעה לא נטמא אחוריו:

א"ר יוסי לא אמרו אלא לידים הטהורות:

ונראה דתרווייהו ס"ל דעיקר הטעם שהקילו לחלוק את בית הצביעה משאר אח אחורים כדי שלא להרגיל את הטומאה כדפי' לעיל ור"מ סבר כשם שחששו שלא לטמא את הידים הטהורות. ה"נ חששו שלא לטמא את בית הצביעה מן הידים הטמאות בכל שעה ור"י סבר דלא חששו אלא שלא לטמא את הידים אבל לטמא אחורי הכוס לית לן בה דמותר להשתמש בכוס שאחוריו טמאות:

משנה ח

כיצד היו ידיו טהורות פי' הרב ומשקה טופח עליהן וכ"ה בתוספתא דאי לאו משקה טופח אין אחורי הכלי שנטמאו במשקין מטמאין את הידים דקיי"ל כחכמים רפ"ג דידים כל שנטמא בולד הטומאה אין מטמא את הידים אבל משקה אפי' נטמא בולד מטמא את הידים כדאמר בפ' אלו דברים דנ"ב לב"ה נוטלין לידים תחלה שלא יטמאו משקין שבידיו מן הכוס ויטמאו את הידים. ואיני יודע למה כתב הרמב"ם בפירושו שזה שאמרו כאן שאחורי הכלי מטמאין את הידים היא לדעת ר' יהושע רפ"ג דידים ולא כחכמים

עכ"ד והא כיון דע"י משקה אירי אתי' נמי כחכמים. והיינו נמי דכתב הרב במתני' דלעיל דהלכה כר"י ולפ"ז נראה דס"ל להרב דת"ק דמתני' דלעיל נמי לא אמר דיש בית הצביטה אלא לטומאת ידים דווקא אלא דר"מ ור"י פליגי אי בידים טמאות וטהורות או בטהורות לבד והלכה כר"י. אבל הרמב"ם בחבורו לא העתיק אלא דברי ת"ק בסתם דיש להם אחורים ותוך ובית הצביטה ולא הזכיר לידים משמע דס"ל דת"ק פליג אכולהו תנאי דמתני' ואיהו ס"ל דבכל הכלים ובכל טומאות של משקין יש חילוק דבית הצביעה וחילוק דבית הצביעה הוא כמו חילוק דאחורים ותוך וכמו התם אם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו ה"נ לא נטמא בית הצביעה וה"ה אם נטמא בית הצביעה לא נטמאו אחוריו:

אינו חושש שמא נטמא משקה שבפיו מאחורי הכוס וחזר:

בכאן נמי קשה מאי קמ"ל פשיטא דלא חיישי' לספק טומאה דרבנן ובפ"ד דטהרות אמרי' דלכ"ע ספק משקין לטמא כלים טהור. ושמא ספק זה קרוב לודאי הוא שדרך כל שותה שנוגע המשקה למעלה בשפת הכלי שהיא בכלל אחוריו ודרך לחזור המשקה שבפיו ג"כ וקמ"ל דאפ"ה לא חיישי'. וכן בקומקום שמרתיח דרך להיות ניצוצין נתזין ממנו. והרמב"ם רפי"ב מהאה"ט העתיק שמותר לשתות ואינו חושש שמא יגעו המשקין באחוריו ויחזרו כו' ולמאי דפי' במתני' דלעיל דלר"מ ור"י לא גזרו טומאה בבית הצביעה כלל יש לפרש דבבא זו נמי מדברי ר"י הוא ובאחוריו היינו במקום בית הצביעה ואינו חושש היינו שאפי' נגע ודאי אינו חושש שלא נטמא כלל כולה כדפי' לעיל וכ"מ מדברי הר"ש במתני' דלעיל דאחוריו דהכא היינו בית הצביעה מהא דכתב שם דר"ע דתוספת' פליג אמתני' דהכא דאיהו אמר לא אמרו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יהא שותה וראשון ראשון מיטמא כמ"ש במתני' דלעיל:

שמא נטמא משקה שבפיו:

נראה דתרתי קאמר אם שותה משקה תרומה אינו חושש למשקה שבפיו שמא שותה תרומה טמאה ואם חולין הוא אינו חושש שמא חזר:

משנה ט

ואין להן בית הצביעה:

בתוספתא הביאה הר"ש א"ר יוסי מה זה לשון כפול כל שיש לו אחורים ותוך יש לו בית הצביעה וכל שאין לו אחורים ותוך אין לו בית הצביעה ע"כ. ונראה דר"י קשיא לי' דלמה לי' למיתני שאין לה בית הצביעה כיון שהחמירו לטמא תוכו כ"ש בית הצביעה שהיא חלק מאחוריו. ודלא כתיו"ט שהבין דלשטת הרמב"ם צריך למיתני דאף בית הצביעה טמא. וזה לא יתכן דלשטת הר"ש נמי אטו לית לי' הך דינא שאם נטמא זה לא

נטמא זה ומאי קשיא לי' הא צריך למיתני' דבקודש הכל טמא אלא ודאי דקשיא ליה לכל השטות דפשיטא היא. והר"ש הוסיף בה דר"י לא קשיא לי' הכי אלא לטעמי' דלית לי' בית הצביעה לידים טמאות. דאלו לר"מ איצטריך למיתני דאין להן בית הצביעה דאפי' שניהם טהורין אסור ליגע במקום הנגוב שמא יגע במקום המשקה דלתרומה כה"ג שרי לר"מ:

ואין מטבילין כלים בתוך כלים לקודש:

הך לא שייך כלל למיתני הכא ומשום דבר"פ חומר בקודש תני להו בהדי הדדי עם אחורים ותוך תני לה נמי הכא. ואפשר דאתי לאשמועי' דאפי' כלים שנטמא אחוריהם לבד אסור להטביל זה בתוך זה לקודש אע"ג דאיכא תרי חומרי דא"נ אמרת דהפנימי מכביד על החיצון תוכו דחיצון א"צ טבילה מצד הדין אלא משום חומרא דקודש אפ"ה אסור. והא דמוכח התם בגמ' דבדררא דטומאה דאורייתא דוקא החמירו לקודש. אפשר דחשיב דררא דאורייתא דגזירת משקין משים משקה זב היא:

יורדין לידי טומאתן במחשבה:

פי' הרב טבעת בהמה שחשב ליתנה לאדם כו' וכ"כ הרמב"ם פ"ח מה"כ משמע אפי' לא נתנה לאדם אבל בשבת דנ"ח גבי זוג של דלת פירש"י שתלאן לבהמה וכ"מ בפ"ק דמכשירין מ"ב ושם פירשנו:

ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה:

היינו אם מתחלתן ירדו לתורת טומאה אבל אם בתחלת מלאכתן חשב עלי' לשם תשמיש שאינו ראוי לטומאה מהני לי' מחשבה דלא לינחת לה טומאה כמו כלים שמתחלתן נעשו לקרקע לעיל פי"א מ"ב ובגד שחשב עליו לצורה בפכ"ד וכל כיוצא בזה וכה"ג אמרי' בפ"ק דסוכה די"ג הקוצר לסכך אין לו ידות והטעם דבעי שינוי מעשה דכיון דנשתנה צורת הכלי הוה פנים חדשות כאלו אין זה כלי הראשון. א"נ דבמחשבה לחוד עביד דמימלך והדר מייחד לי' לדבר המקבל טומאה אבל מששינה צורתו לא חיישי' דמימלך וכתבנו עוד מזה בפכ"ח מ"ה דלענין טומאת מדרס לא בעי שנוי מעשה:

פרק כו

משנה א

אלא אלו אעפ"י שהן מותרין טמאין:

אבל לת"ק מותרין טהורין כדקאמר שמטהרין שלא באומן וצ"ע שהרב והרמב"ם פסקו כר"י ולא כת"ק. והרמב"ם בחבורו פ"ז מה"כ דין ט' כתב סנדל עמקי וכיס של שנצות אעפ"י כשהן מותרין אין עליהן צורת כלי הרי אלו מקבלין טומאה הואיל והדיוט יכול

מהרה להחזיר וכן אם נטמאו והסיר השנצות ונפסדה צורתן הן טהורין אעפ"י שאפשר להחזירן שלא באומן עכ"ל. וצריך ביאור דברישא פסק כר"י ובסיפא כת"ק ומאי וכן. ובזה נראה שמלת וכן צ"ל וכולן ולכאורה הי' נראה דפסק כר"י משום דסתם מתני' דבסמוך כיס שניטלו שנציו טמא משמע דכר"י אתיא אלא שהר"ש נדחק דאתיא נמי כחכמים וכגון שלא ניטלו לגמרי וכו' וזה לא ניחא לי' להרמב"ם והא דמסיק בסיפא דטהורין אעפ"י שהדיוט יכול להחזירן מיירי שנפשט הכיס לגמרי וכדקתני נמי במתני' דלק' ניטלו שנציו טמא נפשט טהור וזהו שכתב בסיפא והסיר השנצות ונפסדה צורתן והיינו שנפשט לגמרי אלא שאין נראה פי' זה שהרי החילוק בין ניטלו שנציו ובין נפשט כתבו אח"כ בהדיא וכלשון מתני' דלק' ולמה לו לכותבו כאן. ונראה דס"ל להרמב"ם דלא מהני טעמא דהדיוט יכול להחזיר אא"כ דעתו להחזיר וכגון שניטלו שנצין מעצמן דמסתמא דעתו להחזירן. אבל אם הוא הסיר השנצות בידים כדי לקלקל קיבולו טהור ולא מהני יכול להחזירן כיון שאין דעתו להחזיר ור' יוסי דאמר מותרין טמאין דוקא מותרין מעצמן ות"ק נמי מודה לי' בהא דת"ק לא אירי אלא שהתירן אומן או הדיוט ומ"מ התרתן ע"י אדם וא"ל ר"י שזה אינו חידוש שכל הכלים מיטהרין שלא באומן. אבל החידוש שיש לך לו' בכלים אלו הוא שאם הותרו מעצמן טמאים ובהא לא פליגי. ומתני' דלק' כיס שניטלו שנציו טמא אתיא כב"ע דבניטלו מעצמן אירי. והשתא א"ש דברי הרמב"ם דרישא שהן מותרין קאמר והיינו מעצמן כלישנא דר"י ובסיפא שהסיר השנצות בידים טהורין אעפ"י שהדיוט יכול להחזיר ולפ"ז נראה דהא דפליגי אביי ורבא בפ' במה אשה דנ"ח גבי זוג ועינבל אי מהני טעמא דהדיוט יכול להחזיר דוקא בשאין דעתו להחזיר איירי דאי דעתו להחזיר לכ"ע טמא. והיינו דלא מייתי התם רבא ממתני' דהכא דלת"ק לית לי' טעמא דהדיוט יכול להחזיר דודאי בין ת"ק ובין ר"י ס"ל הך דהדיוט יכול להחזיר מהני ומיהו דוקא כשדעתו להחזיר ופלוגתא דאביי ורבא באין דעתו להחזיר. ובהכי מיושב מה שהקשו התוס' שם ממטה שנתפרקה דהתם דעתו להחזיר. וכ"מ במנעל שעל האמום לק' מ"ד:

ועוד יש ליישב דברי הרמב"ם דהוקשה לו מתני' דלק' כיס שניטלו שנציו טמא דסתמא משמע כר"י ומוקי להך דהתם לענין שמקבל טומאה להבא מודה ת"ק דלהא מהני הדיוט יכול להחזיר ובמתני' דהכא דלא מהני היינו מטומאה דלמפרע לעולם טהור והיינו דאמר ת"ק מיטמאין ומיטהרין מטומאה דלמפרע. ור"י נמי לא פליג אלא אמר אעפ"י שמותרין טמאין להבא וכן דקדק הרמב"ם וכתב ברישא שמקבלין טומאה ובסיפא כתב אם נטמאו טהורין. וכשהעתיק מתני' דלק' כיס שניטלו שנציו טמא דקדק ג"כ לכתוב

שמקבל טומאה. והוא כסברת הכ"מ שכ"כ גבי מטה ספכ"ו מה"כ דלהרמב"ם יש חילוק זה בין טומאה למפרע לטומאה דלהבא. ומיהו בפי"ח כתבנו שא"א לו' כן וגם התוס' בשבת שם כתבו בהיפך וגם צ"ע בסוגיא דשבת אמאי לא מייתי ממתני' דהכא לכן כ"ל עיקר כפי' הראשון שכתבנו ואיך שיהי' קשה על הרב שבכאן נמשך אחר הרמב"ם וכתב הלכה כר"י. ובמתני' דלק' בכיס שניטלו שנציו נמשך אחר הר"ש שכתב לרבנן שלא ניטלו לגמרי כו' ולר"י אפילו ניטלו לגמרי דמשמע דס"ל דפליגי חכמים ור"י וא"כ אמאי הלכה כר"י. והרמב"ם שכ"כ דאיהו ס"ל דלא פליגי ובחד מהני אנפי דכתיבנא:

משנה ב

שניטלו שנציו טמא:

פי' הרב לרבנן מיירי שלא ניטלו לגמרי ולר"י אפי' ניטלו לגמרי וכ"כ הר"ש. ובמתני' דלעיל כתבנו להרמב"ם דאיירי שניטלו לגמרי בין לרבנן ובין לר"י דכשניטלו מאליהן סתמא דעתו להחזירן ובהא לא פליגי ולכ"ע כשהדיוט יכול להחזירן טמא:

נפשט טהור:

מתורת כלי קבול ומיהו אם יש ב חמשה על חמשה טמא אפי' הוא פשוט כדלק' פכ"ז מ"ב:

לא נטמא חברו:

נראה דאפי' תפורין ומחוברין ואית לן למי' דפנימי הוי תוכו וחיצון אחוריו וכשנטמא הפנימי הכל טמא קמ"ל הואיל ואין החיבור צריך להן כמפורדין דייניגן להו ודוקא במשקה אבל בשרץ הא תנן ספכ"ד דהולכין אחר הפנימי. ולשון התוספתא הביאה הר"ש לא נטמא חברו בד"א ששפתותיהן שוות אבל אם החיצון עודף על הפנימי נטמא הפנימי החיצון טמא נטמא החיצון לא נטמא הפנימי בד"א במשקה אבל בשרץ שניהן שוין ע"כ. ויש לתמוה אמאי בחיצון עודף הולכין אחר הפנימי והא בשרץ אמרי' ספכ"ד דהולכין אחר הגדולה ואמאי נימא במשקה להיפך. אבל בפי' הרא"ש ראיתי הגירסא בתוספתא אבל אם הי' הפנימי עודף וכו' וגירסא נכונה היא כיון דאיכא תרתי שהיא פנימית וגם עודפת הולכין אחרי' אפי' במשקין אבל הרמב"ם בחבורו פכ"ח העתיקה כגירסת הר"ש וצריך טעם. ולפי גירסת הרא"ש א"ש נמי הא דמסיק בד"א במשקה אבל בשרץ שניהן שוין כלו' בין שפתותיהן שוות ובין הפנימי עודף. הדין בשניהם שוה. ולעולם הולכין אחר הפנימית והיינו כדאמרי' ספכ"ד חיצונה ופנימית הולכין אחר הפנימית. וגם בזה יש לתמוה על הרמב"ם שם שכתב ובשרץ אם נטמא אחד לא נטמא חברו ע"כ וכתב הכ"מ דצ"ל נטמא חבירו וכ"כ הרב משנה למלך. ולע"ד זה וזה לא יוכשר אלא דלעולם

הולכין אחר הפנימית. ומיהו נראה דהכא מיירי שנטמא אחד מהן במשקה בשעה שהיו מחוברין ואינו ענין להההיא דספכ"ד דהתם היתה הטומאה קודם שחברן אבל נטמא אחר שחברן התם כמי הכל טמא והכא אמר במשקה כיון דמשקה לטמא כלים דרבנן לא גזרו בכה"ג לטמא א' את חבירו ע"י חיבור. וקאמר אם החיצון עודף דבכה"ג השקוע חשוב כמאן דליתי' לתוך דידי' לגמרי כדפי' פ"ח מ"ב לענין תוך תוכו והלכך נטמא הפנימי הוה כנטמא תוך החיצון. אבל נטמא החיצון תוכו דחיצון הוה אחוריו לפנימי ונטמא אחוריו לא נטמא תוכו ובשרץ אין חילוק ונטמא א' נטמא הכל דאין חילוק בו בין אחורים לתוכו. והא דתנן פ"ק דטהרות מ"ז במשקין כולן שניות אלמא גזרו חבור בטומאת משקין. התם לגבי אוכלין שאני דאיכא למ"ד משקין לטמא אחרים דאורייתא ואע"ג דאנן קיי"ל דהוי דרבנן מ"מ אית בי' דרא דאורייתא דדכוותי' אוכלין מטמאין משקין מדאורייתא ומשקין מכשירין מדאורייתא את האוכלין לטומאה הילכך החמירו לגבי אוכלין טפי ואין לדמות גזירות חכמים זו לזו כמ"ש התוס' בכמה דוכתי:

צרור המעות ר"א מטמא:

פי' הרב לאחר שנטל המעות וכו' דאלו בעודן צרורין אפי' צרור מעות טמא כמ"ש הר"ש דכלי קבול חשיב. והא דמשמע רפכ"ז דכל שראוי לקפל בעור אפי' הוא כ"ש טמא והא דבעינין חמשה על חמשה דוקא בעור שלוק וקשה כמ"ש תיו"ט שם בשם התוס' וא"כ הכא שאין העור קשה שהרי קיפל בו מעות אמאי טהור אפי' הוא פשוט. י"ל דהא דראוי לקפל טמא בכ"ש היינו שיחדו לכך לעולם דומיא דכלי קבול שאם אין עשוי לקבלה לא מהני ראוי לקבל. והכא בין צרור מרגליות ובין צרור מעות מיירי שלא יחדן לכך לעולם אלא לפי שעה והמרגלית עמדה ימים רבים ונעשה כלי קבול סתמא דעתו להיות לעולם כלי קבול. א"נ סתם צרור מרגליות הוה כיחדו לעולם שדרך לצוררה לימים רבים. וסתם צרור מעות הוה כלא יחדו ומיהו כל זמן שצרורין בתוכו הרי הוא עשוי לקבלה אבל משנטלן אין עשוי לקפל וטהור אם אין בו חמשה על חמשה. ור"א דמטמא ס"ל דיחוד לשעה נמי הוה יחוד והוה עשוי לקפל בו וטמא בכ"ש:

משנה ג

כף לוקטי קוצים:

נ"ל דכל הני כלים דחשיב הכא כשאין בהן חמשה על חמשה מיירי שאם יש בהן כשיעור פשיטא כולן טמאין דהוה כמו עשוי לקבלה כדמוכח רפכ"ז. והני כולהו דחשיב במתני' דרך מלבוש עבידי לכסות גופו ובזה שיערו חכמים איזהו חשוב מלבוש וטמא ואיזהו דלא חשוב כמלבוש אעפ"י שמגין על גופו טהור ומכאן ראי' למאי דפי' בפכ"ד משנה יג

ולק' רפכ"ז דגבי בגד לא בעינין מטלטל מלא וריקן אע"ג דגבי שק כתיב לא בעי' דומיא דשק דדווקא אותו שמטמא משום קבלה בעי דומיא דשק אבל טומאת בגד חשיבות לעצמו היא דעביד למלבוש ולא גרע מתכשיט דאמרי' תכשיט כל שהו טמא בשבת ד' ס"ג וה"ה לעור כל שעשוי למלבוש טמא אפי' אין בו חמשה על חמשה ואעפ"י שאינו ראוי לקפל בו כיון דמלבוש הוא. וכ"מ בתוספתא הביאה הר"ש במתני' עור שעשוי להיות נותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב אם יש בו חמשה על חמשה טמא ואם לאו טהור. לעקבו ולפרסתו אם חופה את רוב הרגל טמא ואם לאו טהור ע"כ והיינו טעמא דעור הנתון על לבו מפני השרב אין חשוב כמלבוש. אבל לעקבו ולפרסתו חשיב כמלבוש וכשחופה רוב רגלו טמא אפי' אין בו חמשה. וה"ט דכולהו דחשיב במתני' דכל דחשיב מלבוש טמא ודלא חשיב כמלבוש טהור:

משנה ד

אבל טמא מגע מדרס:

משום דמחובר לאוזן הראשונה שניתקנה ונטמאת מגע כמ"ש הרב. ולפ"ז משמע דאם לאחר שתיקן השני' חזר לראשונה והחליפה והביא אחרת תחתי' כולו טהור ואפי' מגע אין כאן דאין מגע עושה מגע וכדאמרי' גבי תפילין לעיל בפי"ח. אבל באמת אין פירושם מוכרח דיש לפרש דטומאת מגע מחמת עצמה היא דמתחלה בשעת מדרס הי' שם ג"כ מגע הזב שדרס ברגלו יחף וכשנשברו אזנים בטל ממדרס אבל ממגע לא בטל ולא יהא אלא עור בעלמא דמקבל טומאת מגע ונמצא דממגע לא בטל ופש עליו מגע דמעיקרא וכן מוכח לק' פכ"ז מ"ז וכ"כ רש"י ותוס' בחולין ד' ע"ב אמתני' דפכ"ז ואפשר דהכא בסנדל ובמטה דפי"ח ליכא לפרש הכי דודאי מטומאת מגע נמי בטילה כמו ממדרס דכשנשברה אין על המטה תורת כלי אפי' כתורת פשוט כיון שלא נעשה לשם פשוט וכן סנדל כשבטל מסנדל בטל נמי ממגע דעור אין מקבל טומאה בפחות מחמשה וכדפי' לק' פכ"ז נפסק עקבו:

נראה שנפסק דהכא אינו כמו נפסקה אזנו דלעיל דהתם היינו שנעקר וניטל האוזן מן הסנדל. והכא אין לפרש כן מדקתני גבי חוטמו ניטל והכא נפסק משמע שלא ניטל אלא נפסק ונחלק כמו פסוקת הגרגרת. ומיהו לא נחלק לשנים לגמרי מדקתני סיפא או שנחלק לשנים מכלל דנפסק אינו נחלק לשנים אלא נפסק חציו או רובו. ולפ"ז בעקבו אפי' נפסק ולא נחלק לשנים טהור ובחוטומו דוקא ניטל או נחלק לשנים. והדר תני סוליים שנפסק דדווקא בסנדל שהי' לו עקב מתחלה ונפסק טהור. אבל סוליים הוא שמתחלתו עשוי כך בלא עקב ונועלין אותו כך כמו שגם בזמנינו יש מין מנעל שעשוי

בלא עקב מתחלה וטמא. וקאמר שסוליים אם נפסק מ"מ טהור כלו' אפי' נפסק חוטמו מעט ולא נחלק לשנים. או נפסק פרסתו מעט מ"מ טהור. ומ"ש הרב עקבו עור שכנגד שוקו כ"נ ג"כ מדברי הרמב"ם פ"ט מה' כלאים ותיו"ט נדחק בו בפ"ט דכלאים מ"ז וע' רפי"ב דיבמות:

מנעל שנפחת. בר"פ מצות חליצה אמרי' דסנדל קשה ולא מייתב אכרעא כמו מנעל וה"נ הכא לענין טומאה מנעל אינו טהור בנפסק או נפחת מעט אא"כ אינו חופה רוב רגלו. אבל סנדל אפי' חופה רוב רגלו אם נפסק עקבו טהור דכיון שהוא קשה לא מייתב אכרעא. ומיהו בתוספתא שהביא הר"ש משמע קצת שאין חילוק. ונראה דכל הני דטהורין דוקא ממדרס דלא חזו לנעילה אבל לשאר טומאות אם יש בהן חמשה על חמשה טמאין:

ר"א מטהר נ"ל דפליגי משום שדרך האומן שמקפיד שיהא המנעל על האמום יום או יומים לפי מלאכתו ובכך המנעל מתוקן יותר והכא כשלא שהה על האימום עדיין כשיעור הצריך לו. דר"א סבר דהא דקיי"ל כשהדיוט יכול להחזירו טמא דוקא כשדעתו להחזירו כדפי' בר"פ וזה כמו אין דעתו להחזירו עכשיו עד שישהה על האימום כפי שיעורו. וחכמים סברי הואיל ודעתו לשומטו מע"ג האימום לאחר השיעור דעתו להחזירו מיקרי והכא לאו לענין מדרס לחוד פליגי דבכל הטומאות נמי ר"א מטהר כיון שבעודו ע"ג האימום לא חזי למידי ולאו כלי היא וכ"מ בשבת ס"פ תולין:

חוץ משל ערביים. לפי פי' הרב משמע דת"ק מחלק בין קשר של קיימא שהקשר בעצמו קשה ואין נוח להתיר שהוא טמא וכשהוא נוח להתיר לאו סתימה היא וטהור. ור"מ ס"ל דתלי בדעת הבעלים שקושרין אם דעתן להיות קשור לעולם טמא. ור"י דמטהר בכולם דסבר כיון שהנודות דרכן בתפירה דוקא לעולם לא מהני להו קשירה ודכוותה בפ"י דמקוואות מ"ה החבל שקשור בקופה אינו חבור אא"כ תפר וכ"ה בתוספתא שהביא הר"ש לעיל רפי"ט. ומפירש"י דס"פ הקומץ דל"ז משמע דת"ק נמי אית לי' הך סברא ומטהר כל הצרורות משום שאין דרכן בקשירה אבל ערביים דרכן בכך וכ"כ הרמב"ם ספכ"ד מה"כ. ולפ"ז נראה דר"י דמטהר בכולם משום דערביים בטלה דעתן. ע' ספ"ה דכלאים:

משנה ה

אלו עורות טמאין מדרס:

משנה זו צריכה ביאור, אי כל הני עורות דחשיב עשויין לישב או לשכב עליהן מאי קמ"ל פשיטא. ואי אין עשויין למדרס אמאי טמאין. והרמב"ם בפירושו כתב שכל אלו עשויין

לישב עליהן וכ"כ ג"כ בחבורו וצ"ל דקמ"ל שאעפ"י שעיקר מלאכתן אינו לישב עליהן כמו עור הכתן והכתף ועור הלב. מ"מ אין מקפיד בהן אם יושב אדם עליהן ואין א"ל עמוד ולכך טמאין. או דעשויין לשמש שכיבה עם המלאכה וכל זה דוחק. ועוד עור השטיח ועור הכר והכסת שתחלתן אינם עשויין אלא לשכיבה למאי תני להו ומאי קמ"ל ועוד עור הסרוק והסורק במאי פליגי ניחזי אנן אם עשויין למושב. ולולא דברי הרמב"ם ז"ל יש לפרש דכל הני עורות דמתני' מלבד עור השטיח כולם אין עשויין למדרס אלא ללבוש או לאכול עליו וגם עור הקטבליא היינו עור שאוכלין עליו כמ"ש תוי"ט פ"ח דאהלות בשם הרמב"ם. וא"כ בין סקורטיא ובין קטבלי' אין מיוחדין לישיבה. אלא סקורטיא שלובשין העבדנים וקטבליא שאוכלין עליו וכן כל הני דמתני' אין מיוחדין למדרס אלא לשאר מלאכות וכן עור הכר והכסת אין פירושו שהעור עצמו עשוי לכר ולכסת אלא עור ששוטחין על הם להגין מפני האבק והלכלוך ביום ובלילה מסירן ושוכב על הכר והכסת. והשתא טובא קמ"ל דאע"ג דקיי"ל כל שאינו עשוי למדרס אפי' יחדו למדרס לא מהני כדאמרי' יכול כפה סאה וישב עליו יהא טמא ת"ל אשר ישב המיוחד לישיבה יצא זה שא"ל עמוד. היינו דוקא בכלי חשוב כמו סאה ותרקב שעומדים למלאכתן ומקפיד עליהן שלא להשתמש בהן למלאכה אחרת אלא למדידה. אבל כל הני עורות דמתני' שאין עומדין לתשמיש חשוב ואינו מקפיד עליהן להשתמש בהן שאר תשמישים והלכך אם חשב עליהן למדרס הן מיטמאין במדרס וה"פ דמתני' עור שחשב עליו לשטיח טמא מיד אפי' אם עור זה הי' מתחלה עור סקירטיא או עור קטבליא או עור החמר וכו' עד עור כסת כולן מיטמאין מיד במחשבה זו ולא אמרי' דמחשבה לא מהני דעביד דמימלך דבהני לא מימלך דאין תשמיש הראשון חשוב יותר שימלך על השני לבטלו מפני הראשון. וגם הכא אין א"ל עמוד ונעשה מלאכתנו שאין דרכו לבטל זה מפני זה. וא"ש דפליגי בעור הסרוק והסורק שהרמב"ם בחבורו כ' שאלו עשויין למלאכת הצמר ולפי שזהו אומנות חשובה פליגי בה חכמים דלא מהני מחשבה דלמא מימלך דעביד דמימלך שאינו עשוי לבטל אומנתו מפני הישיבה וכל דמימלך לא מהני מחשבה כדלק' בעורות העבדן. א"נ דשייך הכא שא"ל עמוד שאם בא אדם לישב עליהן ודאי מקפיד כמו בסאה ותרקב. ור"א לא חייש דילמא מימלך וגם לא שייך הכא שא"ל עמוד כיון שביטלן ממלאכתן ראשונה ויחדן למדרס. וא"ש נמי מתני' דלק' עב כסות כמו שנפרש:

משנה ו

עב כסות ותכריך כסות:

לא אתפרש מה בין עב כסות לעב ארגמן ובמאי פליגי ב"ש וב"ה. ולמאי דפי' במתני' דלעיל א"ש נמי הכא דעב ותכריך הם שמצניעין בהם וכורכין בהם הכסות כמ"ש הרמב"ם ואם נמלך וחשב על העב והתכריך שיהיו שטיח למדרס לכ"ע מהני מחשבתו והרי היא המיוחד למדרס כיון שאין תשמיש הראשון חשוב יותר מן השני ובמחשבה בעלמא מבטל לי' לתשמיש הראשון. אבל אם מיוחדים לארגמן שהוא דבר חשוב הרבה ס"ל לב"ש דאפ"ה מהני מחשבה ולא חיישינין דמימלך וכשיטת ר"א דלעיל וב"ה ס"ל דבתשמיש חשוב עביד דמימלך ולא מהני בי' מחשבה כדפי' לעיל:

למשקלות טמא. שהוא עשוי כמו כיס ומכניסין המשקלות לתוכו שלא ישתחק ויחסר משקלו ומתוך שעשוי לקבל המשקלות חשוב כלי קבול כמ"ש הרב. אבל מ"ש הרב עוד והמשקל עצמו אינו כלי וכ"כ הרמב"ם. לא ידעתי לאיזה צורך כ"כ. גם בחבורו לא כתב הרמב"ם אלא שהוא כלי קבול. ומ"מ לא אתפרש א"כ מ"ט דר"י דמטהר ומי איכא דמטהר בכלי קבול. והרא"ש כ' דבמשקלות שמחפין אותו כולו בעור בטל העור אגב המתכת וטמא ובספי"ב תנן המשקולת טמא. ולפ"ז י"ל דר"י לית לי' דבטל. והתוס' ספ"ק דסוכה כתבו דלמשקולת טמא דלפעמים מקבלין בו שום דבר. ור"י סבר כיון דעיקרו לחיפוי טהור ע"כ וגם זה צ"ע דפשיטא אם אינו עשוי לקבלה אעפ"י שלפעמים מקבלין בו טהור וזה פשוט בכמה דוכתי ונראה עיקר כדברי הרא"ש ולא מטעמי' אלא משום שע"י העור המשקל מכוון שמתחלה מצרפין העור עם המתכת ומשניהם יחד המשקל מכוון ובספט"ז פירשנו הענין יפה ואפשר שלזה נתכוון הרב שהמשקל עצמו אינו כלי כלו' אלא בהצטרפות העור:

משנה ז

כל מקום שאין חסרון מלאכה מפי' הר"ב משמע דחסרון מלאכה היינו שהכלי הזה אינו ראוי לתשמיש שחשב עד שיעשה בו מלאכה שיהא ראוי לכך. אבל קשה לפ"ז דהיכי קתני חוץ מן העוצבא שאעפ"י שיש בה חסרון מלאכה טמאה ומה חסרון מלאכה יש בה כיון שהיא ראיי' כמות שהיא שאין מקפידין על קיצוע כדמסיק. ואין לפרש דחסרון מלאכה דהכא היינו אעפ"י שהוא ראוי לאותו תשמיש אלא שלפי מחשבתו עדיין יש חסרון מלאכה שהוא חישב לקצעה ולייפותה או למלאותה צמר ומוכין ואח"כ ישכב עלי' ולכך לא מטמאה אעפ"י שראוי' לאדם אחר לדידיה לא ראוי ובתר מחשבתו אזלינין חוץ מן העוצבא שאעפ"י שחשב לקצעה טמאה דבעוצבא אזלינין בתר רובא דעלמא שאין מקפידין. א"א לו' כן דבהדיא אמרי' בפ' דם חטאת דצ"ד דעוצבא שחשב עלי' לקצעה טהורה עד שיקצענה ומשמע דמסקנא הכי קיימא התם דרבא מייתי לה אליבא דכולהו

תנאי דהתם. והתוס' בפ' מרובה דס"ו נמי מייתי לה בפשיטות אך הרמב"ם בחבורו פכ"ד מה"כ כתב בסתם חוץ מן העוצבא שהיא טמאה אעפ"י שלא נגמרה מלאכתה ע"כ ולא הביא דין זה שאם חשב עלי' לקצעה טהורה אפשר שסובר דההיא דפ' דם חטאת אינה הלכה כיון דמשמע דר"ש בן מנסיא תני לה ולפ"ז יש לפרש מתני' כפי' השני שכתבנו דהחילוק בין שאר כלים לעוצבא דשאר כלים אעפ"י שהם ראויין בלא חסרון מלאכה אם חשב עליהן לעשותן יותר מתוקנים הוי כחסרון מלאכה וטהורים. ועוצבא כה"ג טמאה כיון דמ"מ ראוי' היא. אלא דאכתי קשה אי קיצוע דעוצבא אינו אלא לייפותו כמו שפירש"י בפ' דם חטאת ובפ' מרובה וא"כ משמע דשאר כלים אפי' מחוסר היפוי טהורין והא כל כה"ג גולמי הוי וקיי"ל גולמי כלי עץ טמאין ומשמע ודאי דה"ה לכלי עור ששוים לכלי עץ בכל דיניהם. ואני תמה שלא מצאתי דין זה דגולמי כלי עור מפורש בשום מקום וגם הרמב"ם לא הזכיר דין זה בכלי עור בפ"ז מה"כ אבל מ"מ נראה שדין זה מוכרח דגולמי כלי עור טמאים וה"נ משמע מדתנן פי"ז משנה טו:

העושה כיס מעור המצה טמא והיינו עור שאינו מעובד וסתמא תנן אע"ג דדעתו לתקנו ולהחליקו. והא דאמרי' בפ' במה טומנין לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה ופירש"י דשאין עבודין אין מקבלין טומאה והאריך בזה הרב משנה למלך רפרק ב מה"כ. ולעיל בפי"ז כתבנו דההיא בפשוטין כמו עור שיש בו חמשה על חמשה דאמרי' בפכ"ז דטמא בהא אמרו דכשאינו מעובד טהור דלאו כלי היא דכיון דהוא קשה אין ראוי לקפלו ולכרוך בו אבל העושה כיס מעור המצה טמא דכלי היא ומ"מ גולמי היא וטמא. וא"כ כיון דגולמי כלי עור טמאין הדרן קושיין לדוכתא דהיכי קתני חוץ מן העוצבא הא שאר כלים נמי דינם כמו עוצבא כל שאין מחוסר אלא היפוי טמא. ולכך נ"ל דהא דגולמי כלי עץ וכלי עור טמאין היינו כשעשויין לתשמיש כלים וחפצים כמו כיס ותיבה ושאר כלי קבול אבל העשויין לתשמיש גופו של אדם ששוכב או יושב עליו בהני קפיד טפי וטהורים ולעיל רפט"ז כתבנו דהיינו דקתני התם המטה והעריסה משישופם בעור הדג. ובהכי מיתרצא נמי מתני' דהכא דבעורות העשויין למדרס איירי דבהני גולמי טהורים ועוצבא טמאה:

אלא העוצבא:

מ"ש תיו"ט שעוצבא גם עיבוד אינה צריכה כמ"ש הרב פי"א דזבחים ע"כ:

לא נמצא שם בלשון הרב שא"צ עיבוד אלא משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו לעשות אותו מכסה למרכב וכו'. ואפי' אם צריך עיבוד מיקרי ראוי וכן פירש"י שם בהדיא אם חשב עליו לעבדה וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מה' מעה"ק דין ה':

ואע"ג דאי צריך עיבוד הוה מחוסר מעשה ולר"י מחוסר מעשה טהור כבר עמד בזה בלח"מ שם ובמשנה למלך פרק ב מה"כ והעלו דעיבוד לא מיקרי מעשה וקיצוע מיקרי מעשה:

משנה ח

ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן:

פי' הרב דעביד דמימלך ומזבין והלוקח יעשה מהן מנעלים ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך וכ"כ הר"ש והרא"ש וכן פירש"י בפ' מרובה ואינו מובן לפע"ד דהיכי מטהרינין מספיקא ושמא גם הלוקח ישתמש בו לשטיח. ועוד אפי' יעשה מהן מנעלים השתא מיהא עומד לשטיח ואמאי טהור. ועוד תניא בתוספתא ופסקה הרמב"ם בפ"ח מה"כ אומן העושה זוגין לדלת וזוגין לבהמה אם רובן לבהמה מקבלין טומאה עד שיפריש מקצתן של דלת ואם רובן לדלת אין מקבלין טומאה עד שיפריש וכו' ע"כ. ואי איתא אפי' כולן לבהמה אמאי מקבלין טומאה הא הוא עושה למכור ושמא הלוקח יעשה כולם לדלת ולשון הרמב"ם בחבורו פכ"ד מה"כ של עבדן אין מחשבה מטמאתן עד שיעשה בהן מעשה ויכינם למדרס ע"כ. משמע נמי דלא ס"ל כטעם זה דמזבין והלוקח יעשה מהן מנעלים דא"כ כי עשה בהן מעשה והכינם למדרס מאי מהני שמא הלוקח עתיד לבטלו ממדרס. והכ"מ שכ' טעם זה דעביד דמזבין והלוקח יעשה מהן מנעלים על דברי הרמב"ם אינו מובן כלל. ולשון הרמב"ם עצמו צריך ביאור שכתב עד שיעשה בהן מעשה ויכינם. מה מעשה אשר יעשה בו הא דבר שאין בו חסרון מלאכה היא. ונראה דלהרמב"ם טעמא לאו משום שמא ישנה אותם הלוקח אלא דמחשבה דאומן לא מהני גבי משכב דעביד דמימלך ממחשבתו למוכרו לאחר ואז מיד מקפיד עליו שלא להשתמש בו עוד לשכינה שכן דרך האומן שלא להשתמש בדבר העומד לימכר ובמשכב קיי"ל כל שא"ל עמוד לא חזי למשכב ואינו מטמאו ולכך אמרו דמחשבה דאומן שחשב עלי' למשכב לא הוי מחשבה כלל שאין מחשבתו מתקיימת דלבתר שעתא עביד דמימלך ומצניעו למכור ותו לא חזי למשכב והיינו שכ' הרמב"ם עד שיעשה בו מעשה ויכינם למדרס ע"כ כלו' שיתן אותם מיד לתשמיש השכיבה או ששוכב עלי' בעצמו וכיון שמשתמש בו ודאי אין עשוי למוכרו והיינו טעמא נמי דגנב וגזלן לפני יאוש לא מהני מחשבתן שאינה מחשבה המתקיימת דלבתר שעתא אתי בעה"ב ושקיל לי' ונמצא שלא הי' עשוי לשכיבה מעולם. והשתא ניחא ההיא דאומן העושה זוגין דמחשבה דאומן מהני דהתם אין מחשבתו לשום תשמיש. ויש לפרש עוד למאי דפי' במתני' דלעיל דכל חסרון מלאכה דהכא היינו מלאכת יפויו וקיצועו דאם הבעה"ב חשב עליו לקצעו עוד ולייפותו אינו מקבל טומאה

כל זמן שמחוסר מלאכה זו חוץ מן העוצבא. ואם הבעה"ב אינו מקפיד עליו לקצעו הוה אין בו חסרון מלאכה וכה"ג תנן נמי ברפט"ז גמר שלא לשוף טמאה. והיינו נמי טעמא של עבדן אעפ"י שאינו מחוסר מלאכה שאין מקפיד עליו לקצעו ולייפותו אין מחשבה זו מטמאתו דלבתר שעתא עביד דמימלך למוכרו וכשבא למוכרו, ודאי מקפיד לעשותו בכל נויו ויפייו כדרך האומן וכן גנב וגזלן אין מחשבתו כלום דלאו בקפידא דידי' תלי דלאו דידי' היא:.

משנה ט

כיון שנתן בו את האזמל טהור:

ס"ל לר"י דהא דאמרי' בספכ"ה אין עולין מטומאתן אלא בשנוי מעשה לא בעינין שיפחות וישנה צורתו. אלא מעשה כל דהו סגי דבמחשבה בעלמא אין עילה מטומאתו דחיישי' דילמא מימלך וחוזר ממחשבתו אבל אי עביד נמי מעשה כל דהו תו לא מימלך וחכמים ס"ל דדווקא שינוי צורה בעי' לבטלו משמו הראשון ולכך עולה מטומאתו דככלי אחר חשיב. ונראה דר"י נמי לא אמר דנתן בו איזמל מהני אלא במחשבה דרצועות וסנדלין כיון שבא לעשות ממנו כלי אחר חשוב וצריך לו בהא ודאי לא חיישי' דמימלך. אבל אם בא לקורעו ולמעטו פחות מחמשה ולא לשם כלי דהשתא מקלקל לעור בהא מודה ר"י דאינו טהור עד שימעטנו מחמשה:

ר' אלעזר בר"צ אומר אף העושה מטפחת מעור טמאה וכו' הך מילתא מתני' היא לק' פכ"ח מ"ה כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור. ולשמו היינו משטיח למטפחת טמאה דתרווייהו שם אחד נינהו ששניהם פשוטים. ומכסת למטפחת הוי ממקבל לפשוט וטהור והכא מייתי לה ראב"צ לסיועי לחכמים דבביטול שם הראשון הטהרה תלי. והלכך דוקא שנעשה מטפחת מן הכסת טהור אבל התחיל לקורעה לשם מטפחת לא מהני ודלא כר"י דאלו לר"י ה"נ ודאי תו לא מימלך דמטפחת כלי היא והיינו דאמר ראב"צ לשון אף כלו' אף מטפחת כלי היא כמו רצועות וסנדל ואפ"ה במעשה כל דהו לא טהרה עד שנעשה מטפחת:

פרק כז

משנה א

משום חמשה שמות פי' הרב וכל א' משונה שיעורו זה וזה וכו' וכ"כ הרמב"ם. ולאו דוקא כתבו כן דהא קיבול ואריג כל שהו שיעורן שוה דשניהם בכל שהו אלא רובן משונה שיעורן וקיבול ואריג אעפ"י ששיעורן שוה אפ"ה חשוב להו שני שמות שכל אחד טמא מחמת שמו זה משום קיבולו וזה משום שארגו במתכוון. וקשה לפ"ז מ"ש התוס' בשבת

דס"ג דארוג כ"ש נמי בעי מיטלטל מלא דומיא דשק ועשוי הוא לכרוך בו מרגליות או מחט ע"כ וא"כ ארוג כ"ש היינו נמי כלי קבול ואמאי חשבינהו בתרתי ואין לו' דארוג ראוי לקבול ואין עשוי לכך. וקיבול היינו שעשוי לכך. דכל שאינו עשוי לכך לא מיקרי קבול כמ"ש התוס' עצמו שם דס"ד גבי קלקלי וחבק אלא ודאי דכוונתם דארוג ראוי לקפל בו מרגליות ומתחלה היא עשוי לכל צרכיו והוה כמו עשוי לקבול וא"כ היינו כלי קבול. ולולי דבריהם הי' נראה דבגד אע"ג דבקרא דשק כתיב לא בעי' בו מטלטל מלא דדווקא כלים העשויין לתשמיש החפצים איתקשו לשק ואין להם חשיבות אא"כ מיטלטלין מלא. אבל בגד שיש לו חשיבות לעצמו שעשוי למלבוש לא בעי מטלטל מלא וראי' מוילון כמ"ש פכ"ד משנה יג לפי דברי התוס' דכל בגד עשוי לטלטל מלא וכן משמע נמי מדבריהם בשבת דפ"ד. הדבר תמוה אבנט וחגור עינינו הרואות שאין עשוי לקבלה ושאר בגדים כיוצא בהן ואמאי טמאין אלא ודאי דבגד לא איתקש לשק וכבר כתב הר"ן בנדרים דס"ט דלמידי דלא חזי לא דרשינין היקשא. והיינו נמי דאמרי' הכא דקיבול ואריג הם שני שמות שזה חשוב משום קיבולו וזה חשוב משום דאחשבי' שארגו בכוונה אעפ"י שאינו עשוי לקבלה:

ובעיקר דין זה דארוג כ"ש טמא אעפ"י שאין בו שיעור בגד יליף לה בגמ' דשבת שם מריבוייא דאו בגד ולא כמ"ש הרב כאן דילפי' לה משק מה שק טווי וארוג כו' והוא תמוה דאטו בגד גופי' לאו אריג היא. ולשון הרמב"ם בפירושו כל אריג כאשר הי' כלי טמא כמו שקדם לנו מאמרם מה שק טוי ואריג כו' נראה שלא בא לו' דילפי' בגד משק אלא בא ליתן טעם דכל שהו אעפ"י שאינו חשוב טמא דלא גרע משק אבל עיקר ילפותא מאו בגד וכ"כ הרא"ש כאן. ומ"מ צ"ע דמשמע דאריג כ"ש עיקר חשיבותו משום דאחשבי' שארגו בכוונה מתחלתו ומהני מחשבה בי' אפי' הוא פחות משלש על שלש וה"נ אמרי' בפ' דם חטאת דצ"ד בפחות משלש ע"ש אי חישב עלה מקבל טומאה. וצ"ע שהרמב"ם בפכ"ב מה"כ דין כ"א כתב בהפך שכל פחות משלש אין מקבל טומאה כלל אעפ"י שהכינו ע"כ. והכ"מ הביא מקומו מפ' דם חטאת וממשנה פכ"ז דכלים. והוא תמוה דראיות אלו לסתור הן. אבל נראה דהרמב"ם מוקי להההיא דפ' דם חטאת דמיירי במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דוקא וכ"כ התוס' בסוכה דט"ז. והך דארוג כ"ש דהכא שארגו בכוונה ואין דעתו להוסיף עליו מיירי כמ"ש התוס' בשבת דס"ג וכ"כ עוד שם דף כ"ו סוף ע"א. וא"כ הוי נמי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ולהכי מהני אבל מחשבה גרידא לא מהני. ומ"מ קשה דא"כ היכי קתני הכא העור משום שלשה דלא שייך בי' אריג. הא מחשבה כי האי בעור נמי איתא כדאמרי' במשנה ד' המקצע מכולם טפח על טפח טמא ובספ"ד דמעילה

דהמקצע לבית אחיזה טמא בכל שהו והיינו נמי משום דאחשבי' בקיצועו מה שקוצצו במדה והוה כמו אריג כ"ש ומה לי אורג או מקצע. ואין לו' דמקצע עדיף מאורג משום דבשעת הקיצוע מפרש בהדיא לשם תשמיש זה הוא מקצע כדאמר התם שמקצע למושב או למשכב או לבית אחיזה ומחשבה זו אלימא טפי שעשאו כלי מיד ומ"ה מהני אף בעור ושק ומפץ. ואריג דהכא שאינו מפרש בשעת אריגה אלא אורג סתם למה שיצטרך. ומתני' דהכא לא נחתא אלא לפרושי באורג סתם דלא שייך בעור. אין לפרש כן דע"כ אורג דהכא עדיף ממקצע דבאריג טמא אעפ"י שאין בו שלש ע"ש. דלשני שמות חשיבי הכא אריג כ"ש ושלש ע"ש. ואלו במקצע דלק' שאם מקצע לאחיזה בכל שהו התנה הרמב"ם בחבורו פכ"ג מה"כ דין ד' והוא שלא יהא פחות משלש ע"ש שכל פחות משלש טהור מכלום ע"כ. והראב"ד משיג שם בזה ונראה דעתו דאפי' פחות משלש מהני במקצע ומתני' הכי משמע כדפי' ומסברא נמי משמע הכי דהא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו לכ"ע מהני בפחות משלש ואין לך מחשבה ניכרת יותר ממקצע ומפרש לשם מה מקצע. והארכנו עוד בענין זה לק' פכ"ח מ"ב. ומ"ש הרב עוד דמטמא משום אוהל ואין פחות מטפח וכ"כ הרמב"ם וכ"כ התוס' בשבת דכ"ז. ואני תמי' ע"ז דכולה מתני' ע"כ לא מיירי אלא לטומאת עצמו של הבגד שהוא טמא משום מאהיל על המת. דאלו לענין להביא טומאה לכלים שתחתיו בעץ נמי איתי' דפשיטא בכל דוכתא דהנסר מביא את הטומאה והא דאמרי' כל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים היינו נמי לטומאת עצמו של האוהל שאם הוא של עץ ומחובר לקרקע הוה כבית ולא שייך בי' טומאה אבל בבגד ועור ושק אפי' מחוברים טמאין. וא"כ דכולה לטומאת עצמן איירי מה עני שיעור טפח לכאן הא על עצמן מביאין הטומאה בכ"ש כדתנן רפט"ז דאהלות ובאמת דמשום אוהל דמתני' לאו לענין השיעור איירי אלא היא גופה קאמר דבגד ושק ועור אם עשאן אוהל מחובר הם עצמן טמאין ובעץ האוהל טהור. ושוב ראיתי שכן מפרש הרא"ש ז"ל:

בכלי עץ משום שנים. פי' הרב דלית בי' משום אוהל ולא משום ארוג כו' ע"כ ובפרק ב דביצה מ"ט כתב דמ"מ מדרבנן מטמא משום ארוג וכן פירש"י שם וא"א לו' כן כדמוכח הכא דלא שייך אריג בעץ. וכבר הקשו שם התוס' ופירשו דהתם נמי לאו משום ארוג היא אלא משום קיבול. ונ"ל דכלי עצם וכלי מתכת נמי דינם ככלי עץ בזה ותני ושייר: כל שאין לו תוך בכ"ח אין לו אחורים:

הא מילתא תנינא לה נמי לעיל בפרק ב ופירשוה שם הר"ש והרב בע"א ממה שפירשו כאן כמ"ש תיו"ט. ונראה משום שהוקשה להם תרתי למה לי. ויש לפרש דכאן אתו לאשמועי' החילוקים שבין כלי עץ לכ"ח הוצרך לפרש נמי דפשוטי כלי חרס אין להם

שום טומאה לא במת ולא במדרס לא מדאורייתא ולא מדרבנן והיינו דאמר כל שאין לו תוך אין לו אחורים כלו' שאין עליו שם כלי כלל לא מקבל ולא פשוט וכמאן דליתי' דמי שאין כאן לא תוך ולא אחורים והיינו דמסיק מוסף עליו כלי עץ שמטמא משום מושב וכן טבלא כו' דבכה"ג כלי עץ שאין לו תוך מטמא משום מושב דאורייתא אם מיוחד למושב וכן טבלא אפי' אינה מיוחדת למושב בכלי עץ טמאה מיהת מדרבנן שגזרו טומאה על פשוטי כלי עץ ובכ"ח טהורה:

מוסף עליו השק שמטמא משום אריג:

בפ' במה אשה דס"ד אמר דהשק אעפ"י שאינו אריג אלא עשוי מעשה קליעה זו היא אריגתו ומטמא משום אריג אעפ"י שאינו ארוג ופסק כן הרמב"ם ספרק א מה"כ:

מוסף עליו הבגד שהוא מטמא משום שלש ע"ש:

שאם נקרע מטלית מן הבגד בלא כוונה מקבל טומאה אם יש בו שלש ע"ש. ואם ארגו בתחלה היינו אריג דמטמא בכ"ש והא דסגי בשיעור שלש ע"ש במטלית היינו דוקא אם היא של צמר ופשתים אבל בשאר מינים לא מטמא בפחות משלשה על שלשה כמ"ש הרמב"ם רפכ"ב מה"כ. ומשמע שם דלענין אריג כ"ש שאר בגדים נמי מיטמו:

משנה ב

ומשום שלש ע"ש לטמא מת:

פי' הרב דחזי לעניים והכי איתא בפ' במה מדליקין ותימה על פירש"י בחולין דף ע"ב: שפי' דחזי לעניים ולעשירים:

העור חמשה על חמשה:

בפשוטין מיירי דאלו מקבלין הא אמרן דטמא בכל שהו. ואע"ג דכלי עור פשוטיהן טהורים, מ"מ מדרבנן טמאין ולפ"ז צ"ל דלמדרס מדאורייתא ולמת מדרבנן. והא דאמרי' כל הטמא מדרס טמא במת היינו נמי מדרבנן כדפי' בזה בפכ"ד. ומיהו למ"ש התוס' בשבת דס"ג דפשוטי כלי עור דטהורין דווקא בעור שלוק וקשה אבל רך שראוי לקפלו ולכרוך בו מרגלית או מחט הוה ככלי קבול וטמא מדאורייתא. י"ל דה"נ בחמשה על חמשה ברך מיירי וטמא מדאורייתא וההיא דפשוטיהן טהורין בעור קשה דלעולם הוה פשוט שאין ראוי לקפלו. וניחא השתא דחשיב לעיל רפרק ב ורפט"ו כלי עץ וכלי עור וכלי עצם פשוטיהן טהורין ולא חשיב נמי בגדים בהדייהו דהא אינהו נמי איתקשו לשק לפי שטת התוס' דשבת שכתבנו בר"פ אלא דבבגדים שכולן רכין ונוח לקפלן אין להן דין פשוט לעולם. אבל בשבת פ' המוציא יין דע"ט מייתי מתני' דהכא העור בחמשה על חמשה ותני עלה כשיעורן לטומאה כך שיעורן להוצאת שבת ומוקי לה בקרטובלא ופירש"י שהוא עור מבושל וקשה. משמע כפי' הראשון שכתבנו דטמאין במת מדרבנן.

והרמב"ם בחבורו בהלכות שבת מפרש קרטובלא עור מעובד יפה וניחא טפי וא"ת הא דתנן בפי"א דנגעים משנה יא דרצועות מנעל מיטמאין במת ואמאי הא אין בהן חמשה על חמשה. ובשלמא אי נימא דהכא מיירי בעור קשה י"ל דרצועות דרכין נינהו לא בעי חמשה. אבל אי מתני' דהכא ברך קשיא. וי"ל דרצועות שאני דקיצען בכוונה לשם כך ומקצע יש לו דין אחר כדלק' מ"ד ומתני' דהכא כולה במטלית שנקרע בלא כוונה:

ר"מ אומר השק שיריו ארבעה ותחלתו משיגמר. ות"ק ס"ל דתחלתו נמי בארבעה כמו הבגד שמיד שארג בו שלש ע"ש מקבל טומאה אעפ"י שדעתו לגומרו כולו כדלק' מ"ח:

ומשמע לכאורה דר"מ לא פליג אלא בשק ובכולהו אינך מודה לת"ק דאפי' בתחלתן כי איכא שיעורא מיד מטמו. ולפ"ז צ"ל דהא דתנן לעיל ספ"כ מחצלת מקבלת טומאה משתקנב והיא גמר מלאכתה דהתם לאו שתיגמר כולה קאמר דמפץ סגי לי' בארבעה. אלא באותן ארבעה קאמר שאין מקבל טומאה עד שתקנב דבלא קניבה לא חזי כדקאמר שהיא גמר מלאכתה:

משנה ג

העושה שנים מן הבגד וכו' לשון העושה משמע שלקח טלאי של זה ושל זה ותפרן יחד. וקשה כיון דאחשבי' בתפירה למה לי צירוף הא אפי' בטפח אחד טמא כדתנן בסמוך המקצע מכולם טפח טמא ומה לי מקצע או תופר כיון דע"י מעשה אחשבי'. וצ"ל כדפי' לעיל דמקצע כמי אינו טמא אא"כ יחדו בקיצוע שלשם תשמיש זה הוא מקצע וכ"כ התוס' בהדיא בס"פ כלל גדול. ומתני' דהכא שתפרן סתם. וא"נ הכא שתפרן גלי דעתי' דלא ניחא לי' בטפח אלא בשלשה וכיון דהשק אינו מצטרף בצר לי' שיעורא:

שנים מן הבגד ואחד מן השק. לכאורה משמע דהיינו טעמא דהגרוע אינו מצטרף להשלים החשוב כיון שהגרוע שיעורו מרובה דארבעה דשק אינם חשובים אלא כשלשה דבגד. ונמצא שטפח של השק לא הוי טפח שלם לגבי הבגד אלא פחות שליש ולא מלי שיעורא דאכתי ליכא שלשה. ולפ"ז אם השלים לשנים של בגד טפח ושליש מן השק מהני וטמא. אבל לא משמע כן דכל כה"ג הו"ל לפרושי אלא ודאי דאפי' טפח ושליש לא מהני דאין דרך להשלים בגרוע ובטלה דעתו. ונ"ל דהיינו דאתי זה הכלל לרבויי דהחמור לעולם משלים לקל והקל אינו משלים לעולם לחמור. ובתיו"ט נדחק בזה:

ואחד מן השק. וכתב הר"ש דאם נגעה טומאה בשק הכל טהור ואם נגעה בבגד הבגד טמא והשק טהור ע"כ. והא דקיי"ל דכל המחובר זה לזה אעפ"י שאין צורך לו בחיבורן מ"מ הוה חבור מדרבנן כדפי' לעיל בפי"ט ובכמה דוכתי. היינו בדברים הראויין לחברן

אבל דברים שאין דרך לחברן כאלו לא מיחברי דמי והכי מוכח בפ"ק דטהרות מ"ח כדפי' שם:

כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא:

בספ"ד דמעילה אמרי' כל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין והא דהכא החמור מצטרף להשלים שיעור הקל הואיל ושיעור כולן שוה לענין מקצע כדתנן בסמוך המקצע מכולם טפח טמא שראוי למושב לעשותו טלאי למרדעת. ופירש"י דכיון דשוי שיעורייהו באחת מטומאות הזב ליעשות אב ע"י מושב מיטמאין אף במדרס ע"כ. ונראה דהך טעמא דשוה שיעורן למושב לא מהני אלא לגבי הא דקיי"ל דכל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין וכיון דשוה שיעורן באחת מכל הטומאות הוה כמו שוה לכולם. אבל לא מהני נמי דליצטרפו אפי' שלא כסדר השנוי במשנה כגון בגד ועור או שק ומפץ או בגד ומפץ דהני ודאי לאו משום דאין שיעורן שוה אתינן עלה אלא משום שאין דרך לחברן והמחברן בטלה דעתו כמ"ש הרב והלכך אפי' שיעורן שוה לא מהני. אלא שהתוס' כתבו בסוכה די"ז דבגד ושק וכן שק ועור ששיעורן קרובים מצטרפין אבל לא בגד, ועור או שק ומפץ ששיעורן רחוקים עיי"ש. ואינו מובן דלא מצינו חילוק זה בין קרובים לרחוקים אלא אם אין שיעורן שוה אעפ"י שקרובים אין מצטרפין אי לאו משום דלמושב שיעורן שוה וא"כ אפי' רחוקים. וצ"ל דכוונתם הואיל ושיעורן רחוקים וזה מפני חשיבותן ולכך אין דרך לחברן יחד כיון שזה גרוע הרבה מזה והמחברן בטלה דעתו וכמ"ש התוס' עצמם טעם זה דבטלה דעתו בפ' כלל גדול. אבל הרב משנה למלך פכ"ג מה"כ הבין שהתוס' שינו את טעמם בסוכה מטעמם שכתבו בשבת והאריך בזה ולפע"ד אינו מוכרח ויש לכוון דבריהם דדא ודא אחת היא. ומ"ש הרב דלא מצטרפי אלא כסדר השנויים ומיהו לעשות טלאי למרדעת כולן מצטרפין דמאיזה מהן שיקצע טפח מצטרף ואינו מקפיד שם אם היא משני מינים ע"כ. ותיו"ט השיגו שדבריו סותרין זא"ז. אבל נ"ל שדברי הרב נכונים ואין כוונתו שהטלאי עצמה שהיא משני מינים מצטרפין אפי' בגד ועור שזה אינו אלא בא לו' שאם בא לעשות טלאי של בגד ע"ג כלי של עור מצטרף לו והוה חבור דהא דאמרי' דשלא כסדרן אין מצטרפין דוקא בטלאי עצמה שהיא משני מינים שלא כסדר דבהא אמרי' דהמחברן בטלה דעתו. אבל אם הכלי והטלאי שבו הם שני מינים אפי' רחוקים הרבה זה מזה מצטרפין דהא המקצע מכולם טפח טמא משום שראוי לטלותו ע"ג מרדעת ומשמע אפי' טלאי של מפץ ראוי לטלותו ע"ג מרדעת של עור. וה"נ תנינן בפכ"ח מ"ו דמטלית של בגד שטלייי' בין על הבגד בין על הקופה והשק ובין על העור הוה חבור ועיי"ש. ומתוך זה נ"ל מה שנסתפק הרב משנה למלך פכ"ג מה"כ בהא דאמרי'

דדווקא כסדרן מצטרפין ושלא כסדרן לא. אם הוא דוקא להשלים השיעור אין מצטרף כגון ארבעה מן העור ואחד מן הבגד אינו משלים לשיעור העור בחמשה. אבל אם הי' בעור חמשה כשיעורו וחבר לו הבגד שפיר הוי חבור ואם נטמא זה נטמא זה או דילמא דאפי' בכה"ג לאו חבור היא וכמוחלקין דמי ואם נטמא זה לא נטמא זה עכ"ד. ולע"ד איכא למיפשט דאם יש בכל אחד כשיעור ודאי הוה חבור דכיון דאית בי' כשיעור כלי היא והא תנינן בהדיא במתני' דפכ"ח דבגד שטליי' על העור הוה חבור:

משנה ד

המקצע מכולם טפח:

היינו שיחדו בשעת הקיצוע ופירש שלשם מושב הוא מקצע כדפי' בר"פ וכ"כ התוס' בהדיא בס"פ כלל גדול וקשה דאמאי לא תני רבותא טפי דאפי' בכל שהו מהני קיצוע כדאמר בספ"ד דמעילה כשפירש לאחיזה בכל שהו. ונראה דמשום סיפא דפליג ר"ש וחכמים בצדדי הקופה דדוקא בטפח פליג אבל בכ"ש מודה כמו שנפרש לק' והלכך נקט נמי ברישא טפח:

מצדדי הקופה ר"ש מטהר:

פי' הרב מצדדין ס"ל לר"ש דלא חזו למושב ע"כ. ולא התבאר א"כ מ"ט דחכמים. ועוד משולי' אמאי חזי טפי. ונ"ל דהיינו טעמייהו דקופה הוא כלי קבול כמו השק וזה פשוט שאין מדרך אדם לקלקל כלי הראוי לתשמיש ולייחדו למושב. וזה שקלקלו ויחדו למושב חיישינין לי' נמי שמא ימלך על מחשבתו והדר מתקן לה לכלי ומחזיר הטלאי למקומה וכל דמימלך אין מחשבה זו חשיבה להיות מושב כיון דעביד דמימלך ואין מחשבתו מתקיימת כדאמרי' בפכ"ו מ"ח גבי אומן. והלכך אם קיצע מן השולים דחזינין דבהדיא מחריב לכלי לגמרי ולא חייס עלה ודאי תו לא חייס עלה לבתר שעתא כיון דמחריב בה טובא ולא חייס. אבל מן הצדדין דלא מחריב בה כולי האי ואכתי אית לה תקנתא ר"ש מטהר דעביד דמימלך וחכמים לא חיישי בהא דילמא מימלך אפי' מן הצדדים כיון דבידים מחריב לה. ונראה דדוקא במקצע טפח למושב פליג ר"ש וכ"ש שלשה למשכב אבל לאחיזה כ"ש לא פליג ר"ש דבכל שהו הא לא מחריב לכלי ולא מימלך:

וחכ"א המקצע טפח כו'. ולא תני בקצרה וחכמים מטמאין. נראה דה"ק כיון דמקצע בידים לא עביד דמימלך דדווקא במחשבה בעלמא אמרי' דלמא מימלך. ולא מבעי' במקצע שלשה למשכב דמחריב טובא פשיטא דטמא דתו לא מימלך ואפי' בטפח נמי לא מימלך. והיינו דתני וחכ"א המקצע טפח כו' כלו' כיון שמקצע בידים לא מבעי' בשלשה טפחים אפי' בטפח טמא:

משנה ה

בלויי נפה וכברה וכו' לעיל בפ"כ תנינן לפלוגתייהו גבי עריבה והא תו למה לי. ונראה דמתני' דהכא אינה ענין לדלעיל. דהתם שנפחתה מרמונים לא חזיא לכלום ופליגי אי יש עלה מיהת שם כלי פשוט דלמדרס בעינן כלי כדפי' התם והך דהכא מיירי בבלויי נפה כלו' שבלו ונקרעו במקצת אבל עדיין ראוי למלאכתן לפרקים בדוחק ומשום דתני לעיל פלוגתייהו דר"ש וחכמים במקצע מן הכלי דס"ל לר"ש דעביד דמימלך ולחכמים כשעשה מעשה בידים לא אמרי' דמימלך והדר תני הך דר"ע מטמא אפי' במחשבה שחשב על כלים בלויים לייחדן לישיבה דס"ל דמחשבה מהני כיון שבלו ולא קיימי למלאכה הוו כחתיכת מפץ או עור דבמחשבה מהני להו יחוד למדרס אי אית בהו כשיעור. וחכמים מטהרין דאכתי שם כלי עלייהו אע"ג דבלו מימלך ומתקן להו למלאכתן וכל דמימלך אין מחשבה מטמאתן. והא דאמרי עד שיקצע לאו שיחתוך במדה כמקצע דלעיל דהכא אם חתכן אפי' שלא במדה מהני דכל דעביד מעשה ומחריב להו תו לא מימלך. אלא אורחא דמילתא דמתקנן במדה:

כסא של קטן שיש לו רגלים:

דבלא רגלים אין שם כלי עלי' ולמדרס בעינן כלי כמ"ש הרב פ"כ מ"ג. ונ"ל דהא דתנן ספרק ב דביצה עגלה של קטן טמאה מדרס נמי בכה"ג איירי שאינה גבוה כדרך שאר עגלות ולא חזיא לגדול ומ"מ כיון דחזיא לקטן טמאה והתם לא צריך למיתני שיש לה אופנים וגלגלים כדרך העגלה דפשיטא דבלא אופנים לא מיקרי עגלה ולא הבנתי מאי קשיא להו להתוס' שם דמאי קמ"ל פשיטא כשמיוחדת לישיבת הקטן טמאה עיי"ש והרי מתני' דהכא בכסא נמי מיוחדת לישיבה ואפ"ה צריך למיתני כיון דלא חזיא לגדול. ואפשר דס"ל להתוס' דכסא נמי לגופה לא צריכא ולא תני לה אלא משום סיפא חלוק של קטן דפליגי בה ובכסא כ"ע מודו וכמו שנפרש בסמוך בס"ד:

וחכמים אומרים עד שיהא בו כשיעור:

פי' הרב שלשה ע"ש כשיעור המדרס וכ"כ הרמב"ם וכ"מ בהר"ש והרא"ש. ונראה דלא ניחא להו לפרש כשיעור שלש ע"ש למת. דאין עושין חלוק כזה קטן מאד ולא חזי למידי וכ"ש לר"א דמטמא בכל שהו ואי היינו בפחות משלש אין שם חלוק עליו ולכך הוצרכו לפרש לענין מדרס ואע"ג דחלוק אין עשוי למשכב ולמושב ועיקרו אינו אלא לכסות בשר ערוה או לחמם הגוף מ"מ כיון שדרך לשכב ולישב עליו הרי הוא משמש שכיבה עם מלאכתו כמו תיבה שפתחה מצדה. אבל לא ידעתי ליישב משנתינו לפי פי' זה מ"ט דחכמים דמטהרי הכא בכל שהו ולעיל בכסא של קטן לכ"ע טמא אעפ"י שאין גבוה טפח

ולא חזי לגדול. ועוד דחלוק שעשאו בכוונה לקטן היינו מקצע דלעיל ובמקצע לאחיזה אשכחן דטמא בכל שהו כדתניא בתוספתא ובספ"ד דמעילה וא"כ למה יגרע חלוק של קטן דהא חזי לקטן. ואין לפרש דמיירי דלא חזי לקטן דא"כ מ"ט דר"א. ועוד דאמאי אמרו עד שיהא בו כשיעור עד שיהא ראוי לקטן מבעי' להו. ועוד דמסתמא עושין שיהא ראוי לקטן וא"כ מ"ט דחכמים. ואי לאו דברי המפרשים ז"ל יש מקום לפרש דבשיעור שלש על שלש פליגי ואעפ"י שאין עושין חלוק קטן כזה י"ל דמיירי בחלוק שעושין לגיד בשעת המילה כדתנן פי"ט דשבת ואין עושין לה חלוק. והשתא ניחא דפליגי ר"א וחכמים אי מקצע לאחיזה בכל שהו אי כל שהו ממש אפי' אין בו שלש ע"ש או לא דלעולם שלש ע"ש בעינין. וכמו שנחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד פכ"ג מה"כ. ור"א ס"ל דמקצע בכל שהו ממש טמא כהראב"ד. וחכמים ס"ל דלעולם שלש ע"ש בעינין כהרמב"ם. אבל מה אעשה שהרמב"ם עצמו בפירושו ובחיבורו מפרש מתני' לשלשה ע"ש ולמדרס וכפי' הרב וכ"נ משאר המפרשים. וגם לפי מ"ש בר"פ נראה דשיטת הראב"ד עיקר בזה דמקצע בכ"ש ממש טמא. והכי קיי"ל כחכמים דר"א וצל"ע:

משנה ו

אלו נמדדין כפולין:

כ' הרמב"ם בין לשלש ע"ש למת ובין לשלשה ע"ש למדרס ע"כ. ויש לדקדק בשלמא שלשה על שלשה למדרס כיון שהמדרס בא מחמת הלבישה שמשמש שכיבה או ישיבה עם הלבישה הלכך נמדד כפול כדרך לבישתו. אבל שלש ע"ש שנוהג אפי' במטלית שאינו משמש כלום ואטו משום שעשאו מלבוש מיגרע גרע ואמאי בעי כפול:

וי"ל דאין ה"נ דגרע דבזמן שלא עשאו כלי עומד הוא לעשות ממנו טלאי לבגדו ומשעשאו כלי אין עומד לטלאי וטומאתו משום שעשוי לתשמיש ובעי כפול כדרך תשמישו ובהכי ניחא לפי פי' השני שכתב הרב דכפול דמתני' היינו שהתופר כופל מקום החתך. ולק' פכ"ח מ"ז ס"ל לחכמים דהמלל מצטרף לשלש ע"ש ופי' שם הרב דמלל היא מקום החתך לפי חד פירושא. וצריך טעם דהכא אין הכפילה מצטרף והתם מצטרף לחכמים. ונראה כדפי' דהתם במטלית בעלמא שלא עשאה כלי וחזיא לעשותה טלאי והלכך המלל מצטרף דאכתי חזיא לטלות נקב קטן. או אם יצטרך יתיר התפירה ותהא שלש ע"ש. אבל הכא שכבר היא כלי ואינה מתקיימת בלא הכפילה אין הכפילה מצטרף. ומ"מ נראה דהרמב"ם דמוקי מתני' אף לענין שלש ע"ש לטעמי' אזיל דס"ל דפחות משלש אפי' קיצוע לא מהני כדפי' לעיל. אבל לשיטת הראב"ד דקיצוע מהני בכל שהו בהני דמתני' נמי כיון שעשאן כלי היינו קיצוע ולא בעי כפול גבי שלש ע"ש אלא מתני' דוקא

בשלשה ולמדרס איירי דבפחות משלשה אינו ראוי למדרס וכ"כ הרא"ש דמתני' לענין מדרס איירי:

שטליי' על השפה. פי' שבא לטלותה וקודם שטלאה אם עשאה כפולה נמדדת כפולה ואם פשוטה פשוטה אבל אחר שטלאה אין לה טומאה בפ"ע אלא עם החלוק. הרא"ש:

משנה ז

הבגד שארג בו שלשה ע"ש ונטמא מדרס ואח"כ השלים כו' פשטא דמתני' משמע דאפי' אם בתחלת אריגתו הי' דעתו להשלים הבגד כולו אפ"ה מיד שארג בו שלשה מטמא מדרס אעפ"י שלא נגמרה מלאכתו וה"ה בשלש ע"ש לטמא מת כדלק'. וצ"ע דהא כל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן כמ"ש הרמב"ם רפ"ה מה"כ וכ"כ תיו"ט לעיל ספ"כ. ואין לו' דבגד מיד שנארג בו שלשה דחזי למדרס הוי כנגמר מלאכתו וכן בשלש ע"ש למת כיון דחזי לשם תשמיש הוה כלי. דהא בהדיא אמרי' בפ"ק דחולין דכ"ה לענין כלי עץ מחוסר חטיטה טהור אפי' חק קפיזא בקבא ופירש"י כלי שדעתו לחוק בו עד שיחזיק קב חקק בו שלשה לוגין אעפ"י שראוי למלאכה הואיל ולשם קב התחיל בו ודעתו להשלימו לא הוי גמר מלאכה ע"כ ומנ"ל דבגדים יש להם דין אחר לענין זה. וצ"ל דמתני' מיירי שאין דעתו להוסיף בתחלה ואח"כ נמלך והשלים ומיהו קשה דבכלי עץ נמי תנן בפט"ז מ"ג הקנונין הגדולים משיעשה שני דורים לרחב שלהן ים נפה משיעשה דור אחד ותני נמי התם בקופה וערק משיעשה בו שני צפירות וצפירה אחת עיי"ש ומשמע דהיינו אפי' עדיין עתיד להגביה הדפנות ויעשה בו עוד דורין וצפירות הרבה אפ"ה מיד שעשה שני דורין מקבל טומאה ויש בדור אחד. וכ"כ הרמב"ם בחבורו פ"ה מה"כ בהדיא שאעפ"י שלא גמר גביהן מקבלין טומאה שהרי נראו למה שנעשו וצורת כלי עליהן הא למה זה דומה לבגד שנארג מקצתו ע"כ. הרי שהשוה כלי עץ לבגד ומשמע דבבגד פשיטא לי' דקודם גמר מלאכתו נמי מקבל טומאה וכדמוכחא מתני' דהכא. ומ"מ קשה מ"ש מההיא דחק קפיזא בקבא וליכא למי' דמתני' דפט"ז מיירי כשלא הי' דעתו להוסיף דא"כ מאי אריא משיעשה דור אחד או שני דורין אפי' כל שהו טמא דכלי קבול טמא בכל שהו ונראה דההיא דחק קפיזא בקבא איירי שאומר בפירוש שדעתו לחוק בו קבא הלכך אם לא גמר לאו כלי הוא. ומתניתין דהכא ודלעיל פט"ז איירי בסתם שלא גילה דעתו והלכך מיד שנעשה בו צורת כלי טמא ואע"ג דכלי קבול טמא בכל שהו היינו שאין דעתו להוסיף בודאי. אבל בקופה וערק דפט"ז צורתן מוכחת שדרכן להיות רחבים אלא כיון שלא גילה דעתו כמה עתיד להרחיב שיערו חכמים שזה צורת כלי שלו בדור

אחד וזה בשנים וכן משמע גבי סבכה פכ"ח מ"י. וחילוק זה בין סתם למפרש מוכח ג"כ לעיל ספ"כ וכמש"ש:

וראיתי להתו' בפ' במה מדליקין דכ"ו סוף ע"א בהא דאמר התם דפחות משלש ע"ש אינו מקבל טומאה ומסככין בו והק' ריב"א דבפ"ק דסוכה סיככה בבלאי פשתן פסולה ומפרש לה התם במטלניות שאין בהן שלש. ותירץ דהתם בבאו מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה. והכא איירי כשלא היו בהם מעולם שלש ע"ש וקשה לרשב"א דאפי' לא נארג בו מעולם שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפ' במה אשה אריג כ"ש טמא וי"ל דהתם איירי כשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא איירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר והלכך אם אין בו שלש ע"ש טהור עכ"ל התוס'. ומשמע דמסקנתם דתרתי סוגיות דשבת ודסוכה איירי כשלא היו בהן מעולם שלש אלא דההיא דסוכה כשאין דעתו לארוג יותר, ודשבת כשדעתו להוסיף. והשתא מוכח אפי' דעתו להוסיף טעמא משום דאין בו שלש הא אם יש בו שלש אפי' דעתו להוסיף טמא וזה כדמשמע ממתני' דהכא. אבל באמת לא ידעתי מי הצריכם לחילוק זה דמצינן לו' דתרתי סוגיות איירי כשאין דעתו להוסיף אלא דבסוכה איירי באורג בתחלה דטמא בכ"ש. ובשבת מיירי במטלניות שנקרעו מן הבגד ואעפ"י שאין דעתו להוסיף עליהן כיון שלא ארגן בכוונה כשאין בהן שלש טהורין וכ"כ התוס' עצמם בפ' במה אשה דס"ג דאורג מתחלתו פחות משלש הוא חשוב כמו מטלניות שיש בהן שלשה שבאו מבגד גדול ולא ארגן בכוונה וכן דעת הרמב"ם דכל שלש ע"ש ושלשה ע"ש שמקבלין טומאה הם בקרעים מן הבגד והביאו תיו"ט בר"פ. וא"כ אין להם צורך לחילוק זה בין דעתו להוסיף או לא. ובאמת משמע כשדעתו להוסיף אפי' יש בו שלש ע"ש ואפי' שלשה ע"ש לא מקבל טומאה כמו חק קפיזא בקבא. ודברי התוס' צ"ע:

ונ"ל דהא דאמרי' כשדעתו להוסיף אינו מקבל טומאה דזהו דווקא לענין שאר טומאות אבל טומאת נגעים ודאי אפילו דעתו להוסיף טמא דבהדיא כתב רחמנא דאפי' שתי וערב טמא ופשיטא דכל שתי וערב דעתו להוסיף שעדיין. לא נארג ואפ"ה טמא וממילא נמי כי מרבי שלש ע"ש נמי דטמא מקרא דוהבגד כדאיתא בשבת דכ"ו אפי' כשדעתו להוסיף מרבינין דבנגעים אין חילוק. ובהכי מיושב הא דאמר התם דשלשה על שלשה לא צריך רבוייא דאתי בק"ו משתי וערב וכתבו התוס' שם דבלאו ק"ו נמי לא צריך ריבוי דשלשה על שלשה חשוב כמו בגד שלם דמה לי שלשה ע"ש ומה לי ד' או ה' אמות שזה ראוי כמו זה עכ"ל. ולמאי דפי' דאפי' כשדעתו להוסיף מיירי לא שייך למי' דחשוב כמו בגד שלם. דשאני בגד שלם שאין דעתו להוסיף ולהכי צריך ק"ו. דמשתי וערב ילפי' דבנגעים

דעתו להוסיף נמי טמא. ומיהו לרבא דאמר דשלשה ע"ש בשאר בגדים נמי טמא בשאר טומאות בר מנגעים. איהו ודאי כשאין דעתו להוסיף קאמר דאי דעתו להוסיף בשאר טומאות טהור ואין לו' דאפי' דעתו להוסיף גלי קרא הכא דטמא מייתורא דאו בגד. דהא מצינין לאוקמי קרא לבגד שלם אתי דטמא בשאר בגדים ולא נימא סתם בגד הוי. צמר ופשתים ומנ"ל דלשלשה ע"ש אתי. וליכא למי' כמ"ש התוס' דשלשה ע"ש חשוב כמו בגד שלם. דהא אי בדעתו להוסיף מיירי ודאי לא חשוב כמו בגד שלם. אלא ודאי באין דעתו להוסיף מיירי. וכן מוכח נמי לאביי דאמר התם דאו בגד אתי לשלש ע"ש בצמר ופשתים ובשלמא אי באין דעתו להוסיף איירי ניחא דלא מוקי רבוייא לשלשה ע"ש בצמר ופשתים משום דשלשה ע"ש חשוב כבגד שלם כמ"ש התוס'. אבל אי איירי בדעתו להוסיף דהשתא אינו חשוב כבגד שלם. א"כ מנ"ל לרבויי שלש ע"ש דילמא שלשה ע"ש דווקא אלא ע"כ באין דעתו להוסיף איירי:

טהור מן המדרס:

כיון דנתמעט שיעורו הוה ככלי שנשבר וטהר ולא אמרי' כיון שהשלים הבגד הרי מצטרף ובין כולו איכא שיעור ואכתי כלי היא. דזה שנשלם פנים חדשות היא דלאחר שנטמאה מדרס בא לו פנים הללו ואין זו הראשון מאחר שנתקלקל בה כדי ביטולה וכמ"ש הרב בפכ"ו מ"ד גבי סנדל ובפי"ח גבי מטה:

אבל טמא מגע מדרס. פי' הרב שנגע בשלשה ע"ש קודם שנתמעט ע"כ וכ"כ הר"ש והרא"ש ובסיפא שנטל חוט אחד ואח"כ השלים דלא שייך ה"ט הוצרכו לידחק דאתיא כת"ק דר' יוסי לק' מ"י דשלשה ע"ש שנחלק טמא מגע מדרס וכדמסיק הרב ג"כ. ולפי זה קשה על הרמב"ם שבכאן העתיק כלשון המשנה ולק' פסק כר' יוסי ונדחק בזה תיו"ט לק' וגם הרב משנה למלך הניחו בצ"ע (ועוד דלפי פירושם גם רישא דמגע מדרס היא שנגע בשלשה ע"ש קודם שנתמעט לא מתיישב דאימתי נגע אי קודם שנתחבר ע"י אריגה לא חזי לקבל טומאה דחוטי שתי וערב לא מקבלי שום טומאה בר מנגעים ואי לאחר שנתחבר א"כ ע"כ רישא נמי ס"ל כת"ק דר"י דטומאת בית הסתרים מטמא וכן ק' נמי בסנדל דפכ"ו ובמטה פי"ח וע' בתוס' פ' ואלו קשרים דקי"ב ובפרק ב דעירובין דכ"ד אם לא שנאמר דסתם בגד נקפל ונוגע קצתו בקצתו וזה דוחק וע' בתוס' בפ' בהמה המקשה דע"ב. וי"ל דמיירי שנארג ונתחבר חצי החוט מתחלה וקודם שחבר חציו האחר נטמא מגע וכ"כ התוס' בעירובין גבי סנדל ובכה"ג החוט מקבל טומאה דלא גרע מיד הכלי כיון שנתחבר קצתו ומשמש לבגד) ולפע"ד נראה דבחנם נדחקו לפרש כאן דמגע מדרס היינו דווקא כשנגע במדרס אחר דשפיר מצינין לפרושי דיש על המטלית גופה

שתי טומאות מדרס ומגע כגון שדרס הזב עלי' ברגלו יחף דבאו מדרס ומגע יחד והשתא כשנתמעט שיעורו אח"כ לא נתמעט אלא לענין מדרס דליכא שיעור מדרס ופש עלי' טומאת מגע שהי' בה מתחלה דלמגע לא נתבטל. ור' יוסי דלק' נמי מודה בכה"ג ולא פליג התם אלא היכי דליכא מגע בשעת מדרס כגון שהפסיק פשוטי כלי עץ בין רגלו לבגד כשדרס עליו שלא נגע בו בשעת דריסה והיינו דא"ר יוסי לק' אא"כ נגע בו הזב טמא כלו' בשעה שדרס נגע בו דבהא מודה וכ"כ רש"י בהדיא בפ' בהמה המקשה דע"ב וכ"כ התוס' שם וכולה מתני' דהכא לא נחתא לפלוגתא דר"מ ור"י דהכא מיירי כשנגע בשעת מדרס דכ"ע מודו דכשטהר ממדרס פש עלי' מגע ולא נחית הכא אלא לאשמועי' דהבגד שהשלים עליו טמא כמותו ובין ברישא ובין בסיפא המטלית עצמה יש בה מגע שכבר נגעה בזב בשעה שדרס עלי' ולא פליג ר"י לק' בשלשה ע"ש שנחלק אלא היכי דלא הי' שם מגע בשעת דריסה והכא מיירי דהי' שם מגע בשעת דריסה ואתי לאשמועי' דהבגד שהשלים הרי היא כמו המטלית לכל דיניו וברישא שקודם שנתמעט היו שניהם טמאים מדרס ואחר שנתמעט כשם שהמטלית טהור ממדרס וטמא מגע גם הבגד כמוהו ובסיפא דלא הי' על הבגד מעולם טומאת מדרס מ"מ טמא מגע כטומאת המטלית שמחובר לו והיינו דברישא תני טהור ממדרס אבל טמא מגע ובסיפא לא תני אלא טמא מגע לחוד משום דלא מיירי מטומאת המטלית אלא מטומאת הבגד ובסיפא דלא הי' על הבגד מעולם טומאת מדרס לא שייך למיתני טהור מן המדרס ונראה שהר"ש והרב שלא פירשו כן במתני' דהכא משום מתני' דלעיל פכ"ו מ"ד בסנדל ובפי"ח גבי מטה דהתם ע"כ צריך לפרש מגע מדרס שנגעו במדרס אחר דאלו מגע הזב שהי' עליהם בטל לו עכשיו משניטלו שתי אזניו של הסנדל דבטל לו מתורת כלי ואינו מקבל טומאה עוד כדתני התם לא הספיק לתקן הראשונה עד שנשברה שני' טהור. ובטל ממגע כמו ממדרס וכ"כ רש"י ותוס' פ' אלו קשרים דקי"ב וכן במטה משנשברו שתי ארוכות לאו כלי היא ואפי' כפשוטי כלי עץ לא הוי שאינו כלי והתם ודאי צריך לפרש מגע מדרס ממקום אחר והלכך ס"ל להמפרשים דמתני' דהכא נמי מיפרשא כהנהו דלעיל ונכנסו לדוחקים ובאמת אין צורך דמתני' דהכא מיפרשא שפיר מגע מדרס של עצמה שהי' עלי' משעת המדרס וגם רש"י ותוס' מפרשים כן הך דהכא אעפ"י דבמתני' דסנדל פירשו ג"כ מגע ממקום אחר בפ' ואלו קשרים. ומ"מ במתני' דלק' בסמוך גבי ארג בו שלש ע"ש אין לפרש אלא כפי' הר"ש והרב ז"ל וכמו שנפרש לק' בס"ד:

משנה ח

אבל טמא מגע טמא מת:

דטמא מת היינו שנטמא במת והוה אב:
ומגע טמא מס היינו הנוגע באדם שנטמא במת דהוי ראשון כמ"ש הרב פ"ח מ"י. ומיהו הכא צריך לפרש טמא מת היינו שנטמא בכלי שהוא טמא מת ונעשה אב ומגע טמא מת היינו כלי שלישי שנגע בכלי שהוא אב ע' ריש אהלות:
מגע טמא מת:
הכא אין לפרש אלא כפירוש הרב במתני' דלעיל דמגע זה הוא שכל הבגד נגע בשלש ע"ש קודם שנתמעט. דלא שייך הכא לפרש דמגע אשתייר בי' מחמת מגע הראשון כיון דליכא שלש ע"ש לא אשתייר בי' ולא מידי דבטל הוא לגמרי ושאר הבגד הנשלם אינו מצטרף עמו למגע דפנים חדשות היא כדפי' לעיל אלא מגע דהכא שנגע בשלש ע"ש קודם שנתמעט ומיירי בבגד שנקפל ונגע קצתו בקצתו קודם שנטל חוט מתחלתו. א"נ בשעת אריגה כשנארג חצי החוט כשהתחיל להשלים הבגד חציו האחר קודם שנארג טמא מגע ומשום יד כדפי' לעיל. אבל אם לא קפל הבגד אלא הי' מתוח כל שעה וגם בשעת אריגה נארג כולו כאחד אף מגע אין כאן דלאחר שנארג מגע בית הסתרים היא. ולפ"ז הי' נראה דאם לאחר שנטל החוט חזר וחתך מתחלתו מטלית אפי' יש בה שלש ע"ש טהורה לגמרי שאין מגע עושה מגע שהרי תחלתו של בגד משנטל החוט לא אשתייר בי' טומאה כלל אלא מחמת שמחובר לשאר הבגד שנטמא במגע וכשחזר וחתכו אפי' יש כאן במטלית זו חוט אחד מן שאר הבגד להשלים למטלית שלש על שלש אין כאן עוד טומאה שהחוט האחד אפי' הי' בו טומאת מגע בעודו מחובר. משחתכו נטהר דחוט אחד אין בו שיעור. ושאר המטלית אינו מצטרף לו דאפי' מגע לא הי' בו מעולם וכן במתני' דלעיל גבי שלשה על שלשה אם אחר שנטל החוט חזר וחתך מטלית הנשאר מתחלתו אפי' מגע אין בו שאין מגע עושה מגע כדתנן לעיל פי"ח גבי תפילין ומיהו לפמ"ש התוס' בפ' ואלו קשרים דקי"ב לענין סנדל דכשתיקן אוזן ראשונה בא לו מדרס ומגע מדרס יחד והסנדל בטל לאוזן דא"א להיות זה בלא זה עכ"ל. ומשמע לי מדבריהם אלו דהסנדל עצמו יש בו טומאת מגע כמו לאוזן דאפי' פירש אח"כ מן האוזן נשאר בו מגע וה"נ הכא כמו שיש מגע בבגד הנשלם ה"נ שייך מגע בתחלתו שצריכין זה לזה אלא שזה שכתבו דכשתיקן האוזן בא לו מדרס ומגע יחד צ"ל דבשעת התיקון כשתפר חציו קודם שתפר חציו השני כדפי' לעיל וכמ"ש התוס' בעירובין דאי לאחר שתיקן כולה מגע בית הסתרים היא. ומ"מ אע"ג דבמתני' דהכא צריך לפרש כשיטת הרב במתני' דלעיל אבל במתני' דלעיל גופה לא יתכן כפירושם כיון דצריך לאוקמי מתני' דהתם דמגע בית

הסתרים הוי מגע דלא כהילכתא. אבל התם מצינין לפרש דמגע מדרס מחמת עצמה היא כמש"ל:

שלש ע"ש שנתמעט טהור. וכתב הרב משנה למלך פכ"ג מה"כ דין ט' דדווקא בבגדים הדין כן משום דבפחות משלש ע"ש בטל שמו דלאו בגד הוא. אבל אוכל כביצה שנטמא ואח"כ חתך ממנו חציו אפי' להסוברים דפחות מכביצה לא מקבל טומאה מ"מ טומאה דמעיקרא לא פקע מיני' כיון דמעיקרא אוכל והשתא אוכל ולא בטל שמו ותדע שהאוכל תרומה טמאה כזית חייב מיתה אלמא דכזית נמי טומאתו עליו עכ"ד. מ"ש שתרומה טמאה במיתה. אגב שיטפי' כ"כ דאינו אלא בעשה בפ' הערל דע"ג ובעיקר הדין בחנם טרח להביא ראיות לזה שהרי משנה שלימה היא בפ"ק דטהרות מ"ה אוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין לכביצה לטמא כקל שבשניהם ע"כ וע"כ שהי' תחלה כביצה ונתמעט ותניא נמי בת"כ והביאוהו התוס' בפ' כל שעה דל"ג והביאו ג"כ הר"ש פרק ב דט"י ואותו תשבורו אותו אתה שובר לטהרו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתן ע"כ ומכאן הוכיחו התוס' שם דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה עיי"ש ומ"מ שמעי' בהדיא דאין אוכל נטהר בשבירתו ועיין פ"ג דטהרות מ"ד ונראה דהרב משנה למלך סובר דכל הני איכא למידחי דמדרבנן לא פקע טומאתו דהא מדרבנן לכ"ע מקבל טומאה בכל שהו כמ"ש תיו"ט רפרק ב דטהרות וקרא דת"כ אסמכתא להכי אתי עלה מתרומה. שנתמעט טהור:

דוקא בטומאת מגע אבל בנגעים אפי' נתמעט משלש לא פרחה טומאתו כדתנן ספי"א דנגעים המוחלט שקצצו ועשאו מוכין טמא והטעם פי' שם:

משנה ט

אבל טמא מגע מדרס:

לעיל בפ"כ תני אבל טמאה טמא מת דהתם לענין שתקבל טומאה להבא איירי ואומר שאינה ראוי' עוד למדרס אבל ראוי' למת. והכא איירי אם נשאר עליה שום טומאה מחמת מדרס הראשון ות"ק ס"ל דטומאת בית הסתרים מטמא ויש עליו טומאת מגע שנגע בעצמו בהיותו מדרס ור' יוסי ס"ל דבית הסתרים לא מטמא אמר וכי באיזה מדרס נגע שזה שנגע בעצמו לאו מגע היא. אלא א"כ נגע בו הזב וכו' כלו' אי אתה יכול למצוא בו מגע מלשעבר אא"כ בשעה שנעשה מדרס הי' בו ג"כ מגע עם המדרס שדרס עליו הזב ברגלו יחף או שקדם בו מגע למדרס והשתא אעפ"י שהמדרס בטל המגע לא בטל והכי איתא בהדיא בפ' הקומץ רבה דף כ"ד וכן פירש"י ותוס' בפ' בהמה המקשה דע"ב אמתני' דלק' דזה שא"ר יוסי אא"כ נגע בו הזב היינו קודם שנעשה וילון ודלא כמ"ש

הרב כאן אא"כ נגע בו הזב אחר שנעשה וילון וכ"כ הרמב"ם. ואינו מיושב דא"כ מאי למימרא. ועוד דכולה מתני' לענין טומאה דלשעבר איירי. וכבר תמה הרב משנה למלך ג"כ בזה:

משנה י

שלשה ע"ש שנחלק:

פלוגתא דהכא נמי כדלעיל דת"ק ס"ל דטמא מגע מחמת המדרס דלשעבר בין נגע בו הזב מתחלה בשעת המדרס או לא נגע בו מ"מ הבגד נגע בעצמו ומגע בית הסתרים מטמא ור"י סבר דבית הסתרים לא מטמא ואינו טמא מגע אא"כ נגע בו הזב מתחלה. ונ"ל דצריך למיתני תרווייהו דפליגי בסדין ובשלשה ע"ש שנחלק דאי תני סדין הו"א התם קאמר ת"ק דטמא משום בית הסתרים הואיל ויש במקצת ממנו שיעור לטמא וחשיב חוט זה שנוגע בשאר הבגד לקבל טומאת מגע מחביריו שיש בשאר שיעור שלשה ע"ש וה"ז נוגע במדרס אבל שלשה ע"ש שנחלק אפי' מגע בית הסתרים הוה מגע הא ליכא שיעורא במקצת לטמא חברו קמ"ל דבהא נמי מטמא ת"ק דכל זמן שהוא מחובר חשוב מקצתו ככולו שגוף אחד הוא. ואי איתמר בהך הו"א דר' יוסי נמי ס"ל דבית הסתרים הוי מגע והכא פליג משום דליכא שיעור במקצתו קמ"ל דבסדין נמי פליג:

אבל טמא מגע מדרס. ולעיל במ"ז דקתני נטל חוט אחד מתחלתו ואח"כ השלים טמא מגע מדרס אתאן כת"ק דהכא כמ"ש הר"ש והרב שם. והקשו מזה על הרמב"ם בחבורו שפסק בהך דהכא כר' יוסי ופסק נמי להיא דלעיל ונדחק בזה התוי"ט ואין בדבריו די יישוב וגם הרב משנה למלך הניחו בקושיא ולע"ד מעיקרא ל"ק דהכא הא לא פליגי אלא אם לא נגע בו הזב מתחלה בשעת מדרס שאם נגע אף ר"י מודה דטמא מגע כדקאמר אא"כ נגע בו הזב. ומתני' דלעיל כולה בנגע בו הזב מתחלה איירי והתם לא אתי למי' אלא שהבגד שהשלים אח"כ טמא כמותו ולא איירי התם בפלוגתייהו כלל. וכדפי' התם:

משנה יא

שלשה ע"ש באשפות: עיקרי דינים הללו הם מהא דאמרי' בפ' במה מדליקין דכ"ו דתניא בגד אין לי אלא בגד שלש ע"ש מנין ת"ל והבגד ושלשה ע"ש אתי בק"ו משתי וערב. ורבא מייתי שלשה ע"ש בשאר בגדים מדכתיב בשרצים או בגד ומוכח התם דבגד משמע בגד שלם דווקא אי לאו ריבוייא דוהבגד ואו בגד והשתא מוקמי' רבוייא דווקא בבריא וצורר מלח דמסתבר טפי דדמי לבגד שלם שחשוב הרבה. ואפי' לאביי דלית לי' ריבוייא לשלשה ע"ש ומק"ו מש"ו יליף. ע"כ כמי מוקמי' דוקא בשלשה ע"ש שהוא בריא וחזק כדאמר התם דחזי לעניים ולעשירים. ואם אינו בריא וצורר מלח מדאורייתא טהור דלהא ליכא ריבוייא ומדאורייתא אין חילוק בין באשפה ובין בבית אלא דבבית גזרו רבנן דטמא

בחד בבריא או צורר גזירה משום בריא וצורר ובאשפה דלא שכיח לא גזרו בה. ובהכי ניחא הא דתני אלו ואלו מתכוונין להקל ואמאי מקילי ואטו בריא וצורר מלח כתיב. אלא משום דדומיא דבגד שלם בעינין. ולהכי בעי צורר מלח ולא צורר קמח דמשערין כולה בחזק ובריא ביותר דומיא דבגד שלם. וניחא השתא דדווקא בשלשה ע"ש דבגד אמרו דבעי בריא וצורר. ואלו בעור ושק ומפץ לא מצינו חילוק זה. לא באשפה ולח בבית. והיינו משום בגד דכתיב בקרא משמע שלם וחשוב שראוי ללבישה ולא מרבי שלשה ע"ש אלא דומיא דבגד שלם. אבל עור ושק אין עומדין ללבישה ולא חשיבי והלכך אין חילוק כל שיש בהן השיעור אפי' אינו בריא וצורר טמאים ומיהו מדתני גבי שלשה ע"ש דוקא בריא וצורר מלח. וגבי שלש ע"ש במתני' דלק לא תני דבעי בריא וצורר מלח לא באשפה ולא בבית משמע דטעמא לאו משום דמוקמי' רבוייא דקרא דומיא דבגד דהא שלש ע"ש נמי מרבוייא אתי אלא נראה דדווקא בשלשה ע"ש משום דחזי לעניים ולעשירים וסברא היא דטמא כמו בגד שלם כמ"ש התוס' בשבת והלכך אם אינו בריא וצורר מלח אזל חשבות דידי' אלא שאם הוא בריא וצורר מלח אפי' מושלך באשפה טמא דאשפה לא מבטל לי' כמו בגד שלם ובבית גזרו בי' רבנן דטמא בבריא או בצורר כדפי' לעיל אבל שלש ע"ש דלא חזי אלא לעניים הוי איפכא דאפי' אינו בריא וצורר מלח טמא מגזרת הכתוב אבל אשפה מבטל לי' אפי' הוא בריא וצורר מלח כיון שהשליכו באשפה לא חזי כלל דמאיס. וא"ש טפי למאי דפי' במתני' דלק' דשלש ע"ש חזי לעניים ואינו טמא אלא ביד עניים וכשהשליכו לאשפה גלי דעתי' דעשיר הוא ולא חשיבא גבי' הלכך טהורה אבל שלשה ע"ש דחזי גם לעשירים לא מהני לה אשפה ולפ"ז נראה דאם הוא באשפה ואינו בריא או לא צורר טהור לגמרי דממדרס טהור כיון שאינו בריא ולא צורר. ומשאר טומאות נמי טהור משום שהשליכה באשפה דטהור מדין שלש ע"ש אפי' הוא שלם אבל בבית שאם אינו בריא וגם אינו צורר טהור דווקא ממדרס אבל בשאר טומאות טמא כדין שלש ע"ש. דהא בשלש ע"ש ליכא קפידא דאפי' אינו בריא וצורר משמע דטמא מדלא אדכר בי' לק' אלא השלכה באשפה מטהרת. ואי איתא דבבית נמי אית ליה טהרה באינו בריא ואינו צורר הו"ל למיתני':

בבית או בריא או צורר. ומשמע דאם אינו בריא או אינו צורר והשליכה באשפה וטהרה אם חזר והכניסה לבית טמאה והא דלא תני הכא לעולם השלכתה מטהרתה וחזרה מטמאתה כדתני לק' גבי שלש ע"ש. משום דבשלשה ע"ש אין ההשלכה מטהרת דמיד שבלתה ונתקלקלה שאינו בריא או צורר מלח הוא טהרתו מדאורייתא אלא כל זמן שלא

השליכה גזרו בה רבנן טומאה ומשהשליכה אוקמוה אדאורייתא ונמצא שאין ההשלכה גורם הטהרה. אבל בשלש ההשלכה היא גורמת הטהרה:

ר"ש אומר שוין שלשה ע"ש באשפות לשלש וכו'. משמע דאפי' הוא בריא וצורר מלח לר"ש טהור ממדרס וכ"כ הרמב"ם והרא"ש. וצריך לדקדק מ"ט דר"ש אי אשפה מבטלת מבגד אפי' במת יטהר. ואי אשפה אינה מבטלת במדרס אמאי טהור:

ונראה דת"ק נמי דמטמא שלשה ע"ש באשפות במדרס ע"כ איירי שיחדו למדרס כבר קודם שהשליכה דאי לא יחדו לא משכחת כלל טומאת מדרס באשפה כיין דמדרס בעי יחוד ובאשפה לא שייך יחוד דאין לך אדם שמייחד ישיבה או שכיבה על האשפה. ולאחר שהגביהו פשיטא דבגד מעליא הוא דחזרתו מטמאתו. וכיון דבעודו באשפה לא שייך יחוד ע"כ הא דת"ק מטמא דוקא ביחדו קודם שהשליכה וס"ל לת"ק דאשפה לא מבטל היחוד דאשפה לאו גריעותא היא לגבי שלשה על שלשה וכמנח בבית דמי ואם דרס עליו הזב באשפה טמאה ור"ש ס"ל דאשפה מבטלת היחוד דמשהשליכה הא חזינן דמבטל לי' מישיבה ויחוד לא בעי שינוי מעשה כדפי' לק' פכ"ח מ"ה:

משנה יב

ובשרו נוגע בכסא טהור:

כיון שנקרע ואינו בריא טהור אם הוא באשפות אפי' עדיין צורר מלח ואם הוא בבית ואינו צורר מלח טהור כדאמרי' לעיל. והרב שפירש טהור דבטל מתורת בגד וכ"כ הר"ש משמע דטהור לגמרי בין במדרס ובין במת וכ"כ הר"ש בר"פ דלק' גבי עשאו כדור. ואינו מובן נהי דממדרס טהור דבטל משלשה ע"ש מ"מ משלש על שלש לא בטל אפי' נקרע בכמה מקומות ואין בו שלש ע"ש שלם כל שלא הובדלו הקרעים טמא כדין שלש ע"ש כמ"ש הר"ש בפכ"ח מ"ח וצ"ל דבאשפות קאמר דטהור לגמרי דשלש ע"ש כשהשליכה לאשפה טהור אבל הרא"ש מפרש דטהור ממדרס דלא חזי לישיבה וכ"כ הרמב"ם שלש ע"ש שנמהה ממנה חוט אחד:

לעיל במ"ח תנינא דנטל חוט אחד ממנה טהור והכא קמ"ל אפי' לא ניטל אלא שנמהה ועומד לינטל טהור: וה"ה בשלשה ע"ש הו"מ למיתני' דטהור מן המדרס אלא דניחא לי' לאשמועי' בשלש על שלש דטהור לגמרי וברישא שנקרע לא מצי למיתני בשלש ע"ש דהא לא מיטהר בקרע:

או שנמצא בו קשר:

וכתב הרב דקשר נמי שני קשרים מהאימין כדאמר בפ' כלל גדול כו' וכ"כ הר"ש ופשט לשון המשנה משמע אפי' קשר אחד ומההיא דכלל גדול אין ראי' דודאי האורגים אין

מקפידין על קשר אחד אבל הכא בשלש ע"ש מצומצמת כשנמצא בו קשר בצר ליה שיעור מקים כפלי הקשר לאו אריג היא ושתי וערב אינו מיטמא אלא משום שעומד ליארג. והא דתנן, פי"א דנגעים מ"ח דלר"י פסיקה א' וקשרה אינו מטמא מכלל דלת"ק טמא התם איירי שיש שם שיעור מלבד הקשר כדקתני כדי לארוג ממנה שלש ע"ש ואפ"ה לר"י אינו מטמא כדפי' שם דבקרא פליגי:

שלש ע"ש שהשליכה לאשפה טהורה הכא לא מפליג דאפילו בריא וצורר מלח אשפה מטהרתו ואפי' היא חדשה כדתני בסמוך דר"א הוא דפליג בחדשה. וצריך טעם האיך אשפה מטהרת והא קיי"ל כל הכלים אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. וא"כ שלש ע"ש נמי כלי הוא דקרא רביי' לטומאה כדתניא בפ' במה מדליקין דכ"ו והשלכה באשפה לאו שינוי מעשה היא בגופה. ונ"ל דהיינו טעמא דשלש ע"ש לא כתיב בקרא בהדיא אלא דחכמים דרשי ריבוי דוהבגד אפי' מה שאינו בגד שלם ושלשה ע"ש ל"צ ריבוי דמק"ו אתי כדאמר התם ומוקי ריבוייא לשלש ע"ש משום דחזי לעניים. אבל פחות משלש דאפי' לעניים לא חזו לא מסתבר לרבויי דלאו כלי היא. ואפי' בשלש ע"ש נמי תניא בפ' כירה דף מ"ז ובעירובין דכ"ט בגדי עניים לעניים, ובגדי עשירים לעשירים. ופירש"י דשלש ע"ש אינו טמא לכל אלא ביד עניים והקשו שם התוס' ע"ז דבכל דוכתא משמע דאין חילוק בשיעורים אלו בין עני לעשיר וכן הקשה הר"ש בפכ"ח מ"ח. אבל לפעד"נ דמתני' נמי סברא הכי דע"כ עניים ועשירים דקתני בברייתא לאו בעני ועשיר בנכסים איירי אלא לענין הך מטלית קאמר שאם מצניעה למטלית של שלש ע"ש בביתו לתקן חלוקו ולעשות טלאי לבגדו עני היא אצלה דגלי דעתי' שחשובה היא בעיניו ואם השליכה לאשפה עשיר הוא ולגבי' לאו כלי היא וחכמים לא ראו לרבות מרבוייא דקרא אלא מידי דחזי דהוי כלי והשתא מתני' דהכא ובריייתא דבגדי עניים חדא מ לתא אמרי. אלא דמתני' מיפרשא דהשליכה לאשפה עשיר הוא ולדידי' לאו כלי היא:

ואני תמה על התוס' שם בפ' כירה שכתבו דהך דבגדי עניים דווקא למדרס איתמר שאין דרך עשיר לייחד מטלית של שלש. אבל שאר טומאות דלא בעי יחוד טמא בין לעני ובין לעשיר אפי' מוטל באשפה דקרא לא מפליג ע"כ. והאיך אפשר לו' אפילו מוטל באשפה הא תנן הכא בהדיא דהשלכה לאשפה מטהרת שלש ע"ש. ומה שהביאו התוס' שם עוד ראי' ממתני' לק' פכ"ח מ"ח בגדי עניים אעפ"י שאין בהן שלש ע"ש וכו' כבר יישב הר"ש משנה זו שם בע"א:

החזירה טמאה: לרבותא נקט החזירה הוא עצמו דאע"ג דמעיקרא ביטלה וגלי דעתי' דלא חשיבא לגבי' אפ"ה כי הדר אחשבה מהני. וכ"ש אם הגביהה אדם אחר והכניסה לבית פשיטא דטמאה:

ושל זהורית טובה:

פי' הרב משי הצבוע כרמיזי וכ"כ הרמב"ם. והוא תמוה דכל בגד שאינו מצמר ופשתים אין בו טומאת שלש ע"ש לכ"ע כדמוכח בפ' במה מדליקין וכן פסק הרמב"ם ריש פכ"ב מה"כ. ונראה שהוא ט"ס בפי' הרמב"ם וצ"ל צמר צבוע כרמיזי וכן פי' בלשון של זהורית דרפי"ד דנגעים ובמס' יומא. ומ"ש הרב דמשום חשיבותייהו לא מבטל להו אשפה ולכאורה הי' כראה לפ"ז דכ"ש בשלשה ע"ש דחשיב טפי אם היא של זהורית אפי' השליכה באשפות טמאה. אלא מדלא תני לה לעיל גבי שלשה ע"ש משמע דהתם אפי' זהורית טהורה באשפה דכיון דלא מיטהרת התם אלא משום שאינו בריא וצורר מלח אפי' בלא אשפה טהורה כדפי' לעיל:

פרק כח

משנה א

שלש ע"ש שנתנו בכדור:

בפרק ב דשבת גבי פתילת הבגד שקיפלה כתב הרב דפליגי תנאי התם אי קיפול מבטל מתורת בגד. והכא משמע דאתיא כמ"ד קיפול מבטל דאל"כ בנתינה לכדור אמאי טהור כיון דליכא שינוי מעשה, ומיהו למאי דפי' בפ' דלעיל דהשלכה לאשפה מטהרת אע"ג דלאו שינוי מעשה הוי משום דגילוי דעתא מהני גבי שלש ע"ש דכיון דגלי דעתי' דלא חשיבא לדידיה הו"ל עשיר ולא חזי לי' א"כ ה"ה נמי בנתנה לכדור לאו משום דקפולה מבטלה אלא דגלי דעתי' דלא חשיבא גבי'. אבל מדברי הר"ש דבסמוך מוכח דמוקי מתני' כמ"ד קפול מבטל:

עשאו כדור בפני עצמו טהור:

פי' הרב טהור ממדרס וטמא בכל הטומאות וכו' וכ"כ הר"ש. ומסיים ומיהו טהור משמע לגמרי מכל טומאה ולא דמי לשלשה ע"ש שנתמעט דכאן התפירה והכריכה ממעטתו ומבטלתו מתורת בגד ע"כ. ור"ל דמתני' סברה קיפולה מבטלה וכמש"ל:

משנה ב

פחות משלשה ע"ש שהתקינו וכו':

כאן יש לתמוה על לשון המשנה דנקט פחות משלשה על שלשה ואמאי לא תני שלש על שלש דמכדי כל שהיא פחות משלשה הרי כל דינו כשלש ע"ש וא"כ ליתני שלש ע"ש ועד

השתא במתני' דלעיל ובכולי' פרקין דלעיל תני לן מה בין שלש ע"ש לשלשה על שלשה והכא מאי אריא דתני פחות משלשה. ונראה דעד השתא איירי בבגדים של צמר ופשתים דבין שלשה ע"ש ובין שלש ע"ש טמא בהם. והכא איירי בשאר בגדים שאינם של צמר ופשתים דקיי"ל דאין בה טומאות שלש ע"ש אלא שלשה ע"ש בלבד כדמוכח סוגיא דפ' במה מדליקין וכ"כ הרמב"ם רפכ"ב. וכל עיקר משנה זו בא לו' דאע"ג דלא אתרבו שאר בגדים לטומאה אלא בשלשה ע"ש דוקא מ"מ אפי' בפחות משלשה נמי אי חישב עלייהו והתקינן לשים תשמיש מהני להו הך מחשבה להביאן לידי טומאה. והך מילתא לא משכחת לה אלא בפחות משלשה דשאר בגדים. דאלו שלשה ע"ש דשאר בגדים לא צריך מחשבה דאיתרבו מקרא מדכתיב או בגד כדאמר בסוגיא דשבת. וכ"ש שלשה ע"ש דצמר ופשתים ואפי' שלש ע"ש דצו"פ איתרבו מקרא ובלא מחשבה מטמו. ופחות משלשה ע"ש בצו"פ היינו נמי שלש ע"ש ולא צריך מחשבה. ופחות משלש ע"ש בצו"פ ס"ל דלא מהני בי' מחשבה וכמ"ש רפכ"ז. והלכך לא משכחת מידי דצריך מחשבה ומחשבה מהני בי' אלא פחות משלשה בשאר בגדים. והיינו דקתני פחות משלשה והכא לא שייך למיתני שלש על שלש. כיון דבשאר בגדים לא הוזכר מעולם ש שיעור זה דשלש על שלש אלא שלשה ע"ש היא שיעור שלהם ליטמא בלא מחשבה והשתא קמ"ל דפחות מזה מטמא ע"י מחשבה (וכן משמע לעיל פרק כ"ז מ"ח שלשה ע"ש שנתמעט אעפ"י שטהור ממדרס טמא בכל הטומאות אלמא דשלשה ע"ש של צמר ופשתים שנתמעט טמא בכל הטומאות ולא חילק בין קולי מטלניות לשאר) ונ"ל דהיינו דבש"ס בפ' במה מדליקין דכ"ט קרי להו מקולי מטלניות. כלו' דמטלניות של שאר בגדים נינהו דקילי משל צמר ופשתים דשאר בגדים אין בהן טומאת שלש ע"ש. אבל רש"י ז"ל פי' מקולי שקלות בעיניו שהתקינן לתשמיש שאינו חשוב כמו לפקוק מרחץ ע"כ. ולולא פה קדוש נראה דפירוש שלנו נוח יותר דמה לי תשמיש גרוע או חשוב לדינא ומאי נ"מ דקרי להו מקולי מטלניות אלא משום דקילי לענין דינא דומיא דמקולי כתובה. ולק' נכתוב ליישב פירש"י:

ושוב ראיתי לשון הרמב"ם בחבורו מוכיח בהדיא כפי' זה שקודם שהעתיק משנתינו זו הקדים וכתב בפכ"ב דין כ"א מטלניות שאין בהן שלשה על שלשה אין מקבלות טומאה ואם חשב עליהן והכיון מקבלות טומאה עד שיהיו פחות משלש על שלש שכל פחות משלש על שלש אין מקבל טומאה כלל אעפ"י שהכינו ע"כ. ומיד אח"ז העתיק משנתינו זה פחות משלשה ע"ש שהתקינו וכו'. ונראה שממשנתינו זו יצא לו להרמב"ם דפחות משלש לא מהני בי' מחשבה אעפ"י שהכינו מדאיכפל תנא למיתני פלוגתייהו בפחות

משלשה דשאר בגדים ולא תני לה בפחות משלש. ש"מ דבהא לא משכחת לה כלל וכ"ע מודו בה דאפי מן המוכן טהור וזהו שכתב הרמב"ם אעפ"י שהכינו. אבל בגמ' בפ' דם חטאת דצ"ד אמר בהדיא דפחות משלש אי חשב עלה מקבל טומאה ורש"י פי' שם דחשב עלה לתקן חלוקן והתוס' בסוכה דט"ז מוקי להההיא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו והר"ש לק' מ"ח מוקי לה בטלית שבלתה ועיי"ש. וברפכ"ז כתבנו דמדברי הרמב"ם בפכ"ג גבי מקצע משמע דאפי' מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ס"ל דלא מהני בפחות משלש. וצ"ל דס"ל דההיא דדם חטאת בטלית שבלתה כפי' הר"ש ולשיטתם ניחא טובא מתני' דהכא דנקטה פחות משלשה דאלו פחות משלש לא משכחת בה צד טומאה כלל. ולשטת רש"י ותוס' צריך יישוב כמו שנכתוב בזה עוד לק' בס"ד:

שהתקינו לפקוק בו את המרחץ וכו' פשטא דמתני' משמע דלאו דווקא התקינו לתשמישים הללו דה"ה לשום תשמיש אחר ועיקר פלוגתייהו הכא אי מהני מחשבה לאתויי טומאה לבגד שהוא פחות משיעורו לטומאה ומשמע הכא דכ"ע ס"ל דמחשבה גרידא לא מהני אלא בעינין מחשבתו ניכרת מתיך מעשיו כסברת התוס' דסוכה שכתבנו והלכך אם הניחו בקופסא לכ"ע טמא דבזה ודאי ניכר מחשבתו שחשובה בעיניו הרבה ובתלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת פליגי דר"א סבר כל מקים בבית הוי מוכן כל שלא זרקו לאשפה הוי מחשבה ניכרת. ור"י סבר דאין מחשבה ניכרת אלא בקופסא. ור"ע סבר תלאו במגוד הוי מחשבה ניכרת ואחורי הדלת לא. אלא דלפ"ז קשה אמאי נקט תנא דמתני' פחות משלשה והך פלוגתא הו"מ למיתני בפחות משלש נמי כמש"ל. ועוד דלא הו"ל למיתני לפקוק בו המרחץ ולנער בו הקדר וכו' אלא הו"ל למיתני בקצרה שהתקינו לתשמיש. ואפשר שזהו שהביאו לרש"י ז"ל לפרש דמקולי מטלניות היינו שייחדן לתשמישים קלים וגרועים. ולאפוקי אי התקינן לתקן חלוקו כאותה שפירש"י בפ' דם חטאת דכיון דתשמיש חשוב היא בהא לא פליגי תנאי דמתני' דתלאו במגוד או אחורי הדלת לא מהני אלא דוקא הניחו בקופסא הוי מחשבה ניכרת לענין תשמיש חשוב. וניחא נמי דלא נקט פחות משלש משום דדווקא בתשמישים הללו איירי. ופחות משלש אין ראוי לתשמישים הללו שצריכין מטלית גדולה. ומיהו לשון הגמ' דשבת דבעי לאוקמי מתני' דהתם פתילת הבגד שקפלה דהוה כמו לפקוק המרחץ ולנער הקדרה דהכא ואמאי צריך למי' בפחות משלשה על שלשה עסקינין דפתילה בפחות משלש נמי חזיא. וצ"ל דלישנא דמתני' נקט. אבל לשיטת הרמב"ם והר"ש שכתבנו לעיל דפחות משלש אין בו צד טומאה אפילו במחשבה הניכרת מתוך מעשיו, אתי' כולה מתני' שפיר בפשיטות דצריך למיתני דוקא פחות משלשה הכא וכן בגמ' דשבת דאלו פחות משלש

לית בי' טומאה כלל. והא דתני לפקוק המרחץ ולנער הקדרה. משום דלתשמיש חשוב כמו לתקן חלוקו ודאי לא הוי מחשבתו ניכרת אלא בהנחת קופסא ולא פליגי אלא בתשמיש גרוע כדפי' לעיל:

ר"י אומר בין מן המוכן ובין שאינו מן המוכן טהור. פי' הרב בין תלאו במגוד בין הניחו אחורי הדלת ע"כ. והא דבפרקין דלעיל גבי שלש ע"ש שזרקו לאשפה טהור ולא פליג ר"י למי' דהניחו אחורי הדלת או תלאו במגוד מטהר כמו אשפה, דהתם סתם שלש ע"ש. ראוי לטומאה ולאסוקי מידי טומאה פשיטא דלא מהני אלא אשפה. אבל הכא אדרבה פחות משלשה בשאר בגדים לא חזי לטומאה והשתא אתי לאחותי לי' טומאה ס"ל לר"י דלאחותי טומאה לא מהני אלא הניחו בקופסא. ומיהו מדקתני לעיל גבי שלש ע"ש שהשליכה לאשפה טהורה החזירה טמאה. ע"כ אתיא דלא כר"י. דהתם משהשליכה לאשפה וטהרה השתא בחזרה אתי לאחותי לה טומאה ולר"י לא מהני חזרה אלא הניחה בקופסא דוקא אלא ע"כ סתמא דהתם כר"א דחזרה לבית בין תלאו במגוד או אחורי הדלת מהני נמי לאחותי לטומאה. ונ"ל שזהו טעמו של הרמב"ם בחבורו שפסק כר"א דמתני' ולא כר"י ובכל דוכתא הלכה כר"י ועוד דהכא הדר בי' ר"ע לגבי דר"י וכבר תמה הכ"מ ז"ל בזה והניח בצ"ע. ולמאי דפי' מיושב דמתני' דלעיל סתמא כר"א:

משנה ג

בין בבגד ובין בעור טהורה:

בתוספתא איכא מאן דמפליג באספלנית בין שלש ע"ש לשלשה ע"ש הביאה הר"ש עייי"ש ומתני' סברא דאין חילוק ואפי' שלשה ע"ש טהור. ולא דמי לזרקו לאשפה ולכדור דלעיל. דהתם אפשר בחזרה והכא שנמאסת ואין לה תקנה בטלה לגמרי. והיינו נמי דהכא אפי' עור בטלה ובאשפה וכדור לא תני עור. וא"ת נהי דממדרס טהור דתו לא חזיא לישיבה אבל משאר טומאות אמאי טהורה אע"ג דלא חזיא לתשמיש הא השתא נמי כלי תשמיש היא שמניחה ע"ג מכתו. וי"ל כיון דלכ"ע לא חזי אפי' חזיא לדידי לאו כלי חשוב דבטלה דעתו. ומיהו לשיטת רש"י ותוס' שכתבנו במתני' דלעיל דפחות משלש אי חשיב עלה מהני לקבל טומאה אע"ג דלכ"ע לא חזיא לא לעניים ולא לעשירים ולא אמרי' בטלה דעתו קשה צ"ל דעיקר טומאת הבגד והעור שראוי לקפלן ולכרוך בהן שום דבר דחשיב כלי קבול דהא איתקשו לשק כמ"ש תיו"ט ר"פ כ"ז בשם התוס' דשבת. והכא שנמאסין ואין ראויין לכרוך בהן טהורין. ואע"ג דפשוטין נמי טמאין מדרבנן היינו אם משמשין אדם וכלים דווקא והכא אין משמשין אלא אדם:

מפני שהיא ננערת. הלשין משמע דאפי' בעוד המלוגמא עלי' טמאה לרשב"ג שלא בטלה מתחלה הואיל וסופה להיות ננערת. ולא דמי לאשפה דכל כמה דל החזירה טהורה. דהתם אין סופה ליחזר מאלי'. ולפ"ז אחר שננערה ת"ק נמי מודה דטמאה:

משנה ד

מטפחות ספרים:

ספרים עצמן פשיטא דלא מקבלי טומאה כדאמר בפ' לא יחפור דף כ' דס"ת ממעט בחלון וכן בדין שאינוי עשוי לקבלה ולא דמי לשק וגם אסור לכרוך בו שים דבר. והכא במטפחות פליגי. ופי' הרב בטעמייהו דמר חשיב להו משמשי אדם ומר לא חשיב להו משמשי אדם וכ"כ הרמב"ם. ואינו מיושב יפה דא"כ ספרים גופייהו נמי נימא דחשיבי משמשי אדם הואיל וקורא בהן. והר"ש פי' דמצויירות לנוי עבידי והוי תכשיט כלי ותכשיטי כלים טהורין לעיל רפי"ב. אבל לא פי' א"כ מ"ט דב"ש דמטמאו. ויש לפרש מתני' בטעמא אוחרא דלכ"ע בין ספרים ובין מטפחות לא חשיבי משמשי אדם והכא פליגי בהא דאמרי' בפ' נגמר הדין דמ"ח סודרא דאזמני' לתפילין וצר בי' תפילין אסור למיצר בי' זוזי צר בי' ולא אזמני' שרי. אזמני' ולא צר בי' לאביי אסור דהזמנה מילתא היא ולרבא הזמנה לאו מילתא היא. והשתא מטפחות ספרים דהכא ליכא לאוקמי דאזמני' וכרכו ג"כ על הספר דבכה"ג ליכא מאן דמטמא אפי' אין מצויירות כיון שיחדן לספר ואסורין בכל תשמיש לא חשיבי כלי מעשה. וליכא לאוקמי נמי באזמני' לחוד ולא כרך בו הספר. דא"כ לב"ש דמטהר אפי' אין מצויירות ס"ל הזמנה מילתא היא ולב"ה ע"כ הזמנה לאו מילתא היא, וא"כ אביי דאמר כב"ש וע"כ צ"ל דמתני' איירי דלא אזמני' אלא כרכו לספרים וטעמא דב"ש כיון דלא אזמני' חזי לתשמיש כדאמרי' צר בי' ולא אזמני' שרי. וב"ה מטמו במצויירות כיון שציירן מוכיח דלספרים הוא שאין דרך לצייר אלא לשם ספר והוי הציור הזמנה ור"ג ס"ל דספר לא דמי לתפילין דבספר אפי' צר בי' לחוד אסור כיון שאסור לאחוז הספר בלא מטפחת כדאמרי' בפ"ק דשבת האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ודאי אין עתיד ליטלו מן הספר לתשמיש אחר. ומתני' דלעיל פכ"ד משנה יד:

דמטפחות ספרים טמאות טמא מת באינם מצויירות וכב"ה. והתם נמי בצר בי' ולא אזמני' והא דממדרס טהורין היינו בעודן כרוכין על הספר דחזו לשאר תשמישים למיצר בי' זוזי וכה"ג ואין ראויין למדרס שאסור לישב על הספר. ומיהו נראה דוחק לפרש מתני' בלא אזמני' דמטפחות ספרים משמע שמיוחדין לספרים. ועוד דמתני' דלקמן מוכח דאפי' אזמני' וצר בי' אינו כשינוי מעשה לענין שאר טומאות אלא ממדרס והכא משמע סתמא בשאר טומאות פליגי. ולכך נראה דאפי' באזמני' וצר בי' פליגי ופלוגתייהו

בהא דקיי"ל דהכלים אין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה לעיל ספכ"ה שיש לפרש בזה שני טעמים. אי משום דשינוי מעשה שאחר הטומאה הוי פנים חדשות ואין זה כלי ראשון שנטמא או שראוי לקבל טומאה א"נ דכל דלא שינה צורתו עביד דמימלך כמו טבעת אדם שחשב עליו לבהמה אין עולה מטומאתי במחשבה דילמא מימלך בתר שעתא והדר מייחד לי' לאדם. אבל משעשה בו מעשה תו לא מימלך, ובהא פליגי דב"ש סברי דטעמא משום פנים חדשות והכא אפי' מצויירות היינו שנעשה כך מתחלת אריגתן ומשנעשו לא נשתנו מעולם ואין כאן שינוי מעשה ואפי' שאסור להשתמש בהן שום תשמיש אין זה מציל מן הטומאה כיון שהכלי מצד עצמו ראוי ואין בו שינוי לטהרה. וב"ה סברי דשינוי מעשה משום דילמא מימלך הוא. והלכך כשאין מצויירות איכא למיחש דילמא מימלך ומיתשל על ההקדש או פריק לי' וראוי לתשמיש אחר. אבל מצויירות שבתחלת אריגתן עשאן מצויירין לספר תו לא מימלך ור"ג סבר דבמידי דהקדש לא חיישי' דמימלך דבדיל מיני'. ונראה דלא פליגי אלא לענין שאר טומאות אבל ממדרס לכ"ע בין מצויירות ובין שאין מצויירות טהורות וכדתנן פכ"ד משנה יד ובמתני' דבסמוך:

משנה ה

ונתנו על הספר טהור מן המדרס. פי' הרב שיחדו לספר וכרכו עליו והכי מוקי לה בפ' נגמר הדין דאי לא כרכו הזמנה לחודא לאו מילתא היא. ומשמע מיהת דביחדו וכרך עליו הוה כשינוי מעשה ולכך טהור ממדרס. וכ"נ מדברי הר"ש וצ"ע דא"כ אמאי טמא טמא מת. והא שינוי מעשה מהני לטהר מכל הטומאות ונראה דמשום איסור תשמיש לא הוה כשינוי מעשה וכ"כ מדברי התוס' פ' נגמר הדין אי משום דשינוי מעשה ניכר בעינין אי משום דחיישינין דילמא מימלך כדפי' במתני' דלעיל וה"נ שייך דילמא מימלך ופריק ליה מן ההקדש או מיתשל עליו. ומ"מ מן המדרס טהור כיון דכל טומאת מדרס אינו אא"כ ע"י יחיד שצריך שיהא מיוחד למדרס. וזה שהוא הקדש אינו מיוחד וטהור ממדרס והכא ליכא למי' דילמא מימלך. דגבי מדרס בתר השתא אזלינין והרי עכשיו אינו מיוחד לכך. דאל"כ בכל מדרס נמי טמא אפי' אינו מיוחד טמא דילמא מימלך ומייחד לי' אלא ודאי בתר השתא אזלי' וכיון שאינו מיוחד עכשיו אפי' בלא שינוי מעשה בטל הייחוד וה"נ פי' לעיל פכ"ז משנה יא אלא דקצת קשה לפ"ז הא דמוקי לה בגמ' דנתנתו וכרכתו ומשמע לפ"ז דיחוד למדרס לא מהני אלא בכה"ג וזה לא מצינו בשום מקום וע' בתוס' פ' נגמר הדין. וצ"ע שהרמב"ם בחבורו פכ"ב העתיק משנתינו כלשונה ולא פירש דדווקא נתנתו וכרכתו. ואפשר שסובר כמ"ש הר"ש דבש"ס הגירסא נתנתו לספר אבל

אי גרסי' על הספר ממילא משמע כרכתו. ובדברי הרמב"ם כתב על הספר. ומ"מ אינו מיושב דאכתי איכא למיטעי דכרכתו בלא הזמנה:

אבל טמא טמא מת. כך גירסת הספרים וכן העתיק הרמב"ם. ובפ' נגמר הדין הגירסא אבל טמא מגע מדרס כדלעיל פכ"ז מ"ט:

ולפ"ז אתיא כת"ק דר"י דהתם. ומדברי הרמב"ם בפירושו ג"כ מוכח כגירסת הספר שכתב כפה שהיא טמאה מדרס היינו שראוי' למדרס ולא שנטמאה. ונראה משום שגירסתו אבל טמאה טמא מת ואי בנטמאה הו"ל למיתני אבל טמאה מגע מדרס וכן דקדקו הר"ש והרב לעיל פ"כ מ"ו אעפ"י שהרמב"ם עצמו שם לא ס"ל דקדוק זה:

המת שעשאה שטיח. הרב נמשך אחר פי' הר"ש לפרש מתני' ע"פ התוספתא והוקשה להם סיפא דמתני' חמת שעשאה תורמל דקתני טמא ובתוספתא תני מקבול לקבול טהור ולכך כתבו דצריך לגרוס בסיפא דמתני' נמי טהור. ולשון המשנה לא משמע הכי מדקתני זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא ולפי גירסתם לשמו טמא לא נזכר לעיל ואין דרך התנא לשנות זה הכלל אלא על הדינים ששנה בתחלה ועוד צריך להבין מה נקרא לשמו אי שם ממש כמו מפשוט לפשוט שלא נשתנה שמו א"כ מקבול לקבול אמאי טהור הא לא נשתנה שמו. ועוד דבתוספתא תני שכל החילוקים הללו הם דוקא בעור ובבגד הכל טמא. והדברים צריכין טעם מה הפרש בין זה לזה. ונראה דלשמו היינו אותו שם טומאה שהי' עליו מתחילה שע"י השינוי לא נגרע ממנו שם של טומאה וגם לא ניתוסף עליו שם אחר מלבד הראשון כמו מפשוט לפשוט לא נשתנה שם טומאה הראשון. שבתחלה ראוי למדרס מדאורייתא ולשאר טומאות מדרבנן. ועכשיו ג"כ אין בו טומאה אחרת. אבל מפשוט לקבול ניתוסף עליו שם אחר דמקבל עכשיו שאר טומאות מדאורייתא והלכך ככלי אחר חשוב. וכן ממקבל לפשוט נשתנה לטהרה שבתחלה הי' מקבל כל הטומאות מדאורייתא ועכשיו אין בו אלא מדרס ומקבול לקבול דטהור היינו משום שנשתנה בינתים כגון שעשה מכלי קבול זה מין כלי אחר והתיר התפירות של ראשון ואח"כ חזר ותפרו בתמונה אחרת הרי מיד כשהתיר התפירות נעשה פשוט ונטהר. וכשחזר ותפרו הוה כמו שעשה מפשוט לקבול. וזהו טעם התוספתא. ולפ"ז י"ל דמתני' ותוספתא לא פליגי דמתני' דמטמא בחמת שעשאו תורמל אע"ג דמקבול לקבול היא דמיירי שלא התיר התפירות בענין שלא בטל קבול ראשון מעולם אלא כמות שהוא עשה ממנו תורמל שקיצעו מלמטה או מן הצדדין עד שנעשה בתמונה אחרת ולא נעשה פשוט מעולם. והשתא ניחא זה שאמרו בבגד הכל טמא. משום דגבי כלי עור תנינא לעיל רפרק ב ורפט"ו פשוטיהן טהורין. ובבגד לא מצינו בשום מקום דפשוטיהן

טהורין אע"ג דתרווייהו בחד קרא איתקשו לשק. אלא משום דבבגד לא שייך פשוטין כלל כמ"ש תיו"ט רפכ"ז בשם התוס' דשבת דבגד כל שהו ראוי לכרוך ולקפל בו מרגלית והוה כלי קבול והארכנו בזה בפכ"ז. והיינו דבבגד הכל טמא דאין כאן שינוי שם לענין טומאה דבין פשיט ובין מקבל חד דינא אית להו דמטמא בכל הטומאות מדאורייתא. ולפ"ז אין צריך לשבש גירסת הספרים דגרסי טמא בסיפא דמתני'. דחמת שעשה תורמל איירי שלא שינה התפירות בענין שלא נעשה בינתים פשיט וכדפי'. ובכר שעשאו סדין וכסת שעשאו מטפחת. אע"ג דמקבול לפשוט הם ובתוספתא תני טהור. התם בשל עור מיירי והכא בשל בגד והא אמרי' בבגד הכל טמא. ולזה נתכוון הרמב"ם ז"ל בפירושו שכתב ואל יטעך אמרם סדין ומטפחת ותחשוב שהן של עור. כי רוב כר וכסת הם של בגד ע"כ. כוונתו דאלו הם של עור היו טהורין כששינה מן הכר לסדין דממקבל לפשוט הוא. ואעפ"י ששניהם ראויין למדרס מ"מ הואיל ובשעה שהי' כר הי' בו ג"כ טומאת מת מדאורייתא. ועכשיו כשעשאו סדין אין בו אלא מדרס היינו מטהרין אותו. אלא דמתני' בשל בגד דבין פשוט שלו ובין מקבל שוה בכל הדינים ומ"ש בתחלה דכר וסדין הם שם אחד שהם יחד טמאין במדרס ר"ל אף במדרס ובשל בגד איירי. כן נ"ל לקיים גירסת הספרים והרמב"ם דגרסי טמא בסיפא ומתני' דיקא הכי דהשתא הא דקתני זה הכלל לשמו טמא קאי אחמת ותורמל. ושלא לשמו קאי אחמת ושטיח:

משנה ו

מטלית שטליי' על הקיפה. פי' הרב מטלית הטמאה מדרס וקופה לאו בת מדרס היא וכו' ע"כ ומשמע דאלו מטלית שנעשית אב ע"י מת אין חילוק בין טלאה בקופה ובין טלאה בבגד כשהיא מחוברת מטמאת הקופה והבגד שנים ופוסלין אחד דלטומאת מת ראוי הקופה כמו המדרס ולא בטלה מטומאתה ע"י החבור. ומיהו נראה דדווקא לר"מ הוצרכו לפרש כך דאלו לר"ש ור' יוסי הא לא אזלי בתר טעמא דמשום דראוי למדרס דהא שק ועור ראויים למדרס ואפ"ה ס"ל דהמטלית בטלה כשנתחברה דאינהו סברי דכל שלא במינו בטלה המטלית מטומאתה דאתי העיקר ומבטל טומאת הטפל. ולפ"ז אין חילוק בין נטמאה המטלית במדרס או במת. וקצת קשה על הרמב"ם שפסק כר' יוסי דמתני' וכתב מטלית הטמאה מדרס וכו' דלר"י אין חילוק בין מדרס למת:

על הקופה. פי' הרב וקופה לאו בת מדרס היא. ונראה דקופה דהכא אינה כההיא דסוף כלאים שמפרש הרב שם שהיא מין בגד גס. אלא קופה זו היינו סל של נצרים כאותה ששנינו פט"ז מ"ג ופ"ח מ"ב וכן פי' הרב פ"ו דמקוואות מ"ה:

והמטלית טהורה:

סתמא כר' יוסי דפכ"ז מ"ט ומ"י דאי כר"מ המטלית לעולם מטמא אחד ופוסלת אחד מחמת מגע שנגעה בעצמה ומיהו קודם שהפרישה המטלית טמאה לכ"ע כמו הקופה שהמחובר לטמא טמא כמותו:

טלייי' על הבגד מטמא שנים וכו':

הרב מפרש מטמא שנים מטעם מגע מדרס עד שלא פירש דומיא דקופה דמטמא אחד מטעם מגע. ה"נ בגד מטמא שנים מטעם מגע אלא דבקופה חשוב כפירש מן המדרס שכבר בטלה המטלית ממדרס ובבגד לא בטלה וחשוב הבגד נוגע עד שלא פירש וכ"כ הר"ש. אבל מלשון הרמב"ם בפירושו ובחבורו נראה שמפרש טומאת שנים דבגד לאו משום מגע עד שלא פירש. דלא חשוב אב גמור אלא לענין אוכלין ומשקין וכלי שטף אבל אינו מטמא אדם וכ"ח כדתנן רפ"ה דזבים. אבל הכא הבגד הוי אב גמור לטמא אדם וכ"ח דכיון שחברה למטלית הרי טמאה כטומאת המטלית ממש. וכאותה ששנינו גבי מטה ומוזרן בפי"ט מ"ה וכן דקדק הרב משנה למלך פ"ו מה' משכב מלשון הרמב"ם. וכתב עוד שהר"ש ז"ל לא ניחא לי' לפרש דהבגד הוי אב גמור לטמא אדם וכלים כמו המטלית. וכסברת הרמב"ם. דא"כ לא הו"ל למיתני לשון מטמא שנים או מטמא אחד אלא במקום שמטמא שנים הו"ל למיתני מדרס. וכשמטמא אחד הו"ל למיתני מגע מדרס שלשון זה רגיל במס' כלים. אבל מטמא שנים ומטמא אחד רג"ל במס' זבים גבי מי שאינו אב גמור אלא לענין אוכלין כמו נוגע באב עד שלא פירש וכו' עכ"ד. ואין זה נוח לפע"ד דאכתי מתני' גופה קשיא אמאי נקט לשון מטמא שנים ולא נקט מדרס כיון דמדינא אב גמור הוא בחבורו. ועוד דלאו כללא היא לו' דכל היכי דתני מטמא שנים אינו אב גמור אלא לאוכלין. דהא בפי"ט מ"ד קתני נישא הזב על המטה ועל המוזרן מטמא שנים כו' והתם אב גמור הוא לכ"ע. אבל כאן נ"ל עיקר דהרמב"ם והר"ש לא פליגי לענין דינא. אלא שהרמב"ם משמע לי' טלאה דכולה מתני' שהכלי צריך לטלאי כגון שנקרע הבגד או הקופה וטלאה במקום הקרע. דכיון שהבגד צריך לטלאי חשוב הטלאי חלק מן הבגד וכגוף אחד חשיבי והלכך הבגד טמא בטומאת הטלאי ממש. והר"ש משמע לי' טלאה אפילו כשאין הכלי צריך לטלאי ובכה"ג אינו חבור מדאורייתא ואינו אלא כנגיעה והוה כנוגע באב עד שלא פירש. וחילוק זה מוכרח בכמה דוכתי כמו שביארנו בפי"ט ובשאר דוכתי. ונראה עוד דהר"ש ז"ל מתני' קשיתי' דאם נפרש טומאת שנים של הבגד דהוי אב גמור ונמצא שהמטלית מביא טומאה על הבגד יקשה הא תנן בספכ"ד במתני' דשלש קופות מטלית קטנה שטלייי' על הגדולה הולכין אחר הגדולה ומשמע דלעולם הקטנה בטלה לגבי הגדולה ואם הגדולה טהורה והקטנה טמאה בטלה

הקטנה וטהורה גם היא וכמ"ש שם הראב"ד בהשגו' שכ"מ בתוספתא וא"כ הכא דסתם קופה ובגד גדולים מן המטלית והיכי אמרי' שהמטלית מביאה טומאה על הכלי אדרבה הא אית לן למי' איפכא שהבגד מטהר את המטלית. לכך הוכרח הר"ש לפרש דאין ה"נ דאין המטלית מביאה הטומאה על הבגד אלא שהבגד מצד מגעו במטלית טמא. ולפ"ז צריך יישוב לשיטת הרמב"ם אמאי המטלית מביאה טומאה הא הולכין אחר הגדולה. וגם לשיטת הר"ש לא מתיישב הא דקתני הפרישה מן הבגד המטלית מטמאה שנים. ואמאי מטמאה שנים כיון שבטלה כבר לגבי הגדולה גם לאחר שהפרישה אין לה טומאה כדאמרי' ברישא גבי קופה ולכך נראה דההיא דהולכין אחר הגדולה משום דהגדולה מבטלת קיבולה של הקטנה וכדפי' התם טעמא דכולהו. וא"כ היכי דלא שייך ה"ט כהך דהכא עיקר הטומאה תלי שאם הם צריכים זה לזה כגון אם הטלאי מתקנת הבגד שנתנה על מקום הקרע כדפי'. חשיבי תרווייהו כגוף אחד וכשהאחד טמא טמא גם השני מחמת חבורו:

והרמב"ם משמע לי' טלאי דמתני' מסתמא שצריך לה ולהכי טמא הבגד אב גמור כמו המטלית. והר"ש שכתב שאינו אב גמור אלא לאוכלין ומשקין מילתא דפסיקא נקט דאפי' אי מיירי מתני' כשאין הבגד צריך לטלאי מ"מ טמא מיהת טומאת אב מחמת מגעו עד שלא פירש. ומיהו נראה דמתני' ודאי מיירי שהבגד צריך לטלאי דומיא דרישא בקופה דאמרינן שאפי' הפרישה מן הקופה המטלית טהורה משום דהוי כדופן של הקופה וזה לא שייך אלא כשהקופה צריכה לה. וא"ת אי הקופה צריכה למטלית אמאי אמרי' דבטלה המטלית לקופה וטהורה אדרבה נימא דטמאה הקופה כמו המטלית. לאו קושיא היא דכיון דהקופה לאו בת מדרס היא ואפי' שכב עלי' הזב לא שייך בה מדרס וכ"ש דאין לה טומאה מחמת המטלית. אבל הבגד הואיל וראוי למדרס כשמחובר למטלית הוי כנטמא הבגד עצמו במדרס:

וכן הטולה על השק או על העור:

צ"ע דלעיל פכ"ז מ"ג פי' הרב דבגד ועור לעולם לא מצטרפי והמחברן בטלה דעתו וכ"כ המפרשים ושם כתבנו דה"ה אם יש בכל אחד מהן כשיעורו לטומאה לא מהני בהו חבור וכשנטמא זה לא נטמא זה וכ"כ הרב משנה למלך שם וא"כ הכא אמאי הוה הבגד חבור לעור. וכן קשה לר"ש איפכא אמאי מטהר בשק הא התם אמר דהבגד מצטרף לשק לכ"ע. ונראה דהתם מיירי שאין צורך לו בחבור אבל הכא סתם טלאי היא לתקן מקום הקרע ולהכי לר"מ הוה חבור אף לעור. ותדע דבספכ"ד קי"ל קטנה וגדולה הולכין אחר הגדולה והכא אמאי מביאה המטלית טומאה על העור דמן הסתם הטלאי קטנה מן העור

אלא דכל שאין תשמיש לגדול בלא הקטן מביא הקטן טומאה לגדול כמ"ש הראב"ד שם ומצינין למי' דה"ה בדבר שאין דרך לחברן ס"ל לר"מ דאם בא לתקן הקרע בכך מהני להו חיבורן. ור"ש דמטהר אף בשק נ"ל דלטעמי' אזיל דאיהו אמר התם ספכ"ד גבי כף מאזנים שטלייי' על המיחם שאפי' בא לתקן אם נשאר בגדולה שיעור כלי חוץ לקרע הולכין אחר הגדולה וה"נ הולכין אחר הגדול וטהור ושם הוכחנו סברא זו לר"ש מן התוספתא ות"ק דהתם פליג בהא. ור' יוסי דמחלק בין עור לשק ס"ל כסתם מתני' דפכ"ז דהבגד מצטרף לשק ולא לעור אפי' בא לתקן כדאמרי' התם שהמחברן בטלה דעתו והיינו דאמר מפני שהוא אריג ודרך לחבר מין במינו:

ר"ש מטהר:

אמטלית קאי דמיד שטלאה בשק או בעור פרח מינה טומאת מדרס כמו טלאה בקופה. ור"י נמי כר"ש ס"ל בעור ולא בשק. וצריך לדקדק מ"ט דר"ש ור"י בשלמא טלאה בקופה כיון דקופה לא חזיא למדרס מטלית נמי תו לא חזיא כיון שמחוברת לקופה והלכך פרח מינה מדרס כמו סדין שעשאו וילון דפכ"ז מ"ט. אבל שק ועור דחזו למדרס כמו המטלית אמאי נימא דפרח מינה מדרס. ונראה שדרך לטלות מטלית קטנה לטלאי על בגד גדול או על שק ועור גדולים וס"ל לר"ש ור"י דשדי מיעוטא בתר רובא וכאלו המטלית של בגד נשתנה בחבור זה ונעשית היא עצמה שק או עור והשתא אפי' אחר השינוי ראוי' ג"כ למדרס פרח מינה מדרס ראשון דפנים חדשות באו לכאן דמעיקרא בגד והשתא עור ואין זה כלי ראשון אבל בגד שטלאה לבגד אין כאן פנים חדשות דמעיקרא בגד והשתא בגד. ור"מ סבר דלא שייך פנים חדשות אא"כ נתקלקל אותו דבר עצמו והביא אחר תחתיו כמו סנדל דפכ"ו מ"ד ומטה דפי"ח אבל הכא המטלית ש עצמה לא נשתנה ומשום דשדית לה בתר רובא לא מיקרי פנים חדשות:

ומשמע ממתני' דע"כ לא פליגי תנאי דהכא אלא במטלית טמאה שטלאה לעור ושק הטהורים. אבל איפכא אם המטלית טהורה וטלאה לעור ושק הטמאים פשיטא דלכ"ע הכל טמא שהרי הטהור הוא טפל והטמא לא נשתנה ואם העור והשק טמאים מדרס גם המטלית טמאה מדרס כמותן דבהא מודו כ"ע שהחבור עושה אותן כגוף אחד וזה פשוט לפענ"ד. אלא שראיתי להרב משנה למלך פכ"ג מה"כ שכתב עלה דמתני' דלעיל פכ"ז מ"ג כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל טהור. וכתב הרב ז"ל שנסתפק אליבא דמ"ד דדווקא כסדר השנוי שם מצטרפין בגד לשק ושק לעור וכו' אבל בגד ועור לא מצטרפי. אי דווקא לענין להשלים שיעורו אין מצטרפין כגון ארבעה מן העור ואחד מן הבגד אין משלים השיעור. אבל אם הי' בעור לבדו שיעור חמשה וחבר לו בגד הוי

חבור מעליא וכשנטמא זה נטמא זה. או דילמא דלעולם לא חשיבי חבור ואם נטמא זה לא נטמא זה. וכתב שמצד הסברא נ"ל דלעולם אינם חבור ואם נטמא זה לא נטמא זה אלא מחמת מגעו בחברו אבל לא מצד חיבורו להיות אב כמוהו ועיי"ש שהאריך והמעיין יראה לעין שדבריו הם היפך משנתינו דלא פליגי הכא אלא במטלית טמאה שחבר לעור הטהור אבל איפכא לכ"ע ע טמא:

משנה ז

שלש ע"ש שאמרו. פי' הרב לענין מת ושרץ ונבילה ע"כ. ותיו"ט הוסיף אף לנגעים ואינו נכון דע"כ בטומאת נגעים לא איירי הכא לפי פי' הראשון דמלל היינו שתי ובנגעים שתי לבדו טמא לכ"ע ולא שייך בה פלוגתא דר"ש. ומיהו הר"ש והרא"ש מסקי דהעיקר כפי' האחרון דמלל היינו כפל מקום התפירה ושכן משמע בתוספתא. ונ"ל עוד ראי' ממתני' דפ' בתרא דכלאים שהוא מולל עד שלא קושר אלמא דמלל היינו תפירה. וניחא ג"כ לפי' זה הא דלא פליגי במלל אלא בשלש ע"ש ולא בשלשה ע"ש. משום דשלש ע"ש דוקא דלא חזיא אלא לעני לטלאי על בגדו ודרך התופר כשמחבר טלאי לבגד שכופל במקום התפירה והלכך א"ר שמעון חוץ מן המלל וכן פירש"י בהדיא בשבת דכ"ט. וכ"כ הר"ש פכ"ז מ"ה דשלש ע"ש סופה לתפירה והלכך בעי ר"ש חוץ מן המלל וכ"כ הרא"ש כאן. אבל שלשה ע"ש דחזיא באפי נפשה ואין סופה לתפירה לכ"ע במכוונות סגי:

חוץ מן המלל:

לכאורה נראה דמסתבר טעמי' דר"ש דאין המלל ראוי להצטרף כיון שנכפל ואינו משמש כלום והרי הוא כאלו חתכו מן הבגד ובציר לי' שיעורא. ואפשר טעמא דחכמים דאי אמרת חוץ מן המלל נתת דבריך לשיעורין דהמלל עצמו אין לו שיעור זה כופל שליש אצבע וזה פחות או יותר:

טלייי' על הבגד מרוח אחת אינה חיבור:

דוקא שחברה לשם טלאי איירי לטלות קרע שבבגדו כמ"ש הר"ש והרא"ש והלכך מרוח אחת לאו טלאי היא שמתהפך וליכא הגנה על הקרע. אבל כל חבור דעלמא שלא לשם טלאי קיי"ל בסוף מס' כלאים דתוכף שתי תכיפות הוי חבור וכשנטמא זה נטמא זה. ולפ"ז נראה דלאו דווקא תני הכא טלייי' על הבגד דה"ה אם טלאה על הקופה דאמרי' במתני' דלעיל דבטל דין מדרס מן המטלית משום דהוי דופן לקופה. פשיטא דהיינו נמי דוקא כשטלאה משתי רוחות דכל שעשאה לשם טלאי לא הוה חבור בפחות משתי רוחות כמו בעלמא תוכף תכיפה אחת דאינו חבור. אבל הרב משנה למלך בפ"ו מה' משכב נסתפק בזה דאפשר דווקא בבגד שהחבור היא להביא מדרס על כל הבגד היא

דבעינין משתי רוחות. אבל בקופה שהחבור הוא לבטל המדרס מן הטלאי מרוח אחת נמי מהני והאריך בזה. ולא ירדתי לסוף דעתו דלאו כ"ש הוא דהא קיי"ל דכל הכלים יורדין לטומאה במחשבה ואין עולין מטומאה אלא בשינוי מעשה. וא"כ הכא כיון דמרוח אחת לא מהני לאחותי טומאה כ"ש דלא מהני לאפוקי מידי טומאה והא דנקט טלאה על הבגד פשיטא דה"ה על הקופה דהכא לא שייך לחלק דכל לשם טלאי בעי שתי רוחות. ומ"ש הרב כאן דבמטלית הטמאה מדרס איירי וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחבורו. אין כוונתם דדווקא במדרס שייך דין זה ולא במת ושרץ. אלא משום דרישא דמתני' איירי בשלש ע"ש ועלה קתני טלאה על הבגד והוה ס"ד דדווקא בשלש עש שייך דין טלאי דעיקר חשיבותא דשלש דחזו לעניים לתקן קרע שבבגדיהם. אבל שלשה ע"ש דלאו להכי קיימא לא. קמ"ל דה"ה לשלשה ע"ש למדרס כשחברה לשם טלאי. ונ"ל דתנא דמתני' להכי תני לה גבי שלש ע"ש לאשמועי' דהא דנשתנה דין טלאי מכל שחר חבור דעלמא דבטלאי בעינין שתי רוחות ובעלמא סגי בשתי תכיפות אפי' מרוח אחת. דווקא בטלאי שנתנה על קרע שבבגדו להגן ובבציר משתי רוחות ליכא הגנה. ולהכי אסברה בשלש ע"ש דסתמה להכי קיימא לתקן הקרע וכדפי':

זו כנגד זו חיבור:

פי' הרב והבגד טמא מדרס. משמע כדין מדרס גמור לטמא אדם וכלים ובמתני' דלעיל בטלאה על הבגד פירש דאינו מדרס גמור אלא לאוכלין ומשקין. משום דהתם אפשר דמיירי בטלאי שאין צורך לבגד שלא באה לתקן כדפי' שם והכא דע"כ בבאה לתקן מיירי מדבעי' משתי רוחות והוה חבור גמור:

ר"ע מטמא:

לפי לשין המשנה הו"ל למיתני ר"ע אומר חיבור וחכ"א אינה חבור. ואפשר דבשתי רוחות זו כנגד זו הוה חבור מדאורייתא לטומאה ולהזאה. וכמין ג"ם לר"ע הוה חבור לטומאה מדרבנן ולא להזאה והיינו דקתני ר"ע מטמא:

בד"א בטלית אבל בחלוק וכו':

החילוק שבין טלית לחלוק שהטלית עשוי לכבוד ולהתנאות וכל שלא נתכסה הקרע כולו אינו דרך כבוד והלכך מרוח אחת שהטלאי מתהפכת והקרע נראה אינה חבור. אבל בחלוק שאינו לכבוד אלא להגן מפני החמה והגשמים מרוח אחת נמי הגנה כל דהו איכא. ומ"ש הרב הלכה כחכמים כלו' לא כר"ע ולא כר"י וכ"כ הרמב"ם בהדיא וגם בחבורו לא חילק בין טלית לחלוק. ס"ל כר' יוחנן דאמר בפ' זה בורר דכ"ד כ"מ שאמר ר"י אימתי לפרש ובמה לחלוק:

משנה ח

בגדי עניים. מפי' הרב משמע דבגדים כאלו אף ביד עשירים טמאים הואיל והבגד בכללו יש בו כשיעור והא דנקט בגדי עניים אורחא דמילתא קתני שבגדים כאלו רגילין אצל עניים. אבל הר"ש כתב דדווקא ביד עניים טמאים כדתניא בפ' כירה בגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים וע"כ בכה"ג איירי שהבגד עשוי קרעים קרעים ומחוברים. אבל מטלית יחידית העומדת בפני עצמה לא מצינו בשום מקום חילוק בין עני לעשיר דפחות משלש ביד כל אדם טהורה וכשיש בה שלש ע"ש לכל אדם טמאה עכ"ד. ולפמש"ל ספכ"ז דעניים ועשירים דאתמר בפ' כירה לאו עני ועשיר בנכסים דמי יודע מה נקרא עשיר אלא עני ועשיר לענין מטלית זו קאמר שאם חשובה היא בעיניו הוי עני לגבה שצריך לה ואם השליכה לאשפה עשיר הוא. א"כ בכאן נמי אין צורך לחלק בין מטלית העומדת בפ"ע או לא:

די"ל דמחוברת ואין בה שלש ע"ש באחת מהן דינה כמו עומדת בפ"ע וכל שחשובה היא בעיניו ה"ז נקרא בגדי עניים ואצלו היא מטמאה אבל מי שאינה חשובה בעיניו וזורק כיוצא בבגדים אלו לאשפה אצלו אינה מטמאה אלא מה שחשוב אצלו והיינו בגדי עשירים לעשירים:

כיון שנקרע רובה אינה חבור פי' הרב אם נטמא קצה אחד לא נטמא השני ע"כ משמע דלענין ליטמא להבא איירי דוקא אבל מטומאה דלשעבר לא איירי. אבל בגמ' פ' העור והרוטב דף קכ"ג גרס אינה חבור וטהורה וע' בר"ש מה שהקשה ע"ז ממתני' י' דפכ"ז ותיו"ט שם הביא מקצתו. ומיהו אפי' לפי' הרב דמתני' בטומאה דלהבא איירי. צריך ליישב מהא דתנן רפ"ג דטבול יום אוכל שנפרם ומעורה מקצת וכו' דלכולהו תנאי דהתם אין חילוק בין נקרע רובו או מיעוטו לעולם כל שעולה אחד עם חברו חשוב חבור אפי' בט"י וה"נ תנן פרק ב דעוקצין מ"ה דדווקא מחתך לבשל אעפ"י שלא מירק אינו חבור משום שסופו ליפרד ע"י בישול אבל לצלות ולשלוק הוה חבור אפי' נחתך רובו. וצ"ל דיש חילוק בין טומאת אוכלין לטומאת כלים בזה:

והרמב"ם בחבורו ספכ"ג מה"כ כתב בלשון הזה כיון שנקרע רובה שוב אינה חבור וטהרה אעפ"י שנשתייר בה כדי מעפורת שלא נקרע שהרי הוא קורע והולך ע"כ מלשונו משמע דלעולם בעינן שיקרענה כולה וזהו שכתב שהרי הוא קורע והולך אלא שטהרה למפרע כשקרע רובה ולשון שהתחיל בה הכי משמע וכמ"ש הרב משנה למלך שם ולדבריו ניחא דטומאת כלים ואוכלין לא סתרי אהדדי אלא דמתני' דהכא מילתא

אחריתא קמ"ל דנהי דבכל דוכתא הוה חבור אפי' מעורה במקצת עד שיקרע כולה. מיהו אי חזינין דקורע את הבגד ודעתו לקורעה כולה טהרה מעת קריעת רובה:

העבין והרכין:

פי' הרב רכין כגון השיראין והסריקין ע"כ. ונראה לפרש דכגון אלו ולא אלו עצמן דכיון שהן של משי אפי' אינם רכין אין בהן משום שלש ע"ש דאין שלש ע"ש אלא בבגדי צמר ופשתים כדפי' פכ"ז ולשון הרמב"ם בחבורו רפכ"ב הרכין ודקין ביותר כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן ע"כ:

משנה ט

כסת הסבלין: פי' הרב שפעמים יושבין עליו וכן פי' בסבכה של זקנה וגבי משמרת פי' שאין יושבין עלי' מפני השמרים וכן. פי הר"ש והרא"ש. ולדבריהם צריך ביאור דא"כ כולה מתני' מאי קמ"ל ועד השתא לא ידעינין דאין מדרס אלא במיוחד למושב או למשכב ונראה דכסת הסבלין כל היום כשנושא משאות מניחו תחת המשוי ובלילה או בשעה שעומד לפוש מניחו תחת מראשותיו. וקמ"ל דהא דאמרי' בכל דוכתא דאין מדרס אלא במיוחד למדרס לא תימא דבעינין דווקא מיוחד למדרס בכל שעה ושעה ואין בו תשמיש אחר אלא עם המדרס קמ"ל דליתא אלא אפי' שעה אחת מיוחד למדרס ובאותה השעה אין א"ל עמוד אעפ"י שכל שאר שעות היום מיוחד למלאכה אחרת. ה"ז נקרא מיוחד למדרס מפני אותה השעה והיינו דקמ"ל בכסת הסבלין אעפ"י שרוב השעות מיוחד למשוי כיון שיש לו ג"כ זמן קבוע שמיוחד רק למדרס הוה מיוחד למדרס וכבר הוכחנו סברא זו במקום אחר. וא"ש נמי בסבכה של זקנה וענין סבכה זו פי' לעיל פכ"ד שעיקרה עשוי להגין על הבגדים והיא מטפחת גדולה ורחבה שהנשים נותנות על הכסא בשעה שיושבות שלא יתקלקלו בגדיהן מן האבק שבכסא ולפי שעשוי' נקבים נקבים מעשה שבכה לנוי קרוי שבכה. והשתא קמ"ל דישיבה כזו אעפ"י שאינה לצורך ישיבה אלא להגן על הבגדים כיון שמ"מ יושבת עלי' מושב הוי. וכה"ג יש לפרש משמרת של יין שלאחר שיצא ממנו כל היין ונשאר במשמרת השמרים והחרצנים דרך לדרוס עליו ברגלים או לישב עליו לכבוש ולהוציא עוד היין הבלוע. וקמ"ל דהא לאו מושב הוא ואעפ"י שיושבין עליו מעשה אבן בעלמא קעביד ולא לצורך ישיבה ולא דמי לסבכה דהתם שמונח על הכסא צורך ישיבה חשוב כיון שהישיבה על הכסא לישיבה ממש היא. ולפי זה הי' נראה להגיה בפי' הרב שכצ"ל שאין יושבין עלי' אלא מפני השמרים ומיהו הואיל שגם בפי' הר"ש והרא"ש נכתב כן בלא תיבת אלא קשה להגיה בדברי כולם. וגם שהר"ש הביא תוספתא במתני' דלעיל נמי כהך לישנא שאין יושבין עלי' מפני

השמרים. ולכן יש לפרש דמשמרת אפי' לאחר שפסקו מלהשתמש בה ליין וניגבה אם ייחדה למושב בטלה דעתו שכיון שהיא מאוסה מפני השמרים אין יושבין עלי' כלו' אין דרך לייחדה לישיבה. וכן נראה לפי סברת הר"ש והרב לעיל פכ"ג במדוכה המדית שטמאה משום מרכב אעפ"י שהמרכב אינו לצורך רכיבה ממש אלא למלאכה ובכה"ג במשמרת אם דורסין עלי' לכבוש ולהוציא היין חשוב מדרס ולכך צ"ל לשטתם כפי' האחרון שכתבנו. ומיהו מהר"ם ז"ל תמה שם וס"ל דאין זה ענין מרכב:

סבכה של זקנה ולעיל פכ"ד תני של ילדה ונדחקו המפרשים בזה. ושם כתבנו דשל זקנה ושל ילדה לאו דוקא אלא לסי' בעלמא וסבכה זו היא מטפחת כדפי' לעיל וסתם ילדה מקפדת על בגדי' והסבכה שלה עשוי' להניחה על הכסא בשעת הישיבה להגין על בגדי' וסתם זקנה אינה מקפדת ואין מטפחת שלה עשוי' למושב. ומיהו אי ידעי' בזקנה שהיא מקפדת ומניחה המטפחת לישב עלי' פשיטא שגם היא טמאה מושב. ובכה"ג איירי הכא דאפי' של זקנה טמא. ולעיל איירי בסתם דלא ידעינן אי מיוחד למושב אמרי' של ילדה מסתמא טמאה ושל זקנה סתמא טהורה:

העושה בגד מן החרם טהור:

דאלו לא עשאו בגד אף החרם טמא כדתנן ספכ"ג כיון שעשוי לצוד בו כלי קיבול הוי וכלי קבול מ"מ טמא כדתנן פי"ז אפי' שפופרת הקש. אבל עשאו בגד דלאו כלי קבול היא וקיי"ל בפ' במה אשה דס"ד דאין בגד אלא טווי וארוג והלכך החרם שאינו אלא חוטין טהור:

מן החרם וכפלו טמא:

ויש לתמוה מ"ט דראב"י כיון שאינו טווי וארוג מאי טומאה שייך בי'. ונראה דמן החרם ומן הזוטו קאמר שסתם חרם יש בו זוטו ומכולו עשה בגד. וס"ל לראב"י דהואיל וכפלו ואין בשרו נראה חשוב יד לזוטו דמשמש לו לכסות בשרו. וחכמים סברי דהחרם שהוא רובו של הבגד אין נעשה יד למיעוט ודמי להא דאמר בפ' העור והרוטב אין בהמה נעשית יד לאבר א"נ דזוטו הוא דבר מועט ואין בו שלש ע"ש ומ"מ טמא כיון שארגו לשם כך והא מרבינין ארוג כ"ש לטומאה ברפכ"ז. ופליגי אי יש יד לפחות משלש ע"ש וכה"ג נמי פליגי אמוראי בר"פ העור והרוטב אי יש יד לפחות מכזית אע"ג דפחות מכזית חשוב לקבל טומאה. ומיהו לפי מה שפסק הרמב"ם ם שם דבהמה נעשית יד לאבר ויש יד לפחות מכזית. א"כ ה"נ הו"ל לפסוק הלכה כראב"י ולא פסקו כאן כראב"י. ובלא"ה קשה דקיי"ל משנת ראב"י קב ונקי. ונראה דטעמא דראב"י דאפי' אינו ארוג הא קיי"ל בפ"ג דעדיות כחכמים דכל הקליעות טמאות דקליעה הוה נמי כארוג והכא שכפלו ואין

בשרו נראה לא גרע מקליעה וחכמים סברי דשאני קליעה דעביד מעשה ודמי לאורג אבל כפילה לא חשוב מעשה והלכך אין הלכה כראב"י דקליעה גופה נמי פליגי בה ואפי' לחכמים דמטמו משמע דדווקא קליעה וע' תיו"ט פ"ח דעירובין מ"י דלאו כללא היא לפסוק בכל דוכתא כראב"י:

משנה י

עד שיגמור את קורקורתה:

בפכ"ז מ"ז מוכח דבגד כיון שארג בו שלש ע"ש מקבל טומאה אעפ"י שלא נגמר כולו וכתבנו שם דהא דמוכח בכמה דוכתי דכל הכלים אין להם טומאה עד שיגמרם. היינו דווקא דגלי דעתי' בהדיא כמה רוצה לעשותו ברוחב או בגובה אבל בסתמא מיד שנעשה בו שיעור הראוי להיות כלי טמא מיד וקמ"ל הכא דבסבכה אע"ג דלא גלי דעתי' לא חשוב כלי בלא קורקורתה או בלא שפה סביב לפיה וה"נ משמע בפט"ז הא דאמר התם משיעשה דור אחד או שני דורין אפילו בסתם דלא חשוב כלי בבציר מהכי:

את רוב השער:

ולא אתפרש אם אינה מקבלת רוב שער של גדולה ומקבלת רוב של קטנה אי טמאה משום דחזי לקטנה או כל חדא בדידה משערין ומיהו הכא י"ל דבגדולה משערין דקטנות דרכן לילך בגילוי שער עד שלא נישאת כדאמר פרק ב דכתובות יוצאות בהינומא וראשה פרוע. אבל לעיל פי"ד מ"ו במראה שנשברה דקתני אם אין מראה את רוב הפנים טהורה צ"ע אי מראה של קטנה ולא של גדולה מה דינו:

פרק כט

משנה א

גומי הסדין: כל הפרק בידות אייריי עד כמה היא שיעור היד של כל כלי לטומאה ולהזאה ומ"ש הרב שאם נגע שרץ. ה"ה לכל הטומאות ודנקט שרץ משום דקרא דמרבי ידות בשרץ כתיב וטמאים יהיו לכם כמ"ש הרב לעיל פ"ה מ"ב. שש אצבעות של אפקרסין עשר:

וכתב הרב דיתר מכשיעור אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה ע"כ. ולעיל בפ"ה מ"ב כתב דאמרי' בת"כ יכול שאני מרבה יתר מכשיעור ת"ל טמאים הם ע"כ. ומשמע ודאי דיתר מכשיעור אפי' רצה לקיים טהור דהא קרא לא מפליג והא דתנן בס"פ יתר מכן אם רצה לקיים טמא היינו מדרבנן ולטומאה ולא להזאה. ודווקא התם ביד מגריפה אם רצה לקיים טמא מדרבנן. אבל בכל השיעורים של שאר כלים דכולי' פרקין אפי' רצה לקיים טהור מדלא תני לי' אלא התם דטמא מכלל דבכולהו טהור. ואע"ג דבכמה דוכתי

מוכח דכל חיבור אפי' שאין בו צורך הוי חבור מדרבנן כדפי' בפי"ט ובכמה דוכתי י"ל דהיינו בשני כלים המחוברין זה לזה דהואיל ותרווייהו חזו לקבולי טומאה אם נגעה טומאה בעצמו גזרו חכמים במחוברין שיטמא בטומאת חבירו אבל ידות שאינם כלים כמו נימין וכה"ג דבאפי נפשייהו לא חזו לטומאה. כשאין בהן צורך לכלי לא גזרו בהו אפי' מדרבנן וכן משמע מדקתני במתני' דלק' יתר מכאן חבור לטומאה ולא להזאה. ובכולי פרקין לא תני הכי ומשמע דבכולהו אפי' לטומאה לא הוה חבור וכמ"ש הרב במתני' דהכא. והיינו כדפי' דבמתני' דלק' אירי בכלים המחוברין זה לזה דגזרו בהו מדרבנן ביתר מכשיעור. אבל בכולי' פרקין דידות בעלמא נינהו לא גזרו אלא שצריך ליישב דאי בכל הני דפרקין אפי' רצה לקיים טהור אמאי צריך למיתני לה בהדיא לק' במ"ג גבי חוט של בנאים יתר מכן רצה לקיים טהור הא בכולהו נמי טהור ומ"ש דתני לה התם טפי. ושמא חוט של בנאים סד"א מסברא דטמא דאיכא נמי בנינים גבוהים מאוד כמו תחתיים שניים ושלישים וצריך לחוט גדול וארוך הרבה להכי תני לה התם דאפ"ה טהור ומיהו בתוספתא ס"פ גבי יד מגריפה והביאה הר"ש שם איתא בהדיא דנומי הסדין והסודר והפליון והמעפורת יתר משיעורן אם רצה לקיים טמא. ולא ידעתי אי ס"ל לתנא דתוספתא דה"ה נמי בכל הידות הדין כן או דווקא בהני דחשיב ומ"מ הרמב"ם בחבורו לא כתב דין זה דתוספתא גבי נומי הסדין וכו' דרצה לקיים טמא ולא העתיק אלא לשון המשנה בכולם. ועוד כתבנו מזה בפ"ו מ"ג (ולשון הרמב"ם בחבורו פכ"א יתר על השיעורים האלו הנוגע בו טהור אעפ"י שהבגד טמא ואין צ"ל שאם נגעה טומאה ביתר שהבגד טהור ע"כ כתב לשון אין צ"ל בהא משום דיד להוציא מסתבר טפי מלהכניס דהכי אמר בר"פ העור והרוטב השתא עיולי מעיילא אפוקי מבעי' ופי' זה בריש עוקצין):

משנה ב

יתר מכאן חבור לטומאה:

והרב כתב אינו חבור לא לטומאה וכו' נ"ל שמלת לא צ"ל אלא ואות א' נמחק בט"ס:

חבור לטומאה ולא להזאה:

פשטא דמתני' משמע דמיירי אפי' בלא רצה לקיים. דאי ברצה לקיים הו"ל למיתני בהדיא כדתני במ"ג ובס"פ. ומיהו בעתיד לקוצצו אין נראה דהוה חבור כלל דהא בפט"ו דאהלות מ"ח ובפ"י דמקוואות מ"ה פליגי בה ת"ק ור"י וקיי"ל כת"ק דלא הוי חבור כלל. וצ"ל דהתם בעתיד לגוד היינו שאמר בהדיא שרצה לגוד והכא בסתם דלא גלי דעתי' אם רצה לקיים או לגוד, ולמאי דפי' במתני' דלעיל דיש חילוק בין כלים המחוברין זה לזה

ובין ידות המחוברין. י"ל דהכא אפי' עתיד לגוד הוי חיבור לטומאה ופלוגתא דת"ק ור"י התם בידות וכן משמע קצת בתוספתא דס"פ שהביא הר"ש דפליגי תנאי התם בעתיד לגוד דלר"מ ור"י הוי חיבור לטומאה ור' יוסי פליג נמי התם בלישני' דהכא דאף לא לטומאה והתם בידות ור' יהודה לטעמי' כדפליג במס' אהלות ובמקוואות ומתני' דהכא בכלים מודה ת"ק לר' יהודה. ור' יוסי אפילו בכלים פליג. ובהכי ניחא הא דתנן בפי"ב דפרה מ"ט הסלים שבקנתל והמטה כו' ושלל הכובסין ובגד שתפור בכלאים חבור לטומאה ואין חבור להזאה ולא פליג התם ר' יוסי. משום דהתם שיש בחיבורן צורך לשעה שהרי חברן בידים מודה ר"י דהוה חבור לטומאה אבל הכא אין לו צורך אפי' לשעה שהרי הוא לא חברן ועתיד לקוצצן. אבל אי רצה לקיים לא הוה פליג ר"י דרצה לקיים הוה כמו צריך אי לחיבור:

משנה ג

חוט המשקולת:

ובספי"ג קורא לה מטוטלת:

והני שנים עשר ושל חרשין שמנה עשר הם טפחים כ"כ הרמב"ם בחבורו ולישנא דמתני' הכי משמע דאלו אמות הם לשון נקבה והו"ל למיתני שתים עשרה ושמנה עשרה שכך לשון המקרא קערות כסף שתים עשרה מזרקי כסף שנים עשר וגו'. וקצת קשה מ"ש גבי חוט המשקולת ושל חרשים דתני השיעור בטפחים ובשל בנאים תני באמה. ובריש נמי הו"ל למיתני משקולת שתי אמות ושל חרשין שלש דהא כל אמות שאמרו חכמים היא בת ששה טפחים כדלעיל פי"ז מ"ט:

אם רצה לקיים טהור:

בר"פ כתבנו דה"ה בכולהו שיעורי דפירקין טהורים ביתר אפי' רצה לקיים בר מיד מגריפה דס"פ. והא דתני לה הכא משום דס"ד דשל בנאים יהא טמא שיש כמה בנינים גבוהים הרבה וצריכין לחוט ארוך הרבה וכמו של סיידים וציירין קמ"ל. ונראה דהחילוק בין של בנאים לסיידין וציירין דהעופרת של בנאים הוא כבד הרבה יותר משל סיידין וציירין ולכך אין נוח להן בחוט ארוך שמכביד על הנושאו:

טהור:

הכא לא שייך למיתני אינו חבור כמו במתני' דלעיל דהתם כל חד הוה כלי באפי' נפשי' ומקבל טומאה אלא שאינו חבור לחברו וכשנטמא זה לא נטמא זה. והכא החוט באפי' נפשי' לא מקבל טומאה ובמקום דלא הוה חבור טהור לגמרי:

משנה ד

יד הקרדום מאחריו:

פי' הרב מה שיוצא לאחר ידו ולק' גבי לפניו מפרש מה שבין ידו לברזל קרוי לפניו וכ"כ הר"ש. ואיני יכול לכוון פי' זה כיון דכולו יד אחד הוא האיך שייך בו שני שיעורים מלפניו ומלאחריו. הרי כשבא לחתוך ממנו ולקצרו ע"כ מאחריו חותך ומלפניו א"א אא"כ נוטל כל היד מן הברזל וא"כ לא שייך טהרה ביתר מכשיעור אלא מלאחריו ולפניו לא שייך יתר וא"כ למאי תני שיעור דלפניו. ונראה פי' הרמב"ם ז"ל דמאחריו היינו היוצא מן הנקב ולחוץ למעלה מן הלהב. ומלפניו היוצא למטה מקום אחיזת היד וכ"כ הרא"ש שתי ידות יש לקרדום מלפניו ומלאחריו ע"כ:

ר"י אומר טפח טהור. פי' הרב דטהור כל היד וכ"כ הר"ש והכי היא בתוספתא שהביא הר"ש בס"פ ר' יוסי אומר טפח מאחוריו טהור כולו. ויש לדקדק דהא ברפכ"ו ס"ל לר' יוסי דכל שהדיוט יכול להחזירו טמא וא"כ ה"נ כשיחתוך אותו טפח או כמלא אצבע ממנו חוזר היד להיות טמא והשתא נמי כשלא חתכו אמאי טהור הא הדיוט יכול לחותכו וי"ל דהתם דווקא שניטלו שניציו מטמא כיון שכבר הי' כלי עד שלא ניטלו וירד לטומאה טמא אף משניטלו. אבל הכא שמתחלתו לא נעשה יד הוה כלא נגמרה מלאכתו ואפי' הדיוט יכול לגומרו כל שלא נגמר אינו יורד לטומאה. ואע"ג דהתם בפכ"ו מ"ד גבי מנעל שעל האמום דר"א מטהר דהוה כלא נגמר מלאכתו וחכמים מטמאין שהדיוט יכול לשומטו. שאני התם דהשמטה מן האמום אינו מעיקר מלאכתו של מנעל וכיון שהמנעל עצמו אין בו חסרון מלאכה חשוב נגמרה מלאכתו ומ"מ הרמב"ם והרא"ש ז"ל פירשו דטפח טהור דהיתר מכשיעור טהור. אבל לשון המשנה משמע כפי' הר"ש והרב וכדמוכח בתוספתא:

משנה ה

יד הקרדום מלפניו. פי' במתני' דלעיל:

שירי יד הפרגול:

תיו"ט כ' שכן נקרא בלשון שירי כמו שירי הדרבן וחרחור דמתני' ז' ח'. ודבר תימה היא שזהו ראי' לסתור דהתם אדרבה שיריים ממש הן כדתנן פכ"ה מ"ב לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים ופי' הרב שם אם נשברו ונשאר כו' ונראה שהתיו"ט נמשך כאן אחר לשון הרב דלק' מ"ז דמשמע מדבריו דשירי דהתם לאו דווקא ובאמת אינו מיושב ועיקר כפירושו לעיל פכ"ה:

משנה ו

טפחיים. פי' הרב לפי שאוחז בשתי ידיו וכו' וה"נ אמרי' בפ"ט דחולין מ"ג כדי אחיזה היא שיעור שני טפחים וכ"מ בתוספתא כדפי' במ"ח וע' בתוס' פ' אלו טריפות דף מ"ד בד"ה כדי תפיסת יד:

משנה ז

שירי הדרבן. מדברי הרב כאן נראה דמפרש דשירי לאו דווקא דאפי' כשהמרדע שלם אין חשוב יד אלא הדרבן ארבעה והחרחור שבעה והיתר אינו מקבל טומאה וכשטת תיו"ט לעיל מ"ה ולא ידעתי מנין להם להוציא ל' שירי ממשמעו דנראה דדווקא בנשברו איירי שאם יש בשירים כשיעור הזה הוו כלי ועושין מעין מלאכתן ואם לא נשאר בהן אלא פחות מכן הוו כשברי כלים ואין מטמאין והיינו דא"ר מאיר לעיל פכ"ה מ"ב לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים ופי' הרב אם נשברו ונשאר וכו' וכפי' הרמב"ם שם ור' יהודה דהתם נמי לא שמעי' לי' דאית לי' שיעור שבעה וארבעה כשהם שלימים אלא לענין משקין כיון דחלוקין לאחורים ותוך ס"ל דחוץ לשבעה וארבעה הוה כאחורים. וא"כ לענין טומאה דאורייתא שאין בהן אחורים ותוך ר' יהודה נמי מודה שהחרחור והדרבן אפי' הן מאה אמה הכל חבור:

משנה ח

בש"א שבעה ובה"א שמונה. ונראה דלא פליגי אלא באתרייהו דב"ש דרכן לאחוז המגריפה ביד אחת ובאתרי' דב"ה דרכן לאחוז בשתי ידים הלכך בעו טפח יותר וכמ"ש הרב במ"ו. וכן משמע בתוספתא הביאה הר"ש דתני את שדרכו לאחוז ביד אחת כגון יד הקרדום טפח. ואת שאין דרכו לאחוז אלא בשתי ידיו כגון יד מגריפה טפחיים ע"כ. ואתאן כב"ה דטפחיים בעו מקום אחיזת ידים. וניחא השתא דלא תני הך פלוגתא בעדיות כיון דלדינא לא פליגי ובאתרא דנהוג בשתי ידים מודו ב"ש. וזה נוח יותר ממ"ש תיו"ט דהך לענין הזאה איתשל דלא שייך למי' הכי אלא במילי דלא שייכי אהדדי כמו חסרון בשדרה דפרק ב דאהלות דתלי' בי' טומאת אוהל וטריפות בהמה. בהא י"ל כי איתשל לענין טומאה איתשל. דבאותה שעה היו עוסקין בביהמ"ד בטומאת אוהל ולא בטריפות אבל הכא כיון דליכא הזאה בלא טומאה. חדא מילתא היא:

ובתוספתא בתר דתני פלוגתא דב"ש וב"ה כי מתני' מסיים בה יתר מכאן אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה בד"א בזמן שאינו עתיד לגוד אבל בזמן שעתיד לגוד חבור לטומאה ואינו חבור להזאה דר"מ ור' יהודא ר' יוסי אומר אף לא לטומאה. ונראה דהך בד"א לא קאי איתר מכאן דסמוך לי' דא"כ איפכא מבעי' לי':

אלא ודאי אירשא קאי דהא דאמרי ב"ה עד שמנה הוי חבור ושל סיידין עשרה דאינהו סברי דמקום אחיזה בשתי ידים זה הוא בזמן שאינו עתיד לגוד. אבל כשעתיד לגוד שיעור טפח ממנו שדעתו לאחוז ביד אחת אותו הטפח אינו חבור למר להזאה ולמר אף לא לטומאה:

אלא שצריך ליישב הא דאמר בתר הכי בתוספתא א"ר יוסי אני אמרתי דבר אחד והם אמרו דבר אחד. אני אמרתי להם אי אתם מודים בחוט של בנאים חמשים אמה שאם רצה לקיים יותר שהוא טהור. והם אמרו לי אי אתה מודה בנומי הסדין עשר שאם רצה לקיים יותר מכן שהוא טמא ורואה אני את דברי מדבריהם. שאני משיבן מדבר שהוא חבור לטומאה ולהזאה על דבר שהוא חבור לטומאה ולהזאה. והם משיבין אותי מדבר שהוא חבור לטומאה ולהזאה על דבר שמודים בו שאינו חיבור להזאה ע"כ. והשתא לפ"מ שפירשנו שהם נחלקו כאן על טפח שהיא תוך השיעור של ב"ה. היכי מייתי ראיות מהתם דכולהו ביותר מכשיעור. ועוד דהתם ברצה לקיים והכא ברצה לגוד. ונראה דסברי כיון דהכא והכא איכא חד צד למעליותא וחד צד לגריעותא וכי היכי דהתם טהור ה"נ הכא ור"מ ור"י מייתי להחמיר כי היכי דרצה לקיים בנומי סדין טמא ה"נ הכא אע"ג דהכא רוצה לגוד מ"מ איכא נמי הכא צד למעליותא שהיא תוך השיעור. ור' יוסי מייתי להקל מהך סברא גופה והיינו דא"ר יוסי שדבריו נראין יותר דהא אפי' לדידהו רצה לקיים דהתם עדיף מרצה לגוד דהכא. דהתם חבור לטומאה ולהזאה והכא מודים דאינו חבור להזאה. וע"כ דרצה לגוד לא דמי כמו רצה לקיים ואפי' הכא שהוא תוך השיעור אינו אלא כמו יתר מכשיעור וא"כ ממילא אין ראי' מהתם. אבל ר' יוסי מייתי שפיר כדפי' דכי היכי דחוט של בנאין ביתר מכשיעור טהור לגמרי אפי' רצה לקיים ה"נ אית לן למי' אפי' תוך השיעור כיון דרצה לגוד. ויש לדקדק ר"מ ור"י אדמייתי מנומי הסדין אמאי לא מייתי מהך גופה דבהדיא תנינן נמי הכא יתר מכן אם רצה לקיים טמא. וצ"ל דאינהו לא הוו גמירי הכי ביד מגריפה דהכא אלא בנומי סדין:

ור' יוסי נמי דמייתי מחוט של בנאים אע"ג דכולהו שיעורי דפרקין משמע דיתר מכשיעור טהור ניחא לי' לאתויי מחוט של בנאין דהתם יש לו' טפי דטמא דהוי צורך כדפי' במ"ג ובר"פ:

וצריך טעם מאי שנא דהכא ביד מגריפה יתר מכשיעור טמא ובכולהו שיעורי דפרקין טהור. ואפשר משום דמגריפה עשוי' לתנור וכיריים וסיד שהם רותחין מחמת האור ודמו ליד משמשי האור אלא שכיון שאינם משמשי האור ממש נחתי בי' דרגא דאין שיעורן בכל שהן ומ"מ ברצה לקיים החמירו. ולתנא דתוספתא דס"ל בנומי הסדין והסודרין דר"פ דיתר מכשיעור טמא. טעמי' משום דהני נימין לשמירת הבגד עבידי שלא תתקלקל האריגה והלכך כל דהוו טפי הוה שמירה טפי. ומ"מ נראה דמתני' פליגי אתוספתא בנימין וסברא דהיתר מכשיעור אין חבור אפי' רצה לקיים וכ"ב הכא הו"ל למיתני חבור. ומדקתני טמא משמע רצה לקיים אינו חיבור אלא לטומאה ולא להזאה ומדרבנן ומיהו

בתוספתא משמע דרצה לקיים חיבור לטומאה ולהזאה דבהדיא תני הכי אנומי הסדין והסודרין דר"פ. וצ"ל איידי דתני במ"ג בחוט הבנאין יתר מכאן טהור תני נמי הכא טמא:

פרק ל

משנה א

כלי זכוכית פשוטיהן טהורין:

פי' הרב הך מתני' תני לה לעיל בפרק ב ואיידי וכו' עכ"ל וכ"כ הר"ש ויש לפרש דהכא הדר תני לה דממשנה יתירה אשמועינין דפשוטיהן טהורין לגמרי אפילו מדרבנן דאי ממשניות דלעיל משמע דאין טהורין אלא מדאורייתא וטמאין מדרבנן דומיא דכלי עץ וכלי עור דתני בהדי'. והא דכלי זכוכית טהורין אפי' מדרבנן. משום דכל עיקר טומאתן לא גזרו בהו אלא משום דדמו לכלי חרס שברייתן מן החול כמ"ש הרב רפרק ב וכלי חרס גופייהו פשוטיהן טהורין אף מדרבנן כדפי' בפרק ב מ"ג וכדמוכח רפכ"ז והא דאמר בגמ' פ"ק דשבת דט"ו דפשוטיהן טהורין משום דעביד היכרא דלידעו דטומאתן מדרבנן היינו לפום סברא דכלי זכוכית דמו לכלי מתכת. אבל למאי דמסיק רב אשי דלעולם לכ"ח דמו פשיטא דבלא"ה פשוטיהן טהורין:

ודע דלמאי דבעי למי' דדמו לכלי מתכת פריך התם אלא מעתה יחזרו לטומאה ישנה ומשני טומאת כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישנה דרבנן. ובטומאה דרבנן לא גזרו רבנן טומאה ישנה. לפ"ז הי' נראה דטומאת משקין דגזרו רבנן שיטמאו כלים לא גזרו בכלי זכוכית כדאמר לענין טומאה ישנה דבדרבנן לא גזרו רבנן. דאפי' אי משום דדמו לכ"ח גזרו בהן טומאה סוף סוף כל טומאתן אינה אלא מדרבנן ולא שייך גזירת משקין בהו. אלא שלא מצאתי חילוק זה בשום מקום לענין טומאת משקין. ולכאורה נראה דגזירת טומאת משקין שייך אפי' בכלים שעיקר טומאתן מדרבנן דהא פשוטי כלי עץ שאין ראויין למדרס מיטמאין במשקין כדמוכח לעיל פכ"ה בשולחן וכ"כ הרמב"ם בהדיא פכ"ח מה"כ. וצ"ל שאין לדמות גזירות חכמים זו לזו כמ"ש התוס' בכמה דוכתי וה"ה הכא דבטומאה ישנה לא גזור ובמשקין גזור. אלא דאפשר דמפשוטי כלי עץ לאו ראי' היא דהתם איכא במינו טומאה דאורייתא והיינו במקבלין אבל בכלי זכוכית ליכא במינו וכה"ג איתא בש"ס בשבת דפ"ד ע"ב לחלק בזה. ומיהו אי נימא דשייך מדרס בכלי זכוכית איכא במינו טומאה דאורייתא ויש בזה מחלוקת שהרמב"ם כ' שיש מדרס בכלי זכוכית והר"ש בס"פ כ' שיש גורסין טמא וי"ג טהור ולק' נכתוב מזה בס"ד ומקבליהן טמאין:

בין מתוכו ובין מגבו ודווקא במגע אבל לא באויר כ"כ הרמב"ם והראב"ד ז"ל. ונ"ל הטעם דאע"ג דלשינוייא דרב אשי דלגמרי הוו ככלי חרס יש לנו לו' דאף באויר מטמו והא דלא

חשוב להו לעיל רפרק ב בהדי כ"ח וכלי נתר משום דכלי זכוכית מטמו נמי מגבן הואיל ונראה תוכו כברו וכמ"ש התוס' מ"מ הואיל ולשינוייא קמא דדמו לכלי מתכת ע"כ לא מיטמו באויר. וכדמוכח מדברי התוס' ד"ה אלא מעתה וכמ"ש מהרש"א שם תפסינן סברא זו כשינוייא קמא דבשל סופרים הלך אחר המיקל. וכ"נ מלשון הרמב"ם בחבורו שאעפ"י שכתב שנראה תוכן כברן הזכיר ג"כ שדומין ככלי מתכת ואין מטמאין אלא במגע. אלא דקשיא לי דלפי דברי התוס' דסברא זו דשוינהו ככלי מתכת מהני להציל מטומאת אויר. א"כ ה"ה נמי דמהני דיהא להן טהרה במקוה. ומעיקרא דמסיק התם דאין להן טהרה במקוה ומתני' דאלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית בפ"ט דמקוואות מ"ה היינו בניקבו והטיף לתוכן אבר כל זה היא מקמי דמשני דשוינהו ככלי מתכת אבל מדשני דככלי מתכת נינהו שפיר אתי' מתני' דמקוואות כמשמעה וכלי זכוכית יש להן טהרה במקוה. וא"כ אמאי פסק הרמב"ם שאין להן טהרה במקוה. דכי היכי דלענין טומאת אויר תופס סברת שינוייא קמא להקל לענין טבילה נמי הו"ל לתפוס להקל. ולא עוד אלא שכתב אח"כ דפשוטי כלי זכוכית מיטמאין במדרס מדבריהם והם דברים סותרין זא"ז דהא דבר שאין לו טהרה במקוה אין ראוי למדרס כמ"ש הרב ספכ"ד דמקיש משכבו לו. ומה"ט אמרי' אין מדרס בכ"ח אפי' מד"ס, וע' בהר"ש ס"פ:

נשברו טהרו. בכ"ח לעיל בפרק ב לא תני האי לישנא נשברו טהרו אלא שבירתן היא טהרתן. ודקדק הרב שם דמשום שאין להם טהרה בטבילה אלא בשבירה תני לשון זה שבירתן היא טהרתן וכ"כ הרא"ש שם וא"כ הכא דקתני נשברו טהרו משמע קצת דיש להן טהרה בטבילה וכמש"ל:

חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה:

לעיל בפרק ב פי' הרב דקמ"ל שאין חוזרין לטומאה ישנה ושם כתבנו מה שנ"ל מזה. ומיהו בכאן א"ש דסד"א דדמו לכלי מתכת כיון שיש להם תקנה אחר שבירתן לחזור ולעשות מהן כלים ויחזרו לטומאה ישנה כדאמר בפ"ק דשבת קמ"ל:

הטבלה והאסקוטלא:

השתא מפרש הא דאמרן פשוטיהן טהורים היינו אפי' עשויין בצורת כלי כמו הטבלא ואסקוטלא כיון שאין מקבלין טהורין. ואם יש להן לזבז טמאין היינו מקבליהן טמאין. ושולי קערה ואסקוטלא דטהורין. היינו נשברו טהרו דאמרן. קרטסן או שפן טמאין. היינו חזר ועשה מהן כלים דלעיל:

שהתקינן לתשמיש:

משמע דאפי' אינו מקפיד על מקום השבר שמזיק ודעתו להשתמש בו לא מהני. ולעיל ברפט"ז דתנן גמר שלא לשוף טמאה משמע מפי' הר"ש והרב דמהני ושם פי':
שפן בשופין:
מ"ש הרב תרגום הצריפין שופינא: פי' לעיל פי"ד מ"ה:

משנה ב

תרווד שהוא נותנו על השולחן אם מקבל וכו' נראה שהלשון מסורס והכוונה אם מקבל כ"ש כשהוא נותנו על השולחן טמא. והיינו שהתרווד עיקר תשמישו לקבל בשעה שאדם אוחזו בידו ונוטל בו המאכל או המשקה ונותנו לתוך פיו או מן הקדירה לקערה. אבל כשמניחו מידו על השולחן אינו עשוי לתשמיש ולא לקבל וס"ל לר"ע כיון דדרך תשמישו בכך חשוב כלי קבול אעפ"י שבפני עצמו אינו מקבל אלא ע"י יד האדם וריב"נ ס"ל כיון דבלא סיוע יד האדם אינו בר קיבול לא חשוב כלי קבול ונראה דריב"נ וראב"צ אמרו דבר אחד דבפרק ב מ"ו אשכחן נמי לראב"צ דפליג כה"ג בטיטרוס:

משנה ג

כוס שנפגם רובו טהור נפגם בו שלש ברובו טהור. משמע דלא זו אף זו קתני דרישא איירי שנפגם רובו במקום אחד וסיפא אמר דאפילו בשלשה מקומות כשהם ברובו וכן פי' הראב"ד ולפ"ז צ"ע האי רוב אי רוב גובהה קאמר או רוב היקיפה. ונראה דת"ק ודאי רוב היקפה קאמר. דאיהו לא איכפת לי' אם מפזר רוב מים והיינו שנפגם רוב הקיפו אעפ"י שאינו מפזר רוב המים משום שמקום הפגם מסרט את הידים או את פיו בשעה ששותה ור"ש סבר ברוב גובהו שאז הוא מפזר רוב המים. והשתא י"ל דרישא כוס שנפגם רובו טהור אתאן לכ"ע שכך קבלו סתם נפגם רובו טהור. ופליגי בפירושה דת"ק סבר נפגם שלש וכו' דרוב הקיפו נמי טהור ור"ש סבר רוב מים אמרו והיינו רוב גובהה. וא"ש השתא לישנא דר"ש אם מפזר רוב מים טהור. דאיפכא הו"ל למי' אם אינו מפזר רוב טמא דהא בהא הוא דפליג וכדפי' הרב. ולמאי דפי' ניחא דאתי לפרושי זה שאמרו כוס שנפגם רובו היינו שמפזר רובו. ונראה דת"ק מודה דברוב גובהו ודאי טהור אלא דברוב הקיפו פליגי דלת"ק אפי' רוב הקיפו טהור ולר"ש טמא:
ניקב עד השתא מיירי בנפגם בדפנות והכא בניקב בשוליו:
בין בבעץ ובין בזפת טהור:
ואע"ג דבכ"ח אמרי' לעיל בפ"ג מ"ג דמהני לי' סתימה. הכא בזכוכית שהם חלקים לא מהני שמחליק ונופל וה"נ מוכח ספ"ג גבי משפך. ור"י סבר דבבעץ הוי סתימה מעליא ומהני אפי' בכלי זכוכית. ומ"ש הרב דלר"י הלך אחר המעמיד וחשוב ככלי מתכת. אינו מוכרח מכאן די"ל דמטמא לי' מתורת כלי זכוכית אלא דמסוגיא דשבת דט"ו מוכח הכי

דאי חשוב סתימה הולכין אחר המעמיד וכ"כ התוס' שם לפי פי' רבנו שמואל. ומיהו כתבו שם עוד פי' אחר דלא מסתבר, דפליגי אי חשוב סתימה או לא אלא דלכ"ע חשוב סתימה ות"ק מטהר מטומאה דאורייתא מדין כלי מתכת דלא אזיל אחר המעמיד ומ"מ טמא מדרבנן כשאר כלי זכוכית ור"י סבר הלך אחר המעמיד וטמא מדאורייתא. אבל לישנא דמתני' מוכח כפי' הראשון דקתני בעץ דומיא דזפת דטהור לגמרי. ונראה שגם התוס' לא כתבו פי' זה אלא בברייתא דהתם שלא הוזכר זפת:

משנה ד

צלוחית קטנה שניטל פיה טמאה:

מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה. אבל גדולה שניטל פיה טהורה שהוא מכניס ידו לתוכה וחובלת את היד וכן צלוחית של פלייטון אעפ"י שהיא קטנה אם ניטלת פיה טהורה מפני שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבושם מתוכה. כ"ז מלשון הרמב"ם בחבורו פי"ב מה"כ. וצריך טעם בשל פלייטון אמאי טהורה נהי דלא חזייא לפלייטון חזיא לדברים אחרים דאמרי' שניטל פיה טמאה. ונראה דשל פלייטון היא קטנה ביותר ואינה מחזקת אלא כמה טיפין כאותן שהם מצויין גם עתה ואינה ראוי' לדבר אחר:

והאפרכס. כ' הרמב"ם שאינו כלי קבול וכ"כ הרב בפרק ב דביצה מ"ט. והטעם שזה שמקבלת החטים שנותנין לתוכה אינו קרוי מקבל כיון שחוזרין ונופלין ויורדין לריחים. ועוד דלא דמי לשק שעשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו והחטים אין מיטלטלין ע"י האפרכסות וכמ"ש רש"י בפ' במה אשה דס"ו גבי קב הקיטע:

א"ר יוסי אשריך כלים:

נראה דר' יוסי לא אמר זה על המשניות הללו שסדרן רבנו הקדוש שהרי ר' יוסי הי' קודם לדורו של רבי אלא כל התנאים היו בידם משניות סדורות מרבותיהם ומשניות של ר' יוסי ג"כ הי' סיום מס' כלים באפרכסת. ויש לפרש דאפילו לא נסתיימה באפרכסת אמר כן על הפרק הזה האחרון ממס' כלים שמדבר מדיני כלי זכוכית שאין להן טומאה מן התורה לגמרי משא"כ בשאר כלים. ועל הפרק הזה כולו אמר יציאתו בטהרה:

כל עצמותי תאמרנה ד' מי כמוך באלים. אשר חלק מחכמתו לעבדו במסכת כלים. ועוד אל אלהי עיני מיחלות. להאיר עיני ולבי במס' אהלות. ועל המוגמר אברך את האברך מוה' משה אהרן וואונדער שיחיה. נכד המנוח החסיד המפורסים בענותנותו ובצדקתו מוה' מרדכי בר"נ שפרינגער זצ"ל. שיגע וסייע במצוה זו להוציא לאור עולם החיבור הטהור הזה. ויען שזכה את הרבים זכות הרבים יתלה בו. וזכות תורתו של המחבר זצ"ל

שיגע בה. יהי' לו לצנה ולמגן. להצילו מכל צרה ויגון. ויזכה לבלות ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים. ויחיה חיי נחת למען יוכל לעבוד להשי"ת בלי צער ועמל באמת ובתמים. ויזכה למלאות פני תבל בבנים וב"ב עוסקים בתורה וביראת השם כל הימים:

כ"ד המוציא לאור אמר המו"ל. הרב המופלג בתורה ויראה החכם ושלם סופר מהיר מוה"ר ליב לאזער נ"י מפה"ק הי' בעוזרי ותומכי בהדפסת הס' לכן הצגתי בשמו דבר יקר ונחמד מה שחידש במסכת כלים. אמר ר' יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה אוזן מלין תבחן להתבונן עומק מאמר התנא אשר לא הלכה הוא אומר כ"א שיחת קודש של ת"ח העומדים ברום עולם ומשמיעים דברי אלקים חיים באמרות טהורות המבוארים ומאירים כספירים נגד כל עין ולב. אף גם ירזמון בנועם מליהם וצקת חן שפתותיהם דברים הצפונים בעוז חביון. וצריכין לימוד.

יפלא מה ראה התנא על ככה להחבירה במלין אל הכלים לספר שבחם לאשרם. ולמה פתח וסיים לשון יחיד. אשריך ויצאת. וכלים לשון רבים. והרב מברטנורא נשמר מזה ומפרש אשריך כלים. מסכת כלים. אולם הא גופא קשה. מה זה התעורר ר"י על מס' כלים על אשר מתחלת בטומאה ומסיימת בטהרה יותר מעל מסכתות אחרות אשר תחלינה בחומרא ותכלינה בקולא. כמו חיוב ופטור חסור ומותר פסול וכשר. מדוע לא ישים מדברתו גם עליהם לאשרם. והגאון החסיד ר"א מווילנא זצק"ל עמד על האושר והשבח הזה בספרו אלי' רבא. ועוד הלא ר' יוסי הי' קודם לדורו של רבי שסידר את המשניות וכבר הקשה בזה הס' כריתות וגם המחבר זצ"ל התעורר בזה לעיל בסיום המס'. ואני השפל וקט הערך כרחש הרוחש תחת כפות רגלי הכפירים שואגים בהררי נמרים אהגה אצפצף ואימא בה מלתא. ואולי אולי רק זעיר שם שמץ דבר אמת ימצא בה אברך ד' אשר יעצני ואהללנו בתודה.

וזה גלוי וידוע שכל הטומאות חלים על המתים יותר הרבה מעל החיים. כי האדם החי כל עוד לא נטמא בדברים המטמאים אותו עומד בטהרתו. ולאחר שנטמא אם טבל וטהר כתורה וכמשפט חוזר לטהרתו כבתחילה. וכשמת חל עליו טומאת מת מיד בכזית. יתרה עליו הבהמה וחיה ועוף בטהרה שבחייהם אינם מקבלים טומאה כלל ובמותם חל עליהם טומאת נבלה בכזית. יתר עליהם השרץ בטומאה. שבחיו טהור הוא ובמותו כשהוא לח טומאתו בכעדשה. יתר עליהם כל שבים בטהרה שגם בחייהם גם במותם טהורים חוץ מן כלב המים (עפי"ז משנה יג מס' זו) והאברין מכולם אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן המת והנבלה ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין טומאתן הן מן החי הן מן המת (עי' אהלות פרק א מ"ז) ועצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא (ע' עדיות

פ"ו מ"ג) וכל הדינים הנ"ל כ"א במקומם. ואמנם כן תורת ד' תמימה דרכי' דרכי נועם עשוים בישר משפטי' צדקו יחדיו. שכל דבר שהוא בחיים חיתו ונדרש לקיום העולם. גזרה עליו חכמתו י"ת שלא תשליטנו ותשתרר עליו הטומאה לבל יהי' נתעב ונאלח:

אכן בעת סר מר המות ונשמתו חלק אלקי ממנו תפרד וחיתו לממיתים. הן אז מצאה הטומאה קן לה ואחוזה בתוכו. וכן שאר בעלי חיים אחרי בלותם ואבדן קיומם. אז תקרב ותאחז בהם הטומאה לאחוזה כי טהרה זו מה למו אחרי מותם. אולם הכלים האלה הן הם היו להפך ודתיהם שונות מכל אלה. שכל זמן שלא בא עליהם כליון חרץ לכלותם עדי אובד כעצב נבזה נפוץ ובטרם יקרב עליהם האבדן לבל יצלחו עוד לכל מלאכה. וכל זמן שלא ימח שם כלי מעליהם. וישאר בהם רק תואר או צורה או חלק או חיבור או שם עדן לא סרה מהם קבלת הטומאה. כי אף גם לאחר שנשברו אם ישתמשו עוד למלאכתם הראשונה טמאים הם (עפרק ב מ"ב ופי"ג מ"ב) ואם נשברו ונשאר עליהם שם כלי טמאים (עפ"ג מ"ג) ואם יש עליהם רק צורת כלי טמאים (עפט"ו מ"ב) ואם נתחלקו לשנים אפי' בשוה טמא החלק הגדול בתנור שא"א לצמצם (עפ"ה מ"ז ופי"ב מ"ו תויו"ט שם) ומכ"ש לשלשה ואחד גדול כשנים ואפי' לשני חלקים שוים בצומצם. אם כל חלק משמש לכלי בפ"ע טמאים (עפט"ז מ"א) ואם רק נתחבר לטמא טמא (עפי"ח מ"ז) ואם בגד ג' על ג' שפירש מבגד גדול שהוא טמא מדרס ואפי' חוט א' שפי' ממנו טמא מגע מדרס (עפכ"ז מ"י) וכלי מתכות שנשב' שבור' המטהרת אותו אם התיכם ועש' מהם כלים חדשים חזרו לטומאתם הישנה (עפי"א מ"א) אך ורק לאחר שכלו ונתרצו לגמרי ואין גם אחד מהתנאים הנ"ל בהם אז גזר עליהם המשפט ויאמר תטהרו. אבל הטהרה הזאת מה זו עושה אם לא צלחו עוד לכל מלאכה למי ומי יטהרו ומה יעשה בהם. והם היו להפך מכל היצורים שבכלם שלטה הטהרה בחייהם ובקיומם. חוץ מן האדם ובהגיע העת אשר אין חפץ בהם. תקרב הטומאה. ועל הכלים תשתרר הטומאה גם השתרר עדי אבדן וקלקלתן לגמרי ועומדים להזרק לאשפה. אז פרחה מהם הטומאה. (עפכ"ז משנה יא לענין בגד) ע"כ בא ר"י במתק לשונו לאמת ולהצדיק עליהם את הדין להאיר עינים כי ישר משפטיהם כי כן גזרה חכמתו ית' וכן עלה הרצון לפניו. לפי שהטענה עצמה של הכלים למה יגרע חלקם שכל זמן שהם שלימים חיים וקימים רבה כמו רבה עליהם קבלת הטומאה. ואף גם שכל עוד שיזכרו בשם כלי או חלק או שמוש או צורה או חיבור עוד עלולים הם לכל קבלת הטומאה ולאחר שלא יפקדו ולא יזכרו עוד בשמם ולא בתמונה אז נטהרו לא לעזר ולא להועיל. הטענה הזאת עצמה היא הנותנת ומצדקת עליהם את הדין בכלל ובפרט. ופתח ואמר אשריך הדין והשם של כלים כי בך וממך

משפטיך כאור יוצא ואותיות שמך את משפט צדקך יענו ויגידו והן הם עדיך שהדין דין אמת ונאמן עליך הדיין. שנכנסת בטומאה. כמו כנוס כל היהודים. עת כנוס אבנים. כונס כנד. לשון אסיפה וקיבוץ. כלומר שנקבצת ונאספת ונתחברת מאותיות הסמוכות יחד. בהא"ב זו אצל זו כזה י' כ' ל' ס' ונקרא בם שמך. אבל לא חוברו יחדיו בשמך בסדר המסודרין בהא"ב זו אחר זו כנ"ל רק הוקדמו האות כ' ואות ל' קודם לאות י' ואחריהן האות ס' וחוברו יחדיו בשמך כזה כלים. וכל הכלים מכלים שונים הנמצאים בכל הארץ ותבל ומלואה אשר לכל כלי וכלי שם עצם בפני עצמו עליו מעין מלאכתו ותשמישו ועבודתו המיוחד לו. כוללם יחד ולכולם כאחד קרא בשם התואר הזה כלים והנה זה השם בכינוס וסידור ומוקדם ואיחור האותיו' הנ"ל. הלא הוא כמורה באצבע לאות ומופת ורמז מפורש מזוקק שבעתים ללמד על הכלל כלו היינו על קבלת טומאת הכלים כשהם שלימים ותמימים. ועל כל פרטי הדינים החרוצים עליהם במס' זו המובאים לעיל. היינו שיהי' להטומאה אחוזה בהם ותמשול עליהם ולא תמוש כל זמן שיהי' בהם אחד מהתנאים הנ"ל היינו השתמשות ושם וצורה וחלק וחיבור והתכה לחדשם. כי שם כלים כשהוא שלם בכל האותיות עולה בגמטריא טמאי"ם לשון רבים ולשון יחיד נטמ"א ולכל חלק אשר תחלק השם כלים. עוד ישאר ויקרא על כל חלק שם טומאה. היינו אם תחלק תיבת כלים לשני חלקים כזה כל-ים כל חציו טמא טמא יקרא כי כל גימטריא טמא. גם גם ים גימטריא טמא. ואם תחלק תיבת כלים לחלק אחד גדול וחלק אחד קטן היינו חלק הגדול שלשה אותיות וחלק הקטן שתי אותיות. הלא על חלק הגדול שם שלם כשמו ממש כלי עליו ועולה בגימטריא יטמ"א צא וחשוב. וזה שאמר ר"י אשריך הדין לשון יחיד. בשם הזה של כלים כי משפטיך הלא חרוץ באותיותיך אשר בם נקרא שמך. לחוק ולא יעבור הן בהיותך בשלימותיך הן במחלקותיך. תאחז טומאתך בשוליך ולא תרף. עד תפרדנה כל האותיות משמך אשה מעל אחותה כל אות ואות לבדהן בלי שום חיבור וכינוס ודיבוק זל"ז ויחלק שם של כלים שלא ישאר שום צירוף של השם. אז פרחה הטומאה כי אין מחזיק עוד בידה שום גימטריא של כח הטומאה. וזה ויצאת בטהרה כלומר כשיצא ממך כל הכינוס והחיבור והצירוף של האותיות של השם הזה תאתה עליך הטהרה כי אין לטומאה עוד שום אחוזה ולא מקום לחול. וכן הדין בפועל אם נשברו הכלים לגמרי עד שלא ישאר עליהם שום סימן טומאה היינו השתמשות ושם וצורה וחלק וחיבור והתכה אז לא ישאר שום כח ושום אחוזה להטומאה לשלוט בהם. כי נראה בעליל כי חוק חקוק בכף המשפט והדין של הכלים שטומאתם תלויה בהוייתם וטהרתן בהפסדם. וע"ז אמרו שבירתן היא טהרתן. וגזרה היא מלפניו י"ת וכן דבר המלך

מלכו של עולם ודתו. דוגמת זה מצינו במדרש בחוקת פרה אדומה בפתח דבריהם מי יתן טהור מטמא כו' מי עשה מי צוה מי גזר לא יחידו של עולם. כל העוסקין בשריפתה מתחילה ועד סוף מטמאה היא גופא מטהרת. הרי שכל זמן שהיא עוד בהוייתה בשעת שריפה מטמאת ולאחר שנעשה אפר אף שמטמא את הנושא מ"מ מטהרת טמא נפש:

ומסיימים אמר הקב"ה חקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי.

עוד יתפרש ויצאת בטהרה. כי תיבת ויצאת משמש בשני פנים. א' הוצאה והסרה וסילוק הדבר כמו ויצא מן המקום. ב' התפשטות והרחבת הדבר כמו והי' תוצאותיו. ויצא לך שם. ואמר ר"י בעומק דבריו הקדושים ויצאת בשני הפנים הנ"ל. כלומר ויצאת אם תתפשט ותרחיב ותמלא כל אות ואות של תיבת כלים במלואה כזה. כ"ף למ"ד יו"ד מ"ם עולה בגמטריא ר"ע"ד ותיבת טהורי"ם בגימטר' ע"ר נמצא עולה תיבת כלי"ם יותר מן תיבת טהורי"ם ארבעה. אזי ויצאת היינו טול והוציא וסליק את הארבעה האותיות שהם בתיבת כלים כלומר שלא ישאר עוד השם של כלים עליהם ולא שום תנאי מתנאי הטומאה הנ"ל יהי' עולה בגמטריא טהורים שאין עוד שום אחיזה להטומאה בהם כנ"ל ודוק. וראה זה מצאתי און לי וסמך לעומק דברי ר"י אלה ורמזיו מדברי ר' יוסי עצמו שדרכו הי' להשתמש בגמטריאות פסחים פ"ט מ"ב איזהו דרך רחוקה כו' אמר ר' יוסי לפיכך נקוד על ה' לומר כו', ע' ברטנורא לפיכך נקוד על ה' של רחוקה ז"ל אני שמעתי לדרוש רחוק חמש אמות מאסקופת העזרה עכ"ל היינו גמטריא של אות ה' (ובמלואה כזה ה"א נטריקון ה' אמות).

וכן מצינו הלכה פסוקה נפקא לן בכל תורה כולה סתם נזירות שלשים יום ומקור מוצאו רק מן גמטריא דתנן מס' נזיר דף ה' סתם נזירות ל' יום מנה"מ א"ר מתנא א"ק קדוש יהיה יהי' בגמטריא תלתן הוו ומשנה מפורשת באבות פ"ג משנה יח א"ר אליעזר בן חסמא כו' תקופות וגמטריאות פרפראות לחכמה עי' תוי"ט ד"ה גמטריאות שם באריכות שמביא כמה דברים הלימודים מן גמטריאות. וביותר משתמשים בזה בעלי חכמת אלקות מלאים הרבה מאוד בכל ספריהם ע' תיו"ט שם ד"ה פרפראות בסוף דבריו.

אלה הדברים אשר חנן ד' חונן הדעת אותי. ואמרתי מי יתן בספר ויוחקין מלי לקיים מלי דספר חסידים סי' תק"ל שחייב כ"א לכתוב לזכרון בספר הדבר תורה שחידש וע' בפירוש אזולאי זצק"ל שם דחשוב כקרבן. הק' יהודה בן דוד בן אהרן הלוי זצ"ל הורוויץ הנקרא ליב לאזער פ"ק פרעמישלא: